

АКАДЕМИЯ НАУК СССР

ПАМЯТНИКИ ЛИТЕРАТУРЫ НАРОДОВ ВОСТОКА

Т Е К С Т Ы

Большая серия

II

ИЗДАТЕЛЬСТВО «НАУКА»
ГЛАВНАЯ РЕДАКЦИЯ ВОСТОЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

ИНСТИТУТ ВОСТОКОВЕДЕНИЯ

Г
1-973

ФИРДОУСӢ
ШӒХ-НАМЕ

КРИТИЧЕСКИЙ ТЕКСТ

Г
1-973
6.3

Том VIII

СОСТАВИТЕЛЬ ТЕКСТА Р. М. АЛИЕВ

ПОД РЕДАКЦИЕЙ А. АЗЕРА

МОСКВА • 1970

И (Иран)

Ф 62

СОДЕРЖАНИЕ

Указатель	5
Текст	170-1

Настоящий, восьмой, том продолжает публикацию основанного на пяти древнейших рукописях критического текста эпической поэмы Фирдоуси "Шāх-нāме". Восьмой том включает текст от "Царствования Йаздигарда" до "Царствования Хурмузда" (включительно).

7—3—4
III—69

Ф И Р Д О У С Ы

Ш А Х - Н А М Е

том VIII

На персидском языке

*Утверждено к печати Институтом востоковедения
Академии наук СССР*

Редактор В. В. Волгина

Технический редактор С. В. Цветкова Корректор О. Л. Щигорева

Сдано в набор 26/III 1968 г. Подписано к печати 28/V 1970 г. Формат 84×108¹/₁₆.
Бум. № 1. Печ. л. 28,25. Усл. п. л. 47,46. Уч.-изд. л. 39,12. Тираж 3600 экз.
Изд. № 2078. Зак. № 418. Цена 3 р. 90 к.

Главная редакция восточной литературы издательства «Наука»

Москва, Центр, Армянский пер., 2

Московская типография № 7 Главполиграфпрома
Комитета по печати при Совете Министров СССР, пер. Аксакова, 13

110

УКАЗАТЕЛЬ

УКАЗАТЕЛЬ ИМЕН И ГЕОГРАФИЧЕСКИХ НАЗВАНИЙ

- 1
- ابو الفضل (Абӯ-л-Фазл)
Анӯшйрвāн 2457.
- ابوالقاسم (Абӯ-л-Қасим) — султан Маҳмӯд
Анӯшйрвāн 3884.
- آذربادگان (Āzarābādagān)
Анӯшйрвāн 60, 509, 2323; Хурмуз 1736.
- آذرپناه (Āzarpanāh)
Хурмуз 1338.
- آذرگشسب (Āzar-gushasb) — полководец Бахрāма
Чубйна
Хурмуз 800, 1106.
- آذرگشسب (Āzar-gushasb)
Анӯшйрвāн 202, 510, 922, 2345, 2389, 4134;
Хурмуз 1338, 1947, 1752.
- آذرмهر (Āzar-mihir)
Қубād 303, 314.
- اران (Arān)
Қубād 208.
- ارجاسب (Ardjāsib)
Анӯшйрвāн 1769, 1836, 1859, 1894, 2276,
2277; Хурмуз 318, 488, 1266, 1272.
- اردبیل (Ardabīl)
Йāздгирд 83; Анӯшйрвāн 61; Хурмуз 288,
404.
- ارداشیر (Ardashīr) — служитель храма, жрец
Йāздгирд 319, 321, 327, 330, 349; Анӯшйрвāн
1367, 1822, 1885, 1982.
- ارداشیر (Ardashīr), царь
Анӯшйрвāн 377, 379; Хурмуз 1399.
- اُردُن (ʾUrdun)
Анӯшйрвāн 725, 748.
- آرش (Ārish)
Анӯшйрвāн 235.
- ارمینیه (Армиййа)
Анӯшйрвāн 61; Хурмуз 288, 333.
- آزادسرو (Āzādsarv)
Анӯшйрвāн 990.
- اسفندیار (Исфандиār)
Хурмуз 321, 487, 1685.
- اسکندر (Искандар)
Анӯшйрвāн 4237.
- اصطخر (Исṭaḥr)
Қубād 2, 303; Хурмуз 226, 1401.
- اصفهان (Исфaҳāн)
Анӯшйрвāн 59.
- افرازدز (Афрāздиз), крепость Пармуды
Хурмуз 1022.
- افراسياب (Афрāсийāб)
Анӯшйрвāн 1769, 1836, 1851, 1859, 1894,
2274, 1266.
- الانان (Алānān)
Анӯшйрвāн 332, 344, 373.
- البرز (Албурз)
Йāздгирд 290.
- آمل (Āmul)
Анӯшйрвāн 293.
- آموی (Amūy)
Анӯшйрвāн 1775, 2239, 2269, 2273.
- انطاکیه (Антāкийя)
Анӯшйрвāн 648, 662, 667, 684.
- انوشیروان (Анӯшйрвāн) или نوشین روان (Нушйн-ра-
вāн) см. также کسری (Қисрā)
Қубād 373, 384; Анӯшйрвāн 54, 165, 207,
219, 244, 247, 263, 273, 349, 353, 372, 440,
448, 461, 490, 561, 666, 689, 693, 702, 772,
779, 782, 796, 953, 971, 975, 977, 1018, 1023,
1043, 1047, 1049, 1279, 1310, 1359, 1361,
1369, 1414, 1547, 1567, 1593, 1606, 1610,

1613, 1619, 1624, 1628, 1655, 1704, 1809,
1968, 2033, 2148, 2149, 2252, 2258, 2294,
2550, 2580, 2645, 2791, 3338, 3352, 3358,
3411, 3421, 3501, 3513, 3538, 3650,
3656, 3666, 3745, 3815, 3886, 4081, 4218,
4234, 4287, 4399, 4400, 4404, 4407; Хурмуз
66, 69, 204, 207, 209, 284, 384, 937, 1648.

اورمزد (Аурамазд)

Анушйрвāн 3492.

آهرمن (Āхриман)

Анушйрвāн 767, 862, 871, 1128, 1503, 1649,
1844, 2281, 2403, 2422, 2425, 2441, 2446,
2462, 3739, 3778, 3802, 4276, 4313; Хурмуз
150, 171, 212, 788, 1382, 1754, 1770.

اهواز (Ахвāз)

Қубād 146, 154, 174, 208; Анушйрвāн 62;
Хурмуз 469.

ايران (Īрāн)

Йāздгирд 97, 178, 182, 184, 294, 308, 309,
310, 315, 317, 321, 323, 330, 347, 351, 352,
364; Қубād 24, 36, 46, 65, 90, 107, 113, 115,
185, 200, 214, 229, 290, 326; Анушйрвāн 179,
280, 294, 306, 319, 321, 327, 333, 338, 346,
428, 495, 521, 618, 632, 651, 706, 745, 923,
1721, 1761, 1805, 1836, 1861, 1862, 1896,
1897, 1900, 1912, 2026, 2054, 2065, 2068,
2080, 2101, 2217, 2236, 2242, 2254, 2277,
2368, 2369, 2374, 2654, 2678, 2727, 2731,
2751, 3638, 3738, 3798, 4086, 4110, 4142,
4165, 4168, 4228; Хурмуз 147, 152, 167, 193,
296, 297, 327, 328, 351, 375, 376, 443, 509,
618, 628, 718, 726, 746, 748, 813, 834, 853,
907, 939, 960, 1043, 1075, 1120, 1219, 1242,
1255, 1297, 1348, 1406, 1436, 1536, 1539,
1540, 1556, 1630, 1644, 1650, 1662, 1695,
1745, 1749, 1857, 1873, 1875.

ايزد گشسب (Йāзд-гушасб) — полководец

Бахрāма Чубина

Хурмуз 557, 800, 1055, 1558.

ايزد گشسب (Йāзд-гушасб)

Хурмуз 67, 72, 75, 88, 90, 93, 94, 103, 175,
1418, 1421.

آيين گشسب (Āйин-гушасб)

Хурмуз 1315, 1317, 1722, 1725, 1764, 1776,
1779, 1784, 1791, 1797, 1806, 1828, 1829,
1842, 1852.

ب

بابک (Bābak)

Анұшйрвāн 168, 171, 175, 176, 180, 182, 189,
191, 196, 197, 203, 208.

بادان پيروز (Bādān-и Pīrūz)

Хурмуз 1740.

بارزوي (Bārzuī)

Анұшйрвāн 3343, 3374, 3389, 3392, 3403,
3410, 3415, 3427, 3438, 3443, 3449.

باطرون (Bātrūn)

Анұшйрвāн 4148.

بامين (Bāmīn)

Анұшйрвāн 2630, 3788.

بخارا (Buxārā)

Анұшйрвāн 1781, 2091, 2273.

بدال (Badāl)

Хурмуз 287.

بردع (Barḍa')

Анұшйрвāн 1955; Хурмуз 404, 406.

برزمهر (Būrzmihr)

Хурмуз 67, 175.

برزين سالار (Bārzīn-sālār)

Анұшйрвāн 3711.

برک (Barak)

Йāздгирд 100, 115; Анұшйрвāн 1271, 1011.

بسطام (Bisṭām)

Анұшйрвāн 2240.

بغداد (Bağdād)

Хурмуз 629, 1719.

بلاش (Balāsh)

Йāздгирд 89, 91, 180, 185, 207, 214, 222, 354,
358, 368, 372.

بلخ (Balx)

Анұшйрвāн 1775, 2272, 2630, 3788; Хурмуз
320, 1026, 1356, 1464, 1500, 1699.

بلوچستان (Bāludjistān)

Анұшрвāн 369, 377, 380, 1949.

- бندوی (Бандуй)
Қубад 314.
- бندوی (Бандуй), дядя Парвиза
Хурмуз 1761, 1862, 1868.
- бوزржмер (Бузурджмихр)
Ануширван 994, 997, 1001, 1008, 1054, 1061, 1077, 1111, 1115, 1135, 1137, 1225, 1318, 1319, 1369, 1397, 1417, 1418, 1421, 1496, 1554, 2395, 2602, 2626, 2669, 2676, 2686, 2704, 2709, 2750, 2769, 2773, 2787, 2801, 2805, 2808, 3443, 3448, 3469, 3474, 3494, 3500, 3503, 3517, 3527, 3546, 3553, 3572, 3584, 3585, 3590, 3594, 3605, 3611, 3648, 4160, 4164, 4169, 4182, 4188, 4196, 4298, 4310.
- بهرام (Бахрām)
Йаздгирд 94, 115, 128, 132, 146, 234, 237, 309; Хурмуз 402.
- بهرام (Бахрām) — один из рыцарей, потомков Сийавуша
Хурмуз 911, 914, 918, 1572, 1574, 1579.
- بهرام آذرسيهان (Бахрām-и Азармихан)
Хурмуз 143, 152, 159, 161, 163, 172, 187, 196, 216, 218, 221.
- بهرام تل (Бахрām-тил)
Хурмуз 1097.
- بهرام چوبينه (Бахрām-и Чубина)
Хурмуз 380, 402, 405, 407, 414, 434, 436, 439, 442, 445, 454, 467, 472, 510, 511, 526, 535, 544, 570, 574, 581, 590, 595, 600, 623, 628, 637, 643, 649, 651, 671, 684, 690, 702, 776, 779, 780, 788, 791, 815, 817, 819, 822, 823, 834, 840, 841, 858, 879, 894, 898, 907, 918, 927, 973, 983, 987, 988, 1006, 1011, 1017, 1028, 1040, 1043, 1044, 1050, 1053, 1055, 1059, 1093, 1149, 1194, 1195, 1203, 1210, 1217, 1224, 1227, 1236, 1243, 1245, 1257, 1275, 1316, 1318, 1327, 1353, 1356, 1359, 1361, 1372, 1376, 1403, 1406, 1412, 1415, 1416, 1417, 1420, 1434, 1435, 1442, 1444, 1448, 1462, 1470, 1471, 1475, 1476, 1482, 1496, 1498, 1514, 1515, 1528, 1549, 1565, 1572, 1585, 1597, 1606, 1646, 1669, 1673, 1675, 1679, 1690, 1765, 1767, 1838, 1841, 1843, 1848, 1849, 1856.
- بهرام گور (Бахрām-и гур)
Йаздгирд 101, 103; Ануширван 1833, 2283; Хурмуз 402.
- بهزاد (Бихзād)
Қубад 314.
- بهمن (Бахман)
Ануширван 3492, 3798.
- بيستون (Бистун)
Ануширван 2353.
- بيورد (Бйвард)
Хурмуз 1742.
- پ (П)
- پارس (Пāрс)
Йаздгирд 90; Қубад 31, 41, 100; Ануширван 62; Хурмуз 469, 627, 1401.
- پرموده (Пармӯда)
Хурмуз 963, 967, 977, 1014, 1021, 1022, 1028, 1029, 1031, 1037, 1050, 1062, 1076, 1094, 1099, 1110, 1171, 1174, 1189, 1197, 1203, 1296, 1301, 1305, 1331, 1353, 1354, 1539, 1708
- پيدا گشيب (Пейда-гушасб)
Хурмуз 801, 1282, 1291, 1528, 1572, 1584.
- پيروز (Пйрӯз)
Йаздгирд 22, 28, 37, 39, 42, 79, 87, 88, 91, 97, 113, 125, 137, 142, 146, 152, 158, 160, 167, 178, 206, 211, 226, 243, 257, 302, 318, 340, 361; Қубад 3; Ануширван 1847, 1627.
- پيروز (Пйрӯз) — город
Йаздгирд 82.
- پيروز (Пйрӯз) — полководец
Ануширван 535, 891, 912, 926.
- خسرو پرويز (Парвиз Хусрау)
Хурмуз 236, 238, 242, 246, 248, 251, 253, 311, 1667, 1701, 1711, 1716, 1723, 1728,

1733, 1738, 1743, 1751, 1758, 1760, 1762,
1850, 1854, 1857.

پیروز کام (Пирузкām) — название города
Йаздгирд 80.

پيكنند (Пайканд)
Йаздгирд 269.

پيل مست (Пилмаст)
Хурмуз 1741.

ت

ترک (Турк — в смысле Тұрāн)
Йаздгирд 310; Анушйрвāн 1826, 1827, 1828,
1841, 2200, 2366, 2375; Хурмуз 309, 1043.

ترمذ (Тирмиз)
Йаздгирд 36; Анушйрвāн 1776.

توران (Турāн)
Йаздгирд 240; Қубād 200; Анушйрвāн 1826;
Хурмуз 814, 820, 959, 966.

تهمتن (Тахамтан) — см. رستم (Рустам)
Хурмуз 516.

ج

جاماسب (Джāмāсб)
Қубād 119, 189, 196, 197; Хурмуз 1678.

جمشيد (Джамшйд)
Йаздгирд 53, 221; Анушйрвāн 3796.

جمهور (Джамхур)
Анушйрвāн 2814, 2819, 2827, 2837, 2848,
2886, 2898, 2927, 2976, 2987.

جند شاپور (Джунд-и Шāпур)
Анушйрвāн 745, 777, 959.

جیحون (Джайхун)
Йаздгирд 103, 116, 129, 335, 346, 351; Ану-
шйрвāн 1740, 1756, 1907, 1940, 2231, 2234;
Хурмуз 309, 387, 388, 980, 1024, 1712.

چ

چاچ (Чāч)
Йаздгирд 140; Анушйрвāн 1039, 1741, 1772,
1827, 1835, 1939, 1995, 2086, 2256, 2269,
2271.

چغانی (Чағанй) — богатырь
Анушйрвāн 1814, 1819, 2272.

چغانی (Чағанй)
Йаздгирд 34; Қубād 167, 170.

چين (Чин)
Йаздгирд 310, 358; Қубād 187; Анушйрвāн
274, 905, 1735, 1736, 1739, 1740, 1747, 1749,
1754, 1766, 1767, 1768, 1805, 1816, 1826,
1827, 1828, 1888, 1897, 1907, 1910, 1911,
1917, 1931, 1936, 1941, 1988, 1998, 2011,
2018, 2033, 2039, 2065, 2073, 2081, 2091,
2097, 2101, 2103, 2106, 2117, 2135, 2136,
2139, 2140, 2153, 2156, 2170, 2190, 2201,
2204, 2207, 2227, 2236, 2242, 2254, 2264,
2356, 2366, 2375, 2731, 2816, 2835, 3020,
3069, 3188, 4117, 4230; Хурмуз 319, 351,
355, 361, 959, 966, 1111, 1151, 1158, 1161,
1328, 1333, 1351, 1359, 1373, 1453, 1695.

ح

حلب (Халаб)
Анушйрвāн 4143, 4144, 4148.

حلوان (Хулвāн)
Қубād 208.

حمزه (Хамза) — полководец хазарцев.
Хурмуз 290.

خ

خاقان (Хāқāн) см. ساوشاه (Сāва-шāх)
Хурмуз 1200, 1230, 1236, 1239, 1246, 1249,
1284, 1285, 1286, 1288, 1291, 1293, 1295,
1306, 1328, 1333, 1334, 1337, 1344, 1347,
1351, 1355, 1359, 1373, 1691.

چين خاقان (Хāқāн-и Чин)
Анушйрвāн 1736, 1739, 1744, 1753, 1758,
1761, 1767, 1771, 1773, 1778, 1805, 1810, 1816,
1817, 1818, 1826, 1835, 1838, 1841, 1850,
1888, 1893, 1895, 1902, 1904, 1911, 1927,
1930, 1931, 1988, 2011, 2012, 2018, 2033,
2068, 2081, 2089, 2097, 2103, 2106, 2110,

2117, 2135, 2139, 2140, 2147, 2153, 2155,
2166, 2175, 2179, 2185, 2189, 2191, 2195,
2205, 2254, 2263, 2282, 2283, 2321, 4093,
4230; Хурмуз 180, 219, 351, 353, 355, 383,
1103, 1150, 1153, 1158.

ختلان (Хутлан)

Анушйрван 2272.

ختن (Хутан)

Анушйрван 1768, 1827, 2269, 2290.

خراد (Харрад) — полководец Хурмуза

Хурмуз 332, 335, 583, 594, 603, 614, 785,
817, 1205, 1243, 1258, 1449, 1362, 1363,
1472, 1479, 1488, 1489, 1518.

خراسان (Хурасан)

Анушйрван 58, 1859, 1872, 3728; Хурмуз 18,
308, 1698.

خرداد (Хурдад)

Қубад 314.

خزه اردشير (Хурра-и Ардашир)

Қубад 302.

حزر (Хазар)

Анушйрван 62; Хурмуз 286, 303, 331, 338.

خنجهست (Ханджаст)

Хурмуз 1741.

خوارزم (Харазм)

Анушйрван 307, 2273.

خوزيان (Хузиан)

Хурмуз 567.

خوشنواز (Хушнаваз)

Йаздгирд 93, 102, 105, 112, 120, 138, 141,
144, 153, 156, 158, 169, 171, 231, 243, 246,
268, 280, 282, 287, 298, 313, 320, 337, 348,
364; Қубад 96, 165; Анушйрван 1808, 2285;
Хурмуз 1623.

د

دنبار (Данбар)

Анушйрван 2832, 2833, 2834, 2836, 2900,
3297.

ديلم (Дайлам)

Анушйрван 394, 410, 2324.

ر

راد فَرخ (Рад-Фаррух)

Хурмуз 400.

رامبرزين (Рамбурзин)

Қубад 363, 874, 879, 885, 924, 944.

رای (Рай)

Анушйрван 2645, 2647, 2674, 2685, 2686,
2687, 2688, 2703, 2734, 2739, 2742, 2746,
2747, 2748, 2751, 2756, 2767, 2776, 2778,
2784, 2800, 2802, 3354, 3357, 3361, 3362,
3369, 3405, 3423, 3424, 3429.

رای (Рай) — город

Анушйрван 2642.

رستم (Рустам)

Хурмуз 483, 509, 512, 514, 974, 1618, 1621.

رشناود (Рашнавад)

Анушйрван 550.

رودکی (Рудакй)

Анушйрван 3461.

روم (Рум)

Қубад 187, 201; Анушйрван 63, 322, 427,
430, 439, 456, 459, 462, 466, 487, 526, 591,
599, 602, 655, 665, 694, 706, 707, 710, 715,
716, 747, 880, 889, 897, 928, 1713, 1715,
1720, 1723, 1860, 1915, 1955, 2338, 2375,
2731, 3581, 3610, 3678, 3738, 4083, 4109,
4133, 4146, 4228, 4233, 4251, 4257; Хурмуз
282, 326, 329, 727, 1428, 1704.

ری (Рай)

Йаздгирд 81; Қубад 53, 54; Хурмуз 1399,
1673, 1686, 1699.

ز

زابليستان (Забулистан)

Йаздгирд 210, 228; Қубад 88.

زردشت (Зардушт)

Қубад 308.

زرد هشت (Зардхушт) — прозвище главного жреца и
везира Қисры

Хурмуз 74, 105.

زر مهر (Зармихр)

- Қубад 125, 128, 134, 142, 151, 155; Хурмуз
1638, 1640.
- زروان (Зирвāн)
Анӯшйрвāн 1577, 1584, 1589, 1591, 1596,
1601, 1612, 1616, 1620, 1634, 1648, 1652,
1657, 1658, 1665, 1668, 1671, 1678, 1683,
1699.
- زم (Зам)
Анӯшйрвāн 1775, 2273.
- زندواست (Занд[ва]вест)
Қубад 310, 513; Анӯшйрвāн 74, 990, 991,
993, 996, 999, 1338; Хурмуз 340.
- زيب خسرو (Зиб-и Хусрау)
Анӯшйрвāн 668, 678, 681.

س

- سارى (Сāрй)
Анӯшйрвāн 293.
- ساسان (Сāsāн)
Анӯшйрвāн 286; Хурмуз 1717.
- سام اسفنديار (Сām-и Исфандиār)
Хурмуз 1742.
- ساوه شاه (Сāва-шāх)
Анӯшйрвāн 1495; Хурмуз 273, 274, 307, 310,
315, 336, 342, 415, 416, 437, 473, 536, 549,
580, 596, 601, 603, 613, 622, 630, 635, 646,
662, 675, 680, 689, 768, 785, 787, 794, 827,
830, 838, 856, 874, 877, 879, 883, 890, 930,
958, 987, 991, 1006, 1013, 1018, 1041, 1081,
1112, 1539, 1643, 1708.
- سغد (Суғд)
Анӯшйрвāн 1736, 1787, 1893, 1894, 2256,
2271.
- سقلاب (Сақлāб)
Анӯшйрвāн 2366, 2375.
- سقيلان (Сақйлāн)
Анӯшйрвāн 4147.
- سمرقند (Самарқанд)
Йаздгирд 151; Анӯшйрвāн 2256, 2271.
- سنجه (Санджа)
Анӯшйрвāн 1771.
- سند (Синд)

- Анӯшйрвāн 2632, 2737.
- سندلي (Сандалий)
Анӯшйрвāн 2818, 2834, 2844, 2901, 2939,
2961, 2967.
- سوفزاي (Сӯфазāй)
Йаздгирд 90, 208, 211, 245, 247, 250, 268,
270, 279, 281, 284, 290, 297, 311, 316, 341,
355, 362, 366; Қубад 24, 26, 28, 37, 49, 58,
63, 65, 78, 81, 104, 115, 124, 127; Хурмуз
1629, 1635.
- سومان (Сумāн)
Анӯшйрвāн 1776, 2272.
- سيوش (Сийāвӯш)
Хурмуз 486, 912, 1269, 1323, 1528.
- برزين (Сймā-и Бурзйн)
Хурмуз 148, 153, 159, 161, 166, 169, 185.

ش

- شاپور (Шāпӯр) — писец
Анӯшйрвāн 1367, 1822.
- رازي شاپور (Шāпӯр-и Рāзй)
Қубад 49, 52, 56, 57, 66, 73, 75, 81, 84, 99.
- هرمزد شاپور (Шāпӯр-и Хурмузд)
Анӯшйрвāн 2280.
- برزين شادان (Шādāн-и Бурзйн)
Анӯшйрвāн 3337.
- شاهک (Шāхак)
Хурмуз 1325, 1326.
- شاهوي (Шāхӯй)
Анӯшйрвāн 2811, 2812.
- شگنان (Шугнāн)
Анӯшйрвāн 1775.
- شماس (Шаммāс)
Анӯшйрвāн 882.
- شوراب (Шӯрāб)
Анӯшйрвāн 576.
- شيراز (Шйрāз)
Йаздгирд 209; Қубад 24, 35, 77, 102; Хурмуз
1742.
- شيران (Шйрāн)
Хурмуз 1741.
- شيرزيل (Шйрзйл)

Хурмуз 1740.
بهرام (Шйру-и Бахрām)
Анӯшйрвāн 533, 721, 723.

ص

صدري (Садрā)
Анӯшйрвāн 760.

ض

ضحاک (Заҳҳāk)
Қубād 180.

ط

طلخند (Талҳанд)
Анӯшйрвāн 2810, 2811, 2840, 2885, 2908,
2926, 2940, 2962, 2965, 2969, 2974, 2984,
2990, 2992, 2997, 3011, 3013, 3026, 3043,
3061, 3071, 3078, 3080, 3106, 3112, 3115,
3125, 3136, 3141, 3176, 3192, 3210, 3211,
3225, 3232, 3237, 3240, 3251, 3259, 3265,
3290, 3330, 3331, 3333.

طوس (Тӯс)
Хурмуз 1626.

طهمورث (Тахмӯрас)
Анӯшйрвāн 893.

طيسفون (Тйсфӯн)
Қубād 2, 59, 103, 105, 184; Анӯшйрвāн 2319,
2322, 2353, 4258; Хурмуз 526, 544, 719,
1703, 1714, 1735, 1821, 1859.

ع

عباس (‘Аббās) — полководец хазарцев
Хурмуз 290.

عراق (Ирāқ)
Анӯшйрвāн 63.

عزير (‘Узайр)
Қубād 310; Анӯшйрвāн 740.

عمان (‘Аммāн)
Хурмуз 1741.

عموريه (‘Аммӯрийа)
Анӯшйрвāн 4143.

غ

غاتفر (Гātфар)
Анӯшйрвāн 1757, 1760, 1773, 1782, 1793,
1806, 1832, 1837, 1853, 1939.

ف

فارقين (Фārқйн)
Қубād 204.

فрат (Фурāt)
Хурмуз 292.

فراخان (Фарāҳāн)
Анӯшйрвāн 3787.

فرايين (Фарāйн)
Қубād 314.

فروريوس (Фурфӯрияус)
Анӯшйрвāн 606, 617, 685.

فرهاد (Фарҳād)
Анӯшйрвāн 534.

فريدون (Фарйдӯн)
Қубād 180, 181, 310; Анӯшйрвāн 301, 311;
Хурмуз 937.

فغانيش (Фағāнйш) I
Йаздгирд 30, 31 (Фағāнй), 34.

فغانيش (Фағāнйш) II
Анӯшйрвāн 1815, 1888, 2285, 2300.

فغفور (Фағфӯр)
Анӯшйрвāн 1936, 1993, 2135, 3069; Хурмуз
361, 615, 622, 625, 632, 769, 991.

ق

قارن (Қāрин)
Хурмуз 1629.

قالينيوس (Қāлийнйус)
Анӯшйрвāн 622, 627, 644, 677, 685.

قباد (Қубād)
Йаздгирд 87, 162, 177, 318 (Қай-Қубād),
321, 322, 326, 330, 338, 342, 346, 350, 354,
358, 371; Қубād 1, 24, 35, 38, 42, 51, 57, 100,
115, 116, 120, 129, 138, 157, 159, 163, 169,

176, 179, 182, 191, 208, 211, 215, 218, 239,
243, 246, 255, 268, 273, 276, 293, 306, 319,
330, 350, 359, 374; Анушйрвāн 68, 98, 461,
3825, 3831, 4408, 4416, 4465, 4468; Хурмуз
1633, 1635, 1637.

قجغارباشی (Қаджғарбāшй)

Анушйрвāн 1768, 2256.

قنوج (Қаннудж)

Анушйрвāн 2642, 2674, 2737, 2742, 2748,
2781, 2787, 3371, 3427.

ک

کابلستان (Қāбулистан)

Йаздгирд 210.

کاوس (Кāвус)

Анушйрвāн 3796; Хурмуз 482, 484, 1615,
1626.

کرزبان (Қарзбāн)

Анушйрвāн 2630.

کیرمان (Кирмāн)

Хурмуз 1742.

کسری (Кисрā)

Қубад 178, 198, 282, 291, 293, 295, 296, 299,
301, 305, 306, 320, 331, 335, 339, 342, 346,
352, 359, 360, 364, 371, 374; Анушйрвāн 1,
71, 176, 189, 190, 202, 281, 338, 367, 476,
478, 492, 550, 591, 639, 686, 690, 695, 703,
705, 726, 751, 760, 769, 802, 874, 906, 915,
990, 1017, 1022, 1032, 1056, 1078, 1113,
1137, 1225, 1489, 1549, 1560, 1639, 1669,
1715, 1731, 1739, 1742, 1806, 1824, 1878,
1905, 2069, 2125, 2128, 2223, 2247, 2261,
2287, 2328, 2334, 2357, 2437, 2442, 2447,
2503, 2529, 2531, 2534, 2581, 2591, 2619,
2644, 2657, 2671, 2709, 2770, 2806, 3363,
3434, 3471, 3487, 3497, 3607, 3645, 4083,
4085, 4097, 4099, 4105, 4126, 4219, 4263,
4295, 4392; Хурмуз 174, 219, 937.

کشان (Кушāн)

Анушйрвāн 1787.

کشمیر (Кашмир)

Анушйрвāн 2816, 2835, 3069, 3188, 3297.

کشواد (Кишвād)

Хурмуз 485.

کیلہ (Қалила)

Анушйрвāн 3401, 3406, 3416, 3420, 3430,
3455.

کوچ (Кӯч)

Анушйрвāн 2325.

کیخسرو (Кай-Хусрау)

Йаздгирд 221; Анушйрвāн 2275; Хурмуз
1271.

کی شاه (Кай-шāх)

Анушйрвāн 4284; Хурмуз 482, 484.

کی قباد (Кай-Қубād)

Йаздгирд 168, 221; Хурмуз 219, 1665.

کیومرث (Кайумарс)

Анушйрвāн 893.

گ

گردیه (Гардйā)

Хурмуз 1349, 1554, 1598, 1670.

گوزاسب (Гурзасб)

Анушйрвāн 3729.

گورگان (Гургāн)

Анушйрвāн 291, 293, 1891, 1893, 1905, 2240,
2263, 2313, 3667.

گستههم (Густахм) — дядя Парвйза

Хурмуз 1761, 1862, 1868, 1877.

گشتاسب (Гаштāсб)

Анушйрвāн 2277; Хурмуз 319, 1271.

گشб (Гушасб)

Анушйрвāн 535; Хурмуз 402, 1514, 1646.

گشб (Гушасб)

Анушйрвāн 3715.

گل زریون (Гул-Заррйун)

Анушйрвāн 1741, 1770, 1772, 1940, 2290.

گو (Гув)

Анушйрвāн 2823, 2825, 2826, 2838, 2840,
2883, 2909, 2914, 2926, 2939, 2962, 2965,

2966, 2969, 2990, 2998, 3012, 3015, 3037,
3040, 3043, 3061, 3071, 3082, 3102, 3118,
3125, 3132, 3136, 3146, 3148а, 3148б, 3175,
3176, 3178, 3179, 3193, 3213, 3217, 3232,
3234, 3235, 3260, 3262, 3265, 3271, 3289,
3292, 3294, 3299, 3330.

گودرز (Гударз)

Хурмуз 48, 1518, 1626.

گیلان (Гил) и (Гилан)

Анұшйрвāн 61, 371, 394, 396, 401, 406, 410,
412, 1949, 2324.

گیو (Гйв)

Хурмуз 1626.

ل

لهراسب (Лухрāсб)

Хурмуз 319, 1271,

م

ماچين (Мāчйн)

Анұшйрвāн 1941.

ماخ (Māḫ)

Хурмуз 16.

مازندران (Мāзандарāн)

Анұшйрвāн 4163.

مامون (Māmūn)

Анұшйрвāн 3453.

ماهآذر (Māḫāzar)

Хурмуз 68.

مای (Māy)

Анұшйрвāн 1779.

مای (Māy) — царь

Анұшйрвāн 2833, 2836, 2839, 2842, 2844,
2900, 2927, 2980, 2987, 3297.

محمد (Mūḫammad)

Анұшйрвāн 3817.

محمود (Mūḫmūd)

Анұшйрвāн 3817, 3819, 3882.

مداین (Madāйн)

Қубād 206; Анұшйрвāн 412, 658, 781, 870,
879, 1889, 2355, 3471, 4139; Хурмуз 269.

مرغ (Мурут)

Анұшйрвāн 1789, 3142, 3297.

مرو (Марв)

Йаздгирд 228, 238, 240; Анұшйрвāн 990,
991, 1004, 1019, 2239, 3758, 3762; Хурмуз
277.

مرورود (Марврūd)

Хурмуз 276.

مزدك (Маздак)

Қубād 210, 216, 229, 239, 245, 258, 276, 277,
280, 281, 292, 293, 294, 298, 306, 311, 319,
320, 332, 338, 342, 344, 348, 350.

مسيح (Масйḫ)

Қубād 310; Анұшйрвāн 493, 736, 740, 741,
849, 850, 894, 916, 917, 937, 949, 950, 951,
4094.

مكران (Мукрāн)

Анұшйрвāн 2731.

منذر (Мунзир)

Анұшйрвāн 415, 419, 427, 433, 428, 443 444,
455, 468.

مندیا (Мандйā)

Қубād 204.

مهبود (Махбūd)

Анұшйрвāн 1555, 1570, 1573, 1576, 1579,
1583, 1594, 1599, 1604, 1630, 1631, 1632,
1639, 1640, 1641, 1656, 1658, 1660, 1667,
1689.

مهراس (Михрāс)

Анұшйрвāн 697, 701, 703.

مهراں دبير (Михрāн-дабйр)

Хурмуз 524.

مهراں ستاد (Михрāн Ситād)

Анұшйрвāн 2126, 2128, 2137, 2139, 2152,
2165, 2175, 2194, 2228, 2235, 2321, 2356;
Хурмуз 339, 344, 394, 405, 410.

مهرك (Михрак)

Қубād 57; Анұшйрвāн 3734.

مهرونش (Михрнұш)

Анұшйрвāн 839.

ن

- نرسی (Нарсй)
 Ёаздгирд 162; Анушйрвāн 2279, 2280.
 نسا (Нисā)
 Анушйрвāн 3746.
 نستوه (Настӯх)
 Хурмуз 337.
 نصر (Наср)
 Анушйрвāн 3456.
 نوشزاد (Нушзād)
 Анушйрвāн 737, 749, 752, 759, 768, 783, 794,
 796, 802, 805, 846, 853, 864, 868, 875, 880,
 883, 888, 892, 913, 926, 932, 939, 945, 958.
 نیل (Нйл)
 Анушйрвāн 790, 1953, 3210; Хурмуз 872.
 نیمروز (Нймруз)
 Анушйрвāн 1721.

و

- وستوی (Вастӯй)
 Хурмуз 1741.
 ویسه گرد (Вйсагирд)
 Ёаздгирд 36; Анушйрвāн 1776.

ه

- هاماوران (Хамāварāн)
 Хурмуз 482, 1619.
 هرمز (Хурмуз)
 Ёаздгирд 20, 22, 23, 27, 40, 41, 86; Қубād
 302; Анушйрвāн 2280.
 هرمزد (Хурмузд) — Ахурамазда
 Хурмуз 1171.
 هرمزد (Хурмузд) — сын Анушйрвāна
 Анушйрвāн 3827, 4293, 4304, 4309, 4346,
 4394, 4405, 4407; Хурмузд 14, 17, 70, 96,

102, 114, 121, 127, 131, 181, 183, 194, 203,
 210, 215, 220, 244, 278, 291, 293, 349, 419,
 524, 528, 580, 1382, 1490, 1648, 1661, 1662,
 1664, 1715, 1720, 1726, 1728, 1760, 1872.

- خرّاد هرمزد (Хурмузд-и Ҳаррād)
 Анушйрвāн 537.
 هرات، هری (Харй, Харāt)
 Хурмуз 15, 273, 276, 588, 598, 599, 602, 607,
 658, 686, 690, 701, 961.

- همدان گشسب (Хамадāн-гушасб)
 Хурмуз 460, 803, 1527, 1588, 1591.

- هندوستان، هند، (Хинд и Хиндустāн)
 Анушйрвāн 274, 322, 363, 365, 373, 1720,
 1915, 1955, 2632, 2641, 2645, 2705, 2737,
 2789, 2813, 2815, 3017, 3213, 3253, 3270,
 3347, 3354, 3368, 3426, 3821, 4230.

- هوشنگ (Хушанг)
 Анушйрвāн 893.

- هیتالیان (Хйтāлийāн)
 Ёаздгирд 38, 99, 102, 238, 358; Қубād 145,
 168, 174, 1735, 1736, 1755, 1756, 1774, 1781,
 1794, 1807, 1816, 1817, 1826, 1828, 1829,
 1833, 1844, 1853, 1938, 1989, 2290, 2731,
 4117; Хурмуз 1011.

ی

- یزد گرد (Ёаздгирд)
 Ёаздгирд 1, 36; Анушйрвāн 2282, 4284.
 یزد گرد (Ёаздгирд) — писец
 Анушйрвāн 1367, 1386, 1416, 1425, 1495,
 1822, 2079, 2803.
 یلان سینہ (Йалāн-сйна)
 Хурмуз 445, 802, 1054, 1105, 1422, 1425,
 1432, 1466, 1527, 1566, 1567, 1646, 1660.
 یمن (Йаман)
 Анушйрвāн 3687; Хурмуз 375.

Т Е К С Т

ازین بیـش ایـدر نشـاید بدن	چو یابم ازین سر بیـاید شدن
بـکافـور شـبـرا بـپوشـید موی	چو گردون بپوشید گلـگونه ¹ روی
ورا خـسـرو نـامـور بـار داد	بـر شـاه شـد قـیـصر از بـامداد
کـه بـا خـرمی بـاد جـان تو جـفت	چو خـسـرو ورا تنـگدل دید گـفت
بـنـیـکی بـرو شـاد از بـامداد	اگر رـفت خـواهی بـکـام تو بـاد
همـه پاک بـردند پـیشـش نـماز	بـرین بـرنـهـادند و گـشتـند بـاز

¹ K—گلگونه (в тексте конъектура).

که خسرو نگردد ازین مرز و بوم
 برفت آن زمان فیلسوف کهن
 چو قیصر ازان سان سخنها شنید
 بگفتار برین کار فرمان برم
 کرا پیشیت یاری بود دادگر
 بفرومان او تابدد از چرخ ماه
 وگر خاک چون مشک سارا بود
 فلک پیش او سر بپستی نهد
 بدیدارش آید جهانرا نیاز
 ز کردار فرخنده نوشین روان
 که چون او دگر شاه گیتی ندید
 وزان جایگاه ساز رفتن گرفت
 چو قیصر پیامد بر شهریار
 بدید آن سر و تاج کسری نیاز
 همی آفرین خواند بر فرّ شاه
 چو نزدیک شد شاه بنواختش
 بکسری چنین گفت قیصر که شاه
 بدین آمدن شاهرا سوی روم
 که از فرّ او مرزها شاد گشت
 بدو گفت کسری باندیش ازین
 چه باید ز دادستین (!) آن گناه
 چو قیصر شنید این زمین بوسه داد
 چو بایست گفته همه گفته شد
 چو کرد آن زمان قیصر روم رای
 بدان فیلسوفان سخن گفت ازین

مگر پیشش آید همی شاه روم
 بقیصر رسانید یکسر سخن
 سوی شاه رفتن همان روی دید
 ز کسری همی بر فرازد سرم
 زمانه بیندد پیشش کمر
 همی نازد از فرّ او تاج و گاه
 سر دشمنش سنگ خارا بود
 ورا بخت فرخنده پاسخ دهد
 ستاره ز گردون پذیرد نماز
 بننازد همیشہ سپهر روان
 نه نیز از بزرگان دانا شنید
 زمانه بدو مانده اندر شگفت
 ورا داد هم در زمان شاه بار
 دو تا شد بر او و بردش نماز
 نشاندش جهاندار در پیشگاه
 فزونتر ز اندازه بنواختش
 نباید که بیند ز بنده گناه
 نگه کردن شهر ایران و بوم
 گیا بر چنین سرو آزاد گشت
 کزین رنج مارا بدل نیست کین¹
 ز رنج و ز گنج و ز بهر کلاه
 ز کسری رخش گشت خندان و شاد
 زمان از کجا پیش او رفته شد
 که زان جایگاه باز گردد بجای
 که دستوری از شاه ایران زمین

¹ K (в тексте конъектура). که این رنج مارا بدین نیست کین.

دگر گفت کای شاه فرخ نژاد خـداوند بد بخشى و خداوند داد
ز کار کیومرث تا این زمان چـنو شاه نسـپـرد گاه کیان
بگفتا شناسم بدین از خدای که او یست بر نیک و بد رهنمای

IV

(VI после б. 4075, پادشاهی کسری نوشین روان)

جهان تا تواند بید نسپرد چـو دانـد که آخر ورا بگذرد
نکو گوی باشد نکو جوی نیز ندارد همی مـر بدی را بچـیز
سـرانجام از کارها بـنگـرد بـرانـدازۀ دستـرسى او خـورد
بکوشد بآزم خـورد و بزرگ نه چون میـش باشد بکار و نه گرگ
بـنیکی گـرایـد دلش تا توان ز بد شـسته دارد همـیشـه روان

V

(K, VI после б. 4081, پادشاهی کسری نوشین روان)

شد اندر نهان کار او آشکار ازان مـانـد گـفـتـار او پادگار
ز کردار نیکو بود بیگمان چـنـیـن نام آرندۀ جاودان
همی تا بجایست چرخ و زمین ز هر کس بچـانـش بود آفرین
همین باد آیین و کردار شاه روانش بـنیکی نـمـایـندۀ راه
بدان تا چو نوشین روان قباد کند هر کس از داد مـحمـود یاد

VI

(K после б. 4254, پادشاهی کسری نوشین روان)

پیامد بر شاه نوشین روان که قیصر دژم گشت شاه جوان
بگوید که بر خسرو دادگر که هر سال چـنـدین فرستیم زر
بمندد بدین عهد و پیمان کند وز اندیشۀ ما دل آسان کند

II

VI перед б. 950) پادشاهی کسری نوشین روان)

نگه کن بدین گفت من سربسر
 مرا شاه بتر که خشنود نیست
 چو دیوان شدم تیز در کار او
 همان بودن و رفتنم باد گشت
 نباید که پیچد دل مادرم
 شه آزار دارد تو خشنود باش
 برسم مسیحیجا کنیدم کفن
 برافکن نوذی هم اندر زمان
 ز پور نوآیین و لشکرش
 سوی مادرش با فغان و خروش
 که بر خیره شد شاهزاده تپاه

چنین گفت با من که ای پیر سر
 که از رفتنم دل پر از دود نیست
 ز کم دانشی چشسم آزار او
 کنون بودنی بود و روزم گذشت
 شما شاد باشید چون بگذرم
 بگویدیدش از من که پدرود باش
 چو جان رفته باشد ازین تیره تن
 باسقف چنین گفت پس پهلوان
 بنزدیکش مهرربان مادرش
 فرستاد اسقف یکی تیزهوش
 چنین گفت پس پهلوان با سپاه

III

K после б. 3813, VI после б. 3814) پادشاهی کسری نوشین روان)

ترا پادشاهی و عهده دراز
 که آید بدرگاه هر پادداد
 که آمد بر موبد موبدان
 که او هست مشغول در کار من
 که چون تو جهان شاه نارد دگر
 همیشه هماناد با تو بهر
 ندانیم کز چیست آزاد او
 ورا دزد بر دست بی مهریز
 بدان تا روانش نباشد برنج
 که دزدان بیاراد شناسد مگر

دگر گفت کای شاه گردن فراز
 یکی مرد بینیم جوینده داد
 بود روز چندان چراغ ردان
 بگفتا بدین نیست آزار من
 یکی گفت با شاه خورشید فر
 جهاندار چون تو ندارد سپهر
 بیک مه نگردد زو داد او
 چنین داد پاسخ که اندر حجیز
 بدو دادهام همچنان من ز گنج
 من از بهر آن دارم او را قدر

ملحقات

I

(K. после 6. 945) پیادشاهی کسری نوشین (روان)

به از خامشسی هیچ پیرایه نیست
 خرد را ز تو بگسلسد داوری
 خنک بندهای کآزشی انباز نیست
 خرد بر سر جان چو افسر بود
 به از دوست مردی که نادان بود
 بد از و تیمار ازو برگذشت
 نگیرد کسی خیره در کار کرد
 زیانرا ز گفتار خامش کند
 فراموشگر گردد و ناسپاس
 سعاد کساد و نباتد سپرد (۱۲)
 تن دشمن او را چو مزدور گشت
 چنان دان که پیروز شد در نبرد
 وزان آتشت بهره جز دود نیست
 ندانند کس آهش بر آزدن
 بدانش بزرگ و توانا بود
 بداند گذشت از بد روزگار
 ز دل دانشی دیو بیرون کنی
 ز اندرز فرزندان ده کرد یاد

ز دانش چو جان ترا مایه نیست
 چو بر دانش خویشی مهر آوری
 توانگر بود هر کرا از نیست
 مندارا خرد را برادر بود
 چو دانا ترا دشمن جان بود
 توانگر شد آن کس که خرسند گشت
 بگفتار اگر خیره شد رای مرد
 هران کس که دانش فرامش کند
 خرد چون گسست از دل مرد و راضی (!)
 هزینه چنان کن که بایدت کرد
 خردمند کن دشمنان دور گشت
 چو داد از تن خویشتن داد مرد
 مگوی آن سخن کافداران سود نیست
 میندیش از آن کان نشاید بدن
 فروتن بود شاه دانا بود
 هران کس که او کرده کردگار
 پرستیدن او را بنافزون کنی
 چو این گفته بشنید پناسخ بداد

شکستند زندان و بر شد خروش
 بشهر اندرون هرک بد لشکری
 همی رفت گسته هم و بندوی پیش
 یکایک ز دیده بشکستند شرم
 1870 ز بازار پیش سپاه آمدند
 که گر گشت خواهید با ما یکی
 که هرگز بگشستست از رای و راه
 بمبادا فره او بیه ازید دست
 شمارا بویم اندرین پیشرو
 1875 وگر هیچ پستی کنید اندرین
 یکی گوشه ای بس کنیم از جهان
 بگفتار گسته هم یکسر سپاه
 که هرگز مبادا چنین تاجور
 بگفتار چون شوخ شد لشکرش
 1880 شدند اندر ایوان شاهنشاهی
 چو تاج از سر شاه برداشتند
 نهادند پس داغ بر چشم شاه
 ورا همچنان زنده بگذاشتند
 چنینست کردار چرخ بلند
 1885 گهی گنج بینهیم ازو گناه رنج
 اگر صد بود سال اگر صد هزار
 کسی کو خریدار نیکو شود

بزان سان که هامون برآید بجوش
 بماددند بیچاره زان داوری¹
 زره دار با لشکر و ساز خویش
 سواران بدرگاه رفتند گترم
 دلاور بدرگاه شاه آمدند
 مچ چوید بید آرم شاه اندکی
 ازین پس مر اورا مخواستید شاه
 بروبر کنید آب ایران کبلاست
 نشانیم بر گاه او شاه نو
 شمارا سپاریم ایران زمین
 بیک سو خرامیم با همو هان
 گرفتند دفرین بآرام شاه
 کجا دست یازد بخون پسر
 هم آنگه زدند آتش اندر درش
 بنزدیک آن تخت بفرستی
 ز تختش نگویند بر گاشتنند
 شد آنگاه آن شمع رخشان سپاه
 ز گنج آنچ بد پای برداشتند
 دل اندر سرای سپنجی مینند
 برآید بجا بر سرای شپنج
 گذشت آن سخن کاید اندر شمار
 نگوید سخن قبا بدی نیشنود

- 1850 بسی نیز نزدیک خسرو شدند چنان شد² که از بی‌شمانی رمه چو آگاهی آمد بر³ شهریار ز تنگی⁵ در بار دادن بی‌ست برآمد ز آرام وز⁷ خورد و خواب بدربر¹¹ سخن رفت چندی ز شاه یکی گفت بهرام شد جنگجوی دگر¹³ گفت خسرو ز¹⁴ آزار شاه بماندند زان¹⁵ کار گردان شکفت چو در¹⁶ طیسفون بر شد این¹⁷ گفتگوی 1860 سر بندگان پر شد از¹⁸ درد و کین سپاه اندکی بد²⁰ بدرگاه بر بوندی و²² گسستم شد²³ آگاهی همه بستگان بند برداشتند²⁴ کزان²⁵ آگاهی باز جوید²⁶ که چیست 1865 ز کار زمانه چو آگه شدند
- بمردانگی در جهان نو شدند¹ پراگنده گردد بروز دمه ز آیین گشاسب آنک بد⁴ نامدار ندیدش⁶ کسی نیز با می بدست همی بود با دیدگان⁸ پر⁹ آب¹⁰ که پرده فروهشت از¹² بارگاه بتخت بزرگی نه‌دادست روی همی‌سوی ایران گذارد سپاه همی‌هر کسی رای دیگر گرفت ازان پادشاهی بشد رنگوبوی گزیدند نفرینش بر¹⁹ آفرین جهان تنگ شد بر دل شاه بر²¹ که تیره شد آن فر شاهنشاهی یکی را بران کار بگماشتند ز جنگ‌آوران بر در شاه کیست ز فرمان بگشتند و بی‌ره شدند²⁷

VI— (нет рифмы); پر از غم دل و دست بر سر شدند—K¹

گروهی سوی خسرو آمد براه * تنی چند رفتند نزدیک شاه
—VI, K⁷ ندیده—VI⁶ از اندازه—VI⁵ آن گو—VI, K⁴ سوی—VI, K³ بد—VI²
K—доб.:¹⁰ پر ز—K⁹ دیدگانی—VI⁸ از آرام و از

ز هر سو چو دشمن چو انبوه بود * ز پیرویز و بهرام نستوه بود
از—VI¹⁶ ازان—VI, K¹⁵ از—K¹⁴ یکی—VI¹³ ز پرده فروهشتن—K¹² بدین بر—VI¹¹
K—доб.:²¹ شد—VI²⁰ نفرین بس—VI نفرین ابر—K¹⁹ شد پر از—VI, K¹⁸ آن—VI, K¹⁷

بسی ناهور نزد بهرام شد * وزان کار بهرام بدنام شد
برآورد هر جای آواز تیزی * که شاه جهانست خسرو بریز
داند—VI²⁶ که آن—VI²⁵ بسته بگذاشتند—VI²⁴ رفت—VI, K²³ و—VI²²
VI—б. оп.²⁷

بدانست کو دست یازد بخون
جهانجوی چندی برو² لایه کرد
نه من خواستم رفته جانت ز شاه⁵
چه کردم که بد کردن آراستی
سرآمد بدو بزم و هم کارزار⁸
که آگه نبرد زان سخن لشکرش
بویژه که دارد سوی جنگ¹⁰ روی
همی تاخت تا پیش بهرام شد¹²
کجا¹⁴ بد سگالیده بد بر قنیت
نبرد آگه از رای¹⁷ کم پیش تو
بدین¹⁸ سر بگیتی که خواهد گریست
که آمد بجنگ از در¹⁹ شهریار
بدان رفته بود²⁰ از در پادشا
بخواب اندرون سرش برداشتی
که بر تو بگریند زار²¹ انجمن
نظاره بران²² لشکر و کشور²³
دل مرد بدکار²⁴ بییدار کرد
بییاورده بود²⁵ از در شهریار
ز لشکر²⁷ بسی پیش بهرام شد²⁸

چو همسایه آمد بخیمه درون
بشمشیر زد دست خونخوار¹ مرد
بدو³ گفت کای مرد⁴ گم کرده راه
چنین داد پاسخ که گر⁶ خواستی
بزد گردن مهتر نامدار⁷ 1835
ز خیمه بیآورد پیرون⁹ سرش
مبادا که تنها بود نامجوی
چو از خون آن کشته بدنام¹¹ شد¹²
بدو گفت اینک¹³ سر دشمنیت
که¹⁵ با لشکر آمد¹⁶ همی پیش تو 1840
بپرسید بهرام کین مرد کیست
بدو گفت آیین گشسب سوار
بدو گفت بهرام کین پارسا
که با شاه مارا دهد آشتی
تو بادافره یابتی اکنون ز من 1845
بفرمود داری زدن بر درش
نگون بخت را زنده بر دار کرد
سواران که آیین گشسب سوار
چو کار سپهبد بفرجام شد

(метр) مرد VI—оп. ⁴ همی K, I, IV, VI— ³ بدو K, I, IV— ² خونریز K, I, IV, VI— ¹ کشته شدن آیین گشسب VI— کشتن مرد خونی آیین گشسب I—⁵ Доб. заголовки: Л—⁵ (нарушен).
رزم و هم کارزار VI— بدو نیز هم روزگار L—⁸ تاجدار K—⁷ اگر I, IV—⁶ بر دست همسایه
¹⁴ K, I, ¹³ کاپنک VI—¹² رفت K—¹¹ بدرام VI—¹⁰ رزم VI—⁹ پر خون K, I, IV, VI—⁸ که او IV, VI—¹⁵ K, I, IV, VI—¹⁶ چو L—¹⁷ آید L—¹⁸ راز VI—¹⁹ ازین VI—²⁰ برین K—²¹ بگرید بزار VI—²² بد K—²³ برو K—²⁴ بد K—²⁵ بد K—²⁶ بد K—²⁷ مردم K, VI—²⁸ K—²⁸ Доб. б.:
قنیتی چندی رفتند نزدیک شاه * گروهی بهر سوی بی راه و راه

نماید سنت کردن ز زندان رها
همی گفت شاه این سخن با رهی³
چو آیند بفرمای تا در زمان⁵
نیمشت⁷ و نهاد از برش⁸ مهر خویش
1815 فراوانش بستود و بخشید چیر
بدو گفت کین نامه اندر نهان
چو پاسخ کند زود نزد¹¹ من آر
ازو بستند آن نامه مرد جوان
همی گفت زندان و بند گران
1820 رها نید یزدان ازان¹⁵ سختیم
کنون باز کردم سوی طیسفون
زمانی همی بد بره بر¹⁸ نزد¹⁹
چو آن نامه پهلوانرا²¹ بخواند
که این مرد همسایه جانم بخواست
1825 بخونم کنون گر²³ شتاب آمدش
ببینند کنون رای²⁵ خون ریختن
پر اندیشه دل ز ره²⁷ بازگشت
چو نزدیک آن نامور شد ز راه
نشسته بخیمه در آیین گشسب
1830 دلش پر ز اندیشه شهریار

نهان - VI⁵ رهی بنده - K⁴ سختها رهی - VI³ بچه - K, I, IV² هست - VI¹
10 K, I, IV, بی منشی - K, I, IV⁹ نهادش بر - K⁸ نوشت - JI, IV, VI⁷ ناگهان - VI⁶
6. переставлен - K¹⁴ تا چمان - VI¹³ بسی - I, IV, VI¹² پیش - I, IV¹¹ خواند - VI
همی بود بر ره - I, IV¹⁸ آرد - VI¹⁷ I, IV - 6. оп. از بند و از - K¹⁵ 6. со след.
K, I²⁸ همی گفتم این - I, IV, VI²² پهلوانی - K²¹ آن - VI²⁰ نوند - K¹⁹
راه - JI²⁵ این بد - VI²⁶ ازان بد - I, IV²⁷ جان ز تن بد - K²⁴ پس - JI²⁴ چون - IV, VI²⁵
I, IV, VI³⁰ نه یار و - K³⁰ همباز - I²⁹ شد - K, I, IV, VI²⁸ ز ده - VI²⁷ برآساید - VI²⁶
VI³² 6. оп. یکی - I, IV³¹ بدان - K³¹ بر او

- بدو گفت هر کس که¹ اختر شناس² یکی پیرزن مایه دار ایندرست
1795 سخن هرچ⁴ گوید نیاید⁵ جز آن چو بشنید گفتارش⁷ آیین گشسب⁸
چو آمد پیرسیدش از کار شاه بدو گفت ازین¹⁰ پس تو¹¹ در گوش من
1800 بیستتر برآید ز تیره تنم همی گفت با پیرزن راز¹⁴ خویش
میان اندران مرد کورا ز¹⁶ شاه پپیش زن فالگو¹⁹ برگذشت
بدو²¹ پیرزن گفت کین²² مرد کیست 1805 پسندیده هوش تو بر دست اوست
چو بشنید آیین گشسب این²⁵ سخن که از گفت اخترشناسان شنید
که هوش تو بر دست همسایه ای برآید بد راه دراز اندرون
1810 یکی نامه بنوشت نزدیک شاه

1 K, I, IV — بدو هر کسی گفت 2 K — اخترشناس 3 VI — آرد پذیری 4 IV, VI —
8 J — کردارش K گفتار 7 J — همه بودند بیگمان 6 VI — نباشد 5 K, I, IV, VI — هرچه
که 11 K, I, IV, VI — ازان 10 K, I, IV, VI — وزو 9 K — ازان 8 آذرگشسب
کاورد 16 K — آوای 15 J — رای 14 J — 1805. 13 VI — после этого б. помещен б. 12 VI —
این 22 I, IV — برو 21 J — گذر 20 VI — فالزن 19 I, IV — با وی برانید 18 VI — و 17 K —
آن 25 K, I, IV, VI — 24 VI — см. прим. к б. 1800. 23 K, I, IV — بگیتی 22 VI — باشدش بتن 21 VI —
29 I, IV — بی تیاری 28 I, VI — 27 I, IV — б. оп. 26 I, IV — گفتهای 25 VI — روزگار 24 VI —
доб. б.:

وزا هندیه داد و گسی کرد زود * وز اندیشه ها خورد و خوابش نبود
که من خواستم VI — که برداشتم من ز راه I, IV — که این را که برداشتم من ز راه K — 31
سر برآه

کجا شاه فرزانه افگند¹ بن
بزنندان شاه اندرون چاره جوی²
همی رفت خواهد سوی کارزار
فرستاد کای³ مهتر نامجوی
نگویم⁴ همانا که خود دانیم
دوان با تو آییم بری⁵ کارزار
چو یابم رهایی ز رندان تنگ⁶
کسی را بر شاه گیتی⁷ دمان⁸
بزنندان بهیم و گزند اندرست⁹
بدان تا کنون با من آید¹⁰ براه
پیشش تو در¹¹ کی کند کارزار
بخواهی¹² ز من چشم داری بمزد
اگر زو بتر نیز پتیاره نیست
چنان بد کنش دیو¹³ خون ریزرا
همی راند چون باد لشکر براه
بجایی که لشکر فرود آورد
کسی دارد از اختر و¹⁴ فال بهر¹⁵

همی ساخت آیین گشسب این سخن
یکی مرد بد بسته از شهر اوی
چو بشنید کآیین گشسب سوار
کسی را¹⁶ ز زندان بنزدیک¹⁷ اوی
ز شهرت یکی مرد¹⁸ زندانینم
مرا گر بخواهی تو از شهریار
پیشش تو جانرا¹⁹ بکوشم بچنگ
فرستاد آیین گشسب آن زمان
که همشهری من ببند اندرست²⁰
بمن بخشید اورا جهاندار شاه
بدو گفت شاه آن²¹ بد نابکار
یکی مرد خونریز²² و²³ بیکار²⁴ و²⁵ دزد
ولیکن کنون²⁶ زین سخن چاره نیست
بدو داد مرد بدآمیزرا
بیاورد آیین گشسب آن سپاه
بدین گونه تا شهر²⁷ همدان رسید
بپرسید تا زان گرانمایه شهر

¹ K— که افگند شاه سرافراز—² I—это мисра, б. 1779 и первое мисра б. 1780 оп. ³ VI—

⁴ K— یکی را ⁵ K— بسته—⁶ K, I, IV, VI— ⁷ K— (!) کسی را فرستاد نزدیک—⁸ K— I, IV, VI— بگویم ⁹ K, I, IV, VI— بدین ¹⁰ K—доб.: با جان—¹¹ K, I, IV, VI—

بنزد تو جانرا گروگان کنم * ز دیدار تو رام—شی جان کنم
ببند—¹² Л, K— بزنندان درست—¹³ Л, K— بنزدیک شاه جهان—¹⁴ VI— دوان—¹⁵ I, IV— ¹⁶ K— ایران—¹⁷ K—
هم اکنون همی با من آید—¹⁸ I, IV, VI— بدین کار با من بیاید—¹⁹ K— ²⁰ K— بدبی گناهان درست
بخواهی—²¹ (!) Л, K— و—²² VI— و—²³ I, IV, VI— و—²⁴ K, VI— خونی—²⁵ I, IV— او—²⁶ Л— ای—²⁷ Л—
بدین گونه—²⁸ I, IV— برین گونه تا سوی—²⁹ K— ³⁰ I, IV— دزد—³¹ I, IV— ³² K, VI— چو خود—³³ I, IV—
—³⁴ VI— که دارد همی ز اختر و—³⁵ I, IV— و—³⁶ Л, K— ³⁷ I, IV— بر به

یکی پیر ازان شهر بد نامجوی * گرازان بیامد بنزدیک اوی

- 1760 چو بشنید هرمز که خسرو برفت
چو گسته‌م و بندوی را کرد³ بند
کجا⁵ هر دو خالان خسرو بدند
جزین هرک⁸ بودند خویشان اوی
بآیین گشسب آن زمان شاه گفت
چو او¹¹ شد چه سازیم بهرام را
1765 شد آیین گشسب اندران چاره‌جوی¹³
بدو گفت کای¹⁵ شاه گردن فراز
همه¹⁷ خون من جوید¹⁸ اندر نهان¹⁹
مرا نـزد او پای کرده بپند
1770 بدو گفت شاه این نه کار منست
سپاهی فرستم تو سالار باش
نخستین فرستیش یک²⁵ رهنمون
اگر مهتری جوید و تاج و تخت
وگر همچنین نیز²⁹ بهتر بود
1775 ز گیتی یکی بهره‌ور³¹ دهیم
مرا یـکسر از کارش آگاه کن

IV — بند کردن هرمزد گسته‌م و بندوی را — Л, VI — Доб. 2 و Л, VI — Доб. 1
برد مرد — K, I, IV, VI — کرده³ I, IV, VI — فرستادن هرمزد آیین گشسب را بچنگ بهرام
هر که — K, I, IV — 8 VI — 66. 1762—1763 оп. 7 تو (!) — Л — 6 که این — I, IV — که آن — K — 5
مرا بی‌خرد مرد خودکامرا — K — 12 چنو — K, I — 11 رای — IV — درد — K, I, VI — 10 بی — IV — 9
راهرا — K — 14 رای جوی — I, IV — راه جوی — K — 13 بیخرد مرد خودکامرا — VI — خرد خودکامرا — I, IV
چوبین نباشد — I — چوبین ز من شد — K, VI — 16 ای — I, IV — 15 رای را — VI — این رای را — I, IV
کیست — K — 20 جهان — VI — 19 چون بد — VI — 18 همی — K, I, IV, VI — 17 چوبین بما شد — IV
— K, I, IV, VI — 25 اهریمنست — K — 24 راه — I, IV, VI — 23 وگر — VI — 22 نهان — K, I, IV — 21
ویژه — K, I, IV, VI — 29 نیکبخت — K — 28 بپند سرش — K — 27 بپند — I, IV — 26 فرستش یکی
بر نهیم — K, VI — 32 دهیم — K, VI — 31 بفرجام کاریش بهتر — VI — بفرجام کارش نکوتر — I, IV — 30
مرو راه — K, I, IV, VI — 33

بزی¹ شاد و آرام و دل² ارجمنند
 زماننی توان³ پیشی آذرگشسب
 روانرا بیزدان نمایش⁴ کنیم
 گزند⁵ قرا برنشینند سوار
 سپاسی بران⁶ کشتگان برنهم
 پر از بیهم از شاه و آن¹⁰ اندچمن
 بیایند و سوگندهای گران
 که پیمان من زان¹⁸ سپس¹⁴ نشکنند
 نترسم ز پیکار¹⁶ آهرمنی¹⁷
 همه سوی آذر نهادند روی
 که مهر تو بنا دیده داریم راست²⁰
 زهر سو برافگند²¹ کار آگهان
 بدرگاه رفتند برسان شیر²²
 مگر²⁴ چاره²³ نو بسازد دگر²⁵

نگر تا نداری هراسی از گزند
 زمانی بنخچیر تازیم اسب
 برسم نیکان⁴ نیایش⁵ کنیم
 گر از شهر ایران چو سیصد هزار
 همه پیشی تو قن بکشتن دهیم
 بدیشان⁹ چنین گفت خسرو که من
 اگر¹¹ پیشی آذرگشسب این¹² سران
 خورند و مرا یکسر ایمن کنند
 بیاشم¹⁵ بدین مرز با ایمنی
 یلان چون شنیدند گفتار اوی
 بخوردند سوگند زان¹⁸ سان که خواست¹⁹
 چو ایمن شد از نامداران نهان
 [بفرمان خسرو سواران دلیر
 که تا از گریزش²³ چه گوید پدر

1750

1755

IV—доб:

چو بادان و پیروز و هم شیرزیل * که با داد دریا بد و زور پیل
 چو شیران و ویسای یزدان پرست * چو رعمان و خنجست چون پیل مسیت
 ز کرمان چو ببرد گرد سوار * ز شیران چو سام و چو اسفندیار
 توان—K³ آرام دل—VI بزی رام و شادان دل و—IV, I خندان دل و—K² بدی—I¹
 بدانش بیزدان—K⁶ بکار نیماگان ستایش—VI⁵ بکردار نیکان—IV, I بکردار پاکان—K⁴
 K⁹ بدان—I⁸ گزیده—K⁷ ز آتش بیزدان نمایش [نمایش—VI]—IV, I ستایش
 VI—¹⁴ زمین—K¹³ آن—IV از—K¹² مگر—K¹¹ و از—VI, I¹⁰ بایشان—VI
 K—¹⁹ ازان—IV¹⁸ کردار آهریمنی—K¹⁷ قیمار—IV, I¹⁶ نباشم—VI¹⁵ ز بس (!)
 چنان چون بود در خور مهتران—K²⁰ سوگندهایی که خواست—VI سوگندوا آن سران
 و فرق الجواسیس و اصحاب الأخبار فی جمیع—B. оп. B—IV, I, VI—K²² فرستاد—K²¹
 گزندی—IV²³ الأفطار لیعلموه بأحوال ملوک عامة و بأخبار أیبه و ما هو فیها خاصة
 مگر—K²⁵ دگر—K²⁴

1735 بیامد دوان¹ پیش خسرو بگفت
 چو بشنید خسرو که شاه جهان
 شب تیره از طیسفون درکشید
 1740 نباد آن سر پر به⁴ رایگان
 چو آگاهی آمد بهر مهتری
 که خسرو بیازرد از⁷ شهریار
 بهر سرش گرفته اند گردنکشان
 چو بدان پیروز و چون شیر زیل¹¹
 چو شیران و وستوی¹⁴ یزدان پرست
 ز کرمان چو بیورد گرد¹⁷ و¹⁸ سوار
 یکایک به خسرو نهانند روی
 همه گرفت هر کسی که ای پور شاه
 1745 از ایران و از²⁴ دشت نیزه و ران

گفتار اندر: ³ VI—доб. заголовок: ¹ K, I, IV, VI—دمان ² VI—جوید اندر—همی خون او جوید اندر—⁴ K, I, VI—پر ⁵ K—بی بها—⁶ IV—مرزبانی ز هر ⁷ VI—⁸ K—چو دادار (I)—⁹ VI—خارمایه ¹⁰ IV—روزگار—¹¹ K—دل جود—¹² VI—پیمروز و چون شیر بیل
برفتند چون باد و چون آب قند * که با داد و دل بود و پتا زورمند
—¹³ K—ز عمان چو پیروز—¹⁴ K—شیراز استلا—¹⁵ I—6. оп.; IV—66. 1741—1743 оп. ¹⁶ I, K—6. помещен перед б. 1743; VI—6. оп.
—¹⁷ I—6. оп. ¹⁸ I—6. оп. ¹⁹ I—6. оп. ²⁰ K—обратный порядок мисра и доб.:
доб. و VI—شام—

چو بها داد کسری بد و زور بپیل * که بها داد دریا بد و رود نیل
 ابله هر کسی لشکر و خواسته * بهر شهر و برزن برآراسته
 فلجمع عند خلق کثیر منهم و فیهم باذان و فیروز و شیرزیل: 1740—1742. 66. Б — содержание
 VI — ²² سپاهی — K ²¹ و بیورد صاحب کرمان و سام این اسفندیار صاحب شیراز و قالوا:
 (нет рифмы); K — доб.: ²⁵ IV و نیزه‌وران ²⁴ I و ²³ K فروزنده نامجوی
 بیک پند چندانک خواهی برت * ز فر تو نازد همه لشکرت

- که خسرو بمردی¹ بجایی رسید
درمرا همی مهر³ سازد بنییز
بپاسخ چنین گفت آیین گشسب⁵ 1725
بدو⁸ گفت هرمز⁹ که در¹⁰ ناگهان
نهانی یکی مرد را خواندند
بدو گفت هرمزد فرمان گزین¹⁴
چنین داد پاسخ که ایدون کنم
کنون زهر فرماید از گنج شاه 1730
کنم زهر با می بجام¹⁶ اذدرون
ازین ساختن حاجب آگاه شد
که از ما همی سر بخواهد کشید²
سیک داشتن بیشتر زین چه چیز⁴
که بی تو مپیناد میدان و⁶ اسب⁷
مر این شوخ را¹¹ گم کنم از¹² جهان¹³
شب تیره با شاه بنشاندند
ز خسرو بپرداز روی زمین
بافسون ز دل مهر بیرون کنم
چو او¹⁵ مست گردد شبان سیاه
ازان به¹⁷ کجا دست یازم¹⁸ بخون¹⁹
برو خواب²¹ و آرام کوته شد

میخ—K, I, IV—³ Б—б. оп. که با ما همی رزم خواهد کشید—Л—² ز مردی—K, VI—¹

آذین کشسب—Б—здесь и далее ⁵ نذانم بدلش اندر از بد چه چیز—VI—سیکتر چه چیز—Л—⁴

و K—оп. ⁶ I, IV—б. оп.; K—доб.: ⁷

اگر چند پرویز فرزند تست * نباید که باشد چو در بند تست

شومرا—VI—¹¹ من—K, I, IV, VI—¹⁰ (метр нарушен). هرمزد—Л—⁹ چنین—K, I, IV, VI—⁸

در—K—¹² K, I, IV, VI—доб.: ¹³

چنین گفت با نامور نامجوی * که بی تو مبادا همه کام اوی [کس نام اوی—VI]

همان زهر با—K—¹⁶ چن او—I—¹⁵ هرمز مرا برگزین—I, IV, VI—هرگز مرا برگزین—K—¹⁴

доб.: K—¹⁹ یازی—I, IV—که تا دست یازی—K—¹⁸ بد—Л—¹⁷ جام می

من آن زهر با می بجام افکنم * بدین سان به آید که دام افکنم

ببد خسرو آگه ز کار گزند * نشسته به آرام گاه اندروچند

همه رامش و می ورا کار بود * نه با نامدارانش پیکار بود

بتی خواستی مجلس آرای شاه * نوازنده و ماه رخ نیکخواه

VI—доб.:

خود آگه نه خسرو ازین برگزند * نشسته به آرامگاه ارجمند

همه رامش و رود و می کار بود * بیک هفته دو روز بشکار بود

شب دلنواز و می خوشگوار * پرستید و آگه نبود او ز کار

کام—I, VI—²¹ ازان—VI—²⁰

- 1710 چنین گفت زان¹ پس که هرگز² بخواب
هر آن گه که خسرو نشینند بتخت
بفرمان او کوه⁴ هامون کنم⁵
همی خواست تا بر در⁷ شهریار
همی یاد کرد این⁸ بنامه درون
1715 به ازارگان گفت مهر درم⁹
چو خسرو نباشد ورا یار و پشت¹²
چو آرمها بر زمین¹³ برزنم¹⁴
نه آن¹⁷ تخمه را کرد یزدان زمین¹⁸
به نام²¹ فرستاده²² نیک پی
1720 چو نامه بنزدیک هرمز رسید
پس آگاه²⁵ آمد ز مهر درم
پیچید و شد بر پسر بدگمان
- نمیزد رخ شاه با جاه و آب³
پسرت آن گرانمایه⁶ نیکبخت
بیابان ز دشمن چو جیحون کنم⁶
سرآرد مگر بی گنه روزگار
فرستاده آمد سوی طیسفون
چو¹⁰ هرمزد بیند¹¹ پیچد ز غم
ببیند ز من روزگار درشت
همی¹⁵ بیخ ساسان ز بن برکنم¹⁶
گه آمد که برخیزد آن¹⁹ آفرین²⁰
به بغداد²² با نامداران ری
رخش گشت زان²³ نامه چون²⁴ شنبلید
یکایک بران غم بیفزود²⁶ غم
بگفت این²⁷ بآیین گشسب آن زمان

مرا شست برکش از آب— I, IV, گرچه باشی بتاب— K³ دیگر— IV² ازان— K, I, IV¹
بد کردن بهرام هرمز در بر پسرش خسرو— IV— доб. заголовок: IV— پشت برکش ز آب— VI
K, VI— доб.: K, VI— پیر از خون کنیم— VI کنیم— K⁶ کنیم— K, VI⁵ راغ— I, IV, L⁴
اگر کودکست او بشاهی سزاست * زمانه ندارد همی کشت راست
پذیرفتم او را بشاهنشاهی * ازین پس جز او را نباشم رهی
که بهرام را ترس پرویز بود * که در پادشاهی دلاویز بود
VI— первый б. этих добавлений дает так:
اگر کودکست او بشاهی سزاست * وفادار نی چون تو او بی وفاست
а третий б. дает после б. 1714. K, I, IV— سر— VI⁷ هم نام— L⁸
هرمز— K, I, IV, VI¹¹ که— K¹⁰ مهر و درم— VI میخ درم— K, I, IV⁹ آن— K کرد این
همه— K, I, IV, VI¹⁵ برزنیم— K, I, IV, VI¹⁴ زمی— K, VI¹³ کشت (I)— I¹² ببیند
K, I, IV, VI¹⁹ جهان آفرین— L¹⁸ این— K, IV, VI¹⁷ برکنیم— I, IV, VI ساسانیان برکنیم— K¹⁶
K, VI²² پیاده— K²¹ I— б. оп. که برخیزد از وی همه آفرین— VI²⁰ این— IV
VI²⁷ برافزود— K, I, IV²⁶ میخ— K, I, IV²⁵ برگوئه— K²⁴ ازان— I, IV, VI²³ ز بغداد
بگفتا

سپهر را درم داد و اسب و برهی
 ز لشکر یکی پهلوان برگزید
 پیرانندیش از بلخ شد سوی ری
 همی کرد اندیشه در⁵ پیش و کم
 بسازند و آرایش⁷ نو کنند
 ز بازارگان⁹ آنک¹⁰ بد¹¹ پاک مغز
 به مهر آن¹³ درمها بیده درون
 بیاریند¹⁵ پرمایه دیبای روم¹⁶
 بخزید¹⁸ تا آن¹⁹ درم نزد شاه
 فرستادهای خواند²¹ با شرم²² و هوش
 یکی نامه بنوشت با²⁴ باد و دم
 ز پرموده و لشکر ساوه شاه
 وزان خلعتی کآمد او را ز شاه²⁸

1700
 1705

نهانی همی جست جای¹ مهنی
 که سالار² بنوم³ خراسان سزید³
 بخرداد فرخنده در⁴ ماه دی
 بفرمود پس تا سزای درم⁶
 درم مهر بر⁸ نام خسرو کنند
 سخنگوی و اندر خور¹² کار زعفر
 بفرمود بردن سوی¹⁴ طیسفون
 که پیکر بریشم بد و زرش¹⁷ بوم
 برزد و²⁰ کند مهر او را نگاه
 دلاور بسان²³ خجسته سروش
 سخن گفت هرگونه از²⁵ پیش و کم
 ز رزمی کجا²⁶ کرده بد با سپاه²⁷
 ز مقلع²⁹ و ز²⁹ دوکدان سپاه

K-доб.:⁸ و قلند بلاد خراسان آحد أمرائه-B بوم و-VI و بوم-LI² راه-VI تخت-K¹

خراسان بدو داد با لشکری * نشاآبور با بلخ و مرز هری
 آرایش-I, IV, VI سپارند و آرایش-K⁷ دژم-IV⁶ از-I, IV, VI اندیشه-K⁵ و-K⁴
 ز بازارگانان یکی-VI¹¹ آنکه-IV¹⁰ (метр нарушен) بیمار-K⁹ درم مهر-K⁸
 بیاورد و گفتا که در-I, IV بدو داد و گفت انج از-K¹⁴ از-LI¹³ اندکخور-K¹²
 بمانی(!) ز دیبای پرمایه-K¹⁶ بمانی(!)-VI بیاورد-LI¹⁵ بیاورد و گفت آنچه از-VI
 بود-I, IV, VI که نیکو فریسم(!) بود زر و بوم-K¹⁷ ازین مایه دیبای روم-I, IV, VI
 K-доб.: زر [و-VI-доб.] بوم

بماید خریدن بدین سیم و زر * چنان چون بدو از در قاجور
 I²⁰ این-VI خردند و برند این-IV خرید و برید آن-I¹⁹ بفرمود-K بخردند-LI¹⁸
 K²⁵ پر-I, IV²⁴ نشان-K²³ جست بارای-I, IV, VI²² خواست-K²¹ ببینند-IV
 K, I, IV, VI-او²⁶ K, I, IV, VI²⁷ K, I, IV-میسرا переставлено со вторым мисра след. б.; VI-میسرا
 переставлено с первым мисра след. б. VI²⁸ پگاه-K²⁹ و از-I, IV و آن-K

به‌خوردند بر یاد او چندی می
 کزان بوم خیزد¹ سپهبد چو تو²
 پراگنده گشتند چون تیره شد
 چو برزد سنان آفتاب بلند⁵
 سپهبدار بهرام گبرد⁸ سترگ
 بخاقان یکی نامه از تنگ‌واز⁹
 پیوزش کنان گفت¹¹ هستم بدرد
 ازین پس من آن¹³ بوم و مرز ترا¹⁴
 اگر بر جهان پاک مهتر شوم
 تو باید که دل را بشویی ز کین
 چو پردخته شد زین¹⁸ دگر ساز کرد

1690
1695

K-⁵ که آباد بادا ز رویت زمین-K⁴ فرو-VI³ چنین-K² خیره(I)-VI¹
 سر نامداران برآمد ز-VI⁷ برفتن-IV درفش-K⁶ سنانرا بلند آفتاب-VI از بلند
 نوشتند-L, IV, VI¹⁰ از تنگ‌وار-IV از تنگ‌وار-I, VI⁹ گرگ-I, IV⁸ خواب
 نامه بهرام چوبینه بخاقان: IV-доб. заголовок¹² پیوزش گران [کزان-I] کرده-K, I, IV, VI¹¹
 بر و بوم و آن مرز تو-IV بر و بوم و آرام تو-I¹⁴ برو-K¹³ چین و پیوزش نمودن
 VI-б. оп. نیازارم از مردی و ارز تو-IV نیازارم از کام و از نام تو-I¹⁶ نیازارم-K¹⁵
 (метр нарушен) ندانی جدا مرز این چنین-VI جز از بوم ایران زمین-L¹⁸ مرز-K¹⁷
 Б-б. оп.; K-доб.:

بدل یادگار گشته مگیر * که یزدان کریمست و پیوزش‌پذیر
 همه آفرین باد بر رای تو * بران نامور بوم و بر جای تو
 زان-K²⁰ доб.: I, IV, VI (метр нарушен) پردخت این-K¹⁹
 سخنها جز این نیز بسیار گفت * فرستاده با باد در راه جفت
 چو شد نزد خاقان چین سرفراز * فراوان بسته‌ود و بردش نماز
 همان نامه پهلوانرا بداد * جز آن هم سخنها بسی کرد یاد
 سپهبدار چین شد ز پیغام شاد * فرستاده‌ها چیمز بسته‌یار داد
 همان نامه‌را زود پاسخ نداشت * بی‌باغ بزرگی درختی بکشت
 فرستاده بهرام‌را خواسته * ز پاسخ دلش گشت آرام‌تبه
 ز خاقان چو آمد همان آفرین * دگر گونه شد پهلوان زمین

- بدرگاه او هرک¹ ویژه تـرنـد
 چو بهرام گوید بران² که تـران
 بدو گردیده گفت کای دیوساز⁵ 1670
 مکن بر تن و جان ما⁷ بر⁸ستم
 پدر مرزبان بود ما را بری
 چو بهرام را دل بچـوش آوری
 شود رنج این تـخمـه ما به باد
 کنون راهبر باشی بهرام را 1675
 بگفت این و گریان سوی خانه شد
 همی گفت هر کس که این پاک زن
 تو گویی که گفتارش از دفترست
 چو بهرام را آن نیامد پسند
 دل تیره¹⁸ اندیشه دیرباب¹⁹ 1680
 چنین گفت پس کین سرای سپنج
 بفرمود تا خوان بهاراستند
 برامشگری²⁴ گفت کامروز²⁵ رود²⁶
 نخوانیم²⁷ جز نامه هفتخوان
 که چون شد برویین دز اسفندیار 1685

1 K, I, IV, IV-هرک 2 K, I, IV, VI-بدان 3 VI-بمندید 4 VI-доб. б.:

همانکه بمندید پایش بکین * بیارند بپیشش کلاه و نگین
 مارا-I⁸ من-K⁷ همی دام سازد شمارا براه-K, I, IV, VI⁶ دیو سیاه-K, I, IV, VI⁵
 K-¹² بخت VI¹¹ همی از تو آید کنون با تو دم-VI¹⁰ همی از تو بینم-K, I, IV⁹
 K-¹³ доб. б.: همی دود را

نمایند هر شب خرا را بخواب * که پالان گران را به مردست آب
 افزونترست VI-هم برترست-I, IV¹⁶ پاکتن-K¹⁵ روز-I, IV, VI¹⁴ بر آشوب از امروز-K¹⁴
 نبودش(!)-VI²¹ بخت VI²⁰ تیره یاب-K, VI¹⁹ و K, IV, VI-¹⁸ доб. از-K, I, IV¹⁷
 زود-VI²⁶ امروز-I, IV²⁵ برامشگران-K, VI²⁴ VI-²³ б. оп. جز بندگان-I, IV²²
 K-²⁷ I-خواهم I-خواهیم(!)-K²⁷ جوان-II²⁸ VI-²⁹ б. оп.

همه انجمن ماند زو در¹ شگفت بدانست کو راست گوید همی
 1660 یلان سینه گفت ای گرانمایه زن که هرمز بدین چنگه بگذرد
 ز⁷ هرمز چنین باشد اندر خبر بتاج کیی گر نواز⁹ همی
 سخن بس کن¹¹ از هرمز ترکزاد 1665 گر از کیقباد اندر آری شهمار
 که با تاج بودند بر تخت زر ز پرویز خسرو¹⁶ میندیش نیز
 سپهردار لب را بدندان گرفت جز از راه نیکی² نگوید همی
 تو در³ انجمن رای شاهان⁴ مز⁵ ز تخت مهی پهلوان بر خورد⁶
 برادرتر شاه ایران شهمر⁸ چرا خلعت از دوی سازد همی¹⁰
 که اندر زمانه مباد آن نژاد¹² برین تخمه¹³ بر سالیان صد¹⁴ هزار
 سرآمد کنون نام ایشان مبر¹⁵ کزو یاد کردن نیز رزد بچیز

شاهی—IV, I⁴ بر—K, I, IV, VI³ خوبی—K, I, IV² ماندند در—IV ماند اندر—I¹

K—доб.:⁵

زن نامور رای بـ زن زـ * بـ پـ رایـ و عـ گـ رـ زن
 ابا رای و تدبیر مردان چه کار * که مردان چو شیرند و زن چون شکار

K—доб.:⁶

چنین گفت دانای پیشین سرای * که هرگز مکن سوی زن هیچ رای
 تو مندیش ازین پرمنش رای زن * برادرتر رای ازینـ سـ سـ انـ مز

بنازد—IV بر بنازد(!)—K بنازد(!)—L, I⁹ 1663. б. помещен после б. VI⁸ چو—K, I, IV, VI⁷

VI—بنازد—(в тексте конъектура). بتخت کیی گر بنازد—VI¹⁰ K—доб.:¹⁰

جهان پهلوانی بگیتی چنین * که از بیم تیغش بلرزد زمین
 بدو دوی و پنبه فرستد بیار * مبادا چنین بدگهر شهریار
 ز ناپاکزاده چه داری امید * که زنگی بشستن نگردد سپید

L—که¹¹ VI—доб.:¹²

یکی پهلوان شیر مردی چنین * که از بیم تیغش بلرزد زمین
 بدو دوی و پنبه فرستد نثار * تفو بر چنین بیـ هنر شهریار

هرمز—K¹⁶ بسر—VI¹⁵ شد—VI سه—IV شش—K¹⁴ تخت—K¹³

وگر چند بودی نژادش درست
 بیامد که جوید نگین و کلاه
 که او نیست گردد بایران زمین
 چرا کرد زان⁴ پس که بودی رهی⁵
 که تا من ز بهرام پور گشاسب
 تن خویش را یادگاری کنم⁶
 بهرمز بدی روز پییری⁹ جوان
 اگر یاورانند گر¹⁰ که ترند
 همه پهلوان و¹² همه نامدار
 بفرمان و راییش سرافگنده اند¹³
 چنان کنز ره نامداران¹⁵ سزید
 بفرجام¹⁷ بر دشمنان کام داد¹⁸
 چنان دان که بد با تن خود کنی
 که دانا بخواند²¹ ترا پارسا
 بیسیار سال از برادر که هم
 مبادا که پند من آیدت یاد

کس از بندگان تاج هرگز¹ نجست
 ز ترکان یکی نامور² ساوه شاه
 چنان³ خواست روشن جهان آفرین
 ترا آرزو تخت شاهنشاهی
 1645 همی برجهاوند یلان سپینه اسب
 بنو⁶ در جهان شهر یاری کنم⁷
 خردمند شاهی چو نوشین روان
 بزرگان کشتور ورا یاورند
 1650 بایران سوارست سپه صد¹¹ هزار
 همه یک بیک شاهرا بنده اند
 شهنشاه گیتی ترا برگزید¹⁴
 نیاکانت را هم چنین نام داد¹⁶
 تو پاداش آن¹⁹ نیکویی بد کنی
 1655 مکن آزا بر خرد²⁰ پادشا
 اگر من زنم پند مردان هم
 مده کارکرد نیاکان بباد

¹ K, I, IV, پادشاهی VI- تخت شاهی
² K, I, IV, VI- نام او
³ I- چنین
⁴ K, I, IV, بردباری کنی
⁵ I, IV, تھی
⁶ I, IV, ازان VI-
⁷ I, IV, VI- همی
⁸ I, IV, VI- کنی
⁹ I, IV, VI- فاین یلان لایقدر آن یعمل منک شهریارا جدیدا B-
¹⁰ K, I, IV, VI- چه یاور که از بندگان
¹¹ VI- سه صد
¹² VI- پهلوانان
¹³ K- доб.:
¹⁴ K, VI- برکشید
¹⁵ I- رادمردان
¹⁶ I, IV, VI- نامدار
¹⁷ K, I, IV, VI- نامدار
¹⁸ I, IV, VI- کامکار
¹⁹ K, VI- این
²⁰ I, IV, VI- پرخرد
²¹ VI- بخواند

جهاندار هرمزد کسری بتخت * نشسته تو جویای اورنگ و بخت
 بهر¹⁷ K, I, IV, VI- نامدار
 نامداری VI- رادمردان I-¹⁵ برکشید K, VI-¹⁴
 K- доб.: کامکار I, IV, VI-¹⁸ جای
 مزن ای برادر تو این رای بد * کزین رای بد مر ترا بد رسد
 میر نیز فرمان دیو دژم * بترسم کزین کار بینی تو غم
 مگرد از ره پرخرد I-²⁰ این K, VI-¹⁹ بخواند VI-²¹

- مباد این گمان و² مباد این³ کلاه
جهانگیر و برگستوانور⁵ سوار
همان گپیو و گودرز و هم طوسرا
بایرانیمان کار⁹ برگشته شد
بآرام بنشست برتخت ناز¹¹
که آورد گاه¹⁵ مهی باز جای
ز¹⁷ ایران برفتند گردنکشان
شود کهتری¹⁸ شهریار¹⁹ زمین
بزرگی و تاج از پی²¹ پادشاست
نیاریم در بیـشـه²⁴ شیر گرگ
همه²⁴ دودهر²⁵ داد خواهی بباد
سر سوزای²⁶ از در تاج دید
کجا²⁷ بود در پادشاهی پیش پشت
دلاور سواری گوی²⁹ کن³⁰ نژاد
که کین پدر باز خواهد مگر³²
که با تاج بر تخت شاهی³³ سزید
برو آفرین خواند گردان سپهر³⁴
بجوید³⁵ کند تیز بازار خویش
- مرا تخت زر باید و بسته¹ شاه
گزین کرد ز⁴ ایران ده و دو هزار
رهانید از⁶ بند کاوسرا
همان شاه⁷ پیروز⁸ چون کشته شد
دلاور شد از کار آن¹⁰ خوشنواز
چو¹² فرزند¹³ قارن بشد سوفزای¹⁴
ز پیروزی او¹⁶ چو آمد نشان
که بر وی بشاهی کنند آفرین
بایرانیمان گفت کین²⁰ ناسزاست
قباد ار چه خردست گردد بزرگ
چو²² خواهی که شاهی²³ کنی بپنژاد
قباد آن زمان چون بمردی رسید
بگفتار بدگوهـرانـش بکـشت
وزان²⁸ پس بـسـتـنـد پای قباد
بزرمرهر³¹ دادش یکی پرهـنـر
نگه کرد زمرهر کسرا ندید
چو بر شاه افگند زمرهر مهر
ازو بند برداشت تا کار خویش

کیانی کمر با—VI³ گمانی—I, IV² زیبا بود بسته—VI ایران و پا بند—I, IV¹
نیز—K, I, IV, VI⁷ رها کرد ازان—K, I, IV, VI⁶ برگستوان وز—VI⁵ از—K, I, IV, VI⁴
—I, IV, VI ازان کار او—K¹⁰ بر ایرانیمان روز—VI بر ایرانیمان کار—K, I, IV⁹ پیروز—IV⁸
—VI¹⁵ سوفرای—IV, VI سرفزای—I¹⁴ برزین—K¹³ نه—I, IV, VI¹² باز—VI¹¹ او
—K, I, IV, VI²⁰ سرفراز—VI¹⁹ کهتر—K¹⁸ از—K, I, IV, VI¹⁷ بدان پهلوانان—VI¹⁶ تخت
خویشرا—IV²⁵ همی—I, IV²⁴ نامی—VI²³ تو—K, VI²² از در—K, I, IV, VI²¹ این—IV
ازان—K²⁸ که او—K, I, IV, VI²⁷ سرفراز—VI سوفرای—IV سرفزای—I برفراز—K²⁶
—K³² بی هنر—IV بدهنر—I بدگهر—K³¹ با—IV³⁰ کبی—I, IV, VI²⁹ که بد—K²⁹
—K, I³⁴ تخت مهی را—VI³³ زو بخوهد مگر—VI زو بجوید مگر—I, IV³² جوید از تاجور
—IV, VI—б. оп.³⁵ نجویید—VI³⁵

- همان خواهرش نیز بهرام را نه نیکوست³ این دانش و رای تو بسی بد که بیکار بد تخت⁴ شاه جهانرا بمردی نگه داشتند 1610 هر آن کس که دانا بد و⁷ پاک مغز بداند که شاهی به از بندگیست¹⁰ نبودند¹³ یازان¹⁴ بتخت کیان بیستند وزیشان بهی¹⁶ خواستند نه بیگانه زیبای¹⁸ افسر بود¹⁹ 1615 ز کاوس شاه²² اندرآیم نخست که بر آسمان اختران بشمرد بخواری²⁶ و زاری بساری فتاد چو گودرز و چون رستم پهلوان ازان³² پس کجا³³ شد بهاماوران 1620 کسی آهنگ این³⁴ تخت شاهی نکرد چو گفتند با رستم ایرانیان یکی بانگ برزد بر آنکس که گفت که با شاه باشد کجا پهلوان
- بگفت آن سواران¹ خود کامرا² بکزی خرامد همی پای تو نکرد اندرو⁵ هیچ کهنتر نگاه⁶ یکی چشم بر تخت نگماشتند ز هر گونه اندیشه ای راند⁸ نغز⁹ همان سرفرازی ز¹¹ افگندگیست¹² همه بندگی را کمر بر میان¹⁵ همه دل بفرمانش آراستند¹⁷ سزای بزرگی بگوهر²⁰ بود²¹ کجا راه²³ یزدان همی باز²⁴ جست خم چرخ گردنده را بشکرد²⁵ از اندیشه کز²⁷ وز بد²⁷ نهاد²⁸ بکردند²⁹ رنجه برین³⁰ بر روان³¹ بیستند پایش بمند گران جز³⁵ از گرم و تیمار ایشان³⁶ نخورد که هستی تو زیبای تخت کیان که با دخمه تنگ باشید³⁷ جفت نشستند بآیین و روشن روان

VI-5 بخت IV-4 که تیرست VI-3 بداندیشی بدکمر- VI-2 سرفراز K-1
اندیشه آردش I-اندیشه آرند K, IV-8 بود I, IV-7 66. 1608-1609 on. K-6 اندران
افگندگی- VI-12 K, I, IV-گر IV-از I-نه K-11 بندگی- K, I, IV-10 66. 1610-1611 on. VI-9
از ایشان و می- K-16 بیسته میان- VI-15 نازان- K نازان (!)- L-14 بیودند- IV-13
از تخت- I, IV-19 نه بیکار در تخت و- K-18 VI-6. on. بفرمان بیماراستند- K, I, IV-17
بار- K, VI-24 که اورا ز- VI-23 کی- K-22 بدند- I, IV-21 و گوهر- VI-20 و افسر بدند
بدین- IV, VI-30 نکردند- K, VI-نکردند (!)- L-29 کز و تاریک یاد- VI-28 کژوارون
آن- IV, VI-34 که او- K, IV, VI-33 وزان- IV, VI-32 66. 1618-1619 on. I-بدروان- L-31
بادی تو- K-37 بجز درد و تیمار شاهان- VI-او کس- K-36 چو- K-35

1590 سخن هرچ¹ گویی بروی کسان
 بگو³ آنچه⁴ دانی بکار اندرون
 چنین گفت همدان گشسب⁷ بلند
 ز نا آمده بد بدترسی⁹ همی
 بکن کار و¹⁰ کرده بیزدان سپار
 تن آسان نگردد سر انجمن
 1595 ز گفتارشان خواهر پهلوان
 بران¹⁴ داوری هیچ نگشاد لب
 بدو گفت بهرام کای پاک تن¹⁶
 ورا گردیده هیچ پاسخ نداد
 چنین گفت او¹⁹ با دبیر²⁰ بزرگ
 1600 گمانت چنینست کین²² تاج و تخت
 ز²⁴ گیتی کسی را نبد²⁵ آرزوی²⁶
 مگر²⁸ شاهی آسانتر از بندگیست
 بر آیین شاهان پیشین³² رویم
 چنین داد پاسخ مر اورا دبیر³⁴
 1605 هم آن گوی³⁶ و آن کن که رای آیدت

¹ K, IV, VI—هرچه ^{1a} I, IV, VI—پاک-راز و-² JI—K گفتار اورا رسان-³ I, VI—بگویی ⁴ IV, VI—آنچه ⁵ K—بد-⁶ I, IV, VI—بنمیک و بد-⁷ JI—(!)—⁸ K—بهر در مایگان-⁹ JI—¹⁰ JI—оп. و ¹¹ K, IV—تازی ¹² K—خار-¹³ K—بازی کند روزگار-¹⁴ K, VI, I, IV—بدین ¹⁵ K, I, IV, VI—شید-¹⁶ I, IV, VI—نیکزن-¹⁷ K, I, IV, VI—ز گفتار-¹⁸ IV—доб. заголовок: ¹⁹ K—پس ²⁰ VI—بپیر ²¹ I, IV—б. оп. ²² K—چنانست کز-²³ K, I, IV—[نیروی-K] بخت ²⁴ VI—به ²⁵ I, IV, VI—نبود ²⁶ IV—آرزو ²⁷ IV—خو ²⁸ K, I, IV—وگر ²⁹ K, I, IV, VI—برین ³⁰ K—داستان-³¹ I, IV—³² JI—پیشی ³³ VI—از موبدان ³⁴ K—ورا مر دبیر ³⁵ I, IV—³⁶ JI—گو و ³⁷ K—بدان ³⁸ JI—³⁹ K—بازو ⁴⁰ K—بازو ⁴¹ K—بازو ⁴² K—بازو ⁴³ K—بازو ⁴⁴ K—بازو ⁴⁵ K—بازو ⁴⁶ K—بازو ⁴⁷ K—بازو ⁴⁸ K—بازو ⁴⁹ K—بازو ⁵⁰ K—بازو ⁵¹ K—بازو ⁵² K—بازو ⁵³ K—بازو ⁵⁴ K—بازو ⁵⁵ K—بازو ⁵⁶ K—بازو ⁵⁷ K—بازو ⁵⁸ K—بازو ⁵⁹ K—بازو ⁶⁰ K—بازو ⁶¹ K—بازو ⁶² K—بازو ⁶³ K—بازو ⁶⁴ K—بازو ⁶⁵ K—بازو ⁶⁶ K—بازو ⁶⁷ K—بازو ⁶⁸ K—بازو ⁶⁹ K—بازو ⁷⁰ K—بازو ⁷¹ K—بازو ⁷² K—بازو ⁷³ K—بازو ⁷⁴ K—بازو ⁷⁵ K—بازو ⁷⁶ K—بازو ⁷⁷ K—بازو ⁷⁸ K—بازو ⁷⁹ K—بازو ⁸⁰ K—بازو ⁸¹ K—بازو ⁸² K—بازو ⁸³ K—بازو ⁸⁴ K—بازو ⁸⁵ K—بازو ⁸⁶ K—بازو ⁸⁷ K—بازو ⁸⁸ K—بازو ⁸⁹ K—بازو ⁹⁰ K—بازو ⁹¹ K—بازو ⁹² K—بازو ⁹³ K—بازو ⁹⁴ K—بازو ⁹⁵ K—بازو ⁹⁶ K—بازو ⁹⁷ K—بازو ⁹⁸ K—بازو ⁹⁹ K—بازو ¹⁰⁰ K—بازو

بدو گفت کین را مپندار¹ خرد
 چنین گفت زان² پس پیداکشسب⁴
 چه بینی چه گویی بدین⁵ کار ما⁶
 چنین گفت پیداکشسب⁹ سوار
 یکی موبدی داستان زد برین¹² 1580
 اگر¹⁴ پادشاهی کند یک زمان
 به از بنده بودن بسال¹⁵ دراز
 چنین گفت پس با دبیر بزرگ
 دبیر بزرگ آن زمان لب بیست
 ازان²⁰ پس چنین گفت بهرام را 1585
 چو در خور²² بجوید²³ بیابد²⁴ همان
 ز چیزی که بخشش کند دادگر
 بهمدان²⁷ گشسب آن زمان گفت باز

که دیهیم را خرد² نتوان شمرد
 که ای تیغ زن شیر تازنده اسب
 بود گاه⁷ شاه⁸ی سزاوار ما⁸
 که ای از یلان¹⁰ جهان¹¹ یادگار
 که هر کس که دانا بد و پیش بین¹³
 روانش بد پدرد سوی آسمان
 بگنج جهاندار بردن¹⁶ نیاز¹⁷
 که بگشای لب را تو ای پیر گرگ
 بانبوه¹⁸ اندیشه اندر¹⁹ نشست
 که هر کس که جویا بود کام را²¹
 درازست و یازنده دست زمان²⁵
 چنان دان که کوشش بیاید بهر²⁶
 که ای گشته²⁸ اندر نشیب و فراز

Б-содержание бб. بزرگست و آنرا مپندار-I, IV, K, VI-این را مدارید-¹ K, VI-
 إن الله تعالى قادر ما بين ترقى هذا الخاتم وانحداره على أن يمد بضيع عبد: 1574-1575
 فيجعل ملكا كبيرا و شهيلا و من يست له ذلك فلا ينبغي أن يعده أمرا صغيرا
 I, IV- بهمدان گشسب⁴ K- ازان-I, IV, K⁸ که این کار را خرد-VI خوار-K²-
 تو در کار-K⁶ تو در-I, IV, VI⁵ بنداکشسب-B دیگر بهنداگشست-VI بایزدگشسب
 VI, B- ایزدگشسب-I, IV, K⁹ من-K⁸ تخت-K, I, IV, VI⁷ من
 به ری-L, I, IV, VI¹² در جهان از یلان-I, IV¹¹ در-VI-دوب. گوان-K¹⁰ بنداکشسب
 I, IV-¹⁵ که گر-K¹⁴ دانا بود [بُد و-VI] نیکپی-I, IV, VI- دارد بد و نیک پی-L¹³
 قد قال حكيم الرى لأن تعيش يوما واحدا وأنت ب-¹⁷ باشد-K, I, IV, VI¹⁶ بسالی
 اندیشگان-K, VI¹⁹ باندوه-L¹⁸ ملك خير لك من أن تعيش ألفا و عليك لغيرك أمر
 بحود(!)-L²⁸ خود-I²² جوید برد نامرا-VI نامرا-I, IV, K²¹ وزان-I, IV, VI²⁰
 K-²⁵ ب. ب. ب-IV چو اندر خور خود بجوید-K نابد(!)-L²⁴ بجوید-IV, VI
 فرازست با دید-VI (метр нарушен); تا زنده در زمان-IV بجوید بیاید همی آن زمان
 VI-²⁸ همداکشسب-L²⁷ نیابد گذر-I, IV نیارد بهر-K, VI²⁸ دست زمان
 تاخته

- 1560 همه کارهای شما ایزدبست
 نباید که رای³ پلنگ آوریم
 مجوید ازین⁴ پس⁵ کس از من سخن
 اگر جنگ سازید⁷ یاری کنیم⁸
 چو خشنود باشد ز من⁹ پهلوان
 1565 چو بهرام بشنید گفتار اوی
 ازان¹³ پس یلان سینه را دید و گفت¹⁴
 یلان سینه گفت ای سپهدار¹⁶ گرد
 چو پیروزی و فرهی یابد اوی¹⁷
 که آن²⁰ آفرین باز نفرین شود
 1570 چو یزدان ترا فرهی داد و بخت
 ازو گر پذیری بافزون شود²³
 ازان²⁵ پس به بهرام بهرام گفت
 چه گویی کزین²⁷ جستن تخت و گنج²⁸
 به بخت دید بهرام ازان داوری
 1575 بدو گفت چندانک³⁴ این درهوا

¹ K, I, IV—از و ² K—доб.:

نیالان تان پهلوانان بدند * ز تخم بزرگان و شاهان بدند
 کزین در VI— باره ام دانش— K, I, IV⁶ نباید که داند VI—⁵ زین— K⁴ راه— K, I, IV³
 باشم VI—¹⁰ مرا— VI⁹ کنید— L⁸ سازی تو— VI جوید— K سازیم— L⁷ مرا دانش
 دید گفت— I نیز گفت— K, VI¹⁴ وزان— I¹³ دیدار— L, I, IV, VI¹² همی کرد— L¹¹
 VI—²⁰ او— L, VI¹⁹ نگشاید— K¹⁸ او— L, VI¹⁷ جهاندید— VI¹⁶ تواند— K, I, IV, VI¹⁵
 I, VI—²⁵ شوی— K²⁴ پرافسون شوی— K²³ یاران— I, IV²² همان— K, I, IV, VI²¹ از
 وگر— I³⁰ فزون نیست— VI²⁹ گنج و تخت— VI²⁸ چه بینی ازین— K²⁷ بر— VI²⁶ وزان
 L—³³ وزان— I, IV, VI³² K, I, IV, VI—³¹ رنج سخت— VI³¹ اگر— IV
 چندانکه— IV, VI³⁴ بپنداخت

من¹ از راز پردخته² کردم³ دلم
پس پرده نامور⁵ پهلوان
خردمند را گردیده نام بود
چو از پرده گفت برادر شنید 1550
بران¹⁰ انجمن شد سری¹¹ پر سخن
برادر چو آواز خواهر شنید
چنان¹⁵ هم ز گفتار ایرانیان
چنین گفت پس گردیده با سپاه
ز گفتار خاموشی چرا ماندید¹⁷ 1555
ز¹⁹ ایران سرانید و²⁰ جنگ آوران
چه بینید²³ یکسر بکار اندرون
چنین گفت ایزدگشسب²⁶ سوار
زبانهای ما گر شود تیغ تیز

ز تیمار جانرا همی بگسسم⁴
یکی خواهرش بود روشن روان
دلارام و انجام⁶ بهرام بود⁷
برآشفست وز⁸ کین دلش بردمید⁹
زبان پر ز گفتارهای کهن¹²
ز گفتار و¹³ پاسخ فرو آرمید¹⁴
بماندند یکسر ز بیم زیان
که ای نامداران جوینده راه¹⁶
چنین از جگر خون برافشاندید¹⁸
خردمند و²¹ دانا و افسون گران²²
چه بازی نهید²⁴ اندرین دشت خون²⁵
که ای از گرانمایگان یادگار
ز دریای رای تو گیرد گریز

б. доб. K-بگویند چاره که بنهم دلم-I, IV⁴ گردد-VI³ پردخت-I, IV² نه-K¹

شما نیز هم راز این بنگرید * بگویند بر ما برین ره زنید
далее доб. опущенные выше бб. 1521-1524 и б.:

سپه را ز هر گونه آزمود * که در دل ز لشکر ورا بیم بود
I, IV-доб.:

شما چاره ها هرچ دانید زود * ز هر نیک و بد باز گویند زود
K-доб. выше опущенный б. 1525; I, IV-доб. VI⁷ و آرام- VI⁶ دل انجام و آرام- I, IV⁵ نامور پرده- J⁵

و از- K⁸ رای زدن بهرام با خواهر و موبدان [ایرانیان-IV] доб. IV, VI-
دلی- K, VI¹¹ دران- VI¹⁰ بدان- K¹⁰ ز گفتار پاسخ فرود آورید [آرمید-IV]- I, IV⁹
بخواهر- VI¹⁴ فرود آرمید- K فراوان دید(ل)- J¹⁴ و- K, J¹³ оп. I, IV-бб. 1551-1552 оп.¹²

که ای- I, IV¹⁶ چنین- I, IV¹⁵ (в тексте конъектура). B-оп. б. (в тексте конъектура).
رخ بآب اندرون- I, IV- نیفشانده اید- K¹⁸ مانده اید- K, I, IV, VI¹⁷ نامداران و گردان شاه
سرایند و- J¹⁹ سواران و- I, IV- سرانند و- K²⁰ از- K, VI¹⁹ برافشانده اید- VI¹⁹ شانده اید
I, IV-6. بیدار دل مهتران- I, IV- کنداوران- K²² оп. و- K²¹ (в тексте конъектура).

переставлен со след. б. VI²³ بینید- VI²⁴ چو یاری دهید- VI²⁴ چه باشید حیران چنین سرنگون- I, IV²⁵ اندرون
آذرگشسب- J²⁶

- که ای نامداران گردن فرار از
 ز ما مهتر آزرده شد بی گناه
 چه سازید و درمان این کار چیست
 هر آن^۵ کسی که پوشید درد از پزشک
 1535 ز داندگان گر بپوشیم راز^۶
 کنون دردمندیم اندر جهان^۸
 برفتم ز ایران^{۱۰} چنین^{۱۱} کینه خواه
 ازین^{۱۴} بیش لشکر نمیند^{۱۵} کسی
 چو پرموده گرد^{۱۷} با ساوه شاه
 1540 نیززید^{۱۹} ایران بیک مهره موم
 بپرموده و ساوه شاه آن رسید
 اگرچه فراوان کشیدیم^{۲۱} رنج
 بنوی^{۲۴} یکی گنج بنهاد شاه
 کنون چاره دام او^{۲۶} چون کنیم
 1545 شهنشاه را کارها ساختست
 شما هر یکی^{۲۹} چاره جان کنید
- برای شما هر کسی را نیاز^۱
 چنین سر بپیچید^۲ ز آیین و راه^۳
 نباید که بر خسته باید^۴ گریست
 ز مژگان فروریخت خونین سرشک
 شود کار آسان بـ^۷ بر دراز
 بداننده گوییم یکسر نهان^۹
 بدین^{۱۲} مایه لشکر فرمان شاه^{۱۳}
 وگر چند ماند^{۱۶} بگیتی بسی
 اگر^{۱۸} سوی ایران کشیدی سپاه
 وزان پس همی داشت^{۲۰} آهنگ روم
 که کس در جهان آن شگفتی ندید
 نه شان^{۲۲} پیل ماندیم زان پس^{۲۳} نه گنج
 توانگر شد آشفته شد بر^{۲۵} سپاه
 که آسان سر از بند بیرون کنیم
 وزین چاره^{۲۷} بی رنج^{۲۸} پرداختست
 بدین^{۳۰} خستگی^{۳۱} تا چه درمان^{۳۲} کنید

بر ما بیايد - K, VI - 4 از رزمگاه - VI - 5 بپيچد - K - 2 1 I, IV - 66. 1531-1532 op.
 دردمندم - K, VI - 8 آسان ما - Л - 7 وگر دست ازین کار داریم باز - I, IV - 6 که هر - K - 5
 برفتم از ایران - K, VI - 10 I, IV - 6. op. بگویم بدانندگان جهان - K, VI - 9 من اندر نهان
 11 I, IV - 6. переставлен со след. б. بدان - K, VI - 12 چو ما رفته ایم اندرین - I, IV - 11
 ترک - K, I, IV, VI - 17 باشد - VI - 16 چنان دان ز دشمن نترسد - I, IV - 15 ازان - K, VI - 14
 21 VI - همی کرد - VI - 20 نیززیدی - K, IV, VI - 19 که گر - VI - 18 B - op. подробности.
 25 K - بنویی - K, I, IV, VI - 24 ازان پس - I, IV - 23 نه خود - K - 22 کشیدند
 چاره و رنج - I, IV - 28 چاره بلغ - K - 27 این کار را - VI - این دمار - I, IV - 26 با
 29 K, I, IV, VI - کسی - 30 K - برین - 31 VI - مر این در در - 32 K - доб.:

بدان تا بپیچیم کار جهان * چه دارد بدین راز اندر نهان

شکسته دگر باره¹ خنجر بود
چنین شاه بر گاه هرگز مباد
اگر نیز بهرام پور گشاسب⁴
1515 ز بهرام مه مغز بادا⁷ مه پوست
سپهبد چو گفتار ایشان شنید
بلشکر چنین گفت پس پهلوان
که خرداد برزین بر شهریار
کنون یک بیک چاره جان کنید
مگر کس فرستم ز لشکر براه¹¹
1520 وگر نه مرا روز¹³ برگشته گیر
بگفت این و خود ساز دیگر گرفت
پراگند بر گرد کشور¹⁶ سوار
بیایید¹⁸ بنزدیک ایرانیان
1525 برین نیز بگذشت یک روزگار²⁰
ازان²² پس گرانمایگانرا بخواند
چو همدان گشاسب²⁴ و دبیر بزرگ
چو بهرام گرد آن²⁵ سپاوش نژاد
همی رای زد با چنین مهتران²⁷
1530 چنین گفت پس پهلوان سپاه³⁰
ز زخم و ز دشنام² بدتر بود³
نه آنکس که گیرد ازو نیز یاد
بران⁵ خاک درگاه بگذارد اسب⁶
نه آن کم بهارا که بهرام ازوست⁸
دل لشکر از قاجور خسته دید
که بیدار باشند⁹ و روشن روان
سخنهای پوشیده کرد آشکار
همه¹⁰ با من امروز پیمان کنید
که دارند مارا ز لشکر¹² نگاه
سپهرا یکایک همه کشته گیر¹⁴
نگه کن کنون تا بمانی¹⁵ شگفت
بدان تا مگر¹⁷ نامه شهریار
ببندند پیکار و کین را¹⁹ میان
نخواندند²¹ کس نامه شهریار
بسی رازها²³ پیش ایشان براند
یلان سپینه آن نامدار سترگ
چو پیداکشاسب آن خردمند و²⁶ راد
که بودند شیبران²⁸ کنداوران²⁹
بدان لشکر تیز³¹ گم کرده راه³²

خود بزرگشت (!) K-⁴ VI-6. оп. بدتر بود-IV³ ز دستانش K-² بار-IV¹ I,
—L⁸ باد و-I⁷ گذارند اسب-I¹ بدان خاک درگاه نشاید گذشت K-⁶ برین-IV⁵
K-¹² دگر گفت با نامداران شاه K-¹¹ همان K-¹⁰ باشند VI-⁹ K-6. оп. دوست
لشکر-L¹⁶ VI-¹² نمانی-IV¹⁵ 1521-1529 оп. K-66. ¹⁴ من امروز-L¹³ بدین راز دشمن
ببندید پیکار اورا-VI¹ بر کار اورا-I¹⁹ پیامد-VI¹⁸ نهان-VI¹⁷ B-оп. подробности.
همدا-L²⁴ راز دل-VI²³ وزان-VI²² بخواندند-I²¹ یک-روز کار-IV²⁰
و-I²⁹ I, IV, VI-доб. و-I²⁸ I, IV, VI-оп. آن I, IV, VI-²⁵ گشاسب
IV-³¹ با سپاه-K, I, IV-³⁰ رای زدن بهرام با بزرگان لشکر Л-доб. заголовок: جنگ آوران
32 K-порядок бб.: 1532, 1531, 1530, 1533, 1534. پیر

- پیشیمان شد از دوکدان¹ شهریار
 برین بر نیامد بسی روزگار
 یکی سله³ پر خنجرى داشته⁴
 بی آورد و بنهاد در پیش شاه
 بفرمود تا تیغها بشکنند⁶ 1505
 فرستاد نزدیک بهرام باز
 بدو نیمه¹¹ کرده نهاده بجای
 فرستاد و ایرانیانرا بخواند
 چنین گفت کین هدیه شهریار
 پر اندیشه شد لشکر از کار¹⁶ شاه 1510
 که یک روزمان¹⁸ هدیه شهریار
- وزان پنهان و جامه نابکار²
 که آمد کس از پهلوان سوار
 یکایک سر تیغ برگاشته⁵
 همی کرد شاه اندر آهن نگاه
 دران⁷ سله⁸ نابکار افگنند⁹
 سخنهاى پییکار و رزم دراز¹⁰
 پر اندیشه شد مرد¹² برگشته رای¹³
 همه گرد آن سله¹⁴ اندر نشاند
 ببینید و اینرا مدارید خوار¹⁵
 بگفتار¹⁷ آن پهلوان سپاه
 بود دوی و آن¹⁹ جامه پرنگار²⁰

پیغام بهرام VI—б. оп.; IV—доб. заголовок: I, IV—² کار خود—IV کرده خود—I¹

K—доб.: چوبینه نزد هرمزد شاه

بخراد گفت ای سر بخردان * چه آید ز اسپهبد و آن ردان
 ندانم چه آمد ازان دیوزاد * برین قخمه نامور کیقتاد
 ز خراد برزین بپرسید شاه * چه گفتند ازان زن بدانجا سپاه
 بهرمز چنین گفت کای شهریار * سپه یکسره زان زن تاجدار
 همی گفت کان بخت بهرام بود * که یس خوب و فرخنده و رام بود
 چو بشنید ازو این سخن شهریار * بترسید سخت از بد روزگار
 برداشته—K⁵ خنجر بر افراشته—I, IV بر من خبر داشته—K⁴ سله—B—سکه—Л³
 VI—⁶ ثم أناه رسول بهرام بسلة مملوءة خناجر يشعر بأنه حرب له: B—содержание
 بی کار—K¹⁰ افگنید—VI⁹ سایه (!)—Л⁸ در این—VI—بران—IV—بدان—K, I⁷ بشکنید
 K—¹¹ بدیدش پس آن تیغهای دراز—VI بی کار و بی مر دراز—I, IV—¹² I, IV—¹³ بد مرد و—¹⁴ Л—سکه—¹⁵ K, VI—доб.:
 همی گوید این لشکر بی بها * سر یک تن از من نیابد رها
 ازیرا که این لشکر بی بهاست * سر خنجر اینرا که گفتم گواست
 قال لهم: ... إنه أشار بكسر * هذه الخناجر الى أن نيمته فيكم قطع الخناجر
 Л—¹⁸ ز گفتار—I, IV, VI—¹⁷ رای—VI¹⁶ هذ الخناجر الى أن نيمته فيكم قطع الخناجر
 نابکار—K²⁰ دوی با—K, I, IV, VI—¹⁹ روز آن

- 1 ز¹ دل بر یکی سرد باد آمدش
که گفت او پیچید ز تخت تو روی²
بزان جای خرادبرزین نشاند
که بگشای لب تا چه³ دیدی براه
سخننها یکایک همه⁵ کرد یاد
همه داستانهها بیاید زدن
میان بیابان⁸ بی بر⁹ سرای¹⁰
پرستار پیشش اندرون شاهوار¹³
که برخواند¹⁵ از گفته¹⁶ باستان
که آن گور دیوی بود در¹⁷ نهان¹⁸
پدید آمد¹⁹ اندر دلش کاستی
بدان²⁰ تخت جادوزنی²¹ ناسپاس
چنان تاج و تخت بزرگی نمود
چنان دان²⁶ که هرگز نیاید بدست²⁷
ز بلخ آوری سوی این³⁰ بارگاه
- چو گفتار موبد بیاد آمدش
همان نیز گفتار آن فال گوی
سبک موبد موبدانرا بخواند
بخرادبرزین چندی گفت شاه
بفرمان هرمز⁴ زبان برگشاد
بدو شاه گفت این⁶ چه شاید بدن
که در بیشه گوری بود رهنمای⁷
بر¹¹ تخت زرین یکی¹² تاجدار
بکردار خوابیست¹⁴ این داستان
چنین گفت موبد بشاه جهان
چو بهرام را خواند از راستی
همان کاخ جادوستازی¹⁹ شناس
که بهرام را آن²² سترگی نمود²³
چو برگشت ازو²⁴ پرمش گشت و²⁵ مست
کنون چاره ای²⁸ کن که²⁹ تا آن سپاه

ز انج - VI³ که گفتند پیچید از تخت اوی - VI بفرجام روی - K² به - I, IV¹
برو - VI همی - I همه یک بیک - K⁵ شاه او - VI او چون - IV او خود - I دلاور - J⁴
- K, VI¹¹ سرا - J¹⁰ که بیند - VI بیینی - I, IV⁹ و - J⁸ - I, IV⁷ رهنا - VI⁶
اندرش پیشمار - VI پرستندگان جمله با گوشوار - K¹³ یک - IV¹² ابر - I, IV¹¹ یکی
K - J¹⁰ ب.:

بر تخت زرین یکی زیرگاه * نشسته بروبر زنی همچو ماه
K - J¹⁷ بد اندر - K, I, IV¹⁶ که یاد آید - K, I, IV, VI¹⁵ خوابست - I, IV¹⁴
K, I, IV, VI²⁰ کاخ را [چون - K] گورستانی - K, I, IV¹⁹ آرد - I, VI¹⁸ پس از - J¹⁸ 1497.
بزرگی - K²³ این - VI زان - I, IV²² زن جادویی - I, IV²¹ زر جادویی - K, VI²¹ بران - VI²⁰
شد - I, IV, VI²⁶ گشت پرسان - I, IV²⁵ و - K²⁴ او - I, IV, VI²⁴ فزود - I, IV, VI²⁷
پس از - J²⁷ K - J²⁶ ب.:

بدل داغ آن دوکدان تو بود * همی دیو چاره بران برفزود
آن - J³⁰ ساز - I, IV²⁹ چاره آن - K²⁸

- 1470 بنزدیک¹ بهرام بردش ز راه بدو گفت بهرام³ کای دیوساز⁴ چنین داد پاسخ که ای پهلوان همی گفت کایدر⁷ بدن روی نیست مرا و ترا بیم کشتن بود
- 1475 چو بهرام را پهلوان سپاه بدو گفت بهرام شاید بدن زبانی که بودش همه باز داد بدو گفت زان پس که تو ساز¹³ خویش وزین روی خرد برزین نهان همه گفتنیها بدو باز گفت
- 1480 چنین تا¹⁵ ازان¹⁶ بیشه و مرغزار وزان رفتن گور و آن¹⁹ راه تنگ وزان رفتن کاخ²² گوهـر نگار یکایک بگفت آن کجا دیده بود
- 1485 ازان تاجور مانند اندر شکفت
- بدان تا کند بی گنده را² تپاه چرا رفتی از پیش⁵ من⁶ بی جواز مرا کرد خرد برزین نوان درنگ تو جز کام بدگوی نیست ز ایدر⁸ مگر بازگشتن بود⁹ بهر دزد آب اندران¹⁰ بارگاه بنیک و بیمد¹¹ رای باید زدن¹² هم از گنج خویشش بسی ساز داد بژرفی نگه دار و مگریز پیش¹⁴ همی تاخت تا نزد شاه جهان همه رازها برگشاد از نهفت یکایک همی¹⁷ گفت با شهریار¹⁸ ز²⁰ آرام بهرام و چندین²¹ درنگ پرستندگان²³ و زن تاجدار²⁴ دگر هرچ از²⁵ کار پرسیده بود²⁶ سخن هرچ²⁷ بشنید در دل گرفت²⁸

I — 4 پهلوان گفت — I, K 3 بدگناهرا — VI بیگناهی — I, IV 2 چو نزدیک — VI — 1
 9 K, I, از ایدر — I, IV, K 8 ایدر — I, IV, K 7 ما — VI 6 نزد — I, IV, K 5 دیرساز
 12 K — доб. б.: بنیکی و بد — I, K 11 اندر آب اندرین — IV 10 б. переставлен со след. б. IV, VI — 6.

بگفت این و خود ساز دگر گرفت * نگه کن کنون تا بهمانی شکفت
 VI — 14 مگذر ز پیش — K 14 وزان پس بدو گفت کنز [کان — I، هان — IV] کار — I, IV, K 13
 Доб. заголовки: IV — 18 همه — I, IV 17 بدان — I, IV, K 16 چنان هم — VI 15 بازار خویش
 آگاهی یافتن هرمزد از حال — VI گریختن خرد برزین از بهرام چوبینه بنزد هرمزد
 22 K, I, IV, VI — چندان — I, IV, K 21 از — I, IV, VI 20 از — K 19 بهرام چوبینه
 24 K — обратный порядок мисра. پرستنده و آن — I, K 23 کاخ [تاج — I، و تخت [تاج — VI]
 دگر آنچه در دل بگفت و — VI بشنیده بود — K 26 هرچه ازان [زان — IV] — I, K 25
 27 K, IV — هرچه — VI — б. оп. 28 هرچه — K, IV 27 شنود

- نگه کرد کارش دبیر بزرگ
چو نزدیک خرداد برزین رسید
چو خرداد برزین شنید این سخن
چنین گفت پس با گرامی دبیر 1460
نماید⁴ گشاد اندرین کار لب
چو⁶ بهرام را دل پر از تاج گشت
زدند اندران⁸ کار هر گونه رای
چو رنگ گریز اندر آمیختند
سپهبد چو آگه شد از کارشان 1465
یلان سینه را گفت با صد¹⁴ سوار
پیامد از آنجا بکردار گردد
همی راند تا در¹⁸ دبیر بزرگ
ازو چیز²⁰ بستد همه هرچ²¹ داشت
- بدانست کوشد دلیر و¹ سترگ²
بگفت آنچ دانست و دید و شنید³
بدانست کان رنجهما شد کهن
که کاری چنین بر دل آسان مگیر
بر شاه باید شدن تیره شب⁵
همان تخت زیر اندرشی عاج گشت⁷
همه⁹ چاره از¹⁰ رفتن آمد بجای
شب تیره¹¹ از بلخ¹² بگریختند¹³
ز روشن روانه های بیدارشان
بتاز¹⁵ از پس این¹⁶ دو ناهوشیار
ابا او دلیران روز نبرد¹⁷
رسید و برآشفت برسان گرگ¹⁹
بمند گرانشی ز ره باز گاشت²²

¹ دلیری—VI ² K—доб. б.:

پیامد ز پیشی سپهبد دژم * ازان کار گشته دلش پر ز غم
³ VI—

بند نزدیک خرداد شد او چو دود * ابا او بگفت آنچه دید و شنود
⁴ Л, K—بماید ⁵ IV, VI—بیمشب Б—б. оп. ⁶ K, I, IV, VI—که ⁷ K—доб.:

ندانست هرمز کزان سان نشان * که خلعت فرستد همی دوکدان
بچربی همی باز بایست خواند * بسی دامتازها بروبر بخواند
پس آنگه بمند گرانشی ببست * چنان چون بود شاه یزدان پرست
چو هرمز نباشد دگر خیره سر * ندانم چه آرد بنشهرش پسر
⁸ VI—⁹ K, I, IV—همی ¹⁰ VI—چاره ¹¹ IV—بتیرشب ¹² VI—باغ ¹³ Л—доб.

از پی این K—¹⁶ بساز VI—¹⁵ پانصد K—¹⁴ خبر یافتن بهرام از گریختن موبدان
заголовок: ¹⁷ K, I, IV, VI, Б—б. оп. ¹⁸ I, IV—یلان سینه اندر ¹⁹ K, VI—
از پی آن IV, VI—

پیامد یلان سینه برسان گرگ * رسید آنگهی در دبیر بزرگ
²⁰ K—خیره ²¹ K, IV, VI—هرچه ²² K, IV, VI—باز داشت

- چو نان خورده شد اسب گردنکشان
بدان¹ زن چو برگشت بهرام گفت
بدو گفت پیروزگر باش زن
چو بهرام زان کاخ⁴ آمد برون
منش را دگر کرد⁷ و پاسخ دگر⁸ 1445
بیمامد هم اندر پی¹¹ نره گور
چنین تا ازان بيشه آمد برون
بشهر اندر آمد ز بنخچیرگاه
نگه کرد خرد بر زین بدوی¹⁵
بنخچیرگاه¹⁷ این شگفتی چه بود 1450
ورا پهلوان هیچ پاسخ نداد
دگر روز چون سیمگون گشت راغ
بگسترد فرشی ز دیبای چین
همه کاخ کرسی ز زین نهاد
نهادند ز زین یکی زیرگاه 1455
نشستی بیاراست شاهنشاهی
- بمردند پویان بجای نشان
که با تاج تو² مشتری باد جفت
همیشه شکیمبا دل و رای زن³
تو گفتی بیمارید⁵ از چشم خون⁶
تو گفتی پیروین⁹ بر آورد سر¹⁰
سپهبد پس اندر همی راند¹² بور
همی بود بهرام را رهنمون¹³
ازان کار¹⁴ بگشاد لب بر سپاه
چنین گفت کای¹⁶ مهتر راست گوی
که آن کس ندید و نه هرگز شنود
دژم بود¹⁸ سر سوی ایوان نهاد¹⁹
پدید آمد آن زرد رخشان چراغ
تو گفتی مگر آسمان²⁰ شد زمین
ز دیبای زربفت بالین نهاد
نشسته برو²¹ پهلوان سپاه
نهاد²² بر سر بر کلاه مهی

¹ J, VI, I ازان بدین IV برین K, I, IV ترا³ K-доб.:

نهادنی بگفتند بسیار چیز * جز ایشان کسی را ندانست نیز
همی بود K, VI⁶ همی بارد I, IV⁵ ازان گلشن I, IV, VI⁴ چنین تا ازان بيشه K⁴
منش دیگر VI⁸ منش دیگر و گفت K, I, IV⁷ از چشم خون IV بهرام را رهنمون
وقالت: B-содержание бб. 1443-1445 передает так: 10
المرأة لبهرام لا زال تاجك يطاول الجوزاء و قدرك يساجل السماء ولا زلت مسرور القلب
منشرح الصدر فخرج بهرام كأنه غير الذي دخل و كأنما أبدل طبعاً آخر و خلقاً آخر
همانگه یکی VI آن I-доб. این K-доб. 11
وزان حال VI¹⁴ K-б. оп. 13 اذا بذلك اليعفور أمامه B همی راند در پیش J¹²
Dob. заголовок: 19 دژم گشت و K, I, IV¹⁸ بنخچیرگاه I, IV¹⁷ ای I¹⁶ بروی IV¹⁵
بر تخت VI برگشتن بهرام چوبینه از عهد هرمزد شاه IV داستان بهرام چوبین I
نهادش VI²² نشست از برش K, I, IV, VI²¹ کاسمان K²⁰ نشستن بهرام برابر موبدان

- یکی طاق¹ و ایوان فرخنده دید
 نهاده بایوان او³ تخت زر⁴
 بران تخت فرشی ز دیبای روم
 نشسته بروبر زنی قاجدار
 1430 بر تخت زرین یکی زیرگاه¹⁰
 فراوان پرستنده بر گرد تخت
 چو آن زن یلان سینه را دید گفت
 برو تیز و آن شیردل را بگویی
 همی باش نزدیک یاران خویش
 1435 بدین سان پیامش ز بهرام ده¹⁶
 همانگه¹⁸ پرستنده گانرا¹⁹ براه²⁰
 که تا²³ اسب گردان باخر برند²⁴
 در باغ بگشاد پالیزبان
 پیامد یکی مرد مهتر پرست
 1440 نهادند خوان گرد²⁸ باغ اندرون

¹ K, I, IV, VI—کاخ ² K, I, IV, VI—доб. б.:

بیمک دست ایوان یکی کاخ دید * ز دیده سر چرخ آن [او—K] ناپدید
 پایه زرّه—VI—بد—Л ⁵ بطاق اندرون طاق زر—I⁴ بکاخ [طاق—K, IV, VI] اندرون—³ K, IV, VI
 (метр нарушен). و—Л—оп. ⁸ دبایای سرو—K, I, IV, VI ⁷ زرش—IV گوهر آگین و—K⁶
⁹ K—доб. б.:

پسان ستونی ز سیمین زده * پرستار پیشش همه بر رده
 این—K¹³ پیروز بخت—VI—زیبای بخت—I, IV, VI¹² بیابد (!)—IV—بتانی—I¹¹ پایگاه—VI¹⁰
 وی اکنون بیاید همی زود—I, IV, VI وی اکنون بیاید تو می رو بپیش—K¹⁵ نیک—VI¹⁴
 ازان—K¹⁸ بمرگشتن اورا دل آرام ده—Л¹⁷ بدین سازش پیغام بهرام ده—VI¹⁶ پیش
 نزدیک شاه—K, VI²² از—K, I, IV²¹ ز راه—Л, I, IV²⁰ فرستادگانرا—I, IV¹⁹ پس
 بشمرند (!)—Л²⁶ (в тексте конъектура). پراگنده—Все ркп. ²⁵ بررد (!)—Л²⁴ این—Л²³
 IV—پراگنده را زینها بشمرند—I (нет рифмы); پراگنده شان یک بیمک بشمرید—K, VI
 VI—²⁸ (в тексте конъектура). یار و—IV—باز و—I, VI²⁷ باز و—K—оп. و—Л²⁷ همی بشمرند
 خوانی به

- پس اندر همی رانند بهرام نرم
بدان همیشه در² جای نخچیرگاه
ز تنگی چو گور زیان برگذشت
گرازنده بهرام و تازنده گور
ازان دشت بهرام یل⁶ بنگرید
بهران⁷ کاخ بنهاد بهرام روی
همی رانند تا پیش آن کاخ اسب
عنان تگاور بدو داد و گفت
پیاده ز⁹ دهلیز کاخ¹⁰ اندرون
زمانی بدر بود¹² ایزدگشاسب
یلان سینه آمد پس او¹⁴ دوان
بدو گفت ایزد گشاسب دلیر¹⁶
بهین تا کجا رفت سالار ما
یلان سینه در کاخ¹⁹ بنهاد روی²⁰
- برو¹ بارگی را نکرد ایچ گرم
بپیش اندر آمد یکی تنگ راد³
بیابان پدید آمد و راغ و دشت⁴
ز گرمای آن دشت تفسسیده هور⁵
یکی کاخ پرمایه آمد پدید
همان گور پیش اندرون راه جوی
پس پشت او بود ایزدگشاسب⁸
که با تو همیشه خرد باد جفت
همی رفت¹¹ بهرام بی رهنمون
گرفته بدست¹³ آن گرانمایه اسب
بر اسب تگاور بسته میان¹⁵
که ای پرهیز نامبردار شیر¹⁷
سپهبد یل نامبردار ما¹⁸
دلی پر ز اندیشه سالار جوی²¹

پیامد بدو اندرون راه دشت-K⁴ نیکخواه-IV³ بد-I, IV, VI-بر-K² بدو-K¹ 1
چون-K⁶ 1415-1417 оп. VI-66. I, IV-6. оп.; 1415-1417 оп. 2
پیداگشاسب-K⁸ بدن-K, I, IV-7 گرازنده بهرام چون-I, IV-10 به-K, VI-9
گذشته بدشت-K¹³ همی بود-K, I, IV, VI-12 همی رانند-K, VI-11 باغ-VI-14
I, IV-15 بنزدیک اسب جهان پهلوان-K¹⁵ ازان پس
یلان سینه را گفت اکنون یکی * بکاخ اندرون ران تو نیز اندکی
18 Л- بکاخ اندرون ران تو ای نره شیر [زان بر شیرگیر-K] K, VI-17 دبیر-K¹⁶
19 VI- K-вариант б. помещен после б. 1425. I, IV-کشی و نامبردار ما
K-доб.: سالارجو-VI²¹ رو-VI²⁰ باغ
یلان سینه را گفت اکنون یکی * بکاخ اندرون ران تو اسب اندکی
вариант б. 1424 и б.:

یکجای اندرون رفت مرد دلیر * بهر سو نگه کرد بسپار دیر

- چو رفتند و دیدند پیر و جوان
 بماندند زان² کار یکسر شگفت
 چنین گفت پس پهلوان با سپاه
 جهاندار شاهست و⁴ ما بنده ایم 1395
 چه بینید بیمندگان اندرین
 پپاسخ گشادند یکسر زبان
 چو ارج تو اینست⁵ نزدیک شاه
 نگر تا چه گفت آن خردمند⁸ پیر
 [سری پر ز کینه دلی پر ز درد 1400
 بیامد دمان تا باصطغر پارس
 که بیزارم از تخت و ز تاج¹¹ شاه
 بدو گفت بهرام کین خود مگوی
 همه سر بر سر بندگان ویدیم
 چنین یافت پاسخ ز¹⁴ ایرانیان 1405
 با ایران کس اورا نخوانیم شاه
 بگفتند وز¹⁶ پیش بیرون شدند
 سپهبد سپه را همی¹⁷ داد پند
 چنین تا دو هفته برین¹⁹ برگذشت
 یکی پیشه پیش آمدش پردرخت 1410
 یکی گور دید اندران مرغزار
- بران گونه آن¹ پوشش پهلوان
 دل هر کس اندیشه ای برگرفت
 که خلعت بدین³ سان فرستاد شاه
 دل و جان به هر وی آگنده ایم
 چه گویدیم با شهریار زمین
 که ای نامور پرهیز پهلوان
 سگازند⁶ بر بارگاهش سپاه⁷
 بهری⁹ چون دلش تنگ شد ز اردشیر¹⁰
 زبان و روان پر ز گفتمار سرد
 که اصطغر بد بر زمین فخر پارس
 چو نیک و بد من ندارد نگاه
 که از شاه گیرد سپاه¹² آبروی
 دهنده ست و خواهندگان¹³ ویدیم
 که ما خود نمیدیم زین¹⁵ پس میان
 نه بهرام را پهلوان سپاه
 ز کاخ همایون بهامون شدند
 همی داشت با پند لبر¹⁸ بپند
 سپهبد ز ایوان²⁰ بیامد بدشت²¹
 سزاوار می خواره²² نیک بخت
 کزان خوبتر کس نمیند نگار

оп. VI-4 برین VI-3 ازان I, VI-1 بماند اندران IV-2 K, VI-3 بد VI-4 پر I, K-1
 1399-1401 IV-7 это мисра, бб. 1402 оп. VI-8 آزممت اینست I, IV-5
 K-11 VI-6бб. 1399-1406 оп. برین K-9 سخنگوی K-8
 از I-14 دارندگان I, K, IV-13 سپه I, IV-12 از موبد و تخت I-1 از تاج و از تخت
 K-20 بدین IV-19 دلرا VI-18 همه IV-17 و از I, K, IV-16 ازین I, K, IV-15
 رفتن بهرام چوبینه K رفتن بهرام بر پی گور و دیدن جادورا L-21 Доб. заголовки: L-21 ز ایران
 می خواره و L-22 دیدن بهرام چوبینه بخت خود را بشکارزنی I, IV-22 بشکار و حالات او

- 1375 تو خاقان چین را ببندی همی
 ز قحطی که هستی فرود آرمت
 فرستاده با خلعت آمد چو باد
 چو بهرام با نامه خلعت بدید
 همی گفت کینست⁶ پاداش من
 چنین بد ز⁸ اندیشه شاه نیست
 [که خلعت ازین سان فرستد بمن
 1380 جهاندار بر بندگان پادشاست
 گمانی نبردم که نزدیک شاه
 ولیکن چو هرمز مرا خوار کرد
 از شاه جهان این چنین کارکرد
 ازان پس کنه با خوارمایه سپاه
 1385 همه دیده اند آنچه¹⁵ من کرده ام
 چو پاداش آن¹⁷ رنج خواری بود
 بیزدان بنالم ز گردان سپهر
 ز دادار نیکی دهش یاد کرد
 بپیش اندرون دوکدان¹⁸ سپاه
 1390 بفرمود تا هری²¹ بود از مهران
 ز لشکر برفتند نزدیک اوی²²
- گزیدند¹ بزرگان پسندی² همی
 ازین پس³ بکس نیز نشمارمت
 شنیده سخنها همه کرد یاد⁴
 شکیمایی و خامشی برگزید⁵
 چنین از پی⁷ شاه پرخاش من
 جز از ناسزا گفت بدخواه نیست
 بدان تا ببینند هر آنچه من⁹
 اگر مرا خوار گیرد رواست
 بداندیشگان تیمز¹⁰ یابند¹¹ راه
 بگفتار آهرمنان کار کرد¹²
 نزیمد بپیش خردمند مرد
 بتندی¹³ برفتم ز درگاه¹⁴ شاه
 غم و رنج و¹⁶ سختی که من برده ام
 گر از بخت ناسازگاری بود
 که از من چنین پاک بگسست مهر
 بپوشید پس جامه سرخ و زرد
 نهاده¹⁹ هر آنچهش فرستاد²⁰ شاه
 ازان نامداران شاه جهان
 پر اندیشه بد جان تاریک اوی²²

ابر شهریاران—VI گزینی—IV گزیدی—I نشینی—K² گزین—I صدر—K پسند—L¹
 نامه هرمزد بهرام چوبینه با: I—доб. заголовок: 4 (метр нарушен). پس VI—оп.³ بختی
 ناسزا K—доб. 6: 5 خلعت
 هـران چـیز کافـاز بایست کـرد * بـفـرجـام کـرد و نـشـایست کـرد
 6 I, IV, VI—اینست 7 I, IV—ازین 8 K, I, IV, VI—از 9 K, I, IV, VI—б. оп. 10 I, IV, VI—
 نیز 11 K—بدخواه 12 K, I, IV, VI—бб. 1382—1383 оп. 13 K, I, IV, VI—
 دوکدانی—K, VI¹⁸ این—VI¹⁷ و—L¹⁶ آنچه—IV, VI¹⁵ نزدیک—K¹⁴ بتیزی
 او—L, VI²² هرکه—I, IV, VI²¹ فرمود—VI²⁰ نهاد—L, VI¹⁹

چو بشنید بهرام برگشت ازوی
همی بود در بلخ چندی دژم
جهاندار زو³ هم نه خشنود بود
از⁵ آزار خاقان چینی نخست⁶
دگر آنک⁸ چیزی که فرمان نبود
یکی نامه بنوشست پس شهریار
ندانی همی خویشتن را تو باز
هنرها¹³ ز یزدان نییمنی همی
ز فرمان من سر پیچیده ای
نیاید همی یادت از رنج من
ره پیهلوانان نسازی همی
کنون خلعت آمد سزاوار تو
چو بنهاد بر نامه بر مهر شاه
بیارند¹⁷ با دوی و پنبه دروی
هم از شعر پیراهن لاژورد¹⁸
فرستاده پرمنش²⁰ برگزید
بدو گفت کاین پیش²² بهرام بر

بتندی¹ سوی بلخ بنهاد روی²
ز کرده پیشیمان و دل پر ز غم
ز تیزی⁴ روانش پسر از دود بود
که بهرام آزار اورا بجست⁷
بمرداشتن چون⁹ دلپری نمود¹⁰
بهرام کای دیو و ناسازگار¹¹
چنین از بزرگان شدی بینیا¹²
بچرخ فلک برنشینی همی
دگر گونه کاری بسپیچیده ای
سپاه من و کوشش و گنج من¹⁴
سرت به آسمان بر فرازی همی
پسندیده و در¹⁵ خوار تو
بفرمود تا دوکدانی¹⁶ سپاه
نهاده بسی ناسزا رنگ و بوی
یکی سرخ مقناع و شلوار زرد¹⁹
که آن خلعت ناسزا²¹ سزید
بگو ای²³ سبک مایه بی هنر²⁴

VI-² بتندی I-¹

چو آن دید بهرام ازو باز گشت * بتندی سوی بلخ با می گذشت
از آژرم-⁷ K, I, IV, VI- که جست-⁶ IV- ز-⁵ K- به-⁴ K- تیری-³ K, I, IV, VI- ازو-³
نامه-¹⁰ Доб. заголовки: Л- خود-⁹ I, IV, VI- آنکه-⁸ IV, VI- [آزار-K] او دل بشست
نامه هرمزد شاه-^{IV} نامه شاه بخشم بنزدیک بهرام چوبینه-^K هرمزد بهرام چوبینه
مهنتر نابکار-¹¹ IV- بهرام چوبینه با خلعت ناسزا
دوکدان-¹⁷ Л- اندر-¹⁵ K- هنر گر-¹³ K- 1365-1366. 1365-1366. 13
شلوار و-^{I, IV, VI-} سرخ ساده دو مقنای زرد-¹⁹ K- پیراهنی لاجورد-¹⁸ K, VI- بیارید
قمیص من الشعر و سراویل احمر و معجر اصفر و وعاء فیه قطن و مغزل-^B مقناع زرد
بی منش-²⁰ K, I, IV, VI- ب. переставлен со след. 6. I, IV, VI- الی غیرهما مما یصلح للنساء
بی گهر-²⁴ I, IV- کای-²³ K, VI- این نزد-²² K, I, IV, VI- بی بهار-²¹ K, I, IV, VI-

- 1340 که چون بازگردی نپیچی ز من
بگفتند وز¹ جای برخاستند
چو برزد سر از کوه زرد آفتاب
یکی³ خلعت آراسته بود⁴ شاه
بنزدیک خاقان فرستاد شاه
سه دیگر نپیمود راه دراز
1345 چو آگاهی آمد سوی پهلوان
ز خاقان چینی که⁸ از نزد شاه
پذیره شدش پهلوان سوار¹⁰
علف ساخت جایی که او برگذشت¹²
1350 همی ساخت پوزش کنان پیش او¹⁵
چو پرموده را دید کرد آفرین
نپذرفت ازو هرچ آورده بود
همی راند بهرام با او¹⁷ براه
بدین گونه بر تا سه منزل¹⁹ براند
1355 چه هارم فرستاد خاقان کسی
- نه از نامداران این اذجه
سوی خوابگاه رفتن آراستند
سر تاجداران برآمد ز خواب²
ز زرین و سیمین و اسب و کلاه⁵
دو منزل همی رفت با او براه
درویش فرستاد و زو⁶ گشت باز
ازان خلعت شهریار جهان⁷
چنان شاد برگشت و آمد براه⁹
از ایران هر آن کس که بد نامدار¹¹
بنه¹³ شهر و ده و منزل و کوه دشت¹⁴
پیر از شرم جان بداندیش او¹⁵
ازو سر بپیچید خاقان چین
علف بود اگر بدره و برده بود¹⁶
نکرد ایچ خاقان بدو بر¹⁸ نگاه
که یک روز پرموده اورا نخواند²⁰
که برگرد چون رنج دیدی بسی²¹

VI—آراست پرمایه—⁴ K, I, IV—بسی—³ I, IV—² VI—б. оп. و از—¹ Л, K, IV—

خاصه فرمود⁵ K, I, IV—доб.:

چه زرین کمرهای گوهر نگار * چه از باره و طوق با گوشوار
هم اسبان قازی بزیرین ستام * چه شمشیر هندی بزیرین نیام
أعدّ له خلعة رائعة رائقة تليق بجلالة ب. :—
VI—доб. второй б. этих добавлений; Б—содержание б. :—
¹⁰ K, ز راه—⁹ I, IV—⁸ كو—⁷ L—⁶ K—⁵ K—⁴ K—³ K—² K—¹ K—
VI—доб. обратный порядок мисра. ¹² K—¹¹ K, VI—¹⁰ K, VI—⁹ K, VI—⁸ K, VI—⁷ K, VI—⁶ K, VI—⁵ K, VI—⁴ K, VI—³ K, VI—² K, VI—¹ K, VI—
VI—доб. ¹⁴ K—¹³ L—¹² L—¹¹ L—¹⁰ L—⁹ L—⁸ L—⁷ L—⁶ L—⁵ L—⁴ L—³ L—² L—¹ L—
VI—доб. ¹⁶ L—¹⁵ L—¹⁴ L—¹³ L—¹² L—¹¹ L—¹⁰ L—⁹ L—⁸ L—⁷ L—⁶ L—⁵ L—⁴ L—³ L—² L—¹ L—
VI—доб. ²⁰ VI—б. оп. ¹⁹ L—¹⁸ K, I, IV, VI—¹⁷ I, IV—¹⁶ I, IV—¹⁵ I, IV—¹⁴ I, IV—¹³ I, IV—¹² I, IV—¹¹ I, IV—¹⁰ I, IV—⁹ I, IV—⁸ I, IV—⁷ I, IV—⁶ I, IV—⁵ I, IV—⁴ I, IV—³ I, IV—² I, IV—¹ I, IV—
VI—б. оп.; K—доб.:

دیگ بار از وی بسی آزاده گشت * ره زاد مردی بددل درنوشست
نپذرفت پوزش سپهدار چین * بهر جای اگر چند دید آفرین

همان گوشوار سپاوش¹ رد
 ازین چار دو پهلوان برگرفت
 ز شاهک پپرسید پس نامجوی 1325
 سخن⁵ گفت شاهک برین همنشان
 هم اندر زمان گفت چوپینه راه
 یکی آنک⁷ خاقان چین را بزد
 دگر آنک¹⁰ چون¹¹ گوشوارش بکار
 همه¹³ رنج او سر بسر باد گشت 1330
 بگفت این و¹⁵ پرموده را پیش خواند
 بموردند و خوردند تا شب ز راه
 بخاقان چین گفت کز بهر¹⁹ من
 نشسته بیازید و²¹ دستش گرفت
 بدو گفت سوگند ما تازه کن 1335
 بخوردند سوگندهای گران
 که از شاه خاقان نیپچید بدل²⁶
 بگاه و بتاج و بخورشید و ماه
 بیزدان که او برتر از²⁹ برتر است³⁰

کزو و یادگارست مازا خرد
 چو او² دید رنج³ این نباشد شگفت
 کزین هرچ⁴ دیدی یکایک بگوی
 برآشفیت زان⁶ شاه گردنکشان
 همی گم کند سر برآرد بماه
 ازان⁸ سان که از گوهر بد⁹ سزد
 بیامد¹² مگر شد یکی شهریار
 همه داد دادش¹⁴ بیداد گشت
 بران نامور پیشگاهش¹⁶ نشاند
 بیفشاند آن تیره زلف¹⁷ سپاه¹⁸
 بسی رنج دیدی تو از شهر من²⁰
 ازو ماند پرموده اندر شگفت²²
 همان کار²³ بردیگر²⁴ اندازه کن
 بیزدان پاک و بجان²⁵ سران
 ندارد²⁷ بکاری ورا دلگسل
 بازرگش سب و باذر پناه²⁸
 نگارنده زهره و مشتر است³¹

کزو - VI هرچه - IV⁴ رنج برد - VI³ چنو - I, IV چنان - K² سپاوش - VI, K¹
 بران - K, I, IV, VI⁸ آنکه - IV, VI⁷ ازان - I, IV, VI⁶ چنین - VI⁵ هرچه
 داد - K¹⁴ همی - VI¹³ بیاید - VI, L¹² خود - K¹¹ آنکه - IV, VI¹⁰ او - VI
 زلف - I, IV¹⁶ بسته زلف - K¹⁷ جایگاهش - I, IV¹⁶ بارگاهش - K, VI¹⁶ و - VI¹⁵ او پاک
 (в тексте конъектура). گر عهد - I, IV¹⁹ از عهد - K¹⁹ ز مهر - L¹⁹ 1332-1333 оп. VI¹⁸ بسته
 إن نقضت - B پذیر پیابی بدان شهد من - I, IV²⁰ بیابی گر آیی تو از انجمن - K²⁰
 عهدنامه هرمزد از بهر خاقان: заголовков: VI²² و - VI²¹ عهدنا لم تجتن ثمرة عنایتنا
 نرنجد بدل - VI نیپچید دل - L²⁶ بخاک - K²⁵ همه کار برده بر - K²⁴ عهد - VI²³
 او را ازین - I برتر است - K³⁰ از - L²⁹ بیزدان پناه - VI بتخت و کلاه - K²⁸ نداند - K²⁷
 این چنین گوهر است - K³¹ او را ازان بهتر است - IV برتر است

- کسی برگرفت از کشیدن^۱ شمار
 دگر روز هم^۳ بامداد پگاه
 1310 ز میدان ببردند پنجه هزار
 از آورده صد^۶ گنج شد^۷ ساخته
 یکی تخت جامه^{۱۰} بفرمود شاه
 همان بر کمر گوهر شاهوار
 یکی آفرین خاست از^{۱۳} بزمگاه
 1315 بآیین گشسب آن زمان شاه گفت
 که چون بینی این کار چوبینه را
 چنین گفت آیین گشسب دبیر
 بسوری^{۲۰} که دستانش چوبین بود^{۲۱}
 ز گفتار او شاه شد بدگمان
 1320 هیونی پیامد همانکه سترگ
 که شاه جهان جاودان شاد باد
 چنان دان که برد یمانی دو بود
- بیک روز مـزدور بد صد^۲ هزار
 بخوان بر می آورد و^۴ بنشست شاه
 هم از تنگ بر پشت مردان کار^۵
 دل شاه زان^۸ کار^۹ پرداخته
 کز^{۱۱} آنجا بپارند پیش سپاه
 که نامد همی ارز او در شمار^{۱۲}
 که پیروز باد این^{۱۴} جهاندار شاه^{۱۵}
 که با او بدش آشکار و^{۱۶} نهفت
 بمردی بکار^{۱۷} آورد کیـنـهـرا
 که ای شاه روشن دل و^{۱۸} یادگیر^{۱۹}
 چنان دان که خوانش نوآیین بود^{۲۲}
 روانش پر اندیشه بد^{۲۳} یک زمان
 یکی^{۲۴} نامه ای^{۲۵} از دبیر بزرگ
 همه کار او بخشش و داد باد^{۲۶}
 همه موزه از گوهر^{۲۷} ناپسود

چون-K^۳ ثلاثة آلاف-سی-K^۲ گرفتند پس آنکه بدور-VI کشنده-K^۱, I, IV
 همان تنگ بر-K^۴ ز مردان که آن بد ازان نمک دار(?)-I^۵ بزم آراست-VI, IV^۶ و-
 I^۶ همه [همان-VI] تنگ بر بسته مردان [گردان-VI] کار-IV, VI پشت مردان کار
 ازان گنج-VI^۹ ازان-K^۸, I, IV, IV^۷ شد گنج صد-K^۷ از آوردگه-VI از آوردن-IV
 K^{۱۲}, I, IV, VI-^{۱۰} K^{۱۱}, I, IV, VI, IV^{۱۰} خامه-
 همان پر گوهر و گوشوار * که گفستی همه زر بود و گهر-
 I, IV^{۱۳} ثم أمر بان يحضر بين يديه تخت من تلك الثياب الممسوجة بالذهب عنده-B
 بپای-K^{۱۷}, I, IV, VI^{۱۷} که با او نبودست اندر-K^{۱۶} VI-6. on. بادا-K^{۱۴} ساخت بر
 گردنکش و دلپذیر-VI^{۱۹} on. و-I, IV^{۱۸} کیف تری صنایع چوبین و آثار سیف و سنانده-B
 بسوری کجا خوانش [بانش(!)-IV] چوبین بود-I, IV^{۲۱} چوبینه بود-I^{۲۱} سواری-K^{۲۰}
 K^{۲۳}, I, IV, کهن بار دانش نوآیین بود-VI خود آتش آیین بود-K^{۲۵} نوآیین بود-I^{۲۲}
 سر [سر و-I, IV] تاج او بنده را یاد باد-I, IV^{۲۶} نامه داد-K^{۲۵} ادا-VI^{۲۴} شد-VI
 جامه و گوهر-VI^{۲۷}

- فرو درآمد از اسب خاقان همان¹ درنگی بید تا³ جهاندار⁴ شاه
شهنشاه اسب تگاور⁶ براند 1295
چو خاقان برفت از در⁸ شهریار
پیاده شد از باره پرموده زود
پیاده همان شاه دستش بدست
خرامان بیامد بنزدیک تخت
بپرسید و بنشاختنش¹³ پیش خویش
سزاوار او جایگاه ساختند 1300
ببردند¹⁵ چیزی که شایسته بود
سپهر را بنزدیک او جای کرد
چو آگه شد از کار آن خواسته
بمیدان فرستاد تا همچنان
چو آسود پرموده¹⁸ از رنچراه 1305
چو خاقان ز پیش²⁰ جهاندار شاه
بفرمود تا بار آن²² اشتران
- بیامد بر شاه ایران دمان²
نشست از بر تازی اسبی سیاه⁵
بدهلیز با او⁷ زمانی بماند
عنانش گرفت آن زمان پرده دار⁹
بران کهتری جادوییها نمود¹⁰
بیامورد او را¹¹ بجای نشست¹²
مرورا شهنشاه بنواخت سخت
بگفتند بسیار ز اندازه پیش¹⁴
یکی خرم ایوان بپرداختند
همان پیش پرموده بایسته بود
دبیری بدان¹⁶ کار بر پای کرد
که آورد پرموده آراسته
برد بار پرمایه با¹⁷ ساروان
بهشتم یکی سور فرمود¹⁹ شاه
نشستند بر خوان او پیشگاه²¹
بپشت²³ اندر آرنند پیش سران

تا در پادشاه-I-⁴ نهد با-³ VI-66. 1292-1293 op. همان اندر آمد پیاده همان-¹ Π
بصحرا-K-⁷ ایران تگاور-VI- هرمزد از ایوان-K-⁶ رسیدی از ایوان تا زان بارگاه-K-⁵
وسار: 1287-1295 передал так: бб. содержание бб. VI-6. op.; B-⁹ بر-IV-⁸ پس-K-⁸ ابا او
الخاقان الى أن اقرب من حضرة الملك فاستقبله و قرحل كل واحد منهما للآخر ثم ركب الملك
و دخل الى إيوانه و ركب الخاقان ليبرجع الى مخيمه فأخذ البرده دار بعنانه فنزل و دخل
بنشاندش-I, IV, VI-¹³ I, IV-6. op. بیامد ابا او-VI-¹¹ فزود-K, IV, VI-¹⁰ الى الايوان
پرمایه ور-K-¹⁷ بران-K, VI-¹⁶ بکردند-VI-¹⁵ غمی شد ز جان بداندیش خویش-K, I, IV-¹⁴
و أمر بأن تترك الأحمال في الميدان عند الساربان-B بود بار با مایه ور-VI پرمایه تر-IV
K, I, IV-²¹ بنزد-VI-²⁰ یکی سور فرمود پرمایه-VI-¹⁹ چو یک هفته آسود-K-¹⁸
ساروان-K-²² نشست از در سور در جشنگاه-VI نشست از بر خوان بدان بارگاه
بشهر-K-²³

- پیامد همه خواسته گرد کرد
 ابا خواسته بود دو گشوار
 همان شوشه زر و پرو³ بافته
 دو برد یمازی همه⁶ زر بفت
 سپهر بد ز کشی و کنداوری
 دو برد یمازی بیکسو نهاد
 بفرمود زان¹¹ پس که پیداکشسب¹²
 ز لشکر گزین کرد مردی هزار
 ز خاقان¹⁵ شتر خواست ده¹⁶ کاروان
 سواران پس پشت²⁰ و²¹ خاقان ز پیش
 چو خاقان پیامد بنزدیک شاه
 چو بشنید شاه جهان برنشست
 پیامد چنین تا بدرگه رسید²³
 همی بود تا چونش²⁵ بیند براه
 بمیندش و²⁸ برگردد از پیش او²⁹
 پس آنگاه خاقان³² چنان هم بر اسب
- که بد در دز و هم¹ بدشت نبرد
 دو موزه درو بود² گوهر نگار
 بگوهر سر شوشه⁴ برتافته
 بسختند⁷ هر یک بمن⁸ بود هفت
 نبرد آگه از جستن⁹ داوری
 دو موزه بنامه¹⁰ نکرد هیچ یاد
 همی¹³ با سواران نشینند براسب
 که با او شود¹⁴ تا در شهریار
 شمرد آن زمان¹⁷ جمله¹⁸ بر ساروان¹⁹
 همی راند با نامداران خویش
 ابا گنج دیرینه و با سپاه²²
 بسربری یکی تاج و گری بدست
 ز دهلیز²⁴ چون روی خاقان بدید
 فرود آید²⁶ او هم چنان²⁷ با سپاه
 پر اندیشه بد³⁰ زان سخن نامجوی³¹
 ابا موبد خویش پیداکشسب³³

شفشه¹ IV—بدو I—شوشه زر و بزر—³ L بدو در—IV I، پر از—VI K² چه—VI I¹
 هر یک قنشی—K⁸ بسنجید—IV⁷ همان—K I، IV⁶ ز—VI⁵ شفشه—IV⁴ زر بدو
 I، IV، پیداکشسب—K¹² ازان—K I، IV، VI¹¹ بموبد—I بپایش—L¹⁰ و L، VI—دوب.⁹
 I، IV—سی—K¹⁶ ازان پس—K¹⁵ رود—VI¹⁴ که تا—K I، IV، VI¹³ بایزدکشسب—VI، B
 بیاورد—VI¹⁹ شمرده [شمردند—IV] شتر خواه—I، IV¹⁸ شتر—K¹⁷ B—ب. оп.¹⁷
 آمدن خاقان بنزدیک—K آمدن فغفور پیش هرمزد—L Доб. заголовки: L پیش اندرون ساربان
 آمدن خاقان پیش هرمزد—VI آمدن پرموده بنزد هرمزد شاه بایران زمین—IV شاه ایران
 و با بدره و با—VI و با رنج دیده سپاه—I، IV²² و VI²¹ گرفتند—K I، IV، VI²⁰
 K—²⁶ خویش—K²⁵ هم از دور—K²⁴ همی شد چنین تا بدو در رسید—K²³ سپاه
 او—IV، VI²⁹ و—L، VI²⁸ فرود آمد از اسب او—VI همچنان—I، IV²⁷ فرود آمد
 بمیرسد مرا—I، IV³³ گفتش—I، IV³² K—66. 1290—1291 оп. نامجو—IV، VI³¹ شد—VI³⁰
 پیامد ابا موبد ایزدکشسب—VI (нет рифмы); پیش گیرد بر اسب [بدست—IV]

- هم اکنون از ایذر بدز در شویند¹ بدز بر³ بیمنید تا خواسته دبیران برفتند دل پر هراس سپه شد بسی یازگار از شمار⁵ بدز بر⁹ نهد راه زان¹⁰ خواسته 1265 ز هنگام ارجاسب و افراسیاب¹³ همان نیز چیزی که کانی¹⁶ بود همه گنجها اندر آورده¹⁷ بود ز چیز سیلوش نخستین کمر 1270 همان گوشوارش²¹ که اندر جهان که²² کیغسرو آنرا بله راسب داد که ارجاسب آنرا²⁴ بدز در نهاد شمارش²⁶ ندانست کس درجهان نمیشتنند²⁸ یکیک همه خواسته 1275 فرستاد بهرام مردی²⁹ دبیر
- بکوشید و با باد² همبر شوید چه مایه بود گنج آراسته ز شبگیر تا شب گذشته سه پاس⁴ نمشته⁶ نشد⁷ هم⁸ بفرجام کار گذشته بدو¹¹ سال و¹² ناکاسته ز دینار و گوهر که خیزد ز¹⁴ آب¹⁵ کجا رستنش آسمانی بود کجا¹⁸ نام او در جهان برده¹⁹ بود بهر مهره ای در سه یاره²⁰ گهر کس را نبود از جهان و جهان که لهراسب زان پس²³ بگشتاسب داد که هنگام آن کس ندارد پیاد²⁵ ستاره شناسان و²⁷ فرخ جهان که بود اندر آن گنج آراسته سخن گوی³⁰ و روشن دل³¹ و یادگیر

¹ I, IV, VI در روید ² K-доб. و ³ K-در VI بدز در ⁴ I, IV-66. 1263-1265 оп.

شد آخر VI ⁸ بشد ⁷ L, VI نوشته ⁶ هم نیماد شمار VI کاغذ از هر شمار K ⁵

VI ¹³ оп. و ¹² L ¹¹ K, VI از او ¹⁰ K-از VI ازان ⁹ L, VI بدز در K بدز بر VI ⁸

چیزهاکان نه کانی [آنی-I] ¹⁶ I, IV- [آنی-I] ز دینار وز گوهر شاهوار VI ¹⁵ در ¹⁴ L اسفندیار

K, ¹⁹ یکی ¹⁸ I, IV- گنجهای [گنجها بدز-I] پر آوازه ¹⁷ K, VI گنجهای گرانمایه ¹⁶ K, VI

VI ²¹ نشانده VI پاره IV پایه-I پاره ²⁰ K- تازه I, IV ازان چیز کان برترین پایه VI

K-б. оп. и ²⁵ چو ارجاسب بستد VI ²⁴ آنرا ²³ K, I, IV, VI چو ²² K- گوشواری

даст:

ندارد کس آن روزگار ان پیاد * ازان پرمنش ترک خسرودنژاد

که ارجاسب آنرا ز بلخ آورد * بر آزادگان روز تلخ آورد

بدست وی افستاد آن گوشوار * فراوان برآمد برین روزگار

سخندان VI ³⁰ مرد VI ²⁹ نوشتند ²⁸ L, IV, VI ز ²⁷ оп.; VI و ²⁶ VI بهایش

³¹ K- داننده

- 1245 بی-هرام گفت ای سزوار گاه¹
 که خاقان همی² راست گوید سخن
 سخن گر نرفتی بدین⁴ گونه سرد⁵
 بدو گفت کین پدرگ بی-هنر⁷
 بدو¹¹ گفت خاقان که این بد مکن
 1250 بگیتی هر آن کس که او چون تو بود¹³
 همه بد سگالید و با کس نساخت¹⁶
 همی از شهنشاه ترسانیم¹⁸
 ز گردنکشان او همال منست
 هشیوار و آهسته و با نژاد
 1255 بجان و سر شاه ایران سپاه
 بیاسخ نیفزایی²³ و بدخوی²⁴
 چو بشنید بهرام زو²⁶ گشت باز
 چو و خردبزرین و آن بخردان
 نوشتند³¹ نامه بشاه جهان
 1260 سپهدار با موبد موبدان

بدل در VI بنپوش بارفتگان K³ چین L² سپهدار شاه I, IV, VI شاه K¹
 ترا و ورا [مرا] K⁶ I, IV, VI برد K⁵ برین I, IV, VI⁴ تو اندیشه
 بهرام K⁷ I, IV, VI ترا زو چنین نیستی دل بدرد VI نیستی دل بدرد [روی زرد K]
 ندیدی VI¹⁰ بگوید همی حال IV و I⁹ L⁹ بگوید I⁸ کین [کای VI] بی هنر
 سزد بی پدر I, IV, VI نگردد K بلندی بزرگی بگرد L¹² ورا I, IV¹¹ همانا تو حال پدر
 L¹⁶ (VI-нет рифмы) درد VI¹⁵ L¹⁵ کین VI¹⁴ مرد L¹³ گر نگردم [بگردم IV]
 بی سپاس I, IV نامردمی سرگرفت L¹⁷ بدسگالند و ناحق شناس I, IV, VI نگفت
 که از تو VI همه زو I, IV مرا زو K¹⁹ ترسان نیم I¹⁸ سرافراخته ناسپاس VI
 در VI بدخویی I, IV²⁴ نیاسایی K²³ ز راه I, IV²² بندۀ L²¹ VI²⁰ ب. оп.
 شده VI سوی K²⁸ L²⁸ ز لشکرگه L²⁷ ازو K²⁶ I, IV, VI زکوی (!) K²⁵ بدخویی
 نوشتند L³¹ I, IV, VI و آن K³⁰ فآنصرف بهرام الی مخیمه B جنگساز I, IV, VI²⁹
 ای I³⁴ آنکهی VI³³ هر چه [آنچه VI] رفت K³² I, IV, VI

ترا خشم با آشتی گر یکیست
چو سالار راه خداوند خویش
همان راه یزدان بپاید سپرد
سخن گر نیفزایی⁴ اکنون رواست
1235 ز خاقان چو بشنید بهرام گفت
کنون زان گنه گر بپاید زیان⁷
چو آنجا رسی هرچ باید⁹ بگوی
بدو گفت خاقان که هر¹² شهریار
1240 بپد کردن بنده¹³ خامش بود
چو از دور بپند ورا¹⁶ بدسگال
ترا ناسزا خواند و سر سبک
بچوشید بهرام و شد¹⁹ زردروی
بترسید زان²¹ قیز²² خونخوار²³ مرد

خرد بیگمان نزد تو¹ اندکیست
بگیرد نیفتد² بهر کار پیش³
ز دل تیرگیها بپاید سترد
که آن بد که شد گشت با باد⁵ راست⁶
که پنداشتم کین بماند نهفت
نپوشم⁸ برو چادر پرنیان
نه زان مر مرا کم¹⁰ شود آبروی¹¹
که از نیک و بد برنیگرد شمار
بر من¹⁴ چنان دان که¹⁵ بپهش بود
وگر نیکخواهی بود گر¹⁷ همال
ورا شاه ایران و مغزی¹⁸ تنک
نگه کرد خرد پرنیان²⁰ بروی²⁰
که اورا ز باد²⁴ اندرآرد بگرد

نگیرد بدانش نیایدش-K-مش-³ L- نگیرد (مفتد!) -² L- نزد شاه جهان -¹ L-
ز دانش نداند-VI- ز دانش نباشدش پیش-IV- نگیرد ز دانش بد آیدش پیش-I- (مش!)
K-دوب.:⁶ K, VI- خاک⁵ اگر بد نیفزایی-VI- بیفزایی-K⁴ (в тексте конъектура). مه پیش
بیزدان که با تو مرا کینه نیست * چه این کینه و درد دیرینه نیست
کجا نیکیست بود ازین بد فزون * تو بودی بنیکی مرا رهنمون
موشم-L-⁸ گله کم نیاید زیان-I, IV, VI- گله کم نباید زیان(!)-K- مباد زیان(!)-L-⁷
K, IV, VI- کم مر مرا-K, I, IV, VI-¹⁰ خواهی-K, I, IV, VI-⁹ بپوشم-K, IV, VI-
بجای تو کردم همه نیکوویی * کنون خود ز من جست یک بدخویی
بگوی آنچه داری بدل پیش شاه * که مردی مرا بس بود پایگاه
چنان دان که-VI-¹⁵ تو اورا-I, IV- تو بی می(!)-K-¹⁴ بند-VI-¹³ ای-VI-¹² با-K-
چو بشنید-K, I, IV, VI-¹⁹ مغز-L-¹⁸ یا-K, I, IV, VI-¹⁷ بپندد-K-¹⁶ بی مغز و
VI- ازان-K-²¹ بدوی-VI- دروی-K, I, IV-²⁰ فتغیر بهرام و أصغر وجهه-B- بهرام شد
پای-K-²⁴ از کار خونخواره-I, IV- خونخواره-K-²³ نیز-VI-²² ازو

بدادست بهرام کان بود زشت
 پیشیمان شد و بند او² برگرفت
 فرستاد³ اسبی بزین ستام
 هم اندر زمان شد بنزدیک او⁴ 1215
 همی بود تا او میانرا⁵ بهست
 سپه بهید همی راند⁷ با او بهراه
 بهنگام پدرود کردنش گفت
 گرت هست با شاه ایران مگوی
 بدو گفت خاقان که مارا گله 1220
 نه¹¹ من زان شمارم که از¹² هر کسی
 اگر شهریار تو زین آگهی
 مرا بنند گردون¹³ گردنده کرد
 ز گفتار¹⁵ او گشت بهرام زرد
 چنین داد پاسخ که آمد نشان 1225
 که تخم بدی تا توانی مکار
 بدو گفت بهرام کای نامجوی
 چرا من بتو¹⁹ دل بیاراستم
 ز تو²² نامه کردم بشاه جهان
 بدو²⁴ گفت خاقان که آن بد²⁵ گذشت 1230
 ولیکن چو²⁷ در جنگ²⁸ خواری بود

باب اندرافگند و تر گشت¹ خشت
 ز کردار خود دست برسر گرفت
 یکی تیغ هندی بزین نیام
 که روشن کند جان قاریک او⁴
 یکی باره تیزتگ⁶ برنشست
 بدید آذک⁸ تازه بهد روی شاه
 که آزار داری ز من در نهفت
 نیاید ترا⁹ نزد او آب روی¹⁰
 ز بختست و کردم بیزدان یله
 سخنها همی راند خواهم بسی
 نیابد نزیب بد پروبر مهی
 نگویم که با من بدی¹⁴ بنده کرد
 بپیچید و خشم از دلیری بخورد
 ز گفتار آن مهتر¹⁶ سرکشان
 چو کاری برت¹⁷ بر¹⁸ دهد روزگار
 سخنها چنین تا توانی مگوی
 ز گیتی ترا نیکویی²⁰ خواستم²¹
 همی زشت²³ تو داشتتم در نهان
 گذشته سخنها همه²⁶ باد گشت
 گه آشتی بردهاری بود

¹ K, I, IV, VI افکنده بودست - VI افکنده شد خشک - ² K, I, IV, VI ازو - ³ K, I, IV, VI تیزرو بارگی - VI تیزتگ باره - ⁴ I, IV, VI با وی میانه - ⁵ VI او - ⁶ JI, K, VI فرستادش - ⁷ VI نیاید - ⁸ I, IV, VI ازان مر ترا رنگ و بوی - ⁹ K - ¹⁰ نامد مرا (!) - ¹¹ JI - ¹² K, I, IV, VI آذک - ¹³ IV, VI راز - ¹⁴ VI بر - ¹⁵ VI که - ¹⁶ VI کم آید ترا زان سخن آبروی - ¹⁷ VI ترا زان سخن رنگ و بوی - ¹⁸ K, I, IV, VI نامور - ¹⁹ K, I, IV, VI ز آواز - ²⁰ K, I, IV, VI بد این - ²¹ K, I, IV, VI مرا بنده این چرخ - ²² VI - ²³ K, I, IV, VI که من نیکویی مر ترا - ²⁴ K, I, IV, VI - ²⁵ K, I, IV, VI - ²⁶ K, I, IV, VI - ²⁷ K, I, IV, VI - ²⁸ K, I, IV, VI - ²⁹ K, I, IV, VI - ³⁰ K, I, IV, VI - ³¹ K, I, IV, VI - ³² K, I, IV, VI - ³³ K, I, IV, VI - ³⁴ K, I, IV, VI - ³⁵ K, I, IV, VI - ³⁶ K, I, IV, VI - ³⁷ K, I, IV, VI - ³⁸ K, I, IV, VI - ³⁹ K, I, IV, VI - ⁴⁰ K, I, IV, VI - ⁴¹ K, I, IV, VI - ⁴² K, I, IV, VI - ⁴³ K, I, IV, VI - ⁴⁴ K, I, IV, VI - ⁴⁵ K, I, IV, VI - ⁴⁶ K, I, IV, VI - ⁴⁷ K, I, IV, VI - ⁴⁸ K, I, IV, VI - ⁴⁹ K, I, IV, VI - ⁵⁰ K, I, IV, VI - ⁵¹ K, I, IV, VI - ⁵² K, I, IV, VI - ⁵³ K, I, IV, VI - ⁵⁴ K, I, IV, VI - ⁵⁵ K, I, IV, VI - ⁵⁶ K, I, IV, VI - ⁵⁷ K, I, IV, VI - ⁵⁸ K, I, IV, VI - ⁵⁹ K, I, IV, VI - ⁶⁰ K, I, IV, VI - ⁶¹ K, I, IV, VI - ⁶² K, I, IV, VI - ⁶³ K, I, IV, VI - ⁶⁴ K, I, IV, VI - ⁶⁵ K, I, IV, VI - ⁶⁶ K, I, IV, VI - ⁶⁷ K, I, IV, VI - ⁶⁸ K, I, IV, VI - ⁶⁹ K, I, IV, VI - ⁷⁰ K, I, IV, VI - ⁷¹ K, I, IV, VI - ⁷² K, I, IV, VI - ⁷³ K, I, IV, VI - ⁷⁴ K, I, IV, VI - ⁷⁵ K, I, IV, VI - ⁷⁶ K, I, IV, VI - ⁷⁷ K, I, IV, VI - ⁷⁸ K, I, IV, VI - ⁷⁹ K, I, IV, VI - ⁸⁰ K, I, IV, VI - ⁸¹ K, I, IV, VI - ⁸² K, I, IV, VI - ⁸³ K, I, IV, VI - ⁸⁴ K, I, IV, VI - ⁸⁵ K, I, IV, VI - ⁸⁶ K, I, IV, VI - ⁸⁷ K, I, IV, VI - ⁸⁸ K, I, IV, VI - ⁸⁹ K, I, IV, VI - ⁹⁰ K, I, IV, VI - ⁹¹ K, I, IV, VI - ⁹² K, I, IV, VI - ⁹³ K, I, IV, VI - ⁹⁴ K, I, IV, VI - ⁹⁵ K, I, IV, VI - ⁹⁶ K, I, IV, VI - ⁹⁷ K, I, IV, VI - ⁹⁸ K, I, IV, VI - ⁹⁹ K, I, IV, VI - ¹⁰⁰ K, I, IV, VI - ¹⁰¹ K, I, IV, VI - ¹⁰² K, I, IV, VI - ¹⁰³ K, I, IV, VI - ¹⁰⁴ K, I, IV, VI - ¹⁰⁵ K, I, IV, VI - ¹⁰⁶ K, I, IV, VI - ¹⁰⁷ K, I, IV, VI - ¹⁰⁸ K, I, IV, VI - ¹⁰⁹ K, I, IV, VI - ¹¹⁰ K, I, IV, VI - ¹¹¹ K, I, IV, VI - ¹¹² K, I, IV, VI - ¹¹³ K, I, IV, VI - ¹¹⁴ K, I, IV, VI - ¹¹⁵ K, I, IV, VI - ¹¹⁶ K, I, IV, VI - ¹¹⁷ K, I, IV, VI - ¹¹⁸ K, I, IV, VI - ¹¹⁹ K, I, IV, VI - ¹²⁰ K, I, IV, VI - ¹²¹ K, I, IV, VI - ¹²² K, I, IV, VI - ¹²³ K, I, IV, VI - ¹²⁴ K, I, IV, VI - ¹²⁵ K, I, IV, VI - ¹²⁶ K, I, IV, VI - ¹²⁷ K, I, IV, VI - ¹²⁸ K, I, IV, VI - ¹²⁹ K, I, IV, VI - ¹³⁰ K, I, IV, VI - ¹³¹ K, I, IV, VI - ¹³² K, I, IV, VI - ¹³³ K, I, IV, VI - ¹³⁴ K, I, IV, VI - ¹³⁵ K, I, IV, VI - ¹³⁶ K, I, IV, VI - ¹³⁷ K, I, IV, VI - ¹³⁸ K, I, IV, VI - ¹³⁹ K, I, IV, VI - ¹⁴⁰ K, I, IV, VI - ¹⁴¹ K, I, IV, VI - ¹⁴² K, I, IV, VI - ¹⁴³ K, I, IV, VI - ¹⁴⁴ K, I, IV, VI - ¹⁴⁵ K, I, IV, VI - ¹⁴⁶ K, I, IV, VI - ¹⁴⁷ K, I, IV, VI - ¹⁴⁸ K, I, IV, VI - ¹⁴⁹ K, I, IV, VI - ¹⁵⁰ K, I, IV, VI - ¹⁵¹ K, I, IV, VI - ¹⁵² K, I, IV, VI - ¹⁵³ K, I, IV, VI - ¹⁵⁴ K, I, IV, VI - ¹⁵⁵ K, I, IV, VI - ¹⁵⁶ K, I, IV, VI - ¹⁵⁷ K, I, IV, VI - ¹⁵⁸ K, I, IV, VI - ¹⁵⁹ K, I, IV, VI - ¹⁶⁰ K, I, IV, VI - ¹⁶¹ K, I, IV, VI - ¹⁶² K, I, IV, VI - ¹⁶³ K, I, IV, VI - ¹⁶⁴ K, I, IV, VI - ¹⁶⁵ K, I, IV, VI - ¹⁶⁶ K, I, IV, VI - ¹⁶⁷ K, I, IV, VI - ¹⁶⁸ K, I, IV, VI - ¹⁶⁹ K, I, IV, VI - ¹⁷⁰ K, I, IV, VI - ¹⁷¹ K, I, IV, VI - ¹⁷² K, I, IV, VI - ¹⁷³ K, I, IV, VI - ¹⁷⁴ K, I, IV, VI - ¹⁷⁵ K, I, IV, VI - ¹⁷⁶ K, I, IV, VI - ¹⁷⁷ K, I, IV, VI - ¹⁷⁸ K, I, IV, VI - ¹⁷⁹ K, I, IV, VI - ¹⁸⁰ K, I, IV, VI - ¹⁸¹ K, I, IV, VI - ¹⁸² K, I, IV, VI - ¹⁸³ K, I, IV, VI - ¹⁸⁴ K, I, IV, VI - ¹⁸⁵ K, I, IV, VI - ¹⁸⁶ K, I, IV, VI - ¹⁸⁷ K, I, IV, VI - ¹⁸⁸ K, I, IV, VI - ¹⁸⁹ K, I, IV, VI - ¹⁹⁰ K, I, IV, VI - ¹⁹¹ K, I, IV, VI - ¹⁹² K, I, IV, VI - ¹⁹³ K, I, IV, VI - ¹⁹⁴ K, I, IV, VI - ¹⁹⁵ K, I, IV, VI - ¹⁹⁶ K, I, IV, VI - ¹⁹⁷ K, I, IV, VI - ¹⁹⁸ K, I, IV, VI - ¹⁹⁹ K, I, IV, VI - ²⁰⁰ K, I, IV, VI - ²⁰¹ K, I, IV, VI - ²⁰² K, I, IV, VI - ²⁰³ K, I, IV, VI - ²⁰⁴ K, I, IV, VI - ²⁰⁵ K, I, IV, VI - ²⁰⁶ K, I, IV, VI - ²⁰⁷ K, I, IV, VI - ²⁰⁸ K, I, IV, VI - ²⁰⁹ K, I, IV, VI - ²¹⁰ K, I, IV, VI - ²¹¹ K, I, IV, VI - ²¹² K, I, IV, VI - ²¹³ K, I, IV, VI - ²¹⁴ K, I, IV, VI - ²¹⁵ K, I, IV, VI - ²¹⁶ K, I, IV, VI - ²¹⁷ K, I, IV, VI - ²¹⁸ K, I, IV, VI - ²¹⁹ K, I, IV, VI - ²²⁰ K, I, IV, VI - ²²¹ K, I, IV, VI - ²²² K, I, IV, VI - ²²³ K, I, IV, VI - ²²⁴ K, I, IV, VI - ²²⁵ K, I, IV, VI - ²²⁶ K, I, IV, VI - ²²⁷ K, I, IV, VI - ²²⁸ K, I, IV, VI - ²²⁹ K, I, IV, VI - ²³⁰ K, I, IV, VI - ²³¹ K, I, IV, VI - ²³² K, I, IV, VI - ²³³ K, I, IV, VI - ²³⁴ K, I, IV, VI - ²³⁵ K, I, IV, VI - ²³⁶ K, I, IV, VI - ²³⁷ K, I, IV, VI - ²³⁸ K, I, IV, VI - ²³⁹ K, I, IV, VI - ²⁴⁰ K, I, IV, VI - ²⁴¹ K, I, IV, VI - ²⁴² K, I, IV, VI - ²⁴³ K, I, IV, VI - ²⁴⁴ K, I, IV, VI - ²⁴⁵ K, I, IV, VI - ²⁴⁶ K, I, IV, VI - ²⁴⁷ K, I, IV, VI - ²⁴⁸ K, I, IV, VI - ²⁴⁹ K, I, IV, VI - ²⁵⁰ K, I, IV, VI - ²⁵¹ K, I, IV, VI - ²⁵² K, I, IV, VI - ²⁵³ K, I, IV, VI - ²⁵⁴ K, I, IV, VI - ²⁵⁵ K, I, IV, VI - ²⁵⁶ K, I, IV, VI - ²⁵⁷ K, I, IV, VI - ²⁵⁸ K, I, IV, VI - ²⁵⁹ K, I, IV, VI - ²⁶⁰ K, I, IV, VI - ²⁶¹ K, I, IV, VI - ²⁶² K, I, IV, VI - ²⁶³ K, I, IV, VI - ²⁶⁴ K, I, IV, VI - ²⁶⁵ K, I, IV, VI - ²⁶⁶ K, I, IV, VI - ²⁶⁷ K, I, IV, VI - ²⁶⁸ K, I, IV, VI - ²⁶⁹ K, I, IV, VI - ²⁷⁰ K, I, IV, VI - ²⁷¹ K, I, IV, VI - ²⁷² K, I, IV, VI - ²⁷³ K, I, IV, VI - ²⁷⁴ K, I, IV, VI - ²⁷⁵ K, I, IV, VI - ²⁷⁶ K, I, IV, VI - ²⁷⁷ K, I, IV, VI - ²⁷⁸ K, I, IV, VI - ²⁷⁹ K, I, IV, VI - ²⁸⁰ K, I, IV, VI - ²⁸¹ K, I, IV, VI - ²⁸² K, I, IV, VI - ²⁸³ K, I, IV, VI - ²⁸⁴ K, I, IV, VI - ²⁸⁵ K, I, IV, VI - ²⁸⁶ K, I, IV, VI - ²⁸⁷ K, I, IV, VI - ²⁸⁸ K, I, IV, VI - ²⁸⁹ K, I, IV, VI - ²⁹⁰ K, I, IV, VI - ²⁹¹ K, I, IV, VI - ²⁹² K, I, IV, VI - ²⁹³ K, I, IV, VI - ²⁹⁴ K, I, IV, VI - ²⁹⁵ K, I, IV, VI - ²⁹⁶ K, I, IV, VI - ²⁹⁷ K, I, IV, VI - ²⁹⁸ K, I, IV, VI - ²⁹⁹ K, I, IV, VI - ³⁰⁰ K, I, IV, VI - ³⁰¹ K, I, IV, VI - ³⁰² K, I, IV, VI - ³⁰³ K, I, IV, VI - ³⁰⁴ K, I, IV, VI - ³⁰⁵ K, I, IV, VI - ³⁰⁶ K, I, IV, VI - ³⁰⁷ K, I, IV, VI - ³⁰⁸ K, I, IV, VI - ³⁰⁹ K, I, IV, VI - ³¹⁰ K, I, IV, VI - ³¹¹ K, I, IV, VI - ³¹² K, I, IV, VI - ³¹³ K, I, IV, VI - ³¹⁴ K, I, IV, VI - ³¹⁵ K, I, IV, VI - ³¹⁶ K, I, IV, VI - ³¹⁷ K, I, IV, VI - ³¹⁸ K, I, IV, VI - ³¹⁹ K, I, IV, VI - ³²⁰ K, I, IV, VI - ³²¹ K, I, IV, VI - ³²² K, I, IV, VI - ³²³ K, I, IV, VI - ³²⁴ K, I, IV, VI - ³²⁵ K, I, IV, VI - ³²⁶ K, I, IV, VI - ³²⁷ K, I, IV, VI - ³²⁸ K, I, IV, VI - ³²⁹ K, I, IV, VI - ³³⁰ K, I, IV, VI - ³³¹ K, I, IV, VI - ³³² K, I, IV, VI - ³³³ K, I, IV, VI - ³³⁴ K, I, IV, VI - ³³⁵ K, I, IV, VI - ³³⁶ K, I, IV, VI - ³³⁷ K, I, IV, VI - ³³⁸ K, I, IV, VI - ³³⁹ K, I, IV, VI - ³⁴⁰ K, I, IV, VI - ³⁴¹ K, I, IV, VI - ³⁴² K, I, IV, VI - ³⁴³ K, I, IV, VI - ³⁴⁴ K, I, IV, VI - ³⁴⁵ K, I, IV, VI - ³⁴⁶ K, I, IV, VI - ³⁴⁷ K, I, IV, VI - ³⁴⁸ K, I, IV, VI - ³⁴⁹ K, I, IV, VI - ³⁵⁰ K, I, IV, VI - ³⁵¹ K, I, IV, VI - ³⁵² K, I, IV, VI - ³⁵³ K, I, IV, VI - ³⁵⁴ K, I, IV, VI - ³⁵⁵ K, I, IV, VI - ³⁵⁶ K, I, IV, VI - ³⁵⁷ K, I, IV, VI - ³⁵⁸ K, I, IV, VI - ³⁵⁹ K, I, IV, VI - ³⁶⁰ K, I, IV, VI - ³⁶¹ K, I, IV, VI - ³⁶² K, I, IV, VI - ³⁶³ K, I, IV, VI - ³⁶⁴ K, I, IV, VI - ³⁶⁵ K, I, IV, VI - ³⁶⁶ K, I, IV, VI - ³⁶⁷ K, I, IV, VI - ³⁶⁸ K, I, IV, VI - ³⁶⁹ K, I, IV, VI - ³⁷⁰ K, I, IV, VI - ³⁷¹ K, I, IV, VI - ³⁷² K, I, IV, VI - ³⁷³ K, I, IV, VI - ³⁷⁴ K, I, IV, VI - ³⁷⁵ K, I, IV, VI - ³⁷⁶ K, I, IV, VI - ³⁷⁷ K, I, IV, VI - ³⁷⁸ K, I, IV, VI - ³⁷⁹ K, I, IV, VI - ³⁸⁰ K, I, IV, VI - ³⁸¹ K, I, IV, VI - ³⁸² K, I, IV, VI - ³⁸³ K, I, IV, VI - ³⁸⁴ K, I, IV, VI - ³⁸⁵ K, I, IV, VI - ³⁸⁶ K, I, IV, VI - ³⁸⁷ K, I, IV, VI - ³⁸⁸ K, I, IV, VI - ³⁸⁹ K, I, IV, VI - ³⁹⁰ K, I, IV, VI - ³⁹¹ K, I, IV, VI - ³⁹² K, I, IV, VI - ³⁹³ K, I, IV, VI - ³⁹⁴ K, I, IV, VI - ³⁹⁵ K, I, IV, VI - ³⁹⁶ K, I, IV, VI - ³⁹⁷ K, I, IV, VI - ³⁹⁸ K, I, IV, VI - ³⁹⁹ K, I, IV, VI - ⁴⁰⁰ K, I, IV, VI - ⁴⁰¹ K, I, IV, VI - ⁴⁰² K, I, IV, VI - ⁴⁰³ K, I, IV, VI - ⁴⁰⁴ K, I, IV, VI - ⁴⁰⁵ K, I, IV, VI - ⁴⁰⁶ K, I, IV, VI - ⁴⁰⁷ K, I, IV, VI - ⁴⁰⁸ K, I, IV, VI - ⁴⁰⁹ K, I, IV, VI - ⁴¹⁰ K, I, IV, VI - ⁴¹¹ K, I, IV, VI - ⁴¹² K, I, IV, VI - ⁴¹³ K, I, IV, VI - ⁴¹⁴ K, I, IV, VI - ⁴¹⁵ K, I, IV, VI - ⁴¹⁶ K, I, IV, VI - ⁴¹⁷ K, I, IV, VI - ⁴¹⁸ K, I, IV, VI - ⁴¹⁹ K, I, IV, VI - ⁴²⁰ K, I, IV, VI - ⁴²¹ K, I, IV, VI - ⁴²² K, I, IV, VI - ⁴²³ K, I, IV, VI - ⁴²⁴ K, I, IV, VI - ⁴²⁵ K, I, IV, VI - ⁴²⁶ K, I, IV, VI - ⁴²⁷ K, I, IV, VI - ⁴²⁸ K, I, IV, VI - ⁴²⁹ K, I, IV, VI - ⁴³⁰ K, I, IV, VI - ⁴³¹ K, I, IV, VI - ⁴³² K, I, IV, VI - ⁴³³ K, I, IV, VI - ⁴³⁴ K, I, IV, VI - ⁴³⁵ K, I, IV, VI - ⁴³⁶ K, I, IV, VI - ⁴³⁷ K, I, IV, VI - ⁴³⁸ K, I, IV, VI - ⁴³⁹ K, I, IV, VI - ⁴⁴⁰ K, I, IV, VI - ⁴⁴¹ K, I, IV, VI - ⁴⁴² K, I, IV, VI - ⁴⁴³ K, I, IV, VI - ⁴⁴⁴ K, I, IV, VI - ⁴⁴⁵ K, I, IV, VI - ⁴⁴⁶ K, I, IV, VI - ⁴⁴⁷ K, I, IV, VI - ⁴⁴⁸ K, I, IV, VI - ⁴⁴⁹ K, I, IV, VI - ⁴⁵⁰ K, I, IV, VI - ⁴⁵¹ K, I, IV, VI - ⁴⁵² K, I, IV, VI - ⁴⁵³ K, I, IV, VI - ⁴⁵⁴ K, I, IV, VI - ⁴⁵⁵ K, I, IV, VI - ⁴⁵⁶ K, I, IV, VI - ⁴⁵⁷ K, I, IV, VI - ⁴⁵⁸ K, I, IV, VI - ⁴⁵⁹ K, I, IV, VI - ⁴⁶⁰ K, I, IV, VI - ⁴⁶¹ K, I, IV, VI - ⁴⁶² K, I, IV, VI - ⁴⁶³ K, I, IV, VI - ⁴⁶⁴ K, I, IV, VI - ⁴⁶⁵ K, I, IV, VI - ⁴⁶⁶ K, I, IV, VI - ⁴⁶⁷ K, I, IV, VI - ⁴⁶⁸ K, I, IV, VI - ⁴⁶⁹ K, I, IV, VI - ⁴⁷⁰ K, I, IV, VI - ⁴⁷¹ K, I, IV, VI - ⁴⁷² K, I, IV, VI - ⁴⁷³ K, I, IV, VI - ⁴⁷⁴ K, I, IV, VI - ⁴⁷⁵ K, I, IV, VI - ⁴⁷⁶ K, I, IV, VI - ⁴⁷⁷ K, I, IV, VI - ⁴⁷⁸ K, I, IV, VI - ⁴⁷⁹ K, I, IV, VI - ⁴⁸⁰ K, I, IV, VI - ⁴⁸¹ K, I, IV, VI - ⁴⁸² K, I, IV, VI - ⁴⁸³ K, I, IV, VI - ⁴⁸⁴ K, I, IV, VI - ⁴⁸⁵ K, I, IV, VI - ⁴⁸⁶ K, I, IV, VI - ⁴⁸⁷ K, I, IV, VI - ⁴⁸⁸ K, I, IV, VI - ⁴⁸⁹ K, I, IV, VI - ⁴⁹⁰ K, I, IV, VI - ⁴⁹¹ K, I, IV, VI - ⁴⁹² K, I, IV, VI - ⁴⁹³ K, I, IV, VI - ⁴⁹⁴ K, I, IV, VI - ⁴⁹⁵ K, I, IV, VI - ⁴⁹⁶ K, I, IV, VI - ⁴⁹⁷ K, I, IV, VI - ⁴⁹⁸ K, I, IV, VI - ⁴⁹⁹ K, I, IV, VI - ⁵⁰⁰ K, I, IV, VI - ⁵⁰¹ K, I, IV, VI - ⁵⁰² K, I, IV, VI - ⁵⁰³ K, I, IV, VI - ⁵⁰⁴ K, I, IV, VI - ⁵⁰⁵ K, I, IV, VI - ⁵⁰⁶ K, I, IV, VI - ⁵⁰⁷ K, I, IV, VI - ⁵⁰⁸ K, I, IV, VI - ⁵⁰⁹ K, I, IV, VI - ⁵¹⁰ K, I, IV, VI - ⁵¹¹ K, I, IV, VI - ⁵¹² K, I, IV, VI - ⁵¹³ K, I, IV, VI - ⁵¹⁴ K, I, IV, VI - ⁵¹⁵ K, I, IV, VI - ⁵¹⁶ K, I, IV, VI - ⁵¹⁷ K, I, IV, VI - ⁵¹⁸ K, I, IV, VI - ⁵¹⁹ K, I, IV, VI - ⁵²⁰ K, I, IV, VI - ⁵²¹ K, I, IV, VI - ⁵²² K, I, IV, VI - ⁵²³ K, I, IV, VI - ⁵²⁴ K, I, IV, VI - ⁵²⁵ K, I, IV, VI - ⁵²⁶ K, I, IV, VI - ⁵²⁷ K, I, IV, VI - ⁵²⁸ K, I, IV, VI - ⁵²⁹ K, I, IV, VI - ⁵³⁰ K, I, IV, VI - ⁵³¹ K, I, IV, VI - ⁵³² K, I, IV, VI - ⁵³³ K, I, IV, VI - ⁵³⁴ K, I, IV, VI - ⁵³⁵ K, I, IV, VI - ⁵³⁶ K, I, IV, VI - ⁵³⁷ K, I, IV, VI - ⁵³⁸ K, I, IV, VI - ⁵³⁹ K, I, IV, VI - ⁵⁴⁰ K, I, IV, VI - ⁵⁴¹ K, I, IV, VI - ⁵⁴² K, I, IV, VI - ⁵⁴³ K, I, IV, VI - ⁵⁴⁴ K, I, IV, VI - ⁵⁴⁵ K, I, IV, VI - ⁵⁴⁶ K, I, IV, VI - ⁵⁴⁷ K, I, IV, VI - ⁵⁴⁸ K, I, IV, VI - ⁵⁴⁹ K, I, IV, VI - ⁵⁵⁰ K, I, IV, VI - ⁵⁵¹ K, I, IV, VI - ⁵⁵² K, I, IV, VI - ⁵⁵³ K, I, IV, VI - ⁵⁵⁴ K, I, IV, VI - ⁵⁵⁵ K, I, IV, VI - ⁵⁵⁶ K, I, IV, VI - ⁵⁵⁷ K, I, IV, VI - ⁵⁵⁸ K, I, IV, VI - ⁵⁵⁹ K, I, IV, VI - ⁵⁶⁰ K, I, IV, VI - ⁵⁶¹ K, I, IV, VI - ⁵⁶² K, I, IV, VI - ⁵⁶³ K, I, IV, VI - ⁵⁶⁴ K, I, IV, VI - ⁵⁶⁵ K, I, IV, VI - ⁵⁶⁶ K, I, IV, VI - ⁵⁶⁷ K, I, IV, VI - ⁵⁶⁸ K, I, IV, VI - ⁵⁶⁹ K, I, IV, VI - ⁵⁷⁰ K, I, IV, VI - ⁵⁷¹ K, I, IV, VI - ⁵⁷² K, I, IV, VI - ⁵⁷³ K, I, IV, VI - ⁵⁷⁴ K, I, IV, VI - ⁵⁷⁵ K, I, IV, VI - ⁵⁷⁶ K, I, IV, VI - ⁵⁷⁷ K, I, IV, VI - ⁵⁷⁸ K, I, IV, VI - ⁵⁷⁹ K, I, IV, VI - ⁵⁸⁰ K, I, IV, VI - ⁵⁸¹ K, I, IV, VI - ⁵⁸² K, I, IV, VI - ⁵⁸³ K, I, IV, VI - ⁵⁸⁴ K, I, IV, VI - ⁵⁸⁵ K, I, IV, VI - ⁵⁸⁶ K, I, IV, VI - ⁵⁸⁷ K, I, IV, VI - ⁵⁸⁸ K, I, IV, VI - ⁵⁸⁹ K, I, IV, VI - ⁵⁹⁰ K, I, IV, VI - ⁵⁹¹ K, I, IV, VI - ⁵⁹² K, I, IV, VI - ⁵⁹³ K, I, IV, VI - ⁵⁹⁴ K, I, IV, VI - ⁵⁹⁵ K, I, IV, VI - ⁵⁹⁶ K, I, IV, VI - ⁵⁹⁷ K, I, IV, VI - ⁵⁹⁸ K, I, IV, VI - ⁵⁹⁹ K, I, IV, VI - ⁶⁰⁰ K, I, IV, VI - ⁶⁰¹ K, I, IV, VI - ⁶⁰² K, I, IV, VI - ⁶⁰³ K, I, IV, VI - ⁶⁰⁴ K, I, IV, VI - ⁶⁰⁵ K, I, IV, VI - ⁶⁰⁶ K, I, IV, VI - ⁶⁰⁷ K, I, IV, VI - ⁶⁰⁸ K, I, IV, VI - ⁶⁰⁹ K, I, IV, VI - ⁶¹⁰ K, I, IV, VI - ⁶¹¹ K, I, IV, VI - ⁶¹² K, I, IV, VI - ⁶¹³ K, I, IV, VI - ⁶¹⁴ K, I, IV, VI - ⁶¹⁵ K, I, IV, VI - ⁶¹⁶ K, I, IV, VI - ⁶¹⁷ K, I, IV, VI - ⁶¹⁸ K, I, IV, VI - ⁶¹⁹ K, I, IV, VI - ⁶²⁰ K, I, IV, VI - ⁶²¹ K, I, IV, VI - ⁶²² K, I, IV, VI - ⁶²³ K, I, IV, VI - ⁶²⁴ K, I, IV, VI - ⁶²⁵ K, I, IV, VI - ⁶²⁶ K, I, IV, VI - ⁶²⁷ K, I, IV, VI - ⁶²⁸ K, I, IV, VI - ⁶²⁹ K, I, IV, VI - ⁶³⁰ K, I, IV, VI - ⁶³¹ K, I, IV, VI - ⁶³² K, I, IV, VI - ⁶³³ K, I, IV, VI - ⁶³⁴ K, I, IV, VI - ⁶³⁵ K, I, IV, VI - ⁶³⁶ K, I, IV, VI - ⁶³⁷ K, I, IV, VI - ⁶³⁸ K, I, IV, VI - ⁶³⁹ K, I, IV, VI - ⁶⁴⁰ K, I, IV, VI - ⁶⁴¹ K, I, IV, VI - ⁶⁴² K, I, IV, VI - ⁶⁴³ K, I, IV, VI - ⁶⁴⁴ K, I, IV, VI - ⁶⁴⁵ K, I, IV, VI - ⁶⁴⁶ K, I, IV, VI - ⁶⁴⁷ K, I, IV, VI - ⁶⁴⁸ K, I, IV, VI - ⁶⁴⁹ K, I, IV, VI - ⁶⁵⁰ K, I, IV, VI - ⁶⁵¹ K, I, IV, VI - ⁶⁵² K, I, IV, VI - ⁶⁵³ K, I, IV, VI - ⁶⁵⁴ K, I, IV, VI - ⁶⁵⁵ K, I, IV, VI - ⁶⁵⁶ K, I, IV, VI - ⁶⁵⁷ K, I, IV, VI - ⁶⁵⁸ K, I, IV, VI - ⁶⁵⁹ K, I, IV, VI - ⁶⁶⁰ K, I, IV, VI - ⁶⁶¹ K, I, IV, VI - ⁶⁶² K, I, IV, VI - ⁶⁶³ K, I, IV, VI - ⁶⁶⁴ K, I, IV, VI - ⁶⁶⁵ K, I, IV, VI - ⁶⁶⁶ K, I, IV, VI - ⁶⁶⁷ K, I, IV, VI - ⁶⁶⁸ K, I, IV, VI - ⁶⁶⁹ K, I, IV, VI - ⁶⁷⁰ K, I, IV, VI - ⁶⁷¹ K, I, IV, VI - ⁶⁷² K, I, IV, VI - ⁶⁷³ K, I, IV, VI - ⁶⁷⁴ K, I, IV, VI - ⁶⁷⁵ K, I, IV, VI - ⁶⁷⁶ K, I, IV, VI - ⁶⁷⁷ K, I, IV, VI - ⁶⁷⁸ K, I, IV, VI - ⁶⁷⁹ K, I, IV, VI - ⁶⁸⁰ K, I, IV, VI - ⁶⁸¹ K, I, IV, VI - ⁶⁸

فرستاد و اورا همان‌گونه¹ ز راه
چنین³ گفت پرموده اورا که من
کنون بی‌منشی⁴ زینهارى شدم
بدین روز خود⁷ نیستى خوشى منشی⁸
کنون یافته‌ام¹¹ نامه زینهار
مگر بامن او چون برادر شود
ترا بامن اکنون¹³ چه کارست نیز
برآشفت بهرام و شد شوخ¹⁵ چشم
بتندیش¹⁶ یک تازیانه بزد
ببستند هم در زمان پای اوی¹⁹
چو خردبرزین چنان دید گفت
بی‌امد بـنـزـد²⁰ دبیر بزرگ
بی‌یک پرّ پشه²¹ ندارد خرد
ببایدش گفتن کزین²³ چاره نیست
بنزدیک بهرام رفت آن²⁵ دو مرد
بگفتند کین رنج دادی²⁸ بباد

فلمّا B—содержание бб. 1195—1196: K, I, IV, VI—پیاده¹ K, I, IV, VI—به² همیشه و—Л⁴ همی—K³ سمع ذلك بهرام استشاط غضبا و نفذ خلفه و رده راجلا ذلیلا
خویش—K⁸ روی هم—VI هم—K, I, IV⁷ بزرگی—VI⁶ از ارج—I, VI از اوج—K, IV⁵ и доб. б.: این پدیدار و کیش—K¹⁰ من آوردی—VI منست—I, IV⁹ پیش
م—گ—ر—نام کم بوده باز آورم * بدین بدین بخت کم بوده باز آورم
بند—K, I, IV—б. оп.; VI—доб. заголовок: بدین روز بر من ستمگر شود—Л¹² دارم—VI¹¹
تخت و آرام—I, IV—گاه و آرام—Л¹⁴ بر تن من چه—K¹³ کردن بهرام پڑموده را
بتیزیش—K, I, VI¹⁶ حتی احمرت أحداته و أزدبت اشداده—B سرخ—K, I, IV, VI¹⁵
مگر خود—K²¹ بر او—VI²⁰ او—K, VI¹⁹ از گوهر بد—K¹⁸ بدان—K, I, IV, VI¹⁷
—K²⁴ وزین—IV گرین—I²³ ازین پس—K, I, IV²² بیک پشه از بن—I, IV بدل در
—K, I, IV, VI²⁷ لب—IV²⁶ این—I, IV²⁵ ورا نیز ازین خشم—I ورا نیز ازین رنج
—VI²⁸ داری—VI²⁸ لاچورد

- بدین نام در نام ای-شان به-بر
 سپاه ترا مرزبان² ده³
 چو نام به نامد پر پهلوان
 از⁷ نام اندر شکفتی بماند 1185
 همان خلعت شاه پیش آورد
 سخنها ای ایرانیان هرچ⁹ بود
 ز گردان¹¹ برآمد یکی آفرین
 همان نامور نام¹⁴ زینهار
 بدان دز فرستاد نزدیک اوی¹⁶ 1190
 فرود آمد از بار¹⁸ نامدار
 همه خواسته هرچ¹⁹ بد در حصار²⁰
 فرود آمد از دز سرافراز مبرد
 همی رفت با لشکر از دز به راه
 چو آن دید²⁴ بهرام ننگ²⁵ آمدش 1195
- ز رنجی که بردند¹ یابند بر
 ترا افسر و⁴ پهلوانی ده⁵
 دل پهلوان نامور⁶ شد جوان
 فرستاده و ایرانیانرا بخواند
 برو آفرین کرد هر کس که دید⁸
 بران¹⁰ نام اندر بدیشان نمود
 که¹² گفتی بچشمید¹³ روی زمین
 که پرموده را آمد از شهریار¹⁵
 درخشنده شد جان تار یک اوی¹⁷
 بسی آفرین خواند¹⁸ بر شهریار
 نبشتند²¹ چیزی که آید بکار²²
 باسب نبرد اندر آمد²³ چو گرد
 نکرد هیچ بهرام یل را نگاه
 وگر²⁶ چند شاهی بچنگ²⁷ آمدش

دهیم I, IV, VI — 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

چو پژموده آگاه شد زین سخن * دگر گونه اندیشه افکند بین
 18 K — 19 K — 20 K, I, IV — 21 K — 22 K — 23 K — 24 K — 25 K — 26 K — 27 K — 28 K — 29 K — 30 K — 31 K — 32 K — 33 K — 34 K — 35 K — 36 K — 37 K — 38 K — 39 K — 40 K — 41 K — 42 K — 43 K — 44 K — 45 K — 46 K — 47 K — 48 K — 49 K — 50 K — 51 K — 52 K — 53 K — 54 K — 55 K — 56 K — 57 K — 58 K — 59 K — 60 K — 61 K — 62 K — 63 K — 64 K — 65 K — 66 K — 67 K — 68 K — 69 K — 70 K — 71 K — 72 K — 73 K — 74 K — 75 K — 76 K — 77 K — 78 K — 79 K — 80 K — 81 K — 82 K — 83 K — 84 K — 85 K — 86 K — 87 K — 88 K — 89 K — 90 K — 91 K — 92 K — 93 K — 94 K — 95 K — 96 K — 97 K — 98 K — 99 K — 100 K — 101 K — 102 K — 103 K — 104 K — 105 K — 106 K — 107 K — 108 K — 109 K — 110 K — 111 K — 112 K — 113 K — 114 K — 115 K — 116 K — 117 K — 118 K — 119 K — 120 K — 121 K — 122 K — 123 K — 124 K — 125 K — 126 K — 127 K — 128 K — 129 K — 130 K — 131 K — 132 K — 133 K — 134 K — 135 K — 136 K — 137 K — 138 K — 139 K — 140 K — 141 K — 142 K — 143 K — 144 K — 145 K — 146 K — 147 K — 148 K — 149 K — 150 K — 151 K — 152 K — 153 K — 154 K — 155 K — 156 K — 157 K — 158 K — 159 K — 160 K — 161 K — 162 K — 163 K — 164 K — 165 K — 166 K — 167 K — 168 K — 169 K — 170 K — 171 K — 172 K — 173 K — 174 K — 175 K — 176 K — 177 K — 178 K — 179 K — 180 K — 181 K — 182 K — 183 K — 184 K — 185 K — 186 K — 187 K — 188 K — 189 K — 190 K — 191 K — 192 K — 193 K — 194 K — 195 K — 196 K — 197 K — 198 K — 199 K — 200 K — 201 K — 202 K — 203 K — 204 K — 205 K — 206 K — 207 K — 208 K — 209 K — 210 K — 211 K — 212 K — 213 K — 214 K — 215 K — 216 K — 217 K — 218 K — 219 K — 220 K — 221 K — 222 K — 223 K — 224 K — 225 K — 226 K — 227 K — 228 K — 229 K — 230 K — 231 K — 232 K — 233 K — 234 K — 235 K — 236 K — 237 K — 238 K — 239 K — 240 K — 241 K — 242 K — 243 K — 244 K — 245 K — 246 K — 247 K — 248 K — 249 K — 250 K — 251 K — 252 K — 253 K — 254 K — 255 K — 256 K — 257 K — 258 K — 259 K — 260 K — 261 K — 262 K — 263 K — 264 K — 265 K — 266 K — 267 K — 268 K — 269 K — 270 K — 271 K — 272 K — 273 K — 274 K — 275 K — 276 K — 277 K — 278 K — 279 K — 280 K — 281 K — 282 K — 283 K — 284 K — 285 K — 286 K — 287 K — 288 K — 289 K — 290 K — 291 K — 292 K — 293 K — 294 K — 295 K — 296 K — 297 K — 298 K — 299 K — 300 K — 301 K — 302 K — 303 K — 304 K — 305 K — 306 K — 307 K — 308 K — 309 K — 310 K — 311 K — 312 K — 313 K — 314 K — 315 K — 316 K — 317 K — 318 K — 319 K — 320 K — 321 K — 322 K — 323 K — 324 K — 325 K — 326 K — 327 K — 328 K — 329 K — 330 K — 331 K — 332 K — 333 K — 334 K — 335 K — 336 K — 337 K — 338 K — 339 K — 340 K — 341 K — 342 K — 343 K — 344 K — 345 K — 346 K — 347 K — 348 K — 349 K — 350 K — 351 K — 352 K — 353 K — 354 K — 355 K — 356 K — 357 K — 358 K — 359 K — 360 K — 361 K — 362 K — 363 K — 364 K — 365 K — 366 K — 367 K — 368 K — 369 K — 370 K — 371 K — 372 K — 373 K — 374 K — 375 K — 376 K — 377 K — 378 K — 379 K — 380 K — 381 K — 382 K — 383 K — 384 K — 385 K — 386 K — 387 K — 388 K — 389 K — 390 K — 391 K — 392 K — 393 K — 394 K — 395 K — 396 K — 397 K — 398 K — 399 K — 400 K — 401 K — 402 K — 403 K — 404 K — 405 K — 406 K — 407 K — 408 K — 409 K — 410 K — 411 K — 412 K — 413 K — 414 K — 415 K — 416 K — 417 K — 418 K — 419 K — 420 K — 421 K — 422 K — 423 K — 424 K — 425 K — 426 K — 427 K — 428 K — 429 K — 430 K — 431 K — 432 K — 433 K — 434 K — 435 K — 436 K — 437 K — 438 K — 439 K — 440 K — 441 K — 442 K — 443 K — 444 K — 445 K — 446 K — 447 K — 448 K — 449 K — 450 K — 451 K — 452 K — 453 K — 454 K — 455 K — 456 K — 457 K — 458 K — 459 K — 460 K — 461 K — 462 K — 463 K — 464 K — 465 K — 466 K — 467 K — 468 K — 469 K — 470 K — 471 K — 472 K — 473 K — 474 K — 475 K — 476 K — 477 K — 478 K — 479 K — 480 K — 481 K — 482 K — 483 K — 484 K — 485 K — 486 K — 487 K — 488 K — 489 K — 490 K — 491 K — 492 K — 493 K — 494 K — 495 K — 496 K — 497 K — 498 K — 499 K — 500 K — 501 K — 502 K — 503 K — 504 K — 505 K — 506 K — 507 K — 508 K — 509 K — 510 K — 511 K — 512 K — 513 K — 514 K — 515 K — 516 K — 517 K — 518 K — 519 K — 520 K — 521 K — 522 K — 523 K — 524 K — 525 K — 526 K — 527 K — 528 K — 529 K — 530 K — 531 K — 532 K — 533 K — 534 K — 535 K — 536 K — 537 K — 538 K — 539 K — 540 K — 541 K — 542 K — 543 K — 544 K — 545 K — 546 K — 547 K — 548 K — 549 K — 550 K — 551 K — 552 K — 553 K — 554 K — 555 K — 556 K — 557 K — 558 K — 559 K — 560 K — 561 K — 562 K — 563 K — 564 K — 565 K — 566 K — 567 K — 568 K — 569 K — 570 K — 571 K — 572 K — 573 K — 574 K — 575 K — 576 K — 577 K — 578 K — 579 K — 580 K — 581 K — 582 K — 583 K — 584 K — 585 K — 586 K — 587 K — 588 K — 589 K — 590 K — 591 K — 592 K — 593 K — 594 K — 595 K — 596 K — 597 K — 598 K — 599 K — 600 K — 601 K — 602 K — 603 K — 604 K — 605 K — 606 K — 607 K — 608 K — 609 K — 610 K — 611 K — 612 K — 613 K — 614 K — 615 K — 616 K — 617 K — 618 K — 619 K — 620 K — 621 K — 622 K — 623 K — 624 K — 625 K — 626 K — 627 K — 628 K — 629 K — 630 K — 631 K — 632 K — 633 K — 634 K — 635 K — 636 K — 637 K — 638 K — 639 K — 640 K — 641 K — 642 K — 643 K — 644 K — 645 K — 646 K — 647 K — 648 K — 649 K — 650 K — 651 K — 652 K — 653 K — 654 K — 655 K — 656 K — 657 K — 658 K — 659 K — 660 K — 661 K — 662 K — 663 K — 664 K — 665 K — 666 K — 667 K — 668 K — 669 K — 670 K — 671 K — 672 K — 673 K — 674 K — 675 K — 676 K — 677 K — 678 K — 679 K — 680 K — 681 K — 682 K — 683 K — 684 K — 685 K — 686 K — 687 K — 688 K — 689 K — 690 K — 691 K — 692 K — 693 K — 694 K — 695 K — 696 K — 697 K — 698 K — 699 K — 700 K — 701 K — 702 K — 703 K — 704 K — 705 K — 706 K — 707 K — 708 K — 709 K — 710 K — 711 K — 712 K — 713 K — 714 K — 715 K — 716 K — 717 K — 718 K — 719 K — 720 K — 721 K — 722 K — 723 K — 724 K — 725 K — 726 K — 727 K — 728 K — 729 K — 730 K — 731 K — 732 K — 733 K — 734 K — 735 K — 736 K — 737 K — 738 K — 739 K — 740 K — 741 K — 742 K — 743 K — 744 K — 745 K — 746 K — 747 K — 748 K — 749 K — 750 K — 751 K — 752 K — 753 K — 754 K — 755 K — 756 K — 757 K — 758 K — 759 K — 760 K — 761 K — 762 K — 763 K — 764 K — 765 K — 766 K — 767 K — 768 K — 769 K — 770 K — 771 K — 772 K — 773 K — 774 K — 775 K — 776 K — 777 K — 778 K — 779 K — 780 K — 781 K — 782 K — 783 K — 784 K — 785 K — 786 K — 787 K — 788 K — 789 K — 790 K — 791 K — 792 K — 793 K — 794 K — 795 K — 796 K — 797 K — 798 K — 799 K — 800 K — 801 K — 802 K — 803 K — 804 K — 805 K — 806 K — 807 K — 808 K — 809 K — 810 K — 811 K — 812 K — 813 K — 814 K — 815 K — 816 K — 817 K — 818 K — 819 K — 820 K — 821 K — 822 K — 823 K — 824 K — 825 K — 826 K — 827 K — 828 K — 829 K — 830 K — 831 K — 832 K — 833 K — 834 K — 835 K — 836 K — 837 K — 838 K — 839 K — 840 K — 841 K — 842 K — 843 K — 844 K — 845 K — 846 K — 847 K — 848 K — 849 K — 850 K — 851 K — 852 K — 853 K — 854 K — 855 K — 856 K — 857 K — 858 K — 859 K — 860 K — 861 K — 862 K — 863 K — 864 K — 865 K — 866 K — 867 K — 868 K — 869 K — 870 K — 871 K — 872 K — 873 K — 874 K — 875 K — 876 K — 877 K — 878 K — 879 K — 880 K — 881 K — 882 K — 883 K — 884 K — 885 K — 886 K — 887 K — 888 K — 889 K — 890 K — 891 K — 892 K — 893 K — 894 K — 895 K — 896 K — 897 K — 898 K — 899 K — 900 K — 901 K — 902 K — 903 K — 904 K — 905 K — 906 K — 907 K — 908 K — 909 K — 910 K — 911 K — 912 K — 913 K — 914 K — 915 K — 916 K — 917 K — 918 K — 919 K — 920 K — 921 K — 922 K — 923 K — 924 K — 925 K — 926 K — 927 K — 928 K — 929 K — 930 K — 931 K — 932 K — 933 K — 934 K — 935 K — 936 K — 937 K — 938 K — 939 K — 940 K — 941 K — 942 K — 943 K — 944 K — 945 K — 946 K — 947 K — 948 K — 949 K — 950 K — 951 K — 952 K — 953 K — 954 K — 955 K — 956 K — 957 K — 958 K — 959 K — 960 K — 961 K — 962 K — 963 K — 964 K — 965 K — 966 K — 967 K — 968 K — 969 K — 970 K — 971 K — 972 K — 973 K — 974 K — 975 K — 976 K — 977 K — 978 K — 979 K — 980 K — 981 K — 982 K — 983 K — 984 K — 985 K — 986 K — 987 K — 988 K — 989 K — 990 K — 991 K — 992 K — 993 K — 994 K — 995 K — 996 K — 997 K — 998 K — 999 K — 1000 K — 1001 K — 1002 K — 1003 K — 1004 K — 1005 K — 1006 K — 1007 K — 1008 K — 1009 K — 1010 K — 1011 K — 1012 K — 1013 K — 1014 K — 1015 K — 1016 K — 1017 K — 1018 K — 1019 K — 1020 K — 1021 K — 1022 K — 1023 K — 1024 K — 1025 K — 1026 K — 1027 K — 1028 K — 1029 K — 1030 K — 1031 K — 1032 K — 1033 K — 1034 K — 1035 K — 1036 K — 1037 K — 1038 K — 1039 K — 1040 K — 1041 K — 1042 K — 1043 K — 1044 K — 1045 K — 1046 K — 1047 K — 1048 K — 1049 K — 1050 K — 1051 K — 1052 K — 1053 K — 1054 K — 1055 K — 1056 K — 1057 K — 1058 K — 1059 K — 1060 K — 1061 K — 1062 K — 1063 K — 1064 K — 1065 K — 1066 K — 1067 K — 1068 K — 1069 K — 1070 K — 1071 K — 1072 K — 1073 K — 1074 K — 1075 K — 1076 K — 1077 K — 1078 K — 1079 K — 1080 K — 1081 K — 1082 K — 1083 K — 1084 K — 1085 K — 1086 K — 1087 K — 1088 K — 1089 K — 1090 K — 1091 K — 1092 K — 1093 K — 1094 K — 1095 K — 1096 K — 1097 K — 1098 K — 1099 K — 1100 K — 1101 K — 1102 K — 1103 K — 1104 K — 1105 K — 1106 K — 1107 K — 1108 K — 1109 K — 1110 K — 1111 K — 1112 K — 1113 K — 1114 K — 1115 K — 1116 K — 1117 K — 1118 K — 1119 K — 1120 K — 1121 K — 1122 K — 1123 K — 1124 K — 1125 K — 1126 K — 1127 K — 1128 K — 1129 K — 1130

- 1165 فرستادهٔ پهلوان را بخواند¹ یکی یکی بـاره و جامه⁵ زرنگار بهر مهره‌ای برنشاند⁷ گهر یکی پدره و چیمز بسپار داد ورا مهتر پهلوانان شمرد¹⁰ نبشتند¹¹ زو¹² نامه‌ای بر حریر بهرمزد¹⁴ در زینهار منست که ما بندگانیم و او پادشاست پر از آرزو نامه‌ای چون بهشت گسی کن بخوبی بدین بارگاه بدان بـندگی تیز¹⁶ بشتافتی ترا کردگار جهان یاورست وگردشمنی¹⁹ نشیمن بود بفرخ پی و فال گیتی²¹ فروز فزونتر²² بود رنج بگزایدت فرستیم²⁴ چندانک²⁵ باید سپاه که کردی همه²⁸ راستی²⁹ را درست
- 1170 کمر خواست پر گوهر شاهوار ستامی بران بارگی پر ز زر⁶ فرستاده‌ها نیز دینار داد چو⁸ خلعت بدان⁹ مرد دانا سپرد بفرمود پس تا بیامد دبیر که پرموده خاقان چو¹³ یار منست برین مهر و منشور یزدان گواست جهانجوی را نیز پاسخ نبشت¹⁵ بدو گفت پرموده‌ها با سپاه غنیمت که از لشکرش یافتی بدرگه فرست آنچ¹⁷ اندر¹⁸ خورست نگه کن بجایی که دشمن بود بگیری و نگه‌دار و خانش²⁰ بسوز گر ایدونک لشکر فزون بایدت بدین نامه دیگر از من²³ بخواه وز²⁶ ایرانیان هرک²⁷ نزدیک تست
- 1175 1180

فراوان سخنها—³ K, I, IV, VI بدینا پیش خواند—¹ JI, VI بخوبی—² K, I, IV بنده را

⁴ K — доб.:

یکی دست از جامهٔ شهریار * قبا و کلاه افـسـر نامدار برو کرده از—^{VI} بربر—⁶ K, I, IV یاره با جامه—^{VI} یاره و جامه—^{IV} جامه و باره—⁵ K: Доб. заголовки: ¹⁰ بران—^{VI} بدین—⁹ K, I—⁸ I درنشاند—⁷ K, I, IV, VI سرخ زر جواب نامه بهرام از هرمزد و تشریف—^{VI} پاسخ نامه بهرام چوبینه از هرمزد شاه—^{IV} بهرمز چو—^{IV} چو ¹⁴ K, I—¹³ K, I—¹² I, IV ازو—¹¹ JI, IV, VI نوشتند—¹¹ خاقان ¹⁹ K—¹⁸ IV—¹⁷ K, I—¹⁶ VI—¹⁵ JI, IV, VI نوشت ²¹ VI—²⁰ K, I, IV, VI—²² K, I, IV, VI—²³ K, I, IV, VI—²⁴ K, VI—²⁵ IV, VI—²⁶ K—²⁷ K, I, IV, VI—²⁸ VI—²⁹ K—²⁹ K—²⁸ VI—²⁷ K, I, IV, VI—²⁶ K—²⁵ IV, VI—²⁴ K, VI—²³ K, I, IV, VI—²² K, I, IV, VI—²¹ VI—²⁰ K, I, IV, VI—¹⁹ K—¹⁸ IV—¹⁷ K, I—¹⁶ VI—¹⁵ JI, IV, VI—¹⁴ IV—¹³ K, I—¹² I, IV—¹¹ JI, IV, VI—¹⁰ K, I, IV, VI—⁹ K, I—⁸ I—⁷ K, I, IV, VI—⁶ K, I, IV, VI—⁵ K, I, IV, VI—⁴ K, I, IV, VI—³ K, I, IV, VI—² K, I, IV, VI—¹ JI, VI

- فرستاده آمد بگفت این پیام
 نبشتند² پس نامه سودمند
 1150 که خاقان چین زینهارى شدست
 یكى مهر و منشور باید همی
 که⁴ خاقان ز ما⁵ زینهارى شود⁶
 چو نامه بیامد بنزدیک شاه
 1155 فرستاد و ایرانیانرا⁹ بخواند
 بفرمود تا نامه برخواندند
 بآزادگان گفت^{11a} یزدان سپاسی
 که خاقان چین کهتر ما بود
 همی سر بچرخ¹³ فلک بر فراخت
 1160 کنون پیش برتر منش بندهای
 چنان شد که بر ما¹⁶ کند آفرین
 سپاس از¹⁸ خداوند خورشید و ماه
 بدرویش بخشیم گنج²¹ کهن
 شما هم بیزدان نیایش²³ کنید
- ز پیغام بهرام شد شاد کام¹
 بنزدیک پیروز شاه بلند
 ز جنگ درازم حصاری³ شدست
 بدین مژده بر سور باید همی
 ازان⁷ برتری سوی خواری شود⁸
 بابر اندر آورد فرخ کلاه
 بر¹⁰ نامور تخت شاهی¹¹ نشاند
 بخواننده بر گوهر افشاندند
 نیایش کنم من بپیشش¹² سه پاس
 سپهر بلند افسر ما بود
 همی خویشتن شاه گیتی شناخت¹⁴
 سپهر سردی گرد و¹⁵ جویندهای
 سپهدار سالار¹⁷ ترکبان چین
 کجا داد بر بهتری¹⁹ دستگاه²⁰
 چو پیدا شود راستی زمین سخن²²
 همه نیکویی در فزایش کنید

— Л, IV, VI² نامه بهرام چوبینه بنزد هرمزد شاه بپیروزی: IV — доб. заголовок:
 4 Л, I, IV, 3 Л — K, I, IV — ازین برتری سوی خواری —³ نوشتند
 دستور دانا — K⁹ شدست — VI⁸ ازین — Л⁷ شدست — VI⁶ خاقان چین — K⁵ چو — VI
 K¹² همی گفت دارم [دانم — IV] — I, IV —^{11a} بدان نامور جایگاهش — K¹¹ بران — Л, VI¹⁰
 — оп.; I, IV — K¹⁵ شناخت — VI¹⁴ ز چرخ — K¹³ پیش او شب — I, IV, VI — روز و شب در
 که او داد — K, I, IV —¹⁹ از — K — оп.¹⁸ و — Л — доб.¹⁷ برزا — VI¹⁶ سر و مرز — VI — مرز
 بخشید گنجی [گنج — IV] — I, IV, VI —²¹ که او دادیمان برترین جایگاه — VI²⁰ بر برتری
²² K — доб. б.:

همه جامه شهریار جهان * ز ستر تا بپای آشکار و نهان
 ستایش — VI²³

- پدرم آن دلیر جهان‌دیده¹ مرد
زمین سم اسب و را بنده بود
1135 بجست آنک اورا³ نبایست⁴ جست
هنر زیر افسوس پنهان شود⁷
دگر¹⁰ آنک گفتی شمار¹¹ سپهر
ستوران¹⁴ و پیلان چو¹⁵ تخم گیاه
بران کو چنین بود برگشت¹⁷ روز
1140 همی ترس ازین برگراینده¹⁹ دهر
کسی را که خون ریختن پیشه گشت
بریزند خونش بران²³ هم نشان
گر²⁴ از شهر ترکان برآری دمار
نیایم²⁷ همان پیش تو ناگهان
1145 یکی بنده‌ای من یکی شهریار
بجنگت نیایم همان بی‌سپاه
اگر خواهم از شاه تو زمین‌هار
وزان پس در گنج و دز مر³² تراست
- که دیدی و را روزگار نبرد
برایش فلک نیز پوینده² بود
بپیچید ز⁵ اندیشه نادرست⁶
همان دشمن از دوست⁸ خندان شود⁹
فزونست¹² از تابش¹³ هور و مهر
شد اندر دم پر¹⁶ آسپا¹⁶
نمانی تو هم شاد¹⁸ و گیتی فروز
مگر زهر سازد²⁰ بدین پای زهر²¹
دل دشمنان پر ز²² اندیشه گشت
که او ریخت خون سر سرکشان
همین کین بخواهند²⁵ فرجام کار²⁶
بترسم که بر من سرآید²⁸ زمان²⁹
بر بنده من کی شوم زار و خوار³⁰
که دیوانه خواند مرا نیکخواه
چو تنگی بروی³¹ آیدم نیست عار
بدین³³ نامور بوم³⁴ کامت رواست

فلک بر—VI بر آتش دمنش نیز پوینده—I, IV, جوینده—Л² جهاندار بیدار—I, IV, VI¹
نجست آنکه اورا بپایست—VI⁴ آنچه اورا—IV ویرا—K آنچه اورا—Л³ درش نیز پوینده
بود—VI⁹ دور—K, I, IV, VI⁸ بود—VI⁷ از اندیشه ناکندرسـت—VI⁶ از—K, I, IV⁵
فزونتر بد از تابش—I, IV¹³ فزونتر بد—K, VI¹² شمار—I, IV¹¹ یکی—K, I, IV, VI¹⁰
برانی که اورا چنین—I, IV¹⁷ شده در دم نره شیر اژدها—K¹⁶ ز—Л¹⁵ سواران—Л¹⁴
ازان کین گراینده [گزاینده—IV]—K, IV¹⁹ بجانی همان شاد—I, IV دلشاد—Л, VI¹⁸ گشت
ازان پس در گنج و دز مر—б. оп. I²¹ زهرش آمد—VI ساید—K, IV²⁰ از آنک این گزاینده—VI²²
بخواهد ز تو—K²⁶ برآرند—VI²⁵ که—Л²⁴ برین—I, IV, VI²³ دشمن از وی پر
—бб. VI سرآری جهان—I, IV²⁹ سرآری—K²⁸ بپایم—Л, K²⁷ از شهریار—I روزگار
—K³² نیکی برو—VI³¹ 1144—1145 оп. б. помещен после б. 1147. —Л, I, IV³⁰ خوار خوار—Л, I, IV³⁰
ازان پس دز و گنج و چیزم [مردم—VI]—I, IV, VI³³ اگر لشکر و گنج و شاهی
و —Л, VI—доб. I³⁴ بران—VI³⁴ برین

- نشستی برین باره¹ چون زنان
در باره بگشای و زنهار خواه
ز دز گنج⁵ دینار بیرون فرست
اگر گنج داری ز کشور بیار⁸
بدرگاه شاهت میانجی⁹ منم 1120
ترا بر همه مهتران مه کنم
ور ایدونک رازیست نزدیک تو
گشاده کن آن راز و¹⁵ با من بگوی
وگر جنگرا یار¹⁶ داری کسی¹⁷
بزن کوسی¹⁹ و این کینهها²⁰ باز خواه 1125
چو آمد²² فرستاده داد²³ این پیام
چنین داد پاسخ که اورا بگوی
تو گستاخ گشتی بگیتی مگر
بپیروزی اندر تو کشی²⁷ مکن
نداند کسی راز گردان سپهر 1130
ز مهتر نه خوبست کردن فسوس
دروغ آزمایست³⁰ چرخ بلند
- پیر از خون دل و دست بر سر زنان²
بر شاه کشور³ مرا یار⁴ خواه
بگیتی نخورد⁶ آنک بر پای بست⁷
که دینار خوارست بر شهریار
که بر شهر ایران گوانجی¹⁰ منم¹¹
از¹² اندیشه و رای تو به کنم
که روشن کند جان¹³ تاریک تو¹⁴
چو کارت چنین گشت دوری مجوی
همان گنج و¹⁸ دینار داری بسی
بود خواسته تنگ²¹ ناپید سپاه
چو بشنید زو²⁴ مرد جوینده کام
که راز جهان تا توانی مجوی
که رنج نخستینست²⁵ آمد ببر²⁶
اگر تو نوی هست گیتی کهن
نه هرگز نماید بمان نیز²⁸ چهر
مرا هم سپه بود و هم پیل²⁹ و کوس
تو دلرا بگستاخی اندر میند

2 K—доб. 66.: کنون در دزی—I, IV, VI—نشینی کنون در دزی—K¹

تو دانی که زنهار دادم ترا * ره جاستنت برگشادم ترا
وگر نه بدی بیروان چون پدر * بایران فرستادمی از تو سر
Л, 7 بخورد—K (بخورد!)—Л⁶ و K, IV—доб. 5 گیتی شو و بار—VI⁴ گیتی—K³
تو—Л, I, IV, VI⁸ همه بدرهها سوی هامون فرست—VI زد [بر—Л] پای بست—I, IV
نه در شهر—VI¹¹ (нет рифмы). میانجی—K¹⁰ (нет рифмы). گوانجی—I⁹ کشور مدار
—оп.; I, IV, VI¹⁵ K, VI—оп. I, IV—6. оп. رای—VI¹³ K, I, IV—ز¹² K, I, IV—ایران ترا دشمنم
کینهرا—K²⁰ برین کوش—Л¹⁹ оп. و—I¹⁸ بسی—Л¹⁷ بار—Л¹⁶ این رای و
رنجی که—I, IV²⁵ ازو—K, I, IV, VI²⁴ گفت—K, I, IV, VI²³ پیامد—K²² تنگ—I²¹
K—²⁸ تیزی—K²⁷ که بی رنج گنج آمدستت ببر—K²⁶ رنجی که بردی نو—VI جستیت
در باغ ما بست—I, IV³⁰ بوق—K²⁹ پای

- که از بیم تیغ او سوی چاره شد
وزین¹² روی خاقان در دز³ بزمست
بگشتند گردد در دز⁵ بسی
چنین گفت زان⁷ پس که سامان⁸ جنگ
ایلان سینه را گفت تا¹¹ سه¹² هزار
چهار از یلان نیز آزرگشاسب¹⁴
بفرمود تا هر کرا یافتند
مگر نامدار از دز آید¹⁹ برون
بید²¹ برادر دز ازین²² سان سه روز
پیمانی فرستاد پرموده را
که ای مهتر و شاه ترکان²⁵ چین
کجا آن جهان جستن ساوه شاه
کجا آن همه پیل و برگستوان
کجا آن همه تنبل و جادوی
همی³⁰ شهر ترکان ترا بس نبود
- وز آنجای گه خوار و آواره شد¹
بانبوه و اندیشه اندر نشیست⁴
ندانست سامان جنگش کسی⁶
کنون⁹ نیست در کار¹⁰ کردن درنگ
ازان جنگیان برگزینند¹³ سوار
ازان جنگیان¹⁵ برنشاند براسب¹⁶
بگردن¹⁷ زدن قیز¹⁸ بشتافتند
چو بیند همه دشت را رود²⁰ خون
چهارم چو بفروخت گیتی فروز
مر آن مهتر²³ کشور²⁴ و دودها
ز گیتی چرا کردی این²⁶ دز گزین
کجا آن همه گنج و آن دستگاه
کجا آن بزرگان روشن روان²⁷
که اکنون از ایشان تو²⁸ یک سوی²⁹
چو باب تو اندر جهان کسی نبود

¹ K, I, IV—

چو کین پدر [کهن کار چون—K] بر دلش * ازان جای گه سوی آواره شد
تازه شد

- بانبوه اندیشگان [بر—I] درنشست—⁴ K, I, IV, VI پرموده دز را—³ I, IV وزان—² K
بلشکر چنین—⁸ I, IV ازان—⁷ K, VI (нет рифмы). بسی—⁶ K, IV, VI اندر—⁵ K, IV, VI
با—¹² L, ¹¹ نباید بپیکار—¹⁰ K, I, IV ز نو نیست کار—⁹ VI چنین—⁸ K, I, IV, VI برگزینند—¹³ L, ¹⁴ رزمگه
چینیان—¹⁵ K, I, IV, VI ایزدگشاسب—¹⁴ I, IV, VI زود—¹⁸ I, IV, VI ز گردن—¹⁷ K, I, IV, VI باسب—¹⁶ K, I, IV
نامداران از آید—¹⁹ L, ²⁰ نامدار اندر آرد—²¹ VI نامدار آید از دز—²² I, IV, VI نامدار اندران دز—²³ K, I, IV, VI
بدین—²⁴ I, IV, VI برین—²⁵ K, I, IV, VI زود—²⁶ I, IV, VI زود—²⁷ K, I, IV, VI زود—²⁸ K, I, IV, VI زود—²⁹ K, I, IV, VI
تو زین سان ابر—³⁰ I, IV, VI تو ز ایشان تو بر—²⁸ K, I, IV, VI تو ز ایشان تو بر—²⁹ K, I, IV, VI
همه—³⁰ K, I, IV, VI

- اگر¹ باز گزردم سلیحی² بچنگ³ مگر⁴ من شوم کشته گر⁵ تلو بچنگ
 مکن تیز مغزی و آتش سری نه زمین سان بود⁶ مهتر⁷ لشکری
 من ایدون⁸ شوم سوی خرگاه خویش یکی⁹ باز جویم سر راه خویش
 نویسم¹⁰ یکی¹¹ نامه زی¹² شهریار مگر زو شوم ایمن از روزگار
 گر ایدونک اندر¹³ پذیرد مرا ازین ساختن¹⁴ پس گزیرد مرا¹⁵
 من¹⁶ آن¹⁷ بارگه را یکی بندهام دل از مهتری پاک برکندهام
 ز سر¹⁸ کینه و جنگرا دور کن بخوبی منش بر یکی¹⁹ سوار کن
 چو بشنید بهرام زو²⁰ باز گشت که بر ساز شاهی²¹ خوش آواز²² گشت
 چو از جنگ آن لشکر²³ آسوده شد بلشکر که شاه²⁴ پرموده شد
 همی گشت²⁵ برگرد دشت نبرد سر سرکشانرا ز تن دور²⁶ کرد
 چو برهم نهاده بد²⁷ انبوه گشت مر آن²⁸ جای را نامداران یل
 سلیح سواران و²⁹ چپیزی که دید بجایی که بد³⁰ سوی آن تل کشید³¹
 یکی نامه بنوشت زی³² شهریار ز پرموده و لشکر بی شمار
 بگفت آنک³³ مارا چه آمد بروی ز ترکان و آن³⁴ شاه پر خاشاچوی

اگر — K, I, IV, VI — 4 (нет рифмы). بسیجیم جنگ — K — 3 سلاح — I, IV — 2 همی — IV — 1
 اگر — K — 9 اکنون — K, I, IV, VI — 8 و — K — 7 سزد — VI — 6 یا — IV, VI — 5 با — K, I — 5
 K, I, 14 وی در — VI او در — K, I, IV — 13 زمین — VI — 12 نبیسم یک — K — 11 نبشتم — IV — 10
 (метр нарушен). و — K — 18 این — I, IV — 17 مر — K — 16 ترا — K — 15 تاختن — IV, VI — 15
 VI — بدساز شاه — K — 21 ازو — K, I, IV, VI — 20 تو یکی — I, IV — 19 برزم آمدی بی منش — K — 19
 VI — 25 خویش — K — 24 شاه — K — 23 که بدساز شاهی هم آواز — I, IV — 22 بدساز بد او
 I, IV — 28 ببالای سنگی — K — 28 نهادند و — K, I, IV, VI — 27 باز — K, I, IV — 26 یکی گشت
 بدین [بدان — IV] شهر — K, I, IV — 30 چنان — VI — همان — K, I, IV — 29 ببالای سنگین
 نامه بهرام — Доб. заголовки: IV — 33 یکایک همه — VI — 32 ز — I, VI — 31 خواندند [خوانند — K]
 نامه بهرام بهرمزد و احوال پرموده گفتن — VI نزد پرموده و پاسخ دادن پرموده اورا
 و از — I, IV — این — K — 36 آنکه — IV, VI — آنچ — K — 35 زمین — VI — 34

چو آواز کسوس آمد و کز نای^۱
 ز لشکر بران سان برآمد خروش
 بتاریکی اندر دهاده بخاست
 یکی مر دگر را^۴ ندانست باز
 بخنجر^۶ همی آتش افروختند
 ز ترکان جنگی فراوان نمانند
 گریزان همی رفت مهتر چو گرد
 چنین تا سپیده دمان بر دمید^{۱۰}
 سپهدار ایران بترکان رسید
 بپرموده گفت ای گریزنده مرد
 نه مردی هنوز ای پسر^{۱۳} کودکی
 بدو گفت شاه^{۱۵} ای گراپنده شیر
 ز خون سران شیر شد روز جنگ
 نخواهی شد از خون مردم تو شیر
 بریده^{۱۸} سر ساوه شاه آنک مهر
 سپاهی بران^{۲۱} گونه کردی تپاه
 ازان^{۲۳} شاه جنگی منم یادگار
 ز مادر همه مرگرا زاده ایم
 گریزانم و تو پس اندر دمان

بجستند ترکان جنگی ز جای²
 که شیر ژیانرا بدرید گوش
 ز دست چپ لشکر و³ دست راست
 شب تیره و⁵ نیزه‌های دراز
 زمین و هوارا⁷ همی سوختند
 ز خون سنگها جز بمرجان⁸ نماند
 دهن خشک و لبها شده لاجورد⁹
 شب تیره‌گون¹¹ دامن اندرکشید
 خروشی چو شیر ژیان برکشید¹²
 تو گرد دلیران جنگی مگرد
 روا باشد از شیر مادر مکی¹⁴
 بخون ریختن چند باشی دلیر
 بخشکی پلنگ و بدریا نهنگ¹⁶
 برآنم¹⁷ که هستی تو درنده شیر
 برو¹⁹ داشت تا بود گردان سپهر²⁰
 که بخشایش آورد خورشید²² و ماه
 مرا هم چنان دان که کشتی بزار²⁴
 از²⁵ ایدونک ترکیم از²⁶ آزاده‌ایم
 نیایی مرا تا نیاید زمان

چو در شب [چو بر در VI]— I, IV, VI— چو در شب خروش آمد از دیده‌گاه— K¹
⁵ Л, I, یکی مرد خود را— K⁴ و— IV³ از آن رزمگاه— K² خروش آمد از کرنا
 IV—⁸ هوا و زمین را— I, IV, VI— هوا و زمینش— K⁷ ز جیحون— Л⁶ و— IV, VI—
 تو مردی— K¹³ I, VI—¹² ب. оп. تیره زو— Л¹¹ برکشید— K¹⁰ I, IV—⁹ б. оп. بمژگان
¹⁵ K, I, VI—¹⁸ K, VI—¹⁷ Л, K— نه بران نه— K¹⁶ K, I, IV— شاه گفت— IV—
 آورد— I, IV, VI—²² K—²¹ VI—²⁰ I, IV—¹⁹ б. оп. بدو— VI—²³ I, IV—²⁴ IV, VI—²⁵ K, I, IV—²⁶ I—²⁷ K, I, IV—²⁸ I—²⁹ K, I, IV—³⁰ I—³¹ K, I, IV—³² I—³³ K, I, IV—³⁴ I—³⁵ K, I, IV—³⁶ I—³⁷ K, I, IV—³⁸ I—³⁹ K, I, IV—⁴⁰ I—⁴¹ K, I, IV—⁴² I—⁴³ K, I, IV—⁴⁴ I—⁴⁵ K, I, IV—⁴⁶ I—⁴⁷ K, I, IV—⁴⁸ I—⁴⁹ K, I, IV—⁵⁰ I—⁵¹ K, I, IV—⁵² I—⁵³ K, I, IV—⁵⁴ I—⁵⁵ K, I, IV—⁵⁶ I—⁵⁷ K, I, IV—⁵⁸ I—⁵⁹ K, I, IV—⁶⁰ I—⁶¹ K, I, IV—⁶² I—⁶³ K, I, IV—⁶⁴ I—⁶⁵ K, I, IV—⁶⁶ I—⁶⁷ K, I, IV—⁶⁸ I—⁶⁹ K, I, IV—⁷⁰ I—⁷¹ K, I, IV—⁷² I—⁷³ K, I, IV—⁷⁴ I—⁷⁵ K, I, IV—⁷⁶ I—⁷⁷ K, I, IV—⁷⁸ I—⁷⁹ K, I, IV—⁸⁰ I—⁸¹ K, I, IV—⁸² I—⁸³ K, I, IV—⁸⁴ I—⁸⁵ K, I, IV—⁸⁶ I—⁸⁷ K, I, IV—⁸⁸ I—⁸⁹ K, I, IV—⁹⁰ I—⁹¹ K, I, IV—⁹² I—⁹³ K, I, IV—⁹⁴ I—⁹⁵ K, I, IV—⁹⁶ I—⁹⁷ K, I, IV—⁹⁸ I—⁹⁹ K, I, IV—¹⁰⁰ I—¹⁰¹ K, I, IV—¹⁰² I—¹⁰³ K, I, IV—¹⁰⁴ I—¹⁰⁵ K, I, IV—¹⁰⁶ I—¹⁰⁷ K, I, IV—¹⁰⁸ I—¹⁰⁹ K, I, IV—¹¹⁰ I—¹¹¹ K, I, IV—¹¹² I—¹¹³ K, I, IV—¹¹⁴ I—¹¹⁵ K, I, IV—¹¹⁶ I—¹¹⁷ K, I, IV—¹¹⁸ I—¹¹⁹ K, I, IV—¹²⁰ I—¹²¹ K, I, IV—¹²² I—¹²³ K, I, IV—¹²⁴ I—¹²⁵ K, I, IV—¹²⁶ I—¹²⁷ K, I, IV—¹²⁸ I—¹²⁹ K, I, IV—¹³⁰ I—¹³¹ K, I, IV—¹³² I—¹³³ K, I, IV—¹³⁴ I—¹³⁵ K, I, IV—¹³⁶ I—¹³⁷ K, I, IV—¹³⁸ I—¹³⁹ K, I, IV—¹⁴⁰ I—¹⁴¹ K, I, IV—¹⁴² I—¹⁴³ K, I, IV—¹⁴⁴ I—¹⁴⁵ K, I, IV—¹⁴⁶ I—¹⁴⁷ K, I, IV—¹⁴⁸ I—¹⁴⁹ K, I, IV—¹⁵⁰ I—¹⁵¹ K, I, IV—¹⁵² I—¹⁵³ K, I, IV—¹⁵⁴ I—¹⁵⁵ K, I, IV—¹⁵⁶ I—¹⁵⁷ K, I, IV—¹⁵⁸ I—¹⁵⁹ K, I, IV—¹⁶⁰ I—¹⁶¹ K, I, IV—¹⁶² I—¹⁶³ K, I, IV—¹⁶⁴ I—¹⁶⁵ K, I, IV—¹⁶⁶ I—¹⁶⁷ K, I, IV—¹⁶⁸ I—¹⁶⁹ K, I, IV—¹⁷⁰ I—¹⁷¹ K, I, IV—¹⁷² I—¹⁷³ K, I, IV—¹⁷⁴ I—¹⁷⁵ K, I, IV—¹⁷⁶ I—¹⁷⁷ K, I, IV—¹⁷⁸ I—¹⁷⁹ K, I, IV—¹⁸⁰ I—¹⁸¹ K, I, IV—¹⁸² I—¹⁸³ K, I, IV—¹⁸⁴ I—¹⁸⁵ K, I, IV—¹⁸⁶ I—¹⁸⁷ K, I, IV—¹⁸⁸ I—¹⁸⁹ K, I, IV—¹⁹⁰ I—¹⁹¹ K, I, IV—¹⁹² I—¹⁹³ K, I, IV—¹⁹⁴ I—¹⁹⁵ K, I, IV—¹⁹⁶ I—¹⁹⁷ K, I, IV—¹⁹⁸ I—¹⁹⁹ K, I, IV—²⁰⁰ I—²⁰¹ K, I, IV—²⁰² I—²⁰³ K, I, IV—²⁰⁴ I—²⁰⁵ K, I, IV—²⁰⁶ I—²⁰⁷ K, I, IV—²⁰⁸ I—²⁰⁹ K, I, IV—²¹⁰ I—²¹¹ K, I, IV—²¹² I—²¹³ K, I, IV—²¹⁴ I—²¹⁵ K, I, IV—²¹⁶ I—²¹⁷ K, I, IV—²¹⁸ I—²¹⁹ K, I, IV—²²⁰ I—²²¹ K, I, IV—²²² I—²²³ K, I, IV—²²⁴ I—²²⁵ K, I, IV—²²⁶ I—²²⁷ K, I, IV—²²⁸ I—²²⁹ K, I, IV—²³⁰ I—²³¹ K, I, IV—²³² I—²³³ K, I, IV—²³⁴ I—²³⁵ K, I, IV—²³⁶ I—²³⁷ K, I, IV—²³⁸ I—²³⁹ K, I, IV—²⁴⁰ I—²⁴¹ K, I, IV—²⁴² I—²⁴³ K, I, IV—²⁴⁴ I—²⁴⁵ K, I, IV—²⁴⁶ I—²⁴⁷ K, I, IV—²⁴⁸ I—²⁴⁹ K, I, IV—²⁵⁰ I—²⁵¹ K, I, IV—²⁵² I—²⁵³ K, I, IV—²⁵⁴ I—²⁵⁵ K, I, IV—²⁵⁶ I—²⁵⁷ K, I, IV—²⁵⁸ I—²⁵⁹ K, I, IV—²⁶⁰ I—²⁶¹ K, I, IV—²⁶² I—²⁶³ K, I, IV—²⁶⁴ I—²⁶⁵ K, I, IV—²⁶⁶ I—²⁶⁷ K, I, IV—²⁶⁸ I—²⁶⁹ K, I, IV—²⁷⁰ I—²⁷¹ K, I, IV—²⁷² I—²⁷³ K, I, IV—²⁷⁴ I—²⁷⁵ K, I, IV—²⁷⁶ I—²⁷⁷ K, I, IV—²⁷⁸ I—²⁷⁹ K, I, IV—²⁸⁰ I—²⁸¹ K, I, IV—²⁸² I—²⁸³ K, I, IV—²⁸⁴ I—²⁸⁵ K, I, IV—²⁸⁶ I—²⁸⁷ K, I, IV—²⁸⁸ I—²⁸⁹ K, I, IV—²⁹⁰ I—²⁹¹ K, I, IV—²⁹² I—²⁹³ K, I, IV—²⁹⁴ I—²⁹⁵ K, I, IV—²⁹⁶ I—²⁹⁷ K, I, IV—²⁹⁸ I—²⁹⁹ K, I, IV—³⁰⁰ I—³⁰¹ K, I, IV—³⁰² I—³⁰³ K, I, IV—³⁰⁴ I—³⁰⁵ K, I, IV—³⁰⁶ I—³⁰⁷ K, I, IV—³⁰⁸ I—³⁰⁹ K, I, IV—³¹⁰ I—³¹¹ K, I, IV—³¹² I—³¹³ K, I, IV—³¹⁴ I—³¹⁵ K, I, IV—

- 1050 بیامد بدان باغ و¹ می درکشید²
 طلایه بیامد بپرموده گفت
 سپهدار ازان جنگیان شش⁴ هزار
 فرستاد تا گرد بر گرد باغ
 چو بهرام⁵ آگه شد از کارشان
 یلان سپنهر را گفت کای سرفراز
 1055 پس آنگاه بهرام و ایزدگشسب
 ازان⁹ رخنه باغ بیرون شدند
 برآمد ز در ناله کزنای
 سبک رخنه دیگر اندرزدند
 همی تاخت بهرام خشتی بدست
 1060 نجستند¹¹ گردان کس¹² از دست اوی¹³
 برآمد چکاچاک و بانگ¹⁶ سران
 ازان باغ تا جای¹⁸ پرموده شاه
 چو آمد بلشکرگه خویش باز
 چو نیمی ز تیره شب اندرگذشت
 1065 سپهبد بران²¹ سوی لشکر کشید
 چو آمد بنزدیکی رزمگاه
- چو پاسی ز تیره شب اندرکشید
 که بهرام را جام و باغست³ جفت
 ز لشکر گزین کرد گرد و سوار
 بگپیرند گردنکشان بی چراغ
 ز رای جهانجوی و⁶ بازارشان⁷
 بدیوار باغ اندرون رخنه ساز⁸
 نشستند با جنگجویان بر اسب
 که دانست کان سرکشان چون شدند
 سپهبد باسب اندرآورد پای¹⁰
 سپهرا یکایک بهم برزدند
 چنان چون بود مردم نیم مست
 بخون گشت یازان¹⁴ سر شست اوی¹⁵
 چو پولادرا¹⁷ پتک آهنگران
 تن بی سران بد فگنده برآه
 شبیخون سگالید¹⁹ گردن فراز
 سپهدار جنگی برون شد بدشت²⁰
 ز ترکان طلایه کس اورا ندید
 دم نای رویی²² برآمد ز راه²³

بهرام با — I که او با می و باغ و جامست — K³ برکشید — I, IV² و — II¹
 چینیان شش — K — ده — II⁴ می جامست — VI بهرام با جام بادهست — IV باغ و جامست
 IV — доб.⁸ کردارشان — VI⁷ و — II⁶ سپهبد چو — K, I, IV⁵ ستة آلاfi فارسی — B
 K, I,¹⁰ بدان — K⁹ شبیخون کردن پرموده بر بهرام و آگاهی یافتن بهرام
 بچستند چزار رگ(?) — IV جز اندی — K, I¹² نرستند — K¹¹ بجنگ اندرآمد ز جای — IV
 K, I, IV,¹⁶ او — II, VI¹⁵ بازان — VI بود یاران — IV بود یازان — I تازان — II¹⁴ او — II, VI¹³
 K, I —²⁰ فرستاد — II, VI¹⁹ خیمه (метр нарушен).¹⁸ I, IV — پولاد بر — VI¹⁷ زخم — VI
 VI — سپهرا بدان — K, I, IV²¹ ز دشت — VI بیامد بدشت — IV (нет рифмы) میاذرا بیست
 K — б. оп.²³ سرعین — I, IV²² بدان

چنان شد که در دشت جایی نماند
 ز² دیدار ایشان همی³ خیره گشت
 بگردون برآورده⁵ جنگی - ر
 که این پیشرو را هزبرست⁸ جفت
 هم این⁹ رزمرا کس خریدار نیست
 همی خون شود زیر او تیره خاک¹¹
 ز دل بیم و¹³ اندیشه بیرون کنیم¹⁴
 همی زد ز هر گونه از جنگ¹⁶ رای¹⁷
 اگرچه سپهشان¹⁹ کنون²⁰ اندکیست
 ز گردنکشان برترین²² پایه‌اند
 که گردد سنان پیش او خار و خو
 گرفته دل و مست گشته بخون²⁴
 بخون پدر خواهم²⁵ از کوه کین
 از ایران سوی ترک بنهاد روی
 که در چارشنیه مزن²⁶ گامرا
 همه کار ناسودمند آیدت
 ازین روی وزان روی بد²⁸ رزمگاه
 بدان باغ کامروز باشییم²⁹ شاد
 می و³⁰ رود³¹ و³² رامشگر و خوردنی

1030 سپهرا سراسر همه برنشاند
 سپه دید پرموده چندانک¹ دشت
 ورا دید در⁴ پیش آن لشکرش
 غمی⁶ گشت و⁷ با لشکر خویش گفت
 شمار سپاهش پدیدار نیست
 1035 سپهدار گردنکش و¹⁰ خشمناک
 چو شب تیره گردد شبیغون کنیم¹²
 چو پرموده آمد¹⁵ بپرده سرای
 همی گفت کین¹⁸ از هنرها یکیست
 سواران و گردان²¹ پرمایه‌اند
 1040 سلیحست²³ و بهرامشان پیشرو
 بپیریوزی ساوه‌شاه اندرون
 اگر یار باشد جهان‌آفرین
 بدانگه که بهرام شد جنگجوی
 ستاره شمر گفت بهرامرا
 1045 اگر زین پیچی²⁷ گزند آیدت
 یکی باغ بد در میان سپاه
 بشد چارشنیه هم از بامداد
 ببردند پرمایه گسترده

¹ IV, VI-چندانکه ² I, IV-به ³ K-همه ⁴ I, IV, VI-کز ⁵ II-درآورده ⁶ K, I, که با انجمن پیشرو گشت VI-پیشرو و اهرمن هست ⁸ I, IV-همی ⁷ VI-و ⁹ همان شیر پیشش همان مرد و خاک-K ¹¹ و ¹⁰ IV, VI-همین ¹² K, I, IV-همان ¹³ II-با خویش-K ¹⁶ آید-K ¹⁵ کنم-II ¹⁴ قری و ¹³ I, IV, VI-وز سر-K ¹⁸ K-کنم-II ²⁰ K-در سنان(12)-IV-شهنشه-I ¹⁹ این-I, IV, VI-چنگ و نای-IV ¹⁷ در جنگ ز خون-I ²⁴ سلاحست-I, IV ²³ کمترین-II, VI ²² اسبان-I, IV-مردان-K ²¹ همی ²⁵ K, I, IV-وز روی آن-K ²⁸ برنجی-VI-بسیجی-II ²⁷ بزن-VI ²⁶ جویم-K, I, IV ²⁵ و ³¹ K, I, IV-و-II ³⁰ تا گردد از روز-VI-تا باشد آن روز-K ²⁹ و آن روی آن ³² IV-و-II ³² می‌آورد

- وزان¹ پس تو خود² جنگ پرموده ساز
هم ایرانیانرا فرستاد چیز 1015
فرستاده را خلعت آراستند
فرستاده چون پیش بهرام شد
غنیمت بمخشید پس بر سپاه
فرستاد تا استواران⁹ خویش 1020
ببردند یکسر بدرگاه شاه
ازو¹¹ چون پرموده شد¹² آگهی
دزی داشت پرموده افراز¹⁴ نام
نهاده آنچ بودش بدز در دم
ز¹⁷ چرخون گذر کرد خود با سپاه 1025
دولشکر بتنگ¹⁹ اندرآمد بجنگ²⁰
بدو منزل²² بلغ هر دو²³ سپاه
میان دو لشکر دو فرسنگ بود
دگر روز بهرام جنگی برفت
نگاه کرد پرموده اورا بدید
- ممان تا شود خصم گردن افراز³
نیشته⁴ بهر شهر منشور نیز
پس اسب جهان⁵ پهلوان⁶ خواستند
سپهدار ازو شاد و پدرام⁷ شد⁸
جز از گنج ناپاک دل ساوه شاه
جهان دیده و نامداران خویش
سپهبد سوی جنگ شد با سپاه¹⁰
که جوید همی تخت شاهنشاهی¹³
کز آن دز بدی ایمن و شادکام
ز دینار وز¹⁵ گوهر و¹⁶ پیش و کم
بیماد گرازان سوی رزمگاه¹⁸
بره بر نکردند جایى درنگ²¹
گزیدند شایسته دو²⁴ رزمگاه
که پهنای دشت از در²⁵ جنگ بود
بدیدار گردان²⁶ پرموده²⁷ قفت²⁸
ز هامون یکی تند بالا گزید²⁹

شاه و - I, IV, VI کار بر ما دراز - K³ دگر - VI بران - IV برو - I² ازان - K¹
بسی گوهر و نیکویی - K⁶ گشن - I, IV⁵ نوشته - L, IV, VI⁴ [و - I - op.] گردن افراز
ثم خلع علی الرسول و رده الی صاحبه فلما حصل عند بهرام - L - ب. op.;⁸ باکم - K⁷
K - د. ب. با آن سواران - VI با او سواران - I, IV¹⁰ با استواران - L⁹ فرح بجواب کتابه
چو کار سپه سر بر سر راست کرد * همی جنگ پرموده را راست کرد
خبر یافتن پرموده از بهرام - L¹³ Доб. заголовки: رفت - K, I, IV, VI¹² ازان - VI¹¹
جنگ بهرام چوبینه با - VI رفتن بهرام بجنگ پرموده و بهزیمت شدن او - K¹⁴ چوبینه
B - د. ب. به - K, I, IV¹⁷ و - I - op.¹⁸ و از - K¹⁵ آویزه - I, IV¹⁴ آوازه - K¹⁴ پرموده
заголовок: ذکر ما جرى بین بهرام چوبین و بین پرموده ابن ساوه شاه
VI²³ منزلت - K, I, IV²² زمین آمد از سم اسبان بجم - VI²¹ بهم - VI²⁰ چو تنگ
کرد آن (!) - K, IV²⁶ پهنار و از در - I آن از در - K جنگ از بر - L²⁵ در - VI²⁴ خود با
нет рифмы). رفت - I²⁸ آن لشکر تری - VI²⁷ 29 VI - 66. 1029-1030 op.

- 1000 سه یک دیگر از بهر¹ آتشکده
فرستاد تا هیـر بدر ا دهند
سیم بهره جایی که ویران بود
کند یکسر آباد جوینده مرد⁴
بمخشید پس⁶ چار ساله خراج
1005 نبشتند⁹ پس نامه از شهریار
که بهرام پیروز شد بر سپاه¹¹
پرستنده بد شاه در هفت¹⁴ روز
فرستاده پهلوانرا بخواند
مر آن نامدرا خوب¹⁸ پاسخ نبشت¹⁹
1010 یکی تخت سیمین²⁰ فرستاد نیز
ز هیتال تا پیش رود برک²²
بفرمود کان خواسته بر سپاه
مگر گنج ویژه تن ساوهشاه
- همان بهر² نوروز و جشن سده
که در پیش آتشکده برنهند³
رباطی که اندر بیابان بود
نباشد براه اندرون بیم و درد⁵
بدرویش و⁷ آنرا که بد تخت عاج⁸
بهر کشوری سوی¹⁰ هر نامدار
بریدند بی بر¹² سر ساوه شاه¹³
بهشتم چو بفروخت¹⁵ گیتی فروز
بهر از¹⁶ بر نامداران نشاند¹⁷
درختی بیابان بزرگی بکشت
دو²¹ نعلین زرین و هر گونه چیز
ببهرام بمخشید و بنوشت چک²³
بمخش آنچ²⁴ آوردی از رزمگاه²⁵
که آورد باید بدین بارگاه²⁶

غنیمت که بد پیش—VI و دیگر شدی پیش—IV, I سبک دگر از بهر—K¹
1000—1001 впоследствии I آتش بر آتش نهند—K³ مهر—IV, VI, I هم از بهر—K⁴
وَأَمْرٌ بِالْحَضَارِ مِائَةِ أَلْفِ دِرْهَمٍ وَأَمْرٌ بِصَرْفِ كЕМ-ТО ЗАЧЕРКНУТЫ; Б — содержание бб. 999—1001:
بعض إلى الفقراء والمحتاجين والعباد والصالحين و صرف بعضها إلى بيوت النار و عمارة
بشد موبد و هر چه او گفت کرد—VI بیم دزد—IV, I⁵ مزد—IV, I⁴ الربط و المعابر
پاسخ نامه: перед б. доб. заголовок: IV—تخت و تاج—K, I, IV, VI⁸ و—VI⁷ بر—VI⁶
نزد—VI و بهر—IV, I¹⁰ نوشتند—VI, IV, I⁹ بهرام و خلعت فرستادن بچنگ پڑموده
سر تخت ما گیتی افروز گشت—K¹³ بریده بخنجر—VI¹² بر ساوه پیروز گشت—K¹¹
چو برزد سر از چرخ [کوه—K, I, IV—] دو هفته—IV, I پرستنده شاه دو هفته—K¹⁴
بسی خوبتر داستانها براند—K¹⁷ بشاری—IV, I¹⁶ وزان پس چو افروخت—VI
—I, IV²¹ تختا من الفضة—B زرین—I, IV, VI¹⁹ نوشت—VI, I, IV¹⁸ زود—K, I, IV, VI²⁰
من حد بلاد الهياطلة إلى الوادی المعروف بوادی برک—B بزرگ—IV, I نمک(?)—I²² چو
دیدى [باشد—I, IV—K²⁵ آنچه—IV, VI²⁴ داد آن دلیر سترگ—VI شاه سترگ—I²³
VI—б. оп.²⁶ ز بیراه و راه

- 985 دو هفته بدین بارگاه مہی
 چه گویند ازین پس¹ چه شاید بدن
 همانکہ کہ⁵ گفت این سخن شهریار
 شہنشاہ را زان سخن مژده داد
 کہ بہرام بر ساوہ پیروز گشت
 سبک مرد بہرام را پیش خواند
 فرستادہ گفت ای سرافراز شاہ
 990 انوشہ بدی⁸ شاد و⁹ رامش پذیر
 سر ساوہ شاہست و کہتر پسر¹¹
 زده بر سر نیزہ ہا بر درست
 شہنشاہ بشنید بر پای خاست
 ہمی بود بر¹⁵ پیش یزدان پپای¹⁶
 995 بداندیش ما را تو کردی تپاہ
 چنان زار و نومید بودم¹⁹ ز بخت
 سپہبد نکرد این نہ جنگی سپاہ
 بیامورد زان پس صد و سی²¹ ہزار
 سہ یک زان²² نخستین²³ بدرویش داد
- نیامند ز بہرام ہیچ آگہی
 بیایند² بدین³ داستانہا زدن⁴
 بیامند ز درگاہ سالار بار⁶
 کہ جاوید بادا⁷ جہاندار شاد
 برزم اندرون گیتی افروز گشت
 وزان نامدارانش برتر نشاند
 بکام تو شد کام آن رزمگاہ
 کہ بخت بداندیش تو گشت پیر¹⁰
 کہ فغفور خواندیش ویرا¹² پدر¹³
 ہمہ شہر نظارہ¹⁴ آن سرست
 بزودی خم آورد بالای راست
 ہمی گفت کای¹⁷ داور رهنمای¹⁸
 تویی آفرینندہ ہور و ماہ
 کہ دشمن نگون اندرآمد ز تخت
 کہ یزدان بُد این جنگرا²⁰ نیکخواہ
 ز گنجی کہ بود از پدر یادگار
 پرستندگانرا درم بپیش²⁴ داد

نیاید-K² کہ این خود چه بود و-VI چه دانی درین و-I, IV زین پس-K¹
 3 K-دوب.: 4 K-ہمی VI-ہمہ I, IV برین-K³
 کسی را نبد خورد و آرام و خواب * دل اندر شتاب و روان پر شتاب
 5 K-چو 6 K-دوب. ب.:
 بمژده بر شہریار جہان * بدان تا بگویند ز کار جہان
 11 K, VI برگشت پیر-VI. سر(!)-L, K¹⁰ شاو-I⁹ بزی-K, VI⁸ باد این-K⁷
 میخواند-IV آنکہ-L¹² سر ساوہ و آن کہتر پسر-I, IV سر ساوہ آن بہتر پسرش
 در-K¹⁵ نظارہ بر آن-K¹⁴ خواندی ہم آنکہ [بدآنکہ-VI] پدرش-K, VI¹³ ویرا
 بندرا-K²⁰ چو من زار و نومید گشتم-VI¹⁹ رهنما-L¹⁸ ای-K¹⁷ پپا-L¹⁶
 K-23 سبک آن-L²² گنج درم صد-I, IV, VI دینار چون صد-K²¹ بندہرا-I, IV, VI
 جامہ خویش-VI²⁴ ہمہ آن درہا-VI سبک زان دو گنجی-IV یکی گنج ازان پس

- رسیدند یکسر بتوزان زمین
چو آمد بپرموده³ زان⁴ آگهی
خروشی برآمد ز ترکان هزار
همه سر پر از گرد⁵ و دیده پر آب
ازان⁸ پس گوانرا⁹ بر خویش خواند
بپرسید کز¹¹ لشکر بی شمار
چنین داد پاسخ ورا رهنمون
چو بهرام جنگی بهنگام کار
ز رستم فزونست هنگام جنگ
نمید لشکرش را ز¹⁵ ما صد یکی
جهاندار یزدان ورا برکشید
چو پرموده بشنید گفتار او¹⁸
بجوشید²¹ و رخسارگان کرد زرد²²
سپه بودش از²³ جنگیان صد هزار
ز خرگاه²⁴ لشکر بهامون کشید
وزان پس²⁶ کجا²⁷ نامه پهلوان
نشسته جهاندار بنا موبدان²⁹
- 970
- 975
- 980
- سواران ترک و¹ دلیران² چپین
بینداخت از سر کلاه مهی
بران مهتران قلیخ شد روزگار
کسی را⁸ نمید خورد و⁷ آرام و خواب
بمژگان¹⁰ همی خون دل برفشاند
که در¹² رزم جستن نکردند کار¹³
که ما داشتیم آن سپهرا زبون
نهیمنند کس اندر جهان یک سوار
دلیران نگیرند پیشش درنگ¹⁴
نخست از دلیران ما کودکی
ازین پیش گویم نباید¹⁶ شنید¹⁷
پر اندیشه گشتش دل¹⁹ از کار او²⁰
بدرد دل آهنگ آورد کرد
همه نامدار از در کارزار
بنزدیکی رود جیحون کشید²⁵
بیامد بر شاه روشن روان²⁸
همی گفت کای نامور بخردان³⁰

زین — K, VI — 4 پرموده — Л, IV, VI — 3 سواران — K, VI — 2 ترکی — Л — 1
یکی را — VI — 9 از این — I, IV, VI — 8 نه خورد و — I, IV, VI — 7 یکی را — K — 6 خای — K — 5
K — 13 доб. б.: گه — K, I, IV, VI — 12 کان — K, I, IV, VI — 11 ز مژگان — VI — 10
هران شاه کو خوار دشمن گرفت * همان برتن خویش ماقم گرفت
VI — 17 نباید — IV — 16 لشکرش زان — I, IV — 15 لشکر او ز — K — 14
او — Л, K, VI — 20 شد دلش — I, IV — 19 او — Л, K, VI — 18 بتوزان بیان این چنین برگزید
چو — K — 24 کرد ازان — VI — 23 بود ازان — I, IV — 22 زرد کرد — K, I, IV, VI — 22 شنید این — K — 21
K — 25 доб. б.: رسید — IV — 25 پرموده
بدان با بکین سرافراز شاه * کند روز بهرام چون شب سیاه
K, I, IV — 29 پور نوشیروان — VI — 28 وز آنجایگه — VI — 27 از آنجا — I, IV — 26 ازان پس — K — 26
بیچاره ای سروان — VI — بیچاره آن کهتران — I, IV — 30 کهتران — K — 30 مهتران — VI —

- دبیر¹ نویسنده را پیش خواند
 ازان لشکر نامور⁴ بی شمار
 955 ازان⁶ چاره و جنگ و از⁷ هر دری⁸
 وزان¹⁰ کوشش و جنگ ایرانیان
 چو آن¹¹ نامه بنوشست نزدیک شاه
 نخستین سر ساوه بر نیزه کرد
 960 سـران¹⁵ بزرگان¹⁶ توران زمین
 بفرمود تا بر ستور نوند
 اسپران و آن خواسته هرچ²⁰ بود
 بدان تا چه فرمان دهد شهریار
 همان تا بود نیز²³ دستور شاه
 ستور نوند اندرآمد ز جای²⁵
 965 وزان²⁷ روی²⁸ ترکان همه برهنه²⁹

فرستادن بهرام - VI-б. оп.; доб. заголовки: Л-بهرام³ ز هر دفتر اول - K-² و Л-доб.¹
 فرستادن - IV فتح نامه بهرام بنزد شاه و فرستادن ساوه شاه - K سر ساوه بدرگاه هرمز
 VI-⁴ فتح نامه بهرام چوبینه بهرمزد - VI بهرام چوبینه سر ساوه شاه نزد هرمزد شاه
 I, IV, VI-⁵ جنگ و از چاره از - K⁷ وزان - I, IV, VI⁶ وزان - IV, VI⁵ نامور⁸ لشکر
 K-¹¹ ازان - K¹⁰ رفت با این گران - Л⁹ سری - I⁸ جنگ و آن [هم - I] چاره از
 و Л-доб.¹⁵ که او - K, I, IV, VI¹⁴ گوینده مردی براه - K¹³ پویندهای - I, IV¹² این
 960 - I, IV-бб.¹⁹ ازان جایگاه سوی - K¹⁸ و Л-доб.¹⁷ سواران - VI¹⁶ سر آن - IV
 966 оп. и вместо них дают:

بمزدند نزدیک شاه جهان * درودی هم از پهلوان و مهران
 K-доб.:

فرستاد نزدیک شاه جهان * فرستاده رفت از در پهلوان
 961-963 оп. VI-бб.²¹ هرچه - K²⁰ فرستاده با سروران - K²²
 K-доб. б.: رهنما - Л²⁶ جا - Л²⁵ پژموده - Л²⁴

کشیدند رنج و سپردند راه * بدان تا بزودی ببینند شاه
 گریزان همه - K²⁹ سوی - VI²⁸ وزین - K²⁷

- 940 همت¹ شیرمردی هم اورند² و بند همه شهر ایران⁴ بتو زنده اند بتو گشت بخت بزرگی⁶ بلند سپهبد تویی⁸ هم سپهبد نژاد که فرخ نژادی و فرخ سری⁹ پراگنده گشتند ز آوردگاه¹² شب تیره چون زلفرا تاب داد پدید آمد آن¹⁵ پرده آبسوس همی گشت گردون¹⁸ شتاب آمدش برآمد یکی زرد کشتی²⁰ ز آب سپهبد پیامد فرستاد کس که تا هر²² شد کشته²³ از مهتران سرانشان میرید²⁷ یکسر ز تن 950 درفش²⁸ درفشان پس هر²⁹ سری اسپران و سرها همه گرد کرد
- که هرگز بجانت میداد گزند³ همه پهلوانان ترا بنده اند⁵ بتو زیردستان شوند ارجمند⁷ خنک مام کو چون تو فرزند زاد ستون همه شهر و بوم و¹⁰ بری¹¹ بزرگان و هم پهلوان سپاه¹³ همان تاب او چشم¹⁴ خواب داد برآسود¹⁶ گیتی ز آواز¹⁷ کوس شب تیره¹⁹ دیرباب آمدش بپالود²¹ رنج و بپالود خواب بنزدیک یاران فریادرس بزرگان²⁴ ترکان و²⁵ جنگ آوران²⁶ کسی را که بد مهتر انجمن که بودند ازان جنگیان افسری³⁰ ببردند ز³¹ آوردگاه نبرد

K-³ و اورنگ VI- همت رای I, IV- که با شیر مردی و اورنگ-² I-¹ VI-
شهریاران-⁴ I, IV- زمانی بنامی [تباهی-⁴ IV] زمانی گزند-⁴ I, IV- زمانه ز تو سر فرازد بلند
تنی-⁸ K- شده بی گزند-⁷ K, I, IV- تخت بلندی-⁶ I, IV- VI-⁵ 66. 939-940 оп.
بهر باره⁸ I, IV- همی زبیدت تاج و تخت کیی-¹¹ K- و-¹⁰ I, IV- تنی-¹⁰ I, IV- پپی-⁹ K, I-
پهلوانان شاه-¹³ I- ازان جایگاه-¹³ I, IV, VI- ازان رزمگاه-¹² K- VI-⁶ 6. оп. تاجورفتی کیی
از آوای-¹⁷ K- برآسوده-¹⁶ K- از-¹⁵ K- تاب چشم ورا-¹⁴ K, I, IV, VI- و سپاه-¹⁴ IV
بپالید-²¹ K, I, IV, VI- از-²⁰ K- شب تیره و-¹⁹ I, IV- و-¹⁸ VI-¹⁸ آوای-¹⁸ IV, VI-
VI-²⁶ K, VI- و-²⁵ I, IV- و-²⁴ I, IV- هر که باشد کس-²³ I, IV- هرکه-²² K, VI-
VI-²⁸ ببردند-²⁸ VI- ببردند-²⁷ I, IV- توران [ایران-²⁷ I] و جنگی سران-²⁷ I, IV- جنگی سران
از-³¹ K, I, IV, VI- مهتری-³¹ VI- زان چینیان لشکری-³⁰ I, IV- ز هر سو-²⁹ I, IV- درفش

- چنین داد پاسخ که من جادوام¹ هر آن کس که سالار باشد بجنگ
 بشب چیزهایی نمایم بخواب ترا من نمودم شب آن خواب بد
 مرا چاره زان بپیش بایست جست 925
 بما اختر بد چنین باز گشت اگر یابم از تو بجان زینهار
 چو بشنید بهرام و¹⁴ اندیشه کرد زمانی همی گفت کین روز جنگ
 زمانی همی¹⁶ گفت بر ساوه شاه 930
 همه نیکوینها ز یزدان بود بفرمود از تن¹⁸ بریدن سرش
 چو او²⁰ را بکشتند بر پای خاست بزرگی و پیروزی²² و فرهی
 نژندی وهم شادمانی ز تست 935
 وزان²⁵ پس پیامد دبیر بزرگ فریدون یل چون تو یک پهلوان
 ز مردی و از² مردمی یک سوام³ بکار آیمش چون بود⁴ کار تنگ⁵
 که آهستگانرا⁶ کنم پرشتاب⁷ بدان⁸ گونه تا بر سرت⁹ بد رسد¹⁰
 چو نیرنگهارا¹¹ نکردم درست همان¹² رنج با باد انباز گشت
 یکی پرهنر یافتی دستوار¹³ دلش گشت پر درد و رخساره زرد¹⁵
 بکار آیدم چون شود کار تنگ چه سود آمد از جادویی بر سپاه¹⁷
 کسی را کجا بخت خندان بود جدا کرد جان از تن بی برش¹⁹
 چنین گفت کای داور داد و²¹ راست بلندی و نیروی²³ شاهنشاهی
 انوشه دلیری که راه تو²⁴ جست چنین گفت کای پهلوان²⁶ سترگ
 ندید و نه کسری²⁷ نوشین روان

—K, I, IV⁵ شود—VI⁴ سوم—K, IV, VI³ وز—J² جادویم—VI—جادوم—K, IV¹
 —VI⁷ آهستگی—IV⁶ روزگار درنگ
 ترا آنچنان بد نمودم بخواب * که تا جان تو باشد اندر شتاب
 —K, I, IV¹² چنین یک هنرا—K¹¹ VI—6. op.¹⁰ سرم—K⁹ بران—I ازان—K⁸
 ترسان ز کار نبرد—K¹⁵ و—K, I, IV, VI¹⁴ دستیار—I, IV—دستدار—J¹³ همه—VI
 —I, IV, VI¹⁸ زشت راه—VI آمدش اندران کینمخواه—K¹⁷ بدو—J¹⁶ رخ لاجورد—I, IV
 (нет рифмы). بی سرش—VI; بیفگند در خاک بی بر سرش—K¹⁹ از آن پس
 —J²⁴ دیهیم و—VI دیهیم—K, I, IV²³ فیروزی—VI²² و—I, IV, VI²¹ op.²⁰ چنو—I²⁰
 —I, IV²⁵ نه کسری نه—J²⁷ نامدار—IV²⁶ ازان—K²⁵ راه از تو—VI دلی کو برای تو
 نه بهرام و

- مگر آنک بودند گشته¹ اسیر همه راه برگستوان بود و ترک همان تیغ هندی و تیر و کمان 905
ز کشته چو دریای خون شد⁸ زمین همی گشت بهرام گرد سپاه ازان¹¹ پس بخترادبرزین بگفت نکه کن کز ایرانیان کشته کیست 910
بهر جای خترادبرزین بگشت کم آمد ز لشکر یکی نامور ز تخم سیاوش گوی مهتری همی رفت جوینده چون بیمشان تن خسته و کشته چندی کشید¹⁸ 915
سپهدار زان¹⁹ کار شد دردمند زمانی برآمد²¹ پدید آمد²² او²³ ابا سرخ ترکی بد او²⁴ گریه چشم چو بهرام بهرام را دید²⁶ گفت ازان پس²⁸ بپرسیدش از ترک زشت 920
چه مردی و نام³² نژاد تو چیست روانها بغم² خسته و تن بتیر³
سرانرا ز ترک⁴ آمده روز⁵ برگ بهر سوی⁶ افکنده بد⁷ بدگمان بهر گوشه‌ای مانده اسمی⁹ بزین که تا کشته ز ایران که باید براه¹⁰
که یک روز با رنج ما باش¹² جفت کزان درد مارا ببايد گریست بهر پرده¹³ و خیمه‌ای برگزشت که بهرام بد نام آن پره‌نر¹⁴
سپه‌پید سواری دلاور سری¹⁵ مگر زو بپايد بجایی¹⁶ نشان¹⁷ ز بهرام جایی نشانی ندید همی گفت زار ای گو مستمند²⁰
در بسته‌را چون کلید آمد او²³ تو²⁵ گفתי دل آزرده دارد بخشم که هرگز مبادی تو با²⁷ خاک جفت که ای³⁰ دوزخی روی³¹ دور از بهشت که زاینده‌را بر تو باید گریست

سران - K⁵ همه - VI⁴ I - 66. 903-905 op. ز غم - VI² همه - K² بسته - K¹
K - ⁹ بد - K, I, IV⁸ سو پراگنده بر - VI⁷ سو بر - K⁶ زیر ترک اندرون پر ز
که تا کیست گشته از ایران تنه [کشته از ایران سپاه - K, IV, VI - ¹⁰ K, I, IV, VI¹⁰ اسمان
پرخاشگر - K¹⁴ برزن - I, IV¹³ رنج باشید - I, IV¹² رنجها باش - K¹² وزان - K, I, IV, VI¹¹
IV - ¹⁶ نژادی و ایران [سوار - VI] سری - I, IV, VI¹⁵ سپهدار ایران سواری سری - K¹⁵
ازان - K, I, IV, VI¹⁹ بدید (нет рифмы) - K¹⁸ VI - 66. 913-914 op. Л - 6. op.; ¹⁷ ز جایی
нет рифмы). همانند و دیدند - I²² همانند و - IV²¹ گو [گوی - VI] سودمند - L, I, IV, VI²⁰
L - ²⁷ و L, K, I, IV - доб. ²⁶ که - K²⁵ چشمی بدی - VI²⁴ بدی - K, I, IV²⁴ او - VI²³
بپرسید - I, IV, VI²⁸ بپرسید کین ترک - K²⁹ L - 6. op. ²⁸ مبادا ترا
زاد - K, I, IV, VI³² و L - доб. ³¹ این - K³⁰ ازان ترک

چو آورد یال یلی را بگوش¹
 چو بگذشت پیمان از³ انگشت او⁴
 سر ساوه آمد بخاک اندرون
 شد آن نامور⁸ شاه و چندان سپاه
 چنینست کردار⁹ گردان سپهر
 نگر تا ننازی بتخت بلند
 چو بهرام جنگی¹² رسید اندرو¹³
 برید آن سر شاهوارش ز تن¹⁶
 چو ترکان رسیدند نزدیک شاه
 همه برگرفتند یکسر خروش
 پسر گفت²¹ کاین²² ایزدی کار بود
 ز تنگی کجا راه بد بر²³ سپاه
 بسی پیل بسپرد مردم بیای
 چه زیر پی پیل گشته تبا²⁷
 چو بگذشت زان²⁹ روز بد به³⁰ زمان

بر—³ K, I, IV, VI— ز جاجی کمانش—² K— چو آورد سوفار نزدیک گوش—¹ K, VI—
 او—⁶ K, I, IV, VI— ل—⁵ K, I, IV, VI— او—⁴ K, I, IV, VI—

قضا گفت گیر و قدر گفت ده * فلک گفت احسننت مه گفت زه
K—доб.:

بـرآمد خروشی ز ایرانـیان * سپهر آفرین خواند بر پهلوان
بنامهربانیش—¹¹ I, ¹² K, I, IV— یابی ¹³ VI— آیین ¹⁴ K, I, IV— تاجور ¹⁵ I, IV, VI— جای ¹⁶ I, IV, VI—
و پر خون برو—¹⁷ VI ¹⁸ I, IV— غلتان ¹⁹ I, IV, VI— اندرو ²⁰ K— پهلـو ²¹ K— پیداست چهر
نبد خویش و—²² I, IV ²³ K— بخونش بیالود پیراهنش—²⁴ K ²⁵ K, I, IV, VI— شاهوار از قنش
پر خون—²⁶ I قنش بود پر خون ²⁷ K— نیامد یکی خویش پیرامنش—²⁸ VI بیگانه پیرامنش
ز تنگی بـچاره—²⁹ K ³⁰ I, IV— آن ³¹ IV— این ³² I— بگفتند—³³ K ³⁴ VI— آسمان ³⁵ IV— 6. ³⁶ IV—
رزمخواه—³⁷ I, IV ³⁸ I, VI— ازان ³⁹ K, IV— که آن جای بد بر—⁴⁰ VI درآمد
ازان—⁴¹ K, I, VI ⁴² VI— در آوردگاه ⁴³ K, I— کشته سپاه—⁴⁴ VI ⁴⁵ IV— بشد
پر—⁴⁶ VI ⁴⁷ I— ده—⁴⁸ I, IV— 66. 902—905 ⁴⁹ IV—

- 870 چو پیل آن چنان¹ زخم پیکان بدید همه لشکر خویش را بسپرید²
 سپه برهم افتاد و چندی بمرد همان³ بخت بد کامکاری بمرد⁴
 سپاه اندرآمد پس پشت پیل زمین شد بکردار دریای نیل⁵
 قلی بود خرم بدان⁶ جاپگاه یکی تخت زرین نهاده بروی⁷
 875 سپه دید چون کوه آهن روان پس پشت آن¹¹ زنده پیلان مست
 پر از آب شد دیده ساوه شاه نشست از بر تازی اسبی¹³ سمند
 بر¹⁴ ساوه بهرام چون پیل مست بلشکر چنین گفت کای¹⁷ سرکشان
 880 نه هنگام رازست و روز سخن بر ایشان²⁰ یکی تیر²¹ باران کنید
 بران قل برآمد²² کجا ساوه شاه ورا دید بر تازی چون هزیر
 خدنگی گزین کرد پیکان چو آب 885 بمالید چاچی کمان را بدست
 چو چپ راست کرد و خم آورد راست خروش از خم چرخ چاچی بغاست²⁷

K — نمر (!) — L⁴ همه — L³ بشکرید — I — بردید — L, IV² این چنین — K¹
 یکی — I, IV — یکی — K⁶ 5 L, I, IV, VI — б. переставлен с предыдущим б. 6 K — نمر — I, IV — نمر
 دوان — K⁹ جنگجو — VI — جنگجوی — I, IV⁸ برو — VI⁷ در آن — VI — قل بد اندران
 10 VI — درد — K, I, IV, VI¹¹ پشتشان — K¹² بدشت (нет рифмы). 13 VI — اسب — K, I, IV¹⁴
 شمارا — I, IV¹⁸ ای — I, IV — و با — K¹⁷ و گری — K¹⁶ ببازوی — L¹⁵ پس — IV, VI¹⁹
 بلشکر گاه آمد — VI — بدان تا بد آید (!) — L²² تیغ — I²¹ بلشکر — VI²⁰ ببازید — I, IV¹⁹
 کشته شدن ساوه شاه بر دست بهرام 23 K — доб. заголовок: IV, VI — доб. 24 K, IV — 25 VI —
 چو بهرام شیراوزن [چوبینه — VI] اورا بدید * ز قربان کمان کیی برکشید
 K — этот б. доб. 26 K — 27 K, VI — б. оп.; I, IV — бб. 887—888 оп.

- هر آن کس او رخنه داند زدن
شود ایمن و جان بایران برد
همه دل بخون ریختن برنهمید
ز³ یزدان نباشد کسی ناامید 855
- چنین گفت با مهتران ساوه شاه
بانبوه لشکر بچنگ آورد
چو از دور بهرام پیلان⁸ بدید
ازان⁹ پس چنین گفت با مهتران 860
- کمانهای چاچی بزه برنهمید
بجان و سر شهریار جهان
که هر کس که با او¹² کمانست و تیر
خندگی که پیکانش یازد بخون
نشانید¹³ و پس گرزها¹⁴ برکشید
سپهد کمانرا بزه برنهاد 865
- پیل¹⁷ اندرون تیر باران گرفت
پس پشت او اندرآمد سپاه
بخستند خرطوم پیلان بتیر
ازان¹⁹ خستگی پشت برگاشتند
- ز دیوار بیرون تواند شدن
بنزدیک شاه دلیران برد¹
سپر بر سر آرید و خنجر دهید²
وگر⁴ تیره بینند روز⁵ سپید
که پیلان بیمارید⁶ پیش سپاه
بدیشان جهان تار و تنگ آورد⁷
غمی گشت و تیغ از میان بر کشید
که ای نامداران و¹⁰ جنگ آوران¹¹
همه یکسره ترک بر سر نهید
گزیین بزرگان و تاج مهران
کمانرا بزه برنهد ناگزیر
سه چوبه بحرطوم پیل اندرون
بجنگ اندرآید و دشمن کشید¹⁵
یکی خود¹⁶ پولاد بر سر نهاد
کمانرا چو ابر بهاران گرفت
ستاره شد از پیر و¹⁸ پیکان سپاه
ز خون شد درو دشت چون آبگیر
بدو²⁰ دشت پیکار گذاشتند

¹ I—رود ² K, I, IV—доб.:

اگر بخت بیدار ما بردهد * بدین جنگ مان [رنجها—K] تخت و افسر دهد
شد روی—K⁵ مگر—VI⁴ به—K³ IV—это мисра, бб. 855—859 и первое мисра б. 860 оп.
K⁸—همه خوی و جنگ نهنک آورد—I⁷ بیمارید پیلان به—K⁶ یابند—VI⁶ روز
کندآوران—K¹¹ و—оп. و¹⁰ لوزان—I, VI⁹ یلی آن—VI⁹ چو بهرام یل پیل و لشکر
IV—доб. опущенные выше¹⁵ تیغها—VI¹⁴ کشانید—K¹³ که اورا—I, VI¹² که او بر—K¹²
бб. 860, доб. б.:

اگر بخت بیدار یاور بود * مر اینرا بها تخت و افسر بود
K, I, IV,²⁰ بران—Л¹⁹ زخم—K¹⁸ بپیش—K, I, IV, VI¹⁷ ترک—VI¹⁶ бб. 855—859.
VI—درو

خروشی برآمد ز ایران-میان
 نگه کرد زان² رزمگه ساوه-شاه
 بیاورد لشکر سوی می-سره
 840 چو یک روی لشکر بهم برشکست
 نگه کرد بهرام زان⁵ قلبگاه
 پیامد بنیزه سه تن را ز زین
 همی گفت زین⁷ سان بود کارزار⁸
 ندادند¹⁰ شرم از خدای جهان
 845 وزان پس¹³ پیامد سوی می-منه
 چنان لشکری را بهم¹⁶ بردرید
 وزان جایگه شد سوی قلبگاه
 بدو گفت برگشت²⁰ باد این سخن
 پراکنده گردد جنگ²² این²³ سپاه
 850 برفتند و جستند²⁴ راهی نبود
 چنین گفت با لشکر آرای خویش

¹ K — доб.:

چو رستم که در جنگ کاموس بود * برآورد از چ-ی-ن و سقلاب دود
 بد او رستم آن زمانه جنگ * بمیدان درون ازدهایی جنگ
 I, IV — از⁵ K, VI — میان⁶ K, I, IV — پیش⁷ K, I, IV — ازان⁸ K, I, IV, VI —
 IV — доб. заголовок:⁹ روزگار¹⁰ VI — ازین¹¹ K, I, IV, VI — برزد بروی¹² K, I, IV — ازان
 K — доб.¹³ و I, IV, VI — доб.¹⁴ ندارند¹⁵ L — گفتار رزم بهرام چوبینه با ساوه شاه
 همی تاخت برسان آزرگشاسب * یکی نیزه چون مار پیچان بدست
 همی دید کامدش بدخواه پیش * دل لشکر از بیم بدخواه ریش
 K — доб.¹⁵ و دمان¹⁶ I, IV — بود¹⁷ K, VI — وز آنجا¹⁸ VI —
 سپهرا پراکنده بر دشت و کوه * ز پیش یکی مرد گشته ستوه
 I, IV, VI — هم¹⁹ K — شد²⁰ IV — بدان²¹ I, IV, VI — ز هم²² I, IV, VI —
 و L, IV — доб.²³ آن²⁴ IV — ز جنگ²⁵ I — که²⁶ L — برگشته²⁷ IV, VI —

- یکی تنند بالا بد از رزم دور¹ 820
 برفتند هر دو² بران برز راه
 نهادند بر ترک بهرام چشم
 چو بهرام جنگی سپه راست کرد
 بغلتید در پیش یزدان بخاک³
 گرین جنگ بیداد بینی¹⁰ همی 825
 دلش¹¹ بر رزم اندر¹² آرام ده
 اگر¹⁴ من ز بهر تو کوشم همی
 مرا و سپاه مرا شهاد کن
 خروشان ازان جایگه برنشست
 چنین گفت پس با سپه¹⁷ ساوه شاه 830
 بدان تا دل و چشم²⁰ ایرانیان
 همه جادوان جادوی²² ساختند
 برآمد یکی باد و ابری²⁴ سپاه
 خروشید بهرام کای مهتران
 بدین جادویها مدارید²⁷ چشم 835
 که آن سربسر تنبل و²⁹ جادویست
- بیکسو ز راه سواران تور
 که شایست کردن بشکر³ نگاه
 که تا چون کند جنگ هنگام خشم
 خروشان پیامد⁴ ز جای⁵ نبرد
 همی گفت کای⁷ داور داد و⁸ پای⁹
 ز من ساوه را برگزینی همی
 بایرانیان بر ورا¹³ کام ده
 برزم اندرون سر فروشم همی¹⁵
 وزین جنگ ما¹⁶ گیتی آباد کن
 یکی گرز¹⁷ گاوپیگر بدست
 که از جادوی¹⁸ اندر آید¹⁹ راه
 بپیچد نیاید شمار²¹ زیان
 همی در²³ هوا آتش انداختند
 همی تیر²⁵ بارید ازو بر سپاه²⁶
 بزرگان ایران و کنداوران
 بجنگ اندر آید یکسر²⁸ چشم
 ز چاره بر ایشان³⁰ بمایند گریست

برآمد— I, IV, 4 بهر سو— VI, 3 سه (!)— VI, 2 دیدند دور— I, IV, بران مرز دور— K, 1
 بمالید رخ را بران گرم— VI, 9 و— IV, 8 ای— I, 7 یزدان پای— VI, 6 ز دشت— VI, 5
 и доб. б.: خای

همی گفت کای داور راستی * ز من دور کن کژی و کاستی
 I, IV, VI, 13 مر مرا— K, 12 خود— VI, 11 دلشرا— VI, 10 کزین جنگ پیران نه بینی— K, 10
 I, IV, 17 ازین جنگها— K, 16 و— K, 15 گ— I, IV, VI, 14 مر [دل— I] ایرانیا را برو
 نباشد بها بر— K, 21 جان— K, 20 آرند (!)— I, 19 جادویی— I, IV, VI, 18 با لشکرش
 VI— доб. 26 نیز (!)— I, 25 ابر و گردی— I, IV, VI, 24 بر— VI, 23 جادویی— I, IV, VI, 22
 ازین— VI جادویها بخوابید— K, I, IV, 27 جنگ بهرام چوبینه با ساوه شاه: заголовки:
 VI— 30 که این باد و آتش همه— VI, 29 آرید لشکر— K, I, IV, 28 جادویها بخوابید
 بر ایشان چاره

- ابا هر یکی سه هزار از یلان
 805 خروشی برآمد ز پیش سپاه
 ز لشکر کسی کو گریزد ز جنگ
 بیزدان که از تن بمرم سرش
 ز دو⁵ سوی لشکرش دو⁶ راه بود
 برآورد ده⁸ رش بگل هر دو راه
 810 دبیر بزرگ جهاندار شاه
 بدو¹⁰ گفت کاینرا¹¹ خود انداز نیست
 ز لشکر نگه¹³ کن برین¹⁴ رزمگاه
 بدین جنگ تنگی بایران¹⁷ شود
 نه خاکست پیدا نه دریا نه کوه
 815 یکی بر خروشید بهرام سخت
 ترا از دواست و قرطاسی بر¹⁹
 پیامد بختراد برزین بگفت
 دبیران بجستند راه گریز
 ز بیم شهنشاه و بهرام شیر²²
- سواران جنگی و جنگ آوران¹
 که ای گرزداران زیرین کلاه
 اگر شیر پیش آیدش گر² پلنگ
 باآتش³ بسوزم تن و پیکرش⁴
 که بگریختن⁷ راه کوتاه بود
 همی بود خود در میان سپاه
 پیامد بر پهلوان سپاه⁹
 گزاف زبان ترا¹² تازه نیست
 چو¹⁵ موی سپیدیم و گاو سپاه¹⁶
 بر و بوم ما پاک ویران شود
 ز بس تیغداران توران گروه
 ورا گفت کای بددل¹⁸ شوربخت
 ز لشکر که گفتت که مردم شهر
 که بهرامرا نیست جز دیو²⁰ جفت
 بدان تا نمیند کسی²¹ رستخیز
 قلی²³ برگزیدند²⁴ هر دو دبیر²⁵

تن بی درش—K, I, IV—⁴ بر آتش—VI—³ یا—K, I, IV, VI—² سنگی دلان—K, I, IV—¹
 K—⁹ برآورده شد—VI—⁸ بگریختی—K—⁷ لشکر یکی—I, IV—⁶ برو—VI—⁵ بدین—I, IV—
 و Dob.: گزین بزرگان ایران سپاه
 بهرام و ایزدگشاسب دبیر * چنین گفت کای مرد دانش پذیر
 مگر بخت—VI— جهان خود چنین—I, IV— زمانه برو—K—¹² اینرا—I, IV—¹¹ چنین—K—¹⁰
 سپیدیم—I, IV—¹⁶ که—K, I, IV—¹⁵ بدین—I, IV—¹⁴ بدان—K—¹³ گزین—L—¹³ ایرانیان
 812—813 op. VI—66. ما نحن بینهم إلا لشعرة بیضاء فی متن بقرة سوداء—B میان سپاه
 دگر—K—¹⁹ بآواز گفت ای بد—I, IV—¹⁸ بی دل—K—¹⁸ ایران چو پیران [نیران—I—K, I, IV—¹⁷
 ز آوای—K—²² نمیند آن—VI—²¹ از خرد نیست—L—²⁰ گفت کای بد بن خیره سر
 VI—²⁵ همی راه جستند—I, IV—²⁴ همی—K—²³ باران تیر—I, IV—²⁴ اسبان و باران تیر
 B. op.; K—Dob. B.:

بیک سو فرستند هر دو فراز * که بینند آیین و پیکار ساز

- مده جان ایرانیانرا بهداد
 ز مردی به بخشای بر جان خویش 790
 بدو گفت بهرام کز⁵ شهر تو
 که ماهی فروشند⁸ یکسر⁹ همه
 ترا پیشه دامست بر¹² آب گیر
 چو خور برزند سر¹⁵ ز کوه سیاه
 چو برزد سر از چشمه شیر شید¹⁷ 795
 بزد نای رویین و بر شد خروش
 سپهرا بیاراست و¹⁹ خود برنشست
 شمرند بر میمنه سه هزار
 فرستاد بر میسر²¹ همچنین
 بیک دست بر بود آزرگش²¹ سب
 بدست چپش بود پیداکش²³ سب
 پس پشت ایشان یلان سینه بود
 بپیش اندرون بود همدان گش²⁷ سب 800
 نگه کن بدین¹ نامداران بهداد²
 که هرگز نیامد³ چنین کار پیش⁴
 ز گیتی نیامد⁶ جزین بهر تو⁷
 به تهموز¹⁰ تا¹¹ روزگار دمه
 نه مردی بگوپال و¹³ شمشیر و تیر¹⁴
 نمایم ترا جنگ با ساوه شاه¹⁶
 جهان گشت چون روی رومی سپید
 زمین آمد از نعل¹⁸ اسبان بجوش
 یکی گرز پر خاش دیده بدست
 زره دار و²⁰ کار آزموده سوار
 سواران جنگی و مردان کین
 پرستند²² فرخ ایزدگش²² سب
 که بگذاشتی آب دریا بر اسب²⁴
 که با جوشن و گرز²⁵ دیرینه بود²⁶
 که درنی زدی آتش از سم اسب²⁸

1 VI-درین 2 K, I, IV, VI-داد 3 I, IV-نامد 4 VI-доб.:

که چندان سپاهست با ساوه شاه * که اندر میان بادرا نیست راه
 فروشید VI-8 7 VI-б. оп. 6 K, I, IV-چنین داد پاسخ که از-K 5
 و-оп. 13 با IV-یا I و نیز-K 12 با-K 11 ز تهموز-K, I, IV 10 ماهی-IV 9
 سنابی [شبابی-IV] و گوپال و تیر-I, IV, VI نه مردم شناسی و گوپال و تیر-K 14
 کشتن بهرام-Доб. заголовки: Л-جنگ شاه و سپاه-K, I, IV 16 سر برآرد-IV, I 15
 جنگ ترکان و ایرانیان و کشته شدن ساوه شاه بدست بهرام چوبینه-K چوبین ساوه شاهرا
 با VI-20 و VI-19 سم VI-18 ترا پیشه آبست با دام شید VI-شید شید-Л 17
 I, IV-б. оп. که درنی زدی آتش از نعل اسب-K 22 ایزدگش²¹ سب-K 21 (метр нарушен).
 K-24 بیاراست بر قلب ایزدگش²³ سب-I, IV همدان گش²³ سب-K 23 VI-бб. 800-804 оп.
 همدا گش²⁷ سب-Л 27 K-бб. 802-803 оп. سپاهی که در جنگ-I, IV 25 باسب
 از نعل اسب-I, IV 28

- 770 بیامد بدهلیز پورده سرای
 بیارند با زنده پیلان و کوسی
 چو این³ نامور جنگرا کرد ساز
 بفرزند گفت ای گزین سپاه
 شدند از دو رویه سپه باز جای
 775 برافروختند آتش از هر دو روی
 چو بهرام در خیمه تنها⁸ بماند
 همی رای زد جنگرا با سپاه
 بختند ترکان و پرمایگان¹⁰
 چو بهرام جنگی بخیمه¹² بخت
 780 چنان دید در خواب بهرام شیر
 سپاهش سراسر شکسته شدی¹⁴
 همی خواستی از یلان زینهار
 غمی شد چو از خواب بیدار شد
 شب تیره با درد و غم بود¹⁹ جفت
 785 همانگاه خردا برزین ز راه²²
 همی گفت ازان چاره اندرگریز
 که کس در جهان زان فزونتر سپاه
 بهرام گفت از چه سخت ایمنی
- بفرمود تا سنج¹ و هندی درای
 کنند² آسمانرا برنگ آبنوس
 پر⁴ اندیشه شد شاه گردن فراز
 مکن جنگ تا بامداد⁵ پگاه⁶
 طلایه بیامد ز پورده سرای
 جهان شد ز لشکر پر از گفتگوی⁷
 فرستاد و ایرانیانرا بخواند
 برین⁹ گونه تا گشت گیتی سپاه
 جهان شد جهانجوی را رایگان¹¹
 همه شب دلش¹³ بود با جنگ جفت
 که ترکان شدند بجنگش دلیر
 برو راه بی راه و¹⁵ بسته شدی¹⁶
 پیاده بماندی¹⁷ نبودیش یار
 سر پرهیز پر ز تیمار¹⁸ شد
 بپوشید²⁰ آن خواب و²¹ با کس نگفت
 بیامد که بگریخت از ساوه شاه
 ازان لشکر گشتن و آن رستخیز²³
 نپسند که هستند با ساوه شاه
 نگه کن بدین دام آهرمنی

۱ Л, I, IV—صنچ ۲ VI—کند ۳ IV, VI—آن ۴ K—بد ۵ I, IV—نامداران ۶ IV—دوب. заголовок: گفت و گوی—K⁷

گفت و گوی—K⁷ گفتار اندر خواب دیدن بهرام چوبینه و ترسیدن ۶ IV—دوب. заголовок: گفت و گوی—K⁷

گشت از ایشان پر از گفت و گوی—VI از آواز پر گفت و گوی—I, IV, K⁸ گشت از ایشان پر از گفت و گوی—VI از آواز پر گفت و گوی—I, IV, K⁸

جهانجوی—K¹¹ آزادگان—K, I, IV, VI¹⁰ بدن—IV بدین—I⁹ در خانه تنها—VI

I, IV, K¹⁴ بدی—VI¹⁵ همی—K¹³ در خیمه تنها—K¹² و آزادگان

گشت—I, IV¹⁹ بدنه پر ز پیکار—K¹⁸ شدی و—VI¹⁷ بدی—VI¹⁶ برو راه درگاه—VI

براه—VI²² و—K, I, IV²¹ و—K, I, IV²⁰ ۲۳ K—66. 786—787 находятся после б. 790;

I, IV, VI—66. 786—787 оп.

- 755 بپـیـچـی¹ ز باد افـره ایـزدی
دگر آنک³ گفتی مرا کهترند
همه شارسـتانهای گیتی مراست
سوی شارسـتانها گشادست راه
اگر تو بکوـبی در شارسـتان
760 دگر آنک⁷ بخشیدنی خواستی⁸
چو بینی سـنانم ببخشاییم
سپاه ترا¹¹ کام¹² و راه ترا
چو صف برکشیدم¹³ ندارم بچیز
اگر شهر یاری تو چندیـن دروغ
765 زـمان دادهام شاهرا تا سه روز¹⁷
بریده سـرترا بـدان بارگاه²⁰
فرستاده آمد دو رخ²² چون زریـر
همی داد²⁴ پیغام با ساوه شاه
بدو گفت فغفور کین لابه²⁷ چیست
- هم از کرده و کارهای² بدی
بزرگان که با طوق⁴ و با افسـرنند
زمانه برین بر که گفتم گواست
چه کهتر بدان مرز پوید چه⁵ شاه
بشاهی نیابی⁶ مگر خارستان
ز مردی مرا دوری آراستی⁹
همان زیردستی نـفرماییم¹⁰
همان زنده پیلان و گاه ترا
نه اندیشم از لشکرت یک پیشین¹⁴
بگویی¹⁵ نگیری بگیتی¹⁶ فروغ
که¹⁸ پیدا شود فر¹⁹ گیتی¹⁹ فروغ
ببینند بر نیمه در پیش²¹ شاه
شده بارور²³ بخت برنـاش پیر
چو بشنید شد روی²⁵ مهتر سپاه²⁶
بران²⁸ مایه²⁹ لشکر بپاید³⁰ گریست

4 K, I, آنکه IV, VI-³ کرده کارهای IV, I- همان کرده کردارهای K-² برنجی VI-¹
بدین راه جوید مه VI- برین راه پوید چه IV, I- بران راه جوید مه K-⁵ تاج IV, VI-
بخشودنی خوانده I, IV, VI- بخشودی و خواندی K-⁸ آنکه IV, VI-⁷ دماهی (!) L-⁶
زر گیتی بفرماییم K- بفرماییم (!) L, I-¹⁰ دور بنشاندای IV, I, VI- زود بنشاندی K-⁹
K- доб.:

مپراد بنجشک گرد جهان * نه از باز بر دست شاهنشـهان
14 K- доб. : 13 VI- برکشیدی 12 VI- رسم و 11 L, VI- доб.:

دگر گفته بودی پسندیدمت * با سپهـمدی نیز بگزیدمت
پسـندیدهـام ناپسـند آمدم * جهاندار خود را پسـند آمدم
بایران IV, I, VI- تیغ VI-¹⁹ چو K-¹⁸ بروز K-¹⁷ بدانش K-¹⁶ نگویی IV-¹⁵
برخ IV, VI- رخی I-²² بنیمه ببینند در پیش VI- برندت بنیمه بنزدیک L-²¹ سپاه
VI-²⁷ سپاه VI-²⁶ سوی VI-²⁵ همی گفت K, I, IV, VI-²⁴ روز با IV, I- یاور K-²³
دماهی (!) L, K, I-³⁰ شاه VI-²⁹ برین IV- بدین I-²⁸ گفته

سپارم بتو لشکر² و گاهرا
 که درویشرا چون برانی⁴ ز ده⁵
 همه بنده بودند و من مه⁸ بدم
 که بفروز¹¹ از چرخ گیتی فروز
 فرستم بر شاه گردنکشان¹³
 هم از گنج¹⁶ وز¹⁷ لشکر و کشور¹⁸
 ترا خواندمی شاه نیکی شناس¹⁹
 که از تخت ایران نبردی²² گمان²³
 بنزدیک من دختر و خواسته
 نه رزم²⁶ آمدی با دلیران ترا
 سرترا بخنجر بخواهم²⁷ برید
 همان دختر و برده رنجت²⁹ تراست³⁰
 مرا تاج و تختست و³² پیل و سوار
 که پیچان³⁵ شد اندر³⁶ صف کارزار
 که از کام³⁷ او³⁸ دورتر باشد³⁹ آب
 که نزدیک شاه آمدی رزمخواه⁴⁰

یکی آنک¹ گفתי کشم شاهرا
 یکی داستان زد برین مرد مه³
 نگوید که جز⁶ مهتر ده⁷ بدم
 بدین⁹ کار ما بر نیاید¹⁰ دو روز
 که بر نیزهها بر سرت خونفشان¹²
 دگر آنک¹⁴ گفתי تو¹⁵ از دخترت
 مرا از تو آنگاه بودی سپاس
 که دختر بمن²⁰ دادی آن²¹ زمان
 فرستادی²⁴ گنج²⁵ آراسته
 چو من دوست بودی بایران ترا
 کنون نیزه من بگوشت رسید
 چو رفتی ستر و تاج و گنجت²⁸ تراست
 دگر آنک³¹ گفתי فزون از شمار
 برین³³ داستان زد یکی³⁴ نامدار
 که چندان کند سگ بتیزی شتاب
 ببردند دیوان دل ترا ز راه

740

745

750

IV- بتازی I- بتابی K-⁴ به JI-³ کشور I, IV, VI- دختر K-² آنکه IV-¹
 VI-⁸ بهر جای گوید که بهتر VI-⁷ بگوید که من K-⁶ نیاری بده VI-⁵ بیماری
 روز ما بر نیاید I, IV- نیامد K- کار بر ما نیاید JI-¹⁰ برین K, I, IV-⁹ بودند مهتر
 نیزه بر سرترا [هم VI-] زین I, IV, VI- نیزه بر سرت ای بدنهان K-¹² بفزود K-¹¹
 آنکه IV, VI-¹⁴ بنزدیک شه سرکشان VI- بنزدیک شاه جهان K, I, IV-¹³ نشان
 گفتمی مردم K-¹⁹ افسرت VI-¹⁸ و از K-¹⁷ جنگ JI-¹⁶ آن کجا گفתי K-¹⁵
 K, VI-²² داده این IV-²¹ مرا K, I, IV, VI-²⁰ گفتمی شاه مردم شناس I, VI- حق شناس
 (в тексте) نبرد VI, K, I, IV, VI-²⁶ تخت I, IV-²⁵ فرستادن JI-²⁴ زیان VI-²³ نبود
 دختر و دیده رنجت VI- افسر و فر و بختت JI-²⁹ تختت JI-²⁸ بخواهد I, JI-²⁷ (по T).
 همین K, I, IV, VI-³³ و VI-³² آنکه IV, VI-³¹ دختر و برده و دخت راست (!) I-³⁰
 جامی می K-³⁸ جای VI- جام I, IV-³⁷ او از VI-³⁶ بیجان JI, K-³⁵ یلی I-³⁴
 کینهخواه VI-⁴⁰ ماند I, IV, VI-³⁹

- 720 ترا ای¹ بداختر که² بفریفتست³ فریبنده تو مگر شیفتست
ترا بر تن خویشتن⁴ مهر نیست وگر هست مهر⁵ ترا چهر نیست
که شناسدی⁶ چشم او⁷ نیک و بد گزافی از خرد یافته کی سزد⁸
بپرهیز زین⁹ جنگ و¹⁰ پیش من آی بدین ارجمندی و اختر دهم
ترا کدخدایی و دختتر دهم بیابی بنزدیک من¹² مهتری
725 چو کشته شود شاه ایران بجنگ وزان¹⁵ جایگه من شوم¹⁶ سوی روم
ازان گفتم این کم پسند آمدی سپه تاختن²¹ دانی و کی میا
730 ز ما این نه²³ گفتار آرایشست بدین روز²⁴ با خوارمایه سپاه
نیابی جز این نیز پیغام من فرستاده گفت و سپهبد شنید
چنین داد پاسخ که ای بدنشان جهاندار بی سود و²⁸ بسپارگوی
735 به پیشین²⁹ سخن و آنچه³⁰ گفتی ز پس کسی را که آید زمانه³¹ بسر
شنیدم سخنهای ناسودمند

K—⁵ خویش بر—⁴ I, IV که فریفتست—³ VI بدانیش—² K, I, IV, VI آن—¹ I
VI—⁶ 6. оп. تو—⁷ K, I, IV شناسدش—⁸ I گر اشناختی—⁹ K, I, IV, VI (метр нарушен).
این—¹⁰ K, I, IV, VI ما—¹¹ I, IV, VI باشی—¹² I, IV, VI و—¹³ K, I, IV, VI ازین—¹⁴ I, IV, VI
—¹⁵ I, IV, VI (в тексте по Т). جا شوم من—¹⁶ I, IV, VI ازان—¹⁷ I, IV, VI (в тексте по Т).
ساختن—¹⁸ K, I, IV, VI فرهمند—¹⁹ I, IV, VI آن—²⁰ I, IV, VI (в тексте по Т).
—²¹ K, I, IV, VI ساختم—²² I, IV, VI روی—²³ K, I, IV, VI (в тексте по Т).
—²⁴ K, I, IV, VI (в тексте по Т). ز پیشی—²⁵ I, IV, VI (в тексте по Т).
—²⁶ K, I, IV, VI (в тексте по Т). ز پیشی—²⁷ I, IV, VI (в тексте по Т).
—²⁸ K, I, IV, VI (в тексте по Т). ز پیشی—²⁹ I, IV, VI (в тексте по Т).
—³⁰ K, I, IV, VI (в тексте по Т). ز پیشی—³¹ I, IV, VI (в тексте по Т).
—³² K, I, IV, VI (в тексте по Т). دلم گشت—³³ I, IV, VI (в тексте по Т).

705	دو تن ¹ یافتستنی که ² اندر جهان چو خورشید بر ⁴ آسمان روشنند ⁵ یکی من که شاهم جهانرا ⁷ بداد سپاهم ⁹ فزونتر ز برگ درخت گر ¹¹ از پیل و لشکر بگیرم ¹² شمار سلیحست ¹⁶ و خرگاه و پرده سرای ز اسبان و مردان بیابان و کوه همه شهریاران ²² مرا کهترند اگر گـرددی ²³ آب دریا روان ²⁴ نـمـردارد ²⁶ از جای گنج مرا جز ²⁸ از پارسی مهترت ²⁹ در جهان ترا هم زمانه ³¹ بدست منست اگر من ز جای اندر آرم سپاه همان پیل ³⁴ برگستوانور ³⁵ هزار بایران زمین هرک ³⁷ پیشی آیدم از ⁴¹ ایدر مرا تا در طیسفون	چو ایشان نبود از نژاد ³ مـهـان ز مردی همه ساله در جوشنند ⁶ دگر نیز فرزندان ⁸ فرخ نژاد اگر بشمرد ¹⁰ مردم نیکبخت بخندی ¹³ ز باران ¹⁴ ابر ¹⁵ بهار فزون زانک ¹⁷ اندیشه آرد ¹⁸ بجای اگر بشمرد ¹⁹ نیز ²⁰ گردد ²¹ ستوه اگر کهتری را خود اندر خورد وگر کوه را پای باشد دوان ²⁵ سلیح مرا ساز ²⁷ رنج مرا مرا شاه خوانند ³⁰ فرخ مـهـان بپیش روان من این روشنست بمـنـدند بر مور و بر پیشه ³² راه ³³ که بگریزد از بوی ³⁶ ایشان سوار ازان ³⁸ آمدن ³⁹ رنج نـفـزاید ⁴⁰ م سپاهست مانا که باشد ⁴² فزون
-----	--	---

1 I, IV- روشنست 2 I, IV- در 3 K- تو 4 VI- کـهـان 5 I, IV- درین 6 VI-
7 I, IV, VI- شاه جهانم 8 I, IV, VI- جوشنست
9 I, IV, VI- و 10 I- بشنود 11 I, IV, VI- چو 12 I, IV, VI- بگیری 13 I, IV, VI-
14 I, IV, VI- سپاهست 15 I, IV, VI- فزون آید از ابر وقت 16 I, IV, VI- و 17 I, IV, VI- بخندد
18 I, IV, VI- دارد 19 I, IV, VI- بشمرد 20 I, IV, VI- پیر 21 I, IV, VI- گردی 22 I, IV, VI-
23 I, IV, VI- با دیو بودی دمان 24 I, IV, VI- زمان 25 I, IV, VI- زبان 26 I, IV, VI- یابدی (!)
27 I, IV, VI- چو 28 I, IV, VI- ساز و 29 I, IV, VI- نیز و 30 I, IV, VI- نه برگیرد 31 I, IV, VI-
32 I, IV, VI- بر پیشه و مور 33 I, IV, VI- و 34 I, IV, VI- بجز مهتر پارسی 35 I, IV, VI-
36 I, IV, VI- برگستوانکش 37 I, IV, VI- جنگی فزون از 38 I, IV, VI- و 39 I, IV, VI- ب. переставлен со след. б. 40 I, IV, VI- آمده 41 I, IV, VI- و 42 I, IV, VI- باید که باشد 43 I, IV, VI- و 44 I, IV, VI- نـفـزاید 45 I, IV, VI- و 46 I, IV, VI- و دیگر بیاید 47 I, IV, VI-

695

700

اڀر ميسره چل هزار دگر * همه ناوک انداز و پر خاشخو
بقلمب اندرون نامور صد هزار * سواران ژوپيمزن و نيزه دار
I, IV—доб.:

بـقـلـبـ اـفـدـرـونـ نـاـمـوـرـ چـلـ هـزار * سـواران ژوپـيـنـ وـز نـيـزـهـدار
⁹ K— او—VI¹³ شـدن—K, I, IV, VI¹² او—VI¹¹ بـگـوـيـد—I, VI¹⁰ 66. 697—699 ⁹ K—
 перед б. доб.:

٣٥٦

- 675 من از خردگی رانده¹ با سپاه
 بی-رم سرترا⁵ برم نزد شاه
 چو من زمینهای بود ننگ⁶ تو
 نی-پنی مرا جز بروز نبرد
 که دیدار آن ازدها مرگ تست
 چو بشنید گفتارهای درشت
 پیامد بگفت آنچ¹³ دید و شنید
 بفرمود تا کوس بیرون برند
 سپه شد همه کشور¹⁶ از گرد سم
 چو بشنید بهرام¹⁷ آمد سپاه
 685 سپهرا بفرمود تا برنشست
 پس پشت بدشارستان هری
 پیاراست با میمنه میسره
 تو گفתי جهان یکسر از آهنست²³
 نگه کرد زان²⁴ رزمگه ساوه-شاه
 690 هری از پس پشت بهرام بود²⁶
 چنین گفت پس با سواران خویش
 که آمد فریبنده ای نزد³⁰ من
- که ویران² کنم لشکر³ ساوه-شاه⁴
 نیززد که بر نیمزه سازم بره
 بدین خردگی کردم⁷ آهننگ تو⁸
 درفش پیس پشت من لاژورد⁹
 نیام¹⁰ سنانم سر و¹¹ ترک تست
 فرستاده ساوه¹² بنمود پشت
 سر شاه ترکان ز کین بردمید¹⁴
 سرافراز¹⁵ پیلان بهامون برند
 برآمد خروشیدن گاودم
 در و دشت شد¹⁸ سرخ و زرد¹⁹ و سپاه
 پیامد زردهار و²⁰ گری بدست²¹
 پیش اندرون تیغزن لشکری
 سپاهی همه کینه کش یکسره²²
 ستاره ز نوک سنان روشنست
 آرایش و ساز آن رزمگاه²⁵
 همه جای خود²⁷ تنگ و ناکام²⁸ بود²⁹
 جهان دیده و غمگساران خویش
 ازان پارسی مهتر انجمن

K — доб.: 4 دوده— I, IV 3 پیدا— K 2 کهتری آمدم— VI کهتری راندم— K 1

بای-یران برم خاک توران و چپین *
 66. I, IV — 8 کهتری کردن— VI کردن— K 7 نمک(!)— VI جنگ— K 6 سرشرا— I, IV 5
 IV— 13 شاه— K, I, IV, VI 12 و— 11 L. 10 K — доб. لاجورد— K, VI 9 677—678 оп.
 (метр- 18 K — оп. که آمد— 17 L. لشکر— K 16 برافراز— 15 L. 6. VI— 14 آنچه
 685—687 оп. 22 K, I — یک دل و یک— 21 IV— 66. 20 K, I, VI — و— 19 K, I, VI — 6. 19
 25 I, IV, VI — ازین— I, IV ازان— K, VI 24 جوشنست— K, I, IV, VI 23 تنه
 28 همان جایگاه— I, IV همان جای او— K 27 دید— I, IV, VI 26
 29 I, IV, VI — دید— K 30 فریبنده نزدیک— K 30

- 660 نی‌آوردت ای‌در مگر بخت بد
فرستاده برگشت و آمد چو باد¹
چو بشنید پیغام او ساوه‌شاه
ازان سرد گفتن دلش تنگ شد
فرستاده‌را گفت رو⁴ باز گرد
665 بگویش که در جنگ تو نیست⁵ نام
چو شاه تو در مرا که‌ترند⁷
گر ایدونک زنه‌ار خواهی ز من
فراوان بیابی ز من خواسته
بگفتار¹¹ بی‌سود¹² و دیوانگی¹³
670 فرستادهٔ مرد گردن‌فراز
بگفت¹⁷ آن گزاینده¹⁸ پیغام او¹⁹
چو بشنید با مرد گوینده²² گفت
بگویش که گر من چنین که‌ترم
شهنشاه و²⁷ آن لشکر از جنگ تو

ازان تنگدل—I ازان نامور نیکخواه—K نیکدل رزمخواه—Л² K—راه (нет рифмы).¹
 (метр нару-
 шен) رو I—оп. شو—K⁴ از—K, I, VI³ بپیچید ازان سنگدل رزمخواه—VI رزمخواه
 VI—چاکرم—K⁸ که‌ترست—I, IV⁷ بر—Л⁶ ترا نیست در جنگ—I, IV⁵ (шен).
 برفرازم—Л, VI¹⁰ ز که‌تر ترا چاکری به‌ترست—IV که‌تر چاکرم به‌ترست—I⁹ چاکری
 IV—¹⁵ بگوید—IV¹⁴ مردانگی—IV¹³ بگفت از پی سود—Л¹² ز گفتار—VI¹¹
 Л, K, ¹⁸ بداد—VI¹⁷ پیغام ساوه و جواب بهرام چوبینه: VI—доб. заголовок: ¹⁶ دیوانگی
 I, IV, ²² پوینده—K²¹ او—K, IV, VI²⁰ همان آنچ—K¹⁹ او—K, IV, VI¹⁹ گزاینده—IV
 K—доб.: ²⁴ نشاید—VI²³ پیغام—VI
 چنین پاسخ آورد پس نام‌جوی * که برگرد و با شاه ترکان بگوی
 فرستاد مارا—K کسی—Л²⁸ با—I, IV, VI²⁷ که‌تران—IV²⁶ چه—VI²⁵ که—K, I, IV²⁵
 بپیزی نگوید همی—VI سوی

بی‌پای^۲ اندر آرم بی‌پیل و سپاه
 بخندید زان^۳ تیز^۴ بازار اوی
 اگر مرگ من جوید اندر نهان
 اگر^۵ خاک بالا بی‌پیمایدم^۶
 بگفت آنچ بشنید زان^۷ رزمخواه
 که چندین چرا بایدت گفت و گوی^۸
 ز ما آرزو هرچ^{۱۱} باید^{۱۲} بخواه
 که رازی که داری بر آراز^{۱۳} نهفت^{۱۴}
 بجوید همی چون تو^{۱۵} فرمان‌بری
 که گر رزمجویی^{۱۶} بهانه مجوی
 همی آشتی جویی اندر نهان
 بچیزی که گویی تو^{۱۹} فرمان^{۲۰} کنم
 کرا در خور آید کلاه و کمر
 بدان تا بره^{۲۲} آیدت نیم‌راه
 اگر دوستی شاه بنوازدت^{۲۳}
 بدریا بچنگ نهنگ آمدی
 که بر تو بگریزند هر مهتری^{۲۵}
 پست^{۲۶} باد و بارانت همراه باد^{۲۷}

اگر کوه نژد¹ من آید برآه
چو بشنید بهرام گفتار او
چنین داد پاسخ که شاه جهان
چو خشنود باشد ز من شایدم
فرستاده آمد بر ساوه شاه
بدو گفت رو پارسى را بگوى
چرا آمدستى⁹ بدین بارگاه¹⁰
فرستاده آمد به بهرام گفت
که این شهریارست نیک اختى
بدو گفت بهرام کورا بگوى
گر¹⁷ ایدونک با¹⁸ شهریار جهان
ترا اندرین مرز مهمان کنم
ببخشم سپاه ترا سیم و زر
سواری فرستیم نزدیک²¹ شاه
بسان همالان علف سازدت
ور ایدونک ایدر بچنگ آمدی
چنان باز گردی ز دشت²⁴ هری
بمرگشتنت پیشی در چاه باد

1- وگر 1-⁵ تیره 1-⁴ ازان 1-³ بپسا 1-² پیش 1-¹ K, I, IV
 10 K, I, IV- کنون کامدستی 9 VI- باید این جستجوی 8 K- ازان 7 K, I, IV- بیندازدم
 14 VI- доб. 6.: تو اندر 13 VI- خواهی 12 I, IV, VI- هرچه 11 K, IV, VI- رزمگاه
 بپسا راز خود را بپساید گشاد * که معلوم گردد ز بپسداد داد
 16 K- اگر داد خواهی 16 K- نجوید همی از تو 1-¹⁵ I, IV- نجوید همی جز به 15 K, VI-
 خواهی تو 19 K, VI- اویدونکه از 18 VI- که 17 K- که گر داد خواهی [راز خواهی 1-¹⁶ VI]
 به پیش 22 I, IV- فرستم بنزدیک 21 K, I, IV, VI- پیمان 20 K- گوئیت 1-¹⁹ I, IV
 26 IV- کهتری 25 I, IV- ز شهر 24 K- بدشت 23 K- обратный порядок 1-²³ IV
 27 VI- б. оп. بشی

- ز لشکر بیامد یکی رزمجوی¹ سپه‌دار آمد ز⁵ پرده‌سرای
 625 چو فغفور چینی⁸ بدیدش بتاخت
 بپرسید و¹¹ گفت از کجا رانده‌ای
 شنیدم که از پارس بگریختی
 چنین گفت بهرام کین خود مباد
 من ایدون¹⁴ برزم آمدم با سپاه
 630 چو از لشکر ساوه‌شاه آگهی
 مرا گفت رو راه ایشان بگیر
 چو بشنید فغفور برگشت زود
 شنید آن سخن شاه شد بدگمان
 یکی¹⁸ گفت خرد برزین گریخت
 635 چنین گفت پس با پسر ساوه‌شاه
 شب تیره و لشکری²² بی‌شمار
 وزان²⁴ پس فرستاد مرد کهن
 بدو گفت رو پارس‌را بگوی
 همانا که این مایه دانی درست
 640 بچنگت فرستاد نزد کسی
 ترا گفت رو راه بر من بگیر

به - Л -⁵ ازوی - K, I, IV, VI -⁴ شنید (!) - K -³ آنچه - IV, VI -² نامجوی - Л -¹
 چمنده - VI - چمانش - I, IV -⁹ چین‌را - VI - چندی - K -⁸ پس او - VI -⁷ درفش - K, IV, VI -⁶
 VI -¹⁵ ایدر - K, I, IV, VI -¹⁴ رزم - K -¹³ کجا - VI -¹² و - K -¹¹ جهانجوی‌را - K -¹⁰
 خواست - VI - گفت - K -¹⁷ آنچه - VI - باز گفت آنچه [آنچه - IV -] I, IV -¹⁶ بگوپال
 لشکر - L, K, VI -²² رفت - IV -²¹ آن - K -²⁰ ز - L, I, IV, VI -¹⁹ کسی - I, IV -¹⁸
 خیره - IV -²⁵ ازان - K -²⁴ چنین شد چرا خوار خوار - VI - خوار کار - I, IV -²³ کار خوار - K -²³
 پیغام ساوه شاه - IV - پیغام فرستادن ساوه شاه بر بهرام چوبین - Л -²⁶ مبر - L -²⁷ که چندین چرا بایدت گفت - VI -²⁷ بهرام شاه و پاسخ دادن بهرام ساوه‌را
 66. 639-647 - VI -³⁰ پادشاهی - K, IV -²⁹ که آن - K, I, IV -²⁸ و گوی

- 605 ز خیمه فرستاده را باز¹ خواند بدو گفت کای ریمن پر فریب
برفتی ز درگاه آن خوار شاه
بجنگ آوری پارسی لشکری
چنین گفت خردادبرزین پشاه⁸
گر⁹ آید بزشتی گمانی میر
وگر¹⁰ زین بهاری یکی نامجوی
610 ور ایـدونک بازارگانی سپاه
که باشد که آرد بروی تو روی
ز گفتار او شاد شد ساوه شاه
چو خردادبرزین سوی خانه رفت
615 بسیجید و¹⁶ بر ساخت¹⁷ راه گریز
بدان گه¹⁹ که شب تیره تر گشت²⁰ شاه
ز پیش پدر تا در²² پهلوان
چو آمد بنزدیک ایران سپاه
که پرسد که این²⁵ جنگجویان کینند
620 ز ترکان سواری پیامد²⁸ چو گرد
سپهبد کدامست و²⁹ سالار کیست
که فغفور چشم³⁰ و دل ساوه شاه

دیدنی (!) — 4 I — سخنها فراوان — 3 K, I, IV — بخوبی — 2 VI — فرستاده ای پیش — 1 VI —
اگر — 10 K, I, IV — که — IV — کی — 9 I — بر اه (!) — 8 VI — بر — K, I, IV — 7 — رام — 6 IV — بران — 5 K —
11 K — доб. б.:

فرستم یکی کینه ور نزد اوی * ببیند که تا کیست این نامجوی
K — 16 کاینست آیین و راه — 15 K — مانند — 14 I — جنگجوی — 13 VI — اگر — 12 K, I, IV —
تیره — 20 IV, VI — از آنجا — 19 VI — نیامد برو — VI — برو — 18 IV — برداشت — 17 I — بسیجیده
و امر ساوه لابنه المسمی بغبور بأن یتلقى العسکر — B با سپاه — 21 K, I, IV, VI — برگشت
وزان — VI — وزین — 26 K, I, IV — آن — 25 VI — نزدیک — 24 K, VI — خرامید — 23 K — بر — 22 K —
VI — 31 جان — K — 30 — و — 29 VI — از آنجا پیامد سواری — 28 VI — ساختن — 27 I, IV, VI —
با — 32 I, IV, VI — 32 همی

که آنرا نشاید گرفتن شمار
همی زو⁴ چو پیدا شود⁵ لشکری⁶
مپندار کان لشکری⁸ دیگرست
سخن هرچ¹⁰ بشنیدی آنرا¹¹ یگوی
بگسترد خواهی یکی خوب¹³ دام
گر او¹⁴ بشنود نام و آواز تو
سخنهای چرب و دراز¹⁵ آورم¹⁶
پیامد بران سو¹⁷ که فرمود شاه
سخنهای کجا داشت¹⁹ اندر نهفت
بجایی که بد گنج و پیل²⁰ و سپاه
شنیده همی گفت با او برآز
بدان تا شود لشکر اندر²³ هری
سراپرده زد بر لب جویبار²⁵
دیدند بهرام را با سپاه²⁶
پیامد دوان تا بر²⁸ ساوه شاه
یکی لشکر آمد بدشت هری
پر اندیشه شد مرد جوینده راه

یکی¹ نامه بنا هدی² شاهوار³
فرستاده را گفت سئوی³ هری
چنان دان که بهرام کنداورست⁷
ازان راه نزدیک⁹ بهرام پیوی
بگوش که من با نوید و¹² خرام
نباید که پیدا شود راز تو
من اورا بدامت فرار آورم
برآراست خرد برزین برآه
چو بهرام را دید با او¹⁸ بگفت
وزان جایگاه شد سوی ساوه شاه
ورا دید بستود²¹ و بردش²² نماز
بیفزود پیغامش از هر دری
چو آمد²⁴ بدشت هری نامدار
طلایه پیامد ز لشکر برآه
طلایه بدید²⁷ آن دلاور سپاه
بگفت آنک²⁹ با نامور مهتری
سخنهای چو بشنیدی زو³⁰ ساوه شاه

که آید بنزدش ز سوی I, IV, رو بر K³ شهریار K, I, IV, VI² همان VI¹
بود L⁵ همی شو VI⁶ همی بین I, IV⁴ I, IV, обратный порядок мисра. K, I, IV⁷
آنچه VI⁸ هرچه K, I, IV¹⁰ ره بنزدیک VI⁹ لشکر VI⁸ جنگ آورست VI¹¹
اگر I, IV¹⁴ وگر K, VI¹⁴ تازه I, IV¹³ با تو بر بد L¹² از من K, I, IV, VI¹¹
K-доб. б.:¹⁶ خوب و دراز VI¹⁵ بگفتار چربت نیاز L¹⁵
نگر تا کسی این چنین چاره ساخت * که دشمن چربی همی سر فراخت
که میداشت VI¹⁹ با وی VI¹⁸ ازان سو VI¹⁷ برین [بران IV] سان I, IV¹⁷
I²³ چو دیدش ستود و بهردش VI²² چو دیدش ستودش I²¹ چنگ پیل VI²⁰
چو دید VI²⁷ K, VI²⁷ K-б. оп.²⁶ I, IV-66. 599-602 оп.²⁵ پیامد VI²⁴ لشکرش در
ازو K, I, IV, VI³⁰ آنکه VI²⁹ در K²⁸

کشیدند نزد ² سپهبد دمان ³	بجستند آن مرد را ¹ در زمان	
گناهی که کردی سرترا ببرد ⁴	ستاننده را گفت بهرام گرد	
سر و دست و پایش شکستند خرد ⁵	دوانش بپیش سرافرده برد	575
بدو مرد بیدار را بیم ⁶ کرد	میانش بخنجر بدو نیم کرد	
که ای نامداران پاکیزه‌رای	خروشی برآمد ز پورده سرای	
ستانند ⁸ نباشدش فریادرس	هر آن کس که او برگ ⁷ کاهی ز کس	
بخزید چیزی که باید ¹⁰ بسیم	میانش بخنجر کنم به دو نیم	
ازان ¹³ لشکر ساوه و پیل و گنج	همی بود ز ¹¹ اندیشه هرمز برنج ¹²	580
ز بهرام پر درد و تیمار گشت	بدل بر چو ¹⁴ اندیشه بسیار گشت	
همی داشتی زان ¹⁷ بدل ترس و بیم ¹⁸	روانش پر از غم دلش به ¹⁵ دو نیم ¹⁶	
بخزاد برزین چنین گفت شاه ²⁰	شب تیره برزد سر از برج ¹⁹ ماه	
بکوشی وز ²² تاختن نغنوی	که بر ساز تا سوی دشمن شوی ²¹	
سپهبد کدامند ²³ و گردان ²⁴ کینند	سپاهش نگه کن که چند و چینند	585
نہشتند ²⁵ نزدیک آن پرگزند ²⁶	بفرمود تا نامه پندمند	

¹ VI — مرزرا ² I, IV, VI — پیش ³ K — 66. 573—575 оп. и вместо них даёт:

بجوشید ازو په‌لوان سپاه * به‌پیش‌چید از داد فریادخواه
 ستاننده را جست بهرام گرد * دوانش بپیش سرافرده برد
 بدو گفت بهرام کای شیرمرد * برآوردی از خود بی‌کیار گرد
 I — обратный порядок ⁵ که این جرم چوبین [چونین—I] شمردی تو خرد—⁴ I, IV, VI
 K— ⁸ برد—⁷ VI وزو لشکرش را همه بیم—⁶ VI (нет рифмы); ⁶ L— (!) ⁶ мисра.
 سپهبد همی بود با درد و رنج—¹² K از—¹¹ I, IV, VI باشد—¹⁰ VI بردو—⁹ IV, VI ستدو
 K, I, IV — обратный порядок ¹³ I, IV — وزان ¹⁴ K — بدل خود بر ¹⁴ I, IV —
 همی داشت زو—¹⁷ IV (нет рифмы). ¹⁶ IV — پر ز بیم—¹⁵ K — بُد و دل—¹⁵ K بدل در چو—¹⁵ VI
 L— که هم جای شادی بد و جای بیم—¹⁸ K
 وزان لشکر ساوه و پیل و کوس * همی بود ز اندیشه‌ها پر فسوس
 پیغام فرستادن هرمزد شاه نزد ساوه شاه بمکر ²⁰ IV—доб. заголовок: ¹⁹ K—چرخ—¹⁹ K—б. оп.
 کدام و—²⁴ I کدامست—²³ IV, VI از [که—VI]—²³ K, I, IV, VI—²² L—²² L—²² K—روی
 آن ارجمند—²⁶ L نوشتند—²⁵ L, IV, VI مردان—²⁵ VI بزرگان

- 555 ورا آن¹ سخن بـتـر آمد ز مرگ
فرستاده‌ای خواست از در³ جوان
بدو گفت رو با سپهبد بگوی
بشـبـگیر برگرد و پیش من آی
بگویم بتو⁶ هرچ⁷ آید⁸ ز پند
560 فرستاده آمد بر¹⁰ پهلوان
چنین داد پاسخ که لشکر ز راه
ز ره باز گشتن بد آید بفال
چو پیروز گردم بیایم برت
فرستاده آمد بنزدیک شاه
565 ز¹⁶ گفتار او شاه خشنود گشت¹⁷
سپهبدار¹⁹ شبگیر لشکر براند
همی رفت تا کشور²⁰ خوزیان
زنی با جوالی میان²¹ پر ز کاه²²
سواری بیامد خرید²⁴ آن جوال
570 خروشان بیامد²⁶ بهرام گفت
به‌های جوالی همی داشتتم
کنون بستد از من سواری بر²⁷اه
- بپژمرد و شد تیره آن سبز² برگ
فرستاد تـازان پس⁴ پهلوان
که امشب ز جایی که هستی میوی
تهی کرد خواهم⁵ ز بیگانه جای
سخن چند یاد آمدم⁹ سودمند
بگفت آنچ بشنیدم مرد جوان
نخوانند باز ای خردمند شاه
به نیرو¹¹ شود زین سخن بدسگال¹²
درفشان کنم¹³ لشکر و کشور
بگفت آنچ¹⁴ بشنید زان¹⁵ رزمخواه
همه رنج پوینده بی‌سود گشت¹⁸
بر ایشان همی نام یزدان بخواند
ز لشکر کسی را نیامد زیان
همی رفت²³ پویان میان سپاه
ندادش بها²⁵ و بی‌پـیـچـید یال
که کاهست لختی مرا در نهفت
بپیش سپاه تو بگذاشتم
که دارد بسربـر ز آهن کلاه

فرو ماند و پژمرد چون I, IV چون تیره شد روی [سبز—K] L, K² ز آن L—¹
زان پس بر L—⁴ که شبگیر پیش من آی ای K—³ بپژمرد شد تیره آن سبز VI—^{VI} سبز
ستود (!) L—⁶ خواهی K—⁵ (в тексте по T). تازان بر I, IV, VI چنین هم برو تا بر K—
سوی I, IV, VI—¹⁰ آیدم VI—⁹ دانم VI—⁸ هرچه K, I, IV, VI—⁷ ترا IV—^{IV} (метр нарушен);
قل للملك إن الناس يتطيرون من انصراف في المسافر B—¹² آنچه IV, VI—^{IV} نه بیرون L—¹¹
شود K, I, IV—¹³ من طریقه و يجعلون ذلك فألا للعدو في تصديق أمله و تحقیقه
همه رنج L—¹⁸ شاد شد شهریار L—¹⁷ به K—¹⁶ ازان K, I, IV, VI—¹⁵ آنچه IV, VI—¹⁴
K—²¹ با لشکر I, IV, VI—²⁰ سپهبد به I, IV, VI—¹⁹ دیرینه‌اش گشت خوار
بدادش K—²⁵ گرفت VI—²⁴ همی بود I, IV, VI—²³ در آن قلبگاه VI—²² همی
سپاه K—²⁷ زن آمد K, I, IV, VI—²⁶ جوال و

- 540 ز درگه یکی¹ رازداری بجسیت² که تا این³ سخن باز جوید درشت⁴ بنوگفت قیصر از پس⁵ پهلوان بیامد سخنگوی⁷ پویان⁸ ز پس⁹ که هم راهبر بود و هم فالگوی¹¹ چو بهرام بیرون شد از طیسفون بنپیش آمدش¹³ سرفروشی بر راه یکی خوانچه بر سر به پیوسته داشت¹⁸ سپهد برانگیخت اسب از¹⁸ شکفت همی راند تا نیزه برداشت²⁰ راست یکی اختیری کرد زان²² سر²³ پراه بپیش سپاهش پراه افکنم 550 فرستاده شاه چون آن بدید چنین²⁶ گفت کین²⁷ مرد پیروز بخت ازان پس چو کام دل آرد بمشت بیامد بر شاه و این را³⁰ بگفت
- که تا این³ سخن باز جوید درشت⁴ بنوگفت قیصر از پس⁵ پهلوان نبود آگه از کار¹⁰ او هیچ کسی سرانجام هر کار گفستی بدوی همی راند با نیزه¹² پیش اندرون ازو¹⁴ دور بد¹⁵ پهلوان سپاه بروبر فراوان سر شسته داشت¹⁷ بنوک سنان زان سری برگرفت¹⁹ بینداخت آنرا بران²¹ سو که خواست کزین سان بهرم سر²⁴ سناوه شاه همه لشکرش را بهم برزنم پی افکند²⁵ فالی چنان چون سزید بیابد بفرجام زین رنج تخت²⁸ بپیچد سر از²⁹ شاه و گردد درشت جهاندار با درد و غم گشت جفت

و آنغذ—B بگفت—VI, 2 ز درگاه با—VI ز درگاه یک—IV, I ز در با یکی—I¹ دار از نهفت—I, 4 تا آن—VI که با او—K رو این—I³ هرمزد و راه فی سر صاحب خبر K, I, 9 جويا—K⁸ سخنجوی—I, IV, VI⁷ بروشن روان—VI⁶ در—I, 5 داند نهفت—VI K—¹³ لشکر به—I, IV¹² راهجوی—K¹¹ راز—VI رای—I, IV¹⁰ رنج—K¹⁰ نید—IV, VI (метр нарушен). بود—IV¹⁵ وزو—I, IV, VI¹⁴ پدید آمدش—I, IV, VI¹⁴ پذیره بدش پایک سفتی سر—VI پایک خوانی پیوسته داشت (!)—K; (метр нарушен) به دو داشت (!)—I¹⁶ برو نیزه بهرام و یکسر بکاشت (!)—VI بسر بر فراوان سر پخته داشت—K¹⁷ شسته داشت K, I, 18 رأی فی الصحراء رجلا علی رأسه زنبیل فیه عدة من رؤس الغنم—B; IV—6. оп.; (метр нарушен) آن ازان—K²¹ نیزه را کرد—K, I, IV²⁰ 47—548 оп. VI—66. 19 ای—IV بیفکند—K²⁵ که این سر سر—VI²⁴ پس—K²³ ازان—I, IV, VI²² آن سر ازان—I, IV—IV سرانجام از رنج تخت—I سرانجام ازین کار تخت—K²⁸ این—I, IV²⁷ همی—VI²⁶ فرستاده—K³⁰ ازو—K²⁹ ازین رنج یابد سرانجام تخت—VI سرانجام ازین رنج سخت شهریار این—VI این هم—I, IV آمد بشاه آن

- 525 چنبرمود^۱ تا بشا سپهرمند برفت
 بشد لشکر از کشور طیسفون
 سپاهی خردمند و^۲ گرد و دلیر
 بموبد چنین گشت هرمز که مرد
 ازان^۳ پس چه گویی چه شاید بدی
 530 بدو گفت موبد که^۴ جاوید زی
 بدین برز و^۵ بالای این^۶ پهلوان
 نیشاد مگر شاد و^۷ پیروزگر
 بترسم که او هم بفرجام کار
 همی در^۸ سخن بس دلیری نمود
 535 بدو گفت هرمز که در پای زهر^۹
 چون او^{۱۰} گشت پیروز بر ساوه شاه
 چنین باد و هرگز مبادا جز این^{۱۱}
 چو موبد ز شاه این^{۱۲} سخنها شنید
 همی داشت اندر دل این^{۱۳} شهریار
- سپهرمند^۱ I, IV, VI-چو^۲ K-دوب. و^۳ J, I, IV, VI-یازید^۴ K, I, IV-ایوان^۵ K-دوب. ب.:
 ۶ K-دوب. ب.:
 چنو رفت شاه جهان باز گشت * ابا موبد خویش همراز گشت
 ۷ K, I, IV, VI-بروز VI-شود شاد و خندان بروز^۸ I, IV-دلی بود^۹ K-و^{۱۰} K-
 ۱۱ VI-بالا و این^{۱۲} I-و^{۱۳} K, I-و^{۱۴} I-بموبد چنین گشت^{۱۵} I-ازین
 بدین برز و بالا و روشن روان * بدین کشف و یال و بر پهلوان
 ۱۶ B-ب. op. جهانی [جوانی-I] که شد بی بر [آید-I] آرد ببر^{۱۷} K, I, IV, VI-ساوه^{۱۸} J-
 دریای زهر^{۱۹} K-در پای زهر(!-I)^{۲۰} J-که اندر^{۲۱} VI-نامور شهریار^{۲۲} VI-و^{۲۳} IV-دوب.
 چنو^{۲۴} J, K, I-زهر^{۲۵} IV-چو^{۲۶} آلوده گشت از^{۲۷} J-با پای زهر^{۲۸} VI-در پای دهر^{۲۹} IV-
 بر زمین^{۳۰} I, IV-کند داد و راد^{۳۱} K-بجز این مباد^{۳۲} K-تخت^{۳۳} K-چو^{۳۴} او^{۳۵} IV, VI-
 فلما سمع الموبد بذلك سکت و^{۳۶} B-از^{۳۷} VI-در دل ازان^{۳۸} I, IV-و^{۳۹} J-این^{۴۰} I-آن^{۴۱} K-
 بران^{۴۲} K-چنان^{۴۳} J-عضی علی شفته و^{۴۴} أخفی...

- که بد پیکرش ازدهافش² بنفش
سبک شاه ایران گرفت آن بچنگ
فراوان برو آفرین کرد یاد
همی خواندندش سر انجمن⁵
جهانگیر و پیروز⁷ و روشنروان
که پیروز بادی و خسروپرست¹⁰
بمردی و گردی و فرمانبری
که پیروزگر باش¹² و روشنروان¹³
سپهبد درفش قهمتن بدست¹⁴
همان شادمان پهلوان سپاه
پدیدآمد آن زرد¹⁷ رخشان سپهر
بکشی کرده دست اندر آن بارگاه¹⁸
بفرّ تو قاج²⁰ زمانه شدم
که با من فرستد یکی استوار²¹
سر دشمنی²² زیر گرد آورد
رونده شود در جهان کام اوی²⁵
جوانست و²⁶ گوینده و یادگیر
- بیامورد پس شهریار آن¹ درفش
که در پیش رستم بدی روز جنگ
چو بوسود³ خندان بهرام داد
بهرام گفت آنک جدان⁴ من
کجا⁶ نام او رستم پهلوان
درفش ویست اینک⁸ داری بدست⁹
گمانم که تو رستم¹¹ دیگری
برو آفرین کرد پس پهلوان
ز میدان پیامد بجای نشست
پراگنده گشتند¹⁵ گردان شاه
سپیده چو برزد سر از کوه بر¹⁶
سپهبد پیامد بایوان شاه
بدو¹⁹ گفت من بی بهانه شدم
یکی آرزو خواهم از شهریار
که تاهر کسی کو نبرد آورد
نویسد بنامه درون²³ نام اوی²⁴
چنین گفت هرمز که مهران دبیر

که بد—VI کجا پیکرش ازدها بد—I, IV که پیکرش بود ازدهای—K² شهریار—I, IV¹
VI—доб.⁵ آنکه اجداد—IV آن نیاگان—K⁴ بنمود—VI بستود—K, I, IV³ پیکر ازدهای
заголовок: رفتن بهرام چوبینه بدشت ساوه شاه: K, I, IV—بد⁶ VI—بیدار⁷ LI, IV—
رستمی—IV, VI¹¹ VI—б. оп. باشی بهر کار جنگ—K¹⁰ بچنگ—K⁹ آنک—K این که
رفتن بهرام چوبین برزم: LI—доб. заголовок: پیروز بادی—VI¹² K—бб. 515—516 оп.¹³ پیروز بادی—VI¹²
I, IV, VI—سر¹⁷ I, IV, VI—چو از کوه برزدش سر—K¹⁶ (метр нарушен) کشته—VI¹⁵ ساوه شا
بغلنید بر خاک—I, IV بغلنید بر خاک در پیش گاه—LI¹⁸ ار چرخ—VI از دور—IV
فرستی—K²¹ نام—I, IV²⁰ همی—K¹⁹ ولما أصبح ركب الى خدمة الملك—B پیش سپاه
Доб. заголовки: او—K, VI²⁵ او—K, VI²⁴ بنام یکی—IV²³ دشمنان—LI²² یکی نامدار
لشکر کشیدن بهرام چوبینه جنگ ساوه شاه—IV رفتن بهرام چوبینه جنگ ساوه شاه—K
جوانیست—VI بزرگست و—K²⁶

- 490 سپهبد که لشکر فزون از سه چار
دگر آنک¹ گفتی چهل² ساله مرد
چهل ساله با آزمایشش بود
بیاد آیدش مهر نان و نمک
ز گفتار بدگوی وز نام و ننگ
495 ز بیـــــــــــــــــر زن و⁵ زاده و دودها⁶
جوان چیز⁸ بیند پذیرد فریب⁹
ندارد زن و کودکی¹¹ و کشت و¹² ورز
چو بی آزمایش نیاید¹⁴ خرد
گیر ایدونک پیروز گردد¹⁸ بجنگ
وگر هیچ پیروز¹⁸ شد بر تنش¹⁹ 500
چو بشنید گفتار او شهریار
بدو گفت رو²¹ جوشن کارزار
سپهبد پیامد ز نزدیک²³ شاه
برافگند برگستوان بر سمند
505 جهانجوی با گوی و چوگان و تیر²⁵
سپهبد پیامد بمیدان شاه
چو دیدش جهاندار²⁸ کرد آفرین
- بجنگ آورد پیچد از کارزار
ز برنا فزونتر نجوید نبرد
بمردانگی در فزایشش بود
برو گشته باشد فراوان فلک³
هراسان بود⁴ سر نیچد ز جنگ
بپیچد روان مرد فرسوده⁷
بگاه درنگش نباشد شکیب¹⁰
بچیزی ندارد¹³ ز نا ارز ارز
سر مایه کارها ننگرد¹⁵
شود شاد و¹⁷ خندان و سازد درنگ
نمیند جز از²⁰ پشت او دشمنش
چنان تازه شد چون گل اندر بهار
بپوش و ز ایوان بمیدان گذار²²
کمر خواست و خفتان و درع و کلاه²⁴
بفتراک بر بست پیچان کمند
بمیدان خرامید خود با وزیر²⁶
بغلتید در خاک پیش سپاه²⁷
سپهبد بموسید²⁹ روی زمین

بیاد — 4 Л. 3 IV — обратный порядок мисра. 2 K, I, IV — چل — 2 آنکه — IV, VI 1
неразборчиво. — 9 Л. 8 VI — چیره — 8 آزادها — I 7 دوده و زاده — I 6 оп. — 5 Л, VI — 5 آیدش
K — 11 وأما الشباب فهم بالعجلة ینغدعون وفي مقام صیر لا یصیرون — 10 B نشیب — 10
L — 14 نیاید — 14 نداند — I, IV 13 оп. — 12 Л, VI — 12 زاده — I, IV, VI — 12 بدن دون و آن زاده
فان ظفروا — B شاه — 17 Л. 17 فیروز باشد — VI گردم — 16 Л. 16 B — 6. оп. — 16 B — 6. оп. — 16 VI — 16 بنگرد — 15
L — 22 هان — 21 VI — 21 بجز — 20 VI — 20 پر منش — 19 Л. 19 فیروز — 18 VI — 18 طاروا فرحا و سرورا
فرجع بهرام و — B بنزدیک — VI, K, VI 23 گزار — VI بهامون گذار — K و بمیدان ایوان گذار
L — 26 با گرز و با تیغ و تیر — 25 Л. 25 و رومی کلاه — K, I, IV, VI 24 شد علیه...
K — 29 و — 29 П — 29 ادا جوشن و گرز و رومی کلاه — K, I, IV 27 چون نره شیر

- 475 هم از جنگ ترکانش⁴ روز کین³ پیروز آورد گنه دز بلرزاد زمین⁴ و برادر و برگرستان و وانور⁷ سوار ندانم که چون خیمه زد این⁸ کار کرد چهل سالگهان خواستی ز⁹ آذین⁹ که ای شاه نیک اختر¹⁰ وراست گوی¹¹ که در پیشش بودند شاه جهان¹⁴ روا باشم از یار کمتر بود اگر باشند شاه فرمان روا بستانند با لشکری¹⁸ بی کران ز شایسته مردان گرد و¹⁷ سوار¹⁸ بکران نامداران پیامد گزند سر نامداران¹⁹ آزادگان پیروز برگرستان و²⁰ سوار²¹ پیروز جنگی ده و دو هزار ازان²⁴ لشکر و دز برآورد گرد²⁵ ز مردی و از²⁷ رای بیرون بود²⁸
- 480 گزینی⁵ ز لشکر ده و⁶ دو هزار بدین مایه مردم برروز نمبرد بجای جوانان شمشیرزن سپهبد چین داد پاسخ بدوی شنیدستی آن¹² داستان¹³ مهان که چون بخت پیروز یاور بود برین¹⁵ داستان نیز دارم گوا که کاوسی کی را بهاماوران گزین کرد رستم ده و دو هزار پیروز کاوسی کی را ز بند همان نیز گودرز کشوادگان بکین سیاهوش ده و دو هزار همان نیز پرمایه اسفندیار بارجاسب بر²² چاره کرد آذین²³ کرد از این مایه²⁶ گر لشکر افزون بود

بدین رزمگاه بر بلرزاد پلنگ-K⁴ جنگ-K³ چین-VI- بدین-K² همان-IV¹

VI-دوب. 6: LI-درد باوردگه بر زمین-VI

بدو گفت بهرام کای شهریار * ز تو دور باشد روزگار باشد آن-I, IV-از-K⁸ برگستان و [وز-IV]⁷ K, IV- و-IV⁶ گزیدم-LI⁵

شنیدستی این-LI¹² خوبروی-IV, VI-چربگوی-I¹¹ و-وپ. K, I, IV, VI¹⁰ ز-وپ. K⁹

لشکر-IV, VI¹⁶ بدین-I, IV¹⁵ کزین پیش بودند اندر جهان-VI¹⁴ از-دوب. LI¹³

دوب. K- که کارزار-VI-خنجر گزار-K¹⁸ و-وپ. IV¹⁷

از ایشان برآورد یکسر دمار * وزان نامداران جنگی سوار VI²¹- برگستان و-IV²⁰ K, IV- و-دوب. K, I, IV, VI¹⁹

بنزدیک پییران بیدان کارزار * نیم بردی فزون از ده و دو هزار وز-LI²⁷ ازان پایه-LI²⁶ و-ب. VI²⁵ وزان-I, IV²⁴ آنچه-IV²³ در-K, I, IV²²

ز پیشینگان راه بیرون بود-VI²⁸

- بفرمود تا گـوش دارـد بـنه¹
 460 بپشت سپه بود همدان گشسب³
 بلشکر چنین گفت پس پهلوان
 کم آزار باشید و هم کم زیان
 چو خواهید کایزد بود یارتان⁷
 شب تیره چون ناله کزنای
 465 بران گونه رانید یکسر¹³ ستور
 ز نیروی و¹⁵ آسودگی اسب و مرد
 چو آگاهی آمد بر شهریار
 ز گفتار و کردار او گشت شاد
 همه¹⁸ گنجهای سلیح نبرد
 470 ز اسبان جنگ آنچ²⁰ بودش²¹ یله
 بفرمود تا پهلوان سپاه
 چنین گفت بهرام را شهریار
 شنیدی²³ که با نامور²⁴ ساوه شاه
- کند میسره راست بنا میمنه²
 کجا دم شیران گرفتگی بناسب⁴
 که ای نامداران روشن روان
 بدی را میندید هرگز⁵ میان⁶
 کند روشن این⁸ تیره بازارتان⁹
 برآمد¹⁰ مجنمید¹¹ یکسر¹² ز جای
 که گر خیزد اندر شب تیره هور¹⁴
 نیندیشد¹⁶ از روزگار نبرد
 که دانده بهرام چون ساخت¹⁷ کار
 در گنج بگشاد و روزی بداد
 بیارم و باهواز در¹⁹ باز کرد
 بشهر اندر آورد چندی²² گله
 بخواهد هر آن چش بناید ز شاه
 که از هر دری دیده کارزار
 چه مایه سلیحست و گنج و سپاه²⁵

1 K— کوسدار و بنه 2 K— میسره 3 K— راست با میمنه میسره 4 K— کوسدار و بنه 5 K—
 و جعل علی الثقل رجلا آخر یسمى ایزدکشسب و جعل علی الساقه رجلا 6: بـ: 6: 7 K—
 آخر یسمى بنداکشسب وکان من الشجعان الذین یصیدون السباع بالأذئاب وسط الغاب
 8 K— پیدا گشسب—I یکی مرد بد نامش ایزدکشسب 9 K— (нет рифмы) بدست 10 K—
 خیره روشن جهانداران 11 K— آن 12 K— VI— 13 K— I— یک یک I— یکسر
 لشکر— I, IV, VI— یک تن 14 K— مجنمید 15 K— بیاید VI— برآید 16 K— 6: 6: 17 K—
 ز نیرو و— I, VI— و— 18 K— VI— 19 K— I, VI— شور 20 K— 465—466 21 K— I, VI— چندی 22 K—
 بیارم و در پیش او— I, IV— همان 23 K— VI— بر ساخت 24 K— I, VI— دیندیشد (!) 25 K—
 ز اسبانش چندانکه بودی— IV— 26 K— VI— آذک— I, K— 27 K— I, VI— همه پیش بهرام در— VI—
 28 K— I— و چندی سپاه— VI— 29 K— نامور— K— 30 K— I— شنیدم— I— 31 K— IV— یکسر— IV—

- شهنشاه ایران ازان شاد شد¹ 445
 ورا کرد سالار بر لشکرش
 هر آن کس که جست از یلان نامرا
 سپهبد پیامد برشهریار
 که دستور باشد مرا شهریار
 بمینم ز لشکر که جنگی که اند
 بدو گفت سالار لشکر توئی
 سپهبد بشد⁹ تا عرضگاه شاه 450
 گزین کرد ز¹⁰ ایرانپان لشکری
 نیشستند¹³ نام ده و دو هزار
 چهل سالگانرا نیشستند¹⁵ نام
 سپهبد چو¹⁹ بهرام بهرام بود
 یکی را²¹ کجا نام یل²² سینه بود 455
 سر نامداران جنگیش کرد²⁵
 بگرداند اسب و بگوید نژاد²⁷
 دگر آنک بد نام²⁸ ایزدگشسب²⁹
- ز تیمار² آن لشکر آزاد شد³
 بابر اندر آورد جنگی سرش⁴
 سپهبد همی خواند بهرامرا
 کم بر بسته با آلت کارزار
 که خوانم عرض را⁵ ز بهر شمار
 گه⁶ نام جستن درنگی که اند
 بتو باز گردد بد و⁷ نیکویی⁸
 بفرمود تا پیش او شد سپاه
 هر آن کس که بود¹¹ از سران افسری¹²
 زره دار و برگستوانور¹⁴ سوار
 درم بر کم و پیش¹⁶ ازین¹⁷ شد حرام¹⁸
 که در جنگ جستن ورا نام²⁰ بود
 کجا سینه و دل²³ پر از کینه²⁴ بود
 که پیش صف آید²⁶ بروز نبرد
 کند بر دل جنگیان جنگ یاد
 کز آتش نه برگاشتی روی³⁰ اسب

¹ K, I, IV, VI—گشت ² VI—وز اندوه ³ K, I, IV, VI—گشت ⁴ K—66. 444—446 оп.

که مهتر—IV ⁸ همه—K ⁷ هم از—IV ⁶ غرض VI—здесь и далее (метр нарушен); ⁵ IV—оп. را
 فرستادن: заголовки: IV—доб. بد—IV ¹¹ از—K, I, IV, VI ¹⁰ بشد در زمان—VI ⁹ توئی
 JL ¹⁵ برگستوان و—IV, VI ¹⁴ نوشتند—JL, IV, VI ¹³ هرمزد شاه بهرامرا بجنگ ساوه شاه
 دگر زین—VI ¹⁸ این—JL, K ¹⁷ (метр нарушен). درم پرو کم پیش—K ¹⁶ نوشتند—IV, VI
 (метр нарушен) را—JL—оп. ²¹ کام—VI ²⁰ سپهبدش—I سپهبدار—K, IV, VI ¹⁹ کم و بیشتر شد خرام (!)
 VI—²⁴ سینه او—K, I, IV ²³ یلان—B یکی را که نامش یلان—K ²² یلی را—VI (метр нарушен);
 براد (!)—K ²⁷ اندر—K, VI ²⁶ سرنامدارانش جنگی بکرد—I ²⁵ در سینه او بسی کینه
 بهشت سپه بود همدان—K آذرگشسب—JL ²⁹ آنکه بد نامش—VI یکی را که بدنام—I, IV ²⁸
 کجا دم اسبان گرفتگی بر—VI نبرد داشتی در تگ—I, IV ³⁰ ایزدگشسب—B گشسب

شهی¹ نو گزیند سپهر² کهن
هنر هرچ⁴ داریم پیش آوریم
نه شرم از یلان چون⁵ پژوهش بود
بتابیم خیره سر از کارزار
که⁸ بی جنگ پیچی ز بدخواه روی
کمانرا¹⁰ چو ابر بهاران کنیم¹¹
شکسته¹² شود در صف کارزار
دل از نیک بختی نباید¹⁴ کشید
که بی هوش¹⁶ و بی جان و بی تن شویم¹⁷
اگر در میانه سرآرد زمان¹⁹
بخندید و رخشنده شد پیشگاه
جهاندیدگان دل پر از خون شدند
چو پرسد ترا بس دلیری مکن
که بر مور و بر پشه بستند²² راه
که یارد بدن²⁵ پهلوان سپاه²⁶
که ای نامداران و کاندآوران
منم ساخته پهلوان سپاه
هم آنگه بر شهریار²⁸ جهان
بهر یک³⁰ سراینده³¹ ده بر فزود

وگر خود دگر گونه باشد سخن
چو نیرو ببازوی³ خویش آوریم
نه از پاک یزدان نکوهش بود
چو ناکشته ز ایرانیان ده هزار⁶
چه گوید ترا⁷ دشمن عیبجوی
چو بر دشمنان تیرباران کنیم⁹
همان تیغ و گویال چون صد هزار
چو پیروزی مانید¹³ پدید
وزان¹⁵ پس بفرمان دشمن شویم
بکوشیم با¹⁸ گردش آسمان
چو گفتار بهرام بشنید شاه
ز پیش جهاندار بیرون شدند
بهرام گفتند کاند²⁰ سخن
سپاهست چندان ابا²¹ ساوه شاه
چنان چون تو گویی همی²³ پیش شاه²⁴
چنین گفت بهرام با مهتران
چو فرمان دهد²⁷ نامبردار شاه
برفتند بیدار کارآگاهان
سخنهای بهرام چندانک²⁹ بود

که نیروی بازوی³ VI — I — здесь кончается лагуна. سپهر² I, IV, VI — سپه¹ VI —
بدین⁷ K — بنیروی یزدان پروردگار⁶ VI — نا⁵ VI — آنچه⁴ VI — هرچه⁴ K, I, IV —
I, IV, VI — گسسته¹² K — کنم¹¹ Л — کمانها¹⁰ K — کنم⁹ Л — چو⁸ K, I, IV, VI —
ازان¹⁵ K, IV, VI — (в тексте конъектура). نباید¹⁴ Л, K, I, IV, VI — (نامد!)¹³ K — کشیده
L — (в тексте конъектура). K, I, IV, VI — (نامد!)¹⁸ Л — I — б. оп. بی ترس¹⁷ VI — بی توش¹⁶ K, IV —
K, I, چه پیش آوردمان ز سود و زیان²⁰ VI — میان سر بیابد زیان¹⁹ I, IV — آید زمان¹⁹ K —
تقریر کردی²⁴ VI — همه²³ I — گفتی که من²³ Л — بستست²² VI — بر²¹ Л — اندر²¹ IV —
بنزدیک شاه²⁸ VI — فرماید²⁷ K — IV — б. оп. خواهد بدن²⁶ VI — شدن²⁵ Л — بشاه
فزاینده³¹ Л — یک³⁰ Л — I, IV — چو نان که²⁹ K — VI — زن سان که²⁹ I, IV — چو نانک²⁹ K —

- 405 فرستاد¹ و بهرام را منورده داد² جهانجوی پویان ز برودع برفت⁴ چو بهرام تنبگ⁶ اندرآمد ز راه جهان دیده⁷ روی شهنشاه دید نگه کرد شاه اندرو یک زمان نشانهای مهرانستاد اندروی⁹ ازان پس¹¹ بپرسید و بتواختش شب تیره چون چادر مشکبوی بدرگاه شد مرزبان نزد شاه جهاندار بهرام را پیش خواند بپرسید زن¹⁶ پس که با ساوه شاه چنبن داد پاسخ بدو جنگجوی گر او جنگ را خواهد آراستن و دیگر که بدخواه گردد دلیر گه رزم چون بزم²¹ پیش آوری بدو گفت هرمز که پس چيسترای چنبن داد پاسخ که گر بدسگال چه گفت آن گرانمایه²⁷ نیکرای²⁸ تو با دشمن بدکنش رزمجوی
- سخنهای مهران برو کرد یاد³ ز گردنکشان لشکری برد تفت⁵ بفرمود تا بار دادند شاه بران شامدار آفرین گسترید نمودش بدو⁸ جز بنیکی گمان بدید و بخندید و شد تازه روی¹⁰ یکی نامور¹² جایگه ساختش بیفگند و خورشید بنمود روی گرانمایگان برگشادند¹³ راه بتخت از بر نامداران¹⁴ نشاند¹⁵ کنم آشتی گر¹⁷ فرستم سپاه که با ساوه شاه آشتی نیست روی هزیمت¹⁸ بود آشتی خواستن چو بیند¹⁹ که کام تو آمد²⁰ بزیر بفرمانبری²² ماند این²³ داوری درنگ آورم گر²⁴ بچنم²⁵ ز جای بپیچد سر از داد بهتر²⁶ بفال که بیداد را نیست با داد جای²⁹ که با آتش آب اندر آری³⁰ بجوی

ز گردان—K, IV⁵ براند—K, IV⁴ بروبر شمرد—VI³ برد—VI² فرستاده—K, IV¹
جهانجوی—K⁷ نیک—IV⁶ خرامان بدرگاه خرامید تفت—VI لشکر کسی را نخواند
VI¹² همانکه—IV¹¹ تازه رو—VI¹⁰ اندرو—VI⁹ برو—K, IV⁸ جهانجو چو—VI
:ДОБ.—K¹⁵ بر تخت نزدیک خویشتن—VI¹⁴ برگرفتند—K¹³ مایه ور
سخنهای ایران برو کرد یاد * همان نیز گفتار مهران ستاد
آید—IV²⁰ آرد—K²⁰ بجوید—IV¹⁹ نه نیکو—VI¹⁸ یا—K, IV, VI¹⁷ ازان—K, IV, VI¹⁶
بحمم (!)—K²⁵ یا—VI²⁴ آن—IV²³ بدیوانگی—VI²² نرم—IV²¹ بخت در آمد—VI
پای—IV²⁹ نیکگوی—VI²⁸ فرستاده—IV²⁷ نپیچد سرافراز بهتر—VI مهتر—VI²⁶ ل—VI²⁶
آمد—IV³⁰ روی—VI

- 390 ازین کشور¹ این مرد را بازجوی
 که پیروزی شاه بر دست اوست
 بگفت این و جانفش برآمد ز تن
 شهنشاه زو⁵ در شگفتی بماند
 بایرانین گفت مهرانستاد
 چو با من⁷ یکایک بگفت و⁸ بمرد
 سپاسم ز یزدان کزین مرد پیر
 نشان جست باید ز هر مهتری¹²
 بجویند¹⁴ تا این¹⁵ بجای¹⁶ آورید¹⁷
 یکی مهتری²¹ نامبردار بود
 کجا راد²² فرخ بدی نام اوی²³
 400 بیامد بر شاه گفت این نشان
 ز بهرام بهرام²⁵ پور گشسب
 ز اندیشه من بخواهد²⁸ گذشت
 که دادی بدو بردع و اردبیل³¹
- بپوینده شاید که گویی بپوی²
 بدشمن موبان این سخن گر³ بدوست
 برو زار و⁴ گریان شدند انجمن
 همزگان همی خون دل برفشاند
 همی داشت این راستیها⁶ بیاد
 پسندیده جانفش بیزدان سپرد⁹
 برآمد چنین گفتن¹⁰ ناگزیر¹¹
 اگر مهتری باشد ار کهتری¹³
 همه رنجهارا¹⁸ بپای¹⁹ آورد²⁰
 که بر آخر اسب سالار بود
 همه شادی شاه بد کام اوی²³
 که داد این ستوده بگردنکشان²⁴
 سواری سرافراز و²⁶ پیچنده²⁷ اسب
 ندیدم چنو مرزبانی²⁹ بدشت³⁰
 یکی نامور³² گشت با کوس و خیل³³

оп. و IV, VI — 4 یا — IV — هم — K — 3 بپویند باید که پویی بدوی — VI — 2 مرز — VI — 1
 395 — 66. IV — 9 او — K — 8 ما — VI — 7 داستانها — IV داستانرا — VI, K — 6 ازان — VI ازو — K — 5
 که این باشد از کهتری — K — 13 کشوری — VI, K — 12 یادگیر — VI — 11 گفتنی — K — 10 397 оп.
 — K, L — 17 بجا — L — 16 اورا — VI — 15 بجویند (!) — K, L — 14 کهتری باشد ار کهتری — VI —
 — K, L — 20 (метр нарушен) کزین رنجهارو پای — VI — بپا — L — 19 رنجهارو — K, IV — 18 آورد (!)
 او — VI — 23 Б — оп. подробности. زاد — IV, VI — داد — K — 22 کهتری — IV شهری — K — 21 آورد (!)
 پیچیده — IV بخشنده — L — 27 و — VI, IV — 26 و — K — 25 سستود گردنکشان (?) — L — 24
 نشان چون بیایم نخواهم — VI باندیشه من بخواهم — IV باندیشه بر من بخواهم — K — 28
 آمدن — IV — Доб. заголовки: 30 وگر بگذرد [بگذرم — VI] باد ماند [گرد — K] — K, IV, VI — 29
 — K, IV — 31 آمدن بهرام چوبینه پیش هرمز — VI بهرام چوبینه بایران بنزدیک هرمزد شاه
 :доб. K, IV — پیل — VI — 33 مرزبان — K, IV, VI — 32 اردویل
 هیونی تکاور برافکنند شاه * بهرام تا سر بخارد ز راه
 سوی بارگاه آید از اردویل * بتننها تن خویش بی کوس و پیل

سیمه چشم و پرخشم و نابردبار
 فراوان ز گنج پدر بر خورد²
 وزان⁵ پس یکی شاه خمیزد⁶ سترگ
 بسازد⁷ که ایران و شهر یمن 375
 ازو شاه ایران شود دردمند
 یکی کهتری باشدش دور دست
 ببالا دراز و باندام خشک
 سخن آوری¹⁴ جلد و بینی بزرگ
 جهانجوی چوبینه دارد لقب 380
 چو این¹⁸ مرد چاکر¹⁷ باندک سپاه
 مرین¹⁸ ترکرا ناگهان بشکنند
 چو بشنید گفت ستاره شمر
 بنوشین روان داد پس دخترش
 پذیرفتم اورا من از بهر شاه 385
 بیاورد چندی²¹ گهرها ز گنج
 همان²³ تا لب رود جیحون برانند
 ز جیحون دلی²⁵ پر ز غم²⁶ باز گشت
 کنون آنچ²⁷ دیدم بگفتم همه

پدر بگنزد او بود شهریار¹
 بسی³ روزگاران بید نشمرد⁴
 ز ترکان بیارد سپاهی بزرگ
 سراسر بگمرد بران⁸ انجمن⁹
 بترسد¹⁰ ز پیروز بخت¹¹ بلند
 سواری سرافراز¹² مهتر پرست
 بگرد سرش جعد موئی¹³ چو مشک
 سیمه چرده و تندگوی¹⁵ و سترگ
 هم از پهلوانانش باشد نسب
 ز جایی بیاید بدرگاه شاه
 همه لشکرشرا بهم برزنند¹⁹
 ندیدم ز خاقان کسی شادتر
 که از دختران او بدی افسرش
 چو آن کرده بد بازگشتم براه²⁰
 که ما یافتیم از کشیدندش رنج²²
 جهانمیین خودرا بکشستی نشاند²⁴
 ز فرزندان با درد انباز گشت
 بپیش جهاندار شاه²⁸ رمه

VI-6. оп. ¹ ازان-K ⁵ نسپرد-IV ⁴ پی-IV, VI ³ بدو-Л ³ بود-IV ² VI-6. оп. ¹
 نترسد-K نترسد(!)-Л ¹⁰ 375-376 оп. VI-66. ⁹ بدان-K, IV ⁸ بیاید-IV ⁷ آید
 و. IV, VI-доб. ¹² نخت-IV و نخت(!)-Л ¹¹ ویغشی علی نفسه من انقلاب الدهر-B
 سیمه چرده گرد و-IV ¹⁵ زبان آور و-IV, K ¹⁴ موی و جعدی-IV جعد و مویش-K ¹³
 مر آن-K-доб. ¹⁹ VI-18 چایک-VI ¹⁷ آن-VI چنین-K ¹⁶ دلیر
 سرانجام هم سر بپیچد ز شاه * همیین بود چون کرد دشمن تمه
 VI-6. оп. ²¹ K, VI-چو این کرده شد باز گشتم ز راه-IV بیاوردم آن ماه رخا براه-K ²⁰
 دل-VI ²⁵ 385. VI-доб. ²⁴ همی-VI ²³ 386-388 оп. IV-66. ²² چندان
 تو ای شهریار-K, IV, VI ²⁸ آنچه-IV, VI ²⁷ پرژم

- 355 پدرت آن جهاندار دانا و¹ راست مرا گفت جز دخت خاتون مغواه برفتم⁴ بنزدیک خاقان چین ورا دختری پنج بد⁶ چون بهار⁷ مرا در شبستان فرستاد شاه رخ دخترانرا بیاراستنند مگر مادرت بر سر افسر نداشت از ایشان جز او دخت خاتون نبود که خاتون¹⁵ چینی ز فغفور بود همی¹⁷ مادرش را جگر زن¹⁸ بغست دژم بود زن²⁰ دختر پارسا من اورا گزین کردم از دختران مرا گفت خاتون²³ که دیگر گزین مرا پاسخ این بد که این²⁴ بایدم فرستاد و کنداورانرا بخواند بپرسش گرفت اختر دخترش²⁶ ستاره شمر گفت جز نیکویی ازین دخت و از²⁹ شاه ایرانیان بیالا بلند و بمازوی³⁰ ستمیر
- ز خاقان پرستارزاده نخواست² نزیبد پرستار در پیشگاه³ بشاهی برو خواندم⁵ آفرین سراسر پر از بوی و⁸ رنگ و نگار⁹ برفتم¹⁰ بران¹¹ نامور پیشگاه سر زلف بر گل بپیراستنند همان یاره و¹² طوق و گوهر نداشت بپیرایه و¹⁸ رنگ و افسون نبود¹⁴ بگوهر ز کردار بد¹⁶ دور بود که فرزندی جای شود دور دست¹⁹ گسی کردن از خانه²¹ پادشا نگه داشتم چشم زن²² دیگران که هر پنج خوبند و با آفرین چو دیگر گزینم²⁵ گزند آیدم بر تخت شاهی بزانو نشاند که تا چون بود گردش²⁷ اخترش²⁸ نیمینی و جز راستی نشینوی یکی کودی آید چو شیر زبان بمردی چو شیر و بمخشش چو ابر

353-354 оп. IV-66. بخواست VI- همی مادرترا بخواست K-² دارای VI- دارنده L-¹
 IV, VI-⁷ پنج دختر همه K-⁶ خواندیم IV, VI-⁵ برفتم IV, VI-⁴ پیش شاه K-³
 نشستم K, IV-¹⁰ رنگ مهان VI-⁹ оп. و L, IV-⁸ پنج دختر بد اندر بهار [نهمان VI-]
 آگاه کردن موبدان VI-¹⁴ доб. заголовок: IV-¹³ оп. و IV-¹² شدم اندران VI-¹¹
 همان K, VI-¹⁷ ز بد گوهری IV-¹⁶ خاقان L, K, VI-¹⁵ هرمرزا از بهرام چوبینه
 K-²¹ ازان VI- شد ازان IV-²⁰ б. переставлен со след. б. K-¹⁹ ازان دل VI- زو IV-¹⁸
 (метр) مرا پاسخ که این L-²⁴ خاقان IV, VI-²³ ازان VI- از K, IV-²² کرد از آنجا بر
 از سر و افسرش VI-²⁶ گزیند IV-²⁵ این بود کین IV- آن بد که این K-²⁵ (нарушен)
 بمازو K, IV, VI-³⁰ وز L-²⁹ اختر و دخترش VI-²⁸ دختر و IV-²⁷

* *

*

یکی بنده بد شاهرا شادکام
 بشاه جهان گفت انوشه³ بدی
 پیرسید باید ز⁵ مهران ستاد⁶
 بکنجی نشست⁹ با زند و است 340
 بدین¹² روزگاران بر او شدم
 همی گفتم او را من از ساوه شاه
 چنین داد پاسخ چو¹⁶ آمد سخن
 پیرسیدم از پیر مهران ستاد
 چنین داد پاسخ که شاه جهان 345
 شهنشاه فرمود تا²² در زمان
 تن پیر ازان کاخ برداشتند²³
 چو آمد بر شاه مرد کهن
 پیرسید هرمز²⁶ ز مهران ستاد
 چنین داد پاسخ بدو مرد پیر 350
 بدانکه کجا²⁹ مادت را ز چین
 بخواهندگی من بدم³¹ پیشرو

همیشه ز—K, IV, VI—⁴ نوشه—VI—نوشه³ خشنو بنام—IV—² بیدار—K, IV, VI—¹
 مهران شاد—IV—⁶ پدرم آن خردمند—K, IV, VI—⁵ تو دور چشم [دست—K]
 پیری بسی—K, VI—⁷ قال لانی ذکرت البارحة عند الشيخ الكبير والدی مهران ستاد—B
 —K—¹¹ از—K, IV—¹⁰ نشسته بکنجست—VI—⁹ که چون او ندارد زمانه—IV—⁸ چیز
 —L, IV, ¹⁶ و از گنج—K—¹⁵ به—IV—¹⁴ فراوان همی در—K—¹⁸ برین—K, VI—¹² سیر
 —VI—²¹ دارد—IV—²⁰ کار ما تو—VI—¹⁹ کزان—K, IV—¹⁸ گفته و—L—¹⁷ که—VI—
 —K, IV—²⁵ فی مهد—B—²⁴ ل—²³ مر آن پیر را زود برداشتند—VI—²² بشنید هم—VI—
 —VI—²⁹ گوینده—IV, VI—²⁸ که از کار ما تو—IV, VI—²⁷ ریمن—K—²⁶ مهتر—K, IV—²⁵ پیر
 —IV—³¹ آمدن مهران شاد نزد هرمزد و داستان زدن از بهرام —IV—³⁰ که مر
 برفتم ز پیش جهاندار—K—³³ بیست—VI—³² شدم

- ازو من² بانديشه بر بگنرم³ ز مهتر بسال ار چه من كهترم¹
 كه قيصر نچويد ز ما كارزار بموبد چنين گفت پس شهر يار
 سپارم بدو⁵ باز گردد ز⁶ راه همان شهر هارا⁴ كه بگرفت شاه
 خردمند و گوياء و دانش پذير⁸ فرستاده اي جست⁷ گرد و دبير
 نخواستم دگر باز آن مرز و بوم¹¹ بقيصر چنين گوي⁹ كز شهر روم¹⁰
 چو خواهي كه مه¹² باشي و روز به تو هم پاي در مرز ايران منه
 بگفت آنچ¹³ از شاه ايران شنيد¹⁴ فرستاده چون پيش قيصر رسيد
 نياورد جنگ اندران مرز و¹⁵ بوم¹⁶ ز ره باز گشت آن زمان شاه روم
 كه از گردشان روز شد ناپديد سپاهي از¹⁷ ايرانيان برگزيد
 بپاي²⁰ اندر آرند مرز خزر فرستادشان تا بران¹⁸ بوم و بر¹⁹
 كه با فر و اورنگ و با داد²² بود سپهدارشان پيش خرداد²¹ بود
 سپاه خزر برگرفتند راه چو آمد بarmينيه در سپاه
 گرفتند زان مرز²⁴ بسپار چيز وز²³ ايشان فراوان بكشتند نيز
 كه خرداد پيروز شد با²⁵ سپاه چو آگاهي آمد بنزد يك شاه
 خردا بانديشه اندر نشاند²⁷ بجز كينه ساوه²⁶ شاهش نماند

1 K- مهترم 2 K- هم 3 K- نگنرم IV- 66. 322-323 op.; VI- 66. 322-324 op. 4 K-
 IV- و داناي پير 8 K- رفت 7 K- به 6 K- سپاريم و خود IV- 5 كنون شهرهايي
 روم شهر- VI- 10 K, IV, VI- گفت 9 و با دانش و يادگير- VI و دانا و هم يادگير
 ترا باز آن بوم و بر- IV (нет рифмы); IV- نخواستم ترا باز آن بوم و بر- K- 11 روم سر- IV
 VI- 14 IV- 66. 328-329 op.; آنچه VI- 13 به K- 12 и доб. 6. 324. 12 K- 13
 K- 17 K, 16 K- 6. op. 16 نيازرد خاك اندران مرز و- VI; و- 15 Л- 15 K- доб. 66. 332-333.
 شهره خرداد- K- خرداد- 21 Л- 20 زود ز ايران بدر- IV 19 بدان- K, VI- 18 ز- IV
 داد- VI با بخشش و داد- K- 22 خرداد- Б سپهبد بدان كار خودراي- VI پور خرداد- IV
 شاهه(1)- K, IV- 26 بر- K, IV, VI- 25 ازان مرز- VI رزم- K- 24 از- K- 23 (нет рифмы).
 27 K- доб. 6.:

عرض چون شنيدند بسته شدند * برفتند ازان جا يگاه كآمدند

- جهان‌دیده بدال¹ در پیش بود² که با³ گنج و با لشکر خویشی بود⁴
 ز⁵ ارمینیه تا در اردبیل⁶ پراگنده شد لشکرش⁷ خیل خیل⁸
 ز دشت سواران نیزه‌گزار 290 چو عباس و چون حمزه‌شان⁹ پیشرو
 ز تاراج ویران شد آن بوم و رست بیامد سپه تا بآب¹² فرات
 چو تاریک شد روزگار بهی 295 چو بشنید گفتار کارآگاهان
 فرستاد و ایرانیانرا بخواند برآورد رازی که بود از نهفت
 که چندین سپه روی¹⁶ بایران نهاد همه نامداران¹⁸ فرو ماندند
 بگفتند کای شاه با رای و هوش 300 خردمند شاهی و ما که تریم
 براندیش²³ تا چاره کار چیست بر و بوم مارا نگه‌دار چیست

نامداران نو—K⁴ ابا—K, VI³ اندالشان پیشرو—K² جهان‌دیده‌ای را که—IV, VI¹
 B—оп.; 288—290 K⁸ بد لشکرش—VI لشکری—IV⁷ اردویل—IV⁶ از—IV, VI⁵
 оп. подробности. VI⁹ عمرشان—VI¹⁰ ایران—IV¹¹ доб. заголовок: IV¹¹ برود—IV, VI¹² ایرانیان در کار ساوه و قیصر
 تضمینهم الأرض علیه حتی—B ثبات—K¹³ بهرمزد رسید—IV¹⁴ كَأَنهَا فِي عَيْنِهِ كَفَّةٌ حَابِلٌ أَوْ غُلُوفَةٌ نَابِلٌ
 پشیمان شد از کشتن موبدان * که درگاه او کم شد از بخردان
 نبودش همی مردم رایزن * بپیچید هرمزد برخویشتن
 K, IV, VI¹⁹ K, IV—б. переставлен со след. б. VI¹⁸ این شگفتی—VI¹⁷ سر—K, IV, VI¹⁶
 وَأَنْتَ أَيُّهَا الْمَلِكُ ذُو الْعَقْلِ وَصَاحِبُ الرَّأْيِ وَ :б. содержание б. K, IV—б. оп.; 20 K, IV—б. مرزبانان
 بشمریم—K, IV²² خویشرا مهتری—VI خویشرا موبدی—IV²¹ مالك زمام الأمر و النهی
 K—доб.:

همه موبدان و دبیران خویش * بکشتی و گشتی ز آیین و بکیش
 23 Л—براندیشه

- 270 بهار و تموز و زمستان و تیر
همی گشت گرد جهان سربسر
چو ده سال⁴ شد پادشاهی اش راست
پیامد ز⁶ راه هری ساوه شاه
گر از لشکر ساوه گیری شمار
275 ز پیلان جنگی هزار و دویست
ز دشت هری تا در¹² مرورود
وزین روی تا مرو لشکر کشید
بهرمز یکی نامه بنوشته¹⁵ شاه
برو¹⁶ راه این لشکر آباد کن
280 برین¹⁸ پادشاهی بخوایم¹⁹ گذشت
چو برخواند آن نامه را شهریار
وزان روی قیصر پیامد ز روم
سپه بود رومی عدد صد²⁶ هزار
ز شهری که بگرفت نوشین روان
285 پیامد ز هر کشوری لشکری
سپاهی بیامد ز راه خزر
- نیاسود هرمز¹ یل شیرگیر²
همی جست در³ پادشاهی هنر
ز هر کشور آواز⁵ بدخواه خاست
ابا پیل و با کوس⁷ و گنج و سپاه⁸
برو چار صد بار بشمر هزار⁹
تو¹⁰ گفتمی مگر بر زمین راه¹¹ نیست
سپه بود آگنده¹³ چون تار و پود
شد از گرد¹⁴ لشکر زمین ناپدید
که نزدیک خود خوان ز هر سو سپاه
علف سازو از تیغ ما یاد کن¹⁷
بدریا²⁰ سپاهست²¹ بر کوه و²² دشت
بپژمرد زان²³ لشکر بی شمار
بلشکر²⁴ بزیر اندر آورد بوم²⁵
سواران جنگ آور و²⁷ نامدار²⁸
که از نام او بود قیصر نوان
بپیشش اندرون نامور²⁹ مهتری
کز ایشان سپه شد³⁰ همه بوم و بر

نیاسودی آن هرمز شیرگیر - VI نه آسودی از هرمز شهرگیر - IV² هرگز - K¹
کوس و پیلان - IV⁷ به - K⁶ آوای - IV⁵ ساله - K⁴ پا - IV, VI³ همی جست با - K³
Доб. заголовки: I - گنج و پیلان و بی مر سپاه - VI گنج و پیلان و چندی سپاه - K⁸
VI - تاختن ساوه شاه بایران زمین و خبر فرستادن - IV خبر یافتن هرمزد از ساوه شاه
Л - 66. 274-275 оп.; Б - содержание этих
VI¹² جای - VI شاه - K¹¹ که - VI¹⁰ فی مائه ألف فارسی وألف و مائتی فیل : 66
IV, VI¹⁶ فرمود - K¹⁵ متر нарушен). گردش - VI¹⁴ بد پراگنده - Л¹³ لب
VI²⁰ نخواهم - VI¹⁹ کزین - VI¹⁸ براندیش وز رنج بنیاد کن - Л¹⁷ پل و
ز لشکر - K, IV²⁴ ازان - K, IV, VI²³ و - IV²² تا - VI²¹ بیابان سپاهست - K²¹ ز دریا
K²⁹ - VI²⁸ 66. 283-284 оп. و - IV²⁷ سی - IV²⁶ بیاورد لشکر ز آباد بوم - VI²⁵
بد - VI³⁰ مایه‌ور

255 بخنجر جدا کرد زو¹ گوش و دم
 همان نیز تاوان بدان دادخواه⁴
 وزان پس بنخچیر شد شهریار
 سواری ردی مبرد کندآوری⁶
 260 بره بر یکی⁸ رز پر از غوره دید⁹
 ازان خوشه چند ببرد و برد
 پیامد خداوندش اندر¹⁴ زمان
 نگهبان این رز نبودی برنج
 چرا¹⁷ رنج نابرده¹⁸ کردی تپاه
 سوار دلاور ز بیایم زیان¹⁹
 بدو داد پرمایه زرین کمر
 خداوند رز چون کمر دید²⁰ گفت
 تو با²² شهریار آشنایی مکن
 265 سپاسی نه بر تو بر²³ زین کمر
 یکی مرد بد هرمنز شهریار²⁵
 بمردی ستوده بهر انجمن
 که هم داده²⁸ بود و هم دادخواه
 نکردی بشهر مداین درنگ

بران کشتزاری² که آزد³ سم
 رسانید خسرو بفرمان شاه⁵
 پیآورد هر کس فراوان شکار
 سپید نژادی بلند اختری⁷
 بفرمود تا کهتر¹⁰ اندر دوید¹¹
 بایوان و¹² خوالیگرش را¹³ سپرد
 بدان¹⁵ مرد گفت ای بد بدگمان
 نه دینار دادی بهارا نه¹⁶ گنج
 بنالم کنون از تو در پیش شاه
 بنزودی کمر باز کرد از میان
 بهر مهره ای در نشانده گهر
 که کردار بد چند باید²¹ نهفت
 خریده نداری بهایی مکن
 پیچی اگر بشنود²⁴ دادگر
 پیروزی اندر شده نامدار
 که از²⁶ رزم هرگز ندیدی²⁷ شکن
 کلاه کییی بر نهاده²⁹ پیمه
 دلاور سری³⁰ بود با نام و ننگ

K, 4 که بنهاد VI آورد IV او برد-K³ بدان کشتزاری VI² ازو-K, IV, VI¹
 رزی دید کندآوری-K⁶ بدان دادخواه IV, VI بفریادخواه-K⁵ بفرمان شاه-K, IV, VI
 K-доб. 6. و کندآوری IV دلاور سوی-K⁷ رزی دید باز آوری-K, IV, VI
 درو شد ز بهر خورش آن جوان * بدو در هم می آب سدر روان
 کهترانرا درود VI آمد چو دود IV¹¹ اسب-K¹⁰ بود IV, VI⁹ سراسر-K, IV, VI⁸
 K, 16 بدین-K, IV, 15 خداوند رز در-K, IV, VI, 14 خوالیگرانش-K¹³ و-K, VI, 12
 ماند-K²¹ و-K, IV, 20 زبان-K, IV, 19 ناخورده-K¹⁸ کنون-K, IV, 17 بهایش ز-K, VI
 تو بیجانی [بیجایی-K, IV] از بشنود-K, IV, VI تو این را مبر خود بر-K²⁴ من-K²³ بر-K, IV, 22
 برکشیده-K, IV, VI, 29 دادگر-K, VI, 28 ندیدم-K²⁷ گه-K, IV, VI, 26 تاجدار-K, VI, 25
 شهری-K, IV, VI, 30

- مر اورا پدر کرده پرویز نام
 نبودی جدا یک زمان از پدر
 چنان بد که اسبی ز² آخر بجست
 سوی کشته‌مند آمد اسب جوان
 بیامد خداوند آن کشتزار⁶ 240
 موکل بدو گفت کین اسب کیست
 خداوند گفت اسب پرویز شاه
 بیامد موکل بر شهریار
 بدو گفت هرمز برفتن بکوش¹³
 زیانی که آمد بران¹⁵ کشته‌مند 245
 ز خسرو زیان باز باید ستد
 درمهای گنجی بران کشتزار¹⁸
 چو بشنید پرویز پوزش کنان²⁰
 بنزد پدر تا ببخشد گناه
 برآشفست ازان پس برو²³ شهریار 250
 موکل شد از بیم هرمز²⁵ دوان
- گهش خواندی خسرو شاد¹ کام
 پدر نیز نشگیفستی از پسر
 که بد شاه پرویز را برنشست³
 نگهبان اسب⁴ اندر آمد⁵ دوان
 بپیش موکل بنالید زار
 که بر دم و گوشش⁷ بیايد گریست
 ندارد⁸ همی که ترانرا⁹ نگاه
 بگفت آنچ¹⁰ بشنید از¹¹ کشتزار¹²
 بر اسبرا در زمان¹⁴ دم و گوش
 شمارش بیايد شمردن¹⁶ که چند
 اگر صد زیانست اگر پانصد¹⁷
 بریزند¹⁹ پیش خداوند کار
 برانگیخت از هر سویی²¹ مهتران
 نبرد دم و گوش اسب²² سیاه
 بتندی بزد بانگ بر پیشکار²⁴
 بدان کشت²⁶ نزدیک اسب²⁷ جوان

1 K — خویش 2 K — از 3 K — доб. б.:

یکی گوهری نیک تک باد پای * که پرویز را او بدی دلگشای
 گفتار اندر داستان خسرو پرویز پادشیمان — IV داد کردن هرمزد شاه — I
 از پس ایدر — IV از پس او — K⁵ کشت — VI⁴ خشم گرفتن هرمزد بر خسرو — VI
 کهتری را — K⁹ که دارد — VI⁸ گوش و دیشی — IV یال و دمش — K⁷ کشتهزار — IV, VI⁶
 K¹⁴ مکوش — VI, K¹³ کشتهزار — IV, VI¹² ازان — K, IV, VI¹¹ آنچه — IV, VI¹⁰
 شد زیانش دو صد — IV¹⁷ گرفتن — K, IV, VI¹⁶ بدان — K¹⁵ در زمان اسبرا — IV, VI
 ببردند — VI¹⁹ [بدان — VI] کشتهزار — IV, VI¹⁸ صد زیانست صد بار صد — VI بار صد
 مگر دم و گوش — IV²² سوی — IV²¹ بودی کران — VI از کهتران — IV پور از کران — K²⁰
 جهاندیدگانرا همه کرد خوار — K, IV, J²⁴ زان [ازان — IV, VI] اسب او — IV, VI, J²³
 اسبش — IV²⁷ کشته — VI برفتند — K²⁶ از پیش خسرو — VI اسبش — IV²⁵

- چه جستنی ازین¹ رقعہ اندر همی بدو گفت بہرام کای ترکزاد تو⁴ خاقان نژادی نہ از کیستیماد بدانست ہرمز⁵ کہ او دست خون شنید⁸ آن سخنیہای بی کام⁹ دگر شب چو برزد سر از کوه ماہ نماند آن زمان بر درش بخردی¹¹ ز خوی بد آید ہمہ بدتری¹⁴ وزان¹⁵ پس نبد زندگانیش خوش بسالی¹⁷ باصطغر بودی دو ماہ کہ شہری خنک بود و روشن ہوا چو پنهان شدی چادر¹⁸ لاژورد منادی گری برکشیدی خروش اگر کشتہ مندی شود کوفتہ وگر اسب در کشتزاری رود²¹ دم و گوش اسبش²⁴ بماید برید بدو ماہ گردان²⁶ بدی²⁷ در جہان بہر کشوری داد³⁰ کردی چنہین پسر بد مر اورا³¹ گرامی یکی
- 220
- 225
- 230
- 235
- بخواہی ربودن ز من سر² همی بخون ریختن تا نباشی تو³ شاد کہ کسری ترا تاج بر سر نہاد بیازد⁶ همی زندہ بی رهنمون⁷ بزندان فرستاد بہرام را بزندان دژ¹⁰ آگاہ کردش تہاہ همان رهنمائی و ہم¹² موبدی¹³ نگر تا سوی خوی بد ننگری ز تیمار زد بر دل خویش تش¹⁶ کہ کوتاہ بودی شبان سپاہ از آنجا گذشتن نبودی روا پدید آمدی کوه¹⁹ یاقوت زرد کہ ای نامداران با فر و ہوش وزان رنج کارندہ آشوفتہ²⁰ کسی نیز²² بر میوہ داری رود²³ سر دزد بر دار²⁵ باید کشید بد و نیکویی زو²⁸ نبود²⁹ نہان ز دہقان ہمی یافتی آفرین کہ از ماہ پیدا نبود اندکی

کسری - K⁵ ز - J⁴ نباشید - J³ سر از من - K² برین - VI بدین - K¹ IV, VI, 9 ستد - IV⁸ با رهنمون - IV⁷ نیابد - VI ندارد (!) - K⁶ نماید (?) - J⁶ چه از رهنمایان چه از بخردان - K¹³ و همان - IV مگر - J¹² موبدان - K¹¹ در - K¹⁰ دژ - J¹⁰ ز سالی - K¹⁸ J¹⁷ K¹⁷, IV, VI پش (!) - IV, VI¹⁶ ازان - K¹⁵ بتتری - K¹⁴ مہتری - J¹⁴ کشتہ زاری شود - IV, VI شود - K²¹ شود مرد دہقان بر آشوفتہ - VI²⁰ جام - VI¹⁹ پردہ تنش را - K²⁵ دم اسب و گوشش - K²⁴ IV, VI, 24 شود - K²³ IV, VI, 23 شب تیرہ - K²² VI²⁹ نیک از وی - K²⁸ چنان شد بدو ماہ ازو - VI²⁷ کرد آن - K²⁶ IV, 26 ابردار بود اورا - IV³¹ رای - K³⁰ کہ نیک و بد از وی نماندی

- یکی ساده صندوق دیدم سیاه
 200 نهاده بصندوق در حقه‌ای
 نبشتست² بر پرنیان³ سپید
 بخط قدرت آن جهاندار شاه
 چو هرمز شنید آن⁵ فرستاد⁶ کسی
 که در گنج‌های پدر⁸ باز جوی
 بران مهر بر¹⁰ نام نوشین روان
 205 هم اکنون شب تیره پیش من آر
 شتابید گنجور و صندوق جست
 جهاندار صندوق را¹³ برگشاد¹⁴
 بصندوق در حقه با مهر¹⁶ دید
 نگه کرد پس¹⁸ خط نوشین روان
 210 که هرمز بده سال و²² بر سر دو سال
 ازان²⁴ پس پر آشوب گردد جهان
 پدید آید از هر سویی²⁶ دشمنی
 پراکنده گردد ز²⁸ هر سو سپاه
 دو چشمش کند کور خویش ز³¹ نشی
 215 بخط پدر هرمز آن³³ رقعہ³⁴ دید
 دو چشمش پر از خون شد و روی زرد
- یکی ساده صندوق دیدم سیاه
 بحقه درون پارسی¹ رقعہ‌ای
 بدان باشد⁴ ایرانیان را امید
 ترا اندران کرد بناید نگاه
 بنزدیک گنجور⁷ فریادرس
 یکی ساده صندوق و⁹ مهری بروی
 که جاوید بادا روانش جوان¹¹
 فراوان بچستن مهر روزگار
 بیاورد پویان بمهر¹² درست
 فراوان ز نوشین روان کرد یاد¹⁵
 شتابید وزو¹⁷ پرنیان برکشید
 نبشته¹⁹ بران رقعہ²⁰ پرنیان²¹
 یکی شهرپاری بود²³ بی همال
 شود نام و آواز او در نهان²⁵
 یکی بدنزادی و آهرمندی²⁷
 فرو افگند²⁹ دشمن او را ز گاه³⁰
 ازان³² پس برآرند هوش از تنش
 هراسان شد و پرنیان برکشید³⁵
 بمهرام گفت ای جفا پیشه مرد

نوشتست بران پرنیان - VI 1 پرنیان - VI 2 نوشتست - IV, VI 3 پرنیانی - VI 4 فرستاده - VI 5 این - K 6 بدانست - VI 7 صندوق سر - K 8 کهن - K, IV, VI 9 مهری - K 10 نهاده بران رقعہ پرنیان - VI 11 بدان مهر بد - K 12 ازو - K 13 بر حقه و مهر - VI 14 مهر را حقه - VI 15 برگشاد - IV 16 درکشاد - IV 17 که جاوید بادا روانش جوان - VI 18 حقه - VI 19 نوشته - IV, VI 20 در - VI 21 و از - IV 22 و - K 23 شود - IV, VI 24 وزان - K 25 ب. переставлен со след. б. 26 بی - VI 27 بی - VI 28 فرود آورد - K 29 به - K 30 فرود آورد - K 31 بی - VI 32 وزان - K, IV, VI 33 این - VI 34 بزر مهر آن نامه - K 35 سردنش

- 180 که این¹ ترکزاده سزاور نیست
 که خاقان نژادست و بدگوه‌رست
 تو گفתי که هرمز بشاهی⁴ سزاست
 گواهی⁷ من از بهر این دادم
 ز تشویر⁸ هرمز فرو پژمرد
 بزندان فرستادشان تیره شب
 185 سیم¹³ شب چو برزد سر از کوه ماه
 بزندان دزدان مر اورا بکشت
 چو بهرام آذر مهران آن¹⁸ شنید
 پیامی فرستاد نزدیک شاه
 تو دانی که من²¹ چند کوشیده‌ام²²
 190 بپیش پدرت آن سزاور شاه²⁴
 یکی پند گویم چو خوانی مرا
 ترا سودمندست از²⁵ پند من
 بایران ترا²⁷ سودمندی بود
 پیامش چو نزدیک هرمز رسید
 195 که بهرام را پیش³⁰ شاه آورد³¹
 شب تیره بهرام را پیش خواند
 بدو گفت برگوی کان³⁴ پند چیست

بخریدار—K³ کسی اورا بشاهی—K², IV, VI (метр нарушен). این IV—оп. 1—Л
 VI—گواهی—K⁷ سپس—IV⁶ آن VI—زان—K⁵ شاهی مر اورا—IV⁴ (метр нарушен).
 K¹², VI—ایشان VI—مردان—Л¹¹ کجا—VI¹⁰ که—K⁹, IV⁹ تشویش—VI⁸ گرامی
 K¹⁵, IV, VI—سیمه IV—здесь и в некоторых других местах—IV¹⁴ سیوم—IV¹³ سوم—K¹³ بتدبیر
 و K²⁰, IV—доб. شاه نو—Л¹⁹ را—K¹⁸ VI—б. оп. 17 از درد—K¹⁶ بپرداخت
 L²⁶ زمین—K²⁵ گاه—K²⁴ همه—K²³ چنده نوشیده‌ام (!)—VI²² هر—K²¹
 —L²⁹ IV—б. оп. 28 ازان—VI²⁷
 چو پیغام بهرام بشنود شاه * بسالار بهرام فرمود شاه
 کین—K³⁴, IV, VI—فراوان سخنها—VI³³ بخوبی—VI³² آورد—Л³¹ نزد—K³⁰, IV, VI

- سزوار گنجست اگر¹ مرد رنج
بدانست بهرام آذر-مهران
چگونست و آنرا پی و بیخ³ چیست
سرانجام جز⁶ دخمه بی کفن⁷ 165
چنین داد پاسخ که ای شاه راد¹¹
که ویرانی شهر ایران ازوست¹³
نگوید سخن جز همه بتتری¹⁶
چو سیمای برزین شنید این سخن
بید بر تن من گواپی مده¹⁹ 170
چه²¹ دیدی ز من تا تو یار²² منی
بدو گفت بهرام آذر-مهران
کزان²⁵ بر نخستین تو خواهی درود
چو²⁸ کسری مرا و ترا پیش خواند
ابا موبد موبدان³⁰ برزمهر³¹ 175
بپرسید کین تخت شاهنشاهی
بکتر دهم گر³⁴ بهتر پسر
همه یکسر از جای برخاستیم³⁵
- که بدخواه زیما نباشد بگنج
که آن² پرسش شهریار جهان
کزان بیخ اورا⁴ بپاید⁵ گریست
نیاید⁸ ازین⁹ مهتر انجمن¹⁰
ز سیمای برزین مکن ایچ یاد¹²
که مه¹⁴ مغز بادش بتن بر¹⁵ مه پوست
بر آن بتتری بر¹⁷ کند داوری¹⁸
بدو گفت کای نیک یار کهن
چنین دیورا آشنایی مده²⁰
ز کردار و گفتار آهرمنی²³
که تغمی پراگندهای در²⁴ جهان
از²⁶ آتشی نیابی²⁷ مگر تیره دود
بر تخت شاهنشاهی برنشاند²⁹
چو ایزدگشسب³² آن مه³³ خوب چهر
کرا زیبد و کیست با فرهی
که باشد بشاهی سزوار تر
زبان پاسخشرا بیاراستیم³⁶

آن-IV و آن از پی بیخ-K³ این-K² VI-یا VI-оп. اگر¹ ل-
ازان-K⁶ نیاید-K⁵ مارا-IV کار مارا-K⁴ آن شاخ و آن بیخ-VI رای و آن بیخ
نیابیم جز دخمه بیگفن-IV¹⁰ ازان-VI⁹ نیابیم-K⁸ ازین مهتر انجمن-IV⁷
VI-هیچ یاد-K¹² گفت بهرام کای شهریار-VI گفت بهرام کای شاهزاد-K¹¹, IV
بدتری-IV برتری-ل¹⁶ در-VI بگیتی-K¹⁵ نه-ل¹⁴ بدوست-K¹³ تو شمار
-IV¹⁹ VI-б. оп. بدان بدتری بر-IV بدان تیزی بر سر-K¹⁷ پس از برتری بر-ل¹⁷
-K²⁴, IV, VI-آهرمنی-K²³ جفت-K²² چو-VI²¹ VI-б. оп. دهی-IV²⁰ دهی
که-IV²⁸ دیابی(!)-ل²⁷ وز-K²⁶, IV, VI-که این-IV که آن-K²⁵ پراکندی اندر
-ل³² موبد پیر برزیمهر-VI³¹ موبدان موبد-K³⁰ شاهی بزانو نشاند-K²⁹, IV, VI
بیاراستید-K³⁶ برخاستید-K³⁵ یا-K³⁴, IV, VI-همه-K³³ آذرگشسب

- 145 بدو گفت خواهی¹ که ایمن² شوی
چو خورشید بر برج⁴ روشن شود
تو با نامداران ایران بیای⁶
ز سیمای برزینت پرسم⁸ سخن
بپرسم که این¹⁰ دوستار تو کیست¹¹
150 تو پاسخ چنین ده که این¹³ بدتنست
وزان¹⁶ پس ز من هرچ خواهی¹⁷ بخواه
بدو گفت بهرام کایدون¹⁹ کنم
بسیمای برزین که بود از مهران²¹
همی ساخت²⁴ تا چاره‌ای چون کند
155 چو پیدا شد آن چادر عاج گون²⁵
جهاندار بنشست بر تخت عاج
بزرگان ایران بران²⁹ بارگاه
ز در پرده برداشت سالار بار
چو بهرام آذر مهران پیشرو
160 نشستند هر یک³¹ بآیین³² خویش
بمهرام آذر مهران گفت شاه

—K, IV, 4 زشتی—K, IV, 3 آزر—K, 2 ان اردت آن تسلیم منی—B خواهی—J, 1
سیمای—K, 8 نوان—K, پیا—J, 7 و ایرانیان—K, پیا—J, 6 دشت—K, 5 تخت—VI, چرخ
اورا—VI, چیست—K, IV, 11 آن—IV, 10 تو دل بد مکن—K, IV, VI, 9 برزین بپرسم
هریمنست—K, IV, 15 و از—K, 14 آن—K, VI, 13 پسندیده—K, IV, 12 سرشتش ز چیست
بدین—IV, 20 ایدون—IV, VI, 19 گنج و تخت—VI, 18 آنچه باید—VI, 17 ازان—K, 16
66. VI—23 گزیده پدر آن—IV, پدر و آن—J, 22 بسیمای یکی از نژاد کیان—IV, 21
VI—26 سیم گون—K, 25 همی خواست—K, 24 153—154 оп.; K—б. переставлен со след. б. 27 K—доб.: چو نعل از

جهان بستند از لشکر هند و روم * پیفگند فرشی بهر مرز و بوم
IV, VI, 32 کس—VI, 31 سیمه—IV, 30 بدان—K, IV, VI, 29 نهادش بسربر دلفروز—K, 28
بران—K, 34 ستادند—VI, 33 ابر جای

- 130 که آن زهر شد بر تنش کارگر
فرستاده را چشم موبد بدید³
بدو گفت رو پیشی هرمزد گوی⁴
بدین داور نبرد داور شویم⁷
ازین پس تو ایمن مشو⁹ از بدی
تو پدرود باشی ای بداندیش مرد¹⁰
135 چو بشنید گریان بشد¹² استوار
سپهبد پیشیمان شد از کار اوی¹³
مر آن درد را راه¹⁵ چاره ندید
بمرد آن زمان موبد موبدان
چنینست کیهان همه²⁰ درد و رنج
140 که این روزگار خوشی بگذرد
چو شد کار دانا²⁴ بزاری²⁵ بسر
جهاندار خونریز و²⁶ ناسازگار
میان تنگ خون ریختن را بیست
چو شب تیره تر شد مر اورا²⁹ بخواند
- گر¹ اندیشه ما نیامد بمر²
سرشکشی ز مژگان برخ برچکید
که بختت ببرگشتن⁵ آورد روی⁶
بجایی که هر دو برابر شویم⁸
که پاداش پیشی آیدت ایزدی
بدآید برویت ز بد کار کرد¹¹
بیاورد پاسخ بر شهریار
بپیچید ازان راست گفتار اوی¹⁴
بسی¹⁶ باد سرد از جگر برکشید¹⁷
برو زار و¹⁸ گریان شده¹⁹ بخردان
چه یازی²¹ بتاج²² و چه نازی بگنج
زمانه نفس را²³ همی بشمرد
همه کشور از درد زیر و زبر
نکرد هیچ یاد از بد روزگار
بمهرام²⁷ آذر مهان آخت²⁸ دست
بپیشی خود اندر³⁰ بزانو نشاند

چو دید-³ K نتابید سر-VI نیاید بمر-IV چه آمد بسر-K² کرز-K, IV, VI¹
K-⁶ доб.:⁶ سوی گشتن-VI⁵ هرمز بگوی-K, IV, VI⁴
سرانجام از اندیشه نابکار * شوی زین جهان کور و بیچاره زار
ز تو یافته دشمنان کام دل * روانت ازین بد بماند خجل
بپیشت-K¹¹ خود-VI¹⁰ مخسب-IV, VI⁹ بجای گهر زو برابر شوم-K⁸ شوم-K⁷
برآشت ازان کار کرد-VI¹³ برفت-K, IV, VI¹² بروی بد از کار بد-IV ز کردار بد
Л-¹⁷ доб.:¹⁷ یکی-IV¹⁶ و¹⁶ доб.-IV هیچ-K, VI¹⁵ مرد-VI¹⁴
بدو گفت رو پیشی موبد بگوی * کزین پس ندارد سپهرت بروی
K-²³ بنام-IV²² نازی-II²¹ پر-K, IV, VI²⁰ همه-K, IV, VI¹⁹ و¹⁸ IV, VI¹⁸
و²⁶ IV, VI²⁶ تمامی-K²⁵ موبد-K, IV, VI²⁴ دم ما-VI نفس مرد دانا-IV دمام
گشتش مهانرا-K تیره شد مهترانرا-Л²⁹ ساخت-IV یافت-K²⁸ ز بهرام-K²⁷
بندزدیک گاهش-IV³⁰

همی خورد شاه از کران تا کران
نگه کرد موبد بدان² بنگرید
که زهرست بر خوان⁷ قریاک اوی⁸
بران¹⁰ کاسه زهر یازید دست
بران¹² بندگان نیز نازش¹³ کنند
بیازید دست گرامی بخوان
ترا کردم¹⁴ این لقمه پاک و¹⁵ نغز
کزین¹⁷ پس چنین باشدت¹⁸ پرورش
که جاوید بادا سر و افسرت
بسیری²⁰ رسیدم²¹ نیفزاییم²²
بپاکوی روان جهاندار²³ شاه
برین آرزو²⁵ نشکنی پشت من
بیامد نماید مرا رای²⁶ و راه
همی راند²⁸ تا خانه خویش تفت
یکی جامه افکند و³⁰ فالان بغفت
ازان گنجها گر ز شهر³¹ آورند
ز هرمز بیزدان بنالید زار
بدان تا کند کار موبد نگاه

خورشها ببردند¹ خوالیگران
چو آن کاسه زهر پیش آورید
بران³ بدگمان⁴ شد⁵ دل پاک اوی⁶
چو هرمز نگه کرد⁹ لبرا ببست
بران¹¹ سان که شاهان نوازش کنند
ازان کاسه برداشت مغز استخوان
بموبد چنین گفت کای پاک مغز
دهن¹⁶ باز کن تا خوری زمین خورش
بدو گفت موبد بجان و سرت
کزین نوشه¹⁹ خوردن نفرماییم
بدو گفت هرمز بخورشید و ماه
که بستانی این نوشه²⁴ ز انگشت من
بدو گفت موبد که فرمان شاه
بخورد و ز خوان زار و²⁷ پیچان برفت
ازان²⁹ خوردن زهر با کسی نگفت
بفرمود تا پای زهر آورند
فروخورد قریاک و³² نامد بکار
یکی استواری فرستاد شاه

115

120

125

оп. شد-Л⁵ برگوا-К⁴ ازان-VI بدان-К³ بدو-IV² چو بردند-IV¹
بدان-К¹⁰, IV, VI و Л-доб.⁹ او-К⁸, VI و Л-доб.⁷ او-К⁶, VI (метр нарушен).
IV-оп.; К¹⁵, VI و دادم-К¹⁴ تارش(!)-К¹³ اجر-VI بدان-IV¹² بدان-К¹¹, IV
جز این باشدت-VI بایدت-К¹⁸ وزان-VI وزین-IV ازین-К¹⁷ دهن-К¹⁶ کار
خردمند-Л²³ بیغشاییم-К²² رسیدن-К²¹ بپیری-VI²⁰ توشه-К¹⁹, IV
بیاید بماند-К نماید مرا روی-Л²⁶ بدین آرزو-К, IV, VI برین آرزوی-Л²⁵ لقمه-К²⁴
(метр нарушен). و زان خانه-Л²⁷ بیاید نماید بما رای-VI بیاید نماید مرا رای-IV بما رای
(нет рифмы); همان نیز قریاک زهر-К³¹ оп. و-К³⁰ وزان-VI²⁹ همی رفت-VI و Л-доб.²⁸
بران زهر قریاک-К³², IV بتازند و قریاک بهر-VI

- نهادند خوان پیش ایزدگشسب¹
 پس ایزدگشسب³ آنچ اندرز⁴ بود
 ز دینار وز⁵ گنج وز خواسته⁶ 95
 بموید چنین گفت کای نامجوی
 که گر سر نپیچی⁹ ز گفتار من
 که از شهریاران تو خورده¹²
 بدان¹⁴ رنج پاداش بند آمدست
 دلی بی‌گنه پر غم ای¹⁶ شهریار 100
 چو موید سوی خانه شد در زمان
 شنیده یکایک بهرمزد گفت¹⁹
 ز²⁰ ایزدگشسب²¹ آنکهی²² شد درشت
 سخنه‌های موید فراوان شنید
 همی‌راند اندیشه بر²⁴ خوب و زشت 105
 بفرمود تا زهر خوالی‌گرش
 چو موید پیامد به‌نگام بار²⁶
 بدو گفت کامروز ز²⁸ ایدر مرو
 چو بنشست موید نهادند خوان
 بدانست کان خوان زمان ویست 110

K-⁴ آذرگشسب-Л³ باز- VI- IV- K² ایزدپرست- IV- آذرگشسب-Л¹
 IV, بپی‌راسته- K⁷ گنج آراسته- K⁶ IV, VI- و از-Л, K⁵ آنکه اندرز- VI- از در بند
 براندیش- K¹⁰ بپیچی- K⁹ بهرمز بگوی- IV, VI-⁸ و از [هم از- VI] خواسته- VI-
 ازان- VI-¹⁴ بر- K¹³ IV, VI- که پیش پدرت اندرون برده‌ام- K¹² درد و پیکار- VI-¹¹
 شمارم- VI- نماید-Л¹⁷ در غم- VI- оп.; IV- پرگنه از غم- K¹⁶ بند- K¹⁵ IV, VI-
 از- VI- بر- K²⁰ IV, VI- بهرمز بگفت- K¹⁹ IV, VI- بکار آگهان گفت مرد دوان- K¹⁸
 VI-это мисра, б. 104 и первое мисра б. 105 оп.²³ آنزمان- K²² IV- آذرگشسب-Л²¹
 K-²⁷ کار- VI-²⁶ پیامیخت اندر- VI- پیش او در- IV- دز یک(?)-Л²⁵ اندیشه- K²⁴
 اندر کشتن IV-²⁹ доб. заголовок: امروز از- K²⁸ IV, VI- بپرسیدن- IV, VI- بپرسید از
 هرمزد شاه وزیران پدر خود بمر

- همی خوردنی آرزوی¹ آیدم
یکی خوردنی پاک پیشم² فرست
80 دل موبد از درد پییغام⁴ اوی
چنان⁷ داد پاسخ که از کار بند
ز پییغام او شد⁹ دلشی پر شکن
بزدان فرستاد لختی خورش¹⁰
85 همی¹² گفت کاکنون شود¹³ آگهی
که موبد بزدان فرستاد چیز
گزند آیدم زین¹⁸ جهاندار مرد
هم از بهر²⁰ ایزدگشسب²¹ دبیر
بفرمود تا پاک خوالیگرش
90 ازان²³ پس نشست از بر تازی اسب
گرفتندمر یک دگررا کنار
ز خوی بد²⁷ شاه چندی سخن

بر من—VI بر من یکی پاک چینی—IV همین بر من—Л² آرزو—K, IV, VI¹
جا—Л⁵ او—Л, VI⁴ چو مردم کفن دوز و بالین—Л, IV, VI³ یکی چرب و/ شیرین
K—доб.: او—Л, VI⁶ از جام—IV ازان جای—K, VI

ز کردار هر مز بنالید مرد * ز اندیشه رنگ رخشی گشت زرد
ز دردش بهمانده—VI¹¹ طعام—VI¹⁰ بد—VI⁹ 82—84 оп. K—66.⁸ بدو—VI چنین—IV⁷
تاجور مرد—K, IV¹⁵ بدان—VI¹⁴ رسد—IV¹³ چنین—IV¹² 6. оп. IV—بی آرام و کام
زان—VI بد آید مرا از—K¹⁸ بر ما قنش—IV همان جان ما—K¹⁷ بافرهی—IV¹⁶
IV—آذرگشسب—Л²¹ مهر—IV چو از مهر—K²⁰ رخسار—IV و کین روی—K, VI¹⁹
آب—VI²⁵ بزدان آذرگشسب—VI آذرگشسب—Л²⁴ وزان—IV, VI²³ بود—VI برد
K, IV—перед б. доб.:²⁶ مژگان

نگهبان زندان چو او را بدید * شد از بیم رنگ رخشی ناپدید
نیارست گفتن بزدان مرو * که این شهریار نیست جوشان و نو
فرود آمد آن پیر گریان ز اسب * همی رفت تا پیش ایزدگشسب
سختشان—IV²⁸ ز بیدادی—K²⁷

هر آن چیز در پادشاهی² که خواست
 بیخسوسو شد از راه³ آیین و کیش
 بدی شاد و⁵ ایمن ز بیم گزند
 بدین⁶ گونه بد⁷ رای⁸ و آیین شاه
 یکی پیر و⁹ دانا¹⁰ و دیگر جوان
 دبیر¹³ خردمند با فر و چهر
 خردمند و روشن دل و شاد کام
 چو دستور بودند و همچون¹⁶ وزیر
 یکایک برآرد¹⁸ بناگاه گرد
 که روزی شوند اندرو ناسپاس
 بیمهاده بر²² بند و زندانش ساخت
 رخانش ز اندیشه بی رنگ²³ شد
 بمردی²⁵ ورا²⁶ نام بد زردهشت
 چنان شد که دل²⁸ خسته گردد بتیر
 نه خورد و نه پوشش نه انده گسار³⁰
 بموید که ای³² بنده را³³ مغز و پوست³⁴
 کسی را بنزدیک من نیست راه

چنین بود تا شد¹ بزرگیش راست
 برآشفت و خوی بد آورد پیش
 هر آن کس که نزد پدرش⁴ ارجمند
 یکایک تبه کردشان بیگناه
 سه مرد از دبیران نوشین راون
 چو ایزدگشسب¹¹ و دگر برزمهر¹²
 سه دیگر که¹⁴ ماه آذرش بود نام
 بر تخت نوشین راوان این¹⁵ سه پیر
 همی خواست هرمز کزین هر¹⁷ سه مرد
 همی بود ز¹⁹ ایشان دلش پرهراس
 بایزدگشسب²⁰ آن زمان²¹ دست آخت
 دل موبد موبدان تنگ شد
 که موبد بد و پای²⁴ بودش سرشت
 ازان پند ایزدگشسب²⁷ دبیر
 چو روزی برآمد²⁹ نبودش زوار
 ز زندان پیامی³¹ فرستاد دوست
 منم بی زواری³⁵ بزدان شاه

65

70

75

K-⁴ و VI-³ دوب. بران چیز بر پادشا شد [VI-^{بد}] K, IV, VI-² و باشد-IV¹
 و-IV⁹ و رسم-⁸ VI شد-⁷ K, VI برین-⁶ K, IV, VI و-⁵ K بر پدرش-^{VI} پدر
 ل-¹⁴ ز پیر-¹³ IV پیر ز مهر-¹² IV آذرگشسب-¹¹ ل پیرسر بود-^{VI} برنا-¹⁰ K
 پنهان (!)-^{IV} همی ساخت هرمزد ازین هر-¹⁷ ل و همچو-¹⁶ K آن-¹⁵ ل دگر آنک
 ل-²⁰ از-¹⁹ K, IV, VI برآرم-¹⁸ VI همی گفت با خود که من زین-^{VI} که تا زین
 IV-²⁴ بپیچید و رویش پر آژنگ-²³ IV بیمهودگی-²² ل گهی-²¹ VI بآذرگشسب
 آذرگشسب-²⁷ ل مر آن پیررا-²⁶ IV بخردی-²⁵ K, VI که از گوهر پاک-^{VI} زبد پاک
 بندرا-³³ ل این-³² K پیامش-³¹ IV ب. VI-³⁰ و. VI-³⁰ برآمد-²⁹ ل کجا-²⁸ ل, VI
 VI-³⁴ دوب. VI-³⁴ مغزرا

چو روزی برآمد نبودش قرار * نه خورد و نه آرام و نه میگسار
 که من بیگناهم-³⁵ VI

- 45 چو بخشایش از دل کند شهریار
هر آن کسی که او پند ما داشت² خوار
چو شاه از تو خشنود شد راستیست
درشتیش⁶ نرمیست⁷ در پند تو
ز نیکی میهرهیز هرگز برنج
چو اندر جهان کام دل یافتی
50 چو دیهیم هفتاد بر سر نهی
بهر کار درویشی دارد دل
همی خواهم از پاک پروردگار
که درویش را شاد¹⁷ دارم¹⁸ بگنج
55 هر آن کس که شد در جهان شاهفشی
سرشرا پیچیم ز کنداوری
چنین است²² انجام و آغاز ما
درد جهان آفرین بر شماست²⁵
چو بشنید گفتار او انجمن
60 سر گنج دازان²⁹ پر از بیم گشت
خردمند و³⁰ درویش زان هرک³¹ بود

نجوید- VI- خون- IV-³ تهدید ما داشت- IV, VI- تهدید ما کرد- L-² روی- VI-¹
بزمست- L, K-⁷ درشتی و- K-⁶ نه از غایت کژی و- VI-⁵ ازو- K-⁴ دلش خوبی
13 VI-6. op. 12 L- همی 11 VI- رنج (нет рифмы). 10 VI- شاد دلرا- VI- 9 VI-6. op. 8 L- نرم
16 K- доб.: 15 VI- امان یابم 14 IV- چندین
که درویش را پاک روزی دهم * همه شادی و دلفروزی دهم
22 K, IV, VI- داری- VI-²¹ نخواهم- K, IV, VI-²⁰ ندارم- K-¹⁹ دارد- VI-¹⁸ یاد- K-¹⁷
شما- IV, VI- چنین باد تا باد دین شما- K-²⁵ آواز- IV-²⁴ هوش- K-²³ همینست
سر- K-²⁹ ازو- VI- ازان- IV- زو- K-²⁸ بر شما- VI- شما- K, IV-²⁷ بادا- IV, VI-²⁶
درویش را ز- VI- از آن که- IV- روشن روان هر که- K-³¹ و VI-³⁰ بخردان زو
روشنایی- L-³² آنکه

30 بهر کشوری دست و^۱ فرمان مراست^۲
کسی را که یزدان کند پادشا
که سرمایۀ^۳ شاه بخشایشست
بدرویشی بر مهربانی کنیم
هر آن کس که ایمن شد از کار خویش
شمارا بمن هرچ^۴ هست آرزوی^۵
ز چیزی که دستان^۶ هراسان بود
35 هر آن کس که هست از شما نیکبخت
میان بزرگان^۷ درخشش مراست
شما مهربانی بافزون کنید
هر آن کس که پرهیز کرد از دو کار
بخشنودی کردگار^۸ جهان
40 دگر آنک^۹ مغزش بود پر خرد
چو نیکی فزایی^{۱۰} بروی کسان
میامیز با مردم کژگوی
وگر شهریار^{۱۱} بود دادگر
گر ایدونک گویی نداند^{۱۲} همی

توانایی و داد^{۱۳} و پیمان^{۱۴} مراست^{۱۵}
بنیازد بدو^{۱۶} مردم پارسا
زمانه ز بخشش باسایشست^{۱۷}
بپرمایه^{۱۸} بر پاسبانی کنیم
بر ما چنان کرد بازار^{۱۹} خویش
مدارید راز از^{۲۰} دل نیکگوی^{۲۱}
مرا داد آن دادن^{۲۲} آسان بود
همه شاد باشید زین^{۲۳} تاج و تخت
چو بخشایش^{۲۴} و داد و بخشش^{۲۵} مراست
ز دل کینه و آز بیرون کنید
نبیند دو چشمش بد روزگار
بکوشید یکسر کهان و مهان
سوی ناسپاسی دلش ننگرد^{۲۶}
بود مزد آن^{۲۷} سوی تو^{۲۸} نارسان^{۲۹}
که او را^{۳۰} نباشد سخن جز بروی
تو بر وی بسستی گمانی^{۳۱} میر
سخنهای شاهان بخواند^{۳۲} همی

¹ K—بخوبی همه دست
доб. выше оп. б. 24. ⁶ Л—پیر و

همه کار ما داد و بخشایششست * ز فرهنگ گیتی پر آرایششست
 ز من- VI بما هرچه- K, IV¹¹ جوان کرد آثار [بازار- VI]- L, IV, VI¹⁰ سرمایه- IV⁹
 K, IV, ¹⁴ بدارید راز از [از- VI]- K, VI بازار از- L¹³ آرزو- K, IV, VI¹² هر چه
 IV, ¹⁷ پر- K داد ازان دادن- K, VI دادن داد- L¹⁶ دل مردم بد- K¹⁵ دل نیکو- VI
 شهریار- IV²¹ پوششی- K²⁰ همان کوششی- VI¹⁹ بتخت اندرون خود- K¹⁸ ازین- VI
 او- K, L²⁶ من- L²⁵ فزاید- L²⁴ VI- 66. 40-41²³ آنکه- IV²² K-²⁷ доб.:

سرمایه شاه بخشایش نیست * زمانه ز بخشش پر آرایش نیست
جه خوانی —³² Π —³¹ Π — (!) —³⁰ گمانی بیستی —²⁹ Π —²⁸ شهر یاری —²⁷ Π —²⁶ Π —²⁵ Π —²⁴ Π —²³ Π —²² Π —²¹ Π —²⁰ Π —¹⁹ Π —¹⁸ Π —¹⁷ Π —¹⁶ Π —¹⁵ Π —¹⁴ Π —¹³ Π —¹² Π —¹¹ Π —¹⁰ Π —⁹ Π —⁸ Π —⁷ Π —⁶ Π —⁵ Π —⁴ Π —³ Π —² Π —¹ Π —⁰ Π —⁻¹ Π —⁻² Π —⁻³ Π —⁻⁴ Π —⁻⁵ Π —⁻⁶ Π —⁻⁷ Π —⁻⁸ Π —⁻⁹ Π —⁻¹⁰ Π —⁻¹¹ Π —⁻¹² Π —⁻¹³ Π —⁻¹⁴ Π —⁻¹⁵ Π —⁻¹⁶ Π —⁻¹⁷ Π —⁻¹⁸ Π —⁻¹⁹ Π —⁻²⁰ Π —⁻²¹ Π —⁻²² Π —⁻²³ Π —⁻²⁴ Π —⁻²⁵ Π —⁻²⁶ Π —⁻²⁷ Π —⁻²⁸ Π —⁻²⁹ Π —⁻³⁰ Π —⁻³¹ Π —⁻³² Π —⁻³³ Π —⁻³⁴ Π —⁻³⁵ Π —⁻³⁶ Π —⁻³⁷ Π —⁻³⁸ Π —⁻³⁹ Π —⁻⁴⁰ Π —⁻⁴¹ Π —⁻⁴² Π —⁻⁴³ Π —⁻⁴⁴ Π —⁻⁴⁵ Π —⁻⁴⁶ Π —⁻⁴⁷ Π —⁻⁴⁸ Π —⁻⁴⁹ Π —⁻⁵⁰ Π —⁻⁵¹ Π —⁻⁵² Π —⁻⁵³ Π —⁻⁵⁴ Π —⁻⁵⁵ Π —⁻⁵⁶ Π —⁻⁵⁷ Π —⁻⁵⁸ Π —⁻⁵⁹ Π —⁻⁶⁰ Π —⁻⁶¹ Π —⁻⁶² Π —⁻⁶³ Π —⁻⁶⁴ Π —⁻⁶⁵ Π —⁻⁶⁶ Π —⁻⁶⁷ Π —⁻⁶⁸ Π —⁻⁶⁹ Π —⁻⁷⁰ Π —⁻⁷¹ Π —⁻⁷² Π —⁻⁷³ Π —⁻⁷⁴ Π —⁻⁷⁵ Π —⁻⁷⁶ Π —⁻⁷⁷ Π —⁻⁷⁸ Π —⁻⁷⁹ Π —⁻⁸⁰ Π —⁻⁸¹ Π —⁻⁸² Π —⁻⁸³ Π —⁻⁸⁴ Π —⁻⁸⁵ Π —⁻⁸⁶ Π —⁻⁸⁷ Π —⁻⁸⁸ Π —⁻⁸⁹ Π —⁻⁹⁰ Π —⁻⁹¹ Π —⁻⁹² Π —⁻⁹³ Π —⁻⁹⁴ Π —⁻⁹⁵ Π —⁻⁹⁶ Π —⁻⁹⁷ Π —⁻⁹⁸ Π —⁻⁹⁹ Π —⁻¹⁰⁰ Π —⁻¹⁰¹ Π —⁻¹⁰² Π —⁻¹⁰³ Π —⁻¹⁰⁴ Π —⁻¹⁰⁵ Π —⁻¹⁰⁶ Π —⁻¹⁰⁷ Π —⁻¹⁰⁸ Π —⁻¹⁰⁹ Π —⁻¹¹⁰ Π —⁻¹¹¹ Π —⁻¹¹² Π —⁻¹¹³ Π —⁻¹¹⁴ Π —⁻¹¹⁵ Π —⁻¹¹⁶ Π —⁻¹¹⁷ Π —⁻¹¹⁸ Π —⁻¹¹⁹ Π —⁻¹²⁰ Π —⁻¹²¹ Π —⁻¹²² Π —⁻¹²³ Π —⁻¹²⁴ Π —⁻¹²⁵ Π —⁻¹²⁶ Π —⁻¹²⁷ Π —⁻¹²⁸ Π —⁻¹²⁹ Π —⁻¹³⁰ Π —⁻¹³¹ Π —⁻¹³² Π —⁻¹³³ Π —⁻¹³⁴ Π —⁻¹³⁵ Π —⁻¹³⁶ Π —⁻¹³⁷ Π —⁻¹³⁸ Π —⁻¹³⁹ Π —⁻¹⁴⁰ Π —⁻¹⁴¹ Π —⁻¹⁴² Π —⁻¹⁴³ Π —⁻¹⁴⁴ Π —⁻¹⁴⁵ Π —⁻¹⁴⁶ Π —⁻¹⁴⁷ Π —⁻¹⁴⁸ Π —⁻¹⁴⁹ Π —⁻¹⁵⁰ Π —⁻¹⁵¹ Π —⁻¹⁵² Π —⁻¹⁵³ Π —⁻¹⁵⁴ Π —⁻¹⁵⁵ Π —⁻¹⁵⁶ Π —⁻¹⁵⁷ Π —⁻¹⁵⁸ Π —⁻¹⁵⁹ Π —⁻¹⁶⁰ Π —⁻¹⁶¹ Π —⁻¹⁶² Π —⁻¹⁶³ Π —⁻¹⁶⁴ Π —⁻¹⁶⁵ Π —⁻¹⁶⁶ Π —⁻¹⁶⁷ Π —⁻¹⁶⁸ Π —⁻¹⁶⁹ Π —⁻¹⁷⁰ Π —⁻¹⁷¹ Π —⁻¹⁷² Π —⁻¹⁷³ Π —⁻¹⁷⁴ Π —⁻¹⁷⁵ Π —⁻¹⁷⁶ Π —⁻¹⁷⁷ Π —⁻¹⁷⁸ Π —⁻¹⁷⁹ Π —⁻¹⁸⁰ Π —⁻¹⁸¹ Π —⁻¹⁸² Π —⁻¹⁸³ Π —⁻¹⁸⁴ Π —⁻¹⁸⁵ Π —⁻¹⁸⁶ Π —⁻¹⁸⁷ Π —⁻¹⁸⁸ Π —⁻¹⁸⁹ Π —⁻¹⁹⁰ Π —⁻¹⁹¹ Π —⁻¹⁹² Π —⁻¹⁹³ Π —⁻¹⁹⁴ Π —⁻¹⁹⁵ Π —⁻¹⁹⁶ Π —⁻¹⁹⁷ Π —⁻¹⁹⁸ Π —⁻¹⁹⁹ Π —⁻²⁰⁰ Π —⁻²⁰¹ Π —⁻²⁰² Π —⁻²⁰³ Π —⁻²⁰⁴ Π —⁻²⁰⁵ Π —⁻²⁰⁶ Π —⁻²⁰⁷ Π —⁻²⁰⁸ Π —⁻²⁰⁹ Π —⁻²¹⁰ Π —⁻²¹¹ Π —⁻²¹² Π —⁻²¹³ Π —⁻²¹⁴ Π —⁻²¹⁵ Π —⁻²¹⁶

که آرایشی باغ بنهفته‌ای
بجام می اندر کنم² یاد تو
چو دیهیم هرمنز پیارایمت
نبینی⁴ پس از مرگ آثار⁵ من

نگارا بهارا کجا رفته‌ای
همی مهرگان¹ بویید از باد تو
چو رنگت شود سبز بسته‌ایمت
که امروز قی‌زست³ بازار من

[آغاز داستان]

پسندیده و دیده از هر دری
سخن‌دان و با فرّ و با یال⁸ و شاخ⁹
ز هرمنز که بنشست بر تخت داد
چو بنشست بر نامور پیشگاه
توانا و داننده¹² روزگار
گرانمایگانرا گرامی کنیم¹⁴
چنان چون پدر داشت با داد¹⁵ و فر¹⁶
ستم دیدگانرا تن‌آسان کنیم
همان بخشش و داد و شایستگی¹⁸
بد و نیک هرگز نماند²⁰ نهان²¹
که از دادشان آفرین بود بهر
بزرگی و گردی و شایستگی
بدانندیشرا داشتن درگداز

یکی پیر بد مرزبان⁶ هری
جهان‌دیده‌ای⁷ نام او بود ماخ
بپرسیدمش تا چه داری¹⁰ بیاد
چنین گفت پیر خراسان¹¹ که شاه
نخست آفرین کرد بر کردگار
دگر گفت ما¹³ تخت نامی کنیم¹⁴
جهانرا بداریم در زیر پر
گنه کردگانرا¹⁷ هراسان کنیم
ستون بزرگیست آهستگی
بدانید¹⁹ کز کردگار جهان
نیایگان ما تاجداران دهر
نچستند جز داد و بایستگی²²
ز که‌تر پرستش ز²³ مهتر نواز

15

20

25

IV-⁴ مرگست VI-³ بیک جام می نو کنم IV-² نو خورم II-² بوی جان VI-¹
با برگ و با برد K-⁸ جهان‌دیده و VI-⁷ و K-⁶ آزار K-⁵ بگیتی VI-⁶ ببینی
VI-¹² K, IV, VI آن پور ماخان VI-¹¹ دارد K, IV-¹⁰ ب. 6. IV-⁹ با برگ و با بیخ VI-
K-¹⁶ با زیب VI-¹⁵ پدر بد بآیین IV-¹⁵ کنم II-¹⁴ دا (!) II-¹³ دارندۀ
کسی بد کند بردباری کنیم * چو رنج آیدش بیش یاری کنیم
VI-¹⁸ بزرگی و گردی و شایستگی IV-¹⁷ گنه‌گارگانرا K-¹⁷ 22. ب. 6. 22. IV-¹⁶ دوب.
VI-²² 25 و 24. 26. ب. 26. 25 و 24. IV-²¹ نکرده K-²⁰ ندانید K-¹⁹ بایستگی
پرست وز-²³ II-²³ آهستگی

[پادشاهی هرمزد¹ دوازده سال بود]

همی کرد با³ بار و برگش⁴ عتاب⁵
بمستی همی داشتی در کنار⁶
همی یاد یار آمد⁹ از چنگ اوی⁸
کجا یافتی تیز بازار آن¹⁰
ز بار گران شاخ تو هم بغم¹¹
بدان¹² رنگ رخا پیاراستی
همی مشک بوید ز پیراهنت
بلؤلو¹³ بر¹³ از خون نقطه¹⁴ برزدی
سرت برتر از کاویانی درفش¹⁶
مرا کردی از برگ¹⁸ گل نامامید

بخندید قـمـوز بر² سرخ سیب
که آن دسته گل بوقت بهار
همی باد شرم آمد⁷ از رنگ اوی⁸
چه کردی که بودت خریدار آن
عقیق و زبرجد که دادت بهم
همانا که گل را بها خواستی
همی رنگ شرم آید از گردنت
مگر جامه از مشتری بستدی
زبرجدت برگست و چرم¹⁵ بنفش
بپیـرایه زرد و سرخ و سپید¹⁷

5

10

نجوید VI-³ از بر VI- بخنده نمود اندرو IV- نارنج با K-² نوشین روان IV-¹ دوب.
بر VI- رایشان داد کار K-⁶ 66. 14-ب عتیب K-⁵ نار و نرگس VI-⁴ L, K, VI-⁴ ابر
چو بد یافتی K-¹⁰ ناز آمد VI- باز آمد IV- یار آید L-⁹ او VI-⁸ آید L-⁷ کنار
IV- ز بازارگان بار گوهر بغم L-¹¹ چرا تافتی سر ز بازار آن VI- خود هم از کار آن
پر IV-¹³ همان VI-¹² ز بارگران نار و نرگس بغم VI- ز بار کز از بار گوهر بغم
زبرجد رخت VI- ومویت IV- نارت K- زبرجد بزرگست و چرم L-¹⁵ رقم K-¹⁴
سرخ و سبز و VI- سبز و شاخ سپید K-¹⁷ 4. 6. 16- K- ب. помещен после 6. 4. گشت خـطـت
مرگ K-¹⁸ سپید

ز دیبای زربفت پرمایه¹ پنج
 بپوشید بر ما برسم کیان
 بسازید هم زمین نشان تخت عاج⁴ 4455
 همان هرچه زمین به پیش اندرست⁶
 گلاب و می و زعفران جام بیست⁸
 نهاده ز¹⁰ دست چپ و دست راست
 ز خون کرد باید تهیگاه خشک
 ازان¹³ پس برآید¹⁴ در گاهارا 4460
 چو زمین گونه بد¹⁵ کار آن بارگاه
 ز فرزندان وز دوده¹⁸ ارجه منند
 بیاسایید از²¹ بزم و شادی دو ماه
 سزد گر²² هر آنکو بود پارسا
 ز فرمان هرمزد بر مگذرید 4465
 فراوان بران نامه²⁵ هر کس گریست
 برفت و بماند²⁷ این سخن²⁸ یادگار
 کنون زمین سپس تاج³⁰ هرمزد شاه

ز پایین تا سر ز-K³ داکاردیده(!)-L² ز هر جامه پاک زربفت-K, IV, VI¹
 بر دو-L⁴ بر آیین پکان ما نامیان(!)-VI میندید هرگز بدی را میان-IV سر تا میان
 بپاویزی اندر-IV بپاویخته تاج بر نیک بخت-L⁵ ازین همنشان تخت عاج-K, IV تخت
 هشت-L⁸ محمر است-K, IV, VI⁷ همه هرچ زمین بیشتر ایدرست-L⁶ بر عاج تاج
 وزان-K, VI¹³ VI-б. оп.¹² بدوی اندرون کرده-IV¹¹ به-IV, VI¹⁰ دو پشت-L⁹
 IV-¹⁸ VI-б. оп.¹⁷ کسی نزد ما-K, IV¹⁶ دگر گون بود-K, IV¹⁵ درآید-L, K, VI¹⁴
 K-доб.:²⁰ آمد-K¹⁹ دوده و

روان‌شان ز اندیشه آزاد کن * بخوبی روان مرا پاد کن
 برین نامه پادشا-IV²⁴ بدین-L²³ ار-K²² بپاید پس از-VI برآساید از-IV²¹
 جهان-L, VI²⁸ برفت او و ماند-IV²⁷ کسری-K, IV, VI²⁶ عهد-VI²⁵ VI-б. оп.
 K, IV, VI-доб.:²⁹

چو با او جفا کرد گردان سپهر * نباید که جویی ازو داد و مهر
 از گفته نیکخواه-K³¹ تاج و اورنگ-IV, VI³⁰

بزرگان و آزادگانرا بشهر¹ ز داد² تو باید که³ یابند بهر
 بییدادگر مرد مگذار⁴ کار همه⁵ کار او چون غم خویشی دار⁸
 تو در بوستان تخم نیکی بکار⁹ جهان گشت ازو شاد و او از تو¹⁰ شاد
 بیخشای بر مرد پرهیزکار¹² همیشه بماند کلاهی بلند¹⁴
 همه نیکی اندر¹⁵ پناه¹⁶ تو باد اگر¹⁷ دور ماننی ز دیدار¹⁸ من
 تنست پاک و دور¹⁹ از بد بدگمان همه نیکی اندر²⁰ گمان تو باد
 برآورد باید یکی خوب²¹ کاخ نپژد بدو کرکسی تیز پر
 بیالا برآورده چون ده کمند بزرگی و گنج و سپاه²⁴ مرا
 هم از²⁵ رنگ و بوی و²⁶ پراگندنی ز مشک از بر ترگم²⁷ افسر کنید

بزرگان و آزادگانرا بشهر¹ ز نیکی فرومایه را دور دار
 همه⁵ گاش و⁶ دل سوی درویشی دار ور ایدونک دشمن شود دوستدار
 4440 چو از خویشتن نامور داد داد بر¹¹ ارزانیان گنج بسته مدار
 که گر پند مارا¹³ شوی کار بند که نیکی دهش نیک خواه تو باد
 مبادت فراموش گفتار من 4445 سرت سبز باد و دلت شادمان
 همیشه خرد پاسیمان تو باد چو من بگذرم زمین جهان فراخ
 بجایی کزو دور باشد گذر دری دور بر چرخ ایوان²² بلند
 4450 نیست²³ برو بارگاه مرا فراوان ز هر گونه افگندنی
 بکافور تن را توانگر کنید

1- Л- 2- نیک-IV 3- که- VI 4- ز نیک و بد تو که- VI 5- همان- K 6- و- VI 7- غم- K, VI 8- IV- 66. 4438-4441 9- K, VI- 6. 10- او نیز- K, VI 11- به- K 12- VI- 13- ب- K 14- IV- 15- IV- 16- نیکوی در- K 17- وگر- K 18- کردار- K 19- K, IV- 20- نیکویی در- IV 21- برابر دو- L, IV 22- هم بکردار چرخ- VI 23- L, IV, VI- 24- تاج و کلاه- VI 25- همان- L 26- و- VI 27- قری- K IV, VI- تازی

نوشته

ترا کردم اندر جهان شهریار
 که باشد روان مرا^۲ آفرین
 نباشی جز از شاد^۳ و بهروزگار
 خود ایمن بخسبی و از داد شاد
 بزرگ آنک^۴ او تخم نیکی بکشت
 که تندی^۵ نه خوب آید از شهریار
 بماند همه ساله با آبروی
 چو گردی^۶ شود بخت را^۷ روی زرد
 خرد را^۸ شتاب اندر آرد^۹ بخواه
 بهر نیکی و بد پند دانا نبوش
 کزان^{۱۰} بد ترا^{۱۱} بیگمان بد رسد
 همه پندها یاد گیر از پدر
 چو خواهی که باشد ترا رهنمای^{۱۲}
 بود تخت آباد و دهر از تو شاد^{۱۳}
 ممان^{۱۴} تا شود رنج نیکی کهن^{۱۵}
 جهان یر بداندیشش تاریک دار
 برنج تن از پادشاهی منال
 بماند بتو تاج و تخت و کلاه^{۱۶}
 مفرمای در بی‌نواپی^{۱۷} نشست^{۱۸}

کنون من رسیدم بهفتاد و چار
 جز آرام^۱ و خوبی نجستم برین
 امیدم چنانست کز کردگار
 گر ایمن^۲ کنی مردمانرا بداد 4420
 پاداش نیکی بیایی بهشت
 نگر تا نباشی بجز^۳ بردبار
 جهاندار و^۴ بیدار و^۵ فرهنگجوی
 بگرد دروغ ایچ گونه مگرد
 دل و مغز را دور دار از شتاب 4425
 بنیکی^۶ گرای و بنیکی بکوش
 نباید که گردد بگرد تو بد
 همه پای پوش و همه پای خور
 ز یزدان گشادی و یزدان گرای
 جهانرا چو آباد داری بداد 4430
 چو نیکی نمایند پاداش کن
 خردمند را^۷ شاد و نزدیک دار
 بهر کار با^۸ مرد دانا سگال
 چو یابد خردمند نزد تو راه
 هر آن کس که باشد ترا زیر دست 4435

بجز شاد—VI شاه—K^۳ که یابم پس از مرگ—VI پس از مرگ من—IV^۲ از نرم—J^۱
 —K, IV, VI^۷ جز از—K, IV^۶ خنک آنکه—VI آنکه—IV^۵ که ایمن—VI گرامی—J, K^۴
 —K, IV, VI^{۱۱} خرد با—K, IV, VI^{۱۰} گویی—IV^۹ و—IV, VI^۸ تیزی
 —K^{۱۷} از—K^{۱۶} بتو—K^{۱۵} که از—IV, VI^{۱۴} بنیکن—IV^{۱۳} آید—IV, VI
 خود ایمن—VI بود گنجت آباد و بخت از تو شاد—IV بخت آباد و بخت از تو شاد
 ومن أحسن اليك فبادر إلی مجازاته ولا تؤخرها حتی—B همی—J^{۱۸} بخسبی وز داد شاد
 —IV^{۲۲} همه کار بر—VI^{۲۱} هنرمند را—K, IV^{۲۰} لا تخلق جدّة حسناقه
 سختی و منمای دست—K^{۲۴} پادشاهی—VI^{۲۳} گنج و سپاه—VI تخت و گنج و کلاه

چو روزش سرآمد نبودش درنگ
خرد گیر وز³ بزم و شادی بگرد⁴
روانرا ز توبه تو⁵ برتافتی⁶
چو⁷ اندرز⁸ نوشین روان یاد کرد
یکی نو پی افگند⁹ موبد سخن
نمیشتنند¹¹ پس نامه‌ای بر حریر
به¹⁴ هرمزد ناسال خورده جوان
دگر گفت کین¹⁵ پند پور قباد
پر از¹⁶ رنج و تپمار و درد و بلاست
ز رنج زمانان¹⁷ دل آزادتر
بماید شدن زین سپنجی سرای
برخشنده روز و شب دیرباز²⁰
که بر هر سری باشد او افسری²²
دلفروز و بخشنده²³ و دادگر
خردمند و زیبای افسر بدی
که در پادشاهی مرا کرد یاد

برای و بداد و¹ بزم و بجنک
تو ای پیر فرقت بی‌توبه² مرد
جهان تازه شد چون قدح یافتی
چه گفت آن سراینده سالخورد
4405 سخنهای هرمزد چون شد بمن
هم آواز شد¹⁰ رایزن با دبیر
دلارای عهدی¹² نوشین روان¹³
سر نامه از دادگر کرد یاد
بدان ای پسر کین جهان بی‌وفاست
4410 هر آنکه که باشی بدو شادتر
همه شادمانی بمانی¹⁸ بجای
چو اندیشه رفتن آمد¹⁹ فراز
بجستیم²¹ تاج کی را سری
خردمند ششی بود مارا پسر
4415 ترا برگزیدم که مهتر بدی
بهشتاد بر بود پای²⁴ قباد

نگرد(!) Л- 4 و از- K, VI- 3 توشه- VI- 2 چنین شهریارم- VI- بداد و برای- K, IV- 1
Б-б. оп.; K-доб.: چرا تافتی- IV- 6 از بر توبه- VI- روان از در توبه- K- 5 مگرد- VI-
اگر بخردی سوی توبه گرای * که باشد خردمند پاکیزه رای
پس از پیریت روزگاران نماند * تموز و خریف و بهاران نماند
ازان پس که تن جای گیرد بخاک * نگر تا کجا باشد آن جان پای
دگر نو درافگند- VI- بن افگند- IV- پی در افگند- K- 9 هم ایدر ز- IV- 8 که- VI- 7
از- VI- 13 با عهد- IV- 12 نوشتند- Л, IV, VI- 11 هم او و شه- VI- هم آوای شد- K, IV- 10
نماند- VI- 18 به- IV- تن- K- 17 ترا- VI- 16 این- VI- 15 ز- Л- 14 عهد نوشیروان
K-доб.: دیرباز- IV- 20 آید- K- 19

جهان جهان داشتیم چند سال * بگیتی کسری را ندیدم همال
نگردد بچاره چو آیدت مرگ * شود خشک ار چند بارست و برگ
لما أذانی علی ثمانین- B- سال- K, VI- 24 رخنه- IV- 23 ب. VI- 22 نجستیم- K- 21

- 4385 هر آن کس که راند سخن بر گزاف
بگامی¹ که تنها² بود در نهفت
هم اندر زمان چون گشاید سخن
خردمند و گهر⁵ مردم بی هنر
چنین بود تا بود دوران دهر⁷
- 4390 همه پرسشی این⁹ بود¹⁰ و پاسخ همین
زبانها بفرمانش¹¹ گوینده باد
شهنشاه کسری ازو¹⁵ خیره ماند
ز گفتار او¹⁶ انجمن شاد شد¹⁷
نیشتنند¹⁸ عهدهی بفرمان شاه
- 4395 چو قرطاس رومی²⁰ شد از باد خشک²¹
بموبد سپردند پیش²² ران²³
جهانرا نمایش چو کردار نیست
اگر تاج داری اگر گرم²⁸ و رنج
بپیوستم این³⁰ عهد نوشین روان
- 4400 یکی نامه³¹ شهریاران بخوان

1 K, IV, VI — 2 پنهن — 3 بود — 4 Л, IV, VI — 5 K, IV, VI —
آن — 6 K — 7 IV, VI — 8 B. оп. ازو بیگمان — 9 Л — 10 دور زمان — 11 نگیرد — 12 IV — 13 هنرمند با
دلارای و شادان — 14 K — 15 و رای — 16 IV, VI — 17 همیشه جهانجوی — 18 K — 19 اینست — 20 VI —
K, IV, VI — 21 بزرگان آن — 22 K — 23 درو — 24 VI — 25 بدو — 26 IV — 27 (нет рифмы). گوینده — 28 IV —
چو منشور او گشت — 29 K — 30 چینی — 31 IV, VI — 32 یاد — 33 IV — 34 نوشتنند — 35 Л, IV, VI — 36 گشت
IV, 24 (нет рифмы). سپاه — 37 K — 38 سپرد آن به [VI — 39 پیش — 40 K, IV, VI — 41 از باد خشک
K — 42 همی — 43 Л, K — 44 درد — 45 IV — 46 بجز — 47 VI — 48 پر — 49 K — 50 موبدان — 51 K — 52 سرافراز — 53 VI —
K, IV, VI — 54 B. помещён после б. 4397, перед
которым доб. заголовки: Л — 55 هرمز — 56 منشور نوشتن کسری برای هرمز — 57 Ehdname
نوشتن کسری — 58 VI — 59 اندر عهدنامه نوشین روان در باره پرسش — 60 IV — 61 پیش از وفات
بنام هرمز

- 4370 دگر آنک پرسید¹ دشوار چیست
چو بد بود و بدساز با وی⁴ نشست
دگر آنک گوید گوا کیست راست
به از آزمایش ندیدم⁶ گوا
زیادتر کار گفتی که چیست
چو چیره شود بر دلت بر هوا
پشیمانانی آرد بفرجام سود⁹
دگر آنک گوید که گردان ترست
چنین دوستی مرد نادان بود
دگر آنک گوید ستمکاره¹³ کیست
چو کزی کند مرد بیچاره خوان
هر آن کس که او پیشه گیرد دروغ
تباهی که گفتی ز گفتار کیست
سخن چین و دو روی و بیکار¹⁶ مرد
پرسید دانا که عیب از چه پیش
- بی آزار را دل² پر آزار کیست³
یکی زندگانی بود چون کیست
که جان و خرد بر گوا بر گواست⁵
گوا ای سخنگوی و⁷ فرمان روا
که فرجام ازان بد بهاید گریست⁸
هوا بگذرد همچو باد هوا
گل آرزورا نشاید بسود¹⁰
که چون پای جویی بدست¹¹ سرست
سرشتش بد و رای گردان¹² بود
بریده دل از شرم و بیچاره¹⁴ کیست
چو بی شرمی آرد ستمکاره خوان
ستمکاره ای خوانمش بی فروغ
پر آزارتر درد آزار کیست¹⁵
دل هوشیاران کند پر ز درد
که باشد پشیمان ز گفتار خویش

1 K, VI — پرسد که 2 K — با دل 3 K — چیست Л — здесь кончается лакуна; IV, VI —

К — доб.: بر آزار کیست (!)

پر آزار دل باشد و خوارتر * چنان دان که هر کس پر آزارتر
Л, VI — оп. 66. بجای و خرد بر گوا کراست — K⁵ ز بدخواه و بدساز با او — IV⁴
وَأَمَّا أَضْرُ الْأَشْيَاءِ فَهُوَ سُوءُ خَلْقِ الْمَلُوكِ 11-ти 66.: 4372—4382; Б — содержание этих опущенных
فاذا صحبتهم ملوك وإذا لم تصحبهم أدلوك وَأَمَّا الَّذِي يَعَجَلُ الزَّمانَ لِإِنْفَادِهِ فَهُوَ الشَّهْوَةُ
الَّتِي تَمْلِكُ مِنَ الْمَرْءِ فَوَّادَةً فَيَلْقَى فِي تَحْصِيلِهَا إِلَى يَدِ الْهَوَى قِيَادَةً وَأَمَّا الظَّالِمُ الَّذِي لَا
حِيَاءَ فِي عَيْنِهِ فَهُوَ الَّذِي زَاغَ عَنْ مَنَهِجِ السَّدَادِ وَ عَرَفَ بِالْوَقَاحَةِ فِي كَسْبِ الْفَسَادِ وَ مِنْ
اتَّخَذَ الْكُذْبَ حِرْفَتَهُ وَالتَّزْيِيدَ دِينَهُ وَ عَادَتِهِ. وَأَمَّا الَّذِي يَتَّخِذُ كَلَامَهُ لِلْفَسَادِ فَهُوَ النَّمَامُ
66. — IV⁸ оп. و — IV⁷ بروبر — K⁶ وَالْمَنَافِقُ وَ ذُو الْبَطَالَةِ النَّائِيهِ فِي الظُّلْمِ الْجَهْلَالَةِ
IV — (в тексте) بسور — IV گل زرد اورا نیارد ستود — K¹⁰ آید بفرجام سور — IV⁹ оп. 4374—4375
بیچاره — IV¹⁴ ستمکار — IV¹³ سرشت بدآرای کیهان — IV¹² جویم بدستم — IV¹¹ по T).
بیگانه — VI¹⁶ بی آزاری و درد بازار کیست — K¹⁵

ز فرزند پرسید دانا سخن
 بفرزند¹ باشد پدر شاد دل
 اگر مهربان باشد او بر پدر
 دگر آنک⁴ بر جای بخشایشست
 4355 بزرگی که بختش پراگنده گشت
 ز کار وی از خون خروشی رواست
 دگر هر⁸ با مردم ناسپاس
 هر آن کس که نیکی فرامش کند
 دگر گشت از آرام¹⁰ راه گریز
 4360 بشهری که بیداد شد پادشا
 ز بیدادگر شاه باید گریز
 چه گوید که دانی که شادی¹² بدوست
 دگر آنک پرسد ز کار زمان¹⁴
 روا باشد¹⁷ از چند بستایدش¹⁸
 4365 دگر آنک پرسید²⁰ از مرد دوست
 توانگر بود چادر او بپوش
 کسی که فروتن²⁴ و رادتر
 دگر آنک پرسد که دشمن کراست
 چو گستاخ باشد زبانش بید
 وزو بایدم پاسخ افکنند بن
 ز غمها بدو دارد² آزاد دل
 بنیکی³ گراینده و دادگر
 برو چشم را⁵ جای پالایشست
 بپیش یکی ناسزا بنده⁶ گشت
 که ناپارسایی برو پادشاست⁷
 کند نیکویی ماند اندر هراس⁹
 خرد را بکوشد که بپیش کند
 گرفتن کجا خوبتر از ستیز¹¹
 ندارد خردمند بودن روا
 کزو خیزد اندر جهان رستخیز
 برادر بود یا دلارام دوست¹³
 زمانی کزو گم¹⁵ شود بدگمان¹⁶
 هم اندر ستایش بیفزایدش¹⁹
 ز هر دوستی²¹ یارمندی²² نکوست
 چو درویش باشد تو با او بکوش²³
 دل دوستانش²⁵ بدو شادتر²⁶
 کزو دل همیشه بدرد و بلاست
 ز گفتار او دشمن آید سزد

بدو VI-مرد را-IV⁵ آنکه-IV, VI⁴ بگیتی-IV³ گردد-VI² ز فرزند-VI¹
 هر که-K, IV⁸ که بر پادشاهی پدر پادشاست-VI; б. оп.-IV⁷ ناسزاینده-VI⁶ مرده را
 (в тексте по T). خود نیززد پیشیز-K, IV¹¹ کرام و-K¹⁰ 4357-4362 оп. VI-66⁹
 13 B-ما- (в тексте по T). که دانا که شادی-IV راه گشادن-K¹²
 IV, 17 نیم سود و زیان(!)-VI¹⁶ بد-K¹⁵ نهان-K¹⁴ سقیق صالح او سقیق ناصح
 دشمنی-K²¹ پرسیدی-IV, VI²⁰ بیفزایدش-IV¹⁹ بستایدش-IV¹⁸ دارد-VI¹⁷
 24 VI- (в тексте по T). مکوش-IV, б. оп. VI, B-IV²³ نازمندی-IV²² فزونتر بد-VI²⁴
 26 IV-б. оп. دوستداران-K²⁵

بدین¹ روزگار از² چه باشییم شاد
 زمانه که اورا بپاید ستود⁴
 گرانمایه تر کیست از دوستان
 کرا⁶ بیشتر دوست اندر جهان 4335
 همان نیز دشمن⁸ کرا پیشتر
 سزاوار آرام¹⁰ بودن کجاست
 ز گیتی زیانکارتر¹¹ کار چیست
 ز چیزی که مردم همی پرورد
 ستمکاره کش نزد¹⁴ او شرم نیست 4340
 قیاهی بگیتی ز گفتار¹⁵ کیست
 چه چیزست کان ننگ¹⁷ پیش آورد
 بیروز تا شب برآمد ز کوه
 چو هنگام شمع آمد¹⁹ از²⁰ تیرگی
 ز گفتار ایشان²¹ غمی گشت شاه 4345
 گرانمایه هر مزد بر پای خاست
 که از شاه گیتی مبادا تهی
 مبادا که بی تو بمینیم تاج
 بیوزش جهان²³ پیش تو خاک باد
 سخن هرچ²⁶ او گفت پاسخ دهم²⁷ 4350

کدامست و- K⁵ شنود (!)- K⁴ داریم- K³ ار- IV روزگاران- K² وزین- IV¹
 دانش- K⁸ شاید بدو- VI که شادند ازو- K⁷ اگر- IV⁶ برچه- IV- (метр нарушен); برما
 وما- 4338-4341 оп. B- VI- 66. 12 (метр нарушен). زیانکار- K¹¹ و VI- 66. 10 و VI- 66. 9
 ستمگر که نزدیک- K¹⁴ زود بر- K¹³ أضر الأشياء في هذه الدار التي هي عرضة للنفاء
 VI- 18 نیک- IV سه چیزست آنرا که- K¹⁷ دوستان پرز- K¹⁶ ز گیتی بگفتار- K¹⁵
 پیرش- VI²³ شاهان و هم- IV²² او چون- IV, VI²¹ و- K²⁰ آید- VI¹⁹ نیاید
 K- 25 خای- VI²⁴ جوان
 همه روز فیروز تخت تو باد * همه چشم روشن بتخت تو باد
 K³⁰ روز- K²⁹ بدان- K²⁸ گفتند پاسخ دهم- VI دهم- K²⁷ آنچه- K, VI²⁶
 دهم- VI

4315 بپرسید کز نیکوی سودمند¹
چنین داد پاسخ که آنک³ از نخست
بکوشید تا بر دل هر کسی
چنین داد پاسخ که هر کس که داد
نگه کرد پرسنده بوزرجمهر
4320 بدو گفت کز⁶ گفتنی هرچ⁷ هست
سراسر همه پرسش⁸م یاد گیر
سخن را مگردان پس و پیش¹² هیچ
اگر یاد گیری چنین¹⁴ بیگمان
که چندین¹⁶ بگفتار بشتافت¹⁷
4325 جهانداد آموزگار تو باد
کنون هرچ دانم²⁰ بپرسم ز داد²¹
ز فرزند کو بر پدر ارجمند
ببخشایش دل سزاوار کیست
ز کردار نیکی پیشیمان کراست
4330 سزا کیست کورا نکوهش کنیم
ز گیتی کجا بهتر آید گریز

کدامست و مرد از چه — K, VI —² گرچه بود سودمند — VI — ازو گفت مرد ارجمند — IV —¹
دل خویش او — VI —⁵ 4316–4317 оп. 66. VI — نجست — IV —⁴ که آن — IV —³ گردد بلند
— VI —¹⁰ گویمت — VI — پرست — K —⁹ نویسم سراسر — K —⁸ هرچه — K, IV, VI —⁷ از — IV —⁶
— IV — پس و بیش — K, VI —¹² چنان چون بود مرد دانا پذیر — K —¹¹ همه پاسخ از داد
شوی برتر — K —¹⁵ سخن — K —¹⁴ (метр нарушен). داد — IV —¹³ (в тексте конъектура). پس بیش
یافتند — VI —¹⁸ بدستافتند — VI —¹⁷ چو چونین — VI —¹⁶ باب السماء مفتوح لك — B — از اختر
آنچه — IV, VI —²² بداد — K, VI —²¹ هرچه دانم — IV, VI — هرچه از تو — K —²⁰ روشن — IV, VI —¹⁹
²³ K, VI — доб.:

بہ پاسخ خردمند پیدا شود * بہر آرزو ہر توانا شود
K — ещё доб.:

سخن همچو قفلست و پاسخ کلید * پاسخ بد از نیک آید پدید
²⁴ VI-б. оп. ²⁵ VI-دل ²⁶ VI-ز

- ز هفتاد چون¹ سالیمان درگذشت
 4300 چو من بگذرم زین سپنجی سرای
 که بخشایش آرد بدرویش بر
 ببخشد بپرهیزد³ از مهر⁴ گنج
 سپاسم ز یزدان که فرزند هست
 وز ایشان بهرمزد یازان ترم⁸
 4305 ز بخشایش¹⁰ و بخشش و راستی
 کنون موبدان و ردانرا بخواه¹¹
 بخواندیش¹⁴ آزمایش کنید
 شدند اندران موبدان انجمن
 جهانجوی هرمز را خواندند
 4310 نخستین سخن گفت بوزرجمهر
 چه دانی کزو جان پای¹⁶ و خرد
 چنین داد پاسخ که دانش بهاست
 بدانش بود مرد را ایمنی
 دگر بردباری²⁰ و بخشایشست
- سر و موی مشکین چو کافور گشت²
 جهانرا بباید یکی کدخدای
 بییگانه و مردم خویش بر
 نیندد دل اندر سرای سپنج⁵
 خردمند و⁶ دانا و ایزد⁷ پرست
 برای و بهوشش فرازان ترم⁹
 نبینم همی در دلش کاستی
 کسی کو کند سوی¹² دانش نگاه¹³
 هنر بر هنر بر فزایش کنید
 ز هر در پژوهنده¹⁵ و رای زن
 بر نامدارانش بنشانند
 که ای شاه نیک اختر خوب چهر
 شود روشن و کالبد برخورد¹⁷
 که داننده بر مهتران بر ماست¹⁸
 ببندد ز بد دست¹⁹ اهریمنی
 که تن را بدو²¹ نام و²² آرایشست²³

2 K-доб. б.: ز گفتار چون-VI ز هشتاد چون-IV که هفتاد از-K¹

دلی کو بدرویش بر مهربان * بود داد و بیرونج و سود و زیان

5 K-доб.: ببخشش بپردازد از مرز-VI مرد-IV⁴ نپرهیزد-K³

همیشه بنیکی بود رای او * ابهر گاه شاهان سزد جای او

بروبر-VI توانا ترم-K⁹ یازان ترم(!)-IV دانا ترم-K⁸ یزدان-K, VI⁷ و-K⁶ оп.

VI-¹³ نزد-K¹² بخوان-VI¹¹ از آرایش-VI ببخشایش-K¹⁰ بمردی گرازان ترم

پژوهیده-K, IV¹⁵ بداندیش و-IV بدانش ورا-K¹⁴ کسی را که باشد ز دانش نشان

نبندد دل مرد-VI¹⁹ گراینده بر مهتران مهترست-K¹⁸ پرورد-VI¹⁷ پاک جان-K¹⁶

بدان نام(!)-K²² ازو-VI²¹ دل مرد با داد-K²⁰ доб. б.: K²³

فروتن سه دیگر کس و دادگر * شکویدا(!) و جویای دین و هنر

زمان خواهم از کردگار زمان
 که این داستانها و چندین سخن
 ز این گام کسی شاه تا یزدگرد
 4285 بپیچوندم و باغ⁴ بی خو کنم
 همانا که⁶ دلرا ندارم برنج
 که چندی¹ بماند دلم شادمان
 گذشته برو سال و² گشته³ کهن
 ز لفظ من آمد پراگنده گرد
 سخنهای شاهنشهران⁵ نو کنم
 اگر بگذرم زین سرای سپنج⁷

* *

*

چه گوید کنون مرد روشن روان
 چو سال اندر آمد⁸ بهفتاد و چار
 جهانرا همی کدخدایی بجست
 4290 دگر کو بدرویش بر مهربان
 پسر بد مر¹² اورا گرانمایه شش
 بمردی و فرهنگ و پرهیز¹³ و رای
 از ایشان خردمند¹⁵ و مهتر بسال
 سرافراز و با دانش و خوب چهر
 4295 بفرمود کسری بکار آگهان
 نگه داشتندی بروز و بشب
 ز کاری که کردی بدی یا بهی
 بموزرجه مهر آن زمان شاه گفت
 ز رای چه اندازد نوشین روان
 پر اندیشه مرگ شد شهریار
 که پیراهن داد پوشد⁹ نخست
 بود راد و¹⁰ بی رنج روشن روان¹¹
 همه راد و بینادل و شاهفش
 جوانان با دانش و دلگشای¹⁴
 گرانمایه هرمزد بد بی همال
 برآزادگان بر بگسترد¹⁶ مهر
 که جویند راز وی اندر نهان
 اگر¹⁷ داستانرا گشادی دو لب
 رسیدی بشاه جهان آگهی
 که رازی¹⁸ همی داشتم در نهفت

باآخر ترا رفت باید ز جای * چه گویی چه بینی چه آیدت رای
 پیغزای نیکی تو تا ایدری * که گردی ازو شاد چون بگذری
 که گفتار و کردار این روزگار * ز ما ماند اندر جهان یادگار
 شاهنشهی -⁵ باز -⁴ IV سالیان -³ VI و -² IV, VI چندان -¹ K, VI
 جوید -⁹ K سالش درآمد -⁸ VI آغاز داستان: доб. заголовк: K, VI -⁷ پس آنگاه -⁶ VI
 IV -¹² K -¹¹ б. оп.; порядок бб.: 4291, 4295, 4296, 4292, 4293, 4294, 4297. و -¹⁰ IV رای
 فزاینده -¹⁶ K هنرمند -¹⁵ VI با دانش رهنمای -¹⁴ VI پرهیز و فرهنگ -¹³ K بود
 امرأ -¹⁸ K, VI کاری -¹⁷ IV وگر

بهر مهتری شاه بنمود دست
 ز ماه محرم گذشته سه روز²
 چه گفت اندرین گردش روزگار
 گهی با خرامیم و گه با نهیب
 یکی را فراز و⁴ یکی را مغاک
 که بیدار و⁶ شادند اگر خفته گان
 همان به که آویزش⁹ مرگ نیست
 یکی شد چو یاد آید از روز رنج¹²
 چه گوید که دردست و رنج و نیاز¹⁵
 نه¹⁷ بی راه و از¹⁸ مردم نیکخوی¹⁹
 ز مرگند بر سر نهاده دو دست
 می و جام و آرام شد بی نمک
 خرد یافتنه مردم پاکرای
 چو پیراهن شعر باشد بدی
 روان²³ سوی فردوس گم کرده راه
 تو با جام همراه²⁴ مانده بدشت²⁵

چو تنگ اندر آمد بجای¹ نشست
 سرآمد سخن گفتن موزه دوز
 چه آنجوی دهقان آموزگار³
 که روزی فرازست و روزی نشیب
 سرانجام بستر بود تیره خاک 4270
 نشانی نداریم ازان⁵ رفته گان
 بدان⁷ گیتی ار⁸ چندشان برگ نیست
 اگر صد بود¹⁰ سال اگر بیست¹¹ و پنج
 چه¹³ آنکس که گوید خرامست و ناز¹⁴
 کسری را ندیدم بمرگ آرزوی¹⁶ 4275
 چه دینی²⁰ چه اهریمن²¹ بت پرست
 چو سالت شد ای پیر بر شست و یک
 بنند دل اندر سپنجی سرای
 بگاه بسپنجیدن مرگ می²²
 فسرده تن اندر میان گناه 4280
 ز یاران بسی ماند و چندی گذشت

доб. заголовки: وهذا آخر القصة المنسوبة الى الخفای—B; VI-б. оп.;² ز جای—K¹

IV—سوالهای بوزرجمهر و موبدان از هرمزد و جواب او و اختیار کردن شاه اورا—K
 رای زدن کسری با برزجمهر—VI اندر سوال کردن نوشین روان و موبدان از هرمزد شاه
 K—⁸ ازان—VI⁷ و оп. K—⁶ ازین—IV⁵ فرازی—IV⁴ بآموزگار—VI³ در پادشاهی
 باد—K¹² سی—VI شست—K¹¹ باشد—VI¹⁰ آوازش—IV⁹ از—(!)—IV ندانند کس ار
 در رنج و آز و نیاز—VI¹⁵ خرامم بناز—VI حرامست ناز—K¹⁴ هر—K¹³ اندرآمد برنج
 K, IV, VI—¹⁹ وز—VI ونز—IV¹⁸ ز—K, VI¹⁷ آرزو—K, IV, VI¹⁶ (в тексте конъектура).
 دوان—IV²³ دی—(!)—K²² آهرمن—K, VI²¹ دنیا—K²⁰ (в тексте конъектура). نیکخو
 K—доб.:²⁵ همواره—VI و هم خام—K²⁴

ز بد کردن آمد بحاصل زیان * روان از گنه کردن تن توان
 بآغاز اگر کار خود بنگری * ابی شک بفرجام کیفر بری
 مشو شادمان گر بدی کرده ای * که آزرده گردی گزر آزرده ای

چنین داد پاسخ که از کار گنج همه رومیان پیش موبد شدند فراوان ز هر در سخن راندند ز دینار گفتند وز گاو³ پوست چنین گفت موبد اگر⁴ زر دهید بهنگام برگشتن شهریار که خلعت بود شاهرا هر زمان برین برنهادند و گشتند باز 4250
 4255 بید شاه چندی بران⁹ رزمگاه ز لشکر یکی مرد بگزید گرد سپاهی بدو داد¹³ تا باژ روم وز آنجا پیامد سوی طیسفون همه یکسر آباد از¹⁵ سیم و زر 4260
 ز بس پرنیانی درفش سران¹⁸ در و دشت گفتی که زرین شدست²⁰ چو نزدیک شهر اندر آمد ز راه²² همه پیش کسری پیاده شدند هر آنکس که پیمود با شاه راه 4265
 همه²⁵ مهتران خواندند آفرین²⁶

سزاوار دستور¹ باشد برنج خروشان و² با اختر بد شدند همه راز قیصر برو راندند ز کاری که آرام روم اندروست ز دیبا چه مایه بران سر نهید⁶ ز دیبای زربفت باید هزار چه با کهتران و چه⁷ با مهتران همه پای بردند پیشش نماز⁸ چو آسوده شد شهریار و سپاه که داند شمار نیست¹¹ و سترد¹² ستاند¹⁴ سپارد باآباد بروم سپاهی پس پشت و پیش اندرون بزرین¹⁶ ستام و بزرین¹⁷ کمر تو گفتی هوا شد همه¹⁹ پرنیان کمرها ز گوهر چو پروین شدست²¹ پذیره شدندش فراوان سپاه²³ کمر بسته و دل گشاده شدند پیاده باشد تا در بارگاه²⁴ بران شاه بیدار با داد و دین²⁷

K-⁵ که گر-K, VI-⁴ ز گفتار گفتند و از کار-K-³ خردمند-VI-² دشوار-IV-¹
 K-⁸ б. оп. и доб. 34 66. приложения VI. کمتر و چند-IV-⁷ بسر بر نهند-K-⁶ دهند دبیر سخندان چنان چون سزید-VI-¹² نوشت-IV-¹¹ موبدی برگزید-VI-¹⁰ بدان-IV-⁹
 IV-¹⁷ بسیمین-IV-¹⁶ با-VI یکسر پیشی با-K-¹⁵ بخواهد-K, VI-¹⁴ فرستاد-K-¹³
 K-¹⁹ مگر-¹⁹ بسش پرنیان بد درفش از میان-VI-¹⁸ از میان-K-¹⁸ (метр нарушен). زرین ز راه-K-²³ سپاه-K-²² کمرهای زرین چو پروین زدست-K-²¹ آیین ز دست-K-²⁰
 همه زر و گوهر-VI-²⁷ آفرین خواندند-VI-²⁶ چو آن-VI-²⁵ تا بسلاارگاه-K-²⁴ K-доб.: برافشانند

هر آنکس که از مهتران نامدار * برو کرد یاقوت و گوهر نثار

- خرد در زمانه¹ شهت شاه راست
 چه خاقان چینی چه² در³ هند شاه 4230
 اگر⁵ کودکی نارسیده بجای
 ندارد شهت شاه ازو کین و درد
 همان باز روم آنچ بود از نخست
 بخندید نوشین روان زان سخن
 بدو گفت اگر نامور کودکست 4235
 چه قیصر چه آن بی خرد زهنمون¹²
 همه هوشمندان اسکنندری
 کسی کو بگردد ز پییمان ما¹⁵
 از آباد¹⁸ بومش برآریم خاک
 فرستادگان خاک دادند بوسی 4240
 که ای²⁰ شاه پیروز برتر منش
 همه سربسر خاک رنج توایم
 چو²¹ خشنود گردد ز ما شهریار
 ز رنجی که ایدر شهت شاه برد
 ز دینار پر کرده ده چرم گاو 4245
 بکمی و²⁵ بیشیش²⁶ فرمان رواست
- وزو داشت قیصر همی پشت راست
 یکایک پرستند این تاج و گاه⁴
 سخن گفت بی دانش و رهنمای⁶
 که شادست ازو⁷ گنبد لاژورد⁸
 سپاریم و عهدی بتهازه⁹ درست
 که مرد فرستاده افگند بن¹⁰
 خرد با سخن نژد او اندکست¹¹
 ز دانش¹³ روانرا گرفته زبون
 گرفتند پیروزی و برتری¹⁴
 بپیچد دل از رای و فرمان¹⁶ ما¹⁷
 ز گنج و ز لشکر نداریم جای
 چنانچون بود مردم چابدوسی¹⁹
 ز کار گذشته مکن سرزنش
 همه پاسه ازان گنج توایم
 نباشیم ناکام²² و بدروزگار
 همه رومیان آن ندارند خرد
 بگنج²⁸ آوریم از در²⁴ باز و ساو
 پذیرد ز ما گرچه آن²⁷ ناسزا است

همی از تو—K⁴ بر—K³ چه—VI² و انت أعقل ملوک—B همه بوم مر—K¹
 ز تو—IV⁷ VI—б. оп.⁶ همین—K⁵ بدویند زیبای تخت و کلاه—VI دارند تخت و کلاه
 فلیکتب لنا عهد نرکن الیه—B پیاریم عهدی نماید—VI بماید—K⁹ لاجورد—K⁸, VI
 K¹¹ که گشت این چنین کارهای کهن—VI¹⁰
 چنین گفت نوشین روان قباد * که او نو جوانست و سر پر ز باد
 رای خندان—IV¹⁶ من—K¹⁵ بهتری—K¹⁴ روانش—IV¹³ باطرون—VI ناطرون—IV¹²
 که—K²¹ توپی—K²⁰ 4243 помещен после этого б. K¹⁸ آزاد—IV¹⁸ من—K¹⁷
 بیشیت—K²⁶ و—IV²⁵ بگنج تو آوریم از—VI²⁴ چو جنگ—K²³ باشیم با کام—K²²
 این—K²⁷ بیشیش—VI

- هم اکنون شتر باز گردان برآه¹
 فرستاده برگشت و شد بنا درم
 شب آمد غمی شد ز گفتار شاه
 طلایه پراکنده برگرد دشت
 4215 ز ماهی چو بنمود خورشید تاج
 طلایه چو گشت از لب⁵ کنده باز
 که پیغامبر⁷ قیصر آمد بشاه
 فرستاده آمد همانگه⁹ دوان
 چو رومی سر¹⁰ و تاج کسری بدید
 4220 بدل گفت کینت¹¹ سزاوار گاه¹²
 وزان¹³ فیلسوفان رومی چهل
 ز دینار با هر کسی¹⁶ سی هزار
 چو دیدند رنگ رخ¹⁹ شهریار²⁰
 شهنشاه چون دید بنواختشان
 4225 چنین²³ گفت گوینده پیشرو
 پدر مرده و ناسپرده جهان
 همه سر بر سر بازدار²⁶ توایم
 ترا روم ایران و ایران چو روم
- درم خواه وز² موزه دوزان منخواه
 دل کفشگر گشت پر درد و غم³
 خروش جرس خاست از بارگاه⁴
 همه شب همی گرد لشکر بگشت
 برافگند خلعت زمین را ز عاج
 بیامد بر شاه گردن فراز⁶
 پر از درد و پوزش کنان از گناه⁸
 نیایش کنان پیش نوشین روان
 یکی باد سرد از جگر برکشید
 بشاهی و مردی و چندین سپاه
 ز بان¹⁴ برگشادند¹⁵ پر باد دل
 ز تار آورده بر¹⁷ شهریار¹⁸
 برفتند لرزان²¹ و پیچان چو مار
 بآیین یکی جایگه²² ساختشان
 که ای²⁴ شاه قیصر جوانست و نو
 ندانند²⁵ همی آشکار و نهان
 پرستار و²⁷ در زینهار توایم
 جدایی چرا باید این مرز و بوم

Л—⁴ زان درم پر ز غم [شد دژم—IV] K, IV, VI—³ از—VI و از—K² ز راه—IV¹
 پس—K⁵ с этого б. начинается большая лакуна (лист вырван), которая поглощает 166 бб.
 (метр) پیغامبر—K⁷ پوزش نمودن رسولان قیصر نزد نوشین روان: IV—доб. заголовок:
 IV—¹¹ وجهه—B¹⁰ همانگه فرستاده آمد—VI⁹ ب. оп. IV—⁸ بر گناه—VI⁸ (нарушен).
 ازان—K¹³ إن هذا هو المستحق للملك القمن—B شاه—IV, VI—¹² کاینست—VI اینت
 ب. оп. VI—¹⁸ آوریدند زی—IV¹⁷ یکی—IV¹⁶ پر ز گفتار و—IV, VI—¹⁵ روان—VI¹⁴
 فلما دنوا—B ببودند گریان—VI گریان—IV²¹ بر تخت بر تاجدار—VI²⁰ تازه رخ—IV¹⁹
 این—IV, VI—²⁴ سخن—IV²³ پایگه—IV²² من الملك خدمو باکین و خشعوا و ضرعوا
 و—K²⁷ تاجدار—VI²⁶ ندانی—VI²⁵

- نگر تا چه دارد کنون آرزوی¹
 چو فامش⁵ بتوزی⁶ درم⁷ صد هزار
 بدان¹⁰ زیردستان دلاور شدند
 4195 مبادا که بیدادگر شهریار
 بشاه جهان گفت بوزرجمهر
 یکی آرزو¹⁵ کرد موزه فروش
 فرستاده گوید که این مرد گفت
 یکی پور دارم رسیده بجای¹⁷
 4200 اگر شاه باشد بدین¹⁹ دستگیر
 ز یزدان بخواهم²⁰ همی جان شاه
 بدو گفت شاه ای خردمند مرد
 برو همچنان²⁵ باز گردان شتر²⁶
 چو بازارگان²⁹ بچه گردد دبیر
 4205 چو فرزند ما بر نشینند بتخت
 هنر باید از مرد موزه فروش
 بدست خردمند و مرد نژاد
 شود پیش او خوار مردم شناس
 بمابر پس از مرگ نفرین بود
 4210 نخواهیم روزی جز از گنج³³ داد

1 K, IV- آرزو 2 IV- بماند بما 3 K- داد 4 K, IV, VI- خو 5 K, IV, VI-
 بدو 6 L- دهم 7 L- وإذا أوفيته القرض فزده مائة ألف درهم 8 L- وامش
 درفشان کند رای و 9 L, K-[K-و оп.] و 10 IV, VI- همه 11 VI-доб. و 12 L, K-
 بگفتار 13 L-доб. و 14 VI-66. 4196-4200 оп. 15 L- آرزوی 16 K, IV-
 17 L-بجا 18 L-رهنما 19 IV- برین 20 L, VI- بخواهد 21 K, VI- بادا 22 IV-б. оп.
 VI- بار کن بر شتر 23 K- همچنین 24 K- بر بود از تو خرد 25 VI- خیره 26 K, IV-
 27 K- زر 28 IV- خواهیم زر 29 K- بازاریان 30 K, IV, VI-
 31 K- جز از 32 IV- نیابد 33 IV, VI-[IV- درد یابد VI- نیابد IV-
 وانی لست أصلب الأموال إلا من حاصل الغزاة 34 L-б. оп. B- برین جنگ [بدین
 المتخرة من العدل

درم چند نباید بدو گفت مرد
 چنین گفت کای پر خرد مایه دار
 بدو کفشگر گفت من این² دهم
 4180 بیاورد قاپان و⁵ سنگ و درم
 چو بازارگانرا درم ساخته شد
 بدو کفشگر گفت کای⁷ خوب چهر
 که اندر زمانه مرا کودکیست
 بگویی⁸ مگر شهریار جهان
 4185 که اورا سپارد⁹ بفهرهنگیمان
 فرستاده گفت این ندارم برنج
 پیامد بر مرد دانا¹³ بشب
 بر شاه شد شاد¹⁶ بوزرجمهر
 چنین گفت زان¹⁸ پس که یزدان سپاس
 4190 که در پادشاهی²⁰ یکی موزه دوز
 که چندین درم ساخته²² باشدش²³

دلور شمسار درم ییاد کـرد
 چهل من درم هر منی¹ صد هزار
 سپاسی ز گنجور بر سر³ نهم⁴
 نبد هیچ دفتر بکار و قلم
 فرستاده زان⁶ کار پردخته شد
 برنجی بگویی بوزرجمهر
 که بازار او بر دلم خوار نیست
 مرا شاد گرداند اندر نهان
 که دارد سر¹⁰ مایه و هنگ¹¹ آن
 که کوتاه کردی مرا راه گنج¹²
 وزان¹⁴ کفشگر نیز¹⁵ بگشاد لب
 بران¹⁷ خواسته شاه بگشاد چهر
 مبادم مگر پاک و¹⁹ یزدان شناس
 برین²¹ گونه شادست و گیتی فروز
 مبادا که بیداد بخراشدش²⁴

IV, K³ کین من IV² مژه هر مژه VI⁶ مژ و هر مژ ازو IV⁴ مر درم هر مری K¹
 خود VI⁴ 66. 4179—4181 оп. и вместо них дает:

چو این دستگیری کند شاه را * بیابید بدرگاه او راهرا
 همان روزش از گنج تاوان دهد * وزین هم سپاسی بسر بر نهد
 مرا IV¹⁰ سپارم K, IV, VI⁹ بگوید K⁸ ای K, IV⁷ از IV⁶ را K⁶ و оп. L⁵
 12 VI¹² :доб. نمگ (!) VI⁶ سنگ IV⁴ و آهنگ K¹¹
 چو ما جسته باشیم بپیوند تو * بمکتب رود پاک فرزند تو
 تو چون قرض دادی بدین آرزو * بگویم بدستور آزاده خو
 پیامد بر VI¹⁶ زود VI¹⁵ ازان K¹⁴ الی خدمة بزرجمهر B شاه ایران K, VI¹³ L
 که بودم همه ساله VI⁶ که هستم چنین پاک و K¹⁹ ازان K, IV, VI¹⁸ بدان VI¹⁷ شاه
 K²⁴ داد او K²³ فراوان درم VI⁶ گشاده درم K, IV²² بدین IV²¹ کشور ما IV²⁰
 از ما ستم باشدش IV, VI⁶ بگیتی چنین رنج بنیاد او

- 4160 بیامد بر شاه موبد چو گرد
دژم کرد شاه اندران کار چهر
بدو گفت گر³ گنج شاهی⁴ تهی
برو هم کنون ساروان را بخواه
صد از گنج مازندران بار کن
بشاه جهان گفت بوزرجمهر
4165 سوی گنج ایران درازست راه
بدین شهرها گرد ما هر کسست¹⁰
ز بازارگان و ز¹² دهقانان¹³ درم¹⁴
بدین¹⁶ کار شد شاه همداستان
فرستاده ای جست بوزرجمهر
4170 بدو گفت ز¹⁸ ایدر سه¹⁹ اسبه برو
ز بازارگان و ز²¹ دهقان شهر
ز بهر سپه این درم فام²³ خواه
بیامد فرستاده خوش منش²⁴
پیامبر باندیشه²⁶ باریک بود
4175 درم خواست فام²⁷ از پی²⁸ شهریار
یکی کفشگر بود و²⁹ موزه فروش
- بگنج¹ آنچ بود از² درم یاد کرد
بفرمود تا رفت بوزرجمهر
چه باید مرا تخت⁵ شاهنشاهی
همیونان بختی برافگن بره⁶
وزو بیشتر بار دینار کن
که ای شاه با دانش و داد⁷ و مهر
تهی دست و⁸ بیکار باشد⁹ سپاه
کسی کو درم پیش دارد بدست¹¹
اگر وام خواهی نگرده¹⁴ دژم¹⁵
که دانای ایران بزد داستان¹⁷
خردمند و شادان دل و خوب چهر
گزین کن یکی نامبردار گو²⁰
کسی را کجا باشد²² از نام بهر
بزودی بفرماید از گنج شاه
جوان و خردمند و نیکو کنش²⁵
بیامد بشهری که نزدیک بود
برو انجمن شد بسی مایه دار
بگفتار او تیز³⁰ بگشاد گوش³¹

بدره شاید IV- شاید K-⁴ اگر K, IV, VI-³ آنچه کم بود- IV-² بگفت VI-¹
با داد و- IV, VI- با رای و با داد- K-⁷ 4162-4163 VI-66. ⁶ نام VI-⁵ بدره ماند VI-
گرد ما در VI- شهرها در درم هرچه هست K-¹⁰ ماند JI, IV-⁹ و VI-⁸ با رای
VI-¹⁵ نباشی K-¹⁴ دهر VI-¹³ ز بازارگانان و- K, IV, VI-¹² بهست VI-¹¹ کهست
از- K, IV-¹⁸ 4168-4171 VI-66. ¹⁷ بدن K, IV-¹⁶ کسی را کجا باشد از نام بهر
K, ²³ باید K, IV-²² ز بازارگانان و- K, IV-²¹ بعضی الکفافة ب (لوا!) JI-²⁰ دو- IV-¹⁹
K-²⁶ که نو بد بسال و بدانشی کهن- K, IV, VI-²⁵ خوش سخن- K, IV, VI-²⁴ وام- IV-
از شهرها- K-²⁸ قرض VI-²⁷ وام IV-²⁷ چو در رای و اندیشه IV- نکو بین و اندیشه
31 Доб. заголовки: (в тексте конъектура). پی- K, IV, VI-³⁰ دژم (لوا!) JI-³⁰ و- IV, VI-²⁹
داستان افوشیروان و بوزرجمهر با مرد موزه دژم- IV- داستان موزه فروش با کسری- JI

ستاره تو گفتمی بآب اندرست¹ سپهر روان هم² بخواب اندرست³
 چو آگاهی آمد بقیصر ز⁴ شاه که پر خشم ز⁵ ایران بشد با سپاه
 پیامد ز عموریه تا⁶ حلب سواران رومی چو سیصد هزار
 سپاه¹⁰ اندر آمد ز هر سو بچنگ 4145 بیماراست بر هر دری¹² منجنیق
 حصار سقیلان بپرداختند حلب¹⁵ شد بکردار دریای خون
 بدو هفته از رومیان سی¹⁷ هزار 4150 بی اندازه کشتند ز¹⁸ ایشان بتیر
 پیش سپه کنده ای ساختند¹⁹ بکنده بستمند بر شاه راه
 برآمد برین روزگاری دراز سپهدار روزیده‌انرا بخواند
 که این کار با رنج بسیار²¹ گشت 4155 سپهرا²³ درم بآید و دستگاه
 سوی گنج رفتند روزیده‌ان از²⁷ اندازه لشکر شهریار

доб. заголовки: K-3 اندرون K-2 ستاره‌ست گویی باب اندرون K-1
 آگاهی VI-لشکر کشیدن انوشیروان بچنگ روم-IV جنگ شاه کسری بقیصر روم-K-
 VI-6 پر از خشم از VI-از K-IV 5 که VI-4 یافتن قیصر از آمدن کسری بچنگ
 شغب VI-صلب IV-حلب K-8 شد پر از جنگ و شور و K-IV, VI-7 بعموریه از
 VI-14 جابلیق (!) IV-13 سوی IV-12 جنگیانرا K-11 سوار K-VI-10 پیش VI-9
 ثلاثین ألف-دو-Л-17 (нет рифмы). IV-باطروق-Л, K-16 حبشی VI-15 کزین
 وطالت علیهم المدة-Л, IV, VI-6. оп.; K-20 کنده بر ساختند K-19 оп. IV-از K-VI-18
 K-22 دشوار VI-21 واستنقذت الغزائن وفنیت الاقوات واحتاجت العساكر الى نفقاتهم
 ز-IV, K-27 روزی دهان VI-26 و-VI-25 تیغ VI-24 بسی را K-23 بر آب IV-

- چو کار آیدم¹ شهریارم توویی
 سخن هرچ² دیدی بخوبی بگوی
 قنشر را بخلعت بیماراستند
 4125 فرستاده برگشت و آمد دمان⁴
 پیامد بنزدیک کسری رسید
 ز گفتار او تنگدل گشت شاه
 شنیدم که هر کو هوا پرورد
 گر از⁷ دوست⁸ دشمن نداند⁹ همی
 4130 گماند¹⁰ که مارا همو دوست نیست
 کنون¹² نیز یک¹³ تن ز رومی نژاد
 همی¹⁶ سر فرازد که من قیصرم
 کنم¹⁸ زین سپس روم را نام شوم
 بیزدان پاک و بخورشید و ماه
 4135 که کز²⁰ هرچ در پادشاهی اوست
 نسايد²¹ سر تیغ مارا²² نیام
 بفرمود تا بر درش کترنای
 همه²⁵ کوس بر کوهه ژنده²⁶ پیل
 سپاهی گذشت از مداین بدشت
 4140 ز نالیدن بوق و رنگ²⁸ درفش
- همان از پدر یبادگارم توویی
 وزین پاسخ نامه زشتی مجوی
 ز³ در باره مرزبان خواستند
 بمنزل زمانی نجستی زمان
 بگفت آن کجا رفت و دید⁵ و شنید
 بدو گفت بر خوردي از رنج راه
 بفرجام کردار⁶ کیفر برد
 چنین راز دل بر تو خواند همی
 اگر چند اورا پی و¹¹ پوست نیست
 زمانم¹⁴ که باشد ازان¹⁵ تخت شاد
 گر از نامداران یکی مهترم¹⁷
 برانگیزم آتش ز آباد بوم¹⁹
 بازرگش سب و بتخت و کلاه
 ز گنج کهن پر کند گاو پوست
 حلال جهان باد بر من حرام²³
 دمیدند با سنج و²⁴ هندی درای
 بمستند و شد روی²⁷ گیتی چو نیل
 که دریای سبز اندرو خیره گشت
 ز جوش سواران زرینه کفش

VI- دید و گفت-⁵ ل-⁴ دوان-³ به-⁴ IV-³ آنچه-² VI-² وگر خواهمت-¹ K-
 گرو-⁷ K, IV-⁶ کجا-⁷ ل-⁷ ناندیشد [بداندیشد-⁶ K] از کار و-⁶ K, IV, VI-⁶ گفت و دید
 وگر-¹¹ IV-¹⁰ وگر همچو خونم پی و-¹¹ K-¹¹ که ماند-¹⁰ ل-¹⁰ بداند-⁹ IV-⁹ و⁸ L, K, IV-⁸ доб.
 IV-¹⁴ من یکی-¹³ VI-¹³ اگر-¹² K, IV-¹² وگر خون اورا پی و-¹¹ VI-¹¹ خون و پی رای او
 پهلوانان-¹⁷ L-¹⁷ کنون-¹⁶ VI-¹⁶ همان-¹⁶ IV-¹⁶ بران-¹⁵ VI-¹⁵ باشند ازان-¹⁵ K-¹⁵ باشد زان-¹⁵ L-¹⁵ بمانم
 نشاید-²¹ IV-²¹ زمانم-²¹ K-²¹ که گر-²⁰ IV, VI-²⁰ اگر-²⁰ K-²⁰ VI-¹⁹ ب. оп. کنون-¹⁸ L-¹⁸ همی برترم
 مگر دل ز رومی رسیده بکام-²³ IV-²³ پاک بروی حرام-²³ K-²³ من در-²² K, VI-²² نیاید-²² VI-
 کوهه بر-²⁶ L-²⁶ همان-²⁵ IV, VI-²⁵ و-²⁴ IV-²⁴ صنج و-²⁴ L, VI-²⁴ جمله بر من حرام-²⁴ VI-
 کوس و زنگ و-²⁸ VI-²⁸ بمست و شد از گرد-²⁷ IV-²⁷ پشت

- یک امسال با مرد برنا مگو
بهر پایمردی³ و خودکامه‌ای
بعنوان ز قیصر سرافراز روم
فرستاده شاه ایران رسید 4110
از اندوه و⁸ شادی سخن هرچ گفت
بشد قیصر و¹⁰ تازه شد¹¹ قیصری
ندارد ز شاهان کسی را بکس
چو قیصر طامی رومی¹⁶ پیار استند
چو بشنید دانا که شد رای راست 4115
ورا ناسزا خلعتی ساختند
بدو گفت قیصر نه من چاکرم
ز بهتر سبک داشتن ناسزا است¹⁸
بزرگ آنک¹⁹ اورا بسی دشمنست
چه داری بزرگی²⁰ تو از من دریغ²¹ 4120
نه از تابش او همی²⁴ کم شود
همان اسقف و موبد و رای زن *
نیشته‌اند پس پاسخ نامه زود *
سوی شاه کسری خداوند تاج *
فرورنده تاج با تخت عاج
پاسخ: IV—доб. заголовок: 2 هم از بهر پیشی هم از VI—واز IV—پیشین و با K—1
نامداری VI—پیرمایه مردی K—3 4106, 4107, 4108, 4109, 4110, 4111, 4112, 4113, 4114, 4115, 4116, 4117, 4118, 4119, 4120, 4121, 4122, 4123, 4124, 4125, 4126, 4127, 4128, 4129, 4130, 4131, 4132, 4133, 4134, 4135, 4136, 4137, 4138, 4139, 4140, 4141, 4142, 4143, 4144, 4145, 4146, 4147, 4148, 4149, 4150, 4151, 4152, 4153, 4154, 4155, 4156, 4157, 4158, 4159, 4160, 4161, 4162, 4163, 4164, 4165, 4166, 4167, 4168, 4169, 4170, 4171, 4172, 4173, 4174, 4175, 4176, 4177, 4178, 4179, 4180, 4181, 4182, 4183, 4184, 4185, 4186, 4187, 4188, 4189, 4190, 4191, 4192, 4193, 4194, 4195, 4196, 4197, 4198, 4199, 4200, 4201, 4202, 4203, 4204, 4205, 4206, 4207, 4208, 4209, 4210, 4211, 4212, 4213, 4214, 4215, 4216, 4217, 4218, 4219, 4220, 4221, 4222, 4223, 4224, 4225, 4226, 4227, 4228, 4229, 4230, 4231, 4232, 4233, 4234, 4235, 4236, 4237, 4238, 4239, 4240, 4241, 4242, 4243, 4244, 4245, 4246, 4247, 4248, 4249, 4250, 4251, 4252, 4253, 4254, 4255, 4256, 4257, 4258, 4259, 4260, 4261, 4262, 4263, 4264, 4265, 4266, 4267, 4268, 4269, 4270, 4271, 4272, 4273, 4274, 4275, 4276, 4277, 4278, 4279, 4280, 4281, 4282, 4283, 4284, 4285, 4286, 4287, 4288, 4289, 4290, 4291, 4292, 4293, 4294, 4295, 4296, 4297, 4298, 4299, 4300, 4301, 4302, 4303, 4304, 4305, 4306, 4307, 4308, 4309, 4310, 4311, 4312, 4313, 4314, 4315, 4316, 4317, 4318, 4319, 4320, 4321, 4322, 4323, 4324, 4325, 4326, 4327, 4328, 4329, 4330, 4331, 4332, 4333, 4334, 4335, 4336, 4337, 4338, 4339, 4340, 4341, 4342, 4343, 4344, 4345, 4346, 4347, 4348, 4349, 4350, 4351, 4352, 4353, 4354, 4355, 4356, 4357, 4358, 4359, 4360, 4361, 4362, 4363, 4364, 4365, 4366, 4367, 4368, 4369, 4370, 4371, 4372, 4373, 4374, 4375, 4376, 4377, 4378, 4379, 4380, 4381, 4382, 4383, 4384, 4385, 4386, 4387, 4388, 4389, 4390, 4391, 4392, 4393, 4394, 4395, 4396, 4397, 4398, 4399, 4400, 4401, 4402, 4403, 4404, 4405, 4406, 4407, 4408, 4409, 4410, 4411, 4412, 4413, 4414, 4415, 4416, 4417, 4418, 4419, 4420, 4421, 4422, 4423, 4424, 4425, 4426, 4427, 4428, 4429, 4430, 4431, 4432, 4433, 4434, 4435, 4436, 4437, 4438, 4439, 4440, 4441, 4442, 4443, 4444, 4445, 4446, 4447, 4448, 4449, 4450, 4451, 4452, 4453, 4454, 4455, 4456, 4457, 4458, 4459, 4460, 4461, 4462, 4463, 4464, 4465, 4466, 4467, 4468, 4469, 4470, 4471, 4472, 4473, 4474, 4475, 4476, 4477, 4478, 4479, 4480, 4481, 4482, 4483, 4484, 4485, 4486, 4487, 4488, 4489, 4490, 4491, 4492, 4493, 4494, 4495, 4496, 4497, 4498, 4499, 4500, 4501, 4502, 4503, 4504, 4505, 4506, 4507, 4508, 4509, 4510, 4511, 4512, 4513, 4514, 4515, 4516, 4517, 4518, 4519, 4520, 4521, 4522, 4523, 4524, 4525, 4526, 4527, 4528, 4529, 4530, 4531, 4532, 4533, 4534, 4535, 4536, 4537, 4538, 4539, 4540, 4541, 4542, 4543, 4544, 4545, 4546, 4547, 4548, 4549, 4550, 4551, 4552, 4553, 4554, 4555, 4556, 4557, 4558, 4559, 4560, 4561, 4562, 4563, 4564, 4565, 4566, 4567, 4568, 4569, 4570, 4571, 4572, 4573, 4574, 4575, 4576, 4577, 4578, 4579, 4580, 4581, 4582, 4583, 4584, 4585, 4586, 4587, 4588, 4589, 4590, 4591, 4592, 4593, 4594, 4595, 4596, 4597, 4598, 4599, 4600, 4601, 4602, 4603, 4604, 4605, 4606, 4607, 4608, 4609, 4610, 4611, 4612, 4613, 4614, 4615, 4616, 4617, 4618, 4619, 4620, 4621, 4622, 4623, 4624, 4625, 4626, 4627, 4628, 4629, 4630, 4631, 4632, 4633, 4634, 4635, 4636, 4637, 4638, 4639, 4640, 4641, 4642, 4643, 4644, 4645, 4646, 4647, 4648, 4649, 4650, 4651, 4652, 4653, 4654, 4655, 4656, 4657, 4658, 4659, 4660, 4661, 4662, 4663, 4664, 4665, 4666, 4667, 4668, 4669, 4670, 4671, 4672, 4673, 4674, 4675, 4676, 4677, 4678, 4679, 4680, 4681, 4682, 4683, 4684, 4685, 4686, 4687, 4688, 4689, 4690, 4691, 4692, 4693, 4694, 4695, 4696, 4697, 4698, 4699, 4700, 4701, 4702, 4703, 4704, 4705, 4706, 4707, 4708, 4709, 4710, 4711, 4712, 4713, 4714, 4715, 4716, 4717, 4718, 4719, 4720, 4721, 4722, 4723, 4724, 4725, 4726, 4727, 4728, 4729, 4730, 4731, 4732, 4733, 4734, 4735, 4736, 4737, 4738, 4739, 4740, 4741, 4742, 4743, 4744, 4745, 4746, 4747, 4748, 4749, 4750, 4751, 4752, 4753, 4754, 4755, 4756, 4757, 4758, 4759, 4760, 4761, 4762, 4763, 4764, 4765, 4766, 4767, 4768, 4769, 4770, 4771, 4772, 4773, 4774, 4775, 4776, 4777, 4778, 4779, 4780, 4781, 4782, 4783, 4784, 4785, 4786, 4787, 4788, 4789, 4790, 4791, 4792, 4793, 4794, 4795, 4796, 4797, 4798, 4799, 4800, 4801, 4802, 4803, 4804, 4805, 4806, 4807, 4808, 4809, 4810, 4811, 4812, 4813, 4814, 4815, 4816, 4817, 4818, 4819, 4820, 4821, 4822, 4823, 4824, 4825, 4826, 4827, 4828, 4829, 4830, 4831, 4832, 4833, 4834, 4835, 4836, 4837, 4838, 4839, 4840, 4841, 4842, 4843, 4844, 4845, 4846, 4847, 4848, 4849, 4850, 4851, 4852, 4853, 4854, 4855, 4856, 4857, 4858, 4859, 4860, 4861, 4862, 4863, 4864, 4865, 4866, 4867, 4868, 4869, 4870, 4871, 4872, 4873, 4874, 4875, 4876, 4877, 4878, 4879, 4880, 4881, 4882, 4883, 4884, 4885, 4886, 4887, 4888, 4889, 4890, 4891, 4892, 4893, 4894, 4895, 4896, 4897, 4898, 4899, 4900, 4901, 4902, 4903, 4904, 4905, 4906, 4907, 4908, 4909, 4910, 4911, 4912, 4913, 4914, 4915, 4916, 4917, 4918, 4919, 4920, 4921, 4922, 4923, 4924, 4925, 4926, 4927, 4928, 4929, 4930, 4931, 4932, 4933, 4934, 4935, 4936, 4937, 4938, 4939, 4940, 4941, 4942, 4943, 4944, 4945, 4946, 4947, 4948, 4949, 4950, 4951, 4952, 4953, 4954, 4955, 4956, 4957, 4958, 4959, 4960, 4961, 4962, 4963, 4964, 4965, 4966, 4967, 4968, 4969, 4970, 4971, 4972, 4973, 4974, 4975, 4976, 4977, 4978, 4979, 4980, 4981, 4982, 4983, 4984, 4985, 4986, 4987, 4988, 4989, 4990, 4991, 4992, 4993, 4994, 4995, 4996, 4997, 4998, 4999, 5000

نزیاید جز از مرگ را¹ جانور
اگر تاج ساییم و گر خود² و ترک
چه قیصر چه خاقان چو آید³ زمان
ز قیصر ترا مزد⁴ بسیار باد
4095 شنیدم که بر نامور تخت او⁵
ز ما هرچ باید ز⁶ نیرو بخواه
فرستاده از پیش کسری برفت
چو آمد بدرگه گشادند⁷ راه⁸
چو قیصر نگه کرد و⁹ عنوان بدید
4100 جوان نیز¹⁰ بد مهتر¹¹ نونشست
بپرسید ناکام پرسیدنی¹²
یکی جای دورش فرود آورید
یکی¹³ هفته هر کس که بد رای زن
سرانجام گفتند ما که تریم
4105 سزاخود¹⁴ ز کسری چنین¹⁵ نامه بود
که امروز¹⁶ قیصر جوانست و نو

سرای سپنجست و ما برگذر
رهاپی نیابیم¹⁷ از چنگ¹⁸ مرگ
بخاک اندر آید¹⁹ سرش بی گمان²⁰
مسیح را روان ترا²¹ بار باد
نشستی بیماراستی²² بخت او²³
ز اسب و سلیج و ز گنج²⁴ و سپاه
بنزدیک قیصر خرامید²⁵ تفت
فرستاده آمد بر تخت و گاه²⁶
ز پیشی کسری دلش²⁷ بردمید
فرستاده را نیز نرسود²⁸ دست
نگه کردنی²⁹ سست و کژ دیدنی³⁰
بدان نامه پادشا ننگرید
بنزدیک قیصر شدند انجمن
ز فرمان شاه جهان نگذریم
نه³¹ بر کام³² بایست بدکامه³³ بود
بگوهر بدین³⁴ مرزها پیشرو³⁵

K-³ یابیم یا خود-VI خود داریم اگر تاج-K² مگر مرگرا-VI خاکرا-IV¹
چه آمد-VI هم ایدر-IV که آمد-K⁵ که یابد ز چنگال-VI⁴ نباشد هم-IV نیابد هم
VI¹¹ او-VI¹⁰ مرا-IV ورا-VI، K⁹ مرد-IV⁸ آرد سر بدگمان-K⁷ آرد-IV، VI⁶
بار-IV¹⁷ گشاینده-K¹⁶ و Л-доб.¹⁵ تیغ-VI¹⁴ به-K¹³ او-VI¹² و آراستی
VI²⁰ و-IV، VI¹⁹ فرستاده شاه شد پیشکار-IV فرستاده شاه شد پیشگاه-K، VI¹⁸
K-²² (в тексте конъектура) تیر-VI خیره-IV چو خیره(!)-K بیز(!)-Л²¹ هجی
نظر بر وی افکند که دیدنی-VI²⁴ نمود-K، IV نمود(!)-Л²³ کهتر-VI و مهتر
ز شاه این-K²⁹ سراخود-Л، VI²⁸ بیک-IV، VI²⁷ گر دیدنی-Л، IV²⁶ کردن-IV²⁵
بدی ز-K، IV³³ خودکامه-K³² بدکام-IV³¹ که-VI³⁰ ازو همچنین-VI، IV³⁴ چنین
K، VI-доб.:³⁵ برین-K³⁴ چو دانی که-VI آنکه

چنین گفت قیصر ابا رای زن * که پاسخ نویس از در انجمن
چنان چون تو دانی که باید نوشت * نویس و پدیدار کن خوب و زشت

همانست¹ رای و همینست راه
 4080 اگر دادگر باشدی⁴ شهریار
 بیمزدان گرای² و بیمزدان پناه³
 ازو ماند اندر⁵ جهان یادگار⁶
 چنان هم که⁷ از داد⁸ نوشین روان
 کجا⁹ خاک شد نام ماندش¹⁰ جوان¹¹

[وفات یافتن قیصر روم و رزم کسری]¹²

چنین گوید از نامه¹³ باستان
 که آگاهی آمد بآباد بوم
 که تو زنده بادی که قیصر بمرد
 4085 پر اندیشه شد جان کسری ز مرگ
 گزین کرد ز¹⁹ ایران فرستاده ای
 فرستاد نزدیک فرزندان او²¹
 سخن گفت با او بچربی²⁴ بسی
 یکی نامه بنوشت با سوگ و درد
 4090 که یزدان ترا زندگانی دهداد
 ز گفتار آن دانشی¹⁴ راستان¹⁵
 بنزد جهاندار کسری ز روم
 زمان و¹⁶ زمین دیگری را سپرد¹⁷
 شد آن لعل رخساره¹⁸ چون زرد برگ
 جهانان دیده و راد²⁰ و آزاده ای
 بر شاخ سبز²² برومند او²³
 کزین بد²⁵ رهایی نیابد کسی
 پر از آب دیده دو رخساره زرد²⁶
 همت خوبی و کامرانی²⁷ دهداد

¹ IV, VI-همینست ² Л-گرای ³ VI-доб. 169 бб., опущенных выше «пять меджлисов Нушинравана с Бузуржмихром», первый заголовок и первый б. которых следующие: که سخنانی که
 بوزرجمهر گفت در مجلس اول
 چنین گفت یکروز نوشین روان * بفرمود کین موبدانرا بخوان
 شاه-IV⁸ چنین دان که-K⁷ ⁶ K-б. оп. ⁵ IV, VI-ماندی ⁴ VI-ای پاشی
 داستان-K¹² ¹¹ K, VI-доб. приложение V. ¹⁰ IV-دارد ⁹ K, IV, VI-او که
 آگاهی شدن نوشین روان از تباهی قیصر و نامه نوشتن-IV شاه کسری با قیصر روم
 داستان-K¹⁵ وز دانشی-VI¹⁴ گفته-K¹³ آگاهی یافتن کسری از مرگ قیصر-VI
 K-²⁰ از-K, IV, VI-¹⁹ رخشانیش-IV¹⁸ K-¹⁷ обратный порядок мисра. ¹⁶ K, VI-زمانه
 بران سبز-IV بدان سر شاخ-K²² او-Л²¹ جهانانیده مردی-IV, VI-جهانانیده راد
 :доб. و رخسار و لب پر ز گرد-K²⁶ پس-VI²⁵ بخوبی-VI²⁴ ²³ Л-او ²² شاخ
 ز نوشین روان گشاینده شهر * جهاندار کسری گیرنده دهداد
 پس از مرگ او بی زیانی [مهربانی-IV, کامرانی-VI]-K, IV, VI²⁷

تو تندی¹ مکن هیچ² با بدگمان
وز اندازه گفتار او بگنزد
سخنهای چرب آور و تازه گوی⁵
پشیمانی آید⁸ بفرجام پیش
نه کارست بیکاری ار⁹ با هشی¹⁰
اگر چند با بوی و با رنگ نیست¹²
همیشه بدانش نیوشا بود¹⁴
پشیمانی و تندی آرد بروی
نیارد دلش¹⁷ سوی درد و گزند
نباشد بچشم جهاندار¹⁹ خوار
باندازه یابد ز هر کار بر²²
بلندی²⁴ و کژی²⁵ بیفزایدش
وگر چند گردد پراگنده گنج²⁶
بپیچد ز بی راهی و کاستی
هنرمند²⁸ دینی و یزدان²⁹ پرست

اگر بدگمانی گشاید زبان
ازان³ پس چو سستی گمانی برد⁴
تو پاسخ مر اورا باندازه گوی⁵
بآزم اگر بفگنی⁶ سوی⁷ خویش
چو بیکار باشی مشو رامشی
ز هر کار کردن ترا ننگ¹¹ نیست
بنیکی بهر کار کوشا¹⁸ بود
یکاری نیازد¹⁵ که فرجام اوی
ببخشاید¹⁶ از درد بر مستمند
خردمند کو دل کند¹⁸ بردبار
بداند که²⁰ چندست با او²¹ هنر
گر افزون ازان دوست بستایدش²³
همان مرد ایزد ندارد برنج
پرستش کند پیشه و راستی
برین برگ و این شاخها آخت²⁷ دست

1 K, IV, VI- تیزی 2 K- ایچ 3 IV, VI- وزان 4 K- بود 5 Л- گو 6 Л, K-
10 K, VI-6. оп. نه کارست پیکار اگر- IV 9 آرد- VI 8 کام- K 7 افگنی- VI دفگنی (!)
11 VI- نیک 12 VI- نیست 13 Л- کوشان 14 Л- K, IV-6. оп. دگر کار با موی باریک نیست- VI 12
IV- نیوشان بود

بهر کار کوشا بپاید شدن * بدانش نیوشا بپاید شدن
کودی- IV کودی کند- K 18 میاور دلت- IV 17 ببخشای- IV 16 نیارد- VI مبادی- IV 15
یازد بهر کار سر- K, IV 22 دا دو (!)- K 21 بدان گه که- VI 20 خردمند- Л 19 که بد
که افزونی از دوست- VI که افزونی از دوست بفرزایدش- IV 23 باید بهر کار سر- VI
برین برد- K 27 VI-доб. приложение IV. کشی- IV 25 بتندی- K 24 بگزایدش
بدین فر و این شاخها یار- VI برین روی بر شاخها تاخت- IV و بر شاخها تاخت
28 VI-доб. و 29 IV-ایزد

گراینده باشی بکردار دین¹
 خرد را کنی با⁵ دل آموزگار
 همان نیز یار⁷ گنهگار مرد
 غم آن جهان از پی این جهان
 نشستن¹¹ همواره با بخردان
 گراینده بادی¹⁴ بفرهنگ و رای
 از¹⁵ اندازه برنگذرانی¹⁶ سخن
 نگرداندت¹⁷ رامش و رود¹⁸ مست
 بیچی دل از هرچ نابود نیست
 نداری دریغ آنچه داری¹⁹ ز دوست
 اگر دوست با دوست گیرد شمار
 چو با مرد بدخواه باشد نشستن
 چو جوید²⁶ کسی راه بایستگی²⁷
 نباید²⁹ زبان از هنر چیره تر³⁰
 نداند³¹ کسی را بزرگی بچیز

4050
 4055
 4060

بداری² بدین³ روزگار⁴ گزین
 بکوشی که نفریبت⁶ روزگار
 نباشی بآزار⁸ ننگ و نبرد
 نباید که داری⁹ بدل در¹⁰ نهان
 گراینده¹² رامش جاودان¹³
 بیزدان خرد بایدت رهنمای
 که تو نوبکاری و گیتی کهن
 نباشدت با مردم بد نشستن
 بمغشایی آنرا که بخشود نیست
 اگر²⁰ دیده خواهد اگر²¹ مغز و پوست²²
 نباید که باشد²³ میانجی بکار
 چنان کن²⁴ که نگشاید²⁵ او بر تو دست
 هنر باید و شرم و شایستگی²⁸
 دروغ از هنر نشمرد دادگر
 نه خواری بناچیز دارد³² بنیز³³

برین - K, IV, VI-³ ندارد - IV- نداری (!) -² بکردار نیکو گراید بدین - IV-¹
 کار - K- ناز (!) -⁷ و بفریبی از - IV-⁶ بر - K, IV, VI-⁵ روزگاری - K, IV-⁴
 نشستن - VI- نشستن - K, IV, VI-¹¹ بر - VI-¹⁰ دارد -⁹ نباشد بآزار - IV-⁸ بآزار
 (в тексте конъектура).¹² K-¹³ K, IV, VI-¹³ گراینده بر -¹²

که این رامش اندر جهان بگذرد * مهندس مر اورا [هنر را برامش - K] همی بشمرد

K-далее доб. часть опущенных выше бб. (бб. 3898, 3899, 3902, 3906-3918, 3920, 3923-3929, всего

IV-¹⁷ برگزید این - IV- برگزیدانی (!) -¹⁶ ز - K, IV-¹⁵ باشی - VI-¹⁴ (бб. 24
 بچیزی جدایی - K, VI-¹⁹ دانش روز - VI- رامش روز - IV- و روز - K-¹⁸ و -¹⁸ بگرداندت
 نگشاید (!) -²⁵ دان - K, VI-²⁴ آید -²³ K, VI-²² و -²¹ K, VI-²⁰ و -²⁰ K-²⁰
 رای پیوستگی - IV- کسی را بآهستگی - K, VI-²⁷ گوید - K-²⁶ بگشاید - K, IV-²⁸
 نباید هنر از زبان خیره تر - IV- چیز تر (!) -³⁰ بایستگی - IV-²⁹ آهستگی -³¹ K, IV, VI-³² ندارد -³¹ K, IV, VI-³²

نه نیز - IV-³³ بخواری بناچیز داری

چو پالود زو¹ جان ندارد خرد
 بپرسید موبد ز پرهیز و³ گفت
 چنین داد پاسخ که آ⁵ و نیاز
 تو از آ⁷ باشی همیشه برنج
 بپرسید کز شهریاران که پیشی 4035
 چنین داد پاسخ که آن پادشا
 ز دادار¹¹ دارنده دارد سپاس
 پر امید دارد دل نیک¹³ مرد
 سپه را بیماراید از گنج خویش
 سخن¹⁴ پرسد از بخردان جهان 4040
 بپرسید¹⁶ کار¹⁷ پرستش بچمیست
 چنین داد پاسخ که تاریک خوی¹⁹
 نخست آنک داند که هست و یکیست
 ازو²³ دارد از کار نیکی سپاس
 هراس تو آنکه که جویی²⁴ گزند 4045
 وگر²⁷ نیک دل²⁸ باشی و راهجوی
 وگر بدکنش باشی و بدتنه²⁹
 مباحث ایچ گستاخ با این جهان

که بر خاک باشد چو جان² بگذرد
 که آ³ و نیاز از که باید⁴ نهفت
 سزد گر ندارد خردمند باز⁶
 که همواره سیری نیابی⁸ ز گنج
 بهوش و بآیین و با رای و کیش⁹
 که باشد پرستنده و¹⁰ پارسا
 نباشد کسی از رنج او در¹² هراس
 دل بدکنش را پر از بیم و درد
 سوی بدسگال افگند رنج خویش
 بد و نیک دارد ز دشمن¹⁵ نهان
 بنمیکش یزدان گراینده¹⁸ کیست
 روان اندر آرد بیماریک²⁰ موی
 ترا زین نشان رهنمای²¹ اندکیست²²
 بدو باشد ایمن وزو در هراس
 وزو²⁵ ایمنی چون بود²⁶ سودمند
 بود نزد هر کسی ترا آبروی
 بدوزخ فرستاده باشی³⁰ بنه
 که او راز³¹ خویش از تو دارد³² نهان

که جان-VI که جان زو بتابست اگر-IV که جای نامست اگر(!)-K² ازو-K¹
 شرم-IV, VI⁵ بتوان-IV, VI از چه شاید-K⁴ و-оп, VI, J³ زو بپایست اگر
 VI-доб.: برای و بدین و بکیش-IV⁹ نیابد-K⁸ نیاز آنکه-VI⁷ راز-IV⁶
 که بد پیشی و پیشی از همه خسروان * که چون او نبودند هم پهلوان
 مردم-IV¹⁵ همی-K¹⁴ تنگ-VI¹³ بی-J¹² دارای-VI داد وز-K¹¹ پرستنده-K¹⁰
 بتاریک-K²⁰ تاریک خوی(!)-K¹⁹ نگارنده-J¹⁸ کاری-VI¹⁷ بدو گفت-IV¹⁶
 ازو-K²⁶ ازو-K²⁵ ز خونین-K²⁴ وزو-K, IV, VI²³ و-оп, IV²² رهنما-J²¹
 K, IV³⁰ (нет рифмы). بد بنه-IV, VI²⁹ نیک دین-IV²⁸ اگر-K, IV, VI²⁷ بوی
 که او را خرد دارد اندر-IV³² رای-K³¹ فرستد روانت-VI فرستاد باید

- نه آن کز پی^۱ سودمندی کند^۲ وگر نیز^۳ رای بلندی کند^۲
 چو رادی که پاداش رادی نجست^۴ ببخشید و تاریکی^۵ از دل بشت
 سه دیگر چو کوشایی^۶ ایزدی که از جان پاک آید^۷ و بخردی^۸
 بپرسید در دل هراس از چه بیش بدو گفت کز رنج و^۹ کردار خویش
 بپرسید^{۱۰} بخشش کدامست به 4020
 چنین داد پاسخ کز ارزانیان^{۱۲} مدارید باز ایچ سود و زیان^{۱۳}
 بپرسید موبد ز کار جهان که آیین کز بینم و^{۱۶} ناپسند^{۱۷}
 چنین داد پاسخ که زین^{۱۹} چرخ پیر بزرگست و داننده و^{۲۱} برترست 4025
 بدآیین^{۲۲} مشو دور باش از پسند بد و نیک از او^{۲۴} دان کش^{۲۵} انباز نیست
 چو گوید بپاش^{۲۷} آنچ گوید^{۲۸} بدست بپرسید کز درد بر کیست رنج
 چنین داد پاسخ که این پوده پوست^{۳۱} 4030
 بود رنج^{۳۲} چندانک مغز اندروست^{۳۳}

چو رازی که K-نجست (!) L- 4 سره (!) L- 3 بود-IV 2 نه از کزی او K- 1 L- 1
 K- 5 بادی بجست VI- 6 چو داری کفن بود دادن نجست (!) IV- 4 پاداش رازی نجست (!)
 K- 66. 4018-4021 помещены после б. 4024. 8 آمد- VI 7 کوشان بود- VI 6 بپرسید و بارکم
 آنچه سود از- VI 13 کز ایرانیمان K, IV- 12 و- VI 11 بدو گفت- IV 10 و- IV 9
 که این گر بمینم K- 16 4021, 4023, 4024, 4022. 15 VI- 14 برکشای- IV 14 میان
 اگر- IV, VI 18 وگر- L 18 ازو یاپسند VI- یاپسند IV- 17 که آیدین گزینیم ازو- IV 17 ازو
 L, K, VI 22 زو- VI 21 4024-4026 оп. IV- 66. 20 (в тексте конъектура). L, K, VI 19 این-
 ازان K, IV- 24 (в тексте конъектура). آنچه از سود نا- VI اندرین K- 23 L- 23 بآیین
 K- 29 خواهد- K, IV, VI 28 بپاش IV- 27 نپاش (!) L- 27 انجام- K 26 کس- VI 25 زو- VI
 VI- 30 جان چون- L 30 همه بود و نابود تا هست VI- 31 همه بود و نابود و ناهست و
 K- 33 رنج- K- مغز- L 32 گرد پوست- VI بوده زوست (!) L- 31 زرسپست و جانرا
 با مغز پوست (!)

هر آنکس که در بیم و اندوه زیست بپرسد کزین دو گرانتتر ³ کدام چنین ⁵ داد پاسخ که هم سنگ کوه ⁶ چه ¹⁰ بیمست اگر بیم اندوه نیست بپرسید کز ما ¹⁴ که با گنجتر بپرسید کاهو ¹⁷ کدامست زشت چنین داد پاسخ که زترا ¹⁹ که شرم ز مردان بتتر آنک نادان ²¹ بود بگرو ²⁴ بیزدان و تن پرگناه ²⁵ بپرسید ²⁸ مردم کدامست راست ²⁹ چنین گفت کانکو بسود و زیان بپرسید کز خو چه ³¹ نیکوترست چنین داد پاسخ که چون بردبار	بران زندگی زار باید ¹ گریست ² کزو بیم پسر ⁴ درد و ناشاد کام جز ⁷ اندوه ⁸ مشمر که گردد ستوه ⁹ بگیتی ¹¹ جز اندوه نستوه ¹² نیست ¹³ چنین گفت کان ¹⁵ کس که بی رنجتر ¹⁶ که از ارج ¹⁸ دورست و دور از بهشت نباشد بگیتی نه آواز ²⁰ نرم همه زندگانی بزدان ²² بود ²³ بدی ²⁶ بر دل خویش کرده سیاه ²⁷ که جان و خرد بر دل او گواست نگوید ببندد ³⁰ بدی را میان که آن بر سر مردمان افسرست بود مرد ناپیش افسون ³² بکار
--	--

¹ K, IV, VI—باید زندگانی ² VI—доб.:

اگر شاه باشی وگر کهتری * ز بیم و ز درد جهان بگذری
کزان همگروه—IV⁶ بدو—VI⁵ کزوم پسر از—IV⁴ بدو گفت ازین هر دو بدتر—IV³
—K¹¹ چو—VI¹⁰ چو کوه—IV⁹ اندیشه—K⁸ چو—IV⁷ که بر دل چو کوه—VI¹¹
—VI¹³—доб. ¹³ بستوه—IV, VI¹² ز گیتی

بپرسید از اینها گذشتن بچپست * که بر کار گیتی نباید گریست
چنین داد پاسخ که دانش بود * که داننده دایم برامش بود
رنج—II¹⁸ بپرسید که آهو—II¹⁷ بارنجتر—IV¹⁶ آن—VI¹⁵ بپرسد که از ما—K, II¹⁴
و پیران که—IV²¹ نشسته باواز—VI نشستن نه آوای—IV آوای—K²⁰ کزین را—VI¹⁹
—II, IV, VI—доб. ²³ زندگانیش کانا—IV²² دانا

بپرسید مردم که نستوه تر * چنین گفت کانکو بی اندوه تر
—IV گردد سیاه—II²⁷ بدین—IV²⁶ نگردد بیزان (!) تن بی گناه—II²⁵ بگردد—K, VI²⁴
IV, بگوید ببندد—K³⁰ دگر گفت کانکو نبذ خود سزاست—K²⁹ بدو گفت—IV²⁸ تپاه
افسر—K³² مردم که—VI کر دور (!)—IV کز ما چه—K³¹ بکوشد نبندد [نبیند—VI—VI]
مردم افسون نباید—VI مردم افسر ناید—IV نباید

بفرزند ماند نگرده¹ نهان²
 ز بهر مزه دور گردد مزه
 که فرزند بیند رخ زرد اوی⁵
 ز کردار نیکو⁷ پشیمان چراست
 بگیرد⁸ عنان زمانه⁹ بدست
 چو پیشی سگالد¹¹ هراسان شود
 نهان¹² دل و جان ببازار¹³ نیک
 که نیکی سگالید¹⁵ ناسپاس
 ز دیوان جهان نام او را ستود
 زمانه نفس را همی بشمرد
 چو²¹ مرگ آمد و نیک و بد را درود²²
 بیابد²³ بهر جای بازار نیک²⁴
 بیاسود²⁶ جانرا بیزدان سپرد²⁷
 از²⁸ آغاز بدبود و فرجام بد
 وزو³² در زمانه بدآواز ماند
 اگر باشد این را³⁴ چه سازیم برگ
 اگر بگذری یافتی جان³⁵ پای

چنین داد پاسخ که هر کو جهان
 چو فرزند باشد بیابد مزه
 وگر بگذرد کم³ بود درد اوی⁴
 بپرسد که⁶ گیتی تن آسان کراست
 چنین داد پاسخ که یزدان پرست
 3990 فزونی نجوید¹⁰ تن آسان شود
 دگر آنک گفستی ز کردار نیک
 ز گیتی¹⁴ زبونت مر آنرا شناس
 بپرسید کان¹⁶ کس که بد کرد و مرد
 3995 هرا¹⁷ کس که نیکی کند بگذرد
 چه باید¹⁸ همی¹⁹ نیکوپی را²⁰ ستود
 چنین داد پاسخ که کردار نیک
 نه مرد آنک او نیک کردار²⁵ مرد
 وزان کس که ماند همی نام بد
 4000 نیاسود²⁹ هر³⁰ کس کزو³¹ باز ماند
 بپرسد چه کارست برتر ز³³ مرگ
 چنین داد پاسخ کزین تیره خاک

بدان IV—او VI—K⁵ داوری IV—او VI—K⁴ کی K—³ K—6. оп.² نگرده (!) I—¹ I—¹⁰ I—¹⁰ زمانه I—⁹ I—⁹ بگیرد IV—⁸ I—⁸ نیکی K, IV, VI—⁷ بدو گفت IV—⁶ دلبری
 سگالد K, IV—¹⁵ بگیتی IV—¹⁴ ما کار IV—¹³ نهان IV, VI—¹² سگالی VI—¹¹ بجوید (!)
 نیکوپیها IV—²⁰ همه K—¹⁹ ماند VI—¹⁸ همان K—¹⁷ بداند که آن K—¹⁶ ابا
 K—²¹ I—²² I—²² K—²² ربود I—²² که I—²¹

پراندهیشه داری همیشه روان * زمانه نباشی بدل شادمان
 27 I—²⁷ I—²⁷ و IV—²⁶ چنین داد پاسخ که چون زاد VI—²⁵ VI—²⁴ ب. оп.²⁴ بیابد (!) I—²³
 چنین داد پاسخ که نیکی گمان * همیشه بود شاد اندر گمان
 K—³³ ازو K—³² که او IV—³¹ آن IV—³⁰ بیاسود I, K, VI—²⁹ مر VI—²⁸ به K, IV—²⁸
 آنرا IV, VI—³⁴ بپرسید کو نیست بد نزد VI—³⁴ بدو گفت بد نیست بدتر ز IV—³⁴ نزدیک
 35 VI—³⁵ جای

- ندارد تن خویش با¹ رنج و درد
 3970 بپرسید⁴ شادان دل شهریار
 چنین داد پاسخ که بیم⁶ گزند
 بدو گفت⁷ شاهان پیشین⁸ ز بزم⁹
 چنین داد پاسخ که ایشان ز جام¹²
 مرا نام¹⁴ بر جام چیره شدست
 3975 بپرسید هر¹⁶ کس که¹⁷ شاهان بدند
 بدارو و¹⁹ درمان و کار پزشکی
 چنین داد پاسخ که تن²³ بی زمان²⁴
 بجایست²⁶ دارو نیاید بکار
 چو هنگامه رفتن آمد²⁸ فراز
 3980 بپرسید چندان²⁹ ستایش کنند³⁰
 زمانی نباشد³¹ بدان³² شادمان
 چنین داد پاسخ که اندیشه نیست
 بترسم که³⁵ هر کو ستایش کند
 ستایش نشاید³⁷ فزون ز آنک هست
 3985 بدو گفت³⁹ شادی ز فرزند چیست

بدو گفت IV-⁴ 3969-3970 оп. K-66.³ همان کس VI- همان بس IV-² در IV-¹
 بزم VI-⁹ پیشی I-⁸ بپرسد که VI-⁷ J, VI-⁷ گرد IV-⁶ 3970-3971 оп. VI-⁵
 دام K-¹³ بجام K-¹² از اندوه رزم IV, VI-¹¹ زدودند VI-¹⁰ ببردند J-¹⁰
 بپرسد کزین پیش VI-¹⁷ کان K, IV-¹⁶ زبانرا VI, IV-¹⁵ دام K, J-¹⁴ J-¹⁴ 6. оп.
 بدن را VI-²¹ بدن را IV-²⁰ بداروی J-¹⁹ خویش را نیکو خواهان IV-¹⁸
 IV-²⁴ تو J-²³ ناید VI-²² (в тексте конъектура). بپالود IV-²² بپالود K-²² بپالود (!)
 J-²⁸ نگهدارش از IV-²⁷ بجانست IV-²⁶ این IV-²⁵ که بی سر زمان VI-²⁵ بی زبان
 بدو گفت چندین IV-³⁰ بپرسد که چندین K, VI-²⁹ آید IV-²⁹ неразборчиво;
 ز تن J-³² نباشی VI-³¹ نباشی IV-³¹ (в тексте конъектура). کنی VI-³¹ کنم IV-³¹ کنند (!)
 بترسم ز IV-³⁵ بپرسید J-³⁵ K-66. 3981-3983 оп.³⁴ پراندیشه داری IV, VI-³³ بدل VI-³³
 VI-³⁶ بپرسد ز K-³⁹ بپرسد که J-³⁹ آزاری J-³⁸ نماید K, IV, VI-³⁷ نیز IV-³⁶
 به IV-⁴⁰ بپرسید

- 3950 چنین داد پاسخ که یزدان پای
فلک را گزاردند^۲ او^۱ کند
گر این^۴ بنده آنرا نداند بها
بپرسید تا تو شدی شهریار
کزان مر ترا دانش^۵ افزون شدست
3955 چنین داد پاسخ که از کردگار
کسی پیش من بر^۹ فزونی نجست
زبون بود بدخواه در جنگ من
بپرسید^{۱۴} در جنگ خاور بدی
چو با باختر ساختی ساز^{۱۵} جنگ
3960 چنین داد پاسخ که مرد جوان
هرآنکه که سال اندر آید^{۱۸} بشست
سپاس از جهاندار پروردگار
که روز جوانی^{۲۱} هنر داشتیم^{۲۲}
کنون روز پیری بدانندگی
3965 جهان زیر آیین و فرهنگ^{۲۵} ماست
بدو گفت^{۲۷} شاهان پیشین دراز
شمارا سخن کمتر و داد^{۲۹} بیش
چنین داد پاسخ که هر شهریار

IV-^۵ آن IV-^۴ خود VI-^۳ گراینده او [خود-VI] IV, VI-^۲ سر-VI کی I-^۱
بر روزگار-VI^۸ و I-دوب. VII-^۷ بدسگالت IV, VI-^۶ رامش VI-^۶ کزان برتری رامش
آهنگ IV, VI-^{۱۳} و IV-^{۱۲} نشست VI-^{۱۱} ز IV, VI-^{۱۰} پیش بر من VI-^۹
چو با لشکری ساختی IV-^{۱۴} چرا باختر ساختی کار I-^{۱۵} بپرسید که VI-^{۱۶} بدو گفت IV-^{۱۴}
IV-^{۱۹} آمد IV, VI-^{۱۸} رنج تن با روان VI-^{۱۷} و راستی IV-^{۱۷} از راستی I-^{۱۶} ساز
بگذاشتم IV-^{۲۳} داشتم IV-^{۲۲} که آنروز زور و VI-^{۲۱} نباید IV-^{۲۰} نشاید I-^{۲۰} بپیشش
خویش K-^{۲۶} فرهنگ و آیین IV-^{۲۵} بمخندگی VI-^{۲۴} بخوانندگی I-^{۲۴} بگذاشتیم VI-
IV-^{۳۰} گفتن و راز IV-^{۲۹} داشتند K-^{۲۸} پرسد که VI, I-^{۲۷} دین IV-^{۲۷} و در جنگ
پراندیشه بینم برین روزگار K-^{۳۳} دین IV-^{۳۲} و I-دوب. I-^{۳۱} ترا I-^{۳۱} فزونست

بدانش نگر دور باش از گناه
 بپرسید کس را از¹ آموختن
 که نیزش³ ز دانا بپاید⁴ شنید
 چنمین داد پاسخ که از گنج سپر⁸ 3935
 در دانش از گنج نامی ترست
 سخن مانند از ما همی یادگار
 بپرسید¹⁰ دانا شود مرد پیر
 چنمین داد پاسخ که دانی پیر
 بر ابله جوانی گزینی¹³ رواست 3940
 بپرسید کز تخت¹⁶ شاهنشهران¹⁷
 کنون نامشان پیش یاد آوریم²⁰
 چنمین داد پاسخ که در دل نبود
 بشمسیر و²⁴ داد این جهان داشت²⁵
 بپرسید با²⁶ هر کسی پیش ازین 3945
 سبک دارد²⁷ اکنون نگوید²⁸ سخن
 چنمین داد پاسخ که گفتار پس
 بپرسید هنگام شاهان نماز
 شمارا ستایشش فزونست ازان

که دانش گرامیتر از تاج و گاه
 ستایشش ندیدم و² افروختن
 نگویم⁵ کسی کو⁶ بجایی رسید⁷
 که آید⁹ مگر خاکش آرد بزیر
 همان نزد دانا گرامی ترست
 تو با گنج دانش برابر مدار
 گر آموزشی¹¹ باشد و یادگیر¹²
 ز دانش جوانی بود ناگزیر
 که بی گور او¹⁴ خاک او¹⁵ بی نواست
 بکردی¹⁸ همه شهریار جهان¹⁹
 بیاد²¹ از جگر سرد باد آوریم²²
 که آن رسم را خود نباید ستود²³
 چنمین رفتن و خوار بگذاشتن
 سخن راندی نامور پیش ازین
 نه از نو نه از روزگار کهن²⁹
 بکردار جویم همه³⁰ دسترس
 نبودی چنمین پیش ایشان³¹ دراز
 خروش و³² نیایشش فزونست ازان

VI-⁴ پیرش-IV³ و VI-از-IV² بدو گفت کس را از-IV¹ کسری کز-¹ L
 از جنگ-L⁸ IV, VI-⁷ کسیرا-VI⁶ نگوید-IV, VI⁵ نباید
 VI-¹² که آموزشش-L¹¹ (метр нарушен). که VI-دوب-¹⁰ IV-آمد-VI⁹ شیر
 بگوید جوانی نگیرد-L¹³ L, IV, VI-¹⁴ ل, گر آموزش او بود یادگیر
 IV-¹⁷ بخت-IV¹⁶ خاک را-L, VI¹⁵ بی کورا (!)-L¹⁴ بر ابله جوابی بگوئی-VI¹³
 همی پادشاهی تهی-IV¹⁹ (в тексте конъектура). نکردی-IV¹⁸ نکردی (!)-L¹⁸ شاهنشهی
 چون نیارم ستود-IV²³ آوری-IV²² همی-IV²¹ آوری-IV²⁰ VI-66. 3941-3944 оп.
 بپرسد-VI²⁶ بدو گفت تا-IV²⁵ بپرسد کجا-L²⁶ (нет рифмы). داشتند-L²⁵ و-L²⁴ оп.
 VI-IV, VI-³¹ همی-IV³⁰ VI-6. оп.²⁹ داری-IV²⁸ داری-IV²⁷ (в тексте по T). که با
 و-L³² оп. آتش

- 3915 چنین داد پاسخ که آز و نیاز
هر آنکس² که پیشی کند³ آرزوی⁴
وگر سفلگی بر گزید او ز⁸ رنج
چو بیچاره دیوی بود دیرساز¹⁰
بپرسید و گفتا که چندست و چیست¹¹
دگر¹³ بهر ازو گنج و تاجست و¹⁴ نام
3920 چنین داد پاسخ که دانا سخن
نخستین¹⁶ سخن گفتن سودمند
دگر آنک پیمان سخن خواستن¹⁷
که چندان سرایید که آید بکار
سه دیگر سخنگوی هنگامجوی²⁰
3925 چهارم که دانا دلاری خواند
که پیوسته گوید²¹ سراسر سخن
پنجم²³ که باشد سخنگوی گرم
سخن چون یک اندر دگر بافتی²⁵
بپرسید چندی که²⁶ آموختی
3930 چنین گفت کز هرک آموختیم²⁸
همی پرسم از ناسزایان سخن

VI- 6 بدان- IV, VI- 5 آرزو- IV- 4 کنی- VI- 3 آنکه- VI- 2 بدگوهر دیوساز- IV- 1
شود پر نیاز- VI- پر نیاز- IV- 10 بران- IV, VI- 9 بر گزینی و- VI, 8 ل. بغو- IV- 7 بد
وگر- VI- 13 همی زو- VI- شهری ازو می- IV- 12 بپرسید چندست گفتار چیست- IV- 11
ز بخشش- VI- 16 ازین- VI- مستندی ازین- IV- 15 بهره تاجست و گنجست- IV, 14 ل. و-
بیدار دل دانیش [خوانیش- VI-] IV, VI- 18 آسان سخن دانیش- VI- خوانیش- IV- 17
ل- 21 فرجامجوی- VI- چو باشد سخنگوی و آرمجوی- VI- 20 متر нарушен. ماندن- VI- 19
IV, 24 به پیچد- VI- 23 چه گوئی که دانش کی آید بمن- VI- 22 گردد- IV- پوشیده باشد
بدو گفت چندین- VI- چندانکه- IV- 26 یافتی- IV- یافتی (!)- VI- 25 زبان- VI-
توختیم- IV- 30 ازو وام- IV- 29 از هر که آموختیم- IV- 28 برافروختی- IV- 27 گر
VI- 66. 3930-3931 оп. IV- 6. оп. (в тексте по T). اگر نو بود داستان گر کهن- VI- 31

- چنین داد پاسخ که داناست شاد
 3900 بپرسید دانش کرا سودمند
 چنین داد پاسخ که هر کو خرد
 ز پیشی خرد را بود⁴ سودمند
 بگفتش که⁶ دانش به از فرّ شاه⁷
 چنین داد پاسخ که دانا¹¹ بفر
 خرد باید¹³ و نام و فرّ و نژاد
 3905 چنین گفت زان پس که¹⁵ زیبای تخت
 چنین داد پاسخ که یاری¹⁷ نخست
 دگر¹⁹ بخشش و دانش و رسم²⁰ گاه
 ششم نیز کافر²¹ دهد مهتری
 بهفتم²³ که از نیک و بد در²⁴ جهان
 3910 چو فرّ و خرد دارد و دین و بخت
 بهشتم که دشمن بداند²⁵ ز دوست
 نماند²⁷ پس از مرگ او نام زشت
 بپرسیدش از داد و خردک منش²⁹
 دگر آنک شرمش بود با نژاد¹
 کدامست بی دانش و بی گزند²
 بپرورد جانرا همی پرورد³
 همان بی خرد باشد اندر گزند⁵
 که فرّ و⁸ بزرگبست⁹ زیبای گاه¹⁰
 بگیرد جهان سربسر زیر پر¹²
 بدین چار¹⁴ گیرد سپهر از تو یاد
 کدامست وز¹⁶ کیست ناشاد بخت
 بماید¹⁸ ز شاه جهاندار جست
 دلش پر ز بخشایش داد خواه
 که باشد سزاوار بر بهتری²²
 سخنها بروبر نماند نهان
 سزاوار تاجست و زیبای تخت
 بی آزاری از شهریاران نکوست²⁶
 بیابد²⁸ بفرجام خرم بهشت
 ز نیکی وز³⁰ مردم بدکنش

¹ K—оп. 64 бб. (66. 3898—3961). Частично, в искаженном виде они помещены в предыдущих эпизодах (22 бб. помещены после б. 3718, 25 бб. после б. 3809, а остальные помещены после б. 4053). ² IV, VI—پرگزند ³ IV—66. 3900—3901 оп. ⁴ VI—با خرد جان ⁵ VI—کینش ⁶ IV, VI—بپرسید ⁷ Л—از شهریار ⁸ Л, VI—оп. ⁹ Л—доб. ¹⁰ Л—و ¹¹ Л—کار ¹² VI—سر ¹³ VI—ماند ¹⁴ VI—خوار ¹⁵ IV—چنین ¹⁶ VI—از ¹⁷ Л—(!) داری ¹⁸ VI—بیاید ¹⁹ IV— ²⁰ Л—доб. ²¹ IV—دوم آنکسی را ²² VI—آنکه او را ²³ IV—چهارم ²⁴ IV—دشمن نداند ²⁵ IV—که نیک و بد اندر ²⁶ IV—سیوم ²⁷ Л—переставлен с предыдущим б.; ²⁸ Л—доб. ²⁹ Л—доб. ³⁰ IV, VI—از

وگر زین هنرها نیابد دو روی * همانا که باشدت بی آبروی
 VI—بگفتش برای و خرد در منش ²⁹ Л—نیابد ²⁸ Л—(!) دپابد ²⁷ Л, IV—ماند ³⁰ IV, VI—از و بپرسید از راد خردک منش

[سخن پرسیدن موبد از کسری]¹

- 3885 یکی پیر بد پهلوانی² سخن
چنین گوید از³ دفتر پهلوان
که آن⁴ چیست کز کردگار جهان
بدان آرزو⁵ نیز پاسخ دهد
یکی دست برداشته با آسمان
3890 نیاید⁶ بخواهش همه آرزو
بموبد چنین گفت پیروز شاه
کز آن آرزو⁷ دل پر از خون شود
بپرسید⁸ نیکی⁹ کرا در خورست
چنین داد پاسخ که هر کس که¹⁰ گنج
3895 نبخشد نباشد¹¹ سزاوار تخت
ز هستی و بخشش¹² بود مرد مه
بگفتش¹³ خرد را که بنیاد چیست
- بگفتار و کردار گشته کهن
که پرسید¹⁴ موبد ز¹⁵ نوشین روان
بخواهد¹⁶ پرستنده اندر جهان
بدان پاسخ بخش بخت¹⁷ فرخ نهد
همی خواهد¹⁸ از کردگار جهان¹⁹
20 دو چشمش پر از آب و پر چینش رو²¹
که خواهش ز یزدان باندازه خواه
که خواهد که ز²² اندازه بیرون شود²³
بنام بزرگی که زیباترست
بیاید²⁴ پراگنده نابرده²⁵ رنج
زمان تا زمان تیره²⁶ گردش بخت²⁷
28 تو از²⁹ گنج داری نبخشش³⁰ نه به³¹
بشاخ و بمرگ خرد³² شاد³³ کیست

گفتار اندر سوالها—IV, VI سوالهایی که از شاه کسری کردند و جواب گفت—K¹
 4 J— گفت کز—J³ پهلوان—IV, J² [سخنانی که—VI] که از نوشین روان پرسیدند
 بدین آرزوی—J⁸ نخواهد—VI نخواهد(!)—J⁷ این—IV⁶ VI—оп.⁵ بپرسید
 نخواهد—K¹² زمان—IV, K¹¹ خواند—VI¹⁰ پاسخ ورا بخت—VI رای—J⁹
 IV, VI—چو [که—K] خواهش از—IV, VI, K¹⁵ آرزوی—J¹⁴ VI—б. оп.¹³ نیاید—VI
 IV—نیابد(!)—J²⁰ ز—IV¹⁹ جنگی—K¹⁸ بپرسد—VI, K¹⁷ обратный порядок мисра.
 IV, VI—بخشد نباشد—K بخشد نباشد(!)—J²² بیاگند یابد بپایده—VI²¹ نیاید
 کند تیره گردش ورا تیر بخت—K²⁴ نیز—IV²³ (в тексте конъектура). بخشش نباشد
 گر—K, IV, VI²⁶ هستی و بخشش—VI هستی و مردی—IV هستی و بخشش—K²⁵
 K—доб. четыре و منه—VI به به—IV به—K²⁸ بخشش—VI بخشش—IV بخشش(!)—K, J²⁷
 و نبرد—VI بشاخ برومند—K³⁰ بپرسد—IV, VI, K²⁹ (бб. текста (бб. 4076, 4078—4080)).
 31 خرد IV—نامبردار—IV³¹ خرد

3875
 پروز و شب این نامه را پیش دار
 اگر یادگاری کنی در جهان
 خداوند گیتی پناه تو باد
 بکام تو گردنده چرخ بلند
 شهنشاه کو داد دارد⁶ خرد
 دلیری برزم اندرون⁸ زوردست
 بگیتی نگر کین هنرها کراست
 مجوی¹¹ آنک¹² چون مشتری روشنست
 جهان بستد از مردم بت پرست
 کنون لاجرم جود موجود گشت
 اگر بزم جوید همی گر¹⁹ نبرد²⁰
 ابو القاسم آن شاه پیروز و داد²²

3880
 خبر در بدل داور¹ خویش دار
 که نام² بزرگی نگردد نهان³
 زمان و زمین نیکخواه تو باد
 ز کردار بد⁴ دور و دور از گزند⁵
 بکوشد که با شرم گرد آورد⁷
 بود پاکدینی⁹ و یزدان پرست
 چو دیدی ستایش مرا¹⁰ سزااست
 جهانجوی و¹³ با تیغ و با جوشنست¹⁴
 ز دیبای دین¹⁵ بر دل آیین ببست¹⁶
 چو شاه جهان شاه¹⁷ محمود گشت¹⁸
 جهان بخش را²¹ این بود کارکرد
 زمانه بدیدار²³ او شهاد باد

نماید نهان-IV³ ز نامت-IV, VI⁴ ز نام-II² جاور-VI دازوی-K بربر-I¹
 VI-доб.:

که چون شاه گم گردد از روزگار * بود نام نیکو ازو یادگار
 شناسد ترا هر که یاد آورد * برو نام تو آفرین گسترده
 K, IV-доб.: ز تیمار من دور دار از گزند-VI⁵ ز تیمار بد-IV پیمان منشی-II⁴

زمانه ترا جاودان بنده باد * سر بدسگالان ز بن کننده باد
 بچرخ نهیم اختر و بخت تو * که جاوید بادا سر و بخت تو
 VI-доб.:

جهان چون ترا کام بادا چنان * ز تو دور بادا بد بدگمان
 زمانه ترا جاودان بنده باد * همه بدسگالت سرافگنده باد
 بچرخ نهیم اختر و بخت تو * مه و مشتری پایله بخت تو
 ز تاج تو رخشنده گشته جهان * بخدمتگری پیشگاهت مهان
 گراید بشاهی همی، برخورد-K⁷ کز رای داد و-VI با رای و-IV راه و-K⁶

بجوی-VI مجو-II¹¹ فراوان-K¹⁰ پاکدستی-K⁹ اندر و-IV⁸ 6. стоит после 6. 3874.

دنیا و دین-IV¹⁵ جهانجوی را تیغ با دشمنست-IV¹⁴ و-K, VI¹³ این که-K¹²

نامه نوشین) (ب-оп. весь эпизод (II-6. 18 جهانگیر-IV¹⁷ آذین ببست-IV, VI¹⁶
 فیروز داد-VI²² جهانجوی را-K, VI²¹ نام سرد(؟)-K²⁰ یا-IV, VI¹⁹ (روان...
 بکردار-IV²³

- ره برتری¹ باز جوی از بهی
 ورا چون روان و تن خویش دار²
 همی داد باید که یابند بهر
 مکن زو بنیز از³ کم و بیش یاد
 که چون باز جویی⁴ نیاید بچنگ
 دو کار آیدت پیش دشوار و خوار⁵
 همان بر تو روزی بکار آورد
 ز بد دور باش و بترس از گزند
 مکن رادی و داد هرگز بروی
 ز مرد جهان دیده بشنو سخن⁶
 که از دین بود مرد را رشک و خشم
 دل از بیشتی گنج⁷ بی رنج کن
 نیاید که باشی مگر⁸ دادگر
 تو جز داد میسند و نفرین خواه
 کجا آن بزرگان و⁹ فرخ مهان
 سرای سپنجی نماید بکس
 وگر جنگ را لشکر انگیزختن¹⁰
 دل اندر سرای سپنجی میند
 بدانش دلست را بیمار استم¹¹
 ز بن¹² دور کن دیورا دستگاه
- چو بر سر نهی تاج شاهنشاهی
 همیشه یکی دانشی پیش دار¹³
 بزرگان و بازارگان شهر¹⁴
 کسی کو ندارد هنر¹⁵ یا نژاد
 مده مرد بی نام¹⁶ ساز جنگ
 بدشمن دهد مر¹⁷ ترا دوستدار
 سلاج تو در کارزار آورد
 بیخشیای بر مردم مستمند
 همیشه نهان دل خویش جوی
 همان نیز نیکی باندازه کن¹⁸
 بدنیی گرای¹⁹ و بدین دار چشم
 هزیننه باندازه گنج کن
 بکردار شاهان پیشین²⁰ نگر
 که نفرین بود بهر بیداد شاه
 کجا آن سر و²¹ تاج شاهنشهان
 از ایشان سخن یادگارست و بس
 گزافه مفرمای خون ریختن
 نگه کن بدین نامه پندمند
 بدین من²² ترا نیکویی خواستم²³
 برآه خداوند خورشید و ماه

نیز VI-⁵ خرد K-⁴ دهر L-³ گیر L-² بهترین VI- بدتری IV- بدتری K-¹
 K-⁹ سپارد IV- سپردن K, VI-⁸ خواهی L-⁷ بی آزار VI- بی ارزش را IV- L, ⁶ از او از
 دردی باندازه کن VI- بفرهنگ کن L-¹⁰ دشخوار خوار IV, VI- بمشادت فریادرس روز کار
 ز نادان گیتی K-¹¹ همان نیکویی باندازه کن II درم را فدای تن رنج کن: 2. мисра. L-доб.
 K, IV, VI-¹⁵ بمیشی L-¹⁴ همه تکیه بر مرد IV-¹³ بدنیا گرا L-¹² بپوشان سخن
 K, IV, VI-²⁰ ما K, IV, VI-¹⁹ آویختن L, IV-¹⁸ و VI-¹⁷ و L-¹⁶ جز از
 بدو IV- برو K, VI-²² بیمار استیم K, IV, VI-²¹ خواستیم

- 3835 کسی کو بسال و خـرد بد کهن
کرا نزد او¹ راه بـار پـکـتـر
چو خواهی ز پروردگار² آفرین
بدانش بسنده کند⁴ جان پاک
که داننده بادی و پیروز بخت⁵
که خاکست پیمان شکن را کفن
3840 بگفتار بدگوی مسپار گوش⁷
که از داد باشد روان تو شاد
چو خواهی که بخت تو گیرد فروغ
تو اورا ازان گنج بی رنج دار⁹
بدان گنج شو شاد کز رنج تست¹⁰
همان شهریارش بود سایه دار¹¹
اگر زیردستست¹² اگر درپرست¹³
ابا دشمن دوست پرخاش کن
ز درد¹⁵ تن اندیش و درد¹⁶ گزند
بدواندر ایمن نشاید نشست
چو خواهی که یابی ز بخت آفرین¹⁹
سپر کرده جان بر²² بداندیش تو²³
چو خواهی که از بد نیابی گزند²⁵
- بپرسیدم از مرد نیکو سخن
که از ما بیزدان که نزدیکتر
چنین داد پاسخ که دانش گزین
که نادان³ فزونی ندارد ز خاک
بدانش بود شاه زیبای بخت
میاد که گردی⁶ تو پیمان شکن
3840 بمادافره بیگناهان مکوش
بهر کار فرمان مکن جز بـداد
زبانرا مگردان بگرد دروغ
وگر زیردستی بود⁸ گنج دار
که چیز کسان دشمن گنج تست
وگر زیردستی شود مایه دار¹¹
3845 همی در پناه تو باید نشست
چو نیکو¹⁴ کند با تو پاداش کن
وگر گردی اندر جهان ارجمند
سرای سپنجست¹⁷ هر چون¹⁸ که هست
3850 هنر جوی با دین و دانش گزین
گرامی کن اورا²⁰ که در پیش تو²¹
بدانش دو دست ستیزه بـمند²⁴

IV, 4 دانا—IV باد از—K³ که بر ما کنند—IV² کرا ایزد—VI گذارنده از—L¹
K, 8 هوش—IV⁷ باشی—K, IV, VI⁶ VI—обратный порядок мисра.⁵ پسندیده کن—VI
بود—K¹¹ K, IV—б. оп.¹⁰ IV—میسرا оп.⁹ K—б. переставлен с б. 3845; IV—میسرا оп.¹² K—پهلوانست—IV میسرا оп.¹³ K, IV, VI—شهریارست—VI پاکرایست—IV پهلوانست—K¹²
VI¹⁷ دور از—IV و K—доб.¹⁶ رنج—K, IV¹⁵ که نیکی—VI, IV نیکی—K¹⁴ زیردست
آنرا—IV, VI گوا کن آنرا—K²⁰ L—б. стоит после б. 3844.¹⁹ همچون—K¹⁸ سه پنـجست
L—²⁴ K, VI—б. переставлен со след. б. تست—L²³ L, K, VI—б. بر—L²² درویش تست—L²¹
IV—б. оп.²⁵ بنیزه بلند—VI درست و بنیرو بلند

چو تاج سخن نام محمود گشت
ستایش باآفاق¹ موجود گشت
3820 زمانه بنام وی آباد باد
سپهر از سر تاج او² شاد باد³
جهان بستند از بت پرستان هند
بتیغی که دارد چو رومی⁴ پرند

[نامه کسری بهرمزد]⁵

شنیدم کجا کسری شهریار
بهرمز یکی نامه کرد استوار⁶
ز شاه جهاندار⁷ خورشید دهر⁸
مهست و سرافراز و گیرنده شهر⁹
جهاندار بیدار¹⁰ و نیکو کنش¹¹
فشاننده گنج بی سرزنش
3825 فزاینده نام و¹² تخت قباد
که با فرّ و برزست و فرهنگ و نام
سوی پاک هرمزد¹⁵ فرزند ما
ز یزدان بدی¹⁷ شاد¹⁸ و پیروز بخت
بماه خجسته بخورداد¹⁹ روز
3830 نهادیم بر سر ترا تاج زر
همان آفرین نیز کردیم یاد
تو بیدار باش و جهاندار باش
بدانش فزای و بیزدان گرای

چنان هم که ما یافتیم از پدر
که بر تاج ما کرد فرخ قباد
خردمند و راد²¹ و بی آزار باش
که اویست²² جان ترا رهنمای

هرمز—Л⁵ وشی—IV, VI⁴ 6. переставлен со след. б. IV—³ وی—VI² ز آفاق—VI¹
گفتار—VI نامه نوشین روان بنزد هرمزد شاه—IV نامه شاه کسری بنزد پسرش هرمزد—K
—IV, VI—б. оп.; K⁶ در ستایش سلطان محمود
یکی نامه فرمود پس شهریار * نبشتن بر هرمز نامدار
VI—جمشید دهر—IV با رای و مهر—Л⁹ شهر—IV⁸ سرافراز—K, IV, VI⁷
K, IV, ¹⁴ گزارنده—IV¹³ و—VI¹² оп. و—K, VI¹¹ با داد—IV, VI¹⁰ بهرام شهر
بود—VI شدی—IV¹⁷ همه—K, IV, VI¹⁶ هرمز پاک—VI هرمز آن پاک—IV¹⁵ оп. و—VI
خردمند—K²¹ آغاز داستان: IV—доб. ²⁰ بخورداد—VI بخرداد—K¹⁹ شاه—K¹⁸
او یاد—K, VI²² باش

- 3805 که بی دین جهان به که بی پادشاه¹ چنمین داد پاسخ که گفتم همین جهاندار بی دین جهانرا ندید یکی بت پرست و یکی پاکدین ز گفتار ویران نگردد جهان هر آنکه که شد تخت بی پادشاه 3810 یکی گفت کای شاه خرم نهان یکی آنکه¹¹ گفتی زمانه¹² منم کسی کو کند آفرین بر¹³ جهان چنمین¹⁵ داد پاسخ که آری رواست جهانرا چنمین شهریاران سرند¹⁷ 3815 گذشتم ز توقیع نوشین روان مرا طبع نشگفت²² اگر تیز گشت ز منبر چو محمود گوید خطیب همی گفتم این نامه را²⁶ چند گاه
- خردمند باشد برین بر گوا² شنید این سخن³ مردم پاکدین⁴ مگر⁵ هر کسی دین دیگر گزید یکی گفت⁶ نفرین به از آفرین بگو آنچ رایت بود در نهان⁷ خردمندی و دین⁸ نیارد بهها⁹ سخن راندی¹⁰ چند پیش مهان بد و نیک اورا بهانه منم بما باز گردد درودش¹⁴ نهان که تاج زمانه سر پادشاست¹⁶ ازیرا چنمین بر سران¹⁸ افسرند¹⁹ جهان پیر و اندیشه من²⁰ جوان²¹ بپیری²³ چنمین آتش آمیز گشت²⁴ بدین محمد گراید صلیب²⁵ نهان بد ز خورشید و کیوان و ماه

¹ K-б. помещен з мн IV-از من این K-² IV-б. оп. جهانست بی پادشاه K-³ 1
 پس 6. 3809; VI-бб. 3805-3806 оп. ⁴ K, IV-اگر ⁵ گفته-Л ⁶ VI-چند ⁷ K-доб. 6. 3805 и 25 бб. (бб. 3935-3959) из последующего эпизода (...نوشین روان...); VI-доб.:
 چو بی دین بود پادشاه همچنمین * بیابد (!) ز گیتی بسی آفرین
 بود دین و شاهی چو تن با روان * بدین هر دوان رای دارد جوان
 K, IV, VI-¹⁴ در-Л¹³ چنمین داد پاسخ نشانه-К¹² گفت-Л¹¹ راندهای VI-¹⁰
 جهان چون تن و شهریاران T-برند VI-¹⁷ K-доб. приложение III. ¹⁶ سخن VI-¹⁵ ز دوده
 K-¹⁹ از ایران چنمین بر سران VI-سر-Л¹⁸ سرند
 سپاس از خداوند خورشید و ماه * که رستم ز توقیع شاه و سپاه
 IV, VI-²² سر آمد برین نامه خسروان K-²¹ او VI-ما IV-²⁰ VI-доб. приложение III.
 VI-²³ بتندی VI-²⁴ K-бб. 3816-3821 оп. здесь и помещены после б. 3653; Б-бб. 3802-3821 оп.
 VI-²⁶ نامه VI-²⁵ VI-б. оп.

- درم بستند از بلخ بامی برنج
چنین داد پاسخ که مارا درم
3790 [که رنج آید از بیشی گنج ما
از⁴ آنکس که بستند بدو هم⁵ دهید⁶
که درد⁹ دل مردم زیردست
پی¹⁰ کاخ آباد را برکنید¹¹
شود کاخ ویران تر از هرچ بود¹⁴
3795 ز دیوان ما¹⁶ نام او بسترید¹⁷
دگر گفت کای شاه فرخ نژاد
بدان گفت تا از پس²² مرگ من
دگر گفت کز²³ بهمن سرفراز
چنین داد پاسخ که اورا خرد
3800 یکی گفت کای شاه بهتر نواز
چنین داد پاسخ که با²⁹ بخردان
چو آواز آهرمن آید³² بگوش
بپرسید موبد ز³⁵ شاه زمین
- سپرده نهادند¹ یکسر بگنج
نبایید که باشد² کسی زو درم
نه چونین بود داد از پادشا³
ز گنج آنچه خواهد بران سر⁷ نهید⁸
نخواهد جهاندار یزدان پرست
بگل بام¹² اورا توانگر کنید¹³
بماند پس از مرگ¹⁵ نفرین و دود
بدربر چنورا¹⁸ بکس مشمرید¹⁹
بسی گیری²⁰ از جم و کاوسی یاد²¹
بگردد نهان افسر و ترک من
چرا شاه ایران بپوشید راز
بپیچد²⁴ همی وز²⁵ هوا²⁶ برخورد²⁷
چرا گشتی اکنون چنین دیریا²⁸
همانم همان³⁰ نیز³¹ با موبدان
نماند بدل رای³³ و با مغز هوش³⁴
سخن راند³⁶ از پادشاهی³⁷ و دین

دادن پادشا—Л-³ گردد—K, IV, VI-² سپرد و نهادیم—IV, VI- سپردیم و نهاد—K-¹
(в тексте конъектура); K, IV-б. оп. VI-б. стоит после б. 3793. هر—Л-⁴ IV- بدان هم—K-⁵ اندر—Л, IV-⁹ نهند—K, VI-⁸ بر سر—IV-⁷ دهند—K, VI-⁶ مر اورا—VI- هم اورا
K-¹⁰ ورا—IV- پر از رنج سود—K-¹⁴ کنی—Л, VI-¹³ بگلنار—IV-¹² برکنی—Л, VI-¹¹ که چون
رنج—IV- پس مرگ—K- بماندش از مرگ—Л-¹⁵ چو آرد ارنج درویش چه سود(?)—VI- رنج سود
نشمردند—IV, VI-¹⁹ چو اورا—IV- بنرمی چن اورا—K-¹⁸ بستردند—IV, VI-¹⁷ دیوانها—K-¹⁶
دارم—Л-²⁰ IV-доб.:²¹

بپاسخ چنین گفت نوشین روان * که بادا همیشہ روانش جوان
بپوشد—IV-²⁴ کای—Л-²³ چنین گفت تا چون پس از—VI- گویم این تا پس—IV-²²
همانانیم—Л-³⁰ از—K-²⁹ دیوساز—IV-²⁸ 3799-3800 оп. VI-²⁷ روان—IV-²⁶ از—K-²⁵
رای—VI-³⁴ رحم—Л, VI-³³ اهریمن آمد—IV-³² گوی—VI-³¹ همان و همین—IV, VI-
از بهر شاهی—VI-³⁷ داند—K-³⁶ که—K, VI-³⁵ و در مغز هوش

- 3770 دگر گفت کای شاه با فرّ و هوش
توانگر و گـر² مردم زیردست
چنین داد پاسخ که اندر جهان
دگر گفت کای شاه برترمنش
که چندین⁶ گزافه ببخشید⁷ گنج
چنین داد پاسخ که آن⁹ خواسته
اگر باز گیریم ز¹⁰ ارزانیان
دگر¹² گفت کای شهریار بلند
جهودان و ترسا¹³ ترا دشمنند
چنین داد پاسخ که شاه سترگ¹⁵
3780 دگر گفت کای نامور شهریار
درم داده ای مـــــرد¹⁹ درویشـــــرا
چنین گفت کاین²¹ هم بفرمان ماست
دگر گفت کای شاه نادیده رنج
چنین داد پاسخ که دست فراخ
3785 جهاندار چون گشت یزدان پرست
جهان تنگ دیدیم بر تنگخوی²⁶
چنین گفت موبد که ای شهریار
- جهان شد پر آواز خنیا و نوش¹
شب آید شود پر ز آوای³ مست
بما⁴ شاد بادا کهان و مهان
همی زشتگویت⁵ کند سرزنش
ز گرد آوریدن⁸ ندیدست رنج
کزو گنج ما باشد آراسته
همه سود فرجام گرد¹¹ زیان
که هرگز مبادا بچاقت گزند
دو رویند و با کیش آهرمنند¹⁴
ابی¹⁶ زینهارى نباشد بزرگ¹⁷
ز¹⁸ گنج تو افزون ز سیصد هزار
بسی پروریده²⁰ تن خویش را
بارزانیان چیز بخشى²² رواست
ز بخشش فراوان²³ تهى ماند گنج
همی مردرا نو کند پال و²⁴ شاخ
نیازد ببد در جهان نیز دست²⁵
مرا آز و زفتى نبـد²⁷ آرزوی²⁸
فراخان سالار²⁹ سیصد هزار

1. Л, 3 اگر-K 2 شادی و نوش-VI پر از شادی و ناز و نوش-IV خنیا فروش-Л 1
K, IV, 7 چندان-VI 6 عیب جوید-IV عیب جویت-VI 5 K, 6 بمن-VI 4 آواز-VI
VI- 12 گیرد-Л, VI 11 از-IV گیرم از-K, VI 10 از-VI 9 آورنده-Л 8 ببخشد-VI
K, VI- 17 ز بی-Л 16 بزرگ-K 15 اهریمنند-K, IV 14 جهودان کشور-K 13 یکی
IV, VI- 20 داد مزدور و-IV مزدوی-K مرگ-Л 19 که-Л 18 (VI-рифмы нет) سترگ
بخشند مردرا-Л 24 که کردی-VI 23 چند بخشد-K 22 کان-K, IV, VI 21 مزد و ویژه
کهن شاخرا نو کند برگ و-VI بر دو زانو کند برگ و-IV مردرا بفگند بر دو-K پال و
ببندد جهان او هر چه دست بست-IV, VI گشاده دل و روی و نیروی دست-K 25
بیدار-IV 29 آرزو-IV 28 درشتی نکرد-VI نکرد-IV هیچ زفتی نکرد-K 27 تنگجو-IV 26

بدان¹ خستگی دیر ماند و برست²
 بمرد او وزو³ کودکان⁴ ماند خرد
 ز کار چنان خرد کودکی نوان⁵
 ز گنجی درم داد بایید هزار
 کزو⁸ خرد کودکی بود یادگار
 برد پیش کودکی درم⁹ ناگزیر
 مبادا که باشد ازین کار خوار¹¹
 بمرو اندرون پهلوان سپاه
 پراگنده گشتند زآن¹² مرز مرد
 که از شهر مردم کند کاسته
 که او شاد باشد تن و¹⁴ جان برنج
 ازان¹⁵ پس بمرو¹⁶ اندر آواز ده
 بپیداری¹⁷ کشور و لشکرش¹⁸
 دو پایش ز بر سر¹⁹ نگونسار کن
 نیپچد دل و جان ز پیمان ما²⁰
 بدر بر بسی²¹ مردم زیر دست
 جهان آفرین را نیایش کنند²³
 که از ما کسی²⁶ نیست اندر هراس
 اگر باگناهانند و گر²⁸ بیگناه

دگر گفت جنگی سواری بغست
 بپیش صف رومیان حمله برد
 چه فرمان دهد شهریار جهان
 بفرمود کن کودکانرا⁶ چهار
 هر آنکس که شد کشته⁷ در کارزار 3755
 چو نامش ز دفتر بخواند دیر
 چنین هم بسال اندرون چار¹⁰ بار
 دگر گفت انوشه بدی سال و ماه
 فراوان درم گردد کرد و بخورد
 چنین داد پاسخ که آن خواسته 3760
 چرا باید از خون¹³ درویش گنج
 ازان کس که بستد بدو باز ده
 بفرمای داری زدن بر درش
 ستمکاره را زنده برادر کن
 بدان تا کس از پهلوانان ما²⁰ 3765
 دگر گفت کی شاه بزدان پرست
 همی داد²² اورا ستایش کنند²³
 چنین داد پاسخ که بزدان²⁴ سپاسی²⁵
 فزون کرد باید بدیشان²⁷ نگاه

VI-⁵ کودکی VI-⁴ و ازو IV-³ ازو II-³ دحست (!) VI-² بران K, IV, VI-¹
 وزو IV, VI-⁸ ازو K-⁸ جز او هر ک کشتند K, II-⁷ کودکش VI-⁶ K, IV-⁶ ب. K, IV-⁶ کودکی ناتوان
 ز گنجش درم داد باید IV-¹¹ بسالی درون چار VI-¹⁰ چند II-¹⁰ درم نزد کودکی برد VI-⁹
 VI-¹⁴ درون K-¹⁴ خورد VI-¹³ ازان K, IV, VI-¹² ز گنج درم رو برو بر شمار VI-¹² هزار
 بی نامی K-¹⁷ پیمان آن II-¹⁷ بمرز VI-¹⁶ وزان K, IV, VI-¹⁵ که تو شاد باشی تن او
 من II-²⁰ دو پایزیر سر بر II-¹⁹ لشکر و کشورش IV, VI-¹⁸ بپیمایی VI-¹⁸ و آن
 K-²⁷ یکی II-²⁶ شناسی IV-²⁵ از ما VI-²⁴ کند K-²³ راز II-²² بدرویشی VI-²¹
 اگر K, IV, VI-²⁸ بیگناه

- دگر گفت با هر کسی پادشاه¹ 3735
 پرستار دیرینه مهرک چه کرد
 چنبن داد پاسخ که او شد درشت
 پیامد⁴ بدرگاه⁵ و بنشست مست⁶
 ز کار آگاهان موبدی گفت شاه
 نخواهد جز ایرانیا را بچنگ
 چنبن داد پاسخ که آن دشمنی
 دگر باره پرسید موبد¹³ که¹⁴ شاه 3740
 کدامست و¹⁷ چون¹⁸ بایدت مرد جنگ
 چنبن داد پاسخ که جنگی سوار
 همان بزمش آید همان رزمگاه
 نگردد بهنگام نیروی کم
 دگر گفت کای شاه نوشین روان 3745
 بدربر یکی مرد بد از نسا²²
 درم مانند بر وی چو سیصد هزار
 بنالد همی²⁵ کین²⁶ درم خورده شد
 چو آگاه شد ز آن سخن شهریار
 چنبن گفت کز خورده²⁸ منمای رنج 3750

¹ VI—мисра оп. ² VI—доб.:

دگر موبدش گفت کای تاجور * ز هر حال کن بخردانرا خبر
 که⁹ K—⁸ IV—6. оп. ⁷ VI—بجز ⁶ VI—پست ⁵ K—بپیگاه ⁴ VI—نیامد ³ VI—بدان
¹⁸ IV—¹⁷ پیکار VI—و ¹⁶ K—خواهند ¹⁵ Л, VI—¹⁴ K—ز ¹³ K—طبیعیست ¹² IV, VI—¹¹ سران ¹⁰ K—
 بروز سپید و شبان سپاه ¹⁶ K—¹⁵ Л, VI—¹⁴ K—مردی ¹³ K—مردی ¹² K—
 ز شیران ¹¹ VI—اسب افکن [و ¹⁰ K—⁹ K—⁸ IV—⁷ K—⁶ K—⁵ K—⁴ K—³ K—² K—¹ K—
²³ VI—²² K—²¹ K—²⁰ K—¹⁹ K—¹⁸ K—¹⁷ K—¹⁶ K—¹⁵ K—¹⁴ K—¹³ K—¹² K—¹¹ K—¹⁰ K—⁹ K—⁸ K—⁷ K—⁶ K—⁵ K—⁴ K—³ K—² K—¹ K—
 آن ²⁶ Л, K—²⁵ K—²⁴ K—²³ K—²² K—²¹ K—²⁰ K—¹⁹ K—¹⁸ K—¹⁷ K—¹⁶ K—¹⁵ K—¹⁴ K—¹³ K—¹² K—¹¹ K—¹⁰ K—⁹ K—⁸ K—⁷ K—⁶ K—⁵ K—⁴ K—³ K—² K—¹ K—
 دیگر مراورا ²⁹ K—²⁸ K—²⁷ K—²⁶ K—²⁵ K—²⁴ K—²³ K—²² K—²¹ K—²⁰ K—¹⁹ K—¹⁸ K—¹⁷ K—¹⁶ K—¹⁵ K—¹⁴ K—¹³ K—¹² K—¹¹ K—¹⁰ K—⁹ K—⁸ K—⁷ K—⁶ K—⁵ K—⁴ K—³ K—² K—¹ K—
 بهخشی او را درم هم ^{VI}—چندی هم او را ^{IV}—

بپرهیزد و باشدش³ گنج خویش
 که او رای⁵ درویش سازد نخست⁶
 همی نالد از شاه وز مهتران
 سپارد همه⁸ کسه بر چار سوی
 بلرزد دل¹⁰ مرد خسرو پرست
 مگر آرزو باز گردد¹¹ بدرد
 شهنشاه را چون پژوهش کند¹⁴
 دل دوستداران¹⁵ پر از خون شود
 بیاید بچاره بنالد بدوی¹⁸
 تن پادشاه را همی پرورد
 ورا پاسبان راستی¹⁹ بس بود
 بمیدان خراسان²⁰ سالار گفت
 چه گفت اندرین کار²² او شهریار²³
 نورزید و نهفت²⁴ پیمان ما
 گشاید در گنج سود و زیان
 بپوشد همه²⁹ فر²⁹ شهریار³⁰

کسی را گزینید¹ کز رنج خویش
 جهان دیده مردی درشت و⁴ درست
 یکی گفت سالار خوالیگران
 که آن چیز کو خود⁷ کند آرزوی
 نبوید نیاز بدو نیز⁹ دست
 چنین داد پاسخ که از پیش خورد
 دگر گفت هر کس¹² نکوهش کند¹³
 که بی لشکر گشتن بیرون شود
 مگر¹⁶ دشمنی بد سگالد بدوی¹⁷
 چنین داد پاسخ که داد و خرد
 اگر دادگر چند بی کسی بود
 دگر گفت کای با خرد گشته جفت
 که گرزاسب را باز کرد او ز کار²¹
 چنین داد پاسخ که فرمان ما
 بفرمودمش تا به²⁵ ارزانیان
 کسی کو دهش کاست²⁶ باشد²⁷ بکار²⁸

IV- 4 آگند VI- تا باشدش IV- 3 که از- J, K, IV- 2 گزینند K, VI- بینند J- 1
 K-доб. 22 66. (66. 3895- 6 که او کار VI- همان رای IV- همه راه J- 5 برای VI- درشتی
 چندانکه او خود- IV, VI- 7 (سخن پرسیدن موبد از نوشین روان) из последующего эпизода (3917)
 مکن آرزو تا نگردد IV- 11 تن IV- 10 بسازیم هر گونه VI- 9 همی IV- 8 [خون VI-]
 دل و IV- 15 نکوهش کند VI- بود J- 14 پژوهش کند VI- بود J- 13 کش J, IV, VI- 12
 K- بچاره بیمار بدو آرزوی J- 18 بدو VI- بروی K- 17 اگر K- وگر J- 16 دست دانا
 در راستی پاسبان IV- 19 بدو VI- بچاره بنالد بیاید بدوی IV- بچاره بماند بماند بروی (!)
 که گر اسب ما باز گردد ز بار IV- که با هر کسی دادگر شهریار K- 21 جراساز (!) K- 20
 بزرگست و بخشنده و K- 23 چه بیند دران کار [درین رای VI-] IV, VI- 22 ز راه VI-
 K- 26 بفرمود تا پس به K- ز J- 25 بفروخت VI- نهفت IV- 24 نیز شاه VI- سازگار
 K- VI- 30 کرده IV- 29 ورا VI- 28 داد (!) K- 27 کار IV, VI- راست

برای^۲ و بدانش ز ما بهتری
 دو^۳ دیده برای^۴ تو دارد جهان
 ز دیدار ایشان همی بگذرد
 زمین گنج و اندیشه گنجور ماست
 عقابی گرفتست روز شکار
 که با مهتر خود چرا شد درشت
 بدان تا بدو باز گردد گزند
 فزونی نجویند با^۹ شهریار^{۱۰}
 چنین گفت کای شهریار^{۱۱} جهان
 ستاره شناسی پیامد^{۱۳} ز راه^{۱۴}
 چنین لشکری^{۱۶} گشن و زین^{۱۷} گونه ساز
 نمیند کس اورا بدین روزگار^{۲۱}
 گشادست بارای او چهر و مهر^{۲۲}
 نگردد تباه اختر هور و ماه
 چنین بود پیمان بیک روزگار^{۲۴}
 که در پادشاهی بگردد بداد^{۲۵}
 ز بسیار و اندک بدی گر^{۲۶} بهی
 سزد گر بود دادرا^{۲۸} دستگیر^{۲۹}
 کمر بر میانست دور از نیاز^{۳۱}

یکی گفت گیرم کنون^۱ مهتری
 چرا برگذشتی ز شاهنشهران
 چنین داد پاسخ که مارا خرد
 هشی و^۵ دانش و رای دستور ماست
 دگر گفت باز تو ای شهریار
 چنین گفت کورا بکوید^۶ پشت
 بیاویز پاییشی^۷ ز دار بلند
 که^۸ از کهتران نیی ز در کارزار
 دگر نامداری ز کارآگاهان
 بشبگیر^{۱۲} بر زین بشد با سپاه
 چنین گفت کای^{۱۵} مرد گردن فراز
 چو برکاشت^{۱۸} او پشت^{۱۹} بر شهریار^{۲۰}
 بتوقع گفت آنک گردان سپهر
 برزین سالار و گنج و سپاه
 دگر موبدی گفت کز^{۲۳} شهریار
 که مردی گزینند فرخ نژاد
 رساند بدین بارگاه آگهی
 گشسب سرافراز مردیست^{۲۷} پیر
 چنین داد پاسخ که اورا ز آ^{۳۰}

همان K-^۵ بروی VI-^۴ که VI-^۳ بداد VI-^۲ که تو- IV, VI-^۱ کرما که بر (!) K-^۱
 بر- K, VI-^۹ کس- IV, VI-^۸ بر آویز اورا- VI-^۷ اورا- IV-^۶ بیاویزندش K-^۷ بکویند- L-^۶
 VI-^{۱۴} برآمد- IV-^{۱۳} که شبگیر L-^{۱۲} چنان داد پاسخ بشاه- L-^{۱۱} در روزگار- IV-^{۱۰}
 VI-^{۲۰} پشت از- K-^{۱۹} بر کرد- L-^{۱۸} ازین- K-^{۱۷} لشکر- L-^{۱۶} کین- L-^{۱۵} براه
 کای- VI-^{۲۳} گر- K-^{۲۳} 3710-3711 op. VI-^{۲۲} کردگار- L, VI-^{۲۱} بپیکار در بست با شهریار
 دبیران- VI-^{۲۷} ز کار- VI-^{۲۶} یا- IV-^{۲۵} و- K-^{۲۴} 3710-3711 op. VI-^{۲۳} توپی داد فرمای و به روزگار- VI-^{۲۴}
 کمر بر- L-^{۳۱} آری رواست- L-^{۳۰} 3710-3711 op. L-^{۲۹} شاهر- VI-^{۲۸} سرافراز
 میان بست زان سو که خواست

- 3665 چو بیمار زارست و ما چون پزشک
 پیک دارو ار او¹ نگردد درست
 دگر موبدی گفت انوشه³ بدی
 سپهدار گرگان⁵ برفت از نهفت
 بنه برد ار گیل⁷ و او برهنه
 بتوقیع پاسخ چنین داد باز
 کجا پاسپانی کند بر سپاه
 3670 دگر گفت انوشه بدی⁹ جاودان
 یکی نامور مایه دار¹⁰ ایدرست¹¹
 چنین داد پاسخ که آری رواست
 دگر¹⁵ گفت کای شهریار بلند
 3675 اسپران رومی که آورده اند
 بتوقیع گفت آنچه¹⁸ هستند خرد
 سوی مادرانشان فرستید²⁰ باز
 نبشتند²² کز روم صد²³ مایه ور
 اگر باز خرنند گفت از هراس
- ز دارو گریزان و ریزان سرشک
 زوان از پزشکی نخواهیم شست²
 بداد و دهش نیز تو شه⁴ بدی
 همیشه در آمد⁶ زمانی بخت
 همی باز گردد ز بهر بنه
 که هستیم ازان لشکری بینیم⁸
 ز بد خویشتن را ندارد نگاه
 نشست و خور و خواب با موبدان
 که گنجش ز گنج تو افزون ترست¹²
 که از فره¹³ پادشاهی ماست¹⁴
 انوشه بدی وز بدی¹⁶ بی گزند
 بسی شیرخواره درو برده اند¹⁷
 ز دست اسپران نباید¹⁹ شمرد
 بدل شاد وز²¹ خواسته بینیم
 همی باز خرنند²⁴ خویششان بزر
 بهر مایه داری یکی مایه کاس²⁵

روان از-K روان از پزشکی خواهیم شست-L² او گر-IV یکی گر بدارو-K¹
 VI-³ (в тексте конъектура). روان از بزرگی نخواهیم سست-IV پزشکی نخواهیم سست(!)
 L-⁵ ز هر بد بهر سو [راه-VI] بگوشه-IV, VI خردرا بگفتار توشه-K⁴ نو شه
 K-⁷ اندر آمد-K⁶ صاحب جیش جرجان-B ز گرگان-K, IV, VI سپهدار گردان
 که از لشکر ما که شد بینیم-L⁸ بر دگر گیل-VI بر دگر کیک-IV سپه بود از کیل
 نوشه بزی-VI شاها بمان-K انوشه بود شاه-ثا-L⁹ VI-доб. опущенные выше 66. 3664 и 3665.
 که دختش (!) ز گنج-L¹² آمدست-L¹¹ مایه ور مالدار-VI مایه ور نامدار-IV نامدار-K¹⁰
 L-¹⁶ یکی-K¹⁵ خداست-L¹⁴ و IV-доб. آن افسر-K, L¹³ تو خوار آمدست
 شیرخوارند و زو برده اند-K خوارند و پرورده اند-L, IV¹⁷ همیشه بدی و بدی-K از بدی
 L, VI-²² و از-K²¹ فرستیم-IV²⁰ نماید (!)-VI, L¹⁹ گفت آنکه-VI گفتا چو-L¹⁸
 ماست کاس-VI ماده کاس-IV یکی را سپاس-K²⁵ جویند-VI²⁴ سه-IV, VI²³ نوشتند
 B-66. 3674-3686 оп.

3650 دل شاه نوشین روان شاد باد
اگر چند باشد¹ سرافراز شاه
شکارست² کار شهنشاه و رزم³
بداند که شاهان چه کردند پیش
ز آگندن⁴ گنج و رنج سپاه
3655 دل و جان دستور باشد برنج
همیشه ز درد و غم آزاد باد
بدستور گزید دلارای گاه
می و⁴ شادی و بخشش و داد و بزم⁵
بورزد بدان⁶ همنشان رای⁷ خویش⁸
ز آرم¹⁰ گفستار وز داد خواه¹¹
ز اندیشه کدخدایی و گنج¹²
* *

*

چنین بود تا گاه نوشین روان
همو بود جنگی و موید همو¹³
بهر جای کارآگاهان داشتی
ز بسیار و اندک ز کار جهان
3660 ز کارآگاهان مویدی¹⁶ نیکخواه
که گاهی گنه¹⁸ بگذرانی همی
هم اینرا²⁰ دگر باره آویزشست²¹
بپاسخ چنین بود توقیع²³ شاه
همو بود شاه و همو پهلوان
سپهبد همو بود و بخرد همو¹⁴
جهانرا بدستور نگذاشتی
بد و نیک زو¹⁵ کس نکردی نهان
چنان بد که برخاست بر پیشگاه¹⁷
ببد نام آن کس بخوانی¹⁹ همی
گنه کار اگر چند با پوششست²²
که آن کس که خستو شود²⁴ بر گناه²⁵

رای و بزم—K رزم—L⁵ ابا—VI دگر—IV⁴ بزم—L³ سه کارست—VI² باشی—L¹
8 Доб. заголовки: Л, IV—
بورزند هم زان نشان کار—VI راه—IV ارز—K⁷ بران—K, IV⁶
9 VI—
در ستایش سلطان محمود طاب ثراه—K [گفتار اندر—IV] توقیعات نوشین روان
11 K—66. 3654—3655 оп. и вместо них доб. 66. 3814—
3821, след. б.:
10 IV—
پراگندن

بگویم کنون داستان ردان * ز توقیع پیروز نوشین روان
از اندیشه کردن فزونی بگنج [گرانی گنج—VI]—IV, VI¹² در توقیعات شاه کسری—
и заголовок
13 K—
همو هیربد بد سپهبد هم اوی—IV همو ورهو بدهم—K¹⁴ هم اوی—IV همی—K¹³
16 IV, VI—
17 K, IV, VI—
18 K, IV, VI—
ازو—
19 K, VI—
همان گر—VI همانرا—IV همورا—K²⁰ بخوانی—VI¹⁹ گناهی که تو—VI¹⁸
21 K, VI—
خشنود شد—K خشنود بد—L²⁴ بد بتوقیع—L²³ کوششست—K²² پوششست
25 VI—66. 3663—3665 оп.

- 3630 چو دانا ز گوینده¹ پاسخ² شنید
 که همواره شاه جهان شاد باد
 سپاسی از خداوند خورشید و ماه
 نداند جز او³ آشکارا و راز
 سه درست رخشان بدرج اندرون
 یکی سفته و دیگری نیم سفت
 3635 چو بشنید دانا ی رومی کلید
 نهفته یکی حقه بد در میان
 سه گوهر بدان حقه⁴ اندر نهفت
 نخستین ز گوهر یکی سفته بود
 3640 همه موبدان آفرین خواندند
 شهنشاه رخساره بی تاب⁵ کرد
 ز کار گذشته دلی تنگ شد
 که با او چرا کرد چندان جفا
 چو دانا رخ شاه پژمرده یافت⁶
 3645 برآورد گوینده راز از نهفت
 ازان بند بازوی⁷ و مرغ سیاه
 بدو گفت کین بودنی کار بود
 چو آرد⁸ بد و نیک رای سپهر
 ز تخمی که یزدان باخت بکشت⁹
- زبان برگشاد آفرین گسترید
 سخن دان³ و با بخت و با داد⁴ باد
 روانرا بدانش نماینده راه
 بدانش مرا آز و او بینیم⁵
 غلافش⁷ بود ز آنچ⁸ گفتم برون⁹
 دگر¹⁰ آنک آهن ندیدست جفت
 بیاورد و نوشین روان بنگرید
 بحقه درون پرد¹¹ پرنیان
 چنان هم که دانا ی ایران بگفت¹³
 دوم نیم سفت و سیم¹⁴ نابود
 بدان دانشی گوهر افشانند
 دهانش پر از در خوشاب کرد
 بپیچید و رویش پر آژنگ شد
 ازان پس کزو دید مهر¹⁶ و وفا
 روانش بدرد اندر آزرد یافت¹⁷
 گذشته همه پیش کسری بگفت
 از¹⁹ اندیشه گوهر و خواب²⁰ شاه²¹
 ندارد پیشیمانی و درد سود
 چه شاه و چه موبد²³ چه بوزر چه
 بیایدش بر تارک ما نیست²⁵

سنگگوی IV- بخت آزاد-K⁴ سنگگوی VI-³ چونان VI-² دانا ی گوینده IV-¹
 غلیفش VI- خلافتش-⁷ همان مردم سرفراز-K⁶ بداند همه VI- IV-⁵ با بخت همزاد
 بحقه بد-K¹² باره VI-¹¹ یکی-K IV, VI-¹⁰ فزون-K IV, VI-⁹ ز آنکه-K IV, VI-⁸
 نیم VI- نیم سفته سیوم IV- سوم-K¹⁴ 3640. K-¹³ ب. помещен после б. پرد-IV, VI-¹³
 بند بازو-K IV, VI-¹⁸ دید-IV, VI-¹⁷ مهر دید-IV¹⁶ پرتاب-K VI, VI-¹⁵ سفته دگر
 K-²³ آید-IV, VI-²² VI-²¹ б. оп. کمتر و خواب-IV کمتر و حال-K²⁰ ز-IV¹⁹
 نوشت-IV, VI, VI-²⁵ ترا خیره گشت VI- بر اختر بکشت-IV²⁴ کمتر

- 3615 بگویم بدرج اندرون هرچ هست
اگر تیره⁴ شد چشم⁵ دل روشنست
ز گفتار او شاد شد شهریار
از اندیشه شد شاهرا پشت راست
همه موبدان و ردانرا بخواند
ازان¹⁰ پس فرستاده را گفت شاه
3620 چو بشنید رومی زبان برگشاد
که گفت از¹² جهاندار پیروز¹³ جنگ
ترا فرّ و برز¹⁵ جهاندار هست
همان بخرد و¹⁶ موبد¹⁷ راه جوی
3625 همه پاک در بارگاه تواند
همین درج با قفل و مهر و نشان
بگویند روشن که زیر نهفت²¹
فرستیم زین²³ پس بتو²⁴ باز و ساو
وگر باز مانند²⁶ ازین مایه چیز
- نسایم¹ بران قفل و آن درج² دست³
روانرا ز دانش همی⁶ جوشنست
دلش تازه شد چون گل اندر بهار
فرستاده و⁷ درج را پیش خواست
بسی دانشی⁸ پیش دانا نشاند⁹
که پیغام بگزار و پاسخ بخواه
سخنهای قیصر همه¹¹ کرد یاد
خرد باید و دانش¹⁴ و نام و ننگ
بزرگی و دانایی و زور دست
گو¹⁸ برمنش کو بود شاه جوی¹⁹
وگر در جهان نیکخواه تواند
بمینند بیدار دل سرکشان²⁰
چه چیزست و آن با خرد هست²² جفت
که این مرز دارند با باز²⁵ تاو²⁵
نخواهند²⁷ ازین مرزها²⁸ باز نیز

IV—доб.:³ مهر—K, IV, VI,² بسایم—K¹

هم از موبدان و بخردان راه جوی * گوان و دلیران و هم ماه روی
همه پاک در بارگاه تواند * وگر در جهان نیکخواه تواند
چو بیدانشان—IV⁸ فرستاده—VI⁷ همان—L, IV, VI,⁶ تیره—VI⁵ چشم—VI دیده—L,⁴
L—доб.: بیدانشی پیش موبد نشاند—VI ایشان براند—L,⁹

نهادند پس درج نزدیک شاه * چه پیش بزرگان داننده راه
VI—¹⁴ بیرون ز—VI¹³ ز کار—VI کار—L,¹² همی—K, IV, VI,¹¹ وزان—IV, VI,¹⁰
راه گوی—IV¹⁹ گوی—K, IV,¹⁸ و K—доб.¹⁷ پر خرد—IV, VI,¹⁶ زور—VI,¹⁵ کوششی
آنها که—VI²¹ بیدار سرکشان—VI بخردان—IV,²⁰ گوان دلیران و هم راست گوی—VI
IV,²⁴ زان—K²³ گشت—VI تاجان کنید آن به—IV با جان پاکیزه—L,²² اندر نهفت
مانند—IV, VI مانند (!)—K²⁶ که با دانشت ما نداریم تاو—VI²⁵ هم زین نشان—VI
مرز ما—IV, VI,²⁸ میخواهید—IV, VI,²⁷

که بیژوه² تا دارد این ماه شوی
 که شوپیست و⁴ هم کودک اندر نهفت
 بخندید⁵ بر باره⁶ گامزن
 بپرسید چون ترجمانشی بدید⁸
 وگر یک تنی⁹ باد داری بدست
 چو پاسخ شنیدی بر من مه ایست
 بیامد بر او بگفت و شنید¹¹
 برین¹³ کش¹⁴ خرامیدن و ناز تو
 نخواهم که پیدا کنم نیز روی¹⁶
 نگر تا چه اندیشه افکند بن
 چو بردند جوینده را¹⁷ نزد شاه
 دل شاه کسری غمی گشت سخت
 بسی باد سرد از جگر برکشید
 کزو داشت²⁰ آزار بر بیگناه
 همی کرد زان²² قفل و زان²³ درج یاد
 که تابان بدی تا بتابد²⁴ سپهر
 فرستاده²⁶ قیصر و موبدان
 بپیشی بزرگان جوینده راه²⁷
 روان مرا راستی²⁸ پیشه داد

چنین گفت پرسنده را¹ راهجوی
 زن پاکدامن پرسنده گفت³
 چو بشنید داننده گفتار زن
 همانکه زنی⁷ دیگر آمد پدید
 3600 که ای زن ترا بچه و شوی هست
 بدو گفت شوپیست اگر بچه نیست
 همانکه سدیگر زن آمد پدید¹⁰
 که ای خوبرخ کیست انباز¹² تو
 مرا¹⁵ گفت هرگز نبودست شوی
 3605 چو بشنید بوزرجه مهر این سخن
 بیامد دژم روی تازان براه
 بفرمود تا رفت نزدیک تخت
 که داننده را چشم بینا¹⁸ ندید
 همی کرد پوزش ازان¹⁹ کار شاه
 3610 پس از روم²¹ و قیصر زبان برگشاد
 بشاه جهان گفت بوزرجه مهر
 یکی انجمن باید²⁵ از بخردان
 نهاده همی درج در پیش شاه
 بنیروی یزدان که اندیشه داد

оп. و-⁴ زن پاکرا خود بپرسید و گفت-³ واپرس-² VI با-¹ J, K
 خود-⁹ J زن ترجمان چون شنید-⁸ IV زن-⁷ IV جرمة-⁶ IV بچنید-⁵ K, VI
 [بزودی-¹¹ K, IV, VI-^{VI}] ثم ظهرت له امرأة أخرى-^B براه-¹⁰ K, IV, VI همی
 IV, VI-¹⁶ بدو-¹⁵ J خوشی-¹⁴ VI بدین-¹³ K, IV, VI همباز-¹² IV همان نیکخواه
 بران-^{IV} بدن-^{VI} K, VI پیدا-¹⁸ IV جوینده را-^{VI} داننده را-¹⁷ K بیند مرا شوی روی
 بزی تا-²⁴ VI از-^{VI} زن گونه از-²³ K از-^{VI} ازان-²² IV درج-^{VI} گشت-²¹ J
 روشنی-²⁸ J-⁶ ب. оп. درج و هم-^{VI} فرستاده و چیز و هم-^{IV} 26 باشد-²⁵ J بماند

همی با تن خویش کردی ستیز
 کزان بسته² آمد³ دل تیزویر⁴
 نهاده برو⁶ قفل و⁷ مهری ز مشک
 یکی موبدی نامبردار بوم
 که این راز پیدا کنی از نهفت
 بگویند فرزندگان جهان⁹
 ببیند¹¹ مگر جان¹² بوزرجمهر
 دلش پر¹³ شد از¹⁴ رنج و درد کهن¹⁵
 بپیش جهانداور آمد¹⁶ نخست
 جهاندار پر خشم و او بیگناه¹⁸
 بدان²⁰ سان که پیغام خسرو شنود²¹
 بپوشید روی شب تیره باز²²
 چو خورشید رخشنده بد²⁴ بر سپهر²⁵
 ز داندگان استواری بجست
 چو چشم ازین²⁶ رنجهای تیره گشت
 ز حالش پیرس ایچ نامش²⁸ مغواه²⁹
 همی رفت پویان³⁰ زنی خوب³¹ چهر
 سخن هرچ بر³³ چشم او بد نهفت

زبان تو مغز مرا کرد تیز
 یکی کار پیش آمد¹ ناگزیر
 یکی درج زرین⁵ سرش بسته خشک
 فرستاد قیصر بر⁸ ما ز روم
 فرستاده گوید که سالار گفت
 که این درج را چیست اندر نهان
 بدل گفتم این¹⁰ راز پوشیده چهر
 چو بشنید بوزرجمهر این سخن
 ز زندان بیامد سر و تن بشست
 همی بود ترسان ز¹⁷ آزار شاه
 شب تیره و روز پیدا نبود¹⁹
 چو خورشید بنمود تاج از فراز
 باخت²³ نکه کرد بوزرجمهر
 آب خرد چشم دلرا بشست
 بدو گفت بازار من خیره گشت
 نکه کن که پیشست که آید²⁷ براه
 براه آمد از خانه بوزرجمهر
 خردمند بینا بدان³² بگفت

زر بر-Л⁵ مرد پیر-К, IV, VI⁴ گردد-VI³ تیر-IV² کنگ-К² آمدت-К¹
 گفت کین-Л¹⁰ و کبان-IV, VI⁹ سوی-IV, VI⁸ و-Л⁷ بران-Л⁶
 б. переставлен с преды-Л¹⁵ دژم شد ازان-IV¹⁴ نو-К, VI¹³ رای-VI¹² نبیند-VI¹¹
 K, 3590. б. помещен перед б. K, IV, VI¹⁷ جهان آفرین شد-VI¹⁶ б. дущим
 K, IV, VI²¹ بران-К, IV, VI²⁰ بیدار بود-IV, VI¹⁹ б. переставлен со
 K, IV²⁵ شد-К, IV²⁴ در اخت-К²³ دیرپاز-VI²² دیرپاز-IV²¹ след. б.
 آن [این-IV] کیست کاید-IV, VI²⁷ اندرین-IV²⁶ بدین-К²⁵ б. оп. VI²⁴ порядок мисра;
 VI²³ نگوی و مپرس ایچ و نامش-К, IV²² مگوی و مپرس ایچ از من-Л²¹
 آشکار کردن بوزرجمهر سوال قیصر روم را: IV²⁰ доб. заголовок: IV, VI¹⁹ بغواه-IV¹⁸ (в тексте по Т).
 Л³³ در-Л³² دانا ببینا-IV³¹ پر ز مهر-VI³⁰ گویا-Л, K, VI²⁹

- 3560 فرستیم باژ ار بگویند راست
گر ایدونک زین¹ دانش ناگزیر
نباید که خواهد ز ما باژ شاه³
برین گونه دارم⁶ ز قیصر پیام
فرستاده را گفت شاه جهان
من از فرّ او این⁹ بجای¹⁰ آورم 3565
یکی¹² هفته ایدر ز می¹³ شاد باش
ازان¹⁵ پس بران¹⁶ داستان خیره ماند
نگه کرد¹⁸ هر یک¹⁹ ز هر²⁰ باره ای
بدان²² درج و قفلی چنان بی کلید²³
3570 ز دانش سراسر بیکسو شدند
چو گشتند یک²⁶ انجمن ناتوان
همی گفت کین راز²⁷ گردان سپهر
شد از درد دانا دلش پر ز درد
شهنشاه چون دید ز³⁰ اندیشه رنج
3575 بیاورد گنجور و³² اسمی گزین
بنزدیک دانا فرستاد و گفت
چنین راند³⁴ بر سر سپهر بلند

چو با ما—VI شتاو—IV⁵ برین—IV⁴ باژ و ساو—IV, VI³ مردم—K² ازین—VI¹
VI—بیزدان—Л⁸ بایدت کام—IV آید ز کام—Л⁷ آمد—IV, VI⁶ بدانش ندارند تاو
—Л¹¹ بجا—Л¹⁰ فر یزدان—VI فر و آیین—IV از فره اینرا—Л⁹ نماید بما بر
VI—وزان—IV¹⁵ با داد—Л, VI¹⁴ بمی—IV, VI¹³ تو یک—IV¹² موبد پاکرا
بهر—Л, K, VI²⁰ کسی—VI¹⁹ بیاورد—K¹⁸ داندگانرا—VI¹⁷ بدان—K, IV¹⁶ وزین
—IV²⁵ و—VI²⁴ و رومی کلید—VI²³ بران—K, IV²² که بر سازد آن—VI²¹
بباید از اندیشه—VI²⁸ این راز—IV, VI²⁷ کردار—K²⁶ ازان—IV, VI²⁶ (нет рифмы).
بباید—IV, VI³³ (!)—Л³³ و—VI³² لختی—Л³¹ از—K, IV³⁰ K, IV, VI—б. оп.²⁹
چندین—K, VI³⁶ آمد—IV³⁵ رفت—K³⁴

- 3545 بیامد بگفت آنچ بشنید مرد
بدان پاکدل گفت بوزرجمهر
چه با گنج و⁴ تختی⁵ چه با رنج سخت
نه این پای دارد بگیتی⁷ نه آن
ز⁹ سختی گذر کردن آسان بود
3550 خردمند و دژخیم باز آمدند
شنیده بگفتند با شهریار
بایوانش بردند زان¹² تنگ جای
برین نیز بگذشت چندی سپهر
دلش تنگتر گشت¹⁴ و باریک شد
3555 چو با گنج رنجش برابر نبود¹⁶
چنان بد که قیصر بدان چندگاه
ابا نامه و هدیه و با نثار
که با شاه²⁰ کننداوران و ردان
بدین²² قفل و این درج²³ نابرده دست
- شد از درد دانا دلش پر ز درد¹
که نمود هرگز بها² بخت چهر³
ببندیم هر دو بناکم رخت⁶
سر آید همی نیک و بد بی گمان⁸
دل تاجداران هراسان بود
بر شاه گردن فراز آمدند
دلش گشت زان¹⁰ پاسخ او فگار¹¹
بدست توری پاکدل رهنمای
پر آژنگ شد¹³ روی بوزرجمهر
دو چشمش ز¹⁵ اذیشه تاریک شد
بفرسود ازان درد و در غم بسود¹⁷
رسولی فرستاد نزدیک شاه
یکی درج و¹⁸ قفلی برو¹⁹ استوار
فراوان بود²¹ پاکدل موبدان
نهفته بگویند چیزی که هست²⁴

¹ I, IV—6. оп. ² K—مرا ³ VI—مهر ⁴ Л—و. оп. ⁵ I, IV, VI—تخت و ⁶ I, IV, VI—

همی کاهد از رنج من روزگار * K, I, IV—6. переставлен со след. б. и K—доб.:

همی کاهد از رنج من روزگار * چو آسانی و کام از شهریار
IV—⁹ (метр нарушен) مرا بد بدیها بی گمان—VI در گمان—Л⁸ بگردش—K, I, IV, VI⁷

آرام دار—VI بترسید شاه از بد روزگار—K, I, IV—¹¹ ازان—VI¹⁰ به
یزدان دل نابسود—K¹⁷ نمود—Л, VI—¹⁶ از—VI¹⁵ تنگ برگشت—I¹⁴ بد—VI¹³ ازان
I, IV—доб.: K رنج وز غم بسود—

برین نیز چندی زمانه بگشت * چه بر تخت کسری چه بر تیره دشت
Доб. заголовки: Л—کسری—I آمدن رسول قیصر پیش کسری—Л
آوردن رسول قیصر درجی پیش—VI آمدن رسول قیصر بنزد کسری و سوال کردن—IV
K—²² ترا—K, I, IV, VI—²¹ ای شاه—K, I, IV, VI—²⁰ بران—K—¹⁹ و—Л¹⁸ کسری
I—с этого б. начинается большая лакуна (вырваны
листы), которая поглощает 1400 с лишним бб. ²⁴ درج و این قفل—K, IV, VI—²³ برین

دگر باره پرسید زان¹ پیشکار
 پرستنده آمد پر از آب چهر
 چنین داد پاسخ بدو³ نیکخواه
 فرستاده برگشت و آمد چو باد
 3530 ز پاسخ برآشفست و شد چون پلنگ
 ز پیمان وز⁵ میخ گگرد اندرش⁶
 بدو اندرون جای دانا گزید
 نمد روزش آرام و شب جای خواب
 چهارم چنین گفت شاه جهان⁹
 3535 که یک بار نزدیک دانا گذار
 بگویش که چون بینی اکنون قنوت
 پرستنده آمد بداد آن پیام
 چنین داد پاسخ بمرد جوان
 چو برگشت و پاسخ بیاورد مرد
 3540 ز¹⁵ ایوان یکی راستگویی گزید
 ابا او یکی مرد¹⁶ شمشیر زن
 که رو تو بدین بدنهانرا¹⁷ بگوی
 وگر نه که¹⁸ دژخیم با تیغ تیز
 که گفستی که زندان به از تخت شاه

که چون دارد² آن کمخرد روزگار
 بگفت آن سخنها ببوزرجمهر
 که روز من آسانتر از روز شاه
 همه پاسخش کرد بر شاه یاد
 ز⁴ آهن تنوری یفرمود تنگ
 هم از بند آهن نهفته⁷ سرش
 دل از مهر دانا بیکسو کشید⁸
 تنش پر ز سختی دلش پر شتاب
 ابا پیشکارش سخن در نهان¹⁰
 بمرد زود پیغام و پاسخ بیمار¹¹
 که از میخ تیزست پیراهنت¹²
 که بشنید زان¹³ مهتر خویش¹⁴ کام
 که روزم به از روز نوشین روان
 ز گفتار شد شاهرا روی زرد
 که گفتار دانا بداند شنید
 که دژخیم بود اندران انجمن
 که گر پاسخ را بود رنگ و بوی
 نماید ترا گردش رستخیز
 تنوری پر از میخ بیا¹⁹ بند و چاه²⁰

بدان I, IV, VI—بدین K—³ دارم VI—راند I, IV—² ازان VI—ازین I, IV—¹
 I, IV—б. оп.⁸ گرفته VI—⁷ کرد از برش VI—⁶ و از IV, VI—زده K—⁵ از VI—⁴
 I, IV—б. оп.¹¹ که پیغام بگزار و پاسخ بیمار¹⁰ K, I, IV—با پیشکار K, I, IV—⁹
 I, IV—б. оп.¹² از VI—¹⁵ شاد VI—¹⁴ ازان K, I, IV, VI—¹³ I, IV—б. оп.¹²
 I, IV—¹⁸ K—به I, IV—¹⁷ بدین بخت بدرا [شوم رو را K—(!)] K, I, IV, VI—¹⁶ ابا او فرستاد VI—
 I—повторяет первое мисра²⁰ و هم VI—هم از میخ صندوق و هم IV—واز K—¹⁹ نیست
 и доб.:

هم از میخ و صندوق وز بند و چاه * که گفستی که زندان به از تخت شاه

3510 بی‌آورد مرد جوان آب گرم
بدو گفت کین بار² بر دستشوی³
چو لب‌را بی‌آلاید⁷ از بوی خوش
چو روز دگر شاه نوشین روان
پرستنده‌را دل پر اندیشه گشت
3515 چنان هم چو دانش فرموده بود
بگفتار دانا فرو ریخت آب
بدو گفت شاه ای فزاینده مهر
مرا اندرین دانش او داد راه
بدو گفت رو پیش دانا بگوی
3520 چرا جستی از برتری کمتری¹⁸
پرستنده بشنید و²¹ آمد دوان
ز شاه آنچه بشنید با او²⁵ بگفت
که حال²⁶ من از حال²⁶ شاه جهان
پرستنده برگشت و²⁷ پاسخ ببرد
3525 فراوان²⁹ ز پاسخ برآشفت شاه

208

ز خاک-سست وز باد² و آتش تنم
 ندیدد ایچ پاسخ جز از³ باد سرد
 ز شاه و ز کردار⁴ گردان سپهر
 خردمند⁷ خامش بماند از نهیمب
 سپه بود و⁸ اندر میان شهر-ریار⁹
 ز ره تا در کاخ نگشاد چششم
 فرود آمد از باره¹² چندی ژکید¹³
 بداندنیده بر کاخ زندان کنند
 ازو برگسسته جهاندار مهر¹⁷
 پرستند شاه نوشین-روان
 بگفتار با شاه گستاخ بود
 ز پرورده شاه¹⁹ خورشید چهر
 بیاموز تا کوشش افزون کنی
 چنان دان²¹ که امروز شاه ردان²²
 زمین ز آبدستان مگر یافت نم²⁴
 که گفتم²⁶ سرآمد مرا خواب و خورد²⁷
 مرا سست شد آبدستان بمشت
 چنان چون²⁹ که بر دست شاه آب ریز

نه من اورمزد و گر¹ به-منم
 جهاندار چندی زبان رنجه کرد
 بیژمرد بر جای بوزرجه-هر
 که بس زود دید آن⁵ نشان نشیب⁶ 3495
 همه گرد بر گرد آن مرغزار
 نشست از بر اسب کسری بخشم
 همه ره زدانا همی¹⁰ لب گزید¹¹
 بفرمود تا روی¹⁴ سندان¹⁵ کنند
 دران¹⁶ کاخ بنشست بوزرجه-هر 3500
 یکی خویشی بودشی دلیر و جوان
 به-هر جای با شاه¹⁸ در کاخ بود
 به-پر-سید یک روز بوزرجه-هر
 که اورا²⁰ پرستش همی چون کنی
 پرستنده گفت ای سر موبدان 3505
 چو از خوان برفت آب بگساردم²³
 نگه سوی من بنده زان²⁵ گونه کرد
 جهاندار چون گشت با من درشت
 بدو دانشی گفت آب آر خیز²⁸

Л- 7 فریب- I⁶ او- K⁵ گردنده- K⁴ بجز- VI³ آب- VI² ویا- K¹
 K-доб.: 9 و-Л⁸ خرمند(?)
 به-ازو نگه کرد و گوهر ندیدد * یکی آشنارا ز لشکر ندیدد
 Л, K, 14 از اسب و فرمان گزید- K¹³ اسب- I, IV, VI¹² مکید- I, IV, VI¹¹ همه- VI¹⁰
 ز پرورده شاه خورشید چهر- K¹⁷ بدان- K, I, IV, VI¹⁶ زود درمان- VI¹⁵ و- VI-доб.
 شب و روز با شاه [با خویشی- K] 18 K, I, IV- بدید آن پر آژنگ روی سپهر- I, IV, VI¹⁸
 بسپاردم- K²³ نوشین-روان- I, IV, VI²² بُد- VI²¹ شهر- K²⁰ ازان مرد با فر- K¹⁹
 I, 25 همی ز آب دستان بیازاردم- VI زمین داستانرا نیازاردم [بیازاردم- K] 24 K, I, IV-
 IV, VI²⁶ گفتی- VI²⁶ سوی من بید روی ازان- VI²⁷ Л, I, IV, VI-б. переставлен с пред. б.
 هم- K, I, IV, VI²⁹ تو آب تیز- K²⁸

- همی راند با شاه بوزرجمهر
 3475 فرود آمد از بارگی شاه نرم
 ندید از پرستندگان هیچ² کس
 بغلتید چندی⁵ بران⁶ مرغزار
 همیشه بمزوی آن شاه بر⁸
 برهنه شد از جامه¹¹ بازوی او
 3480 فرود آمد از ابر مرغ¹³ سیاه
 بمزوی نگه کرد و گوهر¹⁵ بدید
 همه لشکرش گرد آن مرغزار
 همان شاه تنها بخواب اندرون
 چو مرغ سیه بند بازوی بدید
 3485 چو بدرید گوهر یکایک بخورد
 بخورد و ز بالین او¹⁸ برپرید
 دژم گشت زان¹⁹ کار²⁰ بوزرجمهر
 بدانست کآمد بتنگی نشیب
 چو بیدار شد شاه و اورا بدید
 3490 گمانی چنان برد کورا بخواب
 بدو گفت کای²⁷ سگ ترا این²⁸ که گفت

چندان—⁵ K, I, IV و ⁴ VI—доб. بود—³ VI ایچ—² I, IV بیاساید از راه—¹ K
 :доб. I, IV—¹⁰ از—⁹ VI آن نامور—^{VI} داننده بر—⁸ K, I, IV گرفته—⁷ K دران—⁶ VI
 بمزوی نگه کرد و گوهر ندید * یکی آشنارا ز لشکر ندید
¹⁴ K, I, IV, VI از اسب و مرغی—^{IV} مرغی—¹³ K, I ¹² I, IV—б. оп. خواب—¹¹ K, VI
¹⁶ K, I, IV, VI نگه کرد و آن بند بازو—¹⁵ K, I, IV, VI بپرید تا زیر [پیش—^K] بالین
¹⁸ I, IV, VI—^{3482–3484} оп. ¹⁷ K, I, IV, VI—66 [سر عقد—^K] سر بند آن گوهران بدرید
 نگیرد—²² I, IV—²¹ K—ازان—²⁰ VI مرغ—¹⁹ K, I, IV, VI ازان—^{VI} بخورد آن همه پاک پس
 رخش—²⁵ VI گونه—²⁴ I—²³ K—گزین—²⁶ I—²⁸ VI—²⁷ K, I, IV, VI—ای
 خورش کرد بوزرجمهر از—^T خورش پرورش کرد بروی—²⁶ I گشت چون شنبلیله
 مرد دانا—²⁸ VI ای—²⁷ K, I, IV, VI

- 3460 همی خواست تا¹ آشکار و نهان گزارنده را پیشی³ بنشانند بپیوست گویا پراگنده را بدان⁶ کو سخن راند⁷ آرایشست حدیث پراگنده بپراگند 3465 جهاندار تا جاودان زنده باد از اندیشه دلرا مدار ایچ تنگ⁹ گهی بر فراز و¹¹ گهی بر¹² نشیب ازین دو یکی نیز¹⁵ جاوید نیست نگه کن کنون کار¹⁷ بوزرجمهر 3470 فراز¹⁸ آوریدش بخاک نژند
- ازو² یادگیری بود در جهان همه⁴ نامه بر رودکی⁵ خواندند بسفت این چنین در آگنده را چو ابله بود جای بغشایشست چو پیوسته شد جان و مغز آگند زمان و زمین پیش او بنده باد⁸ که دوری تو از روزگار درنگ¹⁰ گهی با مراد¹³ و گهی¹⁴ با نهیب بمودن ترا راه¹⁶ امید نیست که از خاک بر شد بگردان سپهر همان کسی که بردش باپر¹⁹ بلند²⁰

[داستان کسری با بوزرجمهر]²¹

- چنان بد²² که کسری بدان روزگار همی تاخت با²³ غرم و آهو بدشت ز هامون بر²⁵ مرغزاری رسید
- برفت از مداین ز بهر شکار پراگنده شد غرم و او مانده²⁴ گشت درخت و گیا دید و هم سایه دید²⁶

IV- زوزنی- K⁵ همی- L⁴ گزارنده زود- VI³ کزو- I, IV, VI² از- I, IV, VI¹
 دان- VI- داند- I, IV⁷ هران- I, IV- بران- K, VI⁶ نامه را پیش- VI- نامه رودکی
⁸ K-доб.:

من از شاه محمود خرم شدی * اگر راییش از حالم آگه بدی
 بگیتی درون تا که آید فراز * گهی در نشیب و گهی در فراز
 K-¹² بر فرازی- I, IV¹¹ دورنگ- T گزند- L¹⁰ باندیشه دلرا مکن هیچ بند- L⁹
 رای- L¹⁶ بند- I, IV, VI¹⁵ باخرامی و گه- K¹⁴ نامدار- I, IV, VI¹³ بافرازی و گه با
 VI-доб. و L¹⁷ رای- K, I, IV, VI¹⁸ فرود- VI¹⁹ برابر- K, I, IV, VI²⁰ обратный
 آزار کسری از بوزرجمهر- I- بند کردن شاه بوزرجمهر را و سبب آن- K²¹ порядок мисра.
 سبب رنجیدن- VI- گفتار اندر داستان آزار رساندن کسری بوزرجمهر حکیم را- IV-
 IV-²⁶ چو- K-доб. ²⁵ سست- VI²⁴ بر- I, IV, VI²³ دان- K²² کسری از برزجمهر
 доб. заголовок: آغاز داستان

نخستین در¹ از من کند یادگار
 3445 بدان تا پس از مرگ من در جهان
 بدو گفت شاه این بزرگ آرزوست
 ولیکن⁵ برنج تو اندر خورست
 بیوزرجمهر آن زمان شاه گفت
 نویسنده از کَلک چون خامه کرد
 3450 نبشت او بران نامه¹² خسروی
 همی بود با ارج¹⁴ در گنج شاه
 چنین تا بتازی سخن راندند
 چو مامون¹⁶ روشن روان¹⁷ تازه کرد
 دل موبدان داشت و رای کیمان
 3455 کليلة²² بتازی شد از پهلوی
 بتازی همی بود تا گاه نصر
 گرانمایه بوالفضل دستور اوی²⁶
 بفرمود تا پارسى و²⁷ دری
 وزان³⁰ پس چو پیوسته³¹ رای آمدش

بفرمان پیروزگر شهریار
 ز داننده² رنجم نگردد نهان
 براندازه³ مرد آزاده خوست⁴
 سخن گرچه⁶ از پایگه⁷ برترست⁸
 که این آرزورا⁹ نشاید¹⁰ نهفت
 ز برزوی یک در سر¹¹ نامه کرد
 نبود آن زمان خط جز پهلوی¹³
 بدو ناسزا کسی نکردی نگاه
 ورا¹⁵ پهلوانی همی خواندند
 خور روز¹⁸ بر دیگر اندازه کرد
 بیسته¹⁹ بهر دانشی بر²⁰ میان²¹
 بدین²³ سان که اکنون همی بشنوی
 بدانگه که شد در²⁴ جهان شاه نصر²⁵
 که اندر سخن بود گنجور اوی²⁶
 نبشتند²⁸ و²⁹ کوتاه شد داوری
 بدانش خرد³² رهنمای آمدش

سالارخوست [جوست-IV] I, IV-⁴ نه اندازه-I, IV, VI-³ بداند-IV, VI-² که-K¹
 VI-доб.:⁸ بارگه-Л,⁷ هرچه-K⁶ بگیتی-K⁵

نویسنده نامه خسروی * چو بنوشت آن خط بر پهلوی
 I-نبشته ابر کاغذ-K¹² سخن-I, IV-¹¹ نباید-K, I, IV-¹⁰ آرزو-زو-K آرزویر-Л,⁹
 I,¹⁴ VI-б. оп. نبد آن حکایت بجز پهلوی-K¹³ نوشتند بر نامه-IV نبشتند با نامه
 و بقى كذلك الى زمان ب-هارون-VI¹⁶ ازان-I, IV, VI-¹⁵ همیدون نگه داشت-IV, VI,
 I, IV-چنین نامه-Л,¹⁸ جهان-I, IV-خرد-K¹⁷ امیر المؤمنین المنصور ثانی
 VI-здесь и везде²² عیان-I, IV-²¹ در-K²⁰ نبشته-I, IV-¹⁹ بیستی-K¹⁹ خور و ماه
 او-Л, VI-²⁶ عصر-IV-²⁵ زین-VI بد بر-I, IV-²⁴ بدان-VI برین-I, IV-²³ کليلة
 VI-نبشت-I, IV-³¹ ازین-K³⁰ و-оп. VI-²⁹ بگفتند-Л, I, IV, VI-²⁸ تا-K, VI-²⁷
 بروبر خرد-I, IV, VI-سخن-K³² بشنید

- یکی خلعت هندویی ساختنش
یکی طوق پر گوهر شاهوار
همه روی آهن سراسر³ پرند
بسی دانش نو⁵ گرفته بیاد
نیایش کنان رفت نزدیک شاه
بجای گیاه دانشش آمد پدید
کلبله روان مرا زنده⁶ کرد
ز چیزی که باید⁷ بیايد گزید
بگنجور بسیار نمود⁸ رنج
جز از جامه شاه چیزی نخواست
بر گاه¹¹ کسری¹² خرامید¹³ تفت¹⁴
برو آفرین کرد و بردش نماز
که بی بدره و گوهر شاهوار
کسی را سزد¹⁶ گنج کو دید¹⁷ رنج
که ای تاج تو برتر از چرخ¹⁹ ماه
ببخت و بتخت مہی راه یافت
ببیند²¹ مرا مرد ناسازگار²²
بماند رخ دوست با آب و رنگ
که ماند ز من در جهان یادگار²³
گشاید برین رنج²⁴ برزوی چهر
- چو بگشاد دل رای بنواختش
3425 دو یاره بها گیر و¹ دو گوشوار
هم از شاره هندی و² تیغ هند
بیامد ز قنوج برزوی⁴ شاد
ز ره چون رسید اندر آن بارگاه
بگفت آنچ از رای دید و شنید
3430 بدو گفت شاه ای پسندیده مرد
تو اکنون ز گنجور بستان کلید
بیامد خبرد یافته سوی گنج
درم بود و گوهر چپ و دست راست⁹
گرانمایه دستی بپوشید و رفت¹⁰
3435 چو آمد بنزدیک تختش فراز
بدو گفت پس نامور¹⁵ شهریار
چرا رفتی ای رنج دیده ز گنج
چنین پاسخ آورد برزو¹⁸ بشاه
هر آنکس که او پوشش²⁰ شاه یافت
3440 دگر آنک با جامه شهریار
دل بدسگالان شود تار و تنگ
یکی آرزو خواهم از شهریار
چو بنویسد این نامه بوزرجمهر

گرفته-K-³ همان شاره و محمل-I, IV, هند و آن-K-² یکی تاج پاکیزه-K-¹
K-⁷ تازه-VI-⁶ دانشی بر-I, IV, VI, دانشی نو-K-⁵ براه اندر آمد دل آباد و-K-⁴
VI- بدرگاه-I, IV, ¹¹ تفت-K-¹⁰ بچپ و بر است-I, IV, ⁹ بنمود-I, IV, ⁸ شاید
چنین گفت برزویرا-K, I, IV, VI, ¹⁵ رفت-K-¹⁴ و J, K-¹³ خسرو-K-¹² بنزدیک
چنین گفت برزوی-VI-²² چنین داد برزوی پاسخ-K, I, IV, ¹⁸ برد-VI-¹⁷ رسد-I, IV, ¹⁶
که ماند ز من در-IV-²² نه مند (!)-J-²¹ پوشش-K-²⁰ و K, I, IV, VI-¹⁹ دانا
برین-K-²⁴ 3445. 6. 3445. K-²³ 3440-3442. 66. I-3440-3441. 66. VI-جهان یادگار
برین بند-VI-²⁴ گشاده کند رنج-I-گونه

- که آنرا بهندی کلپله ست نام
برای و بدانشی نماینده راه
سپارد بمن گر ندارد⁴ برنج
بپیچید بر خویشتن چند گاه⁶
نه اکنون نه از⁷ روزگار نخست
اگر تن بخواهد ز ما یا⁸ روان
اگر سرفرازست اگر زیردست
بدان تا روان بداندیشی ما
بخوان و بدان و ببین پیش و پس
ندارم¹¹ فزون ز آنچه¹² گویی مدار
همی بود اورا¹⁴ نماینده راه¹⁵
همه روز بر دل همی راندى
زبرخواندى¹⁷ نیز تا بامداد¹⁸
بدانش همی جان روشن بشست¹⁹
دری از کلپله نبشستی²⁰ نهان
فرستاد نزدیک نوشین روان²¹
که دریای²³ دانش بر ما رسید
بدستور²⁵ بازگشتن بجای
- کتاپیست ای شاه¹ گسترده کام
بمهرست با² درج³ در گنج شاه
بگنجور فرمان دهد تا ز گنج
دژم گشت زان⁵ آرزو جان شاه
3410 بهرزوی گفت این کسی از ما نجست
و لیکن جهاندار نوشین روان
نداریم ازو باز چیزی که هست
و لیکن بخوانی مگر پیش ما
نگوید⁹ بدل کان نبشست¹⁰ کسی
3415 بدو گفت بهرزوی کای شهریار
کلپله بیاورد گنجور شاه¹³
هران در که از¹⁶ نامه برخواندی
ز نامه فزون زآنک بودیش پاد
همی بود شادان دل و تن درست
3420 چو زو نامه رفتی بشاه جهان
بدین چاره تا نامه هندوان
بدین²² گونه تا پاسخ نامه دید
ز²⁴ ایوان پیامد بنزدیک رای

(в тексте) شنیدم گپایست I, IV — گپایست ای شاه — K — شنیدم یکی نام — J, VI —
ازان — K, I, IV, VI —⁵ نباشد — J —⁴ و با ارج — I, IV, VI —³ که آن هست — K —² (конъектура).
— J, IV, VI —¹⁰ بگوید — IV —⁹ با — J, VI —⁸ در — VI —⁷ بر ز راه — I, IV —⁶ بر ز گاه — K —⁶
ورا — K, VI —¹⁴ دستور اوی — I, IV —¹³ ز آنکه — K, I, IV, VI —¹² بگویم — K —¹¹ نوشتست
— J, K, I, IV —¹⁷ کزان — I, IV, VI —¹⁶ آن — J —¹⁵ همی آنک بستند ز گنجور اوی — I, IV —¹⁴
زانکه — I, IV —¹⁸ تیز تا بامداد — J —¹⁸ (в тексте конъектура). نه برخواندی VI —
بدو در نوشتی — I, IV, VI —²⁰ نوشتی — J —²⁰ 3421. б. помещен после б. K, I, IV —¹⁹ بودیش پاد
— K, VI —²² پیامد بنزدیک [بر شاه — I, IV] نوشین روان — I, IV, VI —²¹ روشن روان — J —²¹ کلپله
باز آمدن — IV —²⁵ از — K, I, IV, VI —²⁴ ده باب — I, IV —²³ بدان — I, IV —²² برین
بهرزویه طبیب از هندوستان و کلپله و دمنه آوردن

- مگر کان سخنگوی دانای پیر
ببهردند برزوی را نزد اوی
چو نزدیک او شد سخنگوی مرد
ز کار نبشته⁴ که آمد پدید
بدو⁵ پیر⁶ دانا زبان⁷ برگشاد 3395
که من⁸ در⁹ نبشته¹⁰ چنین¹¹ یافتیم
چو زان رنجهای بر نیامد پدید
گیا چون سخن دان و دانش چو کوه
تن مرده چون مرد بیدانشست
بدانش بود بیمگمان زنده مرد 3400
چو مردم ز دانایی آید²⁰ ستوه
کتابی²² بدانش نماینده راه
چو بشنید برزوی زو²⁴ شاد شد²⁵
برو آفرین کرد و شد نزد شاه
بپامد نیایش کنان پیشی رای 3405
- بدین کار باشد مرا دستگیر¹
پر اندیشه دل سر پر از² گفت و گوی
همه رنجهای³ پیش او یاد کرد
سخنها که از کاردانان شنید
ز هر دانشی پیش او کرد یاد
بدان¹² آرزو تیز¹³ بشتافتیم¹⁴
بمایست ناچار دیگر شنید¹⁵
که همواره باشد مر اورا شکوه¹⁶
که دانا¹⁷ بهر جای با رامشست¹⁸
چو دانش نباشد بگردش مگرد¹⁹
گیا چو کلپلهست²¹ و دانش چو کوه
بیابای چو جویی تو²³ از گنج شاه
همه رنج بر چشم او باد شد²⁵
بکردار آتشی بپیمود راه
که تا جای باشد تو بادی²⁶ بجای

نوشته — JI, IV —⁴ گفتهها — VI —³ و دل پر از — VI — گشت ازان — I, IV —² 1 I, IV —¹ 6. оп.
ما — I, IV, VI —⁸ سخن — K, I, IV, VI —⁷ نیز — IV —⁶ برو — K, I, IV, VI —⁵ گذشته — K, VI —
آرزوی — JI —¹³ بدین — I, IV, VI —¹² همین — I, IV, VI —¹¹ نوشته — JI, IV, VI —¹⁰ از — I, IV —⁹
K, I, IV, VI —¹⁶ مرا زو شکوه — JI —¹⁶ بسیار زحمت کشید — VI —¹⁵ 6. оп. — K —¹⁴ نیز — IV — تیز
(в тексте конъектура) که باشد همه ساله دور از گروه [دارو ز کوه (!) — K, اورا شکوه — VI —
خنک رنج بردار — K, I, IV —¹⁹ بی رامشست — I, IV, VI —¹⁸ گیا زان — IV — نادان — I, VI —¹⁷
K — доб.: ندارد بگردش مرد (?) — VI — پاینده مرد
یکی دفتری هست در گنج شاه * که خواند کلپله ورا نیکخواه
B — گیایی — I, IV — که باشد — K —²² کلیدست — VI — همچو کانست — I, IV —²¹ آمد — K, I, IV —²⁰
گشت — K, I, IV, VI —²⁵ ازان — I, IV —²⁴ هم اکنون تو — VI — نیابی بدانستر — I, IV —²³ کتاب
هست گیتی تو باشی — VI — هند باشد تو باشی — I, IV —²⁶

- 3375 چو برزوی بنهاد سر سوی کوه
پیاده همه کوهساران بپای
گیاهها ز خشک و ز تر برگزید¹
ز هر گونه دارو ز² خشک و ز تر⁴
یکی مرده زنده نگشت از گیا
همه کوه بسپرد یک یک⁷ بپای⁸
- 3380 بدانست کان کار آن پادشاه است
دلش گشت سوزان¹² ز تشویر شاه
وزان¹⁴ خواسته نیز کآورده بود
ز کار نبشته بید¹⁵ تنگدل
چرا خیره بر باد چیزی نبشت¹⁷
- 3385 چنین گفت زان¹⁹ پس بران²⁰ بخردان
که دانید دانا تر از خویشتن
بپاسخ شدند انجمن همسخن²²
بسال و خرد او ز ما مهترست²⁴
چنین گفت برزوی²⁶ با هندوان²⁷
- 3390 برین رنجها بر فزونی کنید
IV- ز تن مرد و هرچه مرده-K بر آن کوه بر هرچ رخشنده-II² بنگرید-K¹
ز هر گونه-I, IV⁴ ز هر سوی سودش ز-VI داروی ز-II⁸ تن مرده و هر چه رخشنده
که سپردند-I, IV بردند یک یک-II⁷ این-K⁶ اسب(!)-IV⁵ سود ازان خشک و تر
هم از رمزشان-I بسی رنج برد و پیامد-K⁹ بجای-VI⁸ یکسر-VI یکسر [یکیک-IV]
VI¹¹ بپای-VI¹⁰ سر آرزوشان نیاید-VI هم از رنجشان هم نیامد-IV هم نیامد
نوشته بید-II¹⁵ ازان-K, VI¹⁴ و وز-VI و وز-II, I, IV¹³ جوشان-I, IV, VI¹² 6. оп.
و-II, I, IV¹⁶ نوشته شد او-VI کار نوشته بشد-IV بشد-I گذشته شد او-K
که-I, IV که برناید از رنج تخمی که کشت-K¹⁸ نوشت-II, I, IV, VI¹⁷ مرده دانش
ازان-K, I, IV, VI¹⁹ که بار آرد آن رنج و گفتار زشت-VI برناید از رنج گفتار زشت
I, اندر-VI²³ زان سخن-VI²² برافرازد از-VI بهر-I, IV²¹ بدان-K, I, IV, VI²⁰
I-²⁷ برزویه VI-²⁶ здесь и везде مهترست-I ز هر دانشی برترست-K²⁵ برترست-IV
موبدان

- 3360 شتروار¹ سیصد² پیاراست شاه
 بیامد بر رای و نامه بداد
 چو برخواند آن نامه شاه³ رای
 ز کسری مرا گنج بخشیده نیست
 ز داد و ز فتر و ز اورند⁴ شاه
 3365 نباشد شگفت از جهاندار پای
 برهمین بکوه اندرون هرک هست
 بت آرای و⁵ فرخنده دستور من
 بد و نیک هندوستان پیش تست
 پیاراستندش بنزدیک رای
 3370 خورشگر فرستاد⁶ هم⁷ خوردنی
 برفت آن شب و رای زد با ران⁸
 چو برزد سر از کوه رخشنده روز
 پزشکان⁹ فرزانه را¹⁰ خواند رای¹¹
- فرستاده برداشت¹² آمد پراه¹³
 سر بارها¹⁴ پیش او برگشاد
 بدو¹⁵ گفت کای مرد¹⁶ پاکبزه رای
 همه لشکر و پادشاهی¹⁷ یکپست
 وزان روشنی بخت¹⁸ و آن دستگاه
 که گر¹⁹ مردگان را برآرد ز خاک
 یکی دارد این رای را با تو دست²⁰
 هم آن گنج و پرمایه گنجور من²¹
 بزرگی مرا در کم و پیشی تست
 یکی نامور²² چون بپایست جای
 همان پوشش نغز و²³ گستردنی²⁴
 بزرگان قنوج با²⁵ بخردان²⁶
 پدید آمد آن شمع گیتی فروز
 کسی کو بدانش بدی رهنمای²⁷

از بارگاه—I, IV, 4 راه جست—VI برخاست—I, IV, 3 سی بد—VI 2 شتربار—I 1
 پیر—I 8 چنین—I, IV, 7 پیاراستندش بنزدیک—K نامه بر شاه—I 6 بدیده—I 5
 تن و—VI تن و لشکر و گنج شاهی—I, IV, تن و پادشاهی و لشکر—K 9 ای مرد—VI
 VI—12 بزم—K تخت—I, IV, 11 اورنگ—VI ز اورنگ و از فتر—I, IV, 10 کشور پادشاهی
 کوه [رای—VI] با تو بدست—I, IV, VI, بگرداند این راز با تو درست—K 13 اگر
 و. I—17 فرستاده را—VI 16 3367—3368 VI—66 15 پیارایی—I, IV, 14 K و
 همه شب بزد رای با—I, IV, VI, 21 I, IV, 6. 20 K و. 19 فرستاده ز افگندن و—VI 18
 23 I, IV, 22 I, IV, VI, 22 مویدان
 شهنشاه چون دید از اندیشه رنج * بفرمود تا جامه دستی ز گنج
 بیاورد گنجور و اسبی گزین * نشست شهنشاه کردند زین
 فرستاد از افگندن و خوردنی * همان پوشش نغز و گستردنی
 K—ز برزوی یک یک سخن راندند—I 27 خواندند—I 26 داند را—VI 25 بزرگان—K 24
 I, IV, 6. 20 K, VI—دوب.:
 بفرمود تا نزد دانا شوند * ز برزوی یک یک سخن بشنوند
 برفتند هر کسی که دانا بودند * ز کار پزشکانی توانا بودند

کجا هر سری را بدی² افسری
 بنیرو³ رسیده سخنگوی بود⁴
 بهر⁵ بهره ای در جهان شهره ای
 پیامد بر نامور شهریار
 پژوهنده و یافته⁷ یادگیر
 همی بنگریدم بروشن روان
 گیاهیست¹⁰ چینی چو رومی پرند
 پیامیزد و دانش آرد بجای
 سخنگوی گردد هم اندر زمان¹⁴
 بنپیمایم این راه دشوار¹⁵ خوار
 مگر کین شگفتی بجای آورم
 که نوشین روان بر¹⁶ جهان پادشاست
 مگر آزمون را¹⁷ بپاید شدن
 نگر تا که باشد بت آرای²⁰ هند
 همه²¹ یاری از بخت بیدار خواه
 که این²⁴ گفته رمزی بود²⁵ در نهان
 کزو بایدت بیگمان رهنمای
 ز چیزی که بد در خور خسروان²⁶
 ز مهر و ز افسر ز²⁷ مشک و عبیر²⁸

ابر هر دری¹ نامور مهتری
 پزشک سراینده برزوی بود
 ز هر دانشی داشتی بهره ای
 چنان بد که روزی بهنگام بار
 چنین⁶ گفت کای شاه دانش پذیر
 3345 من امروز در دفتر هندوان
 چنین بد نبشته⁸ که بر⁹ کوه هند
 که¹¹ آنرا چو گرد آورد رهنمای
 چو بر مرده بپراگند¹² بی گمان¹³
 3350 کنون من بدستوری شهریار
 بسی دانشی رهنمای آورم
 تن مرده گر زنده گردد رواست
 بدو گفت شاه این نشاید بدن
 بمر نامه من¹⁸ بر رای¹⁹ هند
 3355 بدین کار با خویشتن یار خواه
 اگر نو²² شگفتی شود²³ در جهان
 بمر هرچ باید بنزدیک رای
 در گنج بگشاد نوشین روان
 ز دینار و دیبا و خز و حریر

VI-⁵ K-⁶ 6. оп. I, IV, VI-³ پیبری I, IV, VI-² سری داشتی I, IV-² دهی I, IV-¹ رهی K-¹
 K-¹⁰ در IV-⁹ نوشته VI, IV, VI-⁸ با دانش و VI-⁷ ناقد و IV-⁷ همی VI-⁶ ز هر
 همی VI-¹⁴ در زمان VI-¹³ پیراکنی VI-¹² پیدا کنی I, IV-¹² چه K-¹¹ گیاهیست
 شاه K-¹⁹ ما VI-¹⁸ کازمونرا I-¹⁷ کازمودن K-¹⁷ در VI-¹⁶ دشوار I, IV-¹⁵ بیگمان
 I, IV, VI-²² تو VI-²¹ همان VI-²¹ همی VI-²¹ I, IV, VI-²⁰ I-²⁰ обратный порядок мисра. دلارای
 از مردمی K-²⁵ کزین I, IV, VI-²⁴ شگفتی شوی بیگمان VI-²³ شوی VI-²³ ازین تو
 I, IV-²⁸ افسون و VI-²⁷ ز رومی که بد جامه پهلوان I, IV, VI-²⁶ * هم از طوق و از افسر و گوشوار
 هم از یاره و گوهر شاهوار

شد از رنج وز¹ تشنگی شاه مات
 3330 ز شطرنج طلخند بد آرزوی²
 همی کرد مادر بمازی نگاه
 نشست شب و روز پر درد و³ خشم
 همه کام و رایش بشطرنج بود
 همیشه همی ریخت خونین سرشک
 3335 بدین گونه بد تا چمان و چران⁴
 سرآمد کنون⁵ بر من این داستان
 چنمین یافت از چرخ گردان برات
 گو آن شاه آزاده⁶ و نیکخوی⁷
 پر از خون دل از بهر⁸ طلخند شاه
 بمازی شطرنج داده دو چشم
 ز طلخند جانش پر از رنج بود
 بران⁹ درد شطرنج بودش پزشک
 چنمین تا سر آمد بروبر زمان
 چنان هم که بشنیدم از¹⁰ باستان¹¹

[داستان کليلة و دمنه]¹²

نگه کن که شادان¹³ برزین چه گفت
 بدرگه¹⁴ شهنشاه¹⁵ نوشین روان
 ز هر دانشی موبدی¹⁷ خواستی¹⁸
 3340 پزشک سخنگوی²⁰ و کنداوران²¹
 بدانگه که بگشاد راز از نهفت
 که نامش بماند تا جاودان¹⁶
 که درگه بدیشان بیماراستی¹⁹
 بزرگان و کار آزموده²² سران²³

فرزانه VI-آزاده³ K, I, IV- ز طلخند شطرنج کرد اندروی VI-آرزو² K- و از¹ K-
 ناچران⁸ K, I, IV- دران VI-بدان⁷ I- دلی پر ز⁶ K- درد⁵ K, I, IV- نیکخو⁴ K-
 3330: K-دوب¹¹ که بشنیدم از گفته¹⁰ I, IV, VI- همان⁹ K- ناچران جهان VI- و چمان
 کنون باز گردم بشاه جهان * شهنشاه کسری نوشین روان
 هم از حال برزوی وز موبدان * وزان دفتر او بر هندوان
 آوردن برزو طبیب کليلة و دمنه از هندوستان¹³ K, I, VI- گفتار اندر داستان کليلة¹² I-
 3335: I, IV, VI- شاداب¹⁴ K, I, IV, VI- رفتن برزویه طبیب بطلب مهرگیا بهندوستان¹⁵ I, IV, VI-
 3340: K, I, 17 بماند [بماندست VI-] دایم جوان¹⁶ K, I, IV, VI- ز گفتار و کردار¹⁵ K- بگاه
 بدان خرمی روز¹⁸ I, IV- ازیشان بیماراستی¹⁹ K- داشتی¹⁸ I, IV- موبدان¹⁹ I, IV, VI-
 و بگذاشتی и доб.: بگذاشتی

ز هر کشوری موبدی خواستی * که درگاه ازیشان بیماراستی
 3335: I, IV- گزارنده و آزموده²² K- بفرمان او بود یکسر جهان²¹ I, IV- و²⁰ I, IV-
 3340: I, IV-دوب.: VI-66. 3340-3341: I, IV-دوب.: VI-66. 3340-3341: I, IV-دوب.: VI-66.

پزشک سخنگوی پیر از گمان * گزارنده و آزموده سران

۱ از اسبمان و پیلان و ۲ دستور شاه
 همه کرده پیکر ۴ بآیین ۵ جنگ
 پیاراسته شاه قلب ۸ سپاه
 ۹ دست شاه از دو رویه دو پیل ۱۰
 ۳۳۱۵ دو اشتر ۱۲ بر پیل کرده پیلای
 بزیر شتر ۱۳ در دو اسب و دو مرد
 مبارز دو رخ بر دو روی دو صف
 پیاده برفتی ز پیش و ز پس
 چو بگذاشتی تا سر آوردگاه
 ۳۳۲۰ همان نیز ۱۵ فرزانه یک خانه بیش
 سه خانه برفتی سرافراز پیل
 سه خانه برفتی شتر ۱۸ همچنان
 برفتی کسی پیش ۱۹ رخ کینه خواه
 همی راند ۲۱ هر یک بمیدان ۲۲ خویش
 ۳۳۲۵ چو دیدی کسی ۲۴ شاهرا در نبرد
 ازان ۲۶ پس بستمند بر شاه راه
 نگه کرد شاه اندران ۲۷ چارسوی ۲۸
 ز اسب ۳۰ و ز کنده ۳۱ پرو بسته راه

برسان-K-۵ همه گرد کرده-۴ I, IV-با ۳ VI-و ۲ از-K, I, IV, VI-۱
 VI-و قلب-K-۸ دگر-I, VI-۷ تیز جنبان-I, IV-کرده جنبان-K, VI-۶ بر آیین-VI-
 K, VI-۱۲ ریگ-VI-۱۱ میل-۱۰ ز هر-VI-ازین-I, IV-۹ پیاراست در قلب شاه و
 K-برفتی بودی ازین(!)-۱۶ I, IV, VI-مرد-۱۵ دو-VI-۱۴ ستر-K-۱۳ اسب از
 I, IV-۱۹ ستر-K-۱۸ خویش-I, IV-۱۷ برفتی بچنگ ازهر-I, IV-برفتی بودی ازو
 برفتی بکردی-K-۲۳ کس بفرمان-VI-۲۲ همی رفت-I-۲۱ در-K, VI-۲۰ برفتی ز هر سو
 و زان-I, IV, VI-۲۶ ای شیر مرد-VI-ای شاه برد-K, I, IV-۲۵ یکی-IV-کم-I-۲۴ همه
 VI-۶۶-K-بر چپین بروی-۲۹ چارسو-K-۲۸ گرد اندرش-I, IV-تیز اندران-K-۲۷
 ۳۳۲۷-۳۳۲۸ оп. ۳۰ I, IV-آب ۳۱ K-فکنده

- 3295 بدو گفت فرزانه کای نیکخوی¹
 ز هر سو بخوانیم² برنا و پیر
 ز کشمیر وز³ دمبر و مرغ و مای
 ز دریا و از⁴ کننده و رزمگاه
 سواران بهر سو پراگند⁵ گو
 3300 سراسر بدرگاه شاه آمدند
 جهاندار بنشست با موبدان⁶
 صفت کرد فرزانه آن⁷ رزمگاه
 ز دریا و از⁸ کننده و⁹ آبگیر
 نخواستند ز¹⁰ ایشان یکی تیره شب
 3305 ز میدان¹¹ چو برخاست آواز¹² کوسی
 یکی تخت کردند از¹³ چار سوی¹⁴
 همانند آن¹⁵ کننده و¹⁶ رزمگاه
 بران تخت صد¹⁷ خانه کرده نگار
 پس آنکه دو لشکر ز ساج و ز عاج
 3310 پیاده بدید اندرو¹⁸ با سوار

تیزبیر K—здесь и далее⁴ بخوانید—Л³ آرزو—K, IV² ای نیکخو—K, IV¹
 (метр) وز—IV, VI⁸ دریای وز—Л⁸ پاییزه—VI⁷ تیزرایان—VI تیزبیر—K, IV⁶ و از—K⁵
 11 K, I, IV, VI—هندوان—K, I, IV, VI¹⁰ ز هر سو پراگند—K, I, IV, VI⁹ (нарушен).
 شاه—I, IV, VI¹³ از—VI چنین گفت فرزانه آن—K فرزانه را—Л¹² دانا و روشن روان
 برفتند برنا—VI تیزبیر—K¹⁶ ز دو رویه کنده وزان—VI¹⁵ ز دو روی و از—I, IV¹⁴
 ساختند—Л²¹ آوای—K, I, IV²⁰ پیلان—VI¹⁹ VI—б. оп.¹⁸ از—K, I, IV¹⁷ و پیر
 25 K, IV, VI—оп. و—I, IV²⁴ چارسو—K, IV, VI²³ زو—I, IV²² جهان گشت مانده—VI
 صورتها فیه مائة—B شد—K, I, IV²⁸ و آن—I²⁷ همانند آن—VI بکردار آن—K²⁶ نیکخو
 31 Л—66. 3309—3310 оп.;³¹ فر—VI³⁰ خرامیدن لشکر و شهریار—K, I, IV, VI²⁹ بیت
 ثم عملوا من الساج و العاج صورة شاهین متعصبین بالتاج مع B—содержание этих бб.
 آویزش—VI صفت کرده آویزش—I, IV³³ بدو اندرون—VI³² جنودهما و خپولهما و فیولهما

- 3280 بی-ارام تا گ-ردش¹ رزمگاه² که یارست شد پیش او رزمجوی⁵ بدادار کو داد⁷ و مهر آفرید کزین پس نبیند مرا مهر⁸ و گاه مگر کین سخن¹⁰ آشکارا کنم که او را بدست کسی بد¹¹ زمان که یابد بگیتی¹³ رهایی ز مرگ چنان¹⁶ شمع رخشان فرو¹⁷ پژمرد وگر¹⁹ چون نمایم نگردي تو رام که پیشست بآتش بر²² خویش را چو بشنید مادر سخنهای گو بدو²⁸ گفت مادر که بنمای راه مگر بر من این آشکارا شود پر از درد شد گو بایوان²⁸ خویش بگفت آنچ²⁹ با مادرش رفته³⁰ بود نشستند هر دو به-هم رای زن
- نمایم ترا³ کار شاه و سپاه⁴ کرا بود در سر خود این گفت و گوی⁶ شب و روز و⁸ گردان سپهر آفرید نه اسب و نه گرز و نه تخت و کلاه ز تنیدی دلت پر مدارا کنم که مردم رهایی نیابد ازان¹² وگر¹⁴ جان بپوشد بپولاد ترک¹⁵ بگیتی کسی یک نفس¹⁸ نشمرد بدادار²⁰ دارنده کوراست²¹ کام بسوزم ز بهر²³ بداندیش را دریغ آمدش برز و²⁴ بالای گو²⁵ که چون مرد بر پیل طلخند شاه پر آتش²⁷ دلم پر مدارا شود جهاندیده فرزانه را خواند پیش ز مادر که بر آتش آشفته بود گو و مرد فرزانه بی انجمن³¹

آن روزگار-K⁴ همه-I, IV³ کارزار-K² منت از-VI تا من ترا-I, IV¹
 K, VI⁹ و-IV, VI⁸ ماه-I, IV, VI⁷ گفت و گو-VI⁶ رزمجو-VI جنگجوی-I⁵
 K, I, IV, VI¹² بر-VI کسی را بدست کسی بر-I, IV¹¹ حدیث-K, I, IV, VI¹⁰ تاج
 اگر جامه باشد-VI¹⁵ اگر-K, I, IV¹⁴ ز گیتی-VI¹³ بیاید ببیند بروشن روان-VI¹²
 I, IV, VI¹⁸ بروشن بسی-VI¹⁷ چو آن-K¹⁶ ز پولاد و ترک
 دارنده راست-I, IV²¹ پدارای-I, IV, VI²⁰ اگر-K, I, IV, VI¹⁹ بمردی کسی یکنفس-VI¹⁸
 سرو-K²⁴ و-Л, K, I, VI²⁴ بسوزیم کام-VI ز بیم-K²³ وگر نه بآتش تن-K, I, IV, VI²²
 K, I, IV-доб:²⁵

کز آتش بسوزد دلیری جوان * ه-ن-ر ناپسوده تن-ن-ش را روان
 Л, 30 آنک-I, IV, VI²⁹ گو راد شد سوی ایوان-K²⁸ ز دانش-K²⁷ چنین-K²⁶
 با انجمن-VI (I, IV-нет рифмы); رای زن-IV و جار زن-I³¹ گفته-VI

- 3245 بیکردار جام¹ گلابست شاه
 ز دانا خردمند بشنید³ پند
 که ای نامداران و گردان شاه
 که آن لشکر اکنون جدا نیست زین⁵
 همه پاک در زمینهار منید
 3250 ازان پس چو دانندگانرا⁸ بخواند
 ز پند آنچ تلخند را داده بود
 یکی تخت تاپوت کردش ز عاج
 بپوشید رویش بچینی¹³ پرند
 بدیق¹⁶ و بقیر و بکافور¹⁷ مشک
 3255 وزان¹⁹ جایگه تیز لشکر براند
 چو شاهان گزیدند²⁰ جای نبرد
 همیشه بره دیدبان²¹ داشتی
 چو از راه برخاست گرد سپاه
 همی دیده‌بان بنگرید از دو میل
 3260 ز بالا درفشش گو آمد پدید
 نیامد پدید از²⁵ میان سپاه
 که لشکر گذر کرد زین²⁷ روی²⁸ کوه
- که از گرد یکباره² گردد تپاه
 خروشی ز لشکر برآمد بلند
 میاشید یک تن بدین⁴ رزمگاه
 همه آفرین باد بر آن و این⁶
 وزین⁷ برمنش یادگار منید
 بمژگان⁹ بسی¹⁰ خون دل برفشانند
 بدیشان بگفت آنچ ازو هم شنود¹¹
 ز زر و ز پیروزه و¹² خوب ساج
 شد آن نامور¹⁴ نامبردار هندی¹⁵
 سر تنگ تاپوت کردند¹⁸ خشک
 براه و بمنزل فراوان نمائند
 بشد مادر از خواب و آرام و خورد
 بتلخی همی²² روز بگذاشتی²³
 نگه کرد بینادل از دیده‌گاه
 که بیند مگر تاج تلخند و پیل²⁴
 همه روی کشور سپه گسترید
 سواری برافکنند از²⁶ دیده‌گاه
 گو و هرک بودند با او گروه²⁹

برین-K⁴ نشنید-K³ گرد و از باد-I, IV, VI یک باد-K² جامی-K, I, VI¹
 همه مهترانرا-I, IV⁸ وزان-K, I, IV⁷ ساختن پاید و آفرین-J, I, IV, VI⁶ ازین-IV⁵
 K-¹⁴ رومی-VI¹³ وز-I¹² K, I, IV, VI-ب. op.¹¹ همی-K, I, IV, VI¹⁰ ز مژگان-VI⁹
 بکافور خوش-VI¹⁷ بدیق-I, IV¹⁶ K-¹⁸ обратный порядок мисра. I, IV, VI¹⁵ تاجور
 (метр нарушен) دیدبانی-I²¹ بدیدند-K²⁰ ازان-K¹⁹ تاپوترا کرد-VI¹⁸ بوی و
 K, I, IV, VI-б. перес-²⁴ VI-б. 3257-3258 op. J-б. переставлен со след. б.;²³ K-²² همه
 K,²⁸ گذارد ازین-J, VI²⁷ ازان-K, I, VI²⁶ ندیدند اورا-VI²⁵ J-б. стоит перед б. 3261.; K-доб.:²⁹ سوی-I, IV, VI²²

که آمد درفش سپهبد پدید * ز تلخند چشم نشانی ندید

همی گفت زار ای نبرده جوان
ترا گردش اختر³ بد بکشت
3230 بپیچید ز⁵ آموزگاران سرت
بخوبی⁸ بسی راندم با تو پند
چو فرزانه⁹ گو بدآنجا رسید
برادرش گریان و پر درد گشت¹⁰
خروشان بغلتید در پیش گو
3235 ازان¹³ پس بیماراست فرزانه پند¹⁴
ازین زاری و سوگواری¹⁶ چه سود
سپاسی از جهان آفرینت¹⁷ یکیست
همه بودن¹⁸ گفته بودم بشاه
که چندان¹⁹ بپیچد برزم²⁰ این جوان
3240 کنون کار تلخند چون باد گشت
سپاهست چندان²³ پر از درد و خشم
بیارام²⁴ و ما را تو²⁵ آرام ده
که چون²⁷ پادشا را ببینند²⁸ سپاه
بکاهدش نزد سپاه آبروی³²

برفتی پر از درد و¹ خسته² روان
وگر نه نزد بر تو بادی⁴ درشت
تو رفتی و مسکین⁶ دل مادرت⁷
نیامد ترا پند من سودمند
جهانجوی⁹ تلخند را مرده دید
خروش سواران بران پهن دشت¹¹
همی گفت زار ای جهاندار¹² نو
بگو¹⁵ گفت کای شهریار بلند
چنین رفت و این بودن¹⁶ کار بود
که تلخند بر دست تو کشته نیست
ز کیوان و بهرام و خورشید و ماه
که بر خویشتن بر سر آرد زمان
بنادانی و تیزی²¹ اندر گذشت²²
سراسر همه بر تو دارند چشم
خورد را بآرام²⁶ دل کام ده
پر از درد²⁹ و³⁰ گریان پیاده³¹ براه
فرومایه گستاخ گردد بروی³³

VI-⁶ از I, IV, VI-⁵ باد VI-⁴ اختر گردش I, IV-³ تیره VI-² و I-¹
 K, VI-⁷ دوب.: تیره

بماند از پی تو پر از درد و غم * ز مرگت شب و روز بماند دژ
I, ¹¹ بران پهن دشت I, IV-⁸ پر از کنده گشت K-¹⁰ جهاندار VI-⁹ بچربی I, IV, VI-⁸
K-¹⁴ وزان K, I, IV-¹³ سپهدار K-¹² 3233-3234 VI-⁶⁶ از فلک بر گذشت IV-
رای وین سوگ JI-¹⁶ بدو I, IV, VI-¹⁵ لب را ببند I, IV, VI-¹⁴ بگشاد لب را ز بند
K-²¹ بجنگ VI-²⁰ چندین I, IV-¹⁹ گفتنی JI-¹⁸ جهان آفرینمان K-¹⁷ و زاری
VI-²⁶ دل I, IV, VI-²⁵ و VI-²⁴ چندین I, IV-²³ تیری در گذشت VI-²² تیری
که آید VI-³¹ و I, IV, VI-³⁰ گرد- K, I-²⁹ نبینند IV-²⁸ کنون K-²⁷ از آرام
برو VI-³³ بدوی K-³² آبرو VI-³²

- 3215 به‌پیشی نه‌دادست مردم دو چشم
 نه آن مانند ای مرد² دانا نه این
 اگر چند بفزاید از رنج گنج
 ز قلب سپه چون نگه کرد گو
 سواری⁴ فرستاد تا⁵ پشت پیل
 به‌پند که آن⁸ لعل رخشان درفش
 3220 کجا شد که بنشست جوش⁹ نبرد
 سوار آمد و سر بسر بنگرید
 همه قلب‌گه دید¹³ پر گفت و گوی
 فرستاده برگشت و آمد چو باد¹⁶
 سپهبد فرود آمد از پشت پیل
 3225 بیامد چو¹⁹ تلخند را مرده دید
 سراپای²¹ او سر بسر بنگرید
 خروشان همه گوشت بازو²⁴ بکند
- ز کمی بود دل پر از درد و خشم¹
 ز گیتی همه شادمانی گزین
 همان گنج³ گیتی نیرزد برنج
 ندید آن درفش سپه‌دار نو
 بگرد⁶ بجوید همه میل میل⁷
 کزو بود روی سواران بنفش
 مگر چشم من تیره گون¹⁰ شد ز گرد¹¹
 درفش سر نامداران ندید¹²
 سواران کشور¹⁴ همه شاه‌جوی¹⁵
 سخنها همه پیش او کرد یاد¹⁷
 پیاده همی رفت گریان دو میل¹⁸
 دل لشکر از درد پژمرده دید²⁰
 بجایی²³ برو پوست خسته ندید
 نشست از برش سوگوار و نژند

همه چیز - VI همه گنج - K, I, IV - پیر - K, I, IV, VI - چشم خشم (!) - I, IV -
 خیل - K⁷ که گردد - VI که تا او - I, IV⁶ بر - VI از - I, IV⁵ فارسا - B سپاهی - J⁴
 او نیست - VI کجا رفت و چون بود گرد - I⁹ نبینندگان (!) - VI⁸ پیل و میل - I خیل
 K¹² - IV - 6. оп. که برخاست ناگاه از رزم گرد - I¹¹ تیره‌تر - VI¹⁰ جویا
 بیامد ازان روشنیایی پدید * سوار آمد و سر بسر بنگرید
 آگاه شدن گو از تپاه - IV خبر یافتن مادر تلخند از مردن تلخند - K Доб. заголовки:
 گیتی پر از جست - K¹⁵ لشکر - I, IV, VI¹⁴ قلب کردند - J¹³ شدن برادرش تلخند
 :и доб. رخ همچو پیل - K¹⁸ VI - 6. оп. یاد کرد - J, I, IV¹⁷ گرد - J, I, IV¹⁶ و جوی
 بیامد بر پیل تلخند زود * برانسان کز آتش بود تیره دود
 سر و پای - J, K²¹ رخ - I, IV, VI²⁰ برادر چو - I, IV, VI¹⁹ VI - доб. вариант этого б.
 شاه - I موی خود را - K بازوی - J²⁴ که جایی - I, IV, VI²³ یک‌پیک - K, I, IV, VI²²
 کتف شاهی - VI

- بلشکر چنین گفت کین جنگ نو¹
 چه بینید و³ اینرا چه رای آوریم⁴ 3180
 اگر بود خواهید⁵ با من⁶ یکی
 اگر جنگ جویم چه⁹ دریا چه کوه
 اگر یار یاشید با من بجنگ
 هر آن کس که جویند¹³ نام بزرگ¹⁴
 جهانجوی¹⁷ اگر کشته گردد¹⁸ بنام 3185
 هر آن²¹ کس که در جنگ تندی²² کند
 بیاید²⁴ چندان ز من خواسته
 ز کشمیر تا پیش دریای چین
 ببخشم همه شهرها بر سپاه
 بپاسخ همه مهتران پیش اوی²⁸ 3190
 که ما نام جویم و تو شهریار
 ز درگاه طلغند برشد خروش
 سپهرا همه سوی دریا کشید
- بدریا که اندیشه کردست گو²
 که اندیشه او بجای آوریم⁴
 نیچید سررا⁷ ز داد⁸ اندکی
 چو در جنگ لشکر بود همگروه
 از¹⁰ آواز روبه¹¹ بترسد پلنگ¹²
 ز گیتی بیایند¹⁵ کام بزرگ¹⁶
 به از زنده دشمن بدو¹⁹ شادکام²⁰
 همی از پی سودمندی²³ کند
 پرستنده و اسب آراسته
 بهر شهر بر ما²⁵ کنند آفرین²⁶
 چو فرمان مرا گردد²⁷ و تاج و گاه
 یکایک نهادند بر خاک روی²⁹
 بزمی کنون³⁰ گردش روزگار³¹
 ز لشکر همه کشور³² آمد بجوش
 وزان³³ پس سپاه گو آمد پدید³⁴

تباه شدن طلغند بر پشت پیل در میان IV—доб. заголовок: نو—VI² گو—VI¹
 K, I, 7 ما—K⁶ خواهند—IV (خواهد!) I⁵ آورید—L⁴ و—L³ لشکر خود
 جویی—IV, VI جوید چه—I جوییم—L⁹ جنگ—I, IV, VI⁸ نیچید کسی سر—IV, VI
 جوید—VI جوید(!)—I, IV¹³ نهنگ—K¹² شیران—I, IV, VI¹¹ به—IV¹⁰ چه
 K, VI—б. переставлен со след. б. K, VI—بلند¹⁶ I, VI—بیاید—IV¹⁵ بلند—K, VI¹⁴
 K, I, IV, VI—доб.: برو—K, VI¹⁹ آید—K, I, IV¹⁸ جهانجو—L¹⁷
 فراز آمد آن روزگار بزرگ * بهامون پدید آید از میش گزرگ
 مارا—I, IV, VI²⁵ بیایند—K, I, IV²⁴ خود پرستی—VI²³ سستی—VI²² که هر—VI²¹
 K—رو—VI³⁰ او—VI²⁸ باشد—VI²⁷ б. переставлен со след. б. VI²⁶
 K—доб.: 31

کرا بر کشد اندرین رزمگاه * کرا بر دهد بخشش هور و ماه
 سو سپهرا بپهنا کشید—I, IV, VI³⁴ ازان—L³³ ز کشور همه لشکر—I, IV³²

ترا سر بپیچید ز¹ دستور بد
مگوی⁴ ای برادر سخن جز بداد
سوی راستی یاز تا هرچ⁶ هست
فرستم همه سر بر سر⁸ پیش تو
3165 که¹⁰ اندر دل من جز از¹¹ داد نیست
برینست¹³ رایم که دادم پیام
ور ایدونک رایت جز از جنگ نیست
بسازم کنون جنگ را¹⁵ لشکری
ازین مرز آباد ما بگذریم
3170 یکی کنده سازیم گرد¹⁷ سپاه
ز دریا بکنده در آب افکنیم
بدان تا هر آن کس که بیند¹⁹ شکست
ز ما هرک پیروز گردد بچنگ
سپه را همه دستگیر آوریم
3175 فرستاده برگشت²³ و آمد چو باد
چو طلخند بشنید گفتار²⁶ گو
بفرمود تا پیش او خواندند
همه پاسخ گو بدیشان بگفت

ز آسانی² و رای و راه³ خرد
که گیتی سراسر فسونست و باد⁵
ز گنج و ز مردان خسرو پرست⁷
ببیند⁹ روان بد اندیش تو
مباد آنک از¹² جان تو شاد نیست
اگر بشنود مهتر¹⁴ خویش کام
بخوبی و پیوندت آهنگ نیست
که باید سپاه مرا کشوری¹⁶
سپهرا همه پیش دریا بریم
برین جنگجویان بیندیم راه
سراسر سر اندر¹⁸ شتاب افکنیم
ز کنده نباشد²⁰ ورا راه جست
بریزیم²¹ خون اندرین²² جای تنگ
مبادا که شمشیر و تیر آوریم
بروبر سخنها ی گو²⁴ کرد یاد²⁵
ز لشکر هر آن کس که بد پیشرو
سزاوار هر جای بنشانند
همه رازها برگشاد از نهفت

K, IV—³ تن آسانی—² Л—¹ بپیچید—VI—⁴ نه پیچید—IV—⁵ سحید(!)—I—⁶ نیچید—Л—⁷ و—⁸ I, IV—⁹ هر که—K—¹⁰ که از داد گردد روان تو شاد—VI—¹¹ مگو—Л—¹² راه و رای
VI—¹³ здесь и всюду—¹⁴ گر—VI—¹⁵ بیندم—VI—¹⁶ یکایک همه—K, I, IV, VI—¹⁷ نیروی دست
VI—¹⁸ جنگ با—I, IV—¹⁹ مردم—VI—²⁰ برانست—VI—²¹ مبادا کزین—I, IV—²² بجز
سر آبها بر—I, IV, VI—²³ سر سرکشان در—K—²⁴ پیش—Л, K, IV—²⁵ (нет рифмы).
VI—²⁶ اندران—K—²⁷ نریزیم—I, IV—²⁸ نباید—I—²⁹ نباید—Л—³⁰ [در—VI]
³¹ K—доб.:³² او—Л—³³ فرستاده ای گشت—K—³⁴ خوش درین
همه داستانها بدو باز راند * بسی آفرین بر بزرگان بخواند
همه مرزبانان ازو خیره ماند * بگو بر همی نام یزدان بخواند
³⁵ K, I, IV—پیغام—³⁶

- 3148a چو بشنید گو آن پیام درشت
 3148b دلش زان سخن گشت اندوه‌گین
 بدو گفت فرزانه کای شهریار
 3150 ز دانشی پرثوهان تو داناتری
 مرا این درستست و^{1a} گفتم بشاه
 که این³ نامور تا نگرده⁴ هلاک
 بپاسخ تو با او⁸ درشتی مگوی⁹
 اگر جنگ سازد بسازیم¹² جنگ
 3155 سپهبد فرستاده را پیش خواند
 بدو گفت رو با برادر بگوی
 درشتی نه زیباست با¹⁷ شهریار
 مرا این درستست کز پند من
 ولیکن مرا ز آنک هست آرزوی¹⁹
 3160 بگویم همه آنچ اندر دلست

VI—доб.:

پیامد فرستاده نزدیک گو * بدو داد پیغام آن شاه نو
 1 Л, I, IV — этот и след. б. оп. 1a K — چنین گفت موبد که — VI — оп. 2 K, I, VI —
 چو — K 6 نگرده — I, IV, VI 5 بگرده — VI 4 آن — K, I, IV 3 وز رنخش (?) — IV 6 وز بخش
 7 K, VI — доб.: مارا از آن

نباشد سخن سود گفتن بدوی * که او را دل از سنگ خارست و روی
 [خاراست روی — VI]

نخواهد بدن [نماید شدن — VI] دلت خورسنددار * دو گوشت به‌پند خردمند دار
 گفتار — Л, K 11 و — Л, I, IV, VI 10 زمانه سر آید کنون هم بروی — K 9 اورا — VI 8
 K, I, IV, VI — доб.: [و آزار — K] اورا مجوی

همه کوشش او بکار بدیست * چه سازی که آن بخشش ایزدست
 K, I, IV 17 بچربی — I, IV 16 اگر — K 15 شبانست — IV 14 اگر — K 13 نسازیم — K 12
 I, 21 نیکخوا — K, I, IV, VI 20 آرزو — K, I, IV, VI 19 تو دوری و دوری — K, I, IV, VI 18 از
 IV — بدان — K — б. оп.; VI — 22

نگویم همی زانکه اندر گذشت * سخنها همه گشت چون باد دشت

- بدان تا برادر بترسد ز جنگ
 3135 بسی خواستند از یلان زینهار²
 چو طلغند بر⁴ پیل تنها بماند
 که رو⁵ ای برادر بایوان خویش
 نیایی همانا بسی زنده⁸ تن
 همه خوب کاری ز یزدان شناس
 3140 که زنده برفتی¹¹ تو از پیش¹² جنگ
 چو بشنید طلغند آواز او¹³
 بمرغ¹⁷ آمد از دشت¹⁸ آوردگاه
 در گنج بگشاد و روزی بداد
 سزاوار خلعت هر آنکس که دید
 3145 بدینار چون لشکر آباد گشت
 پیامی فرستاد نزدیک گو
 بر آنی²⁵ که از من شدی²⁶ بی گزند
 بآتش شوی²⁸ ناگهان سوخته²⁹
- چو تنها بماند نسازد درنگ¹
 بسی کشته شد در دم کارزار³
 گو او را باآواز چندی بخواند
 نگه کن⁶ بایوان و دیوان⁷ خویش
 ازان تیغزن⁹ نامدار انجمن
 وزو¹⁰ دار تا زنده یاشی سپاس
 نه هنگام رایست و روز درنگ
 شد از فنگ¹⁴ پیچان و¹⁵ پر آب روی¹⁶
 فراز آمدندش ز هر سو¹⁹ سپاه
 سپاهش²⁰ شد آباد و²¹ با کام و²² شاد
 بیماراست او را چنان چون سزید²³
 دل جنگجوی از غم آزاد گشت
 که ای تخت را چون پپالیز خو²⁴
 دلت را بزمار افسون میند²⁷
 روان آرده چشمها دوخته³⁰

¹ K, I, VI—

پراگنده گشتند لشکر همه * رمه بی شیمان شد شیمان بی رمه
 I, IV — б. оп. ³ I, IV — б. оп. ² K — بد نامدار که IV — доб. этот б. после б. 3135.
 ز — VI — ⁸ نگه دار پیمان VI — کیوان — I, K ⁷ نگهبان — IV, ⁶ آی — I, IV, ⁵ با — I, IV, ⁴
 برستی — VI, ¹¹ ازو — K, ¹⁰ که ماند ازین — VI تیغ و آن — K, ⁹ لشکر دو
 بر روی خو — VI, ¹⁶ و — K, ¹⁵ جنگ — VI, ¹⁴ گو — VI, ¹³ دشت — VI,
 آزاد از کام — K, ²² و — I, IV, VI, ²¹ سپاهی — I, IV, ²⁰ دگر ره — VI, دو — I, ¹⁹ پیش — I, ¹⁸
 در سرو نو — VI چون پپالیز بر خار [خاک — I] و خو — I, IV, ²⁴ VI — б. оп. ²³ و — I, IV, ²² K —
 گشتی ز ما — VI, ²⁶ چنانی — K, ²⁵ پیام فرستادن طلغند بگو I, IV — доб. заголовок: Л —
 سوختی — I, IV, VI, ²⁹ تننت — VI بر آتش بدی — K, I, IV, ²⁸ VI — б. переставлен со след. б.
 کجا چشم آزر بر دوختی — VI وزان ازدها چشمها دوختی — I, IV, ³⁰ چشم دل دوخته — I, IV — доб.: K —

دلیری کن و جنگ شیران بسیج * نباید که گیری ازین تاب هیچ

همه تیغها کینه را برکشیم¹ چو یابید⁴ گورا نبایدش کشت
 بگیردش از پشت آن پیل مست 3120 همانگه خروشیدن کرنای
 همه کوه و دریا پر آواز گشت ز بس نعره و چاک چاک⁹ تبر
 ز رخشنده¹⁰ پیکان و پر عقاب زمین شد بکردار دریای خون¹¹
 3125 دو پیل زیان شاهزاده¹⁵ دو شاه برآمد خروشی¹⁷ ز طلخند و گو
 بجنگ برادر مکن دست پیشی همی این بدان¹⁹ گفت و آن²⁰ هم بدین
 یلانی که بودند خنجر گزار 3130 ز زخم دو شاه آن دو²³ پرخاشجوی
 برین گونه تا خور ز گنبد²⁵ بگشت خروش آمد از دشت و آواز²⁸ گو
 هر آن کس که خواهد ز ما زینهار

بمزدان پناهیم² و دم در کشیم³ نه با او⁵ سخن نیز گفتن درشت⁶
 بپیشی من آرید بسته دو دست⁷ برآمد ز دهلیز پرده سرای⁸
 تو گفستی سپهر روان باز گشت ندانست کس پای گیتی ز سر
 همی دامن اندر کشید آفتاب در و دشت¹² بد زیر خون اندرون¹³
 براندند هر دو ز قلب سپاه¹⁶ که از باد ژوپین من دور شو
 نگه دار ز آواز من¹⁸ جای خویش چو دریای خون شد²¹ سراسر زمین
 بگشتند²² پیرامن کارزار همی خون و مغز اندر آمد بجوی²⁴
 وز²⁶ اندازه آویزش²⁷ اندر گذشت که ای جنگسازان و گردان نو
 مدارید ازو کینه در²⁹ کارزار

— K³ پناهید — K, I, IV, VI² شما تیغهارا همه برکشید — I, IV¹ برکشید — K, VI¹
 3118—3119 оп. VI—66⁶ وی — I, IV⁵ گیرید — I, IV⁴ دشمن کشید — I, IV, VI¹ در کشید
 :доб. K, I, IV—⁸ لشکر آراستن طلخند و گو و رزم ایشان با یکدگر IV—⁷ доб. заголовок:
 از آواز اسبمان و گرد سمران * گراییدن گرزهای گران
 — K, I, IV, VI¹² چین — I, IV¹¹ درخشیدن — IV¹⁰ درخشنده — I¹⁰ جای — I, K, VI⁹
 — I, IV, VI¹⁴ ز — K¹⁴ در زیر گرد اندرون — VI¹³ در زیر خاک عجبین — I, IV¹³ سر و دست
 خروشی برآمد — K, I, IV, VI¹⁷ برآمد خروشیدن از قلبگاه — VI¹⁶ ایستاده — VI¹⁵ چو
 I, ²² جوشان — K²¹ او — VI²⁰ بدو — VI¹⁹ ز بدما نگه دار تو — VI¹⁸ ز آزار من — I, IV¹⁸
 چنین هم که تا خور ز — K²⁵ VI—б. оп. ²⁴ شاهان — I, IV²⁴ شاه دو — I, IV²³ نگشتند — IV
 کینه و — IV²⁹ کینه — K, I, VI²⁹ آوای — K, I, IV²⁸ پیکار — VI²⁷ ز — I, IV²⁶ گردون

چو برزد سر از برج شیر آفتاب
یکی چادر آورد خورشید زرد
برآمد خروشیدن کژنای
درفشی دو شاه نو آمد به دید 3100
دو شاه سرافراز در⁴ قلبگاه
بفرزانه خویش فرمود⁶ گو
که برپای دارید⁸ یکسر درفش
یکی از یلان پیش منهد⁹ پای
که هر کس که قندی¹¹ کند روز جنگ 3105
ببینم که¹³ طلغند با این سپاه
نباشد جز از رای¹⁴ یزدان پای
ز پند آزمودیم وز مهر چند¹⁶
گر ایدونک پیروز¹⁸ گردد سپاه
مریزید خون از پی خواسته 3110
وگر نامداری بود زین سپاه
چو²¹ طلغند را یابد²² اندر نبرد
نیایش کنان پیش پیل زیان
خروشی برآمد که فرمان کنیم
وزان²⁵ روی طلغند پیش سپاه 3115
گر ایدونک باشیم پیروزگر

زمین شد بکردار دریای آب
بگسترد بر کشور¹ لاورد²
هم آواز کوسی از دو پرده سرای
سپه میمنه میسر برکشید³
دو دستور فرزانه در پیش⁵ شاه
که گوید با آواز با⁷ پیشرو
کشیده همه تیغهای بنفش
نباید که جنبد پیاده¹⁰ ز جای
نباشد خردمند یا¹² مرد سنگ
چگونه خرامد با آوردگاه
ز رخشنده خورشید تا تیره خای¹⁵
نبود ایچ ازین پندها سودمند¹⁷
مرا بر دهد گردش هور و ماه
که یابید خود گنج¹⁹ آراسته
که اسب افگند تیز بر²⁰ قلبگاه
نباید که بر وی فشانند²³ گرد
بباید شدن تنگ بسته میان
ز رای تو²⁴ آرایش جان کنیم
چنین گفت با پاسبانان گاه
دهد گردش اختر²⁶ نیک بر

بر دست-K⁵ بر-K⁴ 3100-3101 оп. I, IV-66. 3 لاورد-K, I, VI-² گنبد-VI-¹
فنهند-IV مهتر-⁹ دارند-⁸ لای-⁷ خود بفرمود-VI-⁶ بر پیش-VI-
K-¹³ با-IV (!) لای, K-¹² تیزی-I, IV, VI-¹¹ پیاده نباید که جنبد-K, I, IV, VI-¹⁰
:доб. K, I, IV, VI-¹⁵ بجز حکم-VI-¹⁴ ببینیم
چنانستم آمدید از روزگار * که مان روشنایی دهد کردگار
بگفتیم و طلغند فمود-K, I, IV, VI-¹⁷ چندی سپهر-VI و چندی ز مهر-K, I, IV-¹⁶
K-²¹ در-K, VI-²⁰ گنج خود-VI که خود بر دهد گنج-IV-¹⁹ منصور-VI-¹⁸ چهر
اختر گردش-²⁶ لای-²⁵ ازان-K-²⁵ گفتارت-VI-²⁴ نشانند-I, IV-²³ یابند-IV-²² که

- 3080 بگفت آنچ بشنید¹ و بفزود نیز² ز شاهی وز³ گنج و دینار و چیز⁴
 چو بشنید طلخند گفتار اوی⁵ خردمندی و رای و دیدار اوی⁶
 ازان کاسمانرا دگر بود راز بگفت برادر نیامد فراز
 چنین داد پاسخ که گورا⁷ بگوی که هرگز مبادی جز از⁸ چاره جوی
 بریده زوانت⁹ بشمشیر بد تنست سوخته ز آتش¹⁰ هیرب¹¹
 شنیدم همه خام گفتار تو نبینم جز از¹² چاره بازار تو
 چگونه دهی گنج و شاهی بمن تو خود کیستی زین بزرگ¹³ انجمن¹⁴
 توانایی و گنج و شاهی مراست ز خورشید تا آب و ماهی¹⁵ مراست
 همانا زمانت فراز¹⁶ آمدست کت اندیشه‌های دراز¹⁷ آمدست
 سپاه ایستاده چنین بر دو میل ز آورد مردان و¹⁸ پیکار پیل
 بیارای لشکر فراز آر¹⁹ جنگ برزم آمدی²⁰ چیست رای درنگ²¹
 چنان بینی اکنون ز من²² دستبرد که روزت²³ ستاره بپاید شمرد
 ندانی جز افسون و بند و²⁴ فریب چو دیدی²⁵ که آمد پیشت نشیب
 از اندیشه‌ای دور وز²⁶ تاج و تخت فرستاده آمد سوری پر ز باد
 چنین تا شب تیره بنمود روی چو رود آمدند اندران رزمگاه
 3090 طلایه همی گشت بر گرد دشت بدین²⁷ گونه تا رامش اندر²⁸ گذشت

کندآوری—⁴ Л. 1. دینار نیز—³ VI. (нет рифмы). و وز—² VI و از—² K, I, IV. گو گفت—¹ VI.
 زبانت—⁸ K, I, IV. بجز—⁷ I, IV, VI. مگر—⁷ Л. که اورا—⁶ I, IV. VI—⁶ VI. پندآوری—⁵ Л.
 3085—3086 VI—¹³ 66. شمار—¹² I, IV. ندیدم بجز—¹¹ VI. VI—¹⁰ 6. بآتش—⁹ K.
 که چندین بصلحت نیاز—^{VI} سر بخت تان زیر گاز—¹⁶ K. نزار—¹⁵ VI. پشت ماهی—¹⁴ K, I, IV.
 I, IV, VI—¹⁸ گرازان تو لشکر بیارای—¹⁸ K. ز آوردگاه و ز—^{I, IV} I, IV. بآورد میدان و—¹⁷ K, VI.
 I, IV, VI—²⁰ کین پلنگ—²⁰ K. اندرون—¹⁹ VI. فراز آر لشکر بیارای
 جز از بند و—^{I, IV} I, IV. رای—²³ Л. روز—²² Л. از من کنون—²¹ K, I, IV, VI. چندین درنگ
 I—²⁶ اندیشه دوری وز [و از—^{I, IV} I, IV, VI—²⁵ Л. دانی—²⁴ I, IV, VI. افسون ندانی
 تا شب همی—²⁹ K. برین—²⁸ K, IV, VI. گرد—²⁷ K. نزد اوی—^{IV} IV. می آمدی نزد اوی
 تا آن شب اندر—^{I, IV, VI} I, IV, VI. بر

- 3065 که گردانند اندر دلت هوش و مهر¹ بتابی² ز جنگ برادر تو چهر
بفرزانه‌ای کو³ بنزدیک تست
بترس⁵ از⁶ شمار ده و دو و هفت
اگر چند تندی⁸ و کنداوری⁹
همه گرد بر گرد ما دشمنست
همان شاه¹² کشمیر و فغفور چین
3070 نکوهیده باشیم ازین¹³ هر دو روی
که¹⁵ گویند کز¹⁶ بهر تخت و کلاه
بگوهر مگر هم‌نژاده نیستند
ز لشکرگر آیی بنزدیک من
ز دینار و دیما و از اسب و گنج
3075 هم از دست من کشور و مهر²¹ و تاج
ز مهر²² برادر ترا ننگ نیست
اگر پند من سربسر²⁴ نشنوی²⁵
فرستاده آمد چو باد دمان²⁷
بفرزانه مردی⁴ I, IV, VI — [K — رای] نه فرزانه مردی⁴ I, IV, VI —
فریبند⁵ IV —
این⁶ VI —
K —⁷
بترس از چینی³ K, VI —
گردش روزگار * براندیش ازین چرخ ناپایدار
I, IV, VI —
ب. переставлен с предыдущим б.¹⁰ I, IV —
جنگ‌آوری⁹ I, IV, VI —
تیزی⁹ VI —
کندی⁸ Л —
همه¹⁴ I, IV —
زین¹³ I, IV —
از¹³ K, VI —
هم از شاه¹² I, IV, VI —
مرز¹² Л —
دشمن¹¹ Л —
دوب.¹⁸ K, I, IV, VI —
أصل طاهر¹⁸ B —
پدر¹⁷ K, I, IV, VI —
از¹⁶ K —
چه¹⁵ I, IV —
بگفتار ناپاک دل رهنمون * همی دست یازند ایشان بخون
I, IV, VI —
تخت²² I, IV, VI —
نخواهم که باشی²⁰ K, I, IV, VI —
شود¹⁹ VI —
B —
совпадает с Л.
ترا آرزو خود جز از²¹ VI —
مرا آرزو جستن²³ I, IV —
مرا با تو خود آرزو²³ K —
مهر²⁴ K, I, IV, VI —
یک‌بیک²⁵ K, VI —
بشنوی²⁶ K —
ازین بد²⁶ I, IV —
کارت²⁷ K, I, IV, VI —
آب روان²⁸ K —
دوب.:
پی‌پی‌م برادر بدو داد زود * که پند برادر ورا بود سود

همه دشت خونست و بی تن سرست
 نباید کزین جنگ فرجام کار
 بدو گفت فرزانه کای شهریار
 گر از من همی باز جویی سخن
 3050 فرستاده‌ای تپیز نزدیک اوی³
 بپایند⁶ فرستاد و دادن پیام
 بدو ده همه گنج نا برده رنج
 چو باشد ترا تاج و انگشتری
 ننگه کردم از گردش آسمان
 3055 ز گردنده هفت اختر اندر سپهر
 تبه گردد او هم بدین¹¹ دشت جنگ
 مگر مهر شاهی و تخت و¹⁴ کلاه
 دگر هرچ خواهد¹⁶ ز اسب و ز گنج
 تو گر شهریاری و نیک اختری
 3060 ز فرزانه بشنمید شباه این سخن
 ز درد بـــــرادر پـــــر از آب روی
 بدو گفت گو پیش²¹ تلخند شو²²
 ازین گردش رزم²³ و این کارزار

روان گرامی بپند اندرست—I, IV, سپاه از دو رویه بجنگ اندرست—K, VI,¹
 و. I, IV, VI—доб.⁴ هم اکنون فرستاده نزد او [چربگوی—VI]—K, VI,³ گردد—IV, VI,
 مگر گردد او—I, IV, VI—K,⁷ پیامد—K,⁶ خوب روی—VI چربگوی—I, IV—آبرو—K,⁵
 و. I, VI—оп.¹⁰ برو—I, IV, VI—K,⁹ مر اورا بزودی—VI,⁸ اندرین [خود ازین—K]
 13 K, I, VI— نداند گرفتن ترا—VI بدو—I, IV—برو—K,¹² درین—VI برین—I, IV—K,¹¹
 K—доб.: ننگ

بدو ده مگر باز گردد برت * ز کین دور گردد بود که تـرت
 ز جاننش نباشی—I, IV, VI—K,¹⁷ باید—II,¹⁶ بدان تاب بر دل نجوید—VI,¹⁵ و. K—¹⁴ оп.
 19 VI— پیغام فرستادن گو نزد برادرش تلخند—доб. IV—تو دانتری—I, IV, VI,¹⁸
 24 K, I, چرخ—I, IV, VI—²³ رو—K, VI—²² رو سوی—I, IV—K,²¹ خوبگوی—IV—²⁰ رای
 دادگر—I, IV, VI—

برادر نخوانم ترا من نه دوست
همه پادشاهی تو ویران کنی
همه بدسگالان بنزد تواند
3030 گنه کار هم پیش یزدان تویی
ز خونی که ریزند زین پس⁴ بکین
و دیگر که گفستی ببخشیم تاج
هر آنکه که تو شهر یاری کنی
3035 نخواهم که جان باشد اندر تنم
کنون جنگ را بر کشیدم⁹ رده
ز تیر و ز¹⁰ ژوپین و نوک سنان
بر آوردگه بر سرافشان کنم
بران¹³ سان سپاه اندر آرم بجنگ
3040 بیارند¹⁵ گورا کنون بسته دست
که از¹⁷ بندگان نیز با¹⁸ شهریار
چو پاسخ شنید آن خردمند¹⁹ مرد
غمی شد دل گو چو پاسخ شنید
پر اندیشه فرزانه را²² پیش خواند
3045 بدو گفت کای²³ مرد فرهنگ جوی

نه مغز تو¹ از دودۀ ما² نه پوست³
چو آهنک جنگ دلیران کنی
بیمه رام روز اورمزد تو اند
که بدنام و بدگوه و بدخویی
تو باشی بنفرین و من بآفرین⁵
هم این مرزبانی و این⁶ تخت عاج
مرا مرز⁷ بخشی و یاری کنی
وگر چشم بر تاج شاه⁸ افکنم
هوا شد چو دیبا بزر آژده
نداند کنون گو¹¹ رکیب از عنان
همه لشکرش را¹² خروشان کنم
که سیر آید از جنگ جنگی¹⁴ پلنگ
سپاهش بپینند هر سو شکست¹⁶
نپوشد کسی جوشن کارزار
بیامد همه یک پیک یاد کرد
که تلخند را رای پاسخ²⁰ ندید²¹
ز پاسخ فراوان سخنها براند
یکی چاره کار با من²⁴ بگوی

¹ I, IV— تو— VI— من— مغزی تو— I, IV, 3030. K— этот и след. бб. помещены после б.

بنفرین— VI, 5 ل، هران خون که ریزند دیگر— VI هران خون که ریزی ازین پس— I, IV, 4
همان— VI همین آرزو بود و این— I, IV, 6 K— وبا آفرین— K بی آفرین
— I, IV, VI, 10 که من برکشیدم سپه را— I, IV, 9 و گاه— VI, 8 ز— I, IV, 7 پادشاهی و هم
شیر آید— VI, 14 بدان— I, IV, 13 لشکر گو— I, IV, 12 نداند هم اکنون— K, 11 ز بس تیر و
سپاهش— VI, 16 گرد شکست— I, IV, 18 گردن شکست— VI, 16 بیاریم— I, IV, 15 از جای و جنگ
K— доб.: همانجای کنم پاک پست

ز تیغ سرانشان چو بیجان شوند * همه خستگان زار و پیچان شوند
هیچ دانش— K, VI, 20 سخنگوی— VI, 19 تا— VI, 18 دگر— VI, 17
3043—3044 оп. I, IV— 21

کار ما باز— VI, 24 ای— I, IV, 23 موبدش را— K, 22

- نگه کرد گو اندران¹ دشت جنگ
 همه کام خای² و همه دشت خون 3010
 به⁴ تلخند هر چند جاننش بسوخت
 گزین کرد مردی سخنگوی گو
 که رو پیشی تلخند و اورا بگوی
 که هر خون که باشد برین⁹ ریخته
 یکی گوش بگشای¹¹ بر پند گو 3015
 نماید که از ما¹² بدین کارزار
 که این¹⁴ کشور هند ویران شود
 بپرهیز ازین جنگ و¹⁵ آویختن
 دل من بدین آشتی شاد کن
 ازین مرز تا پیش دریای¹⁸ چین 3020
 همه²⁰ مهر با جان برابر کنیم
 بمخشیم شاهای بکردار گنج
 وگر چند²³ بیداد جویی²⁴ همه
 بدین گیتی اندر نکوهش بود
 مکن ای برادر به²⁸ بیداد رای 3025
 فرستاده چون²⁸ پیشی تلخند شد
 چنین داد پاسخ که اورا³² بگوی

VI-1 آن K-2 نیزه IV-3 ز LI, I, IV, VI-4
 بهر خون کزین کین شود K-9 بیهوده VI-8 بود LI-7 خرد را همی لب ازو بر
 I, IV, VI-66. 3016-13 من I, IV-12 و LI-11 یکسر I, VI-10 آید بکین
 3018 оп. 14 K, VI-16 رزم و I, IV-15 خیره K-15 ازین K-14 کزین LI-14
 بترس از خداوند خورشید و ماه * که گم کرده‌ای بیگمان تیره راه
 باید LI-19 بپیمای این [ازین I, IV, VI-] مرز تا پیش LI, I, IV, VI-18 وام K, I, IV, VI-17
 همانرا K-25 جوید VI-24 جنگ و I, IV, VI-23 آن IV-22 خرد VI-21 همی K-20
 I, IV-31 گو VI-30 ز پیغام K-29 پیاده چو در K, VI-28 رای VI-27 ز LI-26
 گورا K, I-32 زبان و روانش پر از

برآمد خروش از در هر دو شاه¹ نخستین³ بیماراست⁴ طلغند جنگ سر⁶ گنجهای پدر⁷ برگشاد همه شهر یکسر⁸ پر از بیم شد⁹ 2995 که تا چون بود گردش آسمان همه کشور آگاه شد زین¹¹ دو شاه بیوشید طلغند جوشن نخست بیارود گو نیز¹³ خفتان و خود¹⁴ بدان تندی¹⁶ از جای برخاستند 3000 نهادند برکوهه پیل زین همه دشت²⁰ پر زنگ و²¹ هندی²² درای بلشکرگه آمد دو شاه جوان سپهر اندران²⁵ رزمگه خیره شد برآمد خروشیدن گاودم بیماراست با میمنه²⁷ میسره 3005 دو لشکر کشیدند صف بر دو میل درفش³⁰ درفشان بسر بر بپای پیاده پپیش اندرون نیزه دار

یکی را نبود اندر آن شهر راه² نبودش بجنگ دلیران⁵ درنگ سپه را همه ترک و جوشن بداد دل مرد بخرد بدو نیم شد¹⁰ کرا بر کشد زین دو مهتر زمان دمامد بیامد ز هر سو¹² سپاه بخون ریختن چنگها را بشست همی داد جان پدر را درود¹⁵ همی¹⁷ پشت پیلان بیماراستند¹⁸ تو گفستی همی راه جوید¹⁹ زمین همه گوش پر ناله کژنای همه بهر²³ پیشی²⁴ نهاده روان زگرد سپه چشمها تیره شد ز دو رویه²⁶ آواز رویینه خم تو گفستی²⁸ زمین کوه شد یکسره دو شاه سرافراز بر²⁹ پشت پیل یکی پیکرش³¹ ببر و دیگر همای سپهدار³² و شایسته کارزار

VI- از دلیران - K⁵ بر آراست - VI⁴ چنان هم - K³ بار - L² شهریار - L¹
 I, IV, ¹⁰ بدو نیم گشت - I, IV, VI⁹ لشکر - VI⁸ درم - K⁷ در - I, IV⁶ از دلیری
 بیوشید لشکرش - K¹³ دو - VI¹² ز کشور - I, IV, VI¹¹ زان - VI¹¹ پر از بیم گشت - VI
 همی شست روح پدر را بننگ - VI¹⁵ خفتان جنگ - VI خفتان خود - L¹⁴ نیزه - VI
 گفتار - IV رزم گو با طلغند - L¹⁸ Доб. заголовки: L¹⁷ همه - K, I, IV¹⁷ تیزی - K, I, IV, VI¹⁶
 چشم - K²⁰ جنگ جوید - I, IV¹⁹ در نورد - K, VI¹⁹ اندر مناظره طلغند و گو با یکدگر
 L²⁵ لشکر - K²⁴ پیش - K, I, IV, VI²³ زرین - I, IV²² و - K²¹ شهر - I, IV, VI
 بیماراسته - I, I²⁷ بیماراستند میمنه - K²⁷ و - IV روی - K, VI²⁶ بشهر اندرون
 درفش - K, IV, VI³⁰ از - I²⁹ گوی - K²⁸ بیماراسته قلب با - VI [بیماراستند - IV] میمن و
 سپهدار - K³² پیکری - I, IV³¹ پیکر - K³¹

- زبان برگشادند یک با دگر¹
 بطلخند گفت ای برادر مکن
 بتا روی بر³ خیره چیزی⁴ مجوی 2975
 شنیدی⁶ که جمهور تا زنده بود
 بمرد او و من ماندم خوار⁸ و خرد
 جهان پر ز خوبی¹⁰ بد از رای اوی¹¹
 برادر ورا همچو جان بود و تن
 اگر بودمی من سزاوار گاه 2980
 برآیین شاهان گیتی¹⁵ رویم
 من از تو بسال و خرد مهترم¹⁷
 مکن¹⁹ ناسزا تخت شاهی مجوی
 چنین پاسخ آورد طلخند²⁰ پس
 من این تاج و تخت از پدر یافتم 2985
 همه پادشاهی و گنج و سپاه
 ز جمهور وز مای چندین مگوی
 سرانشان پر از²⁵ جنگ باز آمدند
 سپاهی و شهری همه²⁶ جنگجوی
 گروهی بطلخند کردند رای 2990

IV- بماروی بر (!) K- بتاری و بر- J³ کز اندیشه VI-² با یکدگر K-¹
 I, IV, ⁷ شنیدم J-⁶ این VI-⁵ بناز و مناز و بلندی VI- خیره K-⁴ بمازوی بر
 تخت VI- تاج K-⁹ مانده زو زار VI- و بماندم ازو خوار- I, IV-⁸ ورا مای همچون VI-
 J-¹⁴ J-¹⁴ IV- 66. 2979-2980 оп. ¹³ خواستند I, VI-¹² او K, I, VI-¹¹ زبونی I, IV-¹⁰
 J-¹⁸ پدر مهترم I, IV, VI- پدر برترم J-¹⁷ نشنویم J, VI-¹⁶ پیشین K, I, IV, VI-¹⁵
 داد طلخند پاسخ که K, I, IV, VI-²⁰ یکی J-¹⁹ مهتر و مهترم I, IV, VI-¹⁸ کهنتر و مهترم
 K-²³ ز تخم بدان پشت برتافتم K, I, IV, VI-²² فسون بزرگی سخاوست و بس J-²¹
 پر از J-²⁶ باندیشه VI-²⁵ راه VI-²⁴ با منی تخت J-²³ یافتی بخت را
 مصافی گو با طلخند از بهر VI- آرایش جنگ میان گو و طلخند K-²⁷ Доб. заголовки:
 نکو- IV-²⁹ یکی را- I, IV-²⁸ پادشاهی

که ما از¹ دو دستور² دو شهریار
 بسازیم فردا یکی⁴ انجمن
 2955 وزان پس فرستیم یک یک پیام
 بررفتند ز⁸ ایوان ژکان و⁹ دژم
 بگفتند کین کار با رنج گشت
 برادر¹² ندیدیم هرگز دوشاه
 ببودند یک شب پر آژنگ چهر
 2960 برفتند یکسر بزرگان شهر
 پر آواز شد سندی چارسوی¹⁴
 یکی را ز گردان بگو¹⁶ بود رای
 زبانها ز گفتارشان¹⁷ شد ستوه
 پراگنده گشت آن بزرگ انجمن
 2965 یکی سوی طلخند پیغام کرد
 دگر سوی گو رفت با گرز و تیغ
 پر آشوب شد کشور سندی
 خردمند گوید که در یک سرای
 پس آگاهی آمد بطلخند و²² گو
 2970 همه²⁴ شهر ویران کنند²⁵ از هوا
 ببودند زان²⁶ آگاهی پرهراس
 چنان بد که روزی دو شاه جوان

چه یاریم گفتن که آید³ بکار
 بگوییم با یکدگر⁵ تن بتن
 مگر شهریاران بیابند⁶ کام⁷
 لیان¹⁰ پر ز باد و روان پر ز غم
 ز دست جهان دیده اندر گذشت¹¹
 دو دستور بدخواه در پیشگاه
 بدانگه که بر زد سر از کوه مهر
 هر آن کس که شان بود زان کار¹³ بهر
 سخن رفت هر گونه بی آرزوی¹⁵
 یکی سوی طلخند بد رهنمای
 نگشتند¹⁸ همراهی و با هم گروه¹⁹
 سپاهی و شهری همه تن بتن
 زبانرا ز گو پر ز دشنام کرد
 که از شاه جانرا²⁰ ندارم دریغ
 بدان نیکخواهی و آن یکدلی²¹
 چو فرمان دو گردد نماید بجای
 که هر برزنی با یکی²³ پیشرو
 نباید که دارند شاهان روا
 همی داشتندی شب و روز پاس²⁷
 برفتند بی²⁸ لشکر و پهلوان

K-⁴ چه گوئیم کان خود نیاید-K³ و VI-² доб. که از ما-K, I, IV, VI-¹
 از-K, I, IV, VI-⁸ بمباشند رام-VI-⁷ یابند-J-⁶ یک با دگر-I, IV, VI-⁵ بیماریم فرزاندگی
 برابر-K, I, IV-¹² 2957-2959 оп. VI-¹¹ سری-VI دهان-I, IV-¹⁰ بزرگان-J, VI-⁹
 I-¹⁵ آرزو-K-¹⁴ چارسو-K, I, IV-¹⁴ کزان شهرشان بود-VI ازان کار-I که بود افران کار-K-¹³
 K, I, IV-¹⁷ نکو-IV-¹⁶ (метр нарушен). گفت هر یک بآرزوی-VI بر آرزو-IV گونه بآرزو
 یکرای هم با-VI یا همگروه-I همراه با همگروه-J-¹⁹ بگشتند-J, K-¹⁸ گفتارها-VI
 برزنی را یکی-I, IV, VI-²³ و оп. VI-²² ددلی-VI-²¹ من جان-K, I, IV, VI-²⁰ گروه
 پی-I-²⁸ پاس-VI-²⁷ ازان-K, I, IV, VI-²⁶ کند-I, IV-²⁵ همی-I-²⁴

ز دانا و پاکان¹ سخن بشنویم²
 کز ایشان همی دانش آموختیم⁴
 بیامد دو فرزانه⁶ رهنمای⁷
 همی خواست⁸ فرزانه⁹ گو که گو
 هم آن کس که استاد طلخند بود 2940
 همی این بران برزد و آن¹⁴ برین
 نهاده بدند¹⁶ اندر ایوان¹⁷ دو تخت
 دلاور دو فرزانه¹⁹ بر دست راست
 گرانمایگانرا همه²¹ خواندند
 زبان برگشادند فرزندگان 2945
 ازین نامداران فرخ نژاد
 که خواهید برخویشتن پادشا
 فرو ماندند²⁶ اندران موبدان
 نشسته همی دو²⁸ جوان بر دو تخت
 بدانست شهری و هم لشکری 2950
 همه پادشاهی شود³¹ بر³² دونیم
 یکی ز انجمن سر برآورد راست

بران سان که باشد بدان بگرویم³
 بفرهنگ دلها برافروختیم⁵
 میانشان همی رفت هرگونه رای
 بود شاه¹⁰ در سندی¹¹ پیشرو
 بفرزانی هم خردمند¹² بود¹³
 چنین تا دو مهتر گرفتند کین¹⁵
 نشسته بتخت آن دو پیروز بخت¹⁸
 همی هر یکی²⁰ از جهان بهر خواست
 بایوان²² چپ و راست بنشانند
 که ای سرفرازان و مردانگان
 که دارید²³ رسم پدرشان بیاد
 که دانید زین²⁴ دو جوان²⁵ پارسا
 بزرگان و بیداردل²⁷ بخردان
 بگفت دو فرزانه²⁹ نیکبخت²⁹
 کزان کار جنگ آید و³⁰ داوری
 خردمند مانند برنج و بییم
 بآوا³³ سخن گفت و بر پای خاست

آموختند—Л⁴ بگروند—I, IV بگروید—Л³ بشنوند—I, IV بشنوید—Л² نادان—K¹
 K⁸ نیکرای—I, IV و⁷ و⁶ Л—доб. بفرهنگیان دل برافروختیم—VI برافروختند—Л⁵
 در سند و هم—K¹¹ و¹⁰ VI—доб. فرزانه موبد—VI فرزانه آن—I, IV⁹ همی گفت
 I, IV¹⁵ همانرا—K¹⁴ همی این بران آن برین برفزود—I, IV¹³ ناخردمند—K, VI¹²
 چنین تا دو مهتر گرفتند کین * پر از جنگ و پرخاش گشت آن زمین
 نشسته—VI¹⁸ نهاده بد اندر دو ایوان—VI نهادند ازان پس ایوان—K¹⁷ شدند—Л¹⁶
 و بجانب کل واحد منهما وزیر و من هو—B فرزند—Л, VI¹⁹ برو این دو بیدار بخت
 I, IV²³ در ایوان—VI²² همه موبدانرا چو بر—VI همی—Л²¹ کسی—Л²⁰ مدبره...
 برآمد ندا—VI²⁶ هر دوان—VI²⁵ دانند ازین—VI ازین—K, I²⁴ داریم—K دارند
 کزیشان برآید—Л³⁰ شوربخت—K, I, IV, VI²⁹ دو شاه—K, I, IV, VI²⁸ و از سندی—VI²⁷
 همانکه—I, IV³³ به—Л, I, VI³² بود—K³¹ همی

میشو تیز¹ با گردش آسمان
نگر جز بیزدان بکس نگر²
اگر نیست پند من³ سودمند
وزین پند من توشه جان کنید⁴
همه⁵ پندها پیش ایشان براند⁶
که بودند با دانش و پارسا
بپیش جهاندیدگان و مهان⁷
همه کام آن هر دو⁸ فرزند خواست
که ای نیکدل نامور یار⁹ نو
سرافرازتر بد بسال¹⁰ و برای
نکرد هیچ ازان¹¹ پیش تخت آرزوی¹²
نجست ایچ بر مهتران مهتری¹³
که من پیش کهنتر ببندم کمر
ترا دل چرا شد¹⁴ ز بیداد شاد¹⁵
خردمند و برگشته گرد جهان
برای و بگفتارشان¹⁶ بگرویم
برفتند و دلشان پر از جستجوی¹⁷
کزان پس ز گردان وز¹⁸ پهلوان
میر زمین سخن جز بنیکی گمان
که آنرا که خواهد دهد نیکوی
من انداختم هرچ آمد ز پند
نگر تا چه بهتر ز کار آن کنید
وزان¹⁹ پس همه بخردانرا بخواند
کلید در گنج دو پادشاه
بیاورد و کرد آشکارا²⁰ نهان
سراسر بر²¹ ایشان ببخشید راست
چنین گفت زان²² پس بطلخند²³ گو
شنیدم²⁴ که جمهور چندی²⁵ ز مای
پدرت آن گرانمایه نیکخوی²⁶
نه ننگ آمدش هرگز از کهنتری
نگر تا پسندد چنین دادگر
نگفتست²⁷ مادر سخن جز بداد
ز لشکر بخوانیم چندی مهان
ز فرزندان چون سخن بشنویم
ز²⁸ ایوان مادر بدین²⁹ گفت و گوی³⁰
برین³¹ پرندهادند هر دو جوان

که از پند VI نیست پند من³ K — 1 I, IV, 6. оп.; B — подробности оп.
رای IV — доб. заголовок: 7 هم این — I, IV, VI 6. оп. 4 گرد دلت
ز — 10 جهاندیدگان جهان — I, IV, VI 8 زدن موبدان در کار طلخند و گو
تیز — 14 K, I, IV, 13 I, IV, VI, 12 کام و رای دو — K, I, IV, VI 11 بد — VI
چندر — VI (метр нарушен); چند — K 16 شنودی — I شنیدی — K, IV, VI 15 نامبردار — VI بازار
چرا — I, IV, 23 بدو گفت VI — 22 از بهر مهتران مهتری — VI بر مهترش بهتری — K 21
بفرمانشان — IV بتدبیرشان — I 25 نگوید (!) کسی را که باشد نژاد — VI 24 شد دل تو
I جست و جو — VI جستجوی — 29 I گفت و گو — VI 28 پر از — K 27 از — K, VI 26
و از — K 31 بران — VI 30 IV — 66. 2934—2935 оп.

پیر از خون دل و² شاه جو³ آمدند
 میان تنگ بسته گشاده دو⁴ دست
 بدان تا نماید⁵ سخن در نهفت
 بهوش⁸ و خرد نیز برتر توئی⁹
 ز بهر سرافرازی و تاج و گنج
 دل دیگری گردد از من بکین¹¹
 که بر کس نماید شرای سپنج¹⁴
 نیامدش گفتار او سودمند
 همی از پی گو کنی داوری
 نه هر کس که او مهتر او¹⁶ بهترست
 که همسال او باسمن کرکست
 نه تخت و نه افسر نه گنج و کلاه
 نه تخت¹⁸ بزرگی کسی را سپرد
 برآنی که او را کنی پیشرو
 مبادا که نام پدر گم کنم
 که بیزارم از گنبد لاژورد²²
 ز یزدان²⁴ و بر دل بیاراستم

همه سندی پیش او¹ آمدند
 بیامد بتخت مہی برنشست
 مرا خواست اینباز گشتیم و جفت⁵
 اگر زانک⁷ مهتر برادر توئی
 همان کن که جانرا نداری برنج 2905
 یکی از شما گر کنم من¹⁰ گزین
 مریزید خون از پی¹² تاج و گنج¹³
 ز مادر چو بشنید طلخند پند
 بمادر چنین گفت کز¹⁵ مهتری
 بسال ار برادر ز من مهترست 2910
 بدین لشکر من¹⁷ فراوان کست
 که هرگز نجویند گاه و سپاه
 پدر گر بروز جوانی بمرد
 دلت جفت¹⁹ بینم همی²⁰ سوی گو
 من از گل برین گونه مردم کنم 2915
 یکی مادرش سخت²¹ سوگند خورد
 اگر هرگز²³ این آرزو خواستم

میان VI-⁴ (I, IV-рифма нарушена) شاهجوی K, I, IV-³ و K-² اوی K-¹

نماید I, IV- بماند مگر این-⁶ II گشتمش جفت-⁵ K بسته در داد و بگشاده
 بهتر توئی VI-⁹ بسال-⁸ K, I, IV, VI پس اکنون که [ز-⁷ K, I, IV, VI-چو VI-⁷]
 K-⁷ перед б. доб.:

چو کار ولایت بدو راست گشت * جهان زود منشور او در نوشت
 دگر گردد از من برادر-¹ I, IV دگر گردد از من پر از درد و کین-¹¹ K, VI-¹¹ پس K-¹⁰
 K- که شاهی نماید بکین بر نه بخت-¹⁴ I, IV تاج و تخت-¹³ I, IV-¹³ بر-¹² VI-¹² بکین
 доб.:

فراوان سخن پیش مادر بگفت * که چندین چه داری سخن در نهفت
 ار-⁴ IV اندر-¹ I بدین شهر لشکر-¹⁷ K مهتر بود-^{VI} مهترست K-¹⁶ اگر-¹⁵ I, IV-¹⁵
 VI-²¹ همه VI-²⁰ خفته-¹⁹ IV و I, IV-¹⁸ доб. بدین شهر ما در-^{VI} (метр нарушен);
 بیزدان-²⁴ IV که هرگز گر-^{VI} که هرگز-²³ K لاچورد-²² K, I, VI-²² تا که

خرد بایید و رای و گنج و سپاه
جهان پر ز گرم³ و تباہی کند
کزین پرسش⁵ اندر زمانه مرو
بکژی مکن هیچ⁷ رای دروغ
من او را یکی کهترم⁹ نیکخواه
هم از پشت جمهرور کنداورم
نگیرد بپیدانشی¹² کار سخت
براندیشه¹³ باید که رانی سخن¹⁴
میان بسته باید¹⁵ گشاده دو دست
بدانش سپردن ره بخردی¹⁶
نگه داشتن بهره نام و ننگ
بپرسد¹⁹ خداوند خورشید و ماه²⁰
روانش بدوزخ بماند دژم
دلی باید از موی باریکتر
بداند که کژی نیارد بها
جهانی ازان²³ داد باشند²⁴ شاد
وگر سوخته گردد²⁵ اندر مغاک
که رایش ز کردار بد دور بود
جهانرا بکهتر²⁷ برادر سپرد
جوان بود و بینادل و پاکرای²⁸

کسی کو بجوید همی تاج¹ و گاه
چو² بیدادگر پادشاهی کند
بمادر چنین گفت پرمایه⁴ گو
اگر کشور از من نگیرد⁶ فروغ
2885 بطلخند بسپار گنج و سپاه⁸
وگر¹⁰ من پسال و خرد مهترم
بدو گوی تا¹¹ از پی تاج و تخت
بدو گفت مادر که بندی مکن
هر آن کس که بر تخت شاهی نشست
2890 نگه داشتن جان پاک از بدی
هم از دشمن¹⁷ آزیں بودن بجنگ
ز داد و ز بیداد¹⁸ شهر و سپاه
اگر پیشه²¹ از شاه یابد ستم
جهان از شب تیره تاریکتر
2895 که از بد کند جان و تن را²² رها
چو بر سر نهد تاج بر تخت داد
سرانجام بستر ز خشتست و خاک
ازین دودمان شاه جمهرور بود
نه هنگام بد مردن او را²⁶ بمرد
2900 ز دلیبر پیامد سرافراز مای

1 J, پوشش- J 5 فرزانه- I, IV 4 رنج- VI 3 که- K, I, IV 2 تخت- J 1
بگوی و مزن هیچ- VI مگوی و مکن هیچ- IV بگوی و مکن هیچ- K 7 بگپرد (!)- K
I, IV 8 که طلخند خود- K 11 اگر- K, I, IV 10 کمتر- K 9 تخت و کلاه- K, I, IV, VI 6
باندازه پا نه بندی مکن- I, IV 14 باندازه- K, VI 13 همی دانشی- IV 12 بگوی که تا
VI- 20 بترمی از- I, IV 19 و J- 18 دانش- J 17 رو ایزدی- IV, VI 16 دارد- K 15
جهان یکسر- VI 24 جهان یکسر از- K, I, IV 23 دلیرا- I, IV 22 بسته- J 21 6. оп.
بمهر- VI 27 مردن بدش چون- VI 26 کرده- I, IV 25 آباد باشند و
28 I, IV رهنمای-

- که از ما کدامست شایسته تر
 چنین گفت مادر بهردو پسر
 خردمندی³ و رای و پرهیز و دین 2865
 چو دارید هر دو ز⁵ شاهى نژاد
 چو تنها شدی سوی⁶ مادر یکی
 که از ما دو فرزند کشور کراست
 بدو⁷ مام گفستی که تخت آن تست
 بدیگر پسر هم ازینسان¹⁰ سخن 2870
 دل هر دوان¹² شاد کردی بتخت
 رسیدند هر دو بمردی بجای
 ز¹⁵ رشک اوفتادند هر دو برنج
 همه شهر ز ایشان بدو¹⁷ نیم گشت
 ز گفت بدآموز جوشان شدند 2875
 بگفتند کنز ما که زیبا ترست¹⁸
 چنین پاسخ آورد فرزانه²⁰ زن
 شمارا بماید نشستن²⁴ نخست
 ازان²⁷ پس خنیده²⁸ بزرگان²⁹ شهر
 یکایک بگویم³¹ را³² رهنمون 2880

جوینده I, IV - گوینده K⁴ هنرمندی - K, I, IV, VI³ از - K² مر ترا نیز - VI¹
 5 K, I, IV - به 6 K - نزد 7 VI - بدین 8 I, IV - تخت و خردمندی و 9 Л, Б - 6. оп. 10 K,
 دل هر یکی - Л, I, IV¹² همی راند تا آن - I, IV¹¹ چنین هم برینسان - I, IV¹ برینسان - VI
 بر آشوفتد - Л¹⁶ به - I, IV¹⁵ یک آموز - K¹⁴ بنام و نژاد - VI¹³ همیشه یکی - K
 20 VI - بر بد - VI¹⁹ دیبا ترست - K¹⁸ لشکر و گنج دو - VI¹⁷ و لشکر بدو - K, I, IV¹⁷
 بیرون - IV²³ - доб. заголовок: 23 I, IV²² موبدان اندرین - I, IV²² کای نامور - VI²¹ داد پاسخ بفرزند
 25 Л, بماید نشستن شما را - I, IV²⁴ آمدن تلخند و گو بر یکدگر و دو گروهی شدن
 بزرگان آن مرز و - K²⁹ ستوده - VI²⁸ وزان - I, IV²⁷ و IV²⁶ - доб. فرجام پاکام - K²⁶ و - K
 که چونست گرمی - I, IV³² پیرسید با [از - VI] - I, IV, VI³¹ پیرسید ازان - K³¹ راه - Л³⁰
 33 K - доб.: که گرمی نباید - VI

سخن گفت بماید بهر انجمن * بنزدیک فرزانه و رای زن

- 2845 نشستند یک ماه با سوگ شاه همه² نامداران و گردان شهر سخن رفت هر گونه بر انجمن که این زن که از تخم⁵ جمهور بود همه راستی خواستی نزد⁶ شوی نژادپرست این⁷ ساخته دادرا همان به که این زن¹⁰ بود شهریار¹³ گفتار او رام گشت انجمن که تخت دو فرزند را خود¹⁵ بگیر چو فرزند گردد سزاوار¹⁷ گاه ازان¹⁸ پس هم آموزگارش تو باش بگفتار ایشان زن نیمکبخت فزونی و خوبی و فرهنگ و داد²² دو موبد²⁴ گزین کرد²⁵ پاکیزه‌رای بدیشان²⁷ سپرد آن دو فرزند را نبودند ز³⁰ ایشان جدا³¹ یک زمان چو نیرو گرفتند و³⁴ دانا شدند زمان تا زمان یک ز دیگر جدا
- سر ماه یکسر بیامد¹ سپاه هر آن کس که او را خرد بود³ بهر چنین گفت فرزانه‌ای⁴ رای زن همیشه ز کردار بد دور بود نبود هیچ تا بود جز داجوی همه⁸ راستی را و بنیادرا⁹ که او¹¹ مانند زین¹² مهتران پادگار فرستاده شد نزد آن پاک تن¹⁴ فزاینده کاریست این¹⁶ ناگزیر بدو ده بزرگی و گنج و سپاه دلارام و دستور و رایشی¹⁹ تو باش بیفروخت²⁰ تاج و بیاراست تخت²¹ همه پادشاهی بدو گشت شاد²³ هنرمند و گیتی سپرده بپای²⁶ دو مهتر نژاد²⁸ خردمند را²⁹ بدیدار ایشان شده³² شادمان³³ بهر دانشی بر توانا شدند شدند بدی بر مادر پارسا³⁵

فرزانه با—K, I, IV, VI—⁴ که او از خرد داشت—I, IV, VI—³ همان—K—² برآمد—VI—¹
همان—K, I, IV—⁸ نژادپرست و بر—K—آن—Л—⁷ زین دو—K, I, IV, VI—⁶ در حکم—Л—⁵
—I, IV—¹⁴ به—I, IV—¹³ از—I, IV, VI—¹² این—I, IV—¹¹ به بود کین—I, IV—¹⁰ VI—б. оп.—⁹
—K, VI—¹⁷ آن—Л—¹⁶ فرزند خود را—K, I, IV, VI—¹⁵ چنین گفت فرزانه با رای زن
برافروخت تاج—VI—²¹ بیفروخت—K, I, IV—²⁰ یارش—I, IV—¹⁹ وزان—K, VI—¹⁸ سرافراز
هنرمند—I, IV—²³ رای—I, IV—²² فزون کرد پرهیز و خوبی و داد—K, VI—²¹ و بیفزود تخت
که باشند مر هند را کدخدای—I, IV—²⁶ و—Л—²⁵ مرد—Л—²⁴ و گیتی سپرده بپای
نبودی—K—³¹ نبودی از—I, IV—³⁰ برومند را—VI—²⁹ و—Л, K, VI—²⁸ بایشان—K—²⁷
پادشا—K—³⁵ و—оп.—³⁴ VI—б. оп.—³³ بدی—K, I, IV—³² جدا زو یکی

- 2825 بکدبانو اندرز کرد و بمرد
ز خردی نشایست گو بخت را²
سرانرا⁴ همه سر پر از گرد بود
ز بگشایدن و خوردن و داد اوی⁶
سپاهی و شهری همه⁷ انجمن
2830 که این خرد کودک نداند سپاه
همه پادشاهی شود پرگزند
به دنبر برادر بد آن⁹ شاه را
کجا نام آن نامور مای بود
جهاندیدگان یک بیک¹² شاه جوی
2835 بزرگان کشمیر تا مرز چین
ز دنبر پیامد سرافراز مای
همان تاج جمهور بر سر نهاد
چو با ساز¹⁷ شد مام گورا بخواست
پری چهره آبستن آمد ز مای¹⁸
2840 ورا پادشاه نام طلغند کرد
دو ساله شد این²¹ خرد و²² گو هفت سال
پس از²³ چند گه مای بیمار شد
دو هفته برآمد بزاری بمرد
همه²⁵ سندی زار و گریان شدند

¹ I, IV, VI— سراسر—² I, IV— بخت را—³ I, IV— تخت را—⁴ I, IV, VI— درد اورا—⁵ K, I, VI— نه بگشش نه—⁶ K, VI— شدند—⁷ او—⁸ I, K, VI—⁹ ز جمهور دلشان بدیری—¹⁰ I, IV—¹¹ خرگاهرا—¹² VI— مر گاهرا—¹³ I—¹⁴ بدی یک [یکی بد—¹⁵ K] برادر مر این—¹⁶ IV— نهادند زی مای روی—¹⁷ I, IV—¹⁸ K— 66. 2834—2836 оп.;¹⁹ سراسر—²⁰ VI—²¹ نشسته بت آرای کسان—²² I—²³ برو—²⁴ I, IV, VI—²⁵ نشستن مای برجای برادرش جمهور پادشاهی
ازان—²⁶ VI—²⁷ شاه—²⁸ I, VI—²⁹ رای—³⁰ K, I, IV—³¹ سر اندر نهاد—³² IV—³³ سر اندر گشاد—³⁴ I—³⁵ I, IV—³⁶ K—³⁷ I, IV, VI—³⁸ K—³⁹ I, IV, VI—⁴⁰ K—⁴¹ I, IV—⁴² K—⁴³ I, IV—⁴⁴ K—⁴⁵ I, IV—⁴⁶ K—⁴⁷ I, IV—⁴⁸ K—⁴⁹ I, IV—⁵⁰ K—⁵¹ I, IV—⁵² K—⁵³ I, IV—⁵⁴ K—⁵⁵ I, IV—⁵⁶ K—⁵⁷ I, IV—⁵⁸ K—⁵⁹ I, IV—⁶⁰ K—⁶¹ I, IV—⁶² K—⁶³ I, IV—⁶⁴ K—⁶⁵ I, IV—⁶⁶ K—⁶⁷ I, IV—⁶⁸ K—⁶⁹ I, IV—⁷⁰ K—⁷¹ I, IV—⁷² K—⁷³ I, IV—⁷⁴ K—⁷⁵ I, IV—⁷⁶ K—⁷⁷ I, IV—⁷⁸ K—⁷⁹ I, IV—⁸⁰ K—⁸¹ I, IV—⁸² K—⁸³ I, IV—⁸⁴ K—⁸⁵ I, IV—⁸⁶ K—⁸⁷ I, IV—⁸⁸ K—⁸⁹ I, IV—⁹⁰ K—⁹¹ I, IV—⁹² K—⁹³ I, IV—⁹⁴ K—⁹⁵ I, IV—⁹⁶ K—⁹⁷ I, IV—⁹⁸ K—⁹⁹ I, IV—¹⁰⁰ K—¹⁰¹ I, IV—¹⁰² K—¹⁰³ I, IV—¹⁰⁴ K—¹⁰⁵ I, IV—¹⁰⁶ K—¹⁰⁷ I, IV—¹⁰⁸ K—¹⁰⁹ I, IV—¹¹⁰ K—¹¹¹ I, IV—¹¹² K—¹¹³ I, IV—¹¹⁴ K—¹¹⁵ I, IV—¹¹⁶ K—¹¹⁷ I, IV—¹¹⁸ K—¹¹⁹ I, IV—¹²⁰ K—¹²¹ I, IV—¹²² K—¹²³ I, IV—¹²⁴ K—¹²⁵ I, IV—¹²⁶ K—¹²⁷ I, IV—¹²⁸ K—¹²⁹ I, IV—¹³⁰ K—¹³¹ I, IV—¹³² K—¹³³ I, IV—¹³⁴ K—¹³⁵ I, IV—¹³⁶ K—¹³⁷ I, IV—¹³⁸ K—¹³⁹ I, IV—¹⁴⁰ K—¹⁴¹ I, IV—¹⁴² K—¹⁴³ I, IV—¹⁴⁴ K—¹⁴⁵ I, IV—¹⁴⁶ K—¹⁴⁷ I, IV—¹⁴⁸ K—¹⁴⁹ I, IV—¹⁵⁰ K—¹⁵¹ I, IV—¹⁵² K—¹⁵³ I, IV—¹⁵⁴ K—¹⁵⁵ I, IV—¹⁵⁶ K—¹⁵⁷ I, IV—¹⁵⁸ K—¹⁵⁹ I, IV—¹⁶⁰ K—¹⁶¹ I, IV—¹⁶² K—¹⁶³ I, IV—¹⁶⁴ K—¹⁶⁵ I, IV—¹⁶⁶ K—¹⁶⁷ I, IV—¹⁶⁸ K—¹⁶⁹ I, IV—¹⁷⁰ K—¹⁷¹ I, IV—¹⁷² K—¹⁷³ I, IV—¹⁷⁴ K—¹⁷⁵ I, IV—¹⁷⁶ K—¹⁷⁷ I, IV—¹⁷⁸ K—¹⁷⁹ I, IV—¹⁸⁰ K—¹⁸¹ I, IV—¹⁸² K—¹⁸³ I, IV—¹⁸⁴ K—¹⁸⁵ I, IV—¹⁸⁶ K—¹⁸⁷ I, IV—¹⁸⁸ K—¹⁸⁹ I, IV—¹⁹⁰ K—¹⁹¹ I, IV—¹⁹² K—¹⁹³ I, IV—¹⁹⁴ K—¹⁹⁵ I, IV—¹⁹⁶ K—¹⁹⁷ I, IV—¹⁹⁸ K—¹⁹⁹ I, IV—²⁰⁰ K—²⁰¹ I, IV—²⁰² K—²⁰³ I, IV—²⁰⁴ K—²⁰⁵ I, IV—²⁰⁶ K—²⁰⁷ I, IV—²⁰⁸ K—²⁰⁹ I, IV—²¹⁰ K—²¹¹ I, IV—²¹² K—²¹³ I, IV—²¹⁴ K—²¹⁵ I, IV—²¹⁶ K—²¹⁷ I, IV—²¹⁸ K—²¹⁹ I, IV—²²⁰ K—²²¹ I, IV—²²² K—²²³ I, IV—²²⁴ K—²²⁵ I, IV—²²⁶ K—²²⁷ I, IV—²²⁸ K—²²⁹ I, IV—²³⁰ K—²³¹ I, IV—²³² K—²³³ I, IV—²³⁴ K—²³⁵ I, IV—²³⁶ K—²³⁷ I, IV—²³⁸ K—²³⁹ I, IV—²⁴⁰ K—²⁴¹ I, IV—²⁴² K—²⁴³ I, IV—²⁴⁴ K—²⁴⁵ I, IV—²⁴⁶ K—²⁴⁷ I, IV—²⁴⁸ K—²⁴⁹ I, IV—²⁵⁰ K—²⁵¹ I, IV—²⁵² K—²⁵³ I, IV—²⁵⁴ K—²⁵⁵ I, IV—²⁵⁶ K—²⁵⁷ I, IV—²⁵⁸ K—²⁵⁹ I, IV—²⁶⁰ K—²⁶¹ I, IV—²⁶² K—²⁶³ I, IV—²⁶⁴ K—²⁶⁵ I, IV—²⁶⁶ K—²⁶⁷ I, IV—²⁶⁸ K—²⁶⁹ I, IV—²⁷⁰ K—²⁷¹ I, IV—²⁷² K—²⁷³ I, IV—²⁷⁴ K—²⁷⁵ I, IV—²⁷⁶ K—²⁷⁷ I, IV—²⁷⁸ K—²⁷⁹ I, IV—²⁸⁰ K—²⁸¹ I, IV—²⁸² K—²⁸³ I, IV—²⁸⁴ K—²⁸⁵ I, IV—²⁸⁶ K—²⁸⁷ I, IV—²⁸⁸ K—²⁸⁹ I, IV—²⁹⁰ K—²⁹¹ I, IV—²⁹² K—²⁹³ I, IV—²⁹⁴ K—²⁹⁵ I, IV—²⁹⁶ K—²⁹⁷ I, IV—²⁹⁸ K—²⁹⁹ I, IV—³⁰⁰ K—³⁰¹ I, IV—³⁰² K—³⁰³ I, IV—³⁰⁴ K—³⁰⁵ I, IV—³⁰⁶ K—³⁰⁷ I, IV—³⁰⁸ K—³⁰⁹ I, IV—³¹⁰ K—³¹¹ I, IV—³¹² K—³¹³ I, IV—³¹⁴ K—³¹⁵ I, IV—³¹⁶ K—³¹⁷ I, IV—³¹⁸ K—³¹⁹ I, IV—³²⁰ K—³²¹ I, IV—³²² K—³²³ I, IV—³²⁴ K—³²⁵ I, IV—³²⁶ K—³²⁷ I, IV—³²⁸ K—³²⁹ I, IV—³³⁰ K—³³¹ I, IV—³³² K—³³³ I, IV—³³⁴ K—³³⁵ I, IV—³³⁶ K—³³⁷ I, IV—³³⁸ K—³³⁹ I, IV—³⁴⁰ K—³⁴¹ I, IV—³⁴² K—³⁴³ I, IV—³⁴⁴ K—³⁴⁵ I, IV—³⁴⁶ K—³⁴⁷ I, IV—³⁴⁸ K—³⁴⁹ I, IV—³⁵⁰ K—³⁵¹ I, IV—³⁵² K—³⁵³ I, IV—³⁵⁴ K—³⁵⁵ I, IV—³⁵⁶ K—³⁵⁷ I, IV—³⁵⁸ K—³⁵⁹ I, IV—³⁶⁰ K—³⁶¹ I, IV—³⁶² K—³⁶³ I, IV—³⁶⁴ K—³⁶⁵ I, IV—³⁶⁶ K—³⁶⁷ I, IV—³⁶⁸ K—³⁶⁹ I, IV—³⁷⁰ K—³⁷¹ I, IV—³⁷² K—³⁷³ I, IV—³⁷⁴ K—³⁷⁵ I, IV—³⁷⁶ K—³⁷⁷ I, IV—³⁷⁸ K—³⁷⁹ I, IV—³⁸⁰ K—³⁸¹ I, IV—³⁸² K—³⁸³ I, IV—³⁸⁴ K—³⁸⁵ I, IV—³⁸⁶ K—³⁸⁷ I, IV—³⁸⁸ K—³⁸⁹ I, IV—³⁹⁰ K—³⁹¹ I, IV—³⁹² K—³⁹³ I, IV—³⁹⁴ K—³⁹⁵ I, IV—³⁹⁶ K—³⁹⁷ I, IV—³⁹⁸ K—³⁹⁹ I, IV—⁴⁰⁰ K—⁴⁰¹ I, IV—⁴⁰² K—⁴⁰³ I, IV—⁴⁰⁴ K—⁴⁰⁵ I, IV—⁴⁰⁶ K—⁴⁰⁷ I, IV—⁴⁰⁸ K—⁴⁰⁹ I, IV—⁴¹⁰ K—⁴¹¹ I, IV—⁴¹² K—⁴¹³ I, IV—⁴¹⁴ K—⁴¹⁵ I, IV—⁴¹⁶ K—⁴¹⁷ I, IV—⁴¹⁸ K—⁴¹⁹ I, IV—⁴²⁰ K—⁴²¹ I, IV—⁴²² K—⁴²³ I, IV—⁴²⁴ K—⁴²⁵ I, IV—⁴²⁶ K—⁴²⁷ I, IV—⁴²⁸ K—⁴²⁹ I, IV—⁴³⁰ K—⁴³¹ I, IV—⁴³² K—⁴³³ I, IV—⁴³⁴ K—⁴³⁵ I, IV—⁴³⁶ K—⁴³⁷ I, IV—⁴³⁸ K—⁴³⁹ I, IV—⁴⁴⁰ K—⁴⁴¹ I, IV—⁴⁴² K—⁴⁴³ I, IV—⁴⁴⁴ K—⁴⁴⁵ I, IV—⁴⁴⁶ K—⁴⁴⁷ I, IV—⁴⁴⁸ K—⁴⁴⁹ I, IV—⁴⁵⁰ K—⁴⁵¹ I, IV—⁴⁵² K—⁴⁵³ I, IV—⁴⁵⁴ K—⁴⁵⁵ I, IV—⁴⁵⁶ K—⁴⁵⁷ I, IV—⁴⁵⁸ K—⁴⁵⁹ I, IV—⁴⁶⁰ K—⁴⁶¹ I, IV—⁴⁶² K—⁴⁶³ I, IV—⁴⁶⁴ K—⁴⁶⁵ I, IV—⁴⁶⁶ K—⁴⁶⁷ I, IV—⁴⁶⁸ K—⁴⁶⁹ I, IV—⁴⁷⁰ K—⁴⁷¹ I, IV—⁴⁷² K—⁴⁷³ I, IV—⁴⁷⁴ K—⁴⁷⁵ I, IV—⁴⁷⁶ K—⁴⁷⁷ I, IV—⁴⁷⁸ K—⁴⁷⁹ I, IV—⁴⁸⁰ K—⁴⁸¹ I, IV—⁴⁸² K—⁴⁸³ I, IV—⁴⁸⁴ K—⁴⁸⁵ I, IV—⁴⁸⁶ K—⁴⁸⁷ I, IV—⁴⁸⁸ K—⁴⁸⁹ I, IV—⁴⁹⁰ K—⁴⁹¹ I, IV—⁴⁹² K—⁴⁹³ I, IV—⁴⁹⁴ K—⁴⁹⁵ I, IV—⁴⁹⁶ K—⁴⁹⁷ I, IV—⁴⁹⁸ K—⁴⁹⁹ I, IV—⁵⁰⁰ K—⁵⁰¹ I, IV—⁵⁰² K—⁵⁰³ I, IV—⁵⁰⁴ K—⁵⁰⁵ I, IV—⁵⁰⁶ K—⁵⁰⁷ I, IV—⁵⁰⁸ K—⁵⁰⁹ I, IV—⁵¹⁰ K—⁵¹¹ I, IV—⁵¹² K—⁵¹³ I, IV—⁵¹⁴ K—⁵¹⁵ I, IV—⁵¹⁶ K—⁵¹⁷ I, IV—⁵¹⁸ K—⁵¹⁹ I, IV—⁵²⁰ K—⁵²¹ I, IV—⁵²² K—⁵²³ I, IV—⁵²⁴ K—⁵²⁵ I, IV—⁵²⁶ K—⁵²⁷ I, IV—⁵²⁸ K—⁵²⁹ I, IV—⁵³⁰ K—⁵³¹ I, IV—⁵³² K—⁵³³ I, IV—⁵³⁴ K—⁵³⁵ I, IV—⁵³⁶ K—⁵³⁷ I, IV—⁵³⁸ K—⁵³⁹ I, IV—⁵⁴⁰ K—⁵⁴¹ I, IV—⁵⁴² K—⁵⁴³ I, IV—⁵⁴⁴ K—⁵⁴⁵ I, IV—⁵⁴⁶ K—⁵⁴⁷ I, IV—⁵⁴⁸ K—⁵⁴⁹ I, IV—⁵⁵⁰ K—⁵⁵¹ I, IV—⁵⁵² K—⁵⁵³ I, IV—⁵⁵⁴ K—⁵⁵⁵ I, IV—⁵⁵⁶ K—⁵⁵⁷ I, IV—⁵⁵⁸ K—⁵⁵⁹ I, IV—⁵⁶⁰ K—⁵⁶¹ I, IV—⁵⁶² K—⁵⁶³ I, IV—⁵⁶⁴ K—⁵⁶⁵ I, IV—⁵⁶⁶ K—⁵⁶⁷ I, IV—⁵⁶⁸ K—⁵⁶⁹ I, IV—⁵⁷⁰ K—⁵⁷¹ I, IV—⁵⁷² K—⁵⁷³ I, IV—⁵⁷⁴ K—⁵⁷⁵ I, IV—⁵⁷⁶ K—⁵⁷⁷ I, IV—⁵⁷⁸ K—⁵⁷⁹ I, IV—⁵⁸⁰ K—⁵⁸¹ I, IV—⁵⁸² K—⁵⁸³ I, IV—⁵⁸⁴ K—⁵⁸⁵ I, IV—⁵⁸⁶ K—⁵⁸⁷ I, IV—⁵⁸⁸ K—⁵⁸⁹ I, IV—⁵⁹⁰ K—⁵⁹¹ I, IV—⁵⁹² K—⁵⁹³ I, IV—⁵⁹⁴ K—⁵⁹⁵ I, IV—⁵⁹⁶ K—⁵⁹⁷ I, IV—⁵⁹⁸ K—⁵⁹⁹ I, IV—⁶⁰⁰ K—⁶⁰¹ I, IV—⁶⁰² K—⁶⁰³ I, IV—⁶⁰⁴ K—⁶⁰⁵ I, IV—⁶⁰⁶ K—⁶⁰⁷ I, IV—⁶⁰⁸ K—⁶⁰⁹ I, IV—⁶¹⁰ K—⁶¹¹ I, IV—⁶¹² K—⁶¹³ I, IV—⁶¹⁴ K—⁶¹⁵ I, IV—⁶¹⁶ K—⁶¹⁷ I, IV—⁶¹⁸ K—⁶¹⁹ I, IV—⁶²⁰ K—⁶²¹ I, IV—⁶²² K—⁶²³ I, IV—⁶²⁴ K—⁶²⁵ I, IV—⁶²⁶ K—⁶²⁷ I, IV—⁶²⁸ K—⁶²⁹ I, IV—⁶³⁰ K—⁶³¹ I, IV—⁶³² K—⁶³³ I, IV—⁶³⁴ K—⁶³⁵ I, IV—⁶³⁶ K—⁶³⁷ I, IV—⁶³⁸ K—⁶³⁹ I, IV—⁶⁴⁰ K—⁶⁴¹ I, IV—⁶⁴² K—⁶⁴³ I, IV—⁶⁴⁴ K—⁶⁴⁵ I, IV—⁶⁴⁶ K—⁶⁴⁷ I, IV—⁶⁴⁸ K—⁶⁴⁹ I, IV—⁶⁵⁰ K—⁶⁵¹ I, IV—⁶⁵² K—⁶⁵³ I, IV—⁶⁵⁴ K—⁶⁵⁵ I, IV—⁶⁵⁶ K—⁶⁵⁷ I, IV—⁶⁵⁸ K—⁶⁵⁹ I, IV—⁶⁶⁰ K—⁶⁶¹ I, IV—⁶⁶² K—⁶⁶³ I, IV—⁶⁶⁴ K—⁶⁶⁵ I, IV—⁶⁶⁶ K—⁶⁶⁷ I, IV—⁶⁶⁸ K—⁶⁶⁹ I, IV—⁶⁷⁰ K—⁶⁷¹ I, IV—⁶⁷² K—⁶⁷³ I, IV—⁶⁷⁴ K—⁶⁷⁵ I, IV—⁶⁷⁶ K—⁶⁷⁷ I, IV—⁶⁷⁸ K—⁶⁷⁹ I, IV—⁶⁸⁰ K—⁶⁸¹ I, IV—⁶⁸² K—⁶⁸³ I, IV—⁶⁸⁴ K—⁶⁸⁵ I, IV—⁶⁸⁶ K—⁶⁸⁷ I, IV—⁶⁸⁸ K—⁶⁸⁹ I, IV—⁶⁹⁰ K—⁶⁹¹ I, IV—⁶⁹² K—⁶⁹³ I, IV—⁶⁹⁴ K—⁶⁹⁵ I, IV—⁶⁹⁶ K—⁶⁹⁷ I, IV—⁶⁹⁸ K—⁶⁹⁹ I, IV—⁷⁰⁰ K—⁷⁰¹ I, IV—⁷⁰² K—⁷⁰³ I, IV—⁷⁰⁴ K—⁷⁰⁵ I, IV—⁷⁰⁶ K—⁷⁰⁷ I, IV—⁷⁰⁸ K—⁷⁰⁹ I, IV—⁷¹⁰ K—⁷¹¹ I, IV—⁷¹² K—⁷¹³ I, IV—⁷¹⁴ K—⁷¹⁵ I, IV—⁷¹⁶ K—⁷¹⁷ I, IV—⁷¹⁸ K—⁷¹⁹ I, IV—⁷²⁰ K—⁷²¹ I, IV—⁷²² K—⁷²³ I, IV—⁷²⁴ K—⁷²⁵ I, IV—⁷²⁶ K—⁷²⁷ I, IV—⁷²⁸ K—⁷²⁹ I, IV—⁷³⁰ K—⁷³¹ I, IV—⁷³² K—⁷³³ I, IV—⁷³⁴ K—⁷³⁵ I, IV—⁷³⁶ K—⁷³⁷ I, IV—⁷³⁸ K—⁷³⁹ I, IV—⁷⁴⁰ K—⁷⁴¹ I, IV—⁷⁴² K—⁷⁴³ I, IV—⁷⁴⁴ K—⁷⁴⁵ I, IV—⁷⁴⁶ K—⁷⁴⁷ I, IV—⁷⁴⁸ K—⁷⁴⁹ I, IV—⁷⁵⁰ K—⁷⁵¹ I, IV—⁷⁵² K—⁷⁵³ I, IV—⁷⁵⁴ K—⁷⁵⁵ I, IV—⁷⁵⁶ K—⁷⁵⁷ I, IV—⁷⁵⁸ K—⁷⁵⁹ I, IV—⁷⁶⁰ K—⁷⁶¹ I, IV—⁷⁶² K—⁷⁶³ I, IV—⁷⁶⁴ K—⁷⁶⁵ I, IV—⁷⁶⁶ K—⁷⁶⁷ I, IV—⁷⁶⁸ K—⁷⁶⁹ I, IV—⁷⁷⁰ K—⁷⁷¹ I, IV—⁷⁷² K—⁷⁷³ I, IV—⁷⁷⁴ K—⁷⁷⁵ I, IV—⁷⁷⁶ K—⁷⁷⁷ I, IV—⁷⁷⁸ K—⁷⁷⁹ I, IV—⁷⁸⁰ K—⁷⁸¹ I, IV—⁷⁸² K—⁷⁸³ I, IV—⁷⁸⁴ K—⁷⁸⁵ I, IV—⁷⁸⁶ K—⁷⁸⁷ I, IV—⁷⁸⁸ K—⁷⁸⁹ I, IV—⁷⁹⁰ K—⁷⁹¹ I, IV—⁷⁹² K—⁷⁹³ I, IV—⁷⁹⁴ K—⁷⁹⁵ I, IV—⁷⁹⁶ K—⁷⁹⁷ I, IV—⁷⁹⁸ K—⁷⁹⁹ I, IV—⁸⁰⁰ K—⁸⁰¹ I, IV—⁸⁰² K—⁸⁰³ I, IV—⁸⁰⁴ K—⁸⁰⁵ I, IV—⁸⁰⁶ K—⁸⁰⁷ I, IV—⁸⁰⁸ K—⁸⁰⁹ I, IV—⁸¹⁰ K—⁸¹¹ I, IV—⁸¹² K—⁸¹³ I, IV—⁸¹⁴ K—⁸¹⁵ I, IV—⁸¹⁶ K—⁸¹⁷ I, IV—⁸¹⁸ K—⁸¹⁹ I, IV—⁸²⁰ K—⁸²¹ I, IV—⁸²² K—⁸²³ I, IV—⁸²⁴ K—⁸²⁵ I, IV—⁸²⁶ K—⁸²⁷ I, IV—⁸²⁸ K—⁸²⁹ I, IV—⁸³⁰ K—⁸³¹ I, IV—⁸³² K—⁸³³ I, IV—⁸³⁴ K—⁸³⁵ I, IV—⁸³⁶ K—⁸³⁷ I, IV—⁸³⁸ K—⁸³⁹ I, IV—⁸⁴⁰ K—⁸⁴¹ I, IV—⁸⁴² K—⁸⁴³ I, IV—⁸⁴⁴ K—⁸⁴⁵ I, IV—⁸⁴⁶ K—⁸⁴⁷ I, IV—⁸⁴⁸ K—⁸⁴⁹ I, IV—⁸⁵⁰ K—⁸⁵¹ I, IV—⁸⁵² K—⁸⁵³ I, IV—⁸⁵⁴ K—⁸⁵⁵ I, IV—⁸⁵⁶ K—⁸⁵⁷ I, IV—⁸⁵⁸ K—⁸⁵⁹ I, IV—⁸⁶⁰ K—⁸⁶¹ I, IV—⁸⁶² K—⁸⁶³ I, IV—⁸⁶⁴ K—⁸⁶⁵ I, IV—⁸⁶⁶ K—⁸⁶⁷ I, IV—⁸⁶⁸ K—⁸⁶⁹ I, IV—⁸⁷⁰ K—⁸⁷¹ I, IV—⁸⁷² K—⁸⁷³ I, IV—⁸⁷⁴ K—⁸⁷⁵ I, IV—⁸⁷⁶ K—⁸⁷⁷ I, IV—⁸⁷⁸ K—⁸⁷⁹ I, IV—⁸⁸⁰ K—⁸⁸¹ I, IV—⁸⁸² K—⁸⁸³ I, IV—⁸⁸⁴ K—⁸⁸⁵ I, IV—⁸⁸⁶ K—⁸⁸⁷ I, IV—⁸⁸⁸ K—⁸⁸⁹ I, IV—⁸⁹⁰ K—⁸⁹¹ I, IV—⁸⁹² K—⁸⁹³ I, IV—⁸⁹⁴ K—⁸⁹⁵ I, IV—⁸⁹⁶ K—⁸⁹⁷ I, IV—⁸⁹⁸ K—⁸⁹⁹ I, IV—⁹⁰⁰ K—⁹⁰¹ I, IV—⁹⁰² K—⁹⁰³ I, IV—⁹⁰⁴ K—⁹⁰⁵ I, IV—⁹⁰⁶ K—⁹⁰⁷ I, IV—⁹⁰⁸ K—⁹⁰⁹ I, IV—⁹¹⁰ K—⁹¹¹ I, IV—⁹¹² K—⁹¹³ I, IV—⁹¹⁴ K—⁹¹⁵ I, IV—⁹¹⁶ K—⁹¹⁷ I, IV—⁹¹⁸ K—⁹¹⁹ I, IV—⁹²⁰ K—⁹²¹ I, IV—⁹²² K—⁹²³ I, IV—⁹²⁴ K—⁹²⁵ I, IV—⁹²⁶ K—⁹²⁷ I, IV—⁹²⁸ K—⁹²⁹ I, IV—⁹³⁰ K—⁹³¹ I, IV—⁹³² K—⁹³³ I, IV—⁹³⁴ K—⁹³⁵ I, IV—⁹³⁶ K—⁹³⁷ I, IV—⁹³⁸ K—⁹³⁹ I, IV—⁹⁴⁰ K—⁹⁴¹ I, IV—⁹⁴² K—⁹⁴³ I, IV—⁹⁴⁴ K—⁹⁴⁵ I, IV—⁹⁴⁶ K—⁹⁴⁷ I, IV—⁹⁴⁸ K—⁹⁴⁹ I, IV—⁹⁵⁰ K—⁹⁵¹ I, IV—⁹⁵² K—⁹⁵³ I, IV—⁹⁵⁴ K—⁹⁵⁵ I, IV—⁹⁵⁶ K—⁹⁵⁷ I, IV—⁹⁵⁸ K—⁹⁵⁹ I, IV—⁹⁶⁰ K—⁹⁶¹ I, IV—⁹⁶² K—⁹⁶³ I, IV—⁹⁶⁴ K—⁹⁶⁵ I, IV—⁹⁶⁶ K—⁹⁶⁷ I, IV—⁹⁶⁸ K—⁹⁶⁹ I, IV—⁹⁷⁰ K—⁹⁷¹ I, IV—⁹⁷² K—⁹⁷³ I, IV—⁹⁷⁴ K—⁹⁷⁵ I, IV—⁹⁷⁶ K—⁹⁷⁷ I, IV—⁹⁷⁸ K—⁹⁷⁹ I, IV—⁹⁸⁰ K—⁹⁸¹ I, IV—⁹⁸² K—⁹⁸³ I, IV—⁹⁸⁴ K—⁹⁸⁵ I, IV—⁹⁸⁶ K—⁹⁸⁷ I, IV—⁹⁸⁸ K—⁹⁸⁹ I, IV—⁹⁹⁰ K—⁹⁹¹ I, IV—⁹⁹² K—⁹⁹³ I, IV—⁹⁹⁴ K—

¹[داستان طلخند و گَو]

که ای پیر دانای و بسپار دل²
ز شاهوی پیر این سخن یاد گیر
که با لشکر و خیل و با ساز⁵ بود
بمردی بهر جای گسترده گام⁷
خردمند و بیدار⁸ و روشن روان
پرو خواندندی بداد¹⁰ آفرین
ورا سندی بود جای¹² نشست¹³
همیدون¹⁴ نگین و همیدون¹⁴ کلاه
سرافراز با دانشی و آبروی
چه شهری¹⁶ چه از در¹⁷ پرستان او
هنرمند و²¹ با دانشی و بی‌گزند
که پیدا نبود از پدر اندکی
هم اندر زمان²⁵ نام کردند گو
که بیمار شد ناگهان²⁶ شهریار

[چنین گفت شاهوی بیدار دل
 ایامرد فرزانه و تیزویر^۳
 که در هندی^۴ سرافراز بود
 خنیده^۵ بهر جای جمهور نام
 چنان پادشا گشته برهندوان
 ۲۸۱۵ ورا بود^۶ کشمیر تا مرز چین
 بمردی جهانی گرفته بدست^۷
 همیدون^۸ بدش تاج و گنج و سپاه
 هنرمند^۹ جمهور^{۱۰} فرهنگجوی
 ۲۸۲۰ بدو شادمان زیر دستان او
 زنی بود^{۱۱} هم گوهرش^{۱۲} هوشمند^{۱۳}
 پسر زاد زان^{۱۴} شاه نیکو^{۱۵} یکی
 پدر چون بدید آن جهاندار نو
 برین بر نیامد بسی روزگار

گفتار اندر سبب نهادن شطرنج به هندوستان - IV حکایت گو پا برادرش طلخند - ¹ K

VI—در سبب تصنیف شطرنج—K—доб.:

کز آغاز مشطرنج چون ساختند * بدان رزم افتاده پیرداختند

² K, I, IV, VI—б. оп. ³ K, I, IV, VI—چنین گفت فرزانه شاهوی ⁴ VI—مرد ⁵ K,

IV, VI—ساز و گنج و با لشکر و ساز I—ک با گنج و با لشکر و ساز IV, VI—ستوده VI⁶ و با لشکر و گنج و ساز I—K, VI⁷

8 بینا- K فزون کرده از فر و کام- IV فزون کرده بد نام و کام- I فزون کرده از قور نام

جای بود و VI-¹² Л-доб...¹¹ I, IV-بمشت¹⁰ K-دان⁹ I, IV-دید⁹ I, IV-دانا VI-

¹³ I, IV — دشت و هم جاء، دشت ¹⁴ K, I, IV — هم اند، VI — هم آنجا ¹⁵ Л — доб. و ¹⁶ Л —

بودش اندر خد- I, IV- کورده ش (?) -¹⁹ داشت- VI¹⁸ لشکر- K- آذر-¹⁷ شهر و

²⁰ VI—سو دمنده ²¹ K, VI—و. оп.; I, IV—و. خد دمنده ²² I, IV, VI—از ان ²³ K—از زن

بهری VI—بهر دو و I—IV، پهنی و I—K²⁵ پدیش K²⁴ در شب I، IV، VI—همپدون

نامور VI—²⁶ ورا

ازان¹ آگهی شاد شد شهریار
 ز شهر و ز لشکر خمیره² شدند
 بشهر اندر آمد چنان ارجمند
 بایوان⁴ چو آمد بنزدیک تخت
 2800 بمر در گرفتش جهاندار شاه
 بگفت آنکجا رفت⁷ بوزرجمهر
 پس آن نامه رای⁹ پیروز بخت
 بفرمود تا یزدگرد دبیر
 چو آن نامه رای¹⁰ هندی بخواند
 2805 هم از دانش و¹¹ رای بوزرجمهر
 چنین گفت کسری که یزدان سپاس
 مهان تاج و تخت مرا بنده اند
 شگفتی تر از کار بوزرجمهر
 سپاس از خداوند خورشید و ماه
 2810 برین داستان بر¹⁶ سخن ساختم¹⁷

بفرمود تا هرک بد نامدار
 همه نامداران پذیره³ شدند
 بی پیروزی شهریار بلند
 برو⁵ شهریار آفرین کرد سخت
 بی پرسیدش از رای وز⁶ رنج راه
 ازان بخت بیدار⁸ و مهر سپهر
 بیاورد و بنهاد در پیش تخت
 بیامد بر شاه دانش پذیر
 یکی انجمن در شگفتی بماند
 ازان بخت سالار خورشید چهر¹²
 که هستم خردمند و نیکی¹³ شناس¹⁴
 دل و جان بمهر من آگنده اند
 که دانش بدو داد چندین سپهر¹⁵
 کز ویست پیروزی و دستگاه
 بطلخند و شطرنج پرداختم¹⁸

1 I, IV— بدان 2 I, IV, VI— پذیره 3 I, IV, VI— کوسی و تمیره 4 I, IV—

ناممرا⁹ LI— پیروز⁸ VI— دید⁷ I, IV— واز⁶ K— بر آن⁵ LI, K— در ایوان^{VI} ز ایوان
 یزدان¹³ K, I, IV— بخت بیدار و مهر سپهر¹² LI— و¹¹ K— شاه¹⁰ K— شاه
 14 VI—

بلشکر چنین گفت نوشینروان * که هستم ز دستور روشن روان
 15 I, IV— б. оп.; K— доб.:

که چیزی که هرگز ندید و شنید * بدانشی بیاورد آنرا پدید
 بدو گفت خسرو که یزدان سپاس * که چون تو نبودست دانش شناس
 پرداختیم¹⁸ K— ساختیم¹⁷ K— چون¹⁶ VI—

- 2780 که اینست¹ سخنگوی داننده مرد
 بیامرد زان پس⁴ شتر دو هزار
 ز عود و ز عنبر ز کافور⁶ و زر
 ابا باز یکساله از پیشگاه
 یکی افسری خواست از گنج رای
 بدو داد و چند آفرین کرد نیز
 2785 شتر دو هزار آنک از پیش برد
 یکی کاروان بد¹³ که کس پیش ازان¹⁴
 بیامرد ز قنوج بوزرجمهر
 دلی شاد با نامه شاه هند
 2790 که رای و بزرگان¹⁸ گواهی دهند
 که چون شاه نوشین روان کس ندید
 نه²² کس دانشی تر ز دستور اوی²³
 فرستاده شد باز یک ساله پیش
 ز بازی که²⁸ پیمان نهادیم نیز
 2795 چو آگاهی آمد ز دانا بشاه
- نه² از بهر شطرنج و بازی³ نرد
 همه⁵ گنج قنوج کردند بار
 همه جامه و جام پیکر⁷ گهر
 فرستاد یکسر بدرگاه شاه⁸
 همان جامه زر⁹ ز سر تا پایی¹⁰
 بیمارانش بخشید بسیار چیز
 ابا باز و هدیه مر¹¹ اورا سپرد¹²
 نراند¹⁵ و نبد خواسته پیش ازان¹⁶
 برافراخته سر بگردان سپهر
 نبشته¹⁷ بهندی خطی بر پرند
 نه از بیم کز نیک¹⁹ رای دهند²⁰
 نه از موبد سال خورده²¹ شنید
 ز²⁴ دانش سپهرست گنجور اوی²⁵
 اگر²⁶ پیش باید فرستیم²⁷ پیش
 فرستاده شد هرچ بایست چیز²⁹
 که با کام و با خوبی³⁰ آمد ز راه

IV— I, 4 بازی و شطرنج و—IV شطرنج بازی و—VI, I, K³ که—K² اینست—IV¹
 جامها پر ز زر و—K⁷ (метр нарушен) وز کافور—ЛІ یا قوت—K⁶ همان—K, VI⁵ آنگه
 :б. содержание; б. ЛІ—⁸ همان جامه و چند گونه—VI هم از جامه و هم ز زر و—IV, I
 فأقر عند ذلك ملك الهند ألعى حمل من نفائس بلاده مع خراج سنة و نفذ الكل الى
 دو با او دو با هدیه—K¹¹ 2784—2785 VI—66. 10 جامه او—K, I, IV⁹ خزانه أنوشروان
 2788. б. помещён после б. VI—K, I, IV, VI¹² و آن باز و آن هدیه—VI ابا باز و با هدیه—IV, I
 :б. содержание; б. ЛІ, IV, VI—¹⁷ 16 I—VI ازین—¹⁶ دید—K, I, IV¹⁵ ازین—I¹⁴ شد—K, I, IV¹³
 :б. содержание; б. ЛІ—²⁰ واز سست—VI یا سست—IV نیست—I¹⁹ گوان می—K¹⁸ نوشته
 فعاد الى حضرة أنوشروان و معه كتاب ملك الهند بشهادة جميع علماء بلاده :б. содержание
 نه—K, I, IV, VI²⁴ او—ЛІ, K, VI²³ که—K²² موبدان نیز هرگز—K, I, IV, VI²¹ بانه لیس...
 ز—K باری که—ЛІ²⁸ خواهد فرستمش—VI²⁷ دگر—I وگر—K, IV, VI²⁶ او—ЛІ, K, VI²⁵
 نرمی—VI رای—I, IV³⁰ VI—б. 29

2745 برهرهمن فراوان بود پاکرای
ز چیززی که دید این فرستاده رنج
ور³ ایدون کجا رای با رهنمای
شتروار⁵ باید که هم زین شمار
کند بار همراه با بار ما
2750 چو خورشید رخشنده شد بر سپهر
چو آمد ز⁹ ایران بنزدیک رای
ابا بار¹² با نامه و تخت نرد
چو آمد¹³ بنزدیکئ تخت اوی
فراوانش بستود بر پهلوی
2755 ز شطرنج وز راه وز رنج رای¹⁷
پیمام شهنشاه با او بگفت
بگفت آن کجا دید پاینده¹⁹ مرد
ز بازی و از²² مهره و رای شاه
بنامه درون آنچه²⁴ کردست یاد
2760 ز گفتار او شد رخ شاه²⁶ زرد
پیماد یکی نامور کدخدای

¹ I, IV — بجای بیابند بازی ² 2746—2747 оп.; B — содержание этих бб.:
I, IV — فَإِنْ فَطَنْتُمْ لِلْعَبِّ بِه فَلَكُمْ هَذِهِ الْأَحْمَالُ وَ إِنْ عَجَزْتُمْ عَنْ ذَلِكَ فَأَضْمِفُوا إِلَيْهَا مِثْلَهَا...
برینست — K, I, IV, VI — ⁶ شتر بار — ⁵ ل — ⁴ نیابد — ³ از — ² 6. переставлен со след. б.
⁷ IV — ⁸ آزار — ⁹ I, IV — ¹⁰ از — ¹¹ K, I, IV, VI — 6. переставлен со след. б.
¹² ل — ¹³ I, IV, VI — ¹⁴ بیامد — ¹⁵ K — 66. 2753—2756 оп. و — ¹⁶ VI — обратный порядок мисра; IV — доб. заголовок: ¹⁷ I, IV —
رسیدن بوزرجمهر حکیم بیمارگاه رای هند ¹⁸ I, IV, VI — [او — VI] و از بار و از رنج او — ¹⁹ VI —
ز شطرنج اوی ²⁰ I, IV, VI — ²¹ K, VI — 6. переставлен со след. б. برابر — ²² ل — ²³ I, IV — 66. 2758—2760 оп. فرخنده —
بخواندند و زان نامه پیچید راد — ²⁴ ل — ²⁵ K, VI — گنج — ²⁶ VI —
رای — ²⁷ VI — ²⁸ K — ²⁹ VI — 6. переставлен со след. б. ساخت —
برگزیدند — ³⁰ VI — 6. переставлен со след. б.

بگسترد و بنمود یک‌یک بشاه
خردرا باندیششه اندر نشاند
جوان بادی و روزگارت جوان
بیارد شتر تا در⁶ شهریار
ز هیتال و مکران و⁷ ایران زمین⁸
بشد کاروان از در شهریار
دل شاه زان¹⁰ کار پرداخته
ز دانش فراوان سخنها براند
پیر از دانش و رامش و رنگ و بوی¹²
بیزدان پناهش ز دیو¹³ سترگ¹⁴
ز دریای قنوج تا پیشی سند
ابا چتر و پیلان بدین¹⁷ انجمن¹⁸
شنیدیم و پیغامش²¹ آمد²² بجای
بدانش روانرا بیماراستیم²³
پژوهید و²⁵ آورد بازی²⁶ بجای
بقنوج نزدیک رای²⁷ بلند
پسندیده بار از در شهریار²⁸
کنون تا بازی که آرد نبرد

ز نیروی و فرمان¹ و جنگ سپاه
دل شاه ایران² از³ خیره ماند
همی گفت کای⁴ مرد روشن روان
بفرمود تا ساروان⁵ دو هزار
2730 ز باری که خیزد ز روم و ز چین
ز گنج شهرنشاه کردند بار
چو شد بارهای⁹ شتر ساخته
فرستاده رای را پیشی خواند
2735 یکی نامه بنوشت نزدیک اوی¹¹
سر نامه کرد آفرین بزرگ
دگر گفت کای¹⁵ نامور شاه هند
رسید این¹⁶ فرستاده رای زن
همان تخت¹⁹ شطرنج و پیغام²⁰ رای
2740 ز دانای هندی زمان خواستیم
بسی رای زد²⁴ موبد پاک رای
کنون آمد این موبد هوشمند
شتروار بارگران دو هزار
نهادیم بر جای شطرنج نرد

ز بیرون فرمان - VI نیرو و فرمان - IV نیروی فرمان - I ایشان - K¹
بیارند اشتر بر - I, IV⁶ ساربان - K, VI⁵ ای - K, I⁴ ازان - IV, VI³ کسری - J²
2 K, I, 12 رای - K, I, IV, VI¹¹ ازان - K, I, IV, VI¹⁰ بار آن - VI⁹ VI - 6⁸ VI - 6⁷ و J⁷
نامه - IV نامه کسری به رای هند - J¹⁴ Dob. заголовки: J¹³ دین - I¹³ هوش و رای - IV, VI¹⁴
17 K, I, IV - آن - K, I, IV¹⁶ ای - I¹⁵ نوشین روان نزد رای هند و رفتن بوزرجمهر
فرمانش - I²¹ و VI - 6²⁰ فرمان - IV²⁰ هم از کار - VI باز و - I, IV¹⁹ VI - 6¹⁸ بدان
استمهلنا الرسول فتجرد: 6: содержание: J²³ که این دانش ما بیمار - VI²²
25 I, 24 زن - J, K²⁴ 2740-2745 VI - 66. VI - 66: الموبد الطاهر القلب للتفكر في استخراج اللعب
بار از در یادگار - K, I, IV²⁸ شاه - I, IV²⁷ که این باز آمد بدانش - K²⁶ پژوهیده - IV

- بشد مرد دانا بآرام¹ خویش
 بشطرنج و اندیشه هندوان
 خرد با دل روشن انباز کرد
 2715 دو⁵ مهره بفرمود کردن ز عاج
 یکی رزمگه ساخت⁷ شطرنجوار
 دو لشکر ببخشید بر⁹ هشت بهر
 زمینوار¹⁰ لشکرگهی چارسوی¹¹
 کم و بیش دارند¹⁴ هر دو بهم
 2720 بفرموان ایشان سپاه از دو روی
 یکی را چو تنها¹⁸ بگیری دو تن
 بهر جای پیش و پس اندر²⁰ سپاه
 همی این بران آن برین²² برگذشت
 برین گونه تا بر که بودی شکن
 2725 بدین²⁵ سان که گفتم بیماراست نرد
 وزان²⁸ رفتن شاه برترمنشی
- یکی تخت و پرگار² بنهاد پیش³
 ننگه کرد و بفزود رنج روان
 باندیشه بنهاد بر تخت نرد⁴
 همه پیکر عاج هم رنگ⁶ ساج
 دو رویه بر آراسته⁸ کارزار
 همه رزمجویان گیرنده شهر
 دو شاه¹² گرانمایه و نیکخوی¹³
 یکی از دگر برنگیرد ستم¹⁵
 بتندی¹⁶ بیماراسته جنگجوی¹⁷
 ز لشکر برین¹⁹ یک تن آید شکن
 گرازان دو شاه اندران رزمگاه²¹
 گهی رزم کوه و²³ گهی رزم دشت
 شدند دو شاه و سپاه²⁴ انجمن
 بر شاه شد یک پیک²⁶ یاد کرد²⁷
 همانشی²⁹ ستایش همان سرزنش

نهادن — Доб. заголовки: K, I, IV — 1
 الفرجار — Б. تخت 2
 ل — 3
 بایوان — VI — 4

ساختن بزرجمهر نرد را و فرستادن بهندوستان — VI [ساختن — I, IV] بزرجمهر نرد را
 K, I, IV, بفسون و اندیشه بنهاد نرد — VI مر نرد را ساز کرد — I, IV خود تخت نرد — K
 VI — Доб. 6.:

نگه کرد جایی که تاریکتر * وزو گردد اندیشه باریکتر
 بیماراسته — K, VI — 8
 رزمگاهست — I, IV — 7
 همان مهره عاج و پیکر ز — VI — 6
 سه — VI — 5
 K, VI — 12
 چارسو — I, IV — 11
 ازو ساخت — VI زمی باز و — I, IV بگسترد — K — 10
 در — I, IV — 9
 بلند — I — 16
 IV, VI — 6. оп. — 15
 که دارند رفتار — I دادند — I — 14
 نیکخو — I, IV — 13
 لشکر
 گردش — I گردش نشسته — K — 20
 بران — I, IV, VI — 19
 یکی حوی تنها(?) — I — 18
 VI — 6. оп. — 17
 این بدان آن بدین — I — 22
 حربگاه — K — 21
 گردافش کرده — VI گردش ز لشکر — IV ز گرد
 سپاه — I, IV — 24
 سپاه و دو شاه — K — 24
 رزم گوی و — VI نرم گوی و — I, IV رزم گویی — K — 23
 I, IV, 28
 سر پر از یاد و گرد — I, IV — 27
 سر بسر — K, VI — 26
 برین — K, I, IV — 25
 دو شاه
 همان بد — I, IV — 29
 ازان — VI

دریغ آیدش جان دانا به¹ رنج
 فزونتر فرستد بنزدیک² ما
 بیاورد و بنهاد شطرنج و تخت
 که ای نامور پاکدل⁴ بخردان
 هم آن⁶ رای هشیار سالار اوی⁷
 بقلب اندرون ساخته جای شاه⁸
 پیاده بپیش اندرون نیزه دار¹⁰
 برزم اندرونش نماینده راه
 بدست چپش پیل¹² پر خاشجوی
 بدان تا که¹³ آید بالای رای¹⁴
 همه انجمن در شگفتی بماند
 بماند اندر آن کار هشیار بخت¹⁵
 دلش را باندیشه اندر نشاند
 نه از کار دانا هندی¹⁶ شنید
 بگیتی¹⁷ نگیرد کسی جای این
 که گفتی بدو بخت بنمود چهر
 که کردند پر گوهر شاهوار¹⁹
 بدو داد و کردش بسی آفرین

نباید که خواهد ز ما باژ و گنج
 2695 چو بپند دل و رای باریک ما
 بر تخت³ آن شاه بیدار بخت
 چنین گفت با موبدان و ردان
 همه گوش دارید گفتار اوی⁵
 بیاراست دانا یکی رزمگاه
 2700 چپ و راست صف برکشیده سوار⁹
 هشیوار دستور در پیش¹¹ شاه
 مبارز که اسب افکند بر دو روی
 وز و برتر اسبان جنگی بپای
 چو بوزرجمهر آن سپه را براند
 2705 غمی شد فرستاده هند سخت
 شگفت اندرو مرد جادو بماند
 که این تخت شطرنج هرگز ندید
 چگونه فراز آمدش رای این
 چنان گشت کسری ز بوزرجمهر
 یکی جام فرمود پس شهریار¹⁸
 2710 یکی بدره دینار و اسبی بزین²⁰

4 K, I, IV— چو بر تخت— VI—³ فزون زمین فرستید نزدیک— VI—² جای دانا ز— I—¹
 VI—دوب: و بیدار او— VI و بازار اوی— K—⁷ همین— I, IV— همه— K—⁶ او— VI—⁵ پاکدل نامور
 یکی رزمگاهست گفت این درست * نباید نگه کردن او را نخست
 چپ و— I, IV—¹² بر دست— I, IV—¹¹ رزمخواه— I, IV—¹⁰ سپاه— I, IV—⁹ K, VI— 6. оп.
 13 I, IV— کی— VI— 6. оп.; K—dob:—¹⁴ راست
 بیاراسته پیل جنگی دو سوی * بجنگ اندرون همگنان کرد روی
 15 I, IV— تخت— VI— 66. 2705—2706 оп. и вместо них даёт:
 یکایک برو آفرین خواندند * ورا موبد پاکدین خواندند
 که آرند آنکه بنزد— VI—¹⁹ زرین بفرمود شاه— VI—¹⁸ ز گیتی— I, IV, VI—¹⁷ هندو— I, IV—¹⁶
 گزین— VI—²⁰ سپاه

بدرگاه و² برگاه³ و بر بخردان
پر اندیشه بنشست و بگشاد چهر
همی راند⁴ تا جای هر یک⁵ کجاست
از ایوان سوی شاه ایران⁷ شتافت
نگه کردم این مهره و مشک و⁹ تخت
ببخت بلند جهان کدخدای¹⁰
کسی را که دارند مارا¹¹ نگاه¹²
یکی رزمگاهست گویی درست¹³
ورا نیک پی خواند و به روزگار
بررفتند با نامور بخردان
بران¹⁵ نامور پیشگاهش¹⁶ نشاند
که ای موبد رای خورشید چهر
که همواره با تو خرد باد جفت
چو از پیش او من برفتم ز جای
ببر¹⁸ پیشی تخت خداوند تاج
بنه پیش²¹ و بنشان یکی انجمن²²
پسندیده و دلربای²³ آورند
فرستیم²⁵ چندانک داریم تاو
نیارند روشن ندارند رای²⁶

2675 شکست بزرگست¹ بر موبدان
بی‌آورد شطرنج بوزرجمهر
همی جست بازی چپ و دست راست
بیک روز و یک شب چو بازیش یافت⁶
بدو گفت کای⁸ شاه پیروز بخت
بغوبی همه بازی آمد بجای
فرستاده شاهرا پیشش خواه
شهنشاه باید که بیند نخست
ز گفتار او شاد شد شهریار
بفرمود تا موبدان و ردان¹⁴
فرستاده رای را پیشش خواند
2685 بدو گفت گوینده بوزرجمهر
ازین مهرها رای¹⁷ با تو چه گفت
چنین داد پاسخ که فرخنده رای
مرا گفت کین مهره ساج و عاج
2690 بگویش که با¹⁸ موبد و²⁰ رای زن
گر این نغز بازی بجای آورند
همین²⁴ بدره و برده و باژ و ساو
وگر شاه و فززانگان این بجای

همی دید—VI⁴ بر شاه—VI³ K. و—VI² I, IV. شکستی بدی زشت—VI¹ IV, VI
شکل—VI⁹ K. ای—K⁸ گاه کسری—K⁷ بازی بیماقت—VI⁶ K, I, IV, VI یک یک—IV⁵ I, IV
I, IV — оп. جهاندار کشور خدای—K¹⁰ او را—VI¹¹ I, IV—б. оп. I, IV — б.
переставлен с предыдущим б. زرگاهش—Л¹⁶ برین—IV¹⁵ I, IV تا نیمکپی
K, I, IV—بارگاهش—IV¹⁷ Л, I, IV, VI شاه—VI¹⁸ بنه—VI¹⁹ K—که تا—K²⁰ I, IV—оп.
همه—K²⁴ دلگشای—VI رهنمای—IV²¹ I, IV دل ز رای—K²³ VI—б. оп. این—K²¹
I, IV—доб. و K²⁶ — после этого б., а VI после след. доб.:

بدان‌شی بود شهریار ارجمند * نه از گنج و مردان و تخت بلند
I, IV—66. 2693—2694 оп.

- 2655 چو با دانش ما ندارند تاو همان باز باید پذیرفت² نیز دل و گوش کسری بگوینده داد نهادند شطرنج نزدیک شاه ز تختش یکی⁵ مهره از عاج بود
- 2660 پرسید ازو شاه پیروز بخت چنین داد پاسخ که ای شهریار ببینی¹² چو¹³ یابی بمبازیشی راه بدو گفت یک هفته مارا¹⁸ زمان یکی خرم ایوان بپرداختند
- 2665 رد و موبدان نمایانده راه نهادند پس²⁰ تخت شطرنج پیشی بچستند و هرگونه‌ای ساختند²² یکی گفت و پرسید و دیگر شنید برفتند یکسر پر آژنگ چهره
- 2670 ورا زان سخن نیک ناکام²⁵ دید بکسری چنین گفت کای²⁷ پادشا من این نغز بازی بجای آورم بدو گفت شاه این سخن کار تست کنون رای قنوج گوید³⁰ که شاه
- نخواهند زین¹ بوم و بر باز و ساو که دانش به از نامبردار³ چپیز سخنها پرو کرد گوینده یاد مهره درون⁴ کرد چندی نگاه پر از⁶ رنگ پیکر دگر⁷ ساج بود ازان⁸ پیکر و مهره و⁹ مشک و تخت¹⁰ همه رسم و راه از در¹¹ کارزار رخ و پیل¹⁴ و آرایش¹⁵ رزمگاه بمبازیم¹⁷ هشتم بروشن روان فرستاده را پایگه¹⁸ ساختند¹⁹ برفتند یکسر بنزدیک شاه نگه کرد هر یک ز²¹ اندازه بیش ز هر دست یکبارش انداختند²³ نیاورد کس راه²⁴ بازی پدید بیامد بر شاه بوزرجه هر باآغاز آن رنج²⁶ فرجام دید جهاندار و²⁸ بیدار و²⁸ فرمانروا خردرا بدین²⁹ رهنمای آورم که روشن روان بادی و تندرست ندارد یکی مرد جوینده راه

بمهر-⁴ K نامداران-³ VI پذیرفت-² K مغواهند ازین-¹ I, IV ازین-¹ K, VI
 I, ⁹ ازین-⁸ L پر آژنگ و دیگر همه-⁷ I, IV پرو-⁶ L همه پیکر-⁵ L اندرون
 راه تو در-¹ I, IV رای و تو در-¹ K رای تو در-¹¹ L, VI شکل تخت-¹⁰ VI مهره-¹⁰ IV
 راییت و-¹⁵ I, IV رخ آرای-¹ VI رای-¹⁴ L, I, IV که-¹³ K بدانی-¹² VI (в тексте по T).
 ز هر دست با-¹⁹ K جایگه-¹⁸ I, IV, VI بیماریم-¹⁷ L, I, IV باید-¹⁶ VI رامش و
 K-²³ باختند-^{VI} گونه انداختند-²² K از-²¹ K, I, IV, VI سر-²⁰ K یکدگر ساختند
 L-²⁴ با یکدگر ساختند-^{VI} یک با دگر ساختند-^{I, IV} مرا آنرا همی چاره نشناختند
 оп. و-²⁸ I, IV ای-²⁷ I, IV آرم و-²⁶ L تندی ناکام-^{VI} ننگ و بدنام-²⁵ K رای
 گفتی-³⁰ IV, VI برین-²⁹ K, I, IV, VI

- 2635 چو آمد بر شهریار بزرگ
برسم بزرگان نیایش گرفت
گهر کرد³ بسیمار پیشش نثار
بیماراسته چتر هندی بزر
سر بار بگشاد در⁶ بارگاه
- 2640 فراوان بیمار اندرون سیم و زر
ز یاقوت و الماس وز تیغ هند
ز چیزی که خیزد¹⁰ قنوج و رای¹¹
ببردند¹³ یکسر¹⁴ همه پیش تخت
ز چیزی که برد اندران رای¹⁶ رنج
- 2645 بیاورد پس¹⁷ نامه‌ای بر پرند
یکی تخت²⁰ شطرنج کرده برنج
بیاورد پیغام هندی²¹ ز رای
کسی کو بدانش برد رنج پیش
نهند و ز هر گونه رای آورند
- 2650 بدانند هر مهره‌ای را بنام
پیاده بدانند و پیل و سپاه
گر این نغز بازی بجای²⁷ آورند
همان²⁹ باز و ساوی که فرمود شاه
وگر³¹ نامداران ایران گـروه
- فرستاده نامدار و¹ سترگ
جهان آفرین را ستایش گرفت²
یکی چتر و ده پیل⁴ با گوشوار
بدو⁵ بافته چند گونه گهر
بیاورد یکسر همه نزد⁷ شاه⁸
چه از مشک و عنبر چه از عود تر⁹
همه تیغ هندی سراسر پرند
زده دست و پای¹² آوریده بجای
نگه کرد سالار خورشید¹⁵ بخت
فرستاد کسری سراسر بگنج
نمشته¹⁸ بنوشین روان رای¹⁹ هند
تهی کرده از رنج شطرنج گنج
که تا چرخ²² باشد تو بادی²³ بجای
بفرمای تا²⁴ تخت شطرنج پیش
که این نغز بازی بجای آورند
که گویند پس²⁵ خانه او کدام²⁶
رخ و اسب و رفتار فرزین و شاه
درین کار پاکیزه رای²⁸ آورند
بخوبی فرستم بران³⁰ بارگاه
ازین دانش آیند یکسر³² ستوه

ابا چتر و با پیل و— K, I, IV—⁴ بیاورد— VI—³ VI—⁶ ب. op. ² K, I, IV, VI—⁵ برو—⁶ K—⁷ پیش—⁸ I—⁶ op. ⁹ VI—⁶⁶. 2640—2641 op. ¹⁰ K—^{به}
I, IV—¹⁶ پیروز—¹⁵ K—^{بندید یکیک} VI—¹⁴ نهادند—¹³ I, IV—¹² پا—¹¹ I, IV—^{مای}
و. —²⁰ I—^{دوب} شاه—¹⁹ VI—^{نوشته} I, IV, VI—¹⁸ پس آورد—¹⁷ I—^{که گیرند ازان باد}
که چون راند پس—²⁵ IV—^{بفرمان ما} K—²⁴ مانسی—²³ I—^{تاج} I—²² هندو—²¹ VI—
I, IV, ²⁸ I, IV, VI—^{برون} K—⁶⁶. 2650—2652 op. ²⁷ I, IV, VI—^{که چون راند بایدش و خانه کدام} VI—²⁶
اگر—³¹ K—^{بدین} VI—^{بیابد بدان} I, IV—³⁰ همه—²⁹ K—^{بدانندگان بر فزون} VI—
آرند یکسر—³² K—^{VI} یکیک—³² K—

چه بهتر¹ ز فرمودن و² داشتن
 بیاسخ نگه داشتن گفت³ خشم
 دگر آنک⁵ بیدار داری روان
 فروهشته کین بر گرفته امید
 2625 ز کار بزه چند یابی مزه
 سپاس از خداوند خورشید و ماه
 چو این کار دلگیرت⁹ آمد ببن
 وگر مر مرد را خوار بگذاشتن
 که از بی گناهان بخواهند چشم⁴
 نکوشی تو در⁶ کارها تا توان⁷
 بتابد روان زو⁸ بکردار شید
 پیفگن مزه دور باش از بزه
 که رستم ز بوزرجه هر و ز شاه
 ز شطرنج باید که رانی سخن

[داستان در نهادن شطرنج]¹⁰

چنین گفت موبد که یک روز شاه
 پیایخت تاج از بر تخت عاج
 همه کاخ پر موبد و مرزبان
 2630 چنین آگهی یافت شاه جهان
 که آمد فرستاده شاه هند
 شتروار پارسست با او¹⁶ هزار
 همانکه چو بشنید بیدار شاه
 بدیای رومی پیاراست گاه¹¹
 همه جای عاج و همه جای تاج¹²
 ز بلخ و ز بامین و ز کرزبان¹³
 ز گفتار بیدار کارآگاهان¹⁴
 ابا پیل و چتر¹⁵ و سواران سند
 همی راه جوید بر شهریار
 پذیره فرستاد چندی سپاه

1 VI — بهره 2 I — оп. 3 Л — وقت 4 K — چشم را گاه چشم — (нет рифмы);
 I, IV — б. переставлен с предыдущим б. 5 K — گفت
 I, IV — б. переставлен с предыдущим б. 6 K — در 7 K — ناتوان 8 Л — رو 9 Л —
 آمدن رسول شاه هند 10 IV — داستان شطرنج آوردن I — 11 Л — доб.:
 آوردن هندوان شطرنج پیش کسری VI — بنزد نوشین روان
 چنین آگهی یافت از شاه هند * که با پیل و چتر سواران سند
 12 Л, VI — доб.: K, I, IV, VI — доб.: I, IV — عاج تاج I, IV — عاج و همه ساج تاج VI —
 همه برج ماه و همه گاه شاه * همه بارگاهش سراسر سپاه
 13 Л — б. 14 Л — б. 2631—2632 VI — لربزان IV — همه آفرین را گشاده زبان K — کرزبان (!) —
 15 VI — چتر پیل 16 VI — وی
 17 B — содержание этих бб.: B — содержание этих бб.: B — содержание этих бб.:
 18 VI — وی 19 VI — چتر پیل

که او دست چپ را ندانند ز¹ راست
 یکی گردش آسمان بلند 2605
 فلک² رهنمونش بسختی بود
 گرانتر چه دانی بدو گفت شاه
 پپرسید کز برتری⁴ کارها
 کدامست با ننگ⁵ و با سرزنش
 چنین داد پاسخ که زفتی ز شاه 2610
 توانگر که تنگی⁹ کند در خورش
 زنانی¹¹ که ایشان ندارند¹² شرم
 همان نیک مردان که تندی کنند
 دروغ آذک بی رنگ و زشتست¹⁵ و خوار
 بگیتی ز نیکی¹⁷ چه چیزست گفت 2615
 کزو¹⁹ مرد داننده جوشن کند
 چنین داد پاسخ که کوشان بدین²⁰
 دگر آنک دارد ز یزدان سپاس
 بدو گفت کسری که کرده²⁵ چه به
 چه بهتر کزو باز داریم چنگ²⁷ 2620

ز بخشش فزونی ندانند نه کاست
 ستاره بگوید که چونست و چند
 همه بهر او شوربختی بود
 چنین داد پاسخ که سنگ³ گناه
 ز گفته‌ها هم ز کردارها
 که باشد⁶ و را هر کسی⁷ بدکنش
 ستیبه‌پیدن مردم بیگناه⁸
 دریغ آیدش پوشش¹⁰ و پرورش
 بگفتن ندارند¹³ آواز¹⁴ نرم
 و گر تنگ دستان بلندی کنند
 چه بر نابکار¹⁶ چه بر شهریار
 که هم آشکارست و هم در¹⁸ نهفت
 روانرا بدان چیمز روشن کند
 بگیتی²¹ نیابد جز از²² آفرین
 بود دانشی مرد نیکی²³ شناسی²⁴
 چه ناکرده از شاه وز²⁶ مرد مه
 گرفته²⁸ چه بهتر²⁹ ز بهر درنگ

بهترین K-⁴ ننگ از K-هنگ-³ بیک K-² ندانند ز بن یک سخن نیز-¹ L-
 K- برگناه-⁸ L, VI خوانند هر کس ورا-⁷ K-⁶ I, IV, VI خواند-⁵ K- سنگ-⁵ بتری-⁵ VI
 (в тексте конъектура); K- доб.: ستیبه‌پنده با مردم نیکخواه-⁸ I, IV مردمان برگناه

پپرسید ازو شهریار جوان * که خواری کرا بیشتر در جهان
 چنین داد پاسخ بوزرجه‌هر * که ای شاه با داد و با رای و مهر
 I, IV-¹³ ندانند-¹² VI زبانی-¹¹ IV پوزش-¹⁰ I, IV, VI نیکی-⁹ L-⁹ (!) L-
 K, I, IV, ¹⁸ گیتی-¹⁷ L-¹⁷ چه بر پایکاری-¹⁶ K-¹⁶ شرمست-¹⁵ K-¹⁵ آوای-¹⁴ IV ندانند
 I, ²² ز گیتی-²¹ I, IV, VI برین-²⁰ K, I, IV, VI ازو-¹⁹ L-¹⁹ هم از آشکارا هم اندر-¹⁸ VI
 و از-²⁶ K, IV, VI کردن-²⁵ VI یزدان‌شناسی-²⁴ VI نیکو-²³ L-²³ بجز-²² VI مگر-²¹ IV
 بهره-²⁹ VI گرفتن-²⁸ I, IV چه بهتر ز فرمودن و بوم جنگ(!)-²⁷ VI-²⁷

- 2585 چنین داد پاسخ که برترمنش¹ همان نیز کاواز دارد درشت³ بپرسید⁵ تا جاودان دوست کیست چنین داد پاسخ که کردار نیک چه ماند بدو گفت جاوید چیز⁷ چنین داد پاسخ که انباز⁸ مرد بدو گفت کسری چه¹¹ روشنترست¹² چنین گفت کین جان دانا بود بدو گفت شاه ای خداوند مهر چنین گفت کان¹⁶ شاه بخشنده دست بپرسید و گفتا چه¹⁷ با زیبتر چنین داد پاسخ که ای پادشا چو کردار با¹⁹ ناسپاسان کنی بدو گفت اندر²⁰ چه چیزست رنج بدو داد پاسخ که ای شهریار پرستنده²³ شاه بدخو ز رنج²³ بپرسید و گفتی²⁵ چه دیدی²⁶ شکفت چنین گفت با شاه بوزرجه مهر یکی مرد بینیم²⁸ با دستگاه
- که باشد فراوان بدو² سرزنش پر آژنگ رخساره و بسته مشت⁴ ز درد جدایی که خواهد گریست⁶ نخواهد جدا بودن از یار نیک که آن چیز کمی نگیرد بنیز نه کاهد نه سوزد⁹ نه ترسند¹⁰ ز درد که بر تارک هر کسی¹³ افسرست که بر¹⁴ آرزوها توانا بود¹⁵ چه باشد بپهنا فزون از سپهر و دیگر دل مرد یزدان پرست کزان بر فرازد خردمند¹⁸ سر مده گنج هرگز بناپارسا همی خشت خشک اندر آب افگنی کزو کم شود مرد را آز گنج²¹ همیشه دلت باد چون نوبهار²² نخواهد تن و زندگانی و گنج²⁴ کزان برتر اندازه نتوان گرفت که یکسر شکفتست کار²⁷ سپهر کلاهی رسیده با بر سپاه

رخسار و بسته درشت—K⁴ کار دارد درست—K³ برو—K² ای بر منش—K¹ (нет рифмы); I, IV—بدو گفت—K⁵ I, 2587—2589 оп. که—I, IV¹¹ بکاهد ز سود و بترسد—IV¹⁰ ز سود و—I⁹ آباد—K⁸ نیز—K⁷ L—обратный порядок мира. که با—I, IV¹⁵ ابر—K¹⁴ سری—IV¹³ نوشین ترست—K¹² به [ز—K] خورشید—K, I, IV¹⁸ بپرسید گفتی چه—I, IV¹⁷ که—K¹⁷ بگفتی یکی—I, IV¹⁶ نخواهد کزو کم—I, IV²⁰ روز گنج—K²⁰ ایذر—K, IV²⁰ بی—L¹⁹ بتن زندگانی و رنج—L²⁴ پر جور و رنج—K²³ L—6. оп. شود آز گنج (нет рифмы). I, IV²⁵ بپرسید گفتا—I, IV²⁵ گردان—K, I, VI²⁸ جدایی—K²⁶ بپرسید گفتا—I, IV²⁵ بی نی تو

یکی آنک اندیشید¹ از روز بد
 بترسد ز کار فریبنده دوست
 سه دیگر ز بیدادگر شهریار³
 چه نیکو⁵ بود گردش روزگار
 2570 جهان روشن و⁷ پادشا دادگر
 بپرسیدش از دین و از¹⁰ راستی
 بدو گفت شاهها بدینی گرای
 هممان دوری¹³ از کژی و راه دیو
 بفرممان یزدان نهاده دو گوش
 2575 ازان پس بپرسیدش از¹⁷ پادشا
 کن ایشان کدامست پیروز بخت
 چنین گفت کان کو بود دادگر
 بپرسیدش از دوستان¹⁸ کهن
 چنین داد پاسخ که از مرد دوست
 2580 نخواهد بتو بد²¹ آازم کس
 بدو گفت کسری کرا پیش دوست
 چنین داد پاسخ که از نیکدل
 دگر آنکسی کو نوازنده تر
 بپرسید دشمن کرا بیش تر

مگر بیگانه بر تنش² بد رسد
 که با مغز جان خواهد و خون و پوست
 که بیگار بستاند از مرد کار⁴
 خرد یافته⁶ مرد آموزگار
 ز گردون نیابی⁸ فزون زین⁹ هنر
 کزو دور باشد بد و¹¹ کاستی
 کزو نگسلد یاد کرد¹² خدای
 بترسی از جهانیان و¹⁴ کیهان خدیو¹⁵
 وزیشان نباشد کسی با خروش¹⁶
 که فرمانرواست بر پارسا
 که باشد بگیتی سزاوار تخت
 خرد دارد و رای و شرم و هنر
 که باشند همکوشه¹⁹ و یک سخن²⁰
 جوانمردی و داد دادن نکوست
 بسختی بود یار و فریادزی
 که با او یکی بود از مغز و²² پوست
 جدایی نخواهد جز²³ از دل گسل²⁴
 نکوتر بکردار و²⁵ سازنده تر²⁶
 که باشد بدو بر بداندیش تر²⁷

که بیگار نشناسد—Л, I, IV, VI⁴ پادشا—Л, I, IV, VI³ سرش—VI² اندیشه—I, IV¹
 فزون زین—VI⁹ ندانی—K نیابد—Л⁸ ار—K⁷ راه—I, IV, K⁶ گونه—Л⁵ از پارسا
 دور—K, I, IV¹³ یادگار—Л¹² بدکژی و—VI, K¹¹ و—VI, K¹⁰ نیابی
 134 бб. и вместо них даёт VI—оп. 24 бб. بترسند یکسر ز—I, IV¹⁵ بترسد ز کسری و—K¹⁴
 بپرسید زو—Л¹⁷ کسی را نبد دین فروش—I دین فروش—K, IV¹⁶ (с 3962 и далее).
 نخواهند—K²¹ هم سخن—I, IV²⁰ باشد همه کو شه—Л¹⁹ بپرسید از روزگار—Л¹⁸
 (в тексте конъектура). کزیشان باشد ورا خون—I, IV²⁴ با خون و—Л, K²² بمود
 27 Л—تازنده تر—Л²⁶ و—I²⁵ (нет рифмы). خود—Л, K²³ I, IV²⁴
 کرا پیش دشمن بدو گفت شاه * بتر دشمنی در ورا چیست راه

- چنین گفت کان کو ز کار¹ بزرگ
 2550 بپرسید ازو شاه نوشین روان
 که دانی که بی نام و آرایشست
 بدو گفت مرد فراوان گناه
 بپرسید و گفتش که برگوی راست
 چنین داد پاسخ که آن⁷ تیره ترگ
 2555 پیشیمان شود دل کند⁸ پرهراس
 و دیگر که کردار دارد بسی⁹
 بپرسید و¹² گفت ای¹³ خرد یافته
 چه دانی کزو تن¹⁵ بود سودمند
 چنین داد پاسخ که نادرست¹⁷
 2560 چو از درد روزی بسستی بود²⁰
 بپرسید و گفتش که از آرزوی²³
 بدو گفت چون سرفرازی بود
 چو از²⁷ بینبازی بود نادرست
 ازان پس چنین²⁹ گفت با³⁰ رهنمون
 2565 چنین داد پاسخ که این را سه روی³²
- ببفتد بماند نژند و سترگ²
 که ای مرد دانا و روشن روان³
 که او از در مهر⁴ و بخشایشست
 گنهکار⁵ درویش و بی دستگاه⁶
 که تا از گذشته پیشیمان کراست
 که بر سر نهد پادشا روز مرگ
 که جانش ببزدان بود ناسپاس
 بنزدیک آن ناسپاسان¹⁰ کسی¹¹
 هنرها یک اندر دگر بافته¹⁴
 همان بر دل¹⁶ هر کسی ارجمند
 که دلرا جز از¹⁸ شادمانی نجست¹⁹
 همه²¹ آرزو²² تندرستی بود
 چه بیشست پیدا کن ای نیکخوی²⁴
 همه آرزو بی نیازی²⁵ بود²⁶
 نباید جز از کام دل چیز جست²⁸
 که بر³¹ دل چه اندیشه آید فزون
 بسازد خردمند با راه جوی

¹ I, IV—گاه ² K—

بگفتا کسی کو بود دین درست * نباید جز کام دل هر چه جست
 I, IV—⁴ بخت بینا و بخت جوان—³ I, IV—⁵ بینا و بختیت جوان—⁶ VI—66. 2549—2550 оп.
 I, IV—⁹ با دلی—⁸ I, IV—⁷ ای—⁶ VI—⁵ با دستگاه—⁴ I, IV—³ و—² I, IV—¹ اورا ز دل مهر
 بد اندر دگر تافته—¹⁴ K—¹³ آن—¹² VI—¹¹ و—¹⁰ I, IV—⁹ کسی
 چون تندرست—¹⁷ K, I, IV—¹⁶ تن—¹⁵ VI—¹⁴ که روشن—¹³ I, IV—¹² که تین زو—¹¹ K—¹⁰ کز از تن (!)—⁹ I, IV—⁸ بپاید
 بپاید جز از کام دل هر—¹⁹ K—¹⁸ بگیتی بجز—¹⁷ VI—¹⁶ بود دل خوش از—¹⁵ I, IV—¹⁴ تا تندرست—¹³ VI—¹² آرزو—¹¹ IV, VI—¹⁰ آرزوی—⁹ I, IV—⁸ همان—⁷ I, IV—⁶ روزیش پستی بود—⁵ VI—⁴ چه جست
 I, IV—²⁶ L—²⁵ ب. переставлен—²⁴ L—²³ همه از پی بینبازی—²² K—²¹ (нет рифмы);²⁰ I, IV—¹⁹ سرفرازی—¹⁸ L—¹⁷ نیکخو—¹⁶ IV, VI—¹⁵ این هر—¹⁴ L—¹³ ب. оп.¹² VI—¹¹ با—¹⁰ K—⁹ بدو—⁸ K—⁷ ای—⁶ VI—⁵ در—⁴ I, IV—³ سه روی

چنین داد پاسخ که دانای پیر
 بدو گفت کسری که رامش¹ کراست
 چنین⁵ داد پاسخ که هر⁶ کو ز بیم⁷ 2535
 بدو گفت مارا ستایش بچیسست
 چنین داد پاسخ که اورا⁸ نیاز⁹
 همان رشک و کینش نباشد¹² نهان
 ز مرد شکیم با پیرسید شاه
 چنین گفت کان کس که نومید گشت 2540
 دگر آنک روزش بماید¹⁶ شمرد
 بدو گفت غم در¹⁹ دل کیست بیش
 چنین داد پاسخ که آنکو ز تخت²²
 پیرسید ازو شهریار بلند
 چنین²⁵ گفت کان²⁶ کو خردمند نیست 2545
 پیرسید شاه از دل مستمند²⁸
 بدو گفت با دانشی³¹ پارسا
 پیرسید³⁴ نومیدتر کس کدام
 که با آزمایش بود یادگیر
 که دارد بشادی همی² پشت³ راست⁴
 بود ایمن و باشدش ز و سیم
 بنزدیک هر کس پسندیده کیست
 پیوشد همی¹⁰ رشک با ننگ و آزار¹¹
 پسندیده او باشد اندر جهان
 که از صبر¹³ دارد بسر بر کلاه
 دل تیره رایش چو¹⁴ خورشید¹⁵ گشت
 بکار¹⁷ بزرگ اندرون دست برد¹⁸
 کز اندوه²⁰ سیر آید از جان²¹ خویش
 پیفتاد و نومید گردد ز بخت²³
 که از ما که²⁴ دارد دلی دردمند
 توانگر کشی از بخت²⁷ فرزند نیست
 نشسته بگرم²⁹ اندرون بی گزند³⁰
 که گردد برو³² ابله³³ پادشا
 که دارد توانایی و نیک³⁵ نام

2533—VI—66. 4 گفت I—3 همان K—بشاهی همی—IV, I, K 2 دانش—IV, I, K 1

2534 оп. 5 بدو—K 6 او—VI آن—K, I, IV 7 بیم—K 8 آنکو—K, I, IV, VI 9 نیاز—K, IV بدو—K, I, IV, VI 10 همان 11 K—доб.:

بدو گفت کاندز جهان سربسر * کدامست مرد پسندیده تر
 ز تخت و ز—I ز بخت او و جانش—K 14 کبر—I, IV 13 همانند—I, VI همانند—K, IV 12
 [روشن—I]—I, I 16 بخت و بجان همچو جمشید—VI 15 ز بخت و ز جانش—IV جانش
 66—VI 18 بکاری—K 17 (в тексте конъектура) نباید—IV بدورشی نماید(!)—K نماید(!)
 2541—2543 оп. 19 درد—K 20 انداز—I, IV 21 کار—I, IV 22 بخت—I, IV 23
 دردمند—VI 28 کسی را که—K, I, IV, VI 27 آن—VI 26 بدو—VI 25 تا از که—I, IV 24 تخت
 34 K, I بدو آنگهی—K 33 بدو—I, IV 32 دانش—VI 31 باگزند—I, IV, VI 30 بدو—VI 29
 ننگ و—K 35 بدو [دگر—K] گفت—IV

- بدو گفت کاذر جهان مستمند¹ 2515
 چنمین داد پاسخ که درویش زشت
 بپرسید و³ گفتا که بدبخت کیست
 چنمین داد پاسخ که داننده مرد
 بپرسید ازو گفت خرسند کیست
 چنمین داد پاسخ که آن کس که مهر
 بدو گفت ما را چه شایسته‌تر 2520
 بپرسید ازو گفت آهسته کیست
 چنمین داد پاسخ که از عیب‌جوی¹¹
 بنزدیک او شرم و آهستگی¹⁴
 بپرسید ازو نامور شهریار
 چنمین گفت کان کس که کوشا ترست¹⁸ 2525
 بپرسید ازو شهریار جهان
 چنمین داد پاسخ که از آگاهی
 مگر آنک گفتند خاکست²² جای
 بدو گفت کسری که آباد شهر
 چنمین داد پاسخ که آباد جای 2530
 بپرسید کسری که بیدارتر²⁵
 بگیتی²⁷ کدامست با مین بگوی
- کدامست بد روز و ناسودمند
 که نه کام² یابد نه خرم بهشت
 که همواره⁴ از درد باید گریست⁵
 که دارد ز کردار بد روی زرد
 بمیشی ز چیز آرزومند کیست⁶
 ندارد برین⁷ گرد گردان⁸ سپهر
 چنمین گفت کان کس که آهسته‌تر⁹
 که بر تیز مردم باید گریست¹⁰
 نگر تا که¹² پیچد سر از گفتگوی¹³
 هنرمندی¹⁵ و رای و شایستگی¹⁶
 که از مردمان¹⁷ کیست امیدوار
 دو گوشش¹⁹ بدانش نبوشا ترست²⁰
 از²¹ آگاهی نیک و بد در جهان
 فراوان بود کث و مغزش تهی
 ندانم چه گویم ز²³ دیگر سرای
 کدامست و مازو چه داریم بهر
 ز داد جهاندار باشد بپای²⁴
 پسندیده‌تر مرد و هشیارتر²⁶
 که بفزاید از دانشی²⁸ آبروی

1 I, IV— оп. و 3 K, I, IV— نام 2 K— (размер нарушен и нет рифмы) ناسودمند VI—¹

2518—2519 оп. 6 K, VI— بمیشی ز چیز آرزومند چیست 5 K— هم زارش VI— هموارش

7 Л— (метр нарушен); IV— (метр нарушен); کردار (!) 8 Л— برو K— بدو 7

9 K—66. 2520—2523 стоят перед б. 2496; I, IV— بایسته‌تر 10 VI— оп. б. и вместо него

11 Л— оп. б. и вместо него 12 Л, K, I, IV— چه VI— (в тексте по T). نه 13 Л— هم از 14

15 I, IV, VI— خردمندی 16 K, I, IV, VI— доб. است 17 K, I, IV, VI— доб. است 18 K, I, IV, VI— доб. است 19

20 Л— 21 K, I— 22 Л— 23 K, I, IV, VI— 24 VI— 66. 2530—2531 оп. 25 Л— 26 Л— 27 VI— 28 K—

29 K— 30 Л— 31 K, I, IV, VI— 32 Л— 33 K, I, IV, VI— 34 Л— 35 K, I, IV, VI— 36 Л— 37 K, I, IV, VI— 38

39 K, I, IV, VI— 40 Л— 41 K, I, IV, VI— 42 Л— 43 K, I, IV, VI— 44 Л— 45 K, I, IV, VI— 46

47 K, I, IV, VI— 48 Л— 49 K, I, IV, VI— 50 Л— 51 K, I, IV, VI— 52 Л— 53 K, I, IV, VI— 54

55 K, I, IV, VI— 56 Л— 57 K, I, IV, VI— 58 Л— 59 K, I, IV, VI— 60 Л— 61 K, I, IV, VI— 62

63 K, I, IV, VI— 64 Л— 65 K, I, IV, VI— 66 Л— 67 K, I, IV, VI— 68 Л— 69 K, I, IV, VI— 70

- 2495 گهر¹ بی هنر زار و خوارست و سست
بدو گفت جانرا زدودن بچیمست
بگویم کنون گفتهها⁴ سربسر
خرد مرد را⁷ خلعت ایزدیست
هنرمند کنز⁹ خویشتن در شگفت
همان خوش منش مردم خویشدار¹⁰ 2500
اگر بغشش و دانش و رسم و داد
بزرگی و افزونی و راستی
ازان¹⁸ پس پرسید کسری ازوی
بزرگی بکوشش بود گر¹⁴ بخت
چنین داد پاسخ که بخت و هنر 2505
چنان چون تن و جان¹⁷ که یارند و جفت
همان کالبد مرد را پوششست¹⁹
بکوشش نیاید²¹ بزرگی بجای
و دیگر که گیتی فسانهست و باد²²
چو بیدار گردد نبینند²⁴ چشم 2510
دگر پرسشی برگشاد از نهفت
چنین داد پاسخ که شاهی که تخت
اگر دادگر باشد و نیک نام
- بفرهنگ باشد روان تن درست²
هنرهای تن را³ ستودن بچیمست
اگر یاد گیری⁵ همه⁶ در بدر
ز اندیشه دورست و دور از بدیست⁸
بماند هنر زو نیاید گرفت
نیاشد بچشم خردمند خوار
خردمند گردد آورد¹¹ با نژاد
همی گیرد از خوی بد کاستی¹²
که ای نامور مرد فرهنگ جوی
که¹⁵ یابد جهاندار ازو تاج و تخت
چنانند چون¹⁶ جفت با یکدگر
تنومند پیدا و جان در¹⁸ نهفت
اگر بخت بیدار در کوششست²⁰
مگر بخت نیکش بود رهنمای
چو خوابی که بیننده دارد بیداد²³
اگر نیکویی دید اگر²⁵ درد و خشم
بدانست ستوده²⁶ کدامست گفت²⁷
بیاراید و زور یابد ز بخت
بیابد ز گفتار و کردار²⁸ کام²⁹

گفت من — K, I, IV, VI — اورا³ K — 2 K — 2518 — 2523 текста. ¹ I — که هر
2495 IV — 8 خود یکی — I, IV, VI — کو یکی — K⁷ ز من — K, I, IV, VI — ⁶ گیرد — IV⁵
заголовки: سوال کردن نوشین روان از بوزرجمهر I, IV, VI — پیش کار — K¹⁰ از — K⁹ سوال کردن نوشین روان از بوزرجمهر
که کین آورد کژی و کاستی — I, IV¹² و با دانش و — VI خردمند را آورد — K¹¹ خویش کار
و بیدار — Л¹⁸ کاتش و باد — K¹⁷ هم — VI¹⁶ چو — Л¹⁵ یا — K, VI¹⁴ وزان — I, IV, VI¹³
پوششست — K, I, IV, VI²⁰ کوششست — K, I, IV, VI¹⁹ بیدار و جان در — K, IV, VI¹⁸ و جانرا
چو خواهی — I, IV — چنان دان که بیننده جانست و بس — Л²³ بس — Л²² نیاید — VI²¹
ستودن — Л²⁶ بیند ار — VI دید و گر — I, IV²⁵ نگیرد — Л²⁴ که گیرنده گیرد بیداد
²⁷ جفت — Л²⁷ (нет рифмы). نام — K²⁹ کردار و گفتار — Л²⁸ 29

- بنزدیک او رای و شرم¹ اندکیست
 2460 ز دانا بپرسید پس شهریار
 بپنده چه دادست³ کیهان خدیو
 چنین داد پاسخ که دست خرد
 خرد باد جان ترا رهنمون
 ز شمشیر دیوان⁷ خرد جوشنست
 2465 گذشته سخن یباد دارد¹⁰ خرد
 و گر خود بود¹² آنک خوانیم خیم¹³
 جهان خوش بود بر دل نیک خوی
 سخنهای باینده¹⁸ گویم¹⁹ کنون
 همیشة خردمند و²¹ امیدوار²²
 2470 نیندیشد از کار بد یک زمان
 دگر هر که²⁵ خشنود باشد بگنج
 کسی کو بگنج و²⁶ درم ننگرد
 دگر دین یزدان پرستست و²⁷ بس
 ز فرمان یزدان نگردد²⁸ سرش
 2475 برین همنشانست پرهیز نیز

K-⁴ بپندد چرا دست-K³ بچشم-² شرم و رای-VI-بزم و رزم-K¹
 VI-بدانشی روانرا همی پرورد-I, IV-هریمنان نگذرد-K⁵ بنده
 چنین پاسخی داد پس مرد دین * که ای شاه با دانشی و با آفرین
 I, IV-66 در قنست-K⁹ دانا بدو-K⁸ دیو از-K⁷ 6. стоит после 6. 2465. K, VI-⁶
 2464-2465 оп. 10 راز دارد-VI باز یابد-K¹⁰ 11 خرد-K, VI-¹¹ 12 خویر-K¹² 13 I, IV-¹³
 17 VI-6. оп. 16 از-K, VI-¹⁶ 15 نتابد-K¹⁵ 14 I, IV-¹⁴ 17 VI-6. оп. 18 K, I, IV, VI-¹⁸
 22 VI-²² 21 I, IV-²¹ 20 که جانرا-VI²⁰ 19 بپند-VI¹⁹ 24 بجز-I, IV, VI-²⁴
 27 I, IV, VI-²⁷ 26 هرچ-I, K, VI-²⁶ 25 هرچ-I, K, VI-²⁵ 28 برینست و-K²⁸ 29 K, I, IV, VI-²⁹
 30 بفروشد-IV³⁰ 28 K-²⁸ اگر در-K²⁸

کزیشان خرد را بپایید گریست
 دو دیوند با زور و³ گردن فراز⁴
 چو نهم⁵ و دو روی⁶ و ناپاک دین
 بنیکی و هم نیست⁹ یزدان شناس
 کدامست آهرمن زورمند
 ستمکاره دیوی بود دیرساز
 همه در فزونیش باشد بسیج¹³
 همی¹⁵ کور بینند و رخساره زرد¹⁶
 یکی دردمندی بود بی پزشک
 بتندی²⁰ شود جان او دردمند
 همیشه بهد کرده چنگال تیز
 ز مردم بتابد گه خشم هوش²³
 دژ آگاه دیوی پرآزنگ چهر²⁵
 نداند²⁷ نراند سخن با²⁸ فروغ
 بریده دل از بیم³⁰ کیهان خدیو
 بکوشد که³³ پیوستگی بشکرد³⁴
 نباشد خردمند و نیکی شناس

بدو گفت کسری که ده¹ دیو چیست²
 چنین داد پاسخ که آرز و نیاز
 دگر خشم و رشکست و ننگست و کین
 2445 ده⁷ آنک از⁸ کسی ندارد سپاسی
 بدو گفت ازین¹⁰ شوم ده باگزند¹¹
 چنین داد پاسخ بکسری که آرز
 که اورا نبینند خشنود ایج¹²
 نیاز آنک اورا ز¹⁴ اندوه و درد
 2450 کزین¹⁷ بگزری خسرو¹⁸ دیو رشک
 اگر در زمانه کسی بی گزند¹⁹
 دگر ننگ دیوی بود با ستیز²¹
 دگر دیو کینست پرخشم و جوش²²
 نه بخشایش آرد پرویز²⁴ نه مهر
 2455 دگر دیو نهم²⁶ کو جز دروغ
 بماند²⁹ سخن چین و دو روی دیو
 میان دو تن کین و جنگ³¹ آورد³²
 دگر دیو بی دانش و³⁵ ناسپاسی

رمام — IV⁵ بدگوهر کینه ساز — VI⁴ و — I, IV³ کیست — VI² کسری ره — K¹
 K¹¹ کین — I, IV¹⁰ همونبست — I⁹ زو — IV⁸ دگر — K دوم — I⁷ و روزی — K⁶
 هیچ — K¹³ هیچ — I, IV, VI¹² شومتر ده گزند — IV پرگزند — I, VI ازین دیوها پرگزند
 چو زین — VI¹⁷ ب. — VI¹⁶ همه — I, IV¹⁵ از — K¹⁴ (нет рифмы, метр нарушен).
 K²¹ I, IV, VI²⁰ کسی را گزند — VI پرگزند — K¹⁹ باشد آن — I¹⁸
 برآرد — I, IV²³ چشم — K²² جوش و خشم — VI خشمست پر جوش و خشم — K²² پرستیز
 بکین بر — K²⁴ I, IV²⁴ نه بخشایش آرد بکس بر نه خشم — VI بناکه خروش
 نگوید — VI²⁷ آنست — VI رمام — IV دو روی — I²⁶ K²⁶ VI²⁶ دیوست ارزنگ چهر — K²⁵
 ببرد دل از ترس — VI ترس — K³⁰ I, IV²⁹ K²⁹ I, IV, VI²⁹ پر — I, IV²⁸ I, IV²⁸ جز — I²⁸
 کوشندگی — IV بشکند — K³⁴ I, VI³⁴ بکوشید و — I, IV³³ I, IV³³ افگند — K³² I, IV, VI³² خشم — VI³¹
 و — K³⁵ I, IV³⁵ K³⁵ I, IV³⁵ بشکند

بدو گفت فرمان یزدان بهیست¹
 2425 در برتری³ راه آهرمنست⁴
 خنک در جهان مرد پیمان⁵ منش
 چو جاننش⁷ تنش را نگهبان بود
 بماند بدو⁸ رادی و راستی
 هران چیز کان¹⁰ بهرۀ تن بود
 2430 ازین هر دو چیز نداد دریغ
 کسی کو بود بر خرد پادشا
 سخن نشنو از¹⁴ مرد افزون منش
 چو خستو بیاید¹⁶ بدیگر سرای
 کزین بگذری سفلۀ آنرا شناس
 2435 دریغ آیدش بهرۀ تن ز تن¹⁸
 همان²⁰ بهر²¹ جاننش که دانش بود
 بپرسید کسی که از کهتران²²
 چنین گفت کان کس که دانا ترست
 کدامست²⁵ دانا بدو شاه گفت
 2440 چنین گفت کان کو بفرمان دیو
 دهاند اهرمن هم بنیروی³⁰ شیر

بدتری — IV تیزی — K³ بدو — I, IV, VI — K² کسی کو سزاوار شاهنشاهیست — JI¹
— I, IV, K, JI⁸ خاقان — JI⁷ پیراهنشی — I, VI, K⁶ برقر — VI⁵ اهریمنست — IV, K⁴
— б. оп. I, IV¹³ فراند — K¹² یا — I, IV, VI, K¹¹ کز — VI¹⁰ بگوید — IV⁹ کنون
که چون تو بیاید — JI¹⁶ مسکنش — JI¹⁵ نشنود — VI مشنو از — I, IV دشنو از (!) — K
و — JI²¹ هم از — I, IV²⁰ ز — I-оп.¹⁹ یتن — JI¹⁸ بدان — VI ترا — JI¹⁷ نباشد — VI
اندازه بهتران — I, IV اندازه بهتران — K²³ موبدان — VI مهتران — I, IV, K²² بهره بر — K
K²⁸ برد — IV²⁷ رایش — K²⁶ JI²⁵ — неразборчиво. آرزوی — JI²⁴ اندازه بر بخردان — VI
I, IV, VI — доб.:²⁹ K, VI — доб.

کسی را همی خیره فرمان برد * که خصم روانست و آن خرد
ده اهریمنند این بنیرو چو³⁰ K-

- گر ایدونک درویش باشد برنج
 ز روی ریا هرچ³ گردد آورد
 2410 شود خاک و بی بر شود رنج اوی⁴
 نه فرزندان ماند نه تخت و کلاه
 چو بنشینند آن جستن و باد اوی⁹
 بدین¹² کار چون بگذرد روزگار
 ز گیتی دو چیزست جاوید¹⁵ بس
 2415 سخن گفتن نغز و کردار نیک
 بدین²⁰ سان بود گردش روزگار
 مکن شهریارا گنه تا توان
 بی آزاری و سودمندی گزین
 ز من یادگارست چندی²⁴ سخن
 2420 چو بگشاد روشن دل شهریار
 بدو گفت فرخ کدامست مرد
 چنین گفت کانکو بود بیگناه²⁷
 پسر سیدش²⁸ از کژی و راه دیو
- فراز آرد از¹ هر سویی نام و گنج²
 ز صد سال بودنش بر نگذرد
 بدشمن بماند همه⁵ گنج اوی⁶
 نه ایوان⁷ شاهي نه گنج و سپاه⁸
 ز گیتی نگیرد¹⁰ کسی یاد اوی¹¹
 ازو نام نیکی¹³ بود یادگار¹⁴
 دگر هرچ باشد نماند بکس¹⁶
 نگرده¹⁷ کهن¹⁸ تا جهانست ریک¹⁹
 خنک مرد با شرم و²¹ پرهیزگار
 بویژه²² کزو شرم دارد روان
 که اینست فرهنگ آیین و دین²³
 گمانم که هرگز نگرده کهن
 فراوان سخن کرد زو²⁵ خواستار
 که دارد دلی شاد بی²⁶ باد سرد
 نبردست آهرمن اورا ز راه
 ز راه²⁹ جهاندار کیهان خدیو

ز روی ز ناروی—I ز روی و ز بازوی—K³ نام گنج—IV تاج و گنج—K² آورد—IV, VI, I
 رسد—VI همان—I, IV⁵ او—K, VI⁴ چو از زور بازو به—VI ز روی و ز یاروی—IV
 IV—رای اوی—Л⁹ VI—б. переставлен с пред. VI⁸ آوای—K⁷ او—K, VI⁶ بیگمان
 VI—جای اوی—Л¹¹ بگیزد بگیتی—Л¹⁰ جستن باد او—VI جنبش و باد اوی
 K—¹⁵ چنان مرد با شرم پرهیزکار—VI¹⁴ نیکو—I, IV¹³ برین—K, I, IV, VI¹² او
 وریک—K¹⁹ چنان—IV¹⁸ بماند—I, IV¹⁷ نماند—Л¹⁶ VI—66. 2414—2416 оп. و¹⁵ доб.
 K, I, IV—доб.:

ز خورشید وز باد وز آب و خاک * نگرده تمه نام و گفستار پای
 I, IV—آیین و فرهنگ دین—K²³ گناهی—K, I, IV²² و I, IV—оп.²¹ چو زین—K²⁰
 به—K—با—Л, I, IV²⁸ ازو—K, I, IV, VI²⁵ چندین—I, IV, VI²⁴ آیین و فرجام دین
 بترسد—IV پسر سید—I²⁸ هر آن کس که او چیره شد برگناه—Л²⁷ (метр нарушен).
 راز—Л²⁹ پس

نپاشد بران¹ شاه همداستان بدر بر² نخواهد جز از³ راستان
هر آن کسی که نپسندد این⁴ راه ما مبادا که باشد بدرگاه ما⁵

* *

*

جهاندار یک روز بنشست شاد 2395
سخن گفت خندان و بگشاد چهر
یکی آفرین کرد بر کردگار⁸
چنین گفت کای داور تازه‌روی¹⁰
خجسته شهنشاه پیروزگر¹³
نیشتم¹⁵ سخن چند بر پهلوی
2400 سپردم¹⁷ بگنجور تا روزگار
بدیدم که این گنبد دیرساز
اگر مرد برخیزد از تخت بزم
زمین را بپردازد¹⁹ از دشمنان
شود پادشا بر جهان سربسر
2405 شود دستگاهش چو خواهد²¹ فراخ
نهد گنج و²³ فرزند گرد آورد
فراز آورد لشکر و خواسته

بزرگان دانسته را بار داد⁶
بر تخت بنشست⁷ بوزرجمهر
خداوند پیروز و پروردگار⁹
که بر¹¹ تو نیابد سخن زشتگوی¹²
جهاندار با دانش و باگهر¹⁴
ابر¹⁶ دفتر و کاغذ خسروی
برآید بخواند مگر شهریار
نخواهد همی لب گشادن¹⁸ براز
نهد بر کف خویش جانرا برزم
شود ایمن از رنج آهرمنان²⁰
بیابد سخن‌ها همه در بدر
کند گلشن و باغ و میدان²² و کاخ
بسی روز بر آرزو²⁴ بشمرد²⁵
شود کاخ و ایوانش آراسته

VI-⁴ نخواند بجز VI- بجز K-³ برین بر VI- بدرگاه K-² همی K, I, IV, VI-¹
حدیث K- سخن گفتن بوزرجمهر پیش کسری I-⁵ Доб. заголовки: Л, I او نپسندد او
سوال VI- گفتار اندر پندنامه برزیجمهر شاه نوشین روانرا IV- بوزرجمهر با شاه کسری
K, I, IV-⁹ شهریار K, I, IV-⁸ بنشاند VI-⁷ کرد یاد VI-⁶ و جواب برزیجمهر و کسری
K, VI-¹² از K-¹¹ راستگوی VI-¹⁰ K, VI-⁶ ب. оп. که شد دل بکردار خرم بهار I, IV-
جهاندار بادانش و-¹⁴ K, I, IV-¹³ پیروز بخت K, I, IV-^{جست و جوی} I, IV-^{عیبجوی}
گشادن VI-¹⁸ سپرده L-¹⁷ برین I-¹⁶ نوشتم L, IV, VI-¹⁵ پره‌نر VI-^{تاج و تخت}
دست بر [در- K] کار گردن- K, I, IV-²¹ اهریمنان K-²⁰ بدرازد (!) L, K, I-¹⁹ همی لب
نشمرد- K, I-²⁵ با آرزوی L-²⁴ همه گنج K-²³ ایوان VI-²² کارگر دست یابد VI-

- ستایش گرفتند بر¹ رهنمای² هر آن کس که از دانش آگاه بود
رد و موبد و بخردان⁶ ارجمند
چو خورشید گیتی بیماراستی
که ای زیردستان شاه جهان 2380
هر آن کس که از کار دیده ست⁸ رنج
بگویند¹⁰ یکسر بسالار بار
وگر فامخواهی¹² بیاید ز راه¹³
نباید که یابد تهنیدست رنج
کسی کو¹⁷ کند در¹⁸ زن کس نگاه 2385
نبیند مگر چاه و²⁰ دار بلند
وگر اسب یابند جایی²¹ یله
بریزند خونش بران کشتمند
پیاده بماند سوارش²⁴ ز اسب
عرض بستر نام²⁶ دیوان اوی²⁷ 2390
گناهی نباشد کم و³⁰ بیش ازین
- فزایش گرفت از گیاه³ چارپای⁴
ز گویندگان⁵ بر در شاه بود
بداندیشی ترسان ز بیم گزند
خروشی ز درگاه برخاستی
مدارید یک تن بد اندر⁷ نهان
نیابد⁹ باندازه رنج گنج
کز آن کس کند مزد او¹¹ خواستار
درم خواهد از¹⁴ مرد بی دستگاه¹⁵
که گنجور فامش بتوزد ز گنج¹⁶
چو خصمشی بیاید¹⁹ بدرگاه شاه
که با دار تیرست و با چاه بند
که دهقان بدر بر کند زان گله²²
برد گوشت²³ آن کس که یابد گزند
بپوشی رود²⁵ نزد آذرگشسب
بپای²⁸ اندر آرند ایوان اوی²⁹
ز پستر بود آنک بد³¹ پیش ازین³²

Л, K, I, IV, VI—обратный порядок мисра (в тексте конъектура); K—доб.:
1 گرفته برو—Л¹ 2 رهنما—Л² 3 در جهان—VI³ 4 چارپا—Л⁴

بپوشست آمد شد مردمان * بهر جایگاه ساخته خان ومان
او دید بسیار—VI⁸ بدی در—VI⁷ بخرد و موبدان—K⁶ داندگان—VI⁵
کز آن پس کند مرد را—K, IV, VI¹¹ بگویند—I¹⁰ (в тексте конъектура).
VI—بیاید (в тексте конъектура).
ار—Л¹⁴ نباید براه—IV براد—K, I¹³ نامخواهی—VI و امخواهی—K, I, IV¹² [ممر را—VI]
بیاید ز شاه و ز—IV گزارید وام وی از پیش گنج—I بدادی ز گنج—Л¹⁶ بادستگاه—VI¹⁵
K²¹ جای—Л²⁰ بیارد—VI بیاید—Л, I, IV¹⁹ بر—K¹⁸ گر—I, IV¹⁷ اگنده گنج
گوش—Л²³ شکایت کند زان گله—VI کند زو بدر بر گله—I, IV آن غله—Л²² یابد بجایی
نشمرد—VI و I, IV—عرض—Л, K, I²⁶ شود—K, VI²⁵ سوارش بماند—I, IV, VI²⁴
که باشد—VI که باشد کم و—I که باشد برو—K³⁰ او—VI²⁹ بپا—Л²⁸ او—VI²⁷ نام و
IV—б. оп.³² بستر کند وان بود—I³¹ ز کم

- نشستند¹ شاهان ز² آویختن
 2360 جهان پر⁵ شد از فتره ایزدی
 ندانست کس غارت و تاختن
 جهانی بفرمان شاه آمدند
 کسی کو بره بر⁸ درم ریختی
 ز دیبا و دینار بر¹⁰ خشک و آب
 2365 پیوست نامه بهر¹² کشوری
 ز بازارگانان ترک و ز چین¹³
 ز بس نافه¹⁵ مشک و چینی پرند
 شد ایران بکردار خرم بهشت
 جهانی بایران نهادند روی
 2370 گلابست گویی هوارا سرشک
 بیمارید برگل بهنگام نم
 جهان گشت پر سبزه و چارپای
 همه رودهها همچو دریا شده
 بایران زبانها بیاموختند
 2375 ز بازارگانان هر مرز و بوم
- بهر جای بیداد³ خون ریختن⁴
 ببستند گفتی دو دست از⁶ بدی
 دگر دست سوی بدی آختن
 ز کژی و⁷ تباری برآه آمدند
 ازان خواسته دزد⁹ بگریختی
 برخشنده روز و بهنگام خواب¹¹
 بهر¹² نامداری و هر مهتری
 ز سقلاب و هر کشوری همچونین¹⁴
 از¹⁶ آرایش روم وز بوی¹⁷ هندی
 همه خاک عنبر شد و¹⁸ زر خشت
 برآسوده از رنج وز¹⁹ گفت و گوی²⁰
 برآسوده از رنج مرد و پزشک²¹
 نبود کشتورزی ز باران دژم
 در و دشت گل بود و بام و سرای
 پپالیز گلین²² ثریا شده
 روانها بدانش برافروختند²³
 ز ترک و ز چین و ز سقلاب و روم²⁴

¹ K, I, IV— برآسوده ² K— از ³ I, IV— و ⁴ VI— 66. 2359—2363 ⁵ K, I, IV—
 زود ⁶ K— I, IV— از ⁷ L— (метр нарушен). ⁸ K— بید بر ⁹ K— پدر بر ¹⁰ K—
 ز دینار و دیبا ¹¹ K, I, IV— доб.: ¹² K— هر ¹³ K— و ختن ¹⁴ K— انجمن ¹⁵ L— نامه و ¹⁶ K, I, IV— ز ¹⁷ L— بوم ¹⁸ K, I, IV, VI— و ¹⁹ K, I, IV, VI— خاک او عنبر و ²⁰ VI— 6. ²¹ L— رنج ²² K, I, IV, VI—
 در و دشت یکسر پر از خواسته * ²³ K, I, IV, VI— پزشک و درد و پزشک ²⁴ I, IV— روم ²⁵ K, I— بیاموختند ²⁶ K, I— گل چون

- کزین پس فزون‌تر¹ فرستیم چیز
 بپذرفت شاه آنک او دید رنج
 2345 وزان تخت شاه اندر آمد باسب⁴
 چو از دور جای پرستش بدید
 فرود آمد از اسب برسم بدست
 همان⁷ پیشی آتش⁸ ستایش⁹ گرفت
 همه زر و گوهر فزونی که برد
 2350 پراگند بر موبدان سیم و¹² زر
 همه موبدان زو توانگر شدند
 بزمزم همی خواندند آفرین
 وزانجا پیامد سوی طیسفون
 ز بس خواسته کان¹⁴ پراگنده شد
 2355 وزان شهر سوی مداین کشید
 گلدستان چین با چهل اوستاد
 چو کسری پیامد بر تخت خویش
 جهان چون بهشتی شد آراسته

چنان چون بود در خور—K³ باج بر باج—IV باژ بد تاج—I² فزون زین—K¹
 تا سوی آن فر و—I, IV⁵ بتخت—I, IV⁴ که باباژ و باساو تا بست نیز—VI تاج نیز
 —K, I, IV, VI⁹ یزدان—K⁸ وزان—IV نوان—I, VI⁷ روان—K⁷ همی رفت—K⁶ بخت
 سپاهی—I, IV¹³ و—IV¹² او بر شمرد—VI¹¹ ستایش—K, I, IV, VI¹⁰ نیایش
 —K, I, IV—دوب.: پس پشت و پیش اندرون

بهر شهر کاندل شدی دادگر * بدرویش دادی بسی سیم و زر
 —K—دوب.:¹⁶ ز گنج—K, I, IV, VI¹⁵ کشی—K, I, IV, VI¹⁴

دو هفته نبودند در طیسفون * سپاهی پس پشت و پیش اندرون
 I, IV—دوب.:

دو هفته نبود اندرین طیسفون * ز لشکر زمین چون که بیستون
 و وز خاسته—VI²⁰ هشپار—VI همباز—I¹⁹ از—K, I¹⁸ 66. 2355—2358 оп. IV—¹⁷

- بدان شهر¹ شد شهریار² بزرگ
 بفر جهاندار کسری سپهر
 بشهری کجا برگذشتی سپاه
 نجستی کسی⁷ از کسی نان و آب
 2330 برینسان¹¹ همی گرد گیتی بگشت
 جهان دید یکسر پر از کشتمند
 زمینی که آباد هرگز نبود
 نگه کرد کسری برومند یافت
 2335 خمیده¹⁴ سر از بار شاخ¹⁵ درخت
 بمنزل رسیدند نزدیک شاه
 ابا هدیه و جامه و سیم و زر¹⁸
 نثاری که پوشیده شد روی بوم
 ز دینار پر کرده ده چرم گاو
 2340 ز قیصر یکی نامه‌ای با نثار²²
 فرستاده را پیش بنشاندند
 بسی²⁶ نرم پیغامها داده بود
- که از میش کوته کند چنگ³ گرگ⁴
 دگر گونه‌تر شد بکین و بمهر⁵
 نیازارد زان⁶ کشتمندی براه
 بره‌بر⁸ بیاراستی⁹ جای خواب¹⁰
 نگه کرد¹² هر جای هامون و دشت¹³
 در و دشت پر گاو و پر گوسفند
 بروبر ندیدند کشت و درود
 بهر خانه‌ای چند فرزند یافت
 بفر جهاندار بیدار بخت¹⁶
 فرستاده قیصر آمد براه¹⁷
 ز دیبای رومی و چینی¹⁹ کمر
 چنان باژ هرگز نیامد ز روم²⁰
 سه ساله فرستاده شد²¹ باژ و ساو
 نبشته²³ سوی²⁴ نامور شهریار
 نگه کرد و نامه برو²⁵ خواندند
 ز چیزی که پیشش فرستاده بود

کوتاه شد [دست-K] چنگ-K³, I, IV, VI نامدار-K², I, IV شاد-K¹, I, IV, VI

⁴ K, I, IV—доб.:

جهان تا جهان باو جی نبود * مگر شهر از ایشان پر از داغ و دود
 VI—доб.:

جهان در جهان ظلم و جوری نبود * مگر شهر ایران بکشت و درود
 بروبر-⁸ I, IV—همی⁷ نیازردی آن-I, IV نیازاردی-K⁶ بآیین و مهر-K⁵, I, IV, VI
 9 K—نیاراستی¹⁰ VI—б. оп.¹¹ I, IV—بدینسان¹² K—همه کرد¹³ VI—б. переставлен
 со след. б. ¹⁴ K, I—خمیدی¹⁵ I, IV, VI—با تاج و تخت¹⁶ I, IV, VI—سران شاخ بار-¹⁷ I, IV, VI—چندی
 VI—رومی¹⁸ I, IV—زر¹⁹ K—وسیم و هم تخت زر²⁰ I, IV, VI—پد²¹ K, I, IV, VI—پرنکار²² VI—پرنکار²³ I, IV, VI—نوشته
 24 K—بر²⁵ K, I, IV, VI—نامه پر²⁶ K—همی

همه کهتری را بسازند¹ کار
 بکوه اندرون مرغ و ماهی بر³ آب
 همه دام و دد پاسبان منند
 2310 کرا برگزینی تو او خوار نیست
 تو نیرو دهی تا مگر در جهان
 چنین پیش یزدان فراوان گریست
 بتخت آمد از جایگاه نماز
 برآمد خروشیدن گاو دم
 2315 سپه برنشست و¹⁰ بنه بر نهاد
 ز دینار و دیما و تاج و کمر
 ز¹² اسبان و¹³ پوشیده رویان و تاج
 نشستند¹⁴ بر زمین پرستندگان
 فرستاد یکسر سوی طیسفون
 2320 بفرخنده فال و¹⁸ بروز آسمان
 سر¹⁹ موبدان بود مهرانستاد
 سوی طیسفون رفت گنج و بنه
 همه ویژه گردان²³ آزادگان
 سپاهی پیامد ز هر کشوری
 2325 ز کوه بلوچ و ز دشت سروچ²⁵
 همه پاک با هدیه و با نثار

۱۳۳

- 2290 که از وی زمین¹ داد بیند کنون² ازان⁴ پس ز⁵ هیتال و ترک و ختن
بهر سو که بد موبدی کاردان
ز پیران هر آن کس که بد رای زن
چنان رای¹⁰ دیدند یکسر سپاه
چو نزدیک¹¹ نوشین روان آمدند
چنان گشت ز¹² انبوه درگاه شاه
همه بر نهاده اند سر بر زمین
بگفتند کای شاه ما بنده ایم
همه¹⁵ سرفرازیم با ساز جنگ
شهنشاه پذیرفت ز¹⁷ ایشان نثار
2300 از ایشان فغانی پیش بد پیشرو
ز گردان²⁰ چو خشنود شد شهریار²¹
بپرسید بسیمار و بنواختشان²³
وزان²⁵ پس شهنشاه یزدان پرست
ستایشی همی کرد بر کردگار
2305 تو دادی مرا فرّ و فرهنگ و رای
هر آن²⁷ کس که یابد ز من²⁸ آگهی
- نبینیم رنج و نه ریزیم خون³
بگل ز ژبون بر شدند انجمن
ردی پاک و⁶ هشیار و⁷ بسیماردان⁸
برو بر ز ترکان شدند انجمن⁹
که آیند با هدیه نزدیک شاه
همه یک دل و یک زبان آمدند
که بستند بر مور و بر پشه¹³ راه
همه شاه را خواندند آفرین
بفرمان تو در جهان زنده ایم¹⁴
بهامون بدیزیم چرم¹⁶ پلنگ
برستند¹⁸ پاک از بد روزگار¹⁹
سپاهی پیش جنگ سازان نو
بیامد²² بدرگاه سالار بار
بهر برزنی جایگاه ساختشان²⁴
بخاک آمد از جایگاه نشست
که ای برتر از گردش روزگار
تو باشی بهر نیکئی²⁶ رهنمای
ازین²⁹ پس نجوید کلاه مهی

ازوی — I, IV, 2 کروشان زمین — VI کزین سان زمین — I, IV, دگرسان ز چین — K, 1
و — Л, IV, 6 چو — VI, 5 وزان — I, IV, VI, 4 نریزند خون چون بدیدند روی — I, IV, 3
VI — 11 روی — K, I, IV, VI, 10 б. оп. K, I, IV — 6. оп. 9 оп. VI — 66. 2291–2292 8 оп. و — IV, 7
Л — 14 بر مور و بر پشه بسته — VI بر پشه و مور — K, I, IV, VI — 13 از — K, I, IV, VI — 12 بنزدیک
Л — 18 از — K, IV, VI — 17 نداریم جنگی — Л — 16 که ما — Л — 15 б. переставлен со след. б.
برفتند پیش و نبد روز بار — I, IV, VI, 19 پیرستنده (?)
и обратный порядок ازیشان بید شادمان شهریار — VI, 21 گرگان — Л — 20 [بید روز تار — IV]
نیک و بد — Л — 26 ازان — K — 25 ساختش — Л — 24 بنواختش — Л — 23 سپاهی — Л — 22 мисра.
ازان — K, I, IV — 29 که آید بهر کس ز من — I, IV — 28 ما — VI — 28 که هر — K, VI — 27

ز چاچ و برک تا¹ سمرقند² و سغد
 چغانی و سومان⁴ و ختلان⁵ و بلخ
 بخارا و خوارزم و آموی و زم
 ز بیسداد وز⁷ رنج افراسیاب
 2275 چو کیخسرو آمد پرستیم⁸ از اوی⁹
 ازان¹² پس چو ارجاسب شد زورمند
 از¹³ ایران چو گشتاسب آمد بچنگ
 برآسود گیتی ز کردار اوی¹⁵
 ازان¹⁶ پس چو نرسی سپهدار شد¹⁷
 2280 چو شاپور ارمزد²⁰ بگرفت جای
 جهان سوی داد آمد و ایمنی
 چو خاقان جهان²² بستد از یزدگرد
 بیامد جهاندار بهرام گور
 شد از داد او شهرها چون بهشت
 2285 بهنگام پیروز چون خوشنواز
 مبادا فغانیش فرزند اوی²⁶
 جهاندار²⁸ کسری کنون مرز ما
 بمانداد تا جاودان این بر اوی²⁹

بسی بود ویران و آرام جغد³
 شده روز بر هر کسی تار و تلخ
 بسی یباد داریم⁶ با درد و غم
 کسی را نبد جای آرام و خواب
 جهانی برآسود¹⁰ از گفت و گوی¹¹
 شد این مرزها پر ز درد و گزند
 ندیدد هیچ ارجاسب جای¹⁴ درنگ
 که هرگز مبادا فلک یار اوی¹⁵
 همه شهرها¹⁸ پر ز تیمار شد¹⁹
 ندانست نرسی²¹ سرش را ز پای
 ز بد بسته شد دست آهرمندی
 ببد تیز²³ دستی برآورد گرد
 ازو گشت خاقان پر از درد و شور
 پراگنده شد کار ناخوب و²⁴ زشت
 جهان کرد پر درد²⁵ و گرم و گداز
 مه خویشان مه تخت و مه اورند اوی²⁷
 بپندرفت و پرمایه شد²⁸ ارز ما
 جهان سربسر چون تن و چون³⁰ سر اوی³¹

و سمرقند تا— I, IV² (в тексте конъектура). و ز چین و— VI وز ترک و— K بزرگ و— I¹
 جغانی سواران— I⁴ گشت ویران و بآوای جغد— VI آباد ویران ز جغد— K, I³ ترک
 برستند— I, IV⁸ واز— K⁷ داری— VI⁶ جیلان— IV⁵ بامی— VI سرمان— IV سامان— I
 وزان— K, I, IV, VI¹² گو— VI¹¹ بیاسود— I, IV شد آسوده— K, VI¹⁰ از او— VI⁹
 گشت— K, I, IV, VI¹⁷ وزان— I, IV, VI¹⁶ او— I, VI¹⁵ روی— VI¹⁴ وز— VI¹³ ز— I, IV¹³
 شاپور— VI²¹ هرمزد— K, I, IV, VI²⁰ گشت— K, I, IV, VI¹⁹ مرزها— K, I, IV, VI¹⁸
 VI—²⁶ جور— VI خون— K, I, IV²⁵ و— I²⁴ بترتیز— VI بتدبیر— K²³ چین— VI²²
 I—²⁹ شهنشاه— VI²⁸ نه خویشان بیداد و پیوند اوی [او— VI]— K, I, IV, VI²⁷ او
 جهان یکسره باد ماوای اوی— I, IV³¹ تنست و— K³⁰ برو— VI جای اوی— IV رای اوی
 تنست و سر او— VI

درو¹ شاه نوشین روان خیره ماند
سزاوار او جای بگزیدد شاه
چو آگاهی آمد بخاقان چین
وزان شادمانی بفرزند او² 2255
بپردخت سغد و سمرقند و چاج
ازین³ شهرها چون برفت آن⁴ سپاه
جهان شد پر از داد نوشین روان
یکایک همی⁵ خواندند آفرین
همه دست برداشته باآسمان 2260
تو این داد برشاه کسری بدار
که از فرّ و اورند⁶ او در جهان
بنخچیر چون او⁷ بگرگان رسید
بشد خواب و خورد از⁸ سواران چین
پراگنده شد ترک سیصد هزار 2265
کمانی نیایست⁹ کردن بزه
بدین سان بود فرّ و برز کمان
که نام وی و¹⁰ اختر شاه بود
و زان¹¹ پس بزرگان شدند انجمن
بگفتند کاین شهرهای فراخ 2270

برو نام یزدان فراوان بخواند
بیاراستند¹² از پی ماه گاه¹³
ز ایران وز¹⁴ شاه ایران زمین
شدن¹⁵ شاد و خرم بپیوند او¹⁶
بقججار باشی¹⁷ فرستاد تاج¹⁸
همی¹⁹ مرزبانان فرستاد شاه
بخفتند بر²⁰ دشت²¹ پیر و جوان
ز هر جای بر شهریار²² زمین
که ای کردگار مکان و زمان
بگردان ز جانشی بد روزگار
بدی دور گشت آشکار و²³ نهان
گشاده کسی روی خاقان ندید
سواری نبرداشت از اسب²⁴ زین
بجایی نمد کوشش²⁵ کارزار
نه که بد از ایدر²⁶ نه چینی نه مه
بنخچیر آهنک شیر زیان
که هم تخت و هم²⁷ بخت همراه بود
از²⁸ آموی تا شهر چاج و ختن²⁹
پر از باغ و میدان و ایوان و کاخ

از-¹ K, IV, VI گاه ماه-² I, IV برش بارگاه-³ Л, I, IV بدو-⁴ I, IV, VI
IV-⁵ بقججار باشی-⁶ I بقججاق باشی-⁷ K, VI شده-⁸ Л, I و وز-⁹ VI واز-¹⁰ K, IV
ازین-¹¹ K, I این-¹² I, IV, VI (метр нарушен); آن-¹³ K, IV, VI ازان-¹⁴ K, IV, VI باج-¹⁵ K, IV بقججار تاشی
بد-¹⁶ I, IV, VI برو-¹⁷ VI پشت-¹⁸ I, IV, VI در-¹⁹ K, IV همه-²⁰ I, IV, VI
از-²¹ K, I, IV, VI بنخچیر که چون-²² VI آشکارا-²³ K, VI اورنگ-²⁴ VI شاه ایران
کمانرا نمی بود-²⁵ Л, I و نیایست کردن-²⁶ I, IV, VI که بود از در-²⁷ VI
[که-²⁸ VI] ز نام و پی و-²⁹ I, IV, VI که نام و پی-³⁰ K, IV, VI نه که ماند اندر [ایدر-³¹ I, IV, VI]
و چاج-³² K, I, VI ز-³³ K, I, VI ازان-³⁴ K, IV کجا تخت با-³⁵ I, IV که با تخت او-³⁶ K, VI
وز شهر ختن

- همی بود تا رود بگذاشتند
 ز جیحون دلی پر زخون بازگشت
 چو آگاهی آمد ز⁴ مهران ستاد 2235
 یکایک همی خواندند آفرین
 دلی شاد با هدیه و با نثار
 بیستند آذین⁹ بشهر و براه
 به آموی و راه بیابان¹⁰ مرو
 چنین¹¹ تا بیسطام و گرگان رسید 2240
 ز آیین که بستند¹² بر شهر و دشت¹³
 وز ایران¹⁴ همه کودک و مرد و زن
 ز بالا بر¹⁷ ایشان گهر ریختند
 بر آمیخته طشتهای²¹ خلوق²²
 همه یال اسبان پر از مشک و می 2245
 ز بس ناله نای و چنگ و²⁴ رباب
 چو آمد بت اندر شهبستان شاه
 یکی سرو دید از برش گرد ماه
 کلاهی²⁶ بکردار مشکین زره
 گره بسته از تار و برتافته²⁹ 2250
 چو از غالبه بر گل انگشتی
- ز خشکی بران¹ روی برداشتند²
 ز فرزند با درد انباز³ گشت
 همی هر کس آن⁵ مژده را هدیه⁶ داد
 ابر شاه ایران و سالار چین
 همه مهربان⁷ و همه دوستار⁸
 درم ریختند از بر تخت شاه
 زمین بود یکسر چو پتر تیزو
 تو گفستی زمین آسمانرا ندید
 براهی که لشکر همی برگذشت
 براه¹⁵ بت چین شدند انجمن¹⁶
 بپی¹⁸ زعفران و درم¹⁹ بیختند²⁰
 جهان پر شد از ناله کوس و بوق²³
 شکر با درم ریخته زیر پی
 نهد بر زمین جای آرام و خواب
 بمهد اندرون کرد کسری نگاه
 نهاده همه²⁵ بر ز عنبر کلاه
 ز گوهر کشیده²⁷ گره بر²⁸ گره
 بافسون یک اندر دگر بافته
 همه³⁰ زیر انگشتی مشتتری

هدیه⁶ I, IV—کسی⁵ K, VI—به⁴ I—همباز³ I, IV—ب. op. بدن¹ K, VI—باز
 (нет рифмы); Л—доб. заголовок: VI—مرزبان—VI—میزبان—I, IV—⁷ و مژده
 I, چنان¹¹ K—و¹⁰ K, I, IV—доб. آیین⁹ K, I, IV, VI—گردیدن کسری از گرگان
 ز ایوان¹⁴ Л, I, IV—که بندق بشهر و بدشت¹³ Л—از آذین و گنبد—VI و گنبد—IV
 K, ²⁰ بستند زعفران—VI¹⁹ جسی¹⁸ K—ز بالای¹⁷ K—I—میسرا op. ¹⁶ بسان—IV¹⁵
 I, IV—²² پشتهای—IV—دشتهای—I—²¹ Л— (нет рифмы); ریختند—VI
 چو—VI²⁷ K, VI—قیایی²⁶ VI—بسر²⁵ K, VI—چنگ و بازگ—VI²⁴—²³ VI—б. op. خلوق
 گره زلف را بسته—VI ناز بر تافته—IV²⁹ I, IV—در—I²⁸ طبایع کشیده—IV²⁸ I, IV—زنجیر گشته
 هم از—K³⁰ و تافته

- یکی نامه بنوشست ارتنگ‌وار¹ 2215
 نخستین ستود آفریننده را
 که هر چیز کو سازد اندر پوش
 شه‌نشاه ایران مرا افسرست
 که تا من شنیدستم از بخردان⁶
 ز فر⁹ بزرگی و اورند شاه
 که اندر جهان سربسر دادگر 2220
 بهردی و پیروزی و دستگاه
 برادی و دانش¹⁶ برای¹⁷ و خرد
 فرستادم اینک جهان‌بین خویش
 بفرموده‌ام²¹ تا بود بنده وار
 خرد گیرد از فر و فرهنگ اوی²³ 2225
 که بخت و خرد رهنمون تو باد
 نهادند مهر از بر مشک چین
 یکی خلعت از بهر مهران ستاد
 که دادی کسی از مهران²⁶ جهان
 همان نیز یارانش را هدیه داد 2230
 همی رفت بادختر و خواسته
 چنین³⁰ تا لب رود جیحون کشید
- پیر آرایش و بوی و رنگ و نگار
 جهاندار و² بیدار و³ بیننده را
 بران⁴ سو بود بندگان را روش⁵
 نه پیوند او از پی دخترست
 بزرگان و بیدار⁷ دل موبدان⁸
 بجستم همی رای و¹⁰ پیوند¹¹ شاه
 جهاندار¹² چون او¹³ نبندد کمر
 بفر و بنیرو¹⁴ و تخت¹⁵ و کلاه
 ورا دین¹⁸ یزدان همی پرورد¹⁹
 سوی شاه²⁰ کسری بآیین خویش
 چو شاید پس²² پرده شهریار
 پیاموزد آیین و آهنگ²⁴ اوی²⁵
 بزرگی و دانش ستون تو باد
 فرستاده را داد و کرد آفرین
 پیاراست کن کس ندارد پیامد
 فرستاده را آشکار و نهان²⁷
 ز دینار وز مشکشان کرد شاد²⁸
 سواران و پیلان²⁹ آراسته
 بمژگان همی از دلش³¹ خون کشید³²

زوش—VI⁵ بدان—K, I, IV, VI—⁴ оп. و—IV, VI—³ оп. و—I, IV, VI—² آژنگ‌وار—Л¹
 موبدان—VI⁷ نامه خاقان نزد نوشین‌روان و فرستادن دختر IV—доб. заголовков:
 L—¹² (нет рифмы). فرمان—I¹¹ را—VI¹⁰ و K, I, IV, VI—доб.⁹ بخردان—VI⁸ هشیار
 K—¹⁶ نژاد و بتخت—VI¹⁵ بهرز و بتخت—I, IV—¹⁵ پیروز—Л¹⁴ تو—I, IV—¹³ جهانجوی
 بنزدیک—VI²⁰ оп. ب—VI¹⁹ پای—K, I, IV—¹⁸ بدین—K, I, IV—¹⁷ به رای و به دانش
 او—VI²⁵ اورنگ—Л²⁴ او—VI²³ یابد سرا—I, IV—آید پس—K, VI—²² بفرمودمش—VI²¹
 VI—³⁰ و L—доб.²⁹ оп. ب—VI²⁸ بهره‌داد—K—²⁸ оп. 2229—2230 I, IV—²⁷ K—²⁶ میان
 چکید—IV³² ازان رنج ره—VI³¹ همی

وزان¹ پس یکی گنج آراسته
 ز دینار وز³ گوهر و طوق و تاج⁴
 یکی دیگر از عود هندی⁷ بزر
 ابا هر یکی افسری شاهوار 2200
 شتر بار کرده ز¹⁰ دیبای چین
 چهل را ز¹¹ دیبای زربفت گون¹²
 صد اشتر ز گستردهای بار کرد
 همی بود¹³ تا هر کسی¹⁴ برنشست
 بفرمود خاقان پیروز بخت 2205
 برو بافته شوشه¹⁶ سیم و زر
 درفش درفشان¹⁸ بدیبای چین
 بصد مردش از²⁰ جای برداشتند²¹
 ز²³ دیبا بیاراست مهدی بزر²⁴
 چو سیمصد پرستار²⁶ با ماهروی 2210
 فرستاد فرزندان را نزد شاه
 پرستنده پنجاه و²⁸ خادم چهل
 چو پردخته³⁰ شد زن بیامد دبیر

بدو در زهر² گونه ای خواسته
 همان مهر⁵ پیروزه و تخت عاج⁶
 برو بافته چند گونه گهر⁸
 صد اسب و صد استر بزین و بیمار⁹
 بیاراسته پشت اسبان بزین
 کشیده زبردت بزر اندرون
 پرستنده سیمصد پدیدار کرد
 برآیین چین با درفش بدست
 که بنهند¹⁵ برکوهه پیل تخت
 بنشوشه درون چند گونه گهر¹⁷
 که پیدا نبودی ز دیبا زمین¹⁹
 ز هامون بگردون برافراشتند²²
 بمهد²⁵ اندرون ناپسوده گهر
 برفتند شادان دل و راه جوی²⁷
 سپاهی همی رفت با او براه
 برو برگذشتند شادان بدل²⁹
 بیاورد مشک و گلاب و حریر³¹

1 I, IV, VI— تخت عاج—IV⁴ و از—K³ بدو داد هر—VI بدادند هر—II² ازان—K¹
 6. переставлен с предыдущим б. VI—⁸ چینی—VI⁷ طوق و تاج—IV⁶ الأُسُورَة—B مهد
 دون (!)—II¹² جهاندار—I, IV, جهانای ز—K¹¹ کردند و—K¹⁰ 2200—2207 оп. VI—66. نثار—IV⁹
 همی دید—K, I, IV¹³ فأوَقَر أَرْبَعِينَ حَمَلًا مِنَ الثِّيَابِ الْمَنَسُوجَةِ بِالذَّهَبِ وَ الزَّبْرَجَدِ—B
 IV—بافته شفشه—I بافته شمشه—K برو بامه شوشه و—II¹⁶ بنهید—I¹⁵ یکی—I, IV¹⁴
 بشفشه درون ناپسوده—I, IV, نشانده بهر شوشه در گهر—K¹⁷ (в тексте по T). بافته شفشه
 —II¹⁹ درفشان درفش—K¹⁸ إلى غير ذلك من الغيل و القيلة بآلات الذهب—B گهر
 برافراشتی—I, IV, VI²² برداشتی—I, IV, VI²¹ بشد مرد ازان—K²⁰ ز دیبای چین
 پرستنده—K²⁶ بزر—VI²⁵ مهد دگر—VI بیاراسته مهد زر—II, IV²⁴ به—I, IV²³
 صد پیشی و—VI فرستاده بیست و—I, IV, پرستار سیمصد ز—K²⁸ 2200. VI—دوب. ب. 2200.
 عبیر—K, VI³¹ پردخت—K, I, IV³⁰ شادان دل—I, IV, VI²⁹

- نگه کرد خاقان¹ بگفتار اوی² 2180
بدانست کان پیر پاکیزه مغز
خردمند بنشست با رای زن⁴
چو پردخته⁸ شد جایگاه نشست
ستاره شناسان و کنند آوران
بفرمود تا هر کرا بود مهر
همی کرد موبد باختر نگاه 2185
چنین گفت فرجام کای شهریار
که این کار جز بر بهی نگذرد
چنینست راز سپهر بلند
کزین¹² دخت خاقان وز¹³ پشت شاه
برو شهریاران کنند¹⁵ آفرین 2190
چو بشنید خاقان دلش گشت¹⁷ خوش
چو از چاره دلها بپرداختند
بگفتند چیزی که بایست گفت
بپذرفت مهران ستاد از پدر
میانجی بپذرفت خاقان²¹ بداد 2195
پرستندگان با نثار آمدند
- شگفت آمدش رای و کردار اوی³
بزرگست و شایسته کار نغز
بپالود⁵ ز⁶ ایوان شاه انجمن⁷
برفتند با زیج رومی بدست
هر آنکس که بودند ز⁹ ایشان سران¹⁰
بجستند یکسر شمار سپهر
ز کردار خاقان و پیوند شاه
دلت را ببد هیچ رنجه مدار
ببد رای دشمن جهان نسپرد¹¹
همان گردش اختر سودمند
بیایند یکی شاه زیبای گاه¹⁴
همان پرهیز سرفرازان چین¹⁶
بخندید خاتون¹⁸ خورشیدفش
فرستاده را پیش بنشاختند
ز فرزند خاتون که بددر¹⁹ نهفت²⁰
بنام شهرنشاه پیروزگر
همان را²² که دارد ز خاتون²³ نژاد
بشادی بر شهریار آمدند

بپردخت - VI⁵ با انجمن - I⁴ رای بیدار او - VI³ او - VI² خاتون - I, IV¹
K -¹⁰ از - I, IV⁹ پردخت - K, IV⁸ همی رای زد پیشی آن رایزن - I⁷ از - K, IV⁶
زمان نشمرد - I, IV, VI¹¹ نشمرد - K¹¹ همی نشمرد - JI¹¹ VI-66. 2183-2184. داناسران
(в тексте по T). VI¹⁴ و از - K, I, IV¹³ که از - K, I, IV¹²
که از شاه کسری وزین خوب چهر * بیایند یکی پور مانند مهر
VI¹⁶ شهر ایران کند - K, I, IV¹⁵
که بر هفت کشور شود پادشا * جهاندار و پیروز و فرمان روا
بد اندر - K¹⁹ فضحکت الخاتون و استیشر الخاقان - B خاقان - JI¹⁸ زن گونه گفتار - JI¹⁷
JI, I, IV, VI²² خاتون - JI²¹ فرستادن خاقان دختر خود بکسری : VI-доб. заголовок²⁰
Xاقان - JI, IV²³ یکی را

- 2160 پری چهره¹ بر گاه بنشست پنج مگر دخت خاتون که افسر نداشت یکی جامه² کهنه بد بر³ برش ز گرده برخ بر نگارش نبود یکی سرو بد بر سرش ماه نو
- 2165 چو مهران ستاد اندرو⁴ بنگرید بدانست⁵ بیبنادل رای راد⁶ بدستار و دستان همی چشم او⁸ پرستنده را گفت نزدیک شاه من اینرا که بی تاج و آرایشست
- 2170 برنج از پی به گزین آمد بدو گفت خاتون¹⁴ که ای مردپیپر تو آنرا که بافر¹⁵ و زیست¹⁵ و رای ببالای سرو و¹⁶ برخ چون بهار همی کودکی نا رسیده بجای
- 2175 چنین پاسخ آورد مهران ستاد بداند که شاه جهان کنخدای من اینرا پسندم که بی²¹ تخت عاج²² اگر مهتران این نبینند رای
- همه بر سران تاج و در زیر گنج همان یاره و طوق و گوهر نداشت کلاهی ز مشک ایزدی³ بر سرش جز آرایش کردگارش نبود فرزان ز دیدار او گاه نو یکی را بدیدار چون او ندید که دورند خاقان و خاتون ز داد⁷ بیوشید وزان⁹ تازه شد خشم او¹⁰ فراوان بود یاره و تاج و گاه¹¹ گزیدم که این اندر¹² افزایشست نه از بهر دیبای¹³ چنین آمدم نگوئی همی یک سخن دلپذیر دلفروز گشته رسیده بجای بداند¹⁷ پرستیدن شهریار برو برگزینی نه ای¹⁸ پاکرای¹⁹ که خاقان اگر سر بپیچد زداد²⁰ بخواند مرا نیز ناپاک رای ندارد ز بن²³ یاره و طوق و تاج چو²⁴ فرمان بود²⁵ باز گردم بجای

جامه برداشته در—VI داشته [راسته—IV] جامه بد بر—K, I, IV² پرستنده—K¹
 مرد زاد—VI از راه داد—K داد و راد—VI, I, I⁶ یکی دید—I⁵ آمد و—I, IV⁴ سیه—K³
 (в тексте конъектура). K, I, IV, VI⁷ که فرزندان خاتون و خاقان نژاد—K, I, IV, VI⁷
 وقال إن الظن يصدق ويمين وتوسم النجاية—VI, I, I¹¹ او—K, VI¹⁰ ازان—IV, VI¹⁰
 VI—¹⁴ دینار—VI¹³ که بی رد (!)—VI¹² وألصالة في ناصية العاطلة عن التاج و الطوق...
 :. VI—¹⁹ دو ب. VI—¹⁸ توای—I, IV¹⁸ بد آید—IV¹⁷ و—VI¹⁶ پرزست—IV¹⁵ خاقان
 چو بشنید مهران ستاد این سخن * بدو گفت کای شاه تندی مکن
 بر تخت ساج—I, IV²² بر—VI بدو گفت این را که بر—K²¹ VI—66. 2175—2176
 دهی—VI دهد—VI²⁵ که—K, I, IV²⁴ تن و—I, IV²³

- ازان کار خاقان پراندیشه گشت
 سخنهای نوشین روان بر گشاد
 بدو گفت کین شاه نوشین روان
 یکی دختری داد باید⁴ بدوی⁵ 2145
 ترا⁸ در پس پرده یک دخترست
 مرا آرزویست¹² از مهر اوی
 چهارست نیز از پرستندگان
 از ایشان یکی را سپارم بدوی
 بدو گفت خاتون که با رای تو
 برین گونه¹⁸ یک شب بپیمود خواب
 پیامد بدرگاه مهران ستاد
 چو آن نامه برخواند خاقان چین
 کلید شمسستان بدو داد و گفت
 پرستار با او²⁰ پیامد²¹ چهار 2155
 چو مهران ستاد آن سخنها شنید
 در حجره بگشاد و اندر شدند
 که آنرا که اکنون تو بینی بداد
 شمسستان بهشتی شد²⁵ آراسته
- بسوی شمسستان خاتون گذشت¹
 ز گنج و ز لشکر بسی² کرد یاد
 جوانست و بیدار و دولت³ جوان
 که مارا فزاید بدو⁶ آبروی⁷
 کجا⁹ بر سر بانوان¹⁰ افسرست¹¹
 که دیده بردارم¹³ از چهرای¹⁴
 پرستار و بیدار دل بندگان
 برآسایم از جنگ وز¹⁵ گفت و گوی¹⁶
 نگیرد کس اندر جهان جای تو¹⁷
 چنین تا برآمد ز کوه آفتاب
 بر تخت او رفت و نامه بداد
 ز پیمان بخندید وز¹⁹ بهگزین
 برو تا کرا بینی اندر نهفت
 که خاقان بدیشان بدی²² استوار
 پیآورد با استواران کلید²³
 پرستندگان داستانها زدند
 ستاره ندیدست و خورشید و²⁴ باد
 پر از ماه و خورشید و پر خواسته

ثم قام و دخل علی زوجته الأصلية النسبية... Л—б. оп.; Б—содержание б. дает так:

VI—خواهم⁴ K, I, IV, VI—بختی³ همی I, IV, VI—یکایک بزن بر همی² K—
 که او—VI⁹ مرا—K, VI⁸ آبرو—VI⁷ ازو—K, VI⁶ بدو—VI⁵ که من دختری داد خواهم
 VI—دوب.¹¹ K, VI—2146—2147 оп.; I, IV—66. ¹¹ که او بر سر نامدار—K¹⁰

بدیدار او نیست اندر جهان * فراوان ز من خواستندش مهران
 از رنج و از—K¹⁵ VI—б. оп. ¹⁴ که بیننده بردارم—Л¹³ مرا روز و شب هست—K¹²
 K—¹⁹ بدین گفته—I, IV, VI¹⁸ K—б. оп. ¹⁷ که مارا فزاید بدو آبروی—IV¹⁶ و از—VI
 برایشان بکرد—Л²² پیامد پرستنده با وی—K²¹ پرستنده با وی—I, IV, VI²⁰ و از
 رفتن مهران ستاد بچین و آوردن دختر خاقان: VI—66. 2156—2158 оп.; K—дوب. заголовок:
 بد—K, I, IV—²⁵ نی گرد—Л²⁴ چین بهر شاه کسری

- 2125 بر ایشان یکی خلعت افکند شاه
 گزین کرد کسری² خردمند و³ راد⁴
 ز⁵ ایرانیان نامور صد سوار
 چنین گفت کسری بمهران ستاد
 زبان و گمان⁶ بایدت چرب گوی
 2130 شبستان اورا⁷ نگه کن نخست
 بارایش چهره و فرّ و زیب
 پس پرده او بسی⁹ دخترست
 پرستارزاده نیاید بکار
 نگر تا کدامست باشرم و داد
 2135 نمیره جهاندار¹⁵ فغفور چین
 اگر گوهر تن¹⁷ بود با نژاد
 چو بشنید مهران ستاد¹⁹ این²⁰ ز شاه
 برفت از بر گاه²² گیتی فروز
 بخاقان چین آگهی شد که شاه²⁴
 2140 چو آمد بنزدیک خاقان چین
 جهانجوی چون دید بنواختش

زاد—IV⁴ оп. و—K, I, IV³ پیری—I, IV, VI—گردی—K² که ماندند ازان در—K¹
 K⁹ گیرد قرا در نشیپ—K⁸ خاقان—I, IV, VI⁷ روان—VI⁶ از—VI⁵ و—K, I, IV⁵
 K—доб.:¹¹ که با برز ببالا—K, I, IV, VI¹⁰ یکی
 نژاد پدر گرچه باشد بزرگ * ز مادر سخن نیز گوید سترگ
 پدر کرده خاقان—K, VI¹⁶ سپهدار و—K, VI¹⁵ بمادر—VI¹⁴ ز مادر—VI¹³ 6. оп. VI¹²
 IV—здесь и всюду¹⁹ بود—VI¹⁸ گوهرش خود—K¹⁷ 2135—2136 оп. I, IV—66. با آفرین
 برسولی رفتن مهران 66. 2137—2138 оп.; IV—доб. VI²¹ آن—I, IV²⁰ مهران شاد
 هنگام و خرداد—K, I, IV²³ در شاه—I, IV²² شاه—K²² شاد بنزد خاقان چین و دختر آوردن
 پذیره فرستاد چندی سپاه—K, I, IV, VI²⁵ چو آگاهی آمد ز راه—K, I, IV, VI²⁴
 پایگاه—VI²⁷ مایمور—IV, VI

- که در پرده پوشیده رویان اوی¹ 2110
 شهنشاه بشنید ز⁴ ایشان سخن
 نویسنده نامه را پیش خواند
 بفرمود تا نامه پاسخ نبشت⁷
 نخست آفرین کرد بر کردگار
 بفرمان او یست گیتی بپای
 کسی را که خواهد کند ارجمند
 دگر مانده اندر بد¹² روزگار
 بهر نیکی از وی¹⁵ شناسم سپاس¹⁶ 2115
 نباید¹⁹ که جان باشد اندر تنم²⁰
 رسید این²³ فرستاده بآفرین
 شنیدم ز پیوستگی هرچ گفت
 مرا شاد شد²⁵ دل ز پیوند تو²⁶
 فرستادم اینک یکی هوشمند 2120
 بیاید بگوید همه راز من
 همیشه تن و جانست پر³⁰ شرم باد
 نویسنده چون خامه³¹ بیکار گشت
 همان³² چون سرشک قلم کرد خشک
- ز دیدار آن کس نپوشند² روی³
 برو تازہ شد روزگار⁵ کهن⁶
 ز خاقان فراوان سخنها براند
 گزیده سخنهای فرخ نبشت⁷
 جهاندار⁸ پیروز و⁹ پروردگار
 همویست¹⁰ بر نیک و بد رهنمای¹¹
 ز پستی برآرد بچرخ بلند
 چو نیکی نخواهد¹³ بدو کردگار¹⁴
 وگر¹⁷ بد کنم¹⁸ زو دل اندر هراس
 اگر بیم و²¹ امید ازو برکنم²²
 ابا گرم²⁴ گفتار خاقان چین
 ز پانک که او دارد اندر نهفت
 بویژه ز پوشیده فرزند تو²⁶
 که دارد خرد جان او را بپند²⁷
 ز فرجام²⁸ پیوند و²⁹ آغاز من
 دلت شاد و پشتت بما گرم باد
 بیماراست قرطاس و اندر نوشت
 نهادند مهری بروبر ز مشک

1 VI-او 2 IV-پوشند 3 VI-رو 4 K, I, IV, VI-از 5 VI-اندهان 6 Доб. заро-
 ловки: IV-پیوستگی ساختن کسری با خاقان I رفتن مهران ستاد پیش خاقان چین I-
 Л, 7 جواب نامه کسری بخاقان VI پاسخ دادن انوشیروان نامه خاقانرا و خواستن دختر
 IV, VI-نوشت 8 K, VI-доб. و 9 I, IV-оп. 10 I, IV-که او یست 11 VI-б. переставлен
 со след. б. 12 Л-زو از بد 13 Л, K, IV-(!) I, IV-زو نماید بد K-زو از بد 14 IV-
 (нет рифмы). 15 K-نیکی در 16 IV-ازو (метр нарушен) 17 K-اگر 18 Л, K, I, IV-کند (в тексте по T). 19 K, I, IV, VI-نخواهم
 20 K, I, IV, VI-دلم 21 Л-оп. 22 K, I, IV, VI-بگسلم 23 VI-آن 24 K, VI-
 25 K, I, IV-شادی 26 K, I, IV-اوی 27 K-پسند 28 Л-
 29 K-оп. 30 K, I, IV, VI-از 31 K-نامه چو 32 K, VI-هوا

- 2095 ز بیگانه ایوان بپرداختند
 شهنشاه بسیار بنواختشان
 پیام جهاندار³ بگزاردند
 چو بشنید شاه آن سخنه‌ای گرم
 چنین داد پاسخ که خاقان چین
 بفرزند پیوند جوید همی
 هر آنکس که دارد روانش خرد
 بسازیم و این رای⁸ فرخ نهیم⁹
 چنان باید اکنون که خاقان چین
 کسی را فرستم که دارد خرد
 یکی برگزینند¹² که نامی ترست
 بپیند که تا چون بود¹³ مادرش
 2105 چو این کرده باشد که کردیم یاد
 فرستادگان خواندند آفرین
 فرستاده را پیش بنشاختند¹
 بنزدیکی تخت بنشاختشان²
 براسب سخن پای بفشاردند⁴
 ز گردان چینی با آواز⁵ نرم
 بزرگست و⁶ با دانش و آفرین
 رخ دوستی را⁷ بشوید همی
 بچشم خرد کارها بنگرد
 سخن هرچ گفتست پاسخ دهیم⁹
 دل ما کند شاد بر¹⁰ به گزین¹¹
 شبستان او سربسر بنگرد
 بخاقان چین برگرامی ترست
 بود¹⁴ از نژاد کیان گوهرش
 سخن را¹⁵ بپپوستگی داد داد
 که از شاه شادست خاقان چین¹⁶

2 K—доб. б.:² پیش او تاختند¹ I—

سپهدار با لشکر و گنج و تاج * ندیدند گردان چینی ز چاج
 بلبل [گل— I, IV—] داستانرا بپازدند—⁴ K, I, IV, VI³ K, VI— جهانجوی—³
 оп. IV— کنیم—⁹ VI⁸ کار—⁸ Л⁷ آشتی را—⁷ VI⁶ و—⁶ Л⁵ آوای—⁵ K [نیاززدند—⁵ I, VI—
 K— бб. ¹¹ شاه در—¹¹ VI اندرین—¹⁰ I¹⁰ второе мисра б. 2099, бб. 2100—2101 и первое мисра б. 2102.
 K, I, IV, ¹⁴ به بینید تا چون پدر—¹³ Л, VI¹² ز دخت آن گزیند—¹² VI¹² оп. 2101—2102
 K, I, IV—доб.:¹⁶ K, I, IV—¹⁵ L— سخنها—¹⁵ بدست—¹⁵ VI
 شبستان او گر گهر یار میخ * میشوند او ندارد ز کسری دریغ
 K—еще доб.:

یکی را ز فرزندان برگزین * که آید بنزدیک خاقان چین
 چنان باید اکنون که خاقان چین * دل ما کند اندرین به گزین
 کسی را فرستم که دارد خرد * شبستان او سربسر بنگرد
 فرستاده گفت ای شه آفرین * یکی را ز فرزندان برگزین

نشست از بر تخت پیروز¹ شاه
بفرمود تا موبد و رای زن³
چنین گفت کن⁵ نامه بر حریر
همه نامداران نشستند⁷ گرد
2080 چو آن نامه بر شاه ایران بخواند
ز بس خوبی و¹⁰ پوشش و آفرین
همه سرفرازان پرهیزکار
که یزدان سپاس و بدویم¹² پناه
بپیروزی و فرّ و اورند شاه¹⁴
2085 همه دشمنان پیش تو بنده اند¹⁷
همه بیم زان¹⁹ لشکر چاک بود
بفرّ شهرنشاه شد نیکخواه
هر آنکس که دارد ز گردان خرد
چو دانست خاقان که او تاو²⁴ شاه
2090 نماید بدین²⁵ کار کردن درنگ
ز چین تا بخارا سپاه ویند
چو بشنید گفتار آن بخردان

¹ I — پیروزه-
² VI—б. переставлен со след. б.
³ K, I, IV, VI— موبدان و ردان
⁴ K, I,
⁵ I, IV— کین
⁶ K, I, IV, VI— بپایید و بنهید
⁷ VI—
⁸ K, I, IV, VI— شد
⁹ I, IV, VI— یکی
¹⁰ VI— مهر وز
¹¹ K, I, IV, VI—
¹² K,
¹³ IV— در
¹⁴ I, IV— اورنگ شاه
¹⁵ K—
¹⁶ I, IV, VI— доб.:
¹⁷ K, I, IV, VI—
¹⁸ K, I, IV, VI—
¹⁹ K, I, IV—
²⁰ K—
²¹ I—
²² K—
²³ VI—
²⁴ I, IV, VI—
²⁵ I, IV, VI—
²⁶ VI—
²⁷ I, VI—
²⁸ K, I, IV, VI—

- که مردم بمردم بودند¹ ارجمند
 فرستادگان خردمند من
 ازان بارگه چون³ بدین بارگاه
 ز داد و خردمندی و بخت⁵ اوی
 چنان آرزو⁸ خاست کز فر تو⁹
 گرامی تر از خون دل چیز¹² نیست
 یکی پای دامن که آهسته تر
 بخواهد ز من¹⁷ گر پسند آیدش
 نباشد جدا مرز ایران ز چین¹⁹
 پس اندر نوشتند²⁰ چینی حریر
 سه مرد گرانبایه و²² چرب گوی²³
 برفتند زان²⁴ بارگاه بلند²⁵
 چو بشنید کسری بیماراست تاج
 سه مرد گرانبایه و²⁸ هوشمند
 سه²⁹ بدره ز دینار³⁰ چون³¹ سی هزار
 ز زرین و سیمین و دیمای چین
 فرستادگانرا چو بنشاختند³⁵
 سزوار ایشان یکی جایگاه
 بگشت اندرین نیز یک شب³⁷ سپهر
- 2060
 2065
 2070
 2075
- اگر چند باشد بزرگ و بلند
 که بودند نزدیک² پیوند من
 رسیدند و⁴ گفتند چندی ز شاه
 ز تاج و سرافرازی⁶ و تخت اوی⁷
 بمباشیم¹⁰ در سایه پرتو¹¹
 هنرمند¹³ فرزند بادل یکمست
 فزون تر¹⁴ بدیدار¹⁵ و شایسته تر¹⁶
 همانا که این¹⁸ سودمند آیدش
 فزاید ز ما در جهان آفرین
 بمردند با مهر پیش وزیر²¹
 گزین کرد خاقان ز خویشان اوی
 بایران بنزدیک شاه ارجمند²⁶
 نشست از بر خسروی تخت عاج²⁷
 رسیدند نزدیک تخت بلند
 بمردند و³² کردند پیشش نثار
 درفشانتر³³ از آسمان بر³⁴ زمین
 بچینی زبان آفرین ساختند³⁶
 همانکه بیماراست دستور شاه
 چو برزد سر از کوه تابنده مهر

سر و افسر—⁶ JL تخت—⁵ I و VI—⁴ VI—³ JL—² I, IV, VI—¹ I—⁷ I
 که—¹⁰ K, I, IV—⁹ K, I, IV—⁸ JL—⁷ VI—⁶⁶ 2060—2061
 خردمند—¹⁴ K, I, IV—¹³ JL, IV—¹² VI—¹¹ K, I, IV—¹⁰ K, I, IV—⁹ K, I, IV—⁸ JL—⁷ VI—⁶⁶ 2060—2061
 جز از مرز—¹⁹ JL—¹⁸ K, I, IV—¹⁷ K—¹⁶ K—¹⁵ VI—¹⁴ K, I, IV—¹³ JL, IV—¹² VI—¹¹ K, I, IV—¹⁰ K, I, IV—⁹ K, I, IV—⁸ JL—⁷ VI—⁶⁶ 2060—2061
 گرانبایه—²³ VI—²² I, IV—²¹ K, VI—²⁰ JL, K, IV, VI—¹⁹ K, I, IV—¹⁸ K, I, IV—¹⁷ K—¹⁶ K—¹⁵ VI—¹⁴ K, I, IV—¹³ JL, IV—¹² VI—¹¹ K, I, IV—¹⁰ K, I, IV—⁹ K, I, IV—⁸ JL—⁷ VI—⁶⁶ 2060—2061
 بلند—²⁷ I—²⁶ K, I, IV, VI—²⁵ K—²⁴ K, I, IV, VI—²³ VI—²² I, IV—²¹ K, VI—²⁰ JL, K, IV, VI—¹⁹ K, I, IV—¹⁸ K, I, IV—¹⁷ K—¹⁶ K—¹⁵ VI—¹⁴ K, I, IV—¹³ JL, IV—¹² VI—¹¹ K, I, IV—¹⁰ K, I, IV—⁹ K, I, IV—⁸ JL—⁷ VI—⁶⁶ 2060—2061
 بد—³² I, IV—³¹ K—³⁰ I, IV, VI—²⁹ I—²⁸ K, I, IV, VI—²⁷ I—²⁶ K, I, IV, VI—²⁵ K—²⁴ K, I, IV, VI—²³ VI—²² I, IV—²¹ K, VI—²⁰ JL, K, IV, VI—¹⁹ K, I, IV—¹⁸ K, I, IV—¹⁷ K—¹⁶ K—¹⁵ VI—¹⁴ K, I, IV—¹³ JL, IV—¹² VI—¹¹ K, I, IV—¹⁰ K, I, IV—⁹ K, I, IV—⁸ JL—⁷ VI—⁶⁶ 2060—2061
 بنواختند—³⁶ K, I, IV—³⁵ K, I, IV—³⁴ I, IV—³³ I, IV—³² I, IV—³¹ K—³⁰ I, IV, VI—²⁹ I—²⁸ K, I, IV, VI—²⁷ I—²⁶ K, I, IV, VI—²⁵ K—²⁴ K, I, IV, VI—²³ VI—²² I, IV—²¹ K, VI—²⁰ JL, K, IV, VI—¹⁹ K, I, IV—¹⁸ K, I, IV—¹⁷ K—¹⁶ K—¹⁵ VI—¹⁴ K, I, IV—¹³ JL, IV—¹² VI—¹¹ K, I, IV—¹⁰ K, I, IV—⁹ K, I, IV—⁸ JL—⁷ VI—⁶⁶ 2060—2061
 چندی—³⁷ JL, VI—³⁶ K, I, IV—³⁵ K, I, IV—³⁴ I, IV—³³ I, IV—³² I, IV—³¹ K—³⁰ I, IV, VI—²⁹ I—²⁸ K, I, IV, VI—²⁷ I—²⁶ K, I, IV, VI—²⁵ K—²⁴ K, I, IV, VI—²³ VI—²² I, IV—²¹ K, VI—²⁰ JL, K, IV, VI—¹⁹ K, I, IV—¹⁸ K, I, IV—¹⁷ K—¹⁶ K—¹⁵ VI—¹⁴ K, I, IV—¹³ JL, IV—¹² VI—¹¹ K, I, IV—¹⁰ K, I, IV—⁹ K, I, IV—⁸ JL—⁷ VI—⁶⁶ 2060—2061

پس پردهٔ ما بسی دختر مست¹
یکی را بنام شه‌نشه کنیم
چو پیوند سازیم با او بخون
بدو⁶ نازش و سرفرازی بود
زدانرا پسند آمد این⁸ رای شاه
ز لشکر سه پرمایه‌را¹⁰ برگزید
در گنج دینار بگشاد و گفت
اگر¹³ نام را بآید¹⁴ و ننگ را
یکی هدیه‌ای ساخت کاندلر جهان
دبیر جهان‌دیده‌را پیش خواند
نخست آفرین کرد بر کردگار
خداوند کیوان و خورشید و ماه
ز بنده نخواهد جز از¹⁸ راستی
ازو باد بر شاه ایران درود
خداوند دانایی و تاج و تخت
بداند جهان‌دار خسرو نژاد

که بر تارک بانوان² افسرست³
 ز کار وی اندیشه کوتاه کنیم
 نباشد کس اورا⁴ بید رهنمون⁵
 وزو بگذری جنگ و بازی بود⁷
 باواز گفتند کاین است⁹ راه
 که گویند و دانند پاسخ¹¹ شنید
 که گوهر چرا باید اندر¹² نهفت
 وگر بخشش و رزم¹⁵ و آهنگ را
 کسی آن ندید از کهان و مهان
 سخن هرچ بودش بدل در براند¹⁶
 توانا و دانا و پروردگار
 خداوند پیروزی و دستگاه¹⁷
 نجوید بداد اندرون کاستی
 خداوند شمشیر و کویال و خود
 ز پیروز گر یافته کام و بخت¹⁹
 خردمند با سنگ و فرهنگ²⁰ و زاد²¹

2043-66. I-⁵ کسی را-K⁴ افسرند-VI-K³ نیکوان-VI² دخترند-K¹

فاینه إذا التحمت بیننا أوامر المواصله و انتظمت بیننا شجنة البقراة أمانا أن یقصد بلادنا و دیارنا بل نعتضد مع ذلك بقرايته و نستظهر از-I, IV, آن-VI-K⁸ ترک و تازی بود-VI جنگ سازی بود-K⁷ کزو-K⁶ بمودته داشت-K¹² گفت و-VI گفتار داند-I, IV¹¹ گرانمایه ای-K¹⁰ اینست-I, IV, VI-K⁹

-VI¹⁶ بزم-I, IV, VI¹⁵ (метр нарушен). مافند-IV¹⁴ همه-VI مگر-I, IV¹³ باید نامه کسری-I پاسخ نامه کسری از خاقان چین-Л Доб. заголовки: تایست با او براند نامه خاقان-VI نامه خاقان چین بنزد نوشین روان و پوزش نمودن-IV بخاقان چین(!)

VI¹⁹ обратный поряд-¹⁸ I, VI بجز-¹⁷ VI گناه-پیش کسری

-I²¹ Доб. ب.: فرهنگ و پیروز-VI با فر او ای. رای-K فرهنگی و داد-Л²⁰ میسرا. -دک خنداوند دانسا که داند درست * که کس تخت را جاودانی نجست

- 2025 خجسته سروشست بر گاه و تخت همه شهر ایران سپاه ویند چو سازد بندشست اندرون بارگاه همه گرزداران با زیب و فر³ ز پیل و ز بالا و از⁵ تخت عاج کس آیین اورا نداند شومار²⁰³⁰ اگر دشمنش کوه آهن شود⁹ هر آنکس که سیر آید از روزگار چو خاقان چین آن¹² سخنها شنید دلش زان سخنها بدو نیم شد¹⁴
- 2035 پر اندیشه¹⁶ بنشست با رای زن که ای بخردان روی¹⁷ این¹⁸ کار چیست نباید که پیروز گشته بجنک ز هر گونه موبدان خواستند²² چنین گفت خاقان که اینست راه²⁰⁴⁰ باندیشه در²⁷ کار پیشی کنیم
- یکی بارور شاخ زینما درخت¹ پرستندگان² کلاه ویند ننگجد همی در جهان آن سپاه همه پیشکاران بزرین کمر⁴ ز اورنگ وز⁶ یاره و طوق⁷ و تاج بگیتی جز از⁸ دادگر شهریار بر چشم او چشم سوزن شود⁹ شود تیز و¹⁰ با او کند کارزار¹¹ بپژمرد و شد چون گل شنبلید¹³ وز اندیشه مغزش پر از بیم شد¹⁵ چنین گفت با نامدار انجمن پراندیشه و¹⁹ خسته ز آزار کیست²⁰ همه نامهها²¹ باز گردد ببنگ چپ و راست گفتند و آراستند²³ که مردم²⁴ فرستیم نزدیک²⁵ شاه²⁶ بسازیم با شاه و²⁸ خویشی کنیم²⁹

¹ K, VI — (нет рифмы); IV — تخت و زیما درخت — K — زیبای بخت — I —
 زرین کمر — I, IV, VI — گرزدارانش زرین کمر — K³ پرستندگان — IV — پرستارپر [فر — VI]
 (метр нарушен); وز — I⁵ جنگجویانش با زور و فر — VI — پیشکارانش با زیب و فر — K, I, IV —
 بجز — VI⁸ تخت — I, IV — آن — VI⁶ ز پیلان جنگی وز — VI — از پایۀ — K, I, IV —
 I, IV, VI — این — K — 66. 2033—2034 оп. ¹⁴ I, IV, VI — 6. оп. ¹¹ I, IV — 10 оп. ¹⁰ I, IV — 6. оп. ¹¹ I, IV — 6. оп. ¹² I, IV, VI — 6. оп. ¹³ I, IV, VI — 6. оп. ¹⁴ I, IV, VI — 6. оп. ¹⁵ I, IV, VI — 6. оп. ¹⁶ I, IV, VI — 6. оп. ¹⁷ I, IV, VI — 6. оп. ¹⁸ I, IV, VI — 6. оп. ¹⁹ I, IV, VI — 6. оп. ²⁰ I, IV, VI — 6. оп. ²¹ I, IV, VI — 6. оп. ²² I, IV, VI — 6. оп. ²³ I, IV, VI — 6. оп. ²⁴ I, IV, VI — 6. оп. ²⁵ I, IV, VI — 6. оп. ²⁶ I, IV, VI — 6. оп. ²⁷ I, IV, VI — 6. оп. ²⁸ I, IV, VI — 6. оп. ²⁹ I, IV, VI — 6. оп.

چو آمد شدش باشد و گفت و گوی * نگردهد همی آب تیره بجوی
 (метр нарушен). با او — VI و با شاه — K, I, IV — باندیشه — I²⁷
 ز کار وی اندیشه کوته کنیم * خرد را بر جنگ همره کنیم

- بسی دیده باشد گه¹ کارزار² 2005
 دل خویشی باید که در جنگ سخت
 ترا یار³ بادا جهان آفرین
 نهادند برنامه بر مهر شاه
 برسم کیمان خلعت آراستند
 ز پیغام هرچش بدل بود نیز
 بخوبی برفتند ز⁴ ایوان شاه 2010
 رسیدند پس پیش خاقان چین
 جهان دیده خاقان پپردخت⁵ جای
 فرستاده گانرا همه پیش خواند
 نخست⁶ از هشی و دانش و رای اوی⁷
 دگر گفت چندست با او سپاه 2015
 ز داد و ز بیاداد وز⁸ کششورش
 فرستاده گویا زبان برگشاد
 بخاقان چین گفت کای⁹ شهریار
 بدین¹⁰ روزگاری که ما نزد اوی¹¹
 بایوان رزم و بدشت¹² شکار 2020
 ببالای سروسست و همزور پیل
 چو برگاه باشد سپهر و فاست
 اگر تیز گردد بخرد چو ابر
 وگر می گسارد بآواز¹³ نرم
- نخاواهد¹⁴ گه رزم¹⁵ آموزگار
 چنان رام دارد¹⁶ که با تاج و تخت
 بماناد روشن کلاه و نگین
 بیماراست آن خسروی تاج و گاه
 فرستاده را پیش او¹⁷ خواستند
 بگفتار بر نامه بفزود نیز
 ستایش کنان برگرفتند راه
 سراسر زبانها پر از آفرین
 پیامد بر تخت او رهنمای
 ز کسری فراوان سخنها براند
 ز گفتار و دیدار و بالای اوی¹⁸
 ازیشان¹⁹ که دارد نگین و کلاه
 هم از لشکر و گنج وز²⁰ افسرش²¹
 همه دیدهها پیش او کرد یاد
 تو او را بدین زیردستی مدار
 بمودیم شادان دل و تازه روی²²
 ندیدیم هرگز چنو²³ شهریار²⁴
 بمخشننگی²⁵ همچو دریای نیل
 باوردگه هم²⁶ نهنگ بلاست
 از²⁷ آواز او رام گردد هژر
 همی دل ستاند بگفتار گرم

باشد- JI, K-⁵ جنگش- VI-⁴ نباید- K, VI-³ چنین روزگار- VI-² در- K, I, IV-¹
 - K, I, IV, VI-⁹ از- K, I, IV, VI-⁸ فرستادگان پیش خود- K-⁷ یاد- K-⁶ باید- VI-
 VI-¹⁴ б. оп. واز- K, I, IV-¹³ وزیشان- K, I, IV-¹² او- JI, K, VI-¹¹ سخن- IV-¹⁰ پپرداخت
 K-¹⁸ او- VI- روزگاران کم آید چنوی- I, IV, که آمد بدوی- K-¹⁷ بدان- VI-¹⁶ ای- I-¹⁵
 بایوان و بزم- I, IV, VI-¹⁹ رو- VI- بدیدار او شاد دل تازه روی- I, IV, شادان و دل تازه روی
 بمخشنش کفش- I, IV, بمخشنش همی- K-²² یک سوار- I, IV-²¹ چو او- VI-²⁰ و بزم و
 بآوای- K, I, VI-²⁵ وز- I, IV-²⁴ در آوردگه چون- I, IV-²³ بر- K, VI-²⁶

- نویسنده بنوشته بر پهلوی
سر نامه کرد آفرین از نخست
بلندی و تندی³ و مهر⁴ آفرید
خرد بر توانایی او گواست
پی مور بی او زمین نسپرد
رساند ز ما⁷ سوی خاقان چین
کزان گونه بستند بدرا میان
بدم نهاده خود⁸ آویختند⁹
نمایند که باشد¹⁰ بیزدان دلیر
تو پیروز گشتی¹² بر ایشان جنگ
ز نیروی فغفور و تخت و کلاه¹⁴
نمباشد خردمند همداستان
شگفت آمدت¹⁶ لشکر و¹⁷ مرز¹⁸ چاج
نمیند نه لشکر نه رزم²⁰ و نه رنج
کسان کم ندیدند²¹ بشنیده اند²²
شود کوه²⁴ از آرام من در²⁵ شتاب
کجا آب و خاکست رنج منست
بپیوند ما دل بپاراستی
نه خرد کسی رزم هرگز بیزم
نچوید خردمند هرگز نبرد
که رزم جستن²⁷ نچوید درنگ
- بقرطاس بر نامه خسروی
قلم چون دو رخ را بعنبر بشست
بران¹ دادگر کو سپهر² آفرید
همه بنده گانیم و او پادشاست
نفس جز بفرمان او نشمرد⁵
ازو⁶ خواستم تا مگر آفرین
نخست آنک گفستی ز هیتالیان
بمیداد بر خیره خون ریختند
اگر بدکنش زور دارد چو شیر
چو ایشان گرفتند راه¹¹ پلنگ
و دیگر که گفستی¹³ ز گنج و سپاه
کسی کز¹⁵ بزرگی زند داستان
تو تخت بزرگی ندیدی نه تاج
چنین با کسی گفت باید¹⁹ که گنج
بزرگان گیتی مرا دیده اند
که دریای چین را ندارم²³ بآب
سراسر زمین زیر گنج منست
سه دیگر کجا دوستی خواستی
همی بزم جویی²⁶ مرا نیست رزم
و دیگر که با نامردار مرد
بویژه که خو کرده باشد جنگ
- 1985
1990
1995
2000

¹ K, I, IV, برینسان زمان و مکان - ⁴ VI
² ژرفی - ³ I, IV
⁵ جهان - ⁶ VI
⁷ بدن - ⁸ I
⁹ I-66, 1990-
[در-] VI, IV, بلا اندر- ⁸ K
¹⁰ وزو- ⁶ VI
از تاج و گاه - ¹⁴ K
گیتی - ¹³ K
باشی - ¹² I
رسم - ¹¹ VI
گردد - ¹⁰ IV, VI
1991 on.
گفت باید کسی را - ¹⁹ VI
مرد - ¹⁸ VI
و - ¹⁷ I
آیدت - ¹⁶ K, I, IV, VI
کو - ¹⁵ VI
برآرم - ²³ VI
بمردی و دانش پسندیده اند - ²² VI
کسی کو ندیدست - ²¹ VI
مرز - ²⁰ I, IV
IV- که از رزم جسته - ²⁷ I
جویم - ²⁸ I
از رزم من در - ²⁵ VI
گردد - ²⁴ VI
اندر آرم - ²³ K
جسته

- 1965 هنر جوید و هیچ پیچد¹ عنان
هنر گر نمودی بما³ شهریار
چو هر یک⁵ برفتی بر شاه خویش
بگفتی که چون شاه نوشین روان
سخن هرچ گفتند اندر نهان⁸
- 1970 بگنجور فرمود پس شهریار
بیاورد خفتان و خود وزره
گشاده برون¹¹ کرد زور آزمای
همان خود و خفتان و کوپال اوی¹²
کمانکش¹³ نمودی بلشکر چنوی¹⁴
- 1975 باوردگه رفت چون پیل مست
بزییر اندرون باره گامزن
خروشی آمد و ناله کز نای
تیمیره زنان پیش بردند سنج¹⁸
شهنشاه با خود و گبر²¹ و سنان²²
- 1980 فرستادگان خواندند آفرین
بایوان شد از دشت شاه جهان
بفرمود تا پیش او شد دبیر
- بکردار پیکر² نماید سنان
ازو داشتی هر یکی⁴ یادگار
سخن داشتی یار⁶ همراه خویش
بدیده نمینند⁷ پیر و جوان
بگفتند با شهریار جهان⁹
که آرد¹⁰ بدشت آلت کارزار
بفرمود تا برگشاید گره
نبرد داشتی جوشن او ز جای
نبرد داشتی جز برو یال اوی¹²
نه از نامداران چنان جنگجوی¹⁵
یکی گرز¹⁶ گاوپیکر بدست
ز بالای او خیره شد¹⁶ انجمن
هم از پشت پیلان جرنگ¹⁷ درای
زمین آمد از سم¹⁹ اسبان برونج²⁰
چپ و راست گردان و پیچان عنان
یکایک نهادند سر بر زمین
یکایک برفتند با او مهان
ابا موبد موبدان اردشیر²³

جوید و هم پیچد—I, IV, جوید و پیچ و تاب—K هنر پیچد—Л¹
هنرها که بنمودمان—I, IV, ³ بگردان لشکر—K, I, IV, VI² جوید و هم نیچد—VI
و VI—доб. یاد—I, IV, یاد و—K⁶ کسی—K, I, IV, ⁵ ازو داشت باید بدل—I, IV, کسی—K⁴
I—б. оп.⁹ حدیث فرستادگان در نهان—K, IV, VI⁸ ندیدست—I, IV, ندید و نیبند—K⁷
ز لشکر—I¹⁴ کمانش—K¹³ او—Л, VI¹² بیری—VI یکی—I, IV, برو—K¹¹ آری—IV¹⁰
K, ¹⁸ هنر نمودن کسری بزرگان اطراف: доб. заголовки: VI¹⁵ کمانور نمودی چو اوی
I—²⁰ نعل—K, IV, VI¹⁹ صف—I¹⁸ ز جرنگ و—K, VI, بانگ—Л¹⁷ گشت—I, IV, VI¹⁶
Доб.²³ با خود و برگستوان—I, IV²² با گرز و خود—K²¹ زمین همچو دریا برآمد بکف
IV—جواب نامه خاقان چین از شاه کسری—K نامه کسری بخاقان چین—Л заголовки:
پاسخ نامه خاقان چین از نوشین روان

فرستاده را خواستی² شهریار
 بایوان³ بزم و بنخچه پیرگاه
 ز گرد سواران هوا تیره گشت
 بلوچی و گیلی بزین⁵ سپر
 پرستنده نزدیک شاه آمدند
 ببردند و⁷ شمشیر زرین نیم
 تو گویی¹¹ که زر اندر¹² آهن سرشت
 بدو¹³ تخت پیروزه همرنگ نیل
 همی کر شد¹⁵ مردم تیزگوش
 ز هر شهرریاری¹⁷ آباد بوم¹⁸
 برفتند یکسر سوی¹⁹ شهریار
 ز خورشید تا پشت²¹ ماهی کراست²²
 زمین پررشد از آلت کارزار
 سواران جنگی همی تاختند
 بگشتند گردنکشان یک زمان
 بیکسو پیاده بیکسو سوار
 ز هر نامداری و هر مهتری
 همان²⁸ چهره و نام²⁹ و آواز³⁰ اوی
 بگفتند کین شاه گردن فراز

چو خوان و¹ می آراستی میگسار
 ببودند یک ماه نزدیک شاه
 یکی بارگه ساخت روزی بدشت
 همه مرزبانان زرین⁴ کمر
 سراسر بدان بارگاه آمدند 1950
 چو سیمصد ز پیلان⁶ زرین ستام
 درخشیدن⁸ تیغ⁹ و ژوپین¹⁰ و خشت
 بدیبا بیاراسته پشت پیل
 زمین پر خروش و هوا پر ز جوش¹⁴
 فرستاده بردع¹⁶ و همد و روم 1955
 ز دشت سواران نیزه گزار
 بچینی نمود آنک شاهی کراست²⁰
 هوا پر شد از جوش گرد²³ سوار
 بدشت اندر آوردگه ساختند
 بکوپال و تیغ و بتیر و کمان 1960
 همه دشت ژوپین زن²⁴ و نیزه دار²⁵
 فرستاده گانرا ز هر کشوری
 شگفت آمد از²⁶ لشکر و ساز اوی²⁷
 فرستادگان یک بدیگر برار³¹

¹ K, ² I, IV, ³ I, IV, ⁴ I, IV, ⁵ I, IV, ⁶ I, IV, ⁷ I, IV, ⁸ I, IV, ⁹ I, IV, ¹⁰ I, IV, ¹¹ I, IV, ¹² I, IV, ¹³ I, IV, ¹⁴ I, IV, ¹⁵ I, IV, ¹⁶ I, IV, ¹⁷ I, IV, ¹⁸ I, IV, ¹⁹ I, IV, ²⁰ I, IV, ²¹ I, IV, ²² I, IV, ²³ I, IV, ²⁴ I, IV, ²⁵ I, IV, ²⁶ I, IV, ²⁷ I, IV, ²⁸ I, IV, ²⁹ I, IV, ³⁰ I, IV, ³¹ I, IV, ³² I, IV, ³³ I, IV, ³⁴ I, IV, ³⁵ I, IV, ³⁶ I, IV, ³⁷ I, IV, ³⁸ I, IV, ³⁹ I, IV, ⁴⁰ I, IV, ⁴¹ I, IV, ⁴² I, IV, ⁴³ I, IV, ⁴⁴ I, IV, ⁴⁵ I, IV, ⁴⁶ I, IV, ⁴⁷ I, IV, ⁴⁸ I, IV, ⁴⁹ I, IV, ⁵⁰ I, IV, ⁵¹ I, IV, ⁵² I, IV, ⁵³ I, IV, ⁵⁴ I, IV, ⁵⁵ I, IV, ⁵⁶ I, IV, ⁵⁷ I, IV, ⁵⁸ I, IV, ⁵⁹ I, IV, ⁶⁰ I, IV, ⁶¹ I, IV, ⁶² I, IV, ⁶³ I, IV, ⁶⁴ I, IV, ⁶⁵ I, IV, ⁶⁶ I, IV, ⁶⁷ I, IV, ⁶⁸ I, IV, ⁶⁹ I, IV, ⁷⁰ I, IV, ⁷¹ I, IV, ⁷² I, IV, ⁷³ I, IV, ⁷⁴ I, IV, ⁷⁵ I, IV, ⁷⁶ I, IV, ⁷⁷ I, IV, ⁷⁸ I, IV, ⁷⁹ I, IV, ⁸⁰ I, IV, ⁸¹ I, IV, ⁸² I, IV, ⁸³ I, IV, ⁸⁴ I, IV, ⁸⁵ I, IV, ⁸⁶ I, IV, ⁸⁷ I, IV, ⁸⁸ I, IV, ⁸⁹ I, IV, ⁹⁰ I, IV, ⁹¹ I, IV, ⁹² I, IV, ⁹³ I, IV, ⁹⁴ I, IV, ⁹⁵ I, IV, ⁹⁶ I, IV, ⁹⁷ I, IV, ⁹⁸ I, IV, ⁹⁹ I, IV, ¹⁰⁰ I, IV, ¹⁰¹ I, IV, ¹⁰² I, IV, ¹⁰³ I, IV, ¹⁰⁴ I, IV, ¹⁰⁵ I, IV, ¹⁰⁶ I, IV, ¹⁰⁷ I, IV, ¹⁰⁸ I, IV, ¹⁰⁹ I, IV, ¹¹⁰ I, IV, ¹¹¹ I, IV, ¹¹² I, IV, ¹¹³ I, IV, ¹¹⁴ I, IV, ¹¹⁵ I, IV, ¹¹⁶ I, IV, ¹¹⁷ I, IV, ¹¹⁸ I, IV, ¹¹⁹ I, IV, ¹²⁰ I, IV, ¹²¹ I, IV, ¹²² I, IV, ¹²³ I, IV, ¹²⁴ I, IV, ¹²⁵ I, IV, ¹²⁶ I, IV, ¹²⁷ I, IV, ¹²⁸ I, IV, ¹²⁹ I, IV, ¹³⁰ I, IV, ¹³¹ I, IV, ¹³² I, IV, ¹³³ I, IV, ¹³⁴ I, IV, ¹³⁵ I, IV, ¹³⁶ I, IV, ¹³⁷ I, IV, ¹³⁸ I, IV, ¹³⁹ I, IV, ¹⁴⁰ I, IV, ¹⁴¹ I, IV, ¹⁴² I, IV, ¹⁴³ I, IV, ¹⁴⁴ I, IV, ¹⁴⁵ I, IV, ¹⁴⁶ I, IV, ¹⁴⁷ I, IV, ¹⁴⁸ I, IV, ¹⁴⁹ I, IV, ¹⁵⁰ I, IV, ¹⁵¹ I, IV, ¹⁵² I, IV, ¹⁵³ I, IV, ¹⁵⁴ I, IV, ¹⁵⁵ I, IV, ¹⁵⁶ I, IV, ¹⁵⁷ I, IV, ¹⁵⁸ I, IV, ¹⁵⁹ I, IV, ¹⁶⁰ I, IV, ¹⁶¹ I, IV, ¹⁶² I, IV, ¹⁶³ I, IV, ¹⁶⁴ I, IV, ¹⁶⁵ I, IV, ¹⁶⁶ I, IV, ¹⁶⁷ I, IV, ¹⁶⁸ I, IV, ¹⁶⁹ I, IV, ¹⁷⁰ I, IV, ¹⁷¹ I, IV, ¹⁷² I, IV, ¹⁷³ I, IV, ¹⁷⁴ I, IV, ¹⁷⁵ I, IV, ¹⁷⁶ I, IV, ¹⁷⁷ I, IV, ¹⁷⁸ I, IV, ¹⁷⁹ I, IV, ¹⁸⁰ I, IV, ¹⁸¹ I, IV, ¹⁸² I, IV, ¹⁸³ I, IV, ¹⁸⁴ I, IV, ¹⁸⁵ I, IV, ¹⁸⁶ I, IV, ¹⁸⁷ I, IV, ¹⁸⁸ I, IV, ¹⁸⁹ I, IV, ¹⁹⁰ I, IV, ¹⁹¹ I, IV, ¹⁹² I, IV, ¹⁹³ I, IV, ¹⁹⁴ I, IV, ¹⁹⁵ I, IV, ¹⁹⁶ I, IV, ¹⁹⁷ I, IV, ¹⁹⁸ I, IV, ¹⁹⁹ I, IV, ²⁰⁰ I, IV, ²⁰¹ I, IV, ²⁰² I, IV, ²⁰³ I, IV, ²⁰⁴ I, IV, ²⁰⁵ I, IV, ²⁰⁶ I, IV, ²⁰⁷ I, IV, ²⁰⁸ I, IV, ²⁰⁹ I, IV, ²¹⁰ I, IV, ²¹¹ I, IV, ²¹² I, IV, ²¹³ I, IV, ²¹⁴ I, IV, ²¹⁵ I, IV, ²¹⁶ I, IV, ²¹⁷ I, IV, ²¹⁸ I, IV, ²¹⁹ I, IV, ²²⁰ I, IV, ²²¹ I, IV, ²²² I, IV, ²²³ I, IV, ²²⁴ I, IV, ²²⁵ I, IV, ²²⁶ I, IV, ²²⁷ I, IV, ²²⁸ I, IV, ²²⁹ I, IV, ²³⁰ I, IV, ²³¹ I, IV, ²³² I, IV, ²³³ I, IV, ²³⁴ I, IV, ²³⁵ I, IV, ²³⁶ I, IV, ²³⁷ I, IV, ²³⁸ I, IV, ²³⁹ I, IV, ²⁴⁰ I, IV, ²⁴¹ I, IV, ²⁴² I, IV, ²⁴³ I, IV, ²⁴⁴ I, IV, ²⁴⁵ I, IV, ²⁴⁶ I, IV, ²⁴⁷ I, IV, ²⁴⁸ I, IV, ²⁴⁹ I, IV, ²⁵⁰ I, IV, ²⁵¹ I, IV, ²⁵² I, IV, ²⁵³ I, IV, ²⁵⁴ I, IV, ²⁵⁵ I, IV, ²⁵⁶ I, IV, ²⁵⁷ I, IV, ²⁵⁸ I, IV, ²⁵⁹ I, IV, ²⁶⁰ I, IV, ²⁶¹ I, IV, ²⁶² I, IV, ²⁶³ I, IV, ²⁶⁴ I, IV, ²⁶⁵ I, IV, ²⁶⁶ I, IV, ²⁶⁷ I, IV, ²⁶⁸ I, IV, ²⁶⁹ I, IV, ²⁷⁰ I, IV, ²⁷¹ I, IV, ²⁷² I, IV, ²⁷³ I, IV, ²⁷⁴ I, IV, ²⁷⁵ I, IV, ²⁷⁶ I, IV, ²⁷⁷ I, IV, ²⁷⁸ I, IV, ²⁷⁹ I, IV, ²⁸⁰ I, IV, ²⁸¹ I, IV, ²⁸² I, IV, ²⁸³ I, IV, ²⁸⁴ I, IV, ²⁸⁵ I, IV, ²⁸⁶ I, IV, ²⁸⁷ I, IV, ²⁸⁸ I, IV, ²⁸⁹ I, IV, ²⁹⁰ I, IV, ²⁹¹ I, IV, ²⁹² I, IV, ²⁹³ I, IV, ²⁹⁴ I, IV, ²⁹⁵ I, IV, ²⁹⁶ I, IV, ²⁹⁷ I, IV, ²⁹⁸ I, IV, ²⁹⁹ I, IV, ³⁰⁰ I, IV, ³⁰¹ I, IV, ³⁰² I, IV, ³⁰³ I, IV, ³⁰⁴ I, IV, ³⁰⁵ I, IV, ³⁰⁶ I, IV, ³⁰⁷ I, IV, ³⁰⁸ I, IV, ³⁰⁹ I, IV, ³¹⁰ I, IV, ³¹¹ I, IV, ³¹² I, IV, ³¹³ I, IV, ³¹⁴ I, IV, ³¹⁵ I, IV, ³¹⁶ I, IV, ³¹⁷ I, IV, ³¹⁸ I, IV, ³¹⁹ I, IV, ³²⁰ I, IV, ³²¹ I, IV, ³²² I, IV, ³²³ I, IV, ³²⁴ I, IV, ³²⁵ I, IV, ³²⁶ I, IV, ³²⁷ I, IV, ³²⁸ I, IV, ³²⁹ I, IV, ³³⁰ I, IV, ³³¹ I, IV, ³³² I, IV, ³³³ I, IV, ³³⁴ I, IV, ³³⁵ I, IV, ³³⁶ I, IV, ³³⁷ I, IV, ³³⁸ I, IV, ³³⁹ I, IV, ³⁴⁰ I, IV, ³⁴¹ I, IV, ³⁴² I, IV, ³⁴³ I, IV, ³⁴⁴ I, IV, ³⁴⁵ I, IV, ³⁴⁶ I, IV, ³⁴⁷ I, IV, ³⁴⁸ I, IV, ³⁴⁹ I, IV, ³⁵⁰ I, IV, ³⁵¹ I, IV, ³⁵² I, IV, ³⁵³ I, IV, ³⁵⁴ I, IV, ³⁵⁵ I, IV, ³⁵⁶ I, IV, ³⁵⁷ I, IV, ³⁵⁸ I, IV, ³⁵⁹ I, IV, ³⁶⁰ I, IV, ³⁶¹ I, IV, ³⁶² I, IV, ³⁶³ I, IV, ³⁶⁴ I, IV, ³⁶⁵ I, IV, ³⁶⁶ I, IV, ³⁶⁷ I, IV, ³⁶⁸ I, IV, ³⁶⁹ I, IV, ³⁷⁰ I, IV, ³⁷¹ I, IV, ³⁷² I, IV, ³⁷³ I, IV, ³⁷⁴ I, IV, ³⁷⁵ I, IV, ³⁷⁶ I, IV, ³⁷⁷ I, IV, ³⁷⁸ I, IV, ³⁷⁹ I, IV, ³⁸⁰ I, IV, ³⁸¹ I, IV, ³⁸² I, IV, ³⁸³ I, IV, ³⁸⁴ I, IV, ³⁸⁵ I, IV, ³⁸⁶ I, IV, ³⁸⁷ I, IV, ³⁸⁸ I, IV, ³⁸⁹ I, IV, ³⁹⁰ I, IV, ³⁹¹ I, IV, ³⁹² I, IV, ³⁹³ I, IV, ³⁹⁴ I, IV, ³⁹⁵ I, IV, ³⁹⁶ I, IV, ³⁹⁷ I, IV, ³⁹⁸ I, IV, ³⁹⁹ I, IV, ⁴⁰⁰ I, IV, ⁴⁰¹ I, IV, ⁴⁰² I, IV, ⁴⁰³ I, IV, ⁴⁰⁴ I, IV, ⁴⁰⁵ I, IV, ⁴⁰⁶ I, IV, ⁴⁰⁷ I, IV, ⁴⁰⁸ I, IV, ⁴⁰⁹ I, IV, ⁴¹⁰ I, IV, ⁴¹¹ I, IV, ⁴¹² I, IV, ⁴¹³ I, IV, ⁴¹⁴ I, IV, ⁴¹⁵ I, IV, ⁴¹⁶ I, IV, ⁴¹⁷ I, IV, ⁴¹⁸ I, IV, ⁴¹⁹ I, IV, ⁴²⁰ I, IV, ⁴²¹ I, IV, ⁴²² I, IV, ⁴²³ I, IV, ⁴²⁴ I, IV, ⁴²⁵ I, IV, ⁴²⁶ I, IV, ⁴²⁷ I, IV, ⁴²⁸ I, IV, ⁴²⁹ I, IV, ⁴³⁰ I, IV, ⁴³¹ I, IV, ⁴³² I, IV, ⁴³³ I, IV, ⁴³⁴ I, IV, ⁴³⁵ I, IV, ⁴³⁶ I, IV, ⁴³⁷ I, IV, ⁴³⁸ I, IV, ⁴³⁹ I, IV, ⁴⁴⁰ I, IV, ⁴⁴¹ I, IV, ⁴⁴² I, IV, ⁴⁴³ I, IV, ⁴⁴⁴ I, IV, ⁴⁴⁵ I, IV, ⁴⁴⁶ I, IV, ⁴⁴⁷ I, IV, ⁴⁴⁸ I, IV, ⁴⁴⁹ I, IV, ⁴⁵⁰ I, IV, ⁴⁵¹ I, IV, ⁴⁵² I, IV, ⁴⁵³ I, IV, ⁴⁵⁴ I, IV, ⁴⁵⁵ I, IV, ⁴⁵⁶ I, IV, ⁴⁵⁷ I, IV, ⁴⁵⁸ I, IV, ⁴⁵⁹ I, IV, ⁴⁶⁰ I, IV, ⁴⁶¹ I, IV, ⁴⁶² I, IV, ⁴⁶³ I, IV, ⁴⁶⁴ I, IV, ⁴⁶⁵ I, IV, ⁴⁶⁶ I, IV, ⁴⁶⁷ I, IV, ⁴⁶⁸ I, IV, ⁴⁶⁹ I, IV, ⁴⁷⁰ I, IV, ⁴⁷¹ I, IV, ⁴⁷² I, IV, ⁴⁷³ I, IV, ⁴⁷⁴ I, IV, ⁴⁷⁵ I, IV, ⁴⁷⁶ I, IV, ⁴⁷⁷ I, IV, ⁴⁷⁸ I, IV, ⁴⁷⁹ I, IV, ⁴⁸⁰ I, IV, ⁴⁸¹ I, IV, ⁴⁸² I, IV, ⁴⁸³ I, IV, ⁴⁸⁴ I, IV, ⁴⁸⁵ I, IV, ⁴⁸⁶ I, IV, ⁴⁸⁷ I, IV, ⁴⁸⁸ I, IV, ⁴⁸⁹ I, IV, ⁴⁹⁰ I, IV, ⁴⁹¹ I, IV, ⁴⁹² I, IV, ⁴⁹³ I, IV, ⁴⁹⁴ I, IV, ⁴⁹⁵ I, IV, ⁴⁹⁶ I, IV, ⁴⁹⁷ I, IV, ⁴⁹⁸ I, IV, ⁴⁹⁹ I, IV, ⁵⁰⁰ I, IV, ⁵⁰¹ I, IV, ⁵⁰² I, IV, ⁵⁰³ I, IV, ⁵⁰⁴ I, IV, ⁵⁰⁵ I, IV, ⁵⁰⁶ I, IV, ⁵⁰⁷ I, IV, ⁵⁰⁸ I, IV, ⁵⁰⁹ I, IV, ⁵¹⁰ I, IV, ⁵¹¹ I, IV, ⁵¹² I, IV, ⁵¹³ I, IV, ⁵¹⁴ I, IV, ⁵¹⁵ I, IV, ⁵¹⁶ I, IV, ⁵¹⁷ I, IV, ⁵¹⁸ I, IV, ⁵¹⁹ I, IV, ⁵²⁰ I, IV, ⁵²¹ I, IV, ⁵²² I, IV, ⁵²³ I, IV, ⁵²⁴ I, IV, ⁵²⁵ I, IV, ⁵²⁶ I, IV, ⁵²⁷ I, IV, ⁵²⁸ I, IV, ⁵²⁹ I, IV, ⁵³⁰ I, IV, ⁵³¹ I, IV, ⁵³² I, IV, ⁵³³ I, IV, ⁵³⁴ I, IV, ⁵³⁵ I, IV, ⁵³⁶ I, IV, ⁵³⁷ I, IV, ⁵³⁸ I, IV, ⁵³⁹ I, IV, ⁵⁴⁰ I, IV, ⁵⁴¹ I, IV, ⁵⁴² I, IV, ⁵⁴³ I, IV, ⁵⁴⁴ I, IV, ⁵⁴⁵ I, IV, ⁵⁴⁶ I, IV, ⁵⁴⁷ I, IV, ⁵⁴⁸ I, IV, ⁵⁴⁹ I, IV, ⁵⁵⁰ I, IV, ⁵⁵¹ I, IV, ⁵⁵² I, IV, ⁵⁵³ I, IV, ⁵⁵⁴ I, IV, ⁵⁵⁵ I, IV, ⁵⁵⁶ I, IV, ⁵⁵⁷ I, IV, ⁵⁵⁸ I, IV, ⁵⁵⁹ I, IV, ⁵⁶⁰ I, IV, ⁵⁶¹ I, IV, ⁵⁶² I, IV, ⁵⁶³ I, IV, ⁵⁶⁴ I, IV, ⁵⁶⁵ I, IV, ⁵⁶⁶ I, IV, ⁵⁶⁷ I, IV, ⁵⁶⁸ I, IV, ⁵⁶⁹ I, IV, ⁵⁷⁰ I, IV, ⁵⁷¹ I, IV, ⁵⁷² I, IV, ⁵⁷³ I, IV, ⁵⁷⁴ I, IV, ⁵⁷⁵ I, IV, ⁵⁷⁶ I, IV, ⁵⁷⁷ I, IV, ⁵⁷⁸ I, IV, ⁵⁷⁹ I, IV, ⁵⁸⁰ I, IV, ⁵⁸¹ I, IV, ⁵⁸² I, IV, ⁵⁸³ I, IV, ⁵⁸⁴ I, IV, ⁵⁸⁵ I, IV, ⁵⁸⁶ I, IV, ⁵⁸⁷ I, IV, ⁵⁸⁸ I, IV, ⁵⁸⁹ I, IV, ⁵⁹⁰ I, IV, ⁵⁹¹ I, IV, ⁵⁹² I, IV, ⁵⁹³ I, IV, ⁵⁹⁴ I, IV, ⁵⁹⁵ I, IV, ⁵⁹⁶ I, IV, ⁵⁹⁷ I, IV, ⁵⁹⁸ I, IV, ⁵⁹⁹ I, IV, ⁶⁰⁰ I, IV, ⁶⁰¹ I, IV, ⁶⁰² I, IV, ⁶⁰³ I, IV, ⁶⁰⁴ I, IV, ⁶⁰⁵ I, IV, ⁶⁰⁶ I, IV, ⁶⁰⁷ I, IV, ⁶⁰⁸ I, IV, ⁶⁰⁹ I, IV, ⁶¹⁰ I, IV, ⁶¹¹ I, IV, ⁶¹² I, IV, ⁶¹³ I, IV, ⁶¹⁴ I, IV, ⁶¹⁵ I, IV, ⁶¹⁶ I, IV, ⁶¹⁷ I, IV, ⁶¹⁸ I, IV, ⁶¹⁹ I, IV, ⁶²⁰ I, IV, ⁶²¹ I, IV, ⁶²² I, IV, ⁶²³ I, IV, ⁶²⁴ I, IV, ⁶²⁵ I, IV, ⁶²⁶ I, IV, ⁶²⁷ I, IV, ⁶²⁸ I, IV, ⁶²⁹ I, IV, ⁶³⁰ I, IV, ⁶³¹ I, IV, ⁶³² I, IV, ⁶³³ I, IV, ⁶³⁴ I, IV, ⁶³⁵ I, IV, ⁶³⁶ I, IV, ⁶³⁷ I, IV, ⁶³⁸ I, IV, ⁶³⁹ I, IV, ⁶⁴⁰ I, IV, ⁶⁴¹ I, IV, ⁶⁴² I, IV, ⁶⁴³ I, IV, ⁶⁴⁴ I, IV, ⁶⁴⁵ I, IV, ⁶⁴⁶ I, IV, ⁶⁴⁷ I, IV, ⁶⁴⁸ I, IV, ⁶⁴⁹ I, IV, ⁶⁵⁰ I, IV, ⁶⁵¹ I, IV, ⁶⁵² I, IV, ⁶⁵³ I, IV, ⁶⁵⁴ I, IV, ⁶⁵⁵ I, IV, ⁶⁵⁶ I, IV, ⁶⁵⁷ I, IV, ⁶⁵⁸ I, IV, ⁶⁵⁹ I, IV, ⁶⁶⁰ I, IV, ⁶⁶¹ I, IV, ⁶⁶² I, IV, ⁶⁶³ I, IV, ⁶⁶⁴ I, IV, ⁶⁶⁵ I, IV, ⁶⁶⁶ I, IV, ⁶⁶⁷ I, IV, ⁶⁶⁸ I, IV, ⁶⁶⁹ I, IV, ⁶⁷⁰ I, IV, ⁶⁷¹ I, IV, ⁶⁷² I, IV, ⁶⁷³ I, IV, ⁶⁷⁴ I, IV, ⁶⁷⁵ I, IV, ⁶⁷⁶ I, IV, ⁶⁷⁷ I, IV, ⁶⁷⁸ I, IV, ⁶⁷⁹ I, IV, ⁶⁸⁰ I, IV, ⁶⁸¹ I, IV, ⁶⁸² I, IV, ⁶⁸³ I, IV, ⁶⁸⁴ I, IV, ⁶⁸⁵ I, IV, ⁶⁸⁶ I, IV, ⁶⁸⁷ I, IV, ⁶⁸⁸ I, IV, ⁶⁸⁹ I, IV, ⁶⁹⁰ I, IV, ⁶⁹¹ I, IV, ⁶⁹² I, IV, ⁶⁹³ I, IV, ⁶⁹⁴ I, IV, ⁶⁹⁵ I, IV, ⁶⁹⁶ I, IV, ⁶⁹⁷ I, IV, ⁶⁹⁸ I, IV, ⁶⁹⁹ I, IV, ⁷⁰⁰ I, IV, ⁷⁰¹ I, IV, ⁷⁰² I, IV, ⁷⁰³ I, IV, ⁷⁰⁴ I, IV, ⁷⁰⁵ I, IV, ⁷⁰⁶ I, IV, ⁷⁰⁷ I, IV, ⁷⁰⁸ I, IV, ⁷⁰⁹ I, IV, ⁷¹⁰ I, IV, ⁷¹¹ I, IV, ⁷¹² I, IV, ⁷¹³ I, IV, ⁷¹⁴ I, IV, ⁷¹⁵ I, IV, ⁷¹⁶ I, IV, ⁷¹⁷ I, IV, ⁷¹⁸ I, IV, ⁷¹⁹ I, IV, ⁷²⁰ I, IV, ⁷²¹ I, IV, ⁷²² I, IV, ⁷²³ I, IV, ⁷²⁴ I, IV, ⁷²⁵ I, IV, ⁷²⁶ I, IV, ⁷²⁷ I, IV, ⁷²⁸ I, IV, ⁷²⁹ I, IV, ⁷³⁰ I, IV, ⁷³¹ I, IV, ⁷³² I, IV, ⁷³³ I, IV, ⁷³⁴ I, IV, ⁷³⁵ I, IV, ⁷³⁶ I, IV, ⁷³⁷ I, IV, ⁷³⁸ I, IV, ⁷³⁹ I, IV, ⁷⁴⁰ I, IV, ⁷⁴¹ I, IV, ⁷⁴² I, IV, ⁷⁴³ I, IV, ⁷⁴⁴ I, IV, ⁷⁴⁵ I, IV, ⁷⁴⁶ I, IV, ⁷⁴⁷ I, IV, ⁷⁴⁸ I, IV, ⁷⁴⁹ I, IV, ⁷⁵⁰ I, IV, ⁷⁵¹ I, IV, ⁷⁵² I, IV, ⁷⁵³ I, IV, ⁷⁵⁴ I, IV, ⁷⁵⁵ I, IV, ⁷⁵⁶ I, IV, ⁷⁵⁷ I, IV, ⁷⁵⁸ I, IV, ⁷⁵⁹ I, IV, ⁷⁶⁰ I, IV, ⁷⁶¹ I, IV, ⁷⁶² I, IV, ⁷⁶³ I, IV, ⁷⁶⁴ I, IV, ⁷⁶⁵ I, IV, ⁷⁶⁶ I, IV, ⁷⁶⁷ I, IV, ⁷⁶⁸ I, IV, ⁷⁶⁹ I, IV, ⁷⁷⁰ I, IV, ⁷⁷¹ I, IV, ⁷⁷² I, IV, ⁷⁷³ I, IV, ⁷⁷⁴ I, IV, ⁷⁷⁵ I, IV, ⁷⁷⁶ I, IV, ⁷⁷⁷ I, IV, ⁷⁷⁸ I, IV, ⁷⁷⁹ I, IV, ⁷⁸⁰ I, IV, ⁷⁸¹ I, IV, ⁷⁸² I, IV, ⁷⁸³ I, IV, ⁷⁸⁴ I, IV, ⁷⁸⁵ I, IV, ⁷⁸⁶ I, IV, ⁷⁸⁷ I, IV, ⁷⁸⁸ I, IV, ⁷⁸⁹ I, IV, ⁷⁹⁰ I, IV, ⁷⁹¹ I, IV, ⁷⁹² I, IV, ⁷⁹³ I, IV, ⁷⁹⁴ I, IV, ⁷⁹⁵ I, IV, ⁷⁹⁶ I, IV, ⁷⁹⁷ I, IV, ⁷⁹⁸ I, IV, ⁷⁹⁹ I, IV, ⁸⁰⁰ I, IV, ⁸⁰¹ I, IV, ⁸⁰² I, IV, ⁸⁰³ I, IV, ⁸⁰⁴ I, IV, ⁸⁰⁵ I, IV, ⁸⁰⁶ I, IV, ⁸⁰⁷ I, IV, ⁸⁰⁸ I, IV, ⁸⁰⁹ I, IV, ⁸¹⁰ I, IV, ⁸¹¹ I, IV, ⁸¹² I, IV, ⁸¹³ I, IV, ⁸¹⁴ I, IV, ⁸¹⁵ I, IV, ⁸¹⁶ I, IV, ⁸¹⁷ I, IV, ⁸¹⁸ I, IV, ⁸¹⁹ I, IV, ⁸²⁰ I, IV, ⁸²¹ I, IV, ⁸²² I, IV, ⁸²³ I, IV, ⁸²⁴ I, IV, ⁸²⁵ I, IV, ⁸²⁶ I, IV, ⁸²⁷ I, IV, ⁸²⁸ I, IV, ⁸²⁹ I, IV, ⁸³⁰ I, IV, ⁸³¹ I, IV, ⁸³² I, IV, ⁸³³ I, IV, ⁸³⁴ I, IV, ⁸³⁵ I, IV, ⁸³⁶ I, IV, ⁸³⁷ I, IV, ⁸³⁸ I, IV, ⁸³⁹ I, IV, ⁸⁴⁰ I, IV, ⁸⁴¹ I, IV, ⁸⁴² I, IV, ⁸⁴³ I, IV, ⁸⁴⁴ I, IV, ⁸⁴⁵ I, IV, ⁸⁴⁶ I, IV, ⁸⁴⁷ I, IV, ⁸⁴⁸ I, IV, ⁸⁴⁹ I, IV, ⁸⁵⁰ I, IV, ⁸⁵¹ I, IV, ⁸⁵² I, IV, ⁸⁵³ I, IV, ⁸⁵⁴ I, IV, ⁸⁵⁵ I, IV, ⁸⁵⁶ I, IV, ⁸⁵⁷ I, IV, ⁸⁵⁸ I, IV, ⁸⁵⁹ I, IV, ⁸⁶⁰ I, IV, ⁸⁶¹ I, IV, ⁸⁶² I, IV, ⁸⁶³ I, IV, ⁸⁶⁴ I, IV, ⁸⁶⁵ I, IV, ⁸⁶⁶ I, IV, ⁸⁶⁷ I, IV, ⁸⁶⁸ I, IV, ⁸⁶⁹ I, IV, ⁸⁷⁰ I, IV, ⁸⁷¹ I, IV, ⁸⁷² I, IV, ⁸⁷³ I, IV, ⁸⁷⁴ I, IV, ⁸⁷⁵ I, IV, ⁸⁷⁶ I, IV, ⁸⁷⁷ I, IV, ⁸⁷⁸ I, IV, ⁸⁷⁹ I, IV, ⁸⁸⁰ I, IV, ⁸⁸¹ I, IV, ⁸⁸² I, IV, ⁸⁸³ I, IV, ⁸⁸⁴ I, IV, ⁸⁸⁵ I, IV, ⁸⁸⁶ I, IV, ⁸⁸⁷ I, IV, ⁸⁸⁸ I, IV, ⁸⁸⁹ I, IV, ⁸⁹⁰ I, IV, ⁸⁹¹ I

بفرمود تا پزده برداشتند
 برفتند هر ده بر شهریار
 جهاندار چون دید بنواختشان 1930
 نهادند سر پیش او² بر زمین³
 بچینی یکی نامه ای بر⁵ حریر
 دبیر آن زمان نامه خواندن⁷ گرفت
 سر نامه بود از نخست آفرین
 دگر سرفرازی و گنج و سپاه 1935
 سه دیگر سخن آنک¹⁴ فغفور چین
 مرا داد بی آرزو¹⁵ دخترش
 وزان هدیه کن¹⁷ پیش نزدیک شاه
 بران کینه¹⁹ رفتم من از شهر چاج
 بدان²¹ گونه رفتم ز گلزار یون²² 1940
 چو آگهی آمد بما چین و چین²⁴
 ز پیروزی شاه²⁶ و مردانگی
 همه دوستی بودی اندر²⁷ نهان
 چو آن²⁹ نامه بشنید و گفتار او³⁰
 فرستاده را جایگه ساختند 1945
 ز درگاهشان شاد¹ بگذاشتند
 ابا نامه و هدیه و بنا نثار
 ز خاقان بپرسید و بنواختشان
 بدادند پیغام خاقان چین⁴
 فرستاده⁶ بنهاد پیشی دبیر
 همه⁸ انجمن ماند⁹ اندر شگفت¹⁰
 ز دادار بر شهریار¹¹ زمین
 سلیم و¹² بزرگی نمودن پشاه¹³
 مرا خواند اندر جهان آفرین
 نجوید جز رای من لشکرش¹⁶
 فرستاد و هیتال بستد ز راه¹⁸
 که بستانم از غاتفر گنج²⁰ و تاج
 که شد²³ لعلگون آب جیعون ز خون
 بگوینده بر خواندیم²⁵ آفرین
 خردمندی و شرم و فرزاندگی
 که جویم با²⁸ شهریار جهان
 بزرگی و مردی و بازار او³¹
 ستودند بسیار و بنواختند

چون خویش او—I, IV⁴ بر زمین پیش او—I, IV³ یکسره—VI² خوار—K¹
 چو—K⁷ فرستاد و—VI⁶ بد—I, IV⁵ نامه خاقان چین بنوشین روان
 ماند—I, IV⁹ از—I, IV⁸ کزو—K⁸ همان یزدگرد آن بخواندن—I, IV آن نزد گردان بخواندن
 بد—VI¹⁵ که—VI¹⁴ بر—VI¹³ و—VI¹² بر شاه ایران—K¹¹ VI¹⁰—б. оп.
 بالشکرش—K¹⁶ کشورش—VI¹⁶ فرستاد بی آرزو—VI بود بر آرزو—IV بر آرزو—I بی آرزوی
 K¹⁸ کو—K¹⁷ در—VI¹⁷ نجوید بجز ما کسی لشکرش—IV نجوید بجز شاهی و لشکرش—I
 بران—I, IV, VI²¹ K²¹ تخت—K²⁰ بدان کینه—K¹⁹ برین گونه—VI¹⁹ بر—VI, I, IV
 I—²⁶ بر خواندم—K, I, IV²⁵ بر ما چین—K, I, IV²⁴ بد—K²³ بگلزار یون—VI²²
 جویم—VI باشد ابا—I, IV²⁸ داشتیم در—VI جستم اندر—I, IV خواستم در—K²⁷ و راه
 VI—б. оп. او—VI³¹ او—VI³⁰ چو از—I, IV²⁹ که از—K²⁹ ابا

خردمند مردی¹ بخاقان چینی
 تو با شاه ایران مکن رزم یاد
 ز شاهان نجوید³ کسی جای اوی
 که با فرّ او تخت را شاه⁵ نیست
 1915 همی باز خواهد ز هند و ز روم
 خداوند تاجست¹⁰ و زیبای تخت
 چو بشنید خاقان ز موبد سخن
 چینی گفت با کاردان¹³ راه جوی
 دو کارست پیش اندرون¹⁴ ناگزیر
 1920 که آنرا بپایان جز از¹⁶ رنج نیست
 ز¹⁸ دینار پوشش نیاید نه خورد
 بدو ایمنی یاید و²⁰ خوردنی
 هر آن کس که از بد هراسان شود²³
 ز لشکر سخنگوی ده²⁴ برگزید
 1925 یکی نامه بنیشت با²⁶ آفرین
 برفت آن²⁸ خرد یافته ده سوار
 بکسری چو برداشتند آگهی

چینی گفت کای شهریار زمین²
 مده پادشاهی و لشکر بباد
 مگر تیره⁴ باشد دل و رای اوی
 بدیدار او در فلک ماه⁶ نیست
 ز⁷ جایی که گنجست⁸ و⁹ آباد بوم
 جهاندار و¹¹ بیدار و¹² پیروز تخت
 یکی رای شایسته افکنند بن
 که این را چه بیند خردمند روی
 که خامش نشاید بدن¹⁵ خیره خیر
 به از بر¹⁷ پراگندن گنج نیست
 نه گستردنی روز ننگ و نمرد¹⁹
 همان پوشش²¹ و نغز²² گستردنی
 درم خوار گیرد تن آسان شود²³
 که دانند گفتار دانا شنید²⁵
 سخندان چینی چو ارتنگ²⁷ چین
 نهان²⁹ پر سخن تا در شهریار
 بیاراست ایوان³⁰ شاهنشاهی

¹ K, I, ماه—² I, IV, VI—³ دیده—⁴ VI—⁵ ندارد—⁶ VI—⁷ مهتر پاکدین—⁸ K—⁹ موبد—¹⁰ K, I, IV, VI—¹¹ K, I, IV, VI—¹² بر فلک راه—¹³ K, I, IV, VI—¹⁴ بختست—¹⁵ K—¹⁶ K, I, IV, VI—¹⁷ K, I, IV, VI—¹⁸ K, I, IV, VI—¹⁹ K—²⁰ K, I, IV, VI—²¹ K, I, IV, VI—²² K, I, IV, VI—²³ K, I, IV, VI—²⁴ K, I, IV, VI—²⁵ K, I, IV, VI—²⁶ K, I, IV, VI—²⁷ K, I, IV, VI—²⁸ K, I, IV, VI—²⁹ K, I, IV, VI—³⁰ K, I, IV, VI—

که از رزم [تخم—VI] او—¹ I, IV, VI—² که از گنج اومان جز از—³ K—⁴ نیاید شدن—⁵ VI—⁶ شدن
 K—⁷ K—⁸ K, I, IV, VI—⁹ K, I, IV, VI—¹⁰ K, I, IV, VI—¹¹ K, I, IV, VI—¹² K, I, IV, VI—¹³ K, I, IV, VI—¹⁴ K, I, IV, VI—¹⁵ K, I, IV, VI—¹⁶ K, I, IV, VI—¹⁷ K, I, IV, VI—¹⁸ K, I, IV, VI—¹⁹ K, I, IV, VI—²⁰ K, I, IV, VI—²¹ K, I, IV, VI—²² K, I, IV, VI—²³ K, I, IV, VI—²⁴ K, I, IV, VI—²⁵ K, I, IV, VI—²⁶ K, I, IV, VI—²⁷ K, I, IV, VI—²⁸ K, I, IV, VI—²⁹ K, I, IV, VI—³⁰ K, I, IV, VI—

ز دینار گنجی نیاید نخست * پس آنکه بگویم ترا من درست
 سخنگو—¹ IV—² بود—³ K—⁴ نغز و—⁵ VI—⁶ کوشش نغز و—⁷ I, IV—⁸ کوشش—⁹ K—¹⁰ بادو—¹¹ K—¹² که—¹³ VI—¹⁴ که گوید و گفتار داند شنید—¹⁵ I, IV—¹⁶ که گفتار گوینده داند شنید—¹⁷ K—¹⁸ یکی
 سخنگوی چینی بر آیین—¹ K—² ارتنگ—³ L—⁴ بنوشت پر—⁵ I, IV—⁶ گویند و دانند گفت و شنید
 آن تخت—¹ VI—² روان—³ VI—⁴ این—⁵ K, I, IV—⁶ ده از ترک و—⁷ I, IV—

- بسغد اندرون بود خاقان که شاه
 ز خویشان ارجاسب و افراسیاب
 1895 همی گفت خاقان سپاه مرا
 از ایدر سپه سوی ایران کشیم⁴
 همه خاک ایران بچین آوریم⁶
 نمانم که کس تاج¹⁰ دارد نه تخت¹¹
 همی بود یک چند پا گفت و گوی
 1900 چنین تا بیامد ز شاه¹⁶ آگهی
 وزان بخت¹⁸ پیروزی و¹⁹ دستگاه
 بپیچید خاقان چو آگاه شد
 باندیشه²² بنشست با رای زن
 سپهدار خاقان بدستور گفت
 1905 شنیدم که کسری بگرگان رسید
 ندارد همانا ز ما آگهی
 ز چین²⁵ تا بجیحون سپاه منست
 مرا پیش او رفت²⁷ باید بچنگ
 گماند²⁹ کزو بگذری³⁰ راه نیست
 1910 بیگاهد اکنون چو من جنگجوی³²

وز آنجا بشهر—⁵ I, IV, کشم—⁴ I, IV, نه گاه—³ I, IV, VI, بشد—² Л, از ایران—¹ VI
 تاجداری—⁹ I, VI, تاجداران—⁸ I, همه—⁷ K, I, IV, VI, آورم—⁶ I, IV, VI, دلیران کشم
 و—¹² K, بخت—¹⁰ VI, دارند و تخت—¹¹ K, گاه—¹⁰ VI, بچین آورم—⁹ IV, آورم
 تخت—¹³ IV, نه آیین شاهی نه پیروز—¹⁴ VI, نه آیین شاهان نه گاه و نه—¹⁵ I, IV, بر چرخ
 پیام فرستادن خاقان چین—¹⁶ Л, Доб. заголовки: لشکر و آبروی—¹⁵ K, I, IV, VI, و—¹⁴ Л, Доб.
 —¹⁸ VI, ابا—¹⁷ K, بشاه—¹⁶ Л, آگاهی یافتن خاقان ز آمدن کسری بچنگ—¹⁷ VI, بکسری
 —²² K, I, رای—²¹ I, IV, ز رزم اندرش رای—²¹ K, کشیدن—²⁰ K, پیروز و آن—¹⁹ I, IV, تخت و
 پز—²⁶ K, زمین—²⁵ Л, وگر نه دل—²⁴ K, شمرد—²³ I, پیراندیشه—²³ IV, VI, (нет рифмы).
 —³² K, چو—³¹ K, بگذرد—³⁰ VI, گمانم—²⁹ VI, درنگ—²⁸ K, مگر—²⁸ K, رفته—²⁷ IV,
 نه نیک آید اکنون که من—³² VI, از من که من جنگجوی—³² I, IV, بگفتم شمارا همه رزمجوی
 جنگجوی

- جهمان از بدان پاک بیخو کنم
همه نامداران فرو ماندند
1875 که ای شاه پیروز با فرو داد
همه نامداران ترا بنده ایم
هر آنگه که فرمان دهد کارزار³
ازان⁵ پس چو بنشست با رای زن
همی بود ازین⁷ گونه تا ماه نو
1880 تو گفستی که جامی⁹ ز یاقوت زرد
دیدند بر چهره شاه ماه¹¹
چو برزد سر از کوه رخشان چراغ
خروشی آمد و ناله گاووم
دمادم بلشکرگه آمد سپاه
1885 بدرگاه شد یزدگرد دبیر
نیشته¹⁴ نامه بهر کشوری
که شد شاه بالشکر از بهر¹⁵ رزم
[بفرمود نامه بخاقان چین
یکی لشکری از مداین¹⁹ براند
1890 زمین کوه تا کوه یکسر سپاه
یکی لشکری سوی گرگان²² کشید
پیاستود²³ چندی ز بهر²⁴ شکار
- بداد و دهش کشوری نو کنم
پیروزی برو آفرین خواندند
زمانه دیدار¹ تو شاد باد
بفرمان و رایست سرافکنده ایم²
نمیند ز ما کاهلی شهریار⁴
بزرگان و کسری شدند⁶ انجمن
برآمد⁸ نشست از بر گاه نو
نهادند بر چادر لاژورد¹⁰
خروشی برآمد ز درگاه شاه¹²
زمین شد بکردار زرین جناغ
بمستند بر پیل رویینه خم
تیمیره زنجان برگرفتند راه
ابا رای زن موبد¹³ اردشیر
بهر نامداری و هر مهتری
شما کهتری را¹⁶ مسازید بزم
فغانیش را هم بکرد¹⁷ آفرین¹⁸
که روی زمین جز²⁰ بدریا نماند
درفش جهاندار بر²¹ قلبگاه
که گشت آفتاب از جهان ناپدید
همی گشت²⁵ در کوه و در مرغزار

بمیند ز ما کوشش—K⁴ شهریار—K³ 1876—1877 op. VI—66. 2
فرمان—K¹ IV, VI
زمانی شد اندر سخن—I, IV زمانی شدند از جهان—K⁶ 5 I, IV, VI وزان
لاجورد—K¹⁰ VI, VI تاجی—K⁹ بیامد—VI⁸ رفت زمین—II⁷ زمانی شدند سر
IV رفتن کسری جنگ خاقان—I Доб. заголовки: I بر ابر سپاه—VI¹² بنشسته برگاه شاه
و رای—VI¹⁵ نوشتند—IV, VI¹⁴ و I, IV—دوب. داستان کسری انوشیروان با خاقان چین
نامه ای همچنین—VI¹⁸ نکرد—I ستودش فراوان و کرد—K¹⁷ کمتری را—IV کهترانرا—I¹⁶
نیاستود—VI²³ گردان—K²² در—K²¹ VI, زمین را—K²⁰ لشکر از نامداران—II¹⁹
همی بود—I, IV غمی گشت—K²⁵ 24 VI—و

- 1855 بروشن روان کار ایـشـان بساز
فروغ از تو گیرد روان و² خرد
تو داناقری از بزرگ انجمن
ترا زیبد اندر جهان تاج و تخت
اگر شاه سوی خراسان شود⁶
- 1860 هر آن گه که بینند بی شاه⁷ بوم
از ایرانیان باز خواهند کین
نه کس پای بر خاک ایران نهاد
اگر شاه را رای کینست و جنگ
چو بشنید ز¹¹ ایرانیان شهریار
کسی را نبرد گردد رزم آرزوی
- 1865 بدانست شاه¹³ جهان کدخدای
چنین داد پاسخ که یزدان سپاس¹⁴
که ایشان نجستند جز¹⁶ خواب و خورد
شما را بر¹⁸ آسایش و بزمگاه
تن آسان شود هرک رنج آورد
- 1870 بنیروی یزدان سر ماه را
بسوی خراسان کشم لشکری
- تویی در جهان شاه گردن فراز¹
انوشه کسی کو روان پرورد
نبدایدت فرزانه و رای زن³
که با فتر و برزی و با⁴ رای و بغت⁵
ازین پادشاهی هراسان شود⁶
زمان تا زمان لشکر آید ز روم
نماند برو بوم ایران زمین⁸
نه زین⁹ پادشاهی بید¹⁰ کرد یاد
ازو رام گردد بدریا نهـنگ
ز بـزم و ز پرخاشی وز¹² کارزار
ببزم و بنماز اندرون کرده خوی
که اندر دل بخردان چیست رای
کزو دارم اندر دو گیتی هراس¹⁵
فراموش¹⁷ کردند گرد نبرد
گران شد چنیننتان¹⁹ سر از رزمگاه
ز رنج تنـشی باز²⁰ گنج آورد
بسویچیم یکسر همه²¹ راه را
بخوادم²² سپاهی ز هر کشوری²³

که با فتر و⁴ K, VI — I — здесь кончается лагуна. و² VI — دشمن گداز — VI¹
K — شدی — VI⁶ که با فتر و اورنگی ای نیکبخت — I, IV⁵ اورنگی. [اورندی — K] و
— L¹⁰ بدین — L⁹ و چین — K⁸ پی شاه بنهد ز — I, IV همانگه چو بی شاه بینند
ز صلح و ز — I, IV ز رای بزرگان و از — K¹² از — K, IV, VI¹¹ B — оп. подробности. کسی
فغضب آنوشروان و قال — B پیرسید زیشان — L¹³ ز صلح و ز پرخاشی وز — VI پیکار وز
که ایران ز آسایش و — I, IV, VI که شیران از آسایش و — K¹⁶ سپاس — I¹⁵ شناس — I, IV¹⁴
از — I, IV, VI گر — K¹⁸ فرامشت — I¹⁷ وقال إن أسود ایران تعودوا العیش والطرب — B
K²³ بخوانم — I²² مگر — L²¹ بار — VI ناز و — K, I²⁰ ازینسان — VI برینسان — I, IV¹⁹
I, IV, VI — доб. б.:

همین نامداران و گردان که هست * بیندیم کوس از برپیل مست
نه هیتال خواهم [مانم — K] نه خاقان چین * که بر بوم ایران کنند آفرین

ز پیروزی لشکر غاتفر
سزد گر نباشیم همداستان
که تا آن² زمین پادشاهی مراست
همه زیردستان ازایشان⁵ برنج
1840 چه بینید یکسر کنون اندرین⁸
بزرگان داننده برخاستند
گرفتند یکسر برو آفرین
همه مرز هیتال آهرمنند
1845 بریشان¹² سزد هرچ آید زبد
ازیشان اگر نیستی کین و درد
یکشتند پیروز را ناگهان
مبادا که باشند یک روز شاد
چنینست بادافره دادگر
1850 ز خاقان اگر شاه راند سخن
سزد گر ز خویشان افراسیاب
دگر آنک²⁰ پیروز شد دل گرفت
ز هیتال وز²³ لشکر غاتفر
ز خویشان ارجاسب و افراسیاب

همی بر فرازد بخورشید¹ سر
که خاقان بخواند چنین داستان
که دارند از³ چنینیان⁴ پشت راست
سپرده⁶ بدیشان زن و مرد⁷ و گنج
چه سازیم با ترک و خاقان چین⁹
همه پیاسخش را بیماراستند
که ای شاه نیک اختر و پاکدین¹⁰
دو رویند و این¹¹ مرز را دشمنند
هم از شاه گفتار نیکو سزد
جز از¹³ خون آن شاه آزاد مرد
چنان شهرریاری چراغ جهان
که هرگز نخیزد ز بیداد¹⁴ داد
همان¹⁵ بدکنش را بدآید بسر¹⁶
که دارد بدل کین و درد¹⁷ کهن
بدآموز¹⁸ دارد دو¹⁹ دیده پرآب
اگر زو²¹ بترسی نباشد شگفت²²
مکن یاد و تیمار ایشان مغور²⁴
ز خاقان که بنشست ازان²⁵ روی آب

جنگیان - VI - ⁴ زو - K - ³ کروشان (؟) - IV, VI - کورنسان (؟) - K - ² ز خورشید - K - ¹
کنون - IV - ⁹ بدین اندرون - IV - ⁸ تن و مرز - IV, VI - ⁷ سپردن - L - ⁶ منهم - B - ایران - L - ⁵
فقاموا ودعوا للملك و اذنوا : ب - содержание этих бб.: 1842 и первое мисра б. 1843; Л - оп. мисра, б.
K - ¹¹ با دانش پیش بین - VI - نیک اختر پیش بین - K, IV - ¹⁰ علیه ثم قالوا ايها الملك
IV, VI - б. оп. ¹⁶ همه - K - ¹⁵ و L - ¹⁴ доб. ¹³ بجز - VI - ¹² بدیشان - K - ¹¹ آن - IV - وین
و دیگر که - K, IV - ²⁰ بدان مرز دارند - K - ¹⁹ بداندیش - VI - ¹⁸ درد و کین - K, IV, VI - ¹⁷
VI - ²⁴ K - б. переставлен со след. б.; VI - ²³ K, IV, VI - ²² VI - б. оп. ²¹ K - ²⁰ گر از وی - K - ¹⁹
که جمله مرین ملک را دشمنند * همه سر پسر از جنگ آهرمنند
که بگذشت آن - K - بدان - L - ²⁵

پس آگاهی آمد بشاه بزرگ
 ز هیتال و گردان آن انجمن
 ز شاه چغانی که با بخت نو²
 1820 پیر اندیشه بنشست شاه جهان
 بایوان³ بیماراست جای نشست
 ابدا موبد موبدان اردشیر
 همان⁴ بخردان⁵ نماینده راه
 چنین گفت کسری که ای بخردان⁶
 1825 یکی آگاهی یافتیم ناپسند
 ز هیتال وز¹² ترک و¹³ خاقان چین
 بی اندازه لشکر شدند¹⁵ انجمن
 یکی¹⁶ هفته هیتال با ترک و چین
 بفرجام¹⁸ هیتال برگشته شد¹⁹
 1830 بدان نامداری که هیتال بود
 شگفتست کامد پریشان شکست
 اگر غافغر داشتی نام²⁶ و رای
 چو شد مرز هیتالپان پیر ز شور
 نو²⁷ آیین یکی شاه بنشانند
 1835 نشستست خاقان بدان²⁹ روی چاق
 ز خویشان³¹ ارجاسب و افراسیاب

ز خاقان که شد¹ نامدار سترگ
 که آمد ز خاقان بریشان شکن
 بیامد نشست از بر تخت نو²
 ز گفتار بیدار کار آگاهان
 بر رفتند گردان خسرو پرست
 چو شاپور و چون یزدگرد دبیر
 نشستند یکسر بر تخت شاه
 جهان گشته⁷ و کاردیده⁸ ران⁹
 سخنها ی ناخوب و¹⁰ ناسودمند¹¹
 وزان مرزبانان توران¹⁴ زمین
 ز چاق و ز چین و ز ترک و ختن
 ز اسمان نبرد داشتند ایچ¹⁷ زین
 دو بهره مگر²⁰ خسته و کشته²¹ شد²²
 جهانی پیر از گرز²³ و کوپال بود
 سپید مباد²⁴ ایچ با رای²⁵ پست
 نمردی سپهر آن سپه را ز جای
 بچستند از تخم بهرام گور
 بشاهی²⁸ برو آفرین خواندند
 سرافراز با لشکر و گنج³⁰ تاج
 جز از مرز ایران نمیکنند بخواب

1 IV-بد 2 K-تو 3 VI-ایوان 4 IV, VI-همه 5 K-همه موبدان 6 K, IV, VI-
 11 IV- 10 K, VI-و. оп. 9 K-سران 8 IV, VI-کار کرده 7 K, IV, VI-جهان دیده 66. 1825-1827 оп.
 12 K-واز 13 VI-و. оп. 14 VI-ایران 15 K, VI-شدست 16 K, IV, VI-
 21 I-ازان VI-فزون IV- 20 K-اند 19 K-سرانجام IV- 18 K, VI-نبرد داشتستند 17 K, VI-بیک
 26 VI-راه 25 I-مبادا سپه K-مبادا سپه 24 I-تیغ 23 K, IV-اند 22 K-بسته
 30 I-با سرش 29 K-بدین VI-ازان 28 K, IV, VI-سراسر 27 K, VI-پر 27 K, VI-هوش
 31 I, VI-خویشان و обратный порядок мисра.

- همه چنگه‌هاشان¹ بسان² پلنگ
یکی زین³ اسبان نبرد داشتند
خورش بارگی را⁴ همه خار بود
نداریم ما تاب خاقان چین
1805 گر ایدونک فرمان برد¹¹ غاتغر
سپارد بدو شهر¹² هیتال را
وگر نه خود از تخمه خوشنواز
که او شاد باشد بنوشین روان
1810 بگوید بدو کار¹⁴ خاقان¹⁵ چین
که با فر و برزست و بخش¹⁷ و خرد
نهادست بر قیصران باز و ساو
ز هیتال پیمان کودک و مرد و زن
چغانی گوی بود فرخ نژاد
1815 خردمند و²¹ نامش فغانیش²² بود
بزرگان هیتال و خاقان²³ چین

1 جنگیانشان 2 IV—(I) چنان 3 IV, VI— ز رزم و 4 K—6. op. 5 IV— ز op. 6 Л—
بغفتی—IV 7 خور بارگیشان—IV 8 K—6. op. 9 بهر جای چون باد—VI همی نیزه بر باد
10 K, IV, VI—доб.: سوار اندران جنگ—VI و
همه شب جز از کشتن و تاختن * تن خویش را با آتش انداختن
نبود و ندانست کسی خواب و خورد * مگر دیو جوید از ایشان نبرد
VI—далее доб.:
همی گفت هر کس که ایدر نبرد * برآمد ز هیتال پیمان جمله گرد
حال—K, IV 14 جنگ آور رزمساز—VI 13 شاه—Л, IV 12 دهد—VI ایدون کز ایدر—K 11
توش—IV, VI 18 مغز—IV رای—K 17 چغانی—VI 16 بجز هند و هیتال و ایران و—VI 15
جوان و جهانجوی—IV جوانی جهانجوی با بخت و داد—K 20 بران—VI بدین—IV 19
IV—23 فغانیش—Б چغانیش—Л 22 و—K, IV 21 66. 1814—1816 op. VI—با بخش و داد
آگاهی یافتن—IV خبر یافتن کسری از کار خاقان چین—Л Доб. заголовки: 24 مردان
نوشین روان از کار خاقان و هیتال و رای زدن

هـوا گرز را^۱ تـرجـمـان داری
بشـد روشـنایی ز خورشید و ماه
پـر از آب^۳ رو^۴ کودکی و مـرد و زن
کـرا بر دهد^۵ گـردش هـور و ماه
بـروی انـدر آورده بـودند روی
ز خـون خـاک و سـنگ^۸ ارغوان گشته بود
تـو گفـتی هـمی^{۱۰} سـنگ^{۱۱} بارـد ز میخ
پـر از خـای^{۱۲} شـد چـشم پـرّان^{۱۳} عـقاب
سـیه شـد جـهان چـون شـب^{۱۴} لـازورد^{۱۵}
شـکـستی کـه بـستـنش تا^{۱۶} سـالیمـان
بـدل در هـمی^{۱۹} نـام یـزدان بـخواند^{۲۰}
هـمه مـرز پـر کـشته^{۲۲} و بـسته بـود
نـدیدیم هـر گـز چـنـین^{۲۳} بـادرنگ
نـشایست کـردن بـدیـشان^{۲۶} نـگاه
بـدل دـور ز^{۲۷} انـدیشـه نـیک و بـد
تـو گفـتی نـدانند^{۲۹} رـاه گـریخ
هـمه نـیزه پـر ابر^{۳۰} بـگذاشتند

1785 تو گفستی که آهن زبان داردی
یکی باد برخاست و گردی سپاه²
کشانی و سغدی شدند انجمن
که تا چون بود کار آن رزمگاه
یکی⁶ هفته آن لشکر جنگجوی⁷
1790 بهر جای بر توده‌ای کشته بود
ز بس نیزه و گرز و کوپال⁹ و تیغ
نهان شد بگرد اندرون آفتاب
بهشتم سوی غاتفر گشت گرد
شکست اندر آمد بهیتالیان
1795 ندیدند و¹⁷ هر کس کزیشان¹⁸ بماند
پراگنده بر هر سویی خسته²¹ بود
همی این بدان آن بدین گفت جنگ
همانا نه مردم بدند²⁴ آن²⁵ سپاه
بچه‌ره همه دیو بودند و دد
1800 ز ژوپین وز²⁸ نیزه و گرز و تیغ
همه چهره اژدها داشتند

5 K-¹ رخ-IV, VI, 4² و. Л-доб. 3³ یکی گرد بود از دو رویه سپاه-K⁴ کره-Л⁵
 8 IV, VI-⁶ رزمجوی-IV⁷ بیک-K, IV⁸ که یابد بر از-VI⁹ کرا یابد از-IV¹⁰ کرا برکشد
 13 K-¹¹ ز بس تیر پیران ز پر-¹² چشم-Л¹³ تیغ-VI¹⁴ هوا-K¹⁵ پولاد-IV¹⁶ سنگ و خاک
 17 Л-¹⁸ گرفتند-¹⁹ بستش نبد-VI²⁰ بسته نبد-IV²¹ با-K²² لاجورد-K, VI²³ چشمها-Л, K²⁴
 19 Л-²⁵ همی-²⁶ هر آنکس که زنده از ایشان-IV²⁷ (в тексте конъектура). بدیدند-K²⁸
 25 K-²⁹ این-³⁰ بدید-VI³¹ بدین-K³² خسته-Л, K, IV³³ کشته-IV³⁴ 6. оп. VI-³⁵
 30 Л-³⁶ ندارند-K³⁷ ز شمشیر و از-K, IV, VI³⁸ از-K, IV, VI³⁹ کرد اندر ایشان-VI⁴⁰
 Б-содержание бб. 1801-1805 дает так: [تیغ-IV] بر کوه-K, IV⁴¹ بغفتند و بر برف
 کأنهم ليسوا من الإنس بل کأنهم مردة الشیاطین و کأن وجوههم وجوه الثعابين تمرق
 سهامهم من الجمال و لا یملون أبدا من القتال و لا یرفعون سروجهم عن ظهور الخیل و
 یرسلونها فی الثلج طول فتعزى بماتری فی البریه من الحسک و الشوک فلاتاقة لنادیم

دلش گشت پیر درد و سر پیر ز کین
 بچین و ختن نامداری نماند
 نپرداخت یکتن³ بآرام و خواب
 همه سر پیر از خشم و دل پیر ز خون⁴
 همی بآسمان بر زد از خاک دود⁵
 چو خون شد برنگ⁷ آب گلزریون
 که خاقان چینی چه افگند بن
 که گشت آفتاب از جهان ناپدید
 سلیح و سپه خواست⁹ و گنج درم
 سپاهی برآمد ز هر سوی گرد¹¹
 بجوشید لشکر¹² چو مور و ملخ
 تو گشتی همی¹⁴ تیغ بارد فلک¹⁵
 سیه گشت خورشید چون پتر چرخ¹⁷
 درفشیدن گونه گونه¹⁸ درفش
 که لشکرگه شاه هیتال بود
 ز هیتال گرد آوریده²¹ گروه²²
 ز تنگی بیستند بر باد راه²⁴
 گراییدن گرزهای گران

چو آگاهی آمد بخاقان چین
 سپه را ز قجقارباشی¹ براند
 ز خویشان ارجاسب و² افراسیاب
 1770 برفتند یکسر بگلزریون
 سپهدار خاقان چین سنجه بود⁵
 ز جوش سواران بچاچ اندرون
 چو آگاه شد غاتفر زان سخن
 سپاهی ز هیتالیان برگزید
 1775 ز بلخ و ز شگنان و آموی و زم⁸
 ز سومان وز¹⁰ ترمذ و یسه گرد
 ز کوه و بیابان وز ریگ و شغ
 چو بگذشت خاقان برود برک¹³
 سپاه انجمن کرد بر مای و مرغ¹⁶
 1780 ز بس نیزه و تیغهای بنفش
 بخارا پیر از گرد¹⁹ و کوپال بود
 بشد غاتفر با²⁰ سپاهی چو کوه
 چو تنگ²³ اندر آمد ز هر سو سپاه
 درخشیدن تیغهای سران

بپردخت—Л³ و—IV² B—6. оп. قجقارباشی—VI قجقارقاسی—IV جغفارباشی—K¹
 بآب و بجاه—K⁵ وعظم علی قتال الهیاطلة—B; Л—6. оп.;⁴ نپرداخت کس را—K گیتی
 B—6. оп. ز هر سو همی باز خواندش سپاه—K آب دود—Л, VI⁶ تند بود—VI فتجه بود—IV
 ز جیلان و از—IV ز شگنان و از—K¹⁰ برد—IV⁹ رم—IV⁸ چو گل شد بچاچ—IV⁷
 K—¹² B—6. оп. ز هر سو سپاه اندر آورد گرد—K, IV, VI بگرد—Л¹¹ ز موقان وز—VI
 دارد—Л¹⁵ مگر—VI¹⁴ ز رود یلک—VI ز رود بزرگ—IV بدان رود تک—Л¹³ گیتی
 VI—6. оп.¹⁷ مای مرغ—B ماء و مرغ—K¹⁶ ابا لشکر و کوس و پیل سترگ—IV فلک
 VI—آورید آن—IV²¹ بیامورد غاتفر—K²⁰ گرز—IV, VI¹⁹ پرنیانی—VI کاویانی—IV¹⁸
 جنگ خاقان چین با هیتال ترک و هزیمت شدن—IV Доб. заголовки:²² با او فراوان
 جنگ خاقان چین با هیتالیان—VI²⁴ بتنگ—IV²³

یکی هدیه آراست پس بی شمار¹ ز اسبان چینی⁴ و دیبای چین طرایف که باشد بچین اندرون ز دینار چینی ز بهر نثار 1750
 بیاورد و⁷ باهدیه ها یار کرد سخنگوی مردی بجست از مهران بفرمود تا پیش¹⁰ او شد دبیر نبشتند¹² برسان از ژنگ¹³ چین گذر مرد را سوی¹⁴ هیتال بود 1755
 ز سغد اندرون تا¹⁶ بجیحون سپاه گوی غاتفر نام سالارشان چو آگه شد از کار خاقان چین ز لشکر جهان دیده گانرا بخواند 1760
 چنین گفت با سرکشان غاتفر اگر شاه ایران و¹⁹ خاقان چین هراسست زین²¹ دوستی²² بهر ما بیاید یکی تاختن ساختن ز لشکر یکی²⁷ نامور برگزید 1765
 بتاراج داد آن همه خواسته فرستاده را سر بریدند پست

همه یاد کرد² از در شهریار³ ز تخت و ز تاج و ز تیغ و نگین بیاراست از هر دری برهیون⁵ بگنجور فرمود تا سی⁶ هزار دگر را همه بار دینار⁸ کرد خردمند و گردیده گرد⁹ جهان ز خاقان یکی¹¹ نامه ای بر حریر سوی شاه با صد هزار آفرین همه ره پر از¹⁵ تیغ و کوپال بود کشیده رده پیش هیتال شاه بچنگ¹⁷ اندرون نام بردارشان وزان هدیه شهریار¹⁸ زمین سخن سر بسر پیش ایشان براند که ما را بد آمد ز اختر بسر بسازند وز²⁰ دل کنند آفرین برین²³ روی²⁴ ویران شود شهرما²⁵ جهان²⁶ از فرستاده پرداختن سرافراز²⁸ جنگی چنان چون سزید هیونان و اسبان آراسته ز ترکان²⁹ چینی سواری بجست

— VI, K, 5 تازی — VI 4 کارزار — VI 3 همی یادگار — K, IV 2 پین شهریار — VI 1
 K, IV, 9 ده اشتر ز گنج درم بار — K, VI 8 و — K, IV, VI 7 صد — IV, VI 6 رهنمون
 — VI, K, IV 13 نوشتند — VI, K, IV 12 چین — VI 11 نزد — VI 10 گشته بگرد — VI
 K, 18 برزم — IV, VI 17 اندر آمد — VI 14 راه پر تیر — VI 15 مرز — K 14 بر رسم و آیین
 — K 22 ازین — VI, K 21 واز — K 20 ز — IV 19 هدیه های شاه ایران — IV شاه ایران — VI
 — K 25 بیدو روز — VI 24 بیدو — K, IV 23 از ایشان همه
 — K, IV, VI 29 و — K, IV, VI 28 بستی — VI 27 روان — IV 26 و ملک توران تضرنا بها
 گردان

زمانه چو¹ اورا ز شاهمی² ببرد
چنان⁴ دان که یکسر فریبست⁵ و پس
کنون جنگ خاقان و هیتال گیر
چه گوید سخنگوی بنا آفرین
همان تاج دیگر کسی را³ سپرد
بلندی و پستی نماید یکس
چو رزم⁶ آیدت پیش⁷ کوپال گیر
ز شاه و ز هیتال و خاقان چین⁸

[رزم خاقان چین با هیتالیان⁹]

چنین¹⁰ گفت پرمایه دهقان پیر
که از نامداران با فر و داد
چو خاقان چینی¹⁴ نبود از مهران¹⁵
همان تا لب رود جیحون ز چین¹⁷
سپهدار با لشکر و گنج و تاج
سخنهای کسری بگرد جهان
بمردی و دانایی و فرهی
خردمند خاقان بدان روزگار
یکی چند²¹ بنشست با رای زن
بدان دوستی را همی جای جست²²
سخن هرچ زو¹¹ بشنوی یاد گیر
ز مردان جنگی بفر¹³ و نژاد
گذشته ز کسری بگرد جهان¹⁶
برو خواندندی بداد آفرین¹⁸
بگل زریون بود زان¹⁹ روی چاه
پراگنده شد در میان مهران²⁰
بزرگی و آیین شاهنشاهی
همی دوستی جست با شهریار
همه نامداران شدند انجمن
همان²³ از رد و موبدان رای²⁴ جست

— IV, VI⁵ چنین — VI⁴ او دیگری را — IV, VI³ بشاهی — IV² جهان نیز — VI¹
K, IV — 6. оп.; K — вместо него дает: گرز و — VI⁷ جنگ — IV, VI⁶ برینست

نگه کن که خاقان و هیتال را * چه افتاد بشنو تو این حال را
با هیتال — VI گفتار اندر داستان خاقان چین با هیتال ترک — IV با شاه هیتال — K⁹
و گنج — IV, VI بمردی و جنگی و فر — K¹³ به — IV, VI¹² چون از — VI¹¹ سخن — VI¹⁰
ز کسری گذشته ز دیگر مهران — IV¹⁶ چین کس نبد در جهان — IV¹⁵ چین کس — VI¹⁴
— K¹⁸ و چین — VI زمین — K¹⁷ Л.

چو آگاهی آمد بخاقان چین * از ایران و از شاه ایران زمین
وزان شاهدانی بفرزند او * شدن شاد و خرم بپیوند او
بآغاز — K²² بپیکند — VI بیک چند — IV²¹ گشت آشکار و نهان — VI²⁰ ازان — IV, VI¹⁹
— K²³ بآغاز خشنودی شاه جست — VI بآغاز آن آشنایی نجست — IV ازان آشنایی بجست
— K²⁴ راه — VI²⁴ همی — IV

همه شوشه^۱ طاقها^۱ سیم و زر
یکی گنبد از آبنوس و ز عاج
ز روم و ز هند آنک استاد بود
ز^۶ ایران وز^۷ کشور نیمروز
همه گرد کرد اندران^۸ شارستان
اسیران که از بربر آورده بود
وزین هر یکی را یکی خانه کرد
چو از^{۱۲} شهر یکسر پرداختند
بیماراست بر^{۱۳} هر سویی کشت زار
ازین هر یکی را یکی کار داد
یکی پیشه کار و دگر کشت ورز^{۱۸}
چه بازارگان و چه یزدان پرست
بیماراست آن^{۲۱} شارستان چون بهشت
ورا سورستان^{۲۲} کرد^{۲۳} کسری بنام
جز از داد و آباد کردن^{۲۶} جهان

بزر^۲ اندرون چند گونه گهر
بپیکر ز پیلسته و شیز^۳ و ساج^۴
وز استاد خویششی هنر^۵ یاد بود
همه کارداران گیتی فروز
که هم شارستان بود و هم کارستان
ز روم و ز هر جای کازرده^۹ بود^{۱۰}
همه شارستان جای بیگانه کرد^{۱۱}
بگرد اندرشی روستا ساختند
زمین برومند و هم میوه دار^{۱۴}
چو تنها بد از کارگر یار داد^{۱۵}
یکی آنک پیمود^{۱۷} فرسنگ و مرز^{۱۸}
یکی سرفراز و دگر^{۱۹} زیر دست^{۲۰}
ندید اندرو چشم یک جای زشت
که در سور^{۲۴} یابد جهاندار^{۲۵} کام
نمودشی بدل آشکار و نهان^{۲۷}

چو—K چو بایسته از شیرز—J³ بدو—IV, VI² طاقها سرپسر—IV, VI¹ خانها—K¹
 (в тексте по T). K—доб. VI⁴ چو پیکر بیماراسته سرو—IV, VI⁵ بنگاشته پیکر از شیر
 J, ⁹ گرد بر گرد—IV, VI⁸ ز توران و از—IV⁷ از—K, VI⁶ بدل—K⁵ 66. 1724 и 1727.
 IV, VI¹⁰ گیلان وز هرک آزرده—K, IV, VI—доб. б.:
 بدین شارسـتان اندرون جای کرد * دلاری را کـشـشـور آرای کـرد
 وأسکنها الأساری الذین جاء بهم من البربر و الروم: бб. 1723—1724 дает так:
 IV, VI—б. оп.; K—б. находится ¹¹ و کوفجان و الجبل فاشتغل کل واحد منهم بصناعته
 آزرده بود: бб. IV, VI—доб. ¹⁴ برآراست از—VI¹³ زان—K¹² 1719. б. после
 گـروگان کـه از کـوفج آورده بود * ز ترکان وز آنکس که [ز گیلان و از هرچه—IV]
 B—см. прим. к б. 1723. K—б. находится перед б. 1720; IV—доб. б. 1724, опушенный
 J¹⁷ پیشه ورز—VI دشت ورز—K¹⁶ 1724. б. выше; VI—б. оп. и вместо него восстанавливает б. 1724.
 IV, ²² این—K²¹ 1729—1730 оп. VI—²⁰ یکی—K, IV¹⁹ بالای مرز—VI¹⁸ فرمود
 چو از—J²⁶ جهانجوی—IV²⁵ در شور—IV, VI²⁴ دشوار—J²⁴ خواند—K²³ شورستان—VI
 VI—б. переставлен с предыдущим б. ²⁷ داد آباد کردش

تن خویش را شاه بیدادگر
اگر پیشه دارد دلست راستی
چو خواهی ستایش پس از مرگ تو
چنان کن پس مرگ نوشین روان
جز از گور¹ و نفرین نیارد بسر
چنان دان که گیتی بیماراستی²
خرد باید این تاج و این³ ترک تو
ز گفتار⁴ من داد او شد جوان⁵

* *

*

1705 ازان پس که گیتی بدو⁶ گشت راست
بخفتند در دشت⁸ خرد و بزرگ
مهران کهتری را بیماراستند
بپاسود کردن ز بند⁹ زره
1710 ز کوپال و خنجر پیاسود دوش
کسی را نهد با جهاندار تاو
جهاندار دشواری آسان گرفت
نشست اندر ایوان گوهر نگار
یکی شارسرستان کرد بآیین¹⁴ روم
بدو اندرون کاخ و ایوان و باغ
1715 چنان بد بروم اندرون پادشهر¹⁶
برآورد زو¹⁸ کاخهای¹⁹ بلند
یکی کاخ کرد اندران²¹ شهریار

جز از⁷ آفرین در بزرگی نخواست
بآبشخور آمد همی میش و گرگ
بدیهیم بر نام او خواستند
ز جوشن گشادند گردان گره
جز آواز رامش نیامد بگوش
بپیوست با هر کسی¹⁰ باز¹¹ و ساو
همه ساز نخچیر¹² و میدان گرفت
همی رای زد با می و میگسار¹³
فزون از دو فرسنگ بالایا بوم
بیک دست رود و بیک دست¹⁵ راغ
که کسری بپیمود و برداشت¹⁷ بهر
نبد نزد کس در جهان ناپسند²⁰
بدو²² اندر ایوان گوهرنگار

بگفتار-IV⁴ ای تاجور-K, IV, VI³ تو آراستی-K, IV, VI² بجز گور-VI¹ گرز-K¹
حدیث شارسرستان شاه-K گفتار اندر ستایش نوشین روان-L- VI⁵ ب. оп.; доб. заголовки: Л-
ساختن کسری شارسرستانا-VI گفتار اندر شناختن(I) نوشین روان شارسرستان-IV نوشین روان
-K, IV, VI¹⁰ بار-VI⁹ بر پشت-VI برفتند بر دشت-IV⁸ بجز-VI⁷ برو-IV, VI⁶
همی خورد می تا چنان گشت کار-K¹³ ساز و نخچیر-K¹² تاج-K¹¹ از هر سویی
بدیگرش-VI دگر دست-K¹⁵ در راه-VI با رای-IV شهر کرد او بر آیین-K¹⁴
K-б. بپیمود بر دشت بهر-L¹⁷ (в тексте конъектура). چند شهر-IV, VI باذنهر-L¹⁶
ارجمند-K²⁰ ازو کاخهایی برآمد-IV, VI¹⁹ ازو-K¹⁸ оп.; Б-оп. детали.
برو-K²² اندرو-IV, VI²¹ از در-K²¹

نظاره. برروبر همه کشورش
 کشنده برآهخت و⁸ تنیدی نمود
 بدادند سرها بنیرنگ شیر
 که بر بندگمان⁴ بی گمان بد رسد
 کزیشان بیاید کسی⁶ تندرست
 سه مرد گرانبایه و⁷ نیک خوی⁸
 دگر هرچ آن داشت مرد⁹ جهود
 شب تیر تا روز گریان¹² بدی
 همی ریختی خون دل برکنار
 زبانی¹³ پر از آفرین داشت نیز
 ستمگر نخواند ورا دادگر¹⁴
 نیاز¹⁵ بکردار بد هیچ دست
 بفرجام زو جان¹⁷ هراسان بود
 نماند نهان آشکارا شود¹⁸
 گشاده شود²⁰ زو همه²¹ راز تو
 همان به که نیک کنی در جهان²³
 ازو بهره یابی به هر دو²⁴ سرای
 سرآمد خرد را بیاید ستود
 نمائی²⁶ و نامت بماند دراز²⁷

بزد مرد دژخیم پیش درش
 بیک دار¹ زروان و دیگر² جهود
 بیماران سنگ و بیماران تیر
 جهانرا نماید سپردن بید
 ز خویشان مه بود چندی بجست⁵
 یکی دختری یافت پوشیده روی
 همه گنج زروان بدیشان نمود
 روانش ز مه بود بریان¹⁰ شدی¹¹
 ز یزدان همی خواستی زمینهار
 بدرویشی بخشید بسیار چیز
 که یزدان گنااهش ببخشید مگر
 کسی کو بود پاک و یزدان پرست
 که گر¹⁶ چند بد کردن آسان بود
 اگر بد دل سنگ خارا شود
 وگر¹⁹ چند نرمست آواز تو
 ندارد نگه راز مردم زبان²²
 چو بیرنج باشی و پاکیزه رای
 کنون کار زروان و مرد جهود
 اگر دادگر باشی و سرفراز²⁵

بدکنش—K, IV⁴ برو سخت—VI برآویخت و—K, IV³ بدیگر—K² یکی بهر—VI¹
 K—⁹ دیهیم جوی—IV⁸ و—VI⁷ نیماد یکی—K نماید کسی—Л⁶ بغست—Л⁵
 بدی—K¹¹ گریان—Л, K¹⁰ همه هرچه بد زان مرد—IV, VI همه آنچ دیدند ازان
 نیازد—IV¹⁵ VI—б. оп. نخواندش بیدادگر—K, IV¹⁴ روانی—Л¹³ بریان—K¹²
 ولو: б. оп. Б—содержание б. дает так: Л—б. оп. ازو دل—IV ازین بد—K¹⁷ اگر—K, IV, VI¹⁶
 کند—K²⁰ اگر—K, IV, VI¹⁹ أخفی البشر فی أحشاء الصخور لم یکن له بد من الظهور
 نهان—VI جهان—IV بدارد نگهدار مردم جهان—K²² عاقبت—VI کند روز هم—IV²¹
 بود—IV, VI²⁷ بمانی—Л, VI²⁶ ای شهریار—IV, VI²⁵ بدیگر—Л, IV²⁴ نهان—K, IV²³
 یادگار

همی رفت با دل پر از درد و غم
 بمنزل رسید آن زمان شهریار
 1665 چو زروان بیامد پیورده سرای
 ز جادو سخن رفت² وز³ شهید و شیر
 ز مهربود زان⁵ پس پیرسید شاه
 چو⁷ پاسخ ازو⁸ لرز لرزان شنید
 بدو گفت کسری سخن راست گوی
 1670 که کژی نیارد مگر کار بد
 سراسر سخن راست زروان بگفت
 گنه یکسر افگند سوی¹² جهود
 چو بشنید زو¹⁵ شهریار بلند
 فرستاد نزد مشعبد¹⁷ جهود
 1675 چو آمد بدان بارگاه بلند
 که این کار چون بود با من بگوی
 جهود از جهاندار زنهار خواست
 بگفت آنچه زروان بدو گفته بود
 جهاندار بشنید²⁴ خیره بماند
 1680 دگر باره کرد آن²⁵ سخن خواستار
 بفرمود پس تا دو دار بلند

که-Л 6 ازان- K, VI 5 نیست- IV, VI 4 واز- K 3 گفت- IV 2 VI- 6. on. 1
 ننگ- K 11 کژی- K, IV, VI 10 چاره- K, IV, VI 9 سخن- IV, VI 8 به- IV, VI 7
 IV, 15 بی- K 14 خویشتن- VI خویش زان- K 13 برفگند او بسوی- VI بر آن- K 12
 سواری فرستاد- K 17 پای او کرد بند- VI پیرسید ازو گرم کار گزند- IV 16 ازو- VI
 IV- ازان کار- K 19 کزو باز پرسد گناه که بود- VI 18 طلب داشت آمد بنزدش- VI نزد
 VI- 20 آنگاه

بدو گفت شاه سرافراز مرد * که گرد کژی ایچ گونه مگرد
 K- 24 پنهان بدو گفته- Л 23 راه- K, IV, VI 22 ز گفت- VI ز دست- IV ز راه- K 21
 این- Л, IV 25 و. 20

- نداند جز از کردگار¹ جهان
 1645 و زان جایگه سوی نخچیرگاه
 ز هر کس بره بر سخن خواستی
 سراینده بسیار همراه³ کرد
 دبیران⁶ و زروان و دستور شاه
 سخن رفت چندی ز افسون و بند
 1650 بموبد چنین گفت پس شهریار
 سخن جز بیزدان¹¹ و از دین مگوی
 بدو گفت زروان انوشه¹³ بدی
 ز جادو سخن هرچ¹⁴ گویند هست
 اگر خوردنی دارد از شیر بهر
 1655 چو بشنید نوشین روان این سخن
 ز مهربود و هر دو پسر یاد کرد
 بزروان نگه کرد و خامش¹⁹ ماند
 روانش ز²⁰ اندیشه پر دود بود
 همی گفت کین مرد ناسازگار
 1660 که مهربود بردست ما کشته شد
 مگر کردگار آشکارا کند
 که آلوده بینم همی زو²³ سخن
- ازان آشکارا درستی نهان
 بیامد چنان داغ دل کینه خواه²
 ز گفتارها دل پیاراستی
 بهافسانهها⁴ راه کوتاه⁵ کرد
 برفتند یک روز⁷ پیویان⁸ برآه
 ز جادوی و⁹ آهرمن پرگزند
 که دلرا بنیرنگ¹⁰ رنجه مدار
 ز نیرنگ¹² جادو شگفتی مجوی
 خرد را بگفتار توشه بدی
 نداند جز از¹⁵ مرد جادو پرسست¹⁶
 پدیدار گرداند از دور زهر¹⁷
 بنرو تازه شد روزگار کهن
 برآورد بر لب یکی¹⁸ باد سرد
 سمیک باره گامزن را براند
 که زروان بداندیشی مهربود بود
 ندانم چه کرد اندران روزگار
 چنان دوده را²¹ روز برگشته شد
 دل و مغز مارا²² مدارا کنید
 پسر از دردم از روزگار کهن

1645—1646 оп. VI—66. با سپاه—K, IV² کسی جز خدای—VI نهان جز خدای—IV¹
 K, IV,⁸ روی—VI⁷ دبیری—K⁶ خوار—VI⁵ بافسونها—VI, II⁴ همراه بسیار—VI³
 ز بیزدان—IV¹¹ بدین کار—VI بدین رنگ—K¹⁰ جادو و—IV جادو وز—K⁹ گویان—VI
 یزدان پرسست—K, VI¹⁶ رفت—II¹⁴ که نوشه—VI¹³ و K, IV, VI—دوب.¹²
 فَأَنطِقَ اللَّهُ ذَلِكَ الْعَاجِبِ الَّذِي بَيَضَتِ الْإِيَّامُ شَعْرَهُ وَ ب—содержание бб. 1652—1653 дает так:
 Б—содержание¹⁷ سَوَدَّتِ الْآثَامُ وَجْهَهُ بَأْنَ قَالَ: أَيُّهَا الْمَلِكُ إِنَّ السَّحَرَ حَقٌّ وَ أَمْرُهُ عَظِيمٌ
 حَتَّى إِنَّ السَّاحِرَ يَسْعُرُ بِالنَّظَرِ حَتَّى يَسْتَحِيلُ الطَّعَامُ بِنَظَرِ سَمَا نَاقِعًا: так: дает б. этого
 VI—²¹ از—K, IV, VI²⁰ خیره—VI¹⁹ شاه از جگر—IV, VI برآوردش از دل یکی—K¹⁸
 زمین—IV²³ ما پر—K, I, IV²² مردرا

- 1625 که خوالیگرش مام ایشان بدی¹ جوانان ز پاکتی وز³ راستی همان چون بخوردند از کاسه⁴ شیر بغفتند بر جای هر دو جوان چو شاه جهان اندران بنگرید بفرمود کز خان مهربود خاک بر آن⁷ خاک باید بریدن سرش بایوان مهربود در کس نماند⁹ بتاراج داد آن همه خواسته رسیده از آن¹⁰ کار زروان بکام¹¹
- 1630 بنزدیک او شد جهود ارجمند بگشت اندرین نیز چندی سپهر چنان بد که شاه جهان کدخدای بفرمود تا اسب نخچیرگاه ز اسبان که کسری همی بنگرید ازان تازی اسبان دلش¹⁸ برفروخت فرو ریخت آب از دو دیده بدرد چنین گفت کان مرد با جاه و رای²⁰ بدان دوستداری و آن راستی
- خردمند و با کام ایشان بدی² نوشتند بر پشت دست آستی تو گویی⁵ بغستند هر دو بتیر بدادند جان پیش نوشین روان برآشفت و شد چون گل شنبلید برآرید وز کس مدارید⁸ باک مه مهبود مانا⁸ مه خوالیگرش ز خویشان او در جهان بس نماند⁹ زن و کودکی و گنج آراسته گهی کام دید اندر آن گاه نام¹² برافراخت سر تا¹³ بابر بلند درستی نهان کرده از¹⁴ شاه چهر بر بنخچیر گوران¹⁵ همی کرد رای بسی بگذرانند در پیش¹⁶ شاه یکی را بران¹⁷ داغ مهبود دید مهبود بر جای مهرش بسوخت¹⁹ بسی داغ دل ییاد مهبود کرد بمرزش چنان دیو ریمین ز جای²¹ چرا زد²² روانش در²³ کاستی

1 K, IV, VI — و با مهر خویشان بدی — K, IV, VI — بدند — 1
 2 K, IV, VI — پاد — 2
 3 K, IV, VI — گفتی — 3
 4 K, IV, VI — برآرند وز کس ندارند — 4
 5 K, IV, VI — رسید اندر آن — 5
 6 K, IV, VI — بنگام — 6
 7 K, IV, VI — بباد و — 7
 8 K, IV, VI — بفرمود تا اسب نخچیرگاه — 8
 9 K, IV, VI — ازان تازی اسبان دلش — 9
 10 K, IV, VI — فرو ریخت آب از دو دیده بدرد — 10
 11 K, IV, VI — چنین گفت کان مرد با جاه و رای — 11
 12 K, IV, VI — بدان دوستداری و آن راستی — 12
 13 K, IV, VI — خردمند و با کام ایشان بدی — 13
 14 K, IV, VI — نوشتند بر پشت دست آستی — 14
 15 K, IV, VI — تو گویی — 15
 16 K, IV, VI — بغستند هر دو بتیر — 16
 17 K, IV, VI — بدادند جان پیش نوشین روان — 17
 18 K, IV, VI — برآشفت و شد چون گل شنبلید — 18
 19 K, IV, VI — برآرید وز کس مدارید — 19
 20 K, IV, VI — باک مه مهبود مانا — 20
 21 K, IV, VI — مه خوالیگرش — 21
 22 K, IV, VI — ز خویشان او در جهان بس نماند — 22
 23 K, IV, VI — زن و کودکی و گنج آراسته — 23
 24 K, IV, VI — گهی کام دید اندر آن گاه نام — 24
 25 K, IV, VI — برافراخت سر تا — 25
 26 K, IV, VI — بلند درستی نهان کرده از — 26
 27 K, IV, VI — شاه چهر بر بنخچیر گوران — 27
 28 K, IV, VI — همی کرد رای — 28
 29 K, IV, VI — بسی بگذرانند در پیش — 29
 30 K, IV, VI — شاه یکی را بران — 30
 31 K, IV, VI — داغ مهبود دید — 31
 32 K, IV, VI — مهبود بر جای مهرش بسوخت — 32
 33 K, IV, VI — بسی داغ دل ییاد مهبود کرد — 33
 34 K, IV, VI — بمرزش چنان دیو ریمین ز جای — 34
 35 K, IV, VI — چرا زد — 35
 36 K, IV, VI — روانش در — 36
 37 K, IV, VI — کاستی — 37

- 1605 پس پسرده نامور کسری خدای
که چون شاه کسری خورش خواستی
سه کاسه نهادهی برو از گهر
ز دست دو فرزند آن³ ارجمند
خورشها ز شهد و ز شیر و گلاب
چنان بد که یک روز هر دو جوان
بسر بر نهاده یکی پیشکار
چو خوان اندر آمد بایوان⁶ شاه⁷
چنین گفت خندان بهر دو¹⁰ جوان
یکی¹² روی¹³ بنمای تا زین خورش
چه رنگست¹⁶ کآید همی بوی خوش
جوان زان خورش زود بگشاد¹⁸ روی¹⁹
همیدون جهود اندرو²¹ بنگرید
چنین گفت زان²⁸ پس بسالار بار
ببردند خوان نزد نوشین روان
پس خوان²⁴ همی رفت ز روان چو گرد
که ای شاه نیک اختر و²⁶ دادگر
که روی فلک بخت خندان تست
خورشگر پیامیخت باشیر زهر²⁹
چو بشنید زو³² شاه نوشین روان
- 1610
1615
1620
- زنی بود پاکیزه و پاکرای¹
یکی خوان زرین بیاراستی
بدستار زربفت پوشیده² سر
رسیدی بنزدیک شاه بلند
بخوردی و آراستی⁴ جای خواب
ببردند خوان نزد نوشین روان
که بودی⁵ خورش نزد او استوار
بدو⁸ کرد ز روان⁹ حاجب نگاه
که ای ایمن از¹¹ شاه نوشین روان
که باشد همی¹⁴ شاه را پرورش¹⁵
یکی پرنیان چادر از وی¹⁷ بکش
نگه کرد ز روان ز دور اندروی²⁰
پس²² آمد چو رنگ خورشها بدید
که آمد درختی که کشتی بیمار
خردمند و بیدار هر دو جوان
چنین گفت با²⁵ شاه آزاد مرد
تو بی چاشنی دست خوردن میر
جهان²⁷ روشن از تخت و میدان²⁸ تست
بداندیش را باد زین³⁰ زهر³¹ بهر
نگه کرد روشن بهر دو جوان

و رو ساختی (!) K-⁴ ز دست آن دو فرزند او K-³ پوشید-² LI² رهنمای-¹ VI¹
در او-⁶ VI⁶ برو-⁸ K, IV⁸ آورد در بارگاه-⁷ VI⁷ بهالین-⁴ IV⁴ بهالای-⁶ K⁶ بردی-⁵ VI⁵
VI-¹³ همی-¹² K¹² از-¹¹ K¹¹ IV-¹⁰ оп. که ای کتر-¹¹ K¹¹ ببرد-¹⁰ K, VI¹⁰ زوران⁹ IV-⁹ здесь и всюду
چادر-¹⁷ K, IV, VI¹⁷ چیزست-¹⁶ K, VI¹⁶ K-¹⁵ б. переставлен со след. б. ازان-¹⁴ VI¹⁴ کاسه
بدان خوان اوی-²⁰ K²⁰ رو-¹⁹ VI¹⁹ خورش را جوان زود بگشود-¹⁸ K, VI¹⁸ پرنیان زو
IV, VI-²⁵ اندر-²⁴ VI²⁴ ازان-²³ K, IV, VI²³ سر-²² K, IV, VI²² اندران-²¹ K²¹ اندرو-²⁰ VI²⁰
خورشرا بر آمیخت با-²⁹ K²⁹ تاج رخشان-²⁸ VI²⁸ فلک-²⁷ IV²⁷ оп. و-²⁶ K, IV, VI²⁶ تا بر
K³² شیر-³¹ IV, VI³¹ شهد-³⁰ K³⁰ ازین-³⁰ K, IV, VI³⁰ بر آمیخت باشیر زهر-³¹ IV, VI³¹ نوش زهر
ازو-³² IV, VI³²

ز افسون سخن رفت^۱ روزی نهان
 ز نیرنگ وز^۳ تنمیل و جادویی
 چو زروان بگفتار مرد جهود
 پرو^۶ راز بگشاد و گفت این سخن
 یکی چاره باید ترا^۷ ساختن
 که او را بزرگی^۸ بجایای رسید
 ز گیتی^۹ ندارد کسی را بکس
 جز از دست فرزند مه بود چیر
 شدست^{۱۱} از نوازش چنان پرمزش
 چنین^{۱۲} داد پاسخ بزروان جهود
 چو برسم بخواهد^{۱۴} جهاندار شاه
 نگر^{۱۶} تا بود هیچ شیر اندروی^{۱۷}
 همان پس^{۲۰} که من شیر بینم^{۲۱} ز دور^{۲۲}
 که گر زو^{۲۴} خورد بی گمان روی و سنگ^{۲۵}
 نگه کرد زروان بگفتار اوی^{۲۸}
 نرفتی بدرگاه بی آن جهود
 چنین تا برآمد برین چند گاه
 دو فرزند مه بود هر بامداد

راز— I, IV— آواز افسون— K^۵ واز— K^۳ و از— K^۲ گفت— I, IV^۱
 K^۹ او از بزرگان— K^۸ جادویی بایدت— I, IV چاره بایدت— K^۷ بدو— K^۶ فسونش
 I, IV— بگیتی— I^{۱۰} و оп. ^{۱۱} I, IV— شدند ^{۱۲} K— چنان ^{۱۳} I—с этого б. начинается большая
 лакуна, которая поглощает 264 бб. ^{۱۴} K— خواهد— J^{۱۴} (в тексте конъектура). ^{۱۵} K,
 J^{۱۶}— بيو ^{۱۷} VI— پذیره دوش— K^{۱۸} اندرو— VI^{۱۷} (здесь кончается лакуна). ^{۱۶} VI— آرد— IV
 و گر یابم از دور زو رنگ و بوی— IV^{۲۳} بینم در وی— IV^{۲۲} بویم— J^{۲۱} ازان پس— VI^{۲۰}
 B— содер- بی بتک (?)— J^{۲۷} بمیرد— IV^{۲۶} رودسک (?)— J^{۲۵} و گر زان— VI اگر آن— IV^{۲۴}
 فانی— أصیره بچیث لو وقعت منه قطرة على الحجارة لتقطع قطعاً و تفلقت فلما
 K^{۳۱}— چو زو بود شادی ورا هر چه بود— K^{۳۰} راز— IV, VI^{۲۹} او— VI^{۲۸}—
 VI— شاه شاد

چو^۱ این داستان بشنوی یاد گیر
 بپرسیدم از^۲ روزگار کهن
 که او را یکی پاک دستور بود
 دلی پر خرد داشت و رای درست
 که مه‌بود بد نام آن پاک مغز
 دو فرزند بودش چو خرم بهار
 شه‌شاه چون بزم^۳ آراستی
 نغوردی جز از دست مه‌بود چیز
 خورش‌خانه در خان او داشتی
 دو فرزند آن نام‌ور پارسا
 بزرگان ز مه‌بود بردند رشک^۴
 یکی نام‌ور بود زروان بنام
 کهن بود و هم حاجب شاه بود
 ز مه‌بود و فرخ دو^۵ فرزند اوی
 همی ساختی تا سر^۶ پادشا
 بید گفت از^۷ ایشان ندیدد هیچ راه
 خردمند زان بد نه^۸ آگاه بود
 ز گفتار و کردار آن شوخ مرد
 چنان بد که یک روز مردی^۹ جهود
 شد آمد بی‌فزود در پیش^{۱۰} اوی
 چو با حاجب شاه گستاخ شد

1570
 1575
 1580
 1585

ز گفتار گوینده دهقان پیر
 ز نوشین روان یاد کرد این سخن
 که بیدار دل بود و گنج‌ور بود
 ز گیتی بجز^{۱۱} نیک‌نامی نجست^{۱۲}
 روان و دلش پر ز گفتار نغز
 همیشه پرستنده^{۱۳} شهریار
 وگر برسم موبدی^{۱۴} خواستی
 هم ایمن بدی زان دو فرزند نیز
 تن خویشی مهمان او داشتی
 خورش ساختندی بر^{۱۵} پادشا^{۱۶}
 همی ریختندی برخ بر^{۱۷} سرشک
 که او را بدی بر در شاه کام
 فروزنده^{۱۸} رسم درگاه^{۱۹} بود
 همه ساله بودی پر از آبروی^{۲۰}
 کند تیز بر کار^{۲۱} آن پارسا
 که کردی پر آزار زان^{۲۲} جان شاه
 که او را بدرگاه بدخواه بود
 نشد هیچ^{۲۳} مه‌بود را روی زرد
 ز زروان درم خواست از بهر سود
 برآمیخت با جان بدکیش^{۲۴} اوی
 پرستنده^{۲۵} خسروی کاخ شد

آغاز داستان: IV—доб. заголовков: ۴ جز از—K, I, IV ۳ بپرسید زو—Л ۲ چون—Л ۱
 تاختندی بر—K ۷ پرستی موبدی—I, IV وگر خود ز برسم بدی—K ۶ بزمی—I, IV ۵
 ز مه‌بود بودند—K ۹ K—порядок 66.: 1575, 1580, 1577, 1576, 1578, 1579. ۸ آوریدی—I, IV
 آن گاه—K ۱۱ ز خونین—I, IV ۱۰ ز مه‌بود بر در بزرگان ز رشک—I, IV گردان برشک
 همی خواستی تا سر—K سوی—Л ۱۴ K—б. оп. ۱۳ وز هر دو—I, IV ۱۲ مرز و درگاه—I, IV
 ازو—I, IV ازان—K ۱۷ оп. از—Л ۱۶ تیز در کار—I, IV تیز بر کین—K تیره بر کار—Л ۱۵
 تازیک—K, I, IV ۲۲ نزدیک—K, I, IV ۲۱ مرد—Л, IV ۲۰ ایچ—K ۱۹ خود—K, I ۱۸

همیشه بفرمانش کیوان¹ روان
دلش گشت خرم بدیدار اوی
بدین⁵ گونه بد بخشش شهریار
چهل بدره بودی ز گنجش درم⁶
بهر بدره بودی درم⁷ ده هزار
که گفتار او با درم بود جفت
درم بدره‌ها پیش بوزرجمهر
بمهر بود دستور پرداختم
ز دانش میفکن دل اندر گمان
همه هرج بایستم آموختم
که بنشاندت پیش آموزگار
که بر خواند از گفته‌ی باستان

[¹² داستان مه‌بود¹¹ با زروان¹²]

چو کسری کسی نیز ننه‌اد تاج
چنو¹⁴ کس ندارد ز شاهان بیاد
دلش را بدانش¹⁵ برافروختی
همی سر بدانش برافراشتی¹⁷
تو ز آموختن هیچ سستی مکن¹⁹
بهر آرزو بر توانا شدم²¹

جهان زنده بادا بنوشین روان
نگه کرد کسری بگفتار اوی
چو² گفتی که زه³ بدره بودی چهار⁴
چو با زه بگفتی زه‌ازه بهم
چو گنجور با شاه کردی شمار
شهنشاه با زه زه‌ازه بگفت
بیاورد گنجور خورشید چهر
برین داستان بر سخن ساختم
میاسای ز⁸ آموختن یک زمان
چو گویی که فام⁹ خرد توختم
یکی نغز بازی کنند روزگار
ز دهقان کنون¹⁰ بشنو این داستان

چنین گفت موبد که بر تخت عاج
ببزم و برزم¹³ و بپرهیز و داد
ز داندگان دانش آموختی
خور و خواب با موبدان داشتی¹⁶
برو چون روا شد بچیزی¹⁸ سخن
نیاید که²⁰ گویی که دانا شدم

¹ I, IV — بکیوانش فرمان ² تو — IV ³ دو — Л ⁴ هزار — Л ⁵ K — برین ⁶ Л — б. оп.

⁷ Л — درم ⁸ K, I, IV — از ⁹ و ام — K, I, IV ¹⁰ سخن — Л, K ¹¹ Л — здесь и

далее — مه‌بود ¹² Доб. заголовки: I — و زروان حاجب ¹³ K, I, IV — گفتمار اندر داستان مه‌بود وزیر با زروان حاجب — IV احوال ایشان

همه دل بدانش — K, I, IV ¹⁴ چنو — IV ¹⁵ چو او — IV ¹⁶ K, I, IV — خواستی ¹⁷ K, I, IV — ز دانش — K ¹⁸ چو او — I ¹⁹ K, I, IV — بیماراستی

²⁰ K, I, IV — б. помещен после б. 1566. ²¹ K, I, IV — доб.:

چنان دان که نادانترین کس توئی * چو گفتار داندگان نشنوی

- چو¹ بنوازدت شاه کسری مکن
 که هر³ چند گردد پرستش دراز
 اگر با تو گردد ز چیزی⁵ دژم
 اگر⁶ پرورد دیگری را همان
 وگر⁷ نیستت آگاهی⁸ زان گناه 1535
 وگر هیچ تاب اندر آری بدل
 بفرش ببینند¹⁰ نهان ترا
 ازان پس نیابی تو زو¹² نیکوی
 در¹⁴ پادشا همچو دریا شمر
 سخن لنگر¹⁶ و بادبانش خرد 1540
 همان¹⁹ بادبانرا کند سایه دار²⁰
 کسی کو ندارد روانش²² خرد
 اگر پادشا کوه آتش بدی
 چو آتش گه خشم²⁵ سوزان بود
 ازو یک زمان شیر و شهدست بهر 1545
 بکردار دریا بود کار شاه
 ز دریا یکی ریگ دارد بکف
- اگر² چه پرستنده باشی کهن
 چنان دان که هست او ز تو⁴ بینم از
 پیوزش گرای و مزن هیچ دم
 پرستار باشد چو تو بیگمان
 برهنه دلت را بمر نزد شاه
 بدو روی منمای و پی⁹ برگسل
 دل کز و تییره روان¹¹ ترا
 همان گرم گفتار او نشنوی¹³
 پرستنده ملاح و کشتی هنر¹⁵
 بدریا خردمند چون¹⁷ بگذرد¹⁸
 که هم سایه دارست و هم مایه دار²¹
 سزدگر در پادشا نسپرد²³
 پرستنده را²⁴ زیستن خوش بدی
 چو خشنود باشد فروزان بود
 بدیگر زمان چون گزاینده²⁶ زهر
 بفرمان او تابد از چرخ ماه
 دگر در بیابد²⁷ میان صدف²⁸

I, 6 بچیزی - I, IV 5 از تو او - K, I, IV 4 وگر - I, IV 3 وگر - I, IV 2 که - IV 1
 K - 10 بدو درد منمای و زین - K 9 نیست آگاهی - I, IV 8 اگر - K 7 که گر - IV
 دل - K, I, IV 14 بشنوی - K, IV 13 این - K 12 گمان - K 11 بدل او ببیند - I, IV 10 ار نبیند
 I, IV - 20 همه - K, I, IV 19 دنگرد (!) - L, K 18 خود - L 17 لشکر - K, IV 16 گهر - L 15
 L - 24 دنگرد - K 23 هنر با - K, I, IV 22 مایه دارست و هم سایه دار - I, IV 21 مایه دار
 I, IV - 27 باشد - L 27 گزاینده - L 26 با خشم - I, IV 25 پرستنده - K 24 زان
 K - 28 دواب: دارد

چو روزی خورد هر کسی بی گمان * بنوی رسد درد ازو یک زمان
 ز بیبشی و کمی سخن در نورد * مدار از پس خورد خود را بدرد
 چو تییره شود کار تو پیش شاه * نباید که تو پیش پیوزش گناه

باندیشه گر سر بی‌پیچی ازوی¹
 چو نزدیک دارد مشو برمنش
 پرستنده گر یابد از⁵ شاه رنج
 1515 نماید که سپر آید از⁷ کار کرد
 اگر گشن شد بنده را دستگاه
 گر از ده یکی باز⁹ خواهد رواست
 گرامی تر آن کس بود نزد شاه
 ز بهری که اورا سرایید ز گنج¹¹
 1520 ز یزدان بود آنک ماند¹³ سپاس
 و دیگر که اندر دلش راز شاه
 بفرومان شاه آنک¹⁵ سستی کند
 نکوهیده باشد گل آن درخت
 ز کسهای او پیش او بد مگوی
 1525 وگر²⁰ پرسدت هرچ دانی نگوی²¹
 هر آن کس که بسیار گوید دروغ
 سخن کان²⁴ نه اندر خورد با خرد
 فزونست زان²⁵ دانش اندر جهان
 کسی را که شاه جهان خوار کرد
 1530 همان در جهان ارجمند آن بود

گردد-K³ بتابد همانکه ز تو بخت-K, I, IV تخت-Л² تو ز وی-K, I, IV¹
 -Л⁷ بفرومایدش تا شود سوی-оп. I, IV و-Л⁶ گریان وز-Л⁵ مکن سرزنش-I, IV⁴
 -К¹² رنج-К¹¹ گردد-К¹⁰ باز-Л⁹ 1515-1519 оп. I, IV-66⁸ کسی را بدان
 -К¹⁵ ندارد بگوید-Л¹⁴ آن گماند(I)-I, IV دارد-К¹³ بفرومایدش تا برد سوی گنج
 -К¹⁸ порядок 66.: 1521, 1525, 1526, 1524, 1522, 1523 и доб. б.: I, IV-17 برگ-Л¹⁶ پی-Л¹⁵ شاهان که
 1526, 1524, 1522, 1523 и доб. б.:

بود بر دل و چشم شاه آشکار * نهان کرده گـردش روزگار
 -К²⁴ I, IV-66. 1525-1527 оп.²³ مجو-К²² بگوی-К²¹ اگر-К²⁰ شاه-K, I, IV¹⁹
 روانش بدر-К, I, IV²⁷ بشنود-К²⁶ ازان-K, I, IV²⁵ سخنها

[هم از فیلسوفان وز مهتران
 همان ساوه و² یزدگرد دبیر
 بموزرجمهر آن زمان گفت شاه
 ز من راستی هرچ دانی بگویی
 پرستش چگونه است⁵ فرمان من
 ز گیتی چو آگه شوند این مهان⁷
 چنین گفت با شاه بیدار⁹ مرد
 پرستیدن شهریار زمین
 نباید بفرمان شاهان درنگ
 هر آن کس که بر پادشا دشمنست
 دلی کو¹² ندارد تن¹³ شاه دوست
 چنان دان که آرام گیتیست شاه
 بنیک و بد او را بود¹⁷ دسترس
 تو میپسند فرزندان جای او¹⁹
 بشهری که هست اندرو مهر شاه
 بدی از²⁴ تو از فرّ او بگذرد²⁵
 جهانرا دل از شاه خندان²⁷ بود
 چو از نعمتش بهره یابی²⁹ بکوش

ز هر کشوری کار دیده سران¹
 پیش اندرون بهمن³ تیزویر
 که دلرا بیارای و بنمای راه
 بکژی مجو از جهان⁴ آبروی
 نگه داشتن رای و پیمان من⁶
 شنیده بگویند با همرهان⁸
 که ای برتر از گنبد لاژورد¹⁰
 نجوید خردمند جز¹¹ راه دین
 نباید که باشد دل شاه تنگ
 روانش پرستار آهرمنست
 نباید¹⁴ که باشد وزا مغز و پوست
 چو نیکی کنیم¹⁵ او دهد دستگاه¹⁶
 نیازد بکین و¹⁸ باآزم کس
 چو جان دار در دل همه رای²⁰ او²¹
 نیابد نیاز اندران²² بوم²³ راه
 که²⁶ بختش همه نیکویی پرورد
 که بر چهر²⁸ او فرّ یزدان بود
 که داری همیشه بفرمانش³⁰ گوش

¹ K, I, IV—б. оп. ² I, IV—همان شاه با ³ K—موید ⁴ I—نهان ⁵ Л—доб.

⁶ К, I, IV—доб.:

سخن‌ها سبک گوی و بسته مگوی * مکن جام [بکن شاخ-K] گفتار با رنگ و بوی
 K-¹¹ لاجورد-K¹⁰ پیروز-⁹ I, IV-6. op. ابا دیگران-K⁸ شدند از کران-K⁷(P)
 I, IV-¹⁷ پایگاه-K¹⁶ I, IV, کنی-¹⁵ I, IV, نشاید-K¹⁴ I, IV, دل-¹³ I, IV, که-¹² I, IV, چون
 K-²² او-K²¹ داد چهر دلارای-K²⁰ I, IV, او-K¹⁹ نیازارد او کسی-I, IV¹⁸ بیمدان
 I-²⁷ چو-K²⁶ I, K, نگذرد-I, ²⁵ I, K, I, IV-²⁴ K, I, IV, و I-²³ I, K, I, IV, بباد اندرون
 جهانرا دل بهره یابی-K²⁹ I, K, I, IV-²⁸ I, K, I, IV, شاه چندان IV ازو شاد و خندان
 I-³⁰ I, K, I, IV, بفرمان

- دبیری بیاموز فرزندان را
دبیری رساند جوانرا بتخت²
دبیریست از پیشه‌ها ارجمند
چو با آلت و رای باشد دبیر 1480
تن خویش آریز⁶ دارد ز رنج⁷
بلاغت چو با خط گردد آیدش
ز لفظ آن گزینند که کوتاه‌تر
خردمند باید که باشد دبیر
هشپیوار و سازیده پادشا 1485
شکیبا و با دانش و راست‌گوی
چو با این هنرها شود نزد شاه
سخن‌ها چو بشنید ازو شهریار
چنین گفت کسری بموبد که رو
درم خواه و خلعت سزاوار اوی 1490

* *

*

- دگر هفته چون هور بفراخت¹⁷ تاج
ابا نامور موبدان و ردان
[همی خواست ز ایشان جهاندار شاه²⁰
بیامد¹⁸ نشست از بر تخت عاج
جهاندار¹⁹ و بیداردل بخردان
همان نیز²¹ فرخ دبیر سپاه²²]

1 I, IV- پشتی 2 I, IV- بهخت 3 K- زو شود ناسزا I, IV- سر ناسزاها 4 I, IV-
8 K- خویش را گر بدارد برنج I, IV- برنج 7 K- ازیر 6 K- وزو 5 K, I, IV- تخت
چو با خط بلاغت بیفزایدت * باندیشه معنی نکو آیدت
66- 13 I, IV- نباید 12 I, IV- نیک‌خوی 11 I, IV- و تن بود K- اندر بتن 10 I, IV- ناگزیر 9 I, IV-
که دل شاد گردد ز I, IV- او 18 K- او 15 K- جایگاهی IV- پارگاهی 14 K- 1487-1490 op.
مجلس IV- مجلس هفتم I- سوال کردن کسری از بوزرجمهر- 17 K, I, IV- هفتم سوال کردن نوشین روان از بوزرجمهر و پاسخ شنیدن
دگر 21 K- بخواندند مر موبدان پیش شاه K- 20 جهانجوی I, IV- 19 K- برآمد K- 18
مرد 22 K- و سپاه I, IV- 6 op.

- گرو¹ تیز گردد تو زو بر مگرد
 چو دانی که با او نتابی مکوش
 چنین هم نگه دار تن در² خورش
 بخور آن چنان کان بنگزایدت
 مکن در خورش خویش را³ چارسوی⁴ 1465
 ز می نیز هم شادمانی گزین
 چو یزدان پسندی پسندیده‌ای
 بسی از جهان آفرین یاد کن
 بژرفی نگه دار هنگام را⁵
 چو دانی که هستی⁶ سرشته ز خاک⁷ 1470
 پرستش ز خورد⁸ ایچ کمتر مکن
 بنیکی گرای و غنیمت شناس
 مگرد ایچ گونه بگرد بدی
 ستوده‌تر آن کس بود در⁹ جهان
 هوارا میر پیش رای و خرد¹⁰ 1475
 چو خواهی که رنج تو آید میر¹¹
- هش یوار یاران گزین در نبرد¹²
 بمرگشتن از رزم باز آر هوش
 نباید که بگزایدت پرورش
 بمیشی خورش تن بنفزایدت¹³
 چنان خور که نيزت کند آرزوی¹⁴
 که مست از کسی نشنود آفرین
 جهان چون تنست و تو چون دیده‌ای
 پرستش برین یاد بنیاد کن
 بروز و شب گاه¹⁵ آرام را
 فرامش مکن راه یزدان پاک
 تو نو باش گر هست گیتی کهن
 همه ز آفریننده دار¹⁶ این¹⁷ سپاس
 بنیکی گرای اگر¹⁸ بخردی
 که نیکش بود آشکار و نهان
 کزان پس خرد سوی تو ننگرد
 ز آموزگاران مپرتاب سر¹⁹

¹ I, IV—او که ² K—دوب:

بپرور کسی را که کار آیدت * بدان کار در دست یار آیدت
³ I, IV—در تن ⁴ K—

مخور چند نانی که بگزایدت * ز بمیشی خورش روز نفزایدت
 I, IV—

ترا خورد بس یار بگزایدت * که چون کم خوری روز بنفزایدت
⁵ I, IV—خوشتن ⁶ K, I, IV—چارسو ⁷ K, I, IV—آرزو K—دوب:

میانگه گزینی بود سودمند * بموید چنین گفت استا و زند
 تو بادی— I, IV— ز بادی سراسر— K ¹⁰ و شب و گاه— I, IV, و ⁹ L—دوب. هر گام را— K ⁸
 بیمارای گر— L ¹⁵ آن— IV ¹⁴ دان— K, I, IV ¹³ خود— I روز— L, K ¹² بخاک— IV ¹¹ بروی
 I, ¹⁸ ازان پس خرد— IV مکن هیچ کاری تو خود بیخرد— K ¹⁷ زین— K ¹⁶ اگر— I, IV
 مپرتاب سر را ز آموزگار— I, IV ¹⁹ تن آید بیمار— IV

- نـبـاـشـد خـرد¹ جـان نـبـاـشـد رـواست
 چـو بـنـیـاد مـردی⁵ بـیـامـوخت مـرد
 1445 ز دانش نخستین بیـزدان گـرای
 بـدو بـگـرـوی کام دل یـاـفـتـی
 دگر دانش آذست بـز خـوردنی
 بخورد و بپوشش بیـزدان⁸ گـرای
 گر¹⁰ آیدت روزی بچـپـیزی نـیـاز
 1450 هم از پیشه‌ها¹⁵ آن گزین کاندروی
 هـمـان دـوسـتی بـا کـسی کـن بـلـند
 تو در¹⁷ انجمن خامشی برگزین
 چو گویی هـمـان گوی کاموختی¹⁸
 سخن سنج و دینار گنجی¹⁹ مسنج
 1455 روان²⁰ در سخن گفتن آژیر کن
 چو رزم آیدت پیشش هشیار باش
 چو بدخواه پیش تو صف برکشید
 برابر چو بیننی کسی²⁴ همنبرد
 تو پیروزی ار²⁵ پیشدستی کنی
 1460 بدانگه که اسب افگنی²⁷ هوش دار

4 K-доб.: 3 K-یزدان 2 K, I, IV-جانست 1 K-چو باشد خرد-I, IV کجا شد خرد-K¹

یـکـی رـاه بـی بـاکـی و بـر بـدی * دوم ره نکـوکاری و بـخـردی
 9 I, بکوشش بنیکی [بپاکـی-I]-K, I, IV⁸ زو به-K⁷ 6 J, I, IV-تا 5 K, I, IV-دانش
 بگنج بخیلان-I, IV¹³ بتخت و بتاج-K¹² بدست-I, IV¹¹ که-J¹⁰ بپای-IV
 K-доб.: 16 K, I, IV-پارمند 15 J-(?) دسی 14 I-میاز

بچـپـیزی مـیـالای از تـن دـهان * که از تو زود دین و دانش نهان
 باندکترین چیر دمسد (?) و خوار * گذاره کن این بدکنش روزگار
 خردرا-I, IV²¹ زبان-K, I, IV²⁰ گیتی-IV¹⁹ گو که آموختی-I, IV¹⁸ پر-K, I, IV¹⁷
 چو بیننی بآورد-I, IV²⁴ ترا جنگ و سختی بپاید-K²³ تن ما-I, IV²² گمان و زبان
 افگند-I²⁷ که-I, IV²⁶ از-K, I, IV²⁵ کس

سه^۱ آهو کدامند^۲ با دل برار
چنین داد پاسخ که باری نخست
بی آهو کسی نیست اندر جهان
چو مهتر بود^۷ بر تو رشک آوری^۸
سه دیگر سخن چین و^{۱۱} دو روی مرد
چو گوینده‌یی کو^{۱۴} نه بر جایگاه
همان کو^{۱۶} سخن سرپسر نشنود
بچیزی ندارد خردمند چشم
بپرسید پس موبد موبدان
کسی نیست بی آرزو^{۱۸} در جهان
همان آرزورا پدیدست^{۲۱} راه
کدامین ره آید ترا سودمند
چنین داد پاسخ که راه از دو سوست
ز گیتی یکی باز گشتن بخاک
خرد باشد^{۲۴} زین سخن رهنمون
خرد مرد را^{۲۶} خلعت^{۲۷} ایزد نیست
نموند را کو^{۲۹} خرد یار نیست

که دارند^۳ و هستند زن^۴ بینیا
دل از عیب جستن ببايدت شست^۵
چه در آشکار و چه^۶ اندر نهان
چو کهتر^۹ بود زو سرشک آوری^{۱۰}
بران^{۱۲} تا برانگیزد از آب^{۱۳} گرد
سخن گفت و زو دور شد فر و جاه^{۱۵}
نداند بگفتار و هم^{۱۷} نگرود
کزو باز ماند بپیچد ز چشم
که ای برتر از دانش بخردان
اگر آشکارست^{۱۹} و گر در^{۲۰} نهان
که پیدا کند^{۲۲} مرد را دستگاه
کدامست با درد و رنج و گزند
گذشتن ترا تا^{۲۳} کدام آرزوست
که راهی درازست با بیم و باک
بدین پرسش اندر چرایی و چون^{۲۵}
سزوار خلعت^{۲۸} نگه کن که کیست
بگیتی کس^{۳۰} اورا خریدار نیست

^۱ K, I, IV—ده (в тексте по T). ^۲ K, I, IV—کدامست ^۳ I, IV—دارنده ^۴ K, I,

K—доб.: ^۵ L—جست ^۶ L—ازان IV—

چو دانی که اندر تنست خون روان * پراگنده گشت و خورد خون روان

که بهتر—^۹ L—آورد—^۸ I, IV—اگر مهتری—^۷ I, IV—تن و جان بپسود—^۶ K, I, IV—

بدان—^{۱۲} K, I, IV—و—^{۱۱} I, IV—آورد—^{۱۰} I, IV—(в тексте по T). ^۹ L—چو بهتر—^۸ K, I, IV—

ازو دور شد—^{۱۴} I, IV—سخن گوید و رای دارد نگاه—^{۱۵} K—گوینده مردم—^{۱۴} I, IV—باد—^{۱۳} K—

—^{۱۹} K, I, IV—آرزوی—^{۱۸} L—بگفتار من—^{۱۷} I, IV—هران کو—^{۱۶} K—گر—^{۱۵} I, IV—هور و ماه

—^{۲۴} I, IV—بدانرا—^{۲۳} I, IV—زو—^{۲۲} K—بود—^{۲۱} I, IV—بود گر—^{۲۰} I, IV—آشکارا

—^{۲۷} L—خردمند را—^{۲۶} K, I, IV—که ایزد پرستی چرا و نه چون—^{۲۵} I, IV—باشدش—^{۲۴} I, IV—

بس—^{۳۰} K—تنی را که اورا—^{۲۹} K—قامت—^{۲۸} K—خلقت—^{۲۷} L—خلقت

دل مردم بی‌خرد بـ آرزوی
چو آتش که گوگرد یابد² خورش
برین گونه آویزد ای¹ نیک خوی
گرش در³ نیستان بود پرورش
سران جهان پیش او بنده باد⁴

* *

*

1415 برین نیز بگذشت یک هفته ماه⁵
بیک دست موبد که بودش وزیر
همان گرد بر گرد او موبدان
ببوزرجمهر آن زمان گفت شاه¹⁰
سخن‌ها که جان را¹² بود سودمند
ازو گنج گویا نگیرد کمی
چنین گفت موبد ببوزرجمهر
چه دانی که پیشیش¹⁷ بگزایدت
چنین داد پاسخ که کمتر خوری
ز کردار نیک‌ی چو پیشی کنی
1420
چنین گفت پس یزدگرد دبیر
نشست از بر تخت پیروز⁶ شاه⁷
بدست دگر یزدگرد دبیر⁸
سخن‌گو چو ببوزرجمهر جوان⁹
که ای مرد پر دانش و نیک خواه¹¹
همی¹³ مرد بی‌ارز¹⁴ گردد بلند¹⁵
شنودن¹⁶ بود مرد را خرمی
که ای نامورتر ز گردان سپهر
چو کمی بود روز¹⁸ بفزایدت
تن آسان شوی هم روان پروری
همی¹⁹ بر هم‌آورد پیشی کنی
که ای مرد²⁰ گوینده و²¹ یادگیر

1425

I-⁴ که ویژه- I, IV³ گر او نیابد- I, IV² ندارد دگر تا بود- I, IV¹ بردار ای- K¹
شاه- K⁵ سؤال کردن موبد و وزیر از ببوزرجمهر- IV مجلس ششم- I- 6. оп.; доб. заголовки:
K-доб.:⁸ بیامد نشست از بر تخت و گاه- K⁷ پیروزه- I, IV⁶
جهاندار شادان بران تخت زر * ایما یاره و تاج و زرین کمر
که گوهر چرا باید اندر نهفت- K, I, IV¹¹ شاه گفت- K, I, IV¹⁰ و ردان- K, I, IV⁹
K-доб.:¹⁵ بی‌ارز- K, I, IV¹⁴ همان- K, I, IV¹³ (в тексте по T). کن را- I, IV¹² تن را- J, K¹²
بگو می چه داری ز ناگفته سود * بیامد یکی موبدانرا نمود
ز ناگفته گفتن بسی به بود * شنیدن ازو خرمی به بود
همان- I, IV¹⁹ زور- I¹⁸ پیشیت- I, IV¹⁷ بس تننت- K¹⁷ ستوده- IV ستودن- J¹⁶
گوینده- K, IV²¹ تیز- K, I, IV²⁰

ازو ساینر گـردد دل روزگار
 مبادش توان³ و مبادش روان⁴
 شنید⁶ و بدانش بیاراست مغز
 که بادا بکام تو روشن⁸ سپهر
 بدانشش روان را همی پرورد
 نکوهیده تر نزد دانش پزوه¹²
 نگیرد بر¹⁵ مرد دانا فروغ
 سپاهی که او سر بپیچد¹⁶ ز رنج
 نترسد چو چیزی بود بامزه¹⁸
 ز بیمار¹⁹ چون باز دارد گزند
 که آن چیز گفتن نپرزد بنیز
 ز دریا دریغ آیدش روشن آب
 سپاسی ازان بر سرت²⁵ برنهد
 بچیز کسان بر گمارد دو چشم
 سپردن بکاهل کسی کارگاه²⁸
 پیشیمان شود هم ز گفتار بد²⁹

چو کاهل بود مرد برنا بکار
 نماند¹ ز ناتندرستی² جوان
 چو بوزرجمهر این⁵ سخنها نغز
 چنین گفت با⁷ شاه خورشید چهر
 چنان دان که هر کس که دارد خرد
 نکوهیده ده⁹ کار¹⁰ بر ده¹¹ گروه
 یکی آنک حاکم¹³ بود با¹⁴ دروغ
 سپهد که باشد نگهبان گنج
 دگر دانشومند کو از¹⁷ بزه
 پزشکی که باشد بتن دردمند
 چو²⁰ درویش مردم²¹ که نازد²² بچیز
 همان سفله کز هر کس²³ آرام و خواب
 وگر باد نوشین بتو²⁴ بر جهد
 بهفتم خردمند کاید بخشم
 بهشتیم بنادان نماینده راه
 همان²⁷ بیخرد کو نیابد²⁸ خرد

и доб.: توان K-⁴ زبان I, IV-³ روان K-³ زبان قندرست K-² بماند I, IV-¹

دلی کان نه خرم ز کار بهی * سزد گر بر و داغ آنکس نهی
 بگفت این و بر گفته نفزود هیچ * ز خاموشی آراست جانرا بسپج
 تر I-⁹ بکام تو بادا درفشان I, IV-⁸ کای I, IV-⁷ بگفت K-⁶ آن K, I, IV-⁵
 I-¹⁰ L-¹⁰ доб. و I, IV-¹¹ دو K-¹² доб.:

نـداند ز آغاز انجـام را * نه از ننگ داند همی نام را
 کسانـی که دانش پزوهـند و شاد * بدان دانشی گوی و گفتار داد
 ز نادان بنالد دل سنگ و کوه * ازو هم کسی خود نگیرد شکوه
 I, IV-¹⁸ کو را K-¹⁷ نپیچد I, K, L-¹⁶ برو K-¹⁵ پر I, IV-¹⁴ عالم I, IV-¹³ دایم K-¹³
 I, IV-²³ یازد L, IV-²² مردی I, IV-²¹ ز L-²⁰ تیمار IV-¹⁹ خونی بود بی مزه IV-
 I, IV-²⁶ ب. оп. I, IV-²⁷ کند بر سرش L-²⁵ برو I, K, L-²⁴ همان شب کزو هر شب
 خود I, IV-²⁹ کردار بد K-²⁹ بیابد K-²⁸ هران IV-

- نکردد بهر کار ز آیین خویش¹
 چنان مهر دارد که بر بخت³ خویش
 زبانش⁶ بگفتن توانا بود
 از اندیشگان مغز را⁸ سوختن
 چنان چون ببالد ز اختر بسی⁹
 خرد نام و¹¹ فرجام را پرورد
 منم کم ز گیتی¹³ کسی نیست جفت
 که ای شاه دانا و¹⁴ دانش پذیر
 باندک سخن دل بر آهیختن¹⁶
 بداندیش دست¹⁸ اندر آرد بکار
 کند دل ز نادانی خویش تیز
 روان ورا دیو اندیاز²⁰ گشت
 نیاید ز گفتار او کار²² نغز
 بترسد²³ ز جان²⁴ و نترسد ز تنگ
 شکم²⁵ زمین بهتر او را نهفت
 نه بهتر نه زیمنده²⁸ مهتری²⁷
 پس از مرگ جانش پر آتش بود
- همه راست گوید سخن کم و بیش
 ششم² بر پرستنده تخت خویش
 بهفتم⁴ سخن هرک⁵ دانا بود
 نکردد دلش سیر ز⁷ آموختن
 بآزادیت از خرد هر کسی
 دلت مگسل ای شاه راد از خرد¹⁰
 منش پست و کم دانش¹² آن کس که گفت
 چنین گفت پس یزدگرد دبیر
 ابر شاه زشتست¹⁵ خون ریختن
 همان چون سمکسر بود¹⁷ شهریار
 همان با خردمند گیرد ستیز
 دل شاه گیتی چو پر¹⁹ از گشت
 ورا ایدون که حاکم بود²¹ تیز مغز
 دگر کارزاری که هنگام جنگ
 توانگر که باشد دلش تنگ و زفت
 چو بر مرد درویش کنداوری
 چو کزی کند پیر²⁸ ناخوش بود

¹ J, I, IV—б. оп. ² K—چهارم ³ J, I—تخت (нет рифмы). ⁴ K—پنجم ⁵ K, I, IV—
⁶ J—روانش ⁷ K, I, IV—از ⁸ J—او مهر ⁹ I, IV—б. оп.; K—доб.:
 خرد پرورد جان دانندگان * خرد ره نماید بخوانندگان
¹⁰ I, IV—راه خرد ¹¹ K—оп. ¹² I, IV—(?) کرداش ¹³ I, IV—پست
¹⁴ I, IV—دانی ¹⁵ K—رشکست ¹⁶ K, I, IV—برانگیختن ¹⁷ I, IV—بد
¹⁸ K—کجا موبد ¹⁹ J—همباز ²⁰ I—که پر ²¹ I, IV—پر از ²² I, IV—شکم
²³ J, I, IV—نترسد ²⁴ IV—نام ²⁵ K—شکاف ²⁶ I, IV—نه
²⁷ K—доб.: ²⁸ IV—بود چیز ²⁹ J—

دهانشی پیر از در خوشاب کرد
برفتند ز¹ ایوان شاه زمینی
بهشتم چو بغروخت گیتی فروز²
بیمار است گیتی بدیهای زرد
جهانددیده و کار کرده ردان
چو شاپور و چون یزدگرد دبیر
خردمند و⁵ بیدار⁶ گویندگان
بیماد بر شاه نوشین روان⁸
که با⁹ کیست این¹⁰ دانش اندر نهان
همان تخت شاهوی بی آهو شود
زبان برگشاد از میمان ردان
درفشان شود فر¹³ دیهیم و گاه
بماند پس از مرگ¹⁵ نامش بلند
نچوید بکری ز گیتی¹⁸ فروغ
ز تاجش²⁰ زمانه پیر آسایشست
چو پوزش کند باز بخشدش شاه²¹
که نامش نگردد بگیتی کهن

وزان پندھا دیده پیر آب کرد
یکی انچه من لب پر از آفرین
برین نیز بگذشت یک هفته روز
بپایانداخت آن چادر لاژورد³ 1365
شهنشاه بنشست با موبدان
سر موبد⁴ موبدان اردشیر
ستاره شناسان و جویندگان
سراینده بوزرجمهر⁷ جوان
بدانندگان گفت شاه جهان 1370
کزو دین یزدان بنیرو شود
چو بشنید زو¹¹ موبد موبدان
چنین داد پاسخ که از داد شاه¹²
چو¹⁴ باداد بگشاید از گنج بند
دگر کو¹⁶ بشوید زبان¹⁷ از دروغ 1375
سپهبد چو¹⁹ با داد و بخشایشست
و دیگر که از کتیر پر گناه
بینجم²² جهاندار نیکو سخن

1 K, I, IV—از 2 Перед б. доб. заголовки: مجلس پنجم—I سوال کردن از بوزرجمهر—
4 K, 3 K, I—здесь и далее لاچورد 5 Л, IV—оп. 6 Л, K—доб. 7 I—здесь и далее بزرجمهر
8 K—доб. б.: [K—پسر] سر مهتر—I, IV—
IV—ستاره‌شناسان—سوال کردن کسری از ستاره‌شناسان—

همی خواند بر شهریار آفرین * وزو شادمان گشت شاه زمین
I, IV—¹⁴ و I, IV—¹³ K, I, IV—¹² I, IV—¹¹ K, I, IV—¹⁰ از I—⁹ I, IV—⁸
ز کژی بگیتی—K زبان از—L¹⁸ دهن—L¹⁷ چون—K گر—L¹⁶ گنج—L¹⁵ که
B—оп. до эпизода¹⁹ I, IV—که²⁰ L—²¹ K—دادش
وگر رنج بیند کسی بیـگناه * نجویـد سر نامور پیمـشگاه
I, IV—
چهارم که از گوهر پرگناه * نجویـد سر نامور پیمـشگاه
²² K—سدیگر

- ازو دور گشتن¹ برغم هوا² 1345
 فزودن⁵ بفرزند بر مهر خویش
 ز فرهنگ وز دانش آموختن⁹
 گشادن¹⁰ بروبر¹¹ در گنج خویش
 هرانگه که یازد¹³ بیدکار¹⁴ دست
 چو بر بد کنش¹⁵ دست گردد دراز
 وگر¹⁷ دشمنی یابی اندر دلش
 که گر²⁰ دیر ماند²¹ بنیرو شود 1350
 چو باشد جهانجوی با²² فتر و هوش²³
 ز دستور بدگوهـر و گفت²⁵ بد
 نباید شنیدن ز نادان سخن
 همه²⁶ راستی باید آراستن
 چو این گفتهها بشنود پارسا 1355
 کند آفرین تاج بر شهریار
 بنازد بدو تاج شاهی و تخت
 چو برگردد این چرخ ناپایدار
 بماناد تا روز باشد³² جوان
 ز گفتار او انجمن خیره شد³⁴ 1360
 چو نوشین روان آن سخنها شنود

Л-⁵ نوان-IV⁴ راه-Л³ پیر از غم روان-IV² پیر از غم روا-I² گشتی-Л¹
 1345 и 1346 оп. K-66. ⁹ باید-IV داد(ا)-I⁸ برو-K, I, IV⁷ دیده-Л⁶ فزونی
 I, IV-¹⁵ بپیداد-I, IV-¹⁴ بپیکار-K¹⁴ دارد-I¹³ بار-Л¹² بد و بر-I¹¹ گشاده-Л¹⁰
 K, I, IV-²⁰ بر گلش-I, IV-¹⁹ نی-Л, K¹⁸ اگر-Л¹⁷ متناز-IV¹⁶ برکشتنت
 I, ²⁵ نازد بتیغ و بگزر-IV, I²⁴ برز-IV, I²³ را-K, I, IV²² باشد-IV, I²¹ اگر
 и доб.: ز کژی دل خویش پیراستن-IV, K, I²⁷ همی-K²⁶ جفت-IV
 ز شاه جهاندار جز راستی * نزیمد که دیو آورد کاستی
 Л-³¹ ورا-I, IV³⁰ بدو-K, I, IV²⁹ نراند [براند-IV] دل-IV, I²⁸ دلت-K²⁸
 گشت-K, I, IV³⁴ Л-б. оп.; Б-оп. до конца «диспута»³³ ماند-IV, I³²

- نگردد² بمیل و³ بکنداوری
بدانگه که خشم آورد پادشا
بود جز⁴ پسندیده کردگار
پاداش نیکی بجوید⁵ بهشت
همیشه جهانرا بدو آبروی
سمک باشد⁷ اندر دل انجمن⁸
کهانرا⁹ بکه دارد و مه به
نماید که یابد¹⁰ بجائی شکست¹¹
که دانا بود نزد او ارجمند
بزهـر آژدن کام بدخواهرا
بماند جهاندار با فرهی
که آید مگر شاهرا زو¹² گزند
کجا بد نژادست و بد گوهرست¹⁵
بی آزار تا زو¹⁶ نگردد ستوه
گنہکار گر¹⁷ مردم بی گناه
بزند و باست آنچه کردست یاد¹⁸
براساید از درد فریاد خواه
بداندیشرا دل برآید ز جای
بداری بهنگام پیش از²⁰ نبرد
نکوهش بود نیز با²² فر و گاه²³
- ز یزدان بترسد گاه¹ داوری
خردرا کند پادشا بر هوا
نماید که اندیشه شهریار
1325 ز یزدان شناسد همه خوب و زشت
زبان⁶ راست گوی و دل آرمجوی
هران کس که باشد ورا رای زن
سخن گوی و روشن دل و داد ده
1330 کسی کو بود شاهرا زیر دست
بدانگه شود تاج خسرو بلند
نگه داشت تن کار درگاهرا
چو دارد ز هر دانشی آگهی
نماید که خسب کسی دردمند
1335 کسی کو پادافره اندر¹³ خورست¹⁴
کند شاه دور از میان گروه
هران کس که باشد بزدان شاه
بفرمان یزدان بماند گشاد
سپهبد بفرهنگ دارد سپاه
1340 چو آژیر¹⁹ باشی ز دشمن برای
همه رخنه پادشاهی بمرد
بچیزی²¹ که گردد نکوهیده شاه

ولم يضع B- برومیل IV- برمیل و- I³ بگردد K, IV- نگرده (!) L-² که او- K¹
ماند K-⁷ روان L-⁶ بماند K-⁵ I, IV-⁴ اساس أمره علی الجرفی المنهارة
ز جای نشست I, IV-¹¹ ماند IV-¹⁰ باشد L-¹⁰ که که را- K, I, IV-⁹ I, IV-⁸ ب. on.
اگر K-¹⁷ او- IV-¹⁶ نابخردست IV-¹⁵ ایزدست I, IV-¹⁴ در- L-¹³ زن- K, I, IV-¹²
18 K-¹⁸ доб. б.:

اگر پایش از بند بماند جهان (?) * بتیغ از بد دیو شستی جهان
بتر K-²³ بر- I, IV-²² ز چیزی- I, IV-²¹ از- L-²⁰ چو از زور- IV-¹⁹ چو از دور- I-¹⁹
باشد از درد و آه

- کنارنگ و بیدار دل بخردان
 برفتند با خرمی هر کسی
 بپردخت² روزی ز کاری³ سپاه
 بایوان خرامند با بخردان⁴
 ز تیزی⁷ و آرام و فرهنگ و داد⁸
 ز آغاز¹⁰ و فرجام نیک اختران¹¹
 بپرسش¹³ گرفت آنچه آید¹⁴ بکار¹⁵
 که رخشنده گوهر برآر از نهفت
 که ای شاه روشن دل و خوب¹⁶ چهر
 یکی چون تو نهاده¹⁷ بر سر کلاه¹⁸
 بفر و بچهر و¹⁹ برای و بخت
 چه نیکوست پرهیز با²⁰ تاجدار
- برو خواندند آفرین موبدان
 ستودند شاه جهانرا بسی
 دو هفته برین نیز بگذشت¹ شاه
 بفرمود تا موبدان و ردان
 بپرسید شاه⁵ از بن و از⁶ نژاد
 ز شاه⁹ وز داد کننداوران⁹
 سخن کرد زین¹² موبدان خواستار
 بپوزرجمهر آن زمان شاه گفت
 یکی آفرین کرد پوزرجمهر
 چنان دان که اندر جهان نیز شاه
 بداد و بدانش بتاج و بتخت
 چو پرهیزکاری کند شهریار

بپرداخت— I, IV² ... بعداً سبوعین— B و K—دوب. برین نیز یک هفته بگذشت— I¹
 (нарушен метр); K—⁶ L—وز⁶ بپرسیدشان— I, IV⁵ 1312. L—دوب. (повторно) ب. 1312. بکاری— I³
 مجلس چهارم— I—⁸ Перед б. доб. заголовки: I—⁷ L—(!?) زبمر⁷ (также нарушен метр). از تن وز
 واز تاج کنداوری— K, I, IV⁹ مجلس چهارم ثنا خواندن پوزرجمهر بر نوشین روان— IV
 K—¹⁴ پرسش— IV¹³ ازین— I, IV¹² نیک اختری— K, I, IV¹¹ ز انجام— K, I, IV¹⁰
 K—دوب.:¹⁵ آنک آمد— I, IV آمد

سخن راند و نامد ازان رامشش * چو هر کس براندازه دانشش
 زنا کردنی کار برتافتن * به از دل بانوده و غم یافتن
 بنادان اگر هیچ رای آورد * سر بخت خود زیر پای آورد
 سپهبد که با رای و پرهش بود * زنا برده هشیار پرهش (!) بود
 که نادان ز دانش گریزد همی * بنادانی اندر ستیزد همی
 نتابد برو فزایدی * به نیک گراید ز راه بدی
 چو دانا بود پیش گاه مهی * بیابد ازان بارگاه فرهی
 آیها الملک.: B—содержит этот б. L—б. оп.;¹⁸ بنهاد— IV¹⁷ و پای— I, IV ماه— K¹⁶
 چهره— I¹⁹ المنور القلب الموفق الرواء إنه لم یغتصب بتاج السلطنة أحد مماثلک...
 پرهیزگر— K²⁰

- ز بد بسته دارد نرنجد روان¹ چنمین داد پاسخ که هر کو زبان
بود بر دل انجمن نیز دوست کسی را ندرد بگفتار پیوست
ورا³ دشمن و دوست یکسان شود² همه کار دشواری آسان شود² 1295
بگردد بزرگست و هم⁶ ارجمند دگر گفت کان⁵ کو ز راه گزند
بسان درخت پیست با⁷ بار بد چنمین داد پاسخ که کردار بد
درشتی بگوشش نیاید⁸ بسی اگر نرم گوید زبان کسی
چو رنجش نجویی¹¹ سخن را بسنج بدان کز زبانست گوشش¹⁰ برنج
جز¹² از پیش گاهش نشاید¹³ نشست همان کم سخن مرد خسرو پرست
گریزد چو از دام مرغ و دده دگر از¹⁴ بدیهای نا آمده
بپرهمیزد ار¹⁵ ویژه دانا بود سه دیگر که بر بد توانا بود
نیازارد آنرا که نازردنیست نیازد بکاری که ناکردنیست
پی¹⁷ روز نا آمده¹⁸ نشمرد¹⁹ نماند که نیکی¹⁶ برو بگذرد
برو دوست همواره²¹ چون تیر و پر²² بدشمن ز²⁰ نخچیر آژیرتر 1305
خردمند را ارز وی²³ کم بود ز شادی که فرجام او غم بود
بکوش و ز رنج تنست سور کن تن آسانی و²⁴ کاهلی دور کن
چنان هم که بی²⁶ پاسبان²⁷ گنج نیست که ایدر ترا²⁵ سود بپرنج نیست
دل مردم خفته بیدار گشت ازین باره گفتار بسیار گشت
همیشه جهاندار و دولت جوان²⁸ جهان زنده بادا بنوشین روان 1310

¹ K—برنجد روان—IV بر بخردان—² K—بود—³ I, IV, VI—ابا—⁴ K—بود—⁵ I, IV, VI—هر—⁶ K—او—⁷ K—بی—⁸ K—پیر—⁹ K—بزرگی بود—¹⁰ K—نکوهش نیاید—¹¹ K—چو—¹² K, IV—چو—¹³ K, I—نیاید—¹⁴ K—کوشت—¹⁵ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—¹⁶ K—نیاید—¹⁷ K—و—¹⁸ K, IV—او—¹⁹ K—گر—²⁰ K—ز دشمن به—²¹ K, IV—ز دشمن چو—²² K—تیر بر—²³ K—تیزتر (в тексте по T).—²⁴ K—از—²⁵ I, IV—اندر جهان—²⁶ K—دوب.:—²⁷ K—کسی که کاهل بود—²⁸ K—دوب.:—²⁹ K—همواره—³⁰ K—پیر—³¹ K—تیر بر—³² K—تیزتر (в тексте по T).—³³ K—از—³⁴ K, IV—او—³⁵ K—گر—³⁶ K—نیاید—³⁷ K—کوشت—³⁸ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—³⁹ K—نیاید—⁴⁰ K—و—⁴¹ K, IV—او—⁴² K—گر—⁴³ K—ز دشمن به—⁴⁴ K, IV—ز دشمن چو—⁴⁵ K—تیر بر—⁴⁶ K—تیزتر (в тексте по T).—⁴⁷ K—از—⁴⁸ I, IV—اندر جهان—⁴⁹ K—دوب.:—⁵⁰ K—کسی که کاهل بود—⁵¹ K—دوب.:—⁵² K—همواره—⁵³ K—پیر—⁵⁴ K—تیر بر—⁵⁵ K—تیزتر (в тексте по T).—⁵⁶ K—از—⁵⁷ K, IV—او—⁵⁸ K—گر—⁵⁹ K—نیاید—⁶⁰ K—کوشت—⁶¹ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—⁶² K—نیاید—⁶³ K—و—⁶⁴ K, IV—او—⁶⁵ K—گر—⁶⁶ K—ز دشمن به—⁶⁷ K, IV—ز دشمن چو—⁶⁸ K—تیر بر—⁶⁹ K—تیزتر (в тексте по T).—⁷⁰ K—از—⁷¹ I, IV—اندر جهان—⁷² K—دوب.:—⁷³ K—کسی که کاهل بود—⁷⁴ K—دوب.:—⁷⁵ K—همواره—⁷⁶ K—پیر—⁷⁷ K—تیر بر—⁷⁸ K—تیزتر (в тексте по T).—⁷⁹ K—از—⁸⁰ K, IV—او—⁸¹ K—گر—⁸² K—نیاید—⁸³ K—کوشت—⁸⁴ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—⁸⁵ K—نیاید—⁸⁶ K—و—⁸⁷ K, IV—او—⁸⁸ K—گر—⁸⁹ K—ز دشمن به—⁹⁰ K, IV—ز دشمن چو—⁹¹ K—تیر بر—⁹² K—تیزتر (в тексте по T).—⁹³ K—از—⁹⁴ I, IV—اندر جهان—⁹⁵ K—دوب.:—⁹⁶ K—کسی که کاهل بود—⁹⁷ K—دوب.:—⁹⁸ K—همواره—⁹⁹ K—پیر—¹⁰⁰ K—تیر بر—¹⁰¹ K—تیزتر (в тексте по T).—¹⁰² K—از—¹⁰³ K, IV—او—¹⁰⁴ K—گر—¹⁰⁵ K—نیاید—¹⁰⁶ K—کوشت—¹⁰⁷ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—¹⁰⁸ K—نیاید—¹⁰⁹ K—و—¹¹⁰ K, IV—او—¹¹¹ K—گر—¹¹² K—ز دشمن به—¹¹³ K, IV—ز دشمن چو—¹¹⁴ K—تیر بر—¹¹⁵ K—تیزتر (в тексте по T).—¹¹⁶ K—از—¹¹⁷ I, IV—اندر جهان—¹¹⁸ K—دوب.:—¹¹⁹ K—کسی که کاهل بود—¹²⁰ K—دوب.:—¹²¹ K—همواره—¹²² K—پیر—¹²³ K—تیر بر—¹²⁴ K—تیزتر (в тексте по T).—¹²⁵ K—از—¹²⁶ K, IV—او—¹²⁷ K—گر—¹²⁸ K—نیاید—¹²⁹ K—کوشت—¹³⁰ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—¹³¹ K—نیاید—¹³² K—و—¹³³ K, IV—او—¹³⁴ K—گر—¹³⁵ K—ز دشمن به—¹³⁶ K, IV—ز دشمن چو—¹³⁷ K—تیر بر—¹³⁸ K—تیزتر (в тексте по T).—¹³⁹ K—از—¹⁴⁰ I, IV—اندر جهان—¹⁴¹ K—دوب.:—¹⁴² K—کسی که کاهل بود—¹⁴³ K—دوب.:—¹⁴⁴ K—همواره—¹⁴⁵ K—پیر—¹⁴⁶ K—تیر بر—¹⁴⁷ K—تیزتر (в тексте по T).—¹⁴⁸ K—از—¹⁴⁹ K, IV—او—¹⁵⁰ K—گر—¹⁵¹ K—نیاید—¹⁵² K—کوشت—¹⁵³ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—¹⁵⁴ K—نیاید—¹⁵⁵ K—و—¹⁵⁶ K, IV—او—¹⁵⁷ K—گر—¹⁵⁸ K—ز دشمن به—¹⁵⁹ K, IV—ز دشمن چو—¹⁶⁰ K—تیر بر—¹⁶¹ K—تیزتر (в тексте по T).—¹⁶² K—از—¹⁶³ I, IV—اندر جهان—¹⁶⁴ K—دوب.:—¹⁶⁵ K—کسی که کاهل بود—¹⁶⁶ K—دوب.:—¹⁶⁷ K—همواره—¹⁶⁸ K—پیر—¹⁶⁹ K—تیر بر—¹⁷⁰ K—تیزتر (в тексте по T).—¹⁷¹ K—از—¹⁷² K, IV—او—¹⁷³ K—گر—¹⁷⁴ K—نیاید—¹⁷⁵ K—کوشت—¹⁷⁶ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—¹⁷⁷ K—نیاید—¹⁷⁸ K—و—¹⁷⁹ K, IV—او—¹⁸⁰ K—گر—¹⁸¹ K—ز دشمن به—¹⁸² K, IV—ز دشمن چو—¹⁸³ K—تیر بر—¹⁸⁴ K—تیزتر (в тексте по T).—¹⁸⁵ K—از—¹⁸⁶ I, IV—اندر جهان—¹⁸⁷ K—دوب.:—¹⁸⁸ K—کسی که کاهل بود—¹⁸⁹ K—دوب.:—¹⁹⁰ K—همواره—¹⁹¹ K—پیر—¹⁹² K—تیر بر—¹⁹³ K—تیزتر (в тексте по T).—¹⁹⁴ K—از—¹⁹⁵ K, IV—او—¹⁹⁶ K—گر—¹⁹⁷ K—نیاید—¹⁹⁸ K—کوشت—¹⁹⁹ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—²⁰⁰ K—نیاید—²⁰¹ K—و—²⁰² K, IV—او—²⁰³ K—گر—²⁰⁴ K—ز دشمن به—²⁰⁵ K, IV—ز دشمن چو—²⁰⁶ K—تیر بر—²⁰⁷ K—تیزتر (в тексте по T).—²⁰⁸ K—از—²⁰⁹ I, IV—اندر جهان—²¹⁰ K—دوب.:—²¹¹ K—کسی که کاهل بود—²¹² K—دوب.:—²¹³ K—همواره—²¹⁴ K—پیر—²¹⁵ K—تیر بر—²¹⁶ K—تیزتر (в тексте по T).—²¹⁷ K—از—²¹⁸ K, IV—او—²¹⁹ K—گر—²²⁰ K—نیاید—²²¹ K—کوشت—²²² K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—²²³ K—نیاید—²²⁴ K—و—²²⁵ K, IV—او—²²⁶ K—گر—²²⁷ K—ز دشمن به—²²⁸ K, IV—ز دشمن چو—²²⁹ K—تیر بر—²³⁰ K—تیزتر (в тексте по T).—²³¹ K—از—²³² I, IV—اندر جهان—²³³ K—دوب.:—²³⁴ K—کسی که کاهل بود—²³⁵ K—دوب.:—²³⁶ K—همواره—²³⁷ K—پیر—²³⁸ K—تیر بر—²³⁹ K—تیزتر (в тексте по T).—²⁴⁰ K—از—²⁴¹ K, IV—او—²⁴² K—گر—²⁴³ K—نیاید—²⁴⁴ K—کوشت—²⁴⁵ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—²⁴⁶ K—نیاید—²⁴⁷ K—و—²⁴⁸ K, IV—او—²⁴⁹ K—گر—²⁵⁰ K—ز دشمن به—²⁵¹ K, IV—ز دشمن چو—²⁵² K—تیر بر—²⁵³ K—تیزتر (в тексте по T).—²⁵⁴ K—از—²⁵⁵ I, IV—اندر جهان—²⁵⁶ K—دوب.:—²⁵⁷ K—کسی که کاهل بود—²⁵⁸ K—دوب.:—²⁵⁹ K—همواره—²⁶⁰ K—پیر—²⁶¹ K—تیر بر—²⁶² K—تیزتر (в тексте по T).—²⁶³ K—از—²⁶⁴ K, IV—او—²⁶⁵ K—گر—²⁶⁶ K—نیاید—²⁶⁷ K—کوشت—²⁶⁸ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—²⁶⁹ K—نیاید—²⁷⁰ K—و—²⁷¹ K, IV—او—²⁷² K—گر—²⁷³ K—ز دشمن به—²⁷⁴ K, IV—ز دشمن چو—²⁷⁵ K—تیر بر—²⁷⁶ K—تیزتر (в тексте по T).—²⁷⁷ K—از—²⁷⁸ I, IV—اندر جهان—²⁷⁹ K—دوب.:—²⁸⁰ K—کسی که کاهل بود—²⁸¹ K—دوب.:—²⁸² K—همواره—²⁸³ K—پیر—²⁸⁴ K—تیر بر—²⁸⁵ K—تیزتر (в тексте по T).—²⁸⁶ K—از—²⁸⁷ K, IV—او—²⁸⁸ K—گر—²⁸⁹ K—نیاید—²⁹⁰ K—کوشت—²⁹¹ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—²⁹² K—نیاید—²⁹³ K—و—²⁹⁴ K, IV—او—²⁹⁵ K—گر—²⁹⁶ K—ز دشمن به—²⁹⁷ K, IV—ز دشمن چو—²⁹⁸ K—تیر بر—²⁹⁹ K—تیزتر (в тексте по T).—³⁰⁰ K—از—³⁰¹ I, IV—اندر جهان—³⁰² K—دوب.:—³⁰³ K—کسی که کاهل بود—³⁰⁴ K—دوب.:—³⁰⁵ K—همواره—³⁰⁶ K—پیر—³⁰⁷ K—تیر بر—³⁰⁸ K—تیزتر (в тексте по T).—³⁰⁹ K—از—³¹⁰ K, IV—او—³¹¹ K—گر—³¹² K—نیاید—³¹³ K—کوشت—³¹⁴ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—³¹⁵ K—نیاید—³¹⁶ K—و—³¹⁷ K, IV—او—³¹⁸ K—گر—³¹⁹ K—ز دشمن به—³²⁰ K, IV—ز دشمن چو—³²¹ K—تیر بر—³²² K—تیزتر (в тексте по T).—³²³ K—از—³²⁴ I, IV—اندر جهان—³²⁵ K—دوب.:—³²⁶ K—کسی که کاهل بود—³²⁷ K—دوب.:—³²⁸ K—همواره—³²⁹ K—پیر—³³⁰ K—تیر بر—³³¹ K—تیزتر (в тексте по T).—³³² K—از—³³³ K, IV—او—³³⁴ K—گر—³³⁵ K—نیاید—³³⁶ K—کوشت—³³⁷ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—³³⁸ K—نیاید—³³⁹ K—و—³⁴⁰ K, IV—او—³⁴¹ K—گر—³⁴² K—ز دشمن به—³⁴³ K, IV—ز دشمن چو—³⁴⁴ K—تیر بر—³⁴⁵ K—تیزتر (в тексте по T).—³⁴⁶ K—از—³⁴⁷ I, IV—اندر جهان—³⁴⁸ K—دوب.:—³⁴⁹ K—کسی که کاهل بود—³⁵⁰ K—دوب.:—³⁵¹ K—همواره—³⁵² K—پیر—³⁵³ K—تیر بر—³⁵⁴ K—تیزتر (в тексте по T).—³⁵⁵ K—از—³⁵⁶ K, IV—او—³⁵⁷ K—گر—³⁵⁸ K—نیاید—³⁵⁹ K—کوشت—³⁶⁰ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—³⁶¹ K—نیاید—³⁶² K—و—³⁶³ K, IV—او—³⁶⁴ K—گر—³⁶⁵ K—ز دشمن به—³⁶⁶ K, IV—ز دشمن چو—³⁶⁷ K—تیر بر—³⁶⁸ K—تیزتر (в тексте по T).—³⁶⁹ K—از—³⁷⁰ I, IV—اندر جهان—³⁷¹ K—دوب.:—³⁷² K—کسی که کاهل بود—³⁷³ K—دوب.:—³⁷⁴ K—همواره—³⁷⁵ K—پیر—³⁷⁶ K—تیر بر—³⁷⁷ K—تیزتر (в тексте по T).—³⁷⁸ K—از—³⁷⁹ K, IV—او—³⁸⁰ K—گر—³⁸¹ K—نیاید—³⁸² K—کوشت—³⁸³ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—³⁸⁴ K—نیاید—³⁸⁵ K—و—³⁸⁶ K, IV—او—³⁸⁷ K—گر—³⁸⁸ K—ز دشمن به—³⁸⁹ K, IV—ز دشمن چو—³⁹⁰ K—تیر بر—³⁹¹ K—تیزتر (в тексте по T).—³⁹² K—از—³⁹³ I, IV—اندر جهان—³⁹⁴ K—دوب.:—³⁹⁵ K—کسی که کاهل بود—³⁹⁶ K—دوب.:—³⁹⁷ K—همواره—³⁹⁸ K—پیر—³⁹⁹ K—تیر بر—⁴⁰⁰ K—تیزتر (в тексте по T).—⁴⁰¹ K—از—⁴⁰² K, IV—او—⁴⁰³ K—گر—⁴⁰⁴ K—نیاید—⁴⁰⁵ K—کوشت—⁴⁰⁶ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—⁴⁰⁷ K—نیاید—⁴⁰⁸ K—و—⁴⁰⁹ K, IV—او—⁴¹⁰ K—گر—⁴¹¹ K—ز دشمن به—⁴¹² K, IV—ز دشمن چو—⁴¹³ K—تیر بر—⁴¹⁴ K—تیزتر (в тексте по T).—⁴¹⁵ K—از—⁴¹⁶ I, IV—اندر جهان—⁴¹⁷ K—دوب.:—⁴¹⁸ K—کسی که کاهل بود—⁴¹⁹ K—دوب.:—⁴²⁰ K—همواره—⁴²¹ K—پیر—⁴²² K—تیر بر—⁴²³ K—تیزتر (в тексте по T).—⁴²⁴ K—از—⁴²⁵ K, IV—او—⁴²⁶ K—گر—⁴²⁷ K—نیاید—⁴²⁸ K—کوشت—⁴²⁹ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—⁴³⁰ K—نیاید—⁴³¹ K—و—⁴³² K, IV—او—⁴³³ K—گر—⁴³⁴ K—ز دشمن به—⁴³⁵ K, IV—ز دشمن چو—⁴³⁶ K—تیر بر—⁴³⁷ K—تیزتر (в тексте по T).—⁴³⁸ K—از—⁴³⁹ I, IV—اندر جهان—⁴⁴⁰ K—دوب.:—⁴⁴¹ K—کسی که کاهل بود—⁴⁴² K—دوب.:—⁴⁴³ K—همواره—⁴⁴⁴ K—پیر—⁴⁴⁵ K—تیر بر—⁴⁴⁶ K—تیزتر (в тексте по T).—⁴⁴⁷ K—از—⁴⁴⁸ K, IV—او—⁴⁴⁹ K—گر—⁴⁵⁰ K—نیاید—⁴⁵¹ K—کوشت—⁴⁵² K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—⁴⁵³ K—نیاید—⁴⁵⁴ K—و—⁴⁵⁵ K, IV—او—⁴⁵⁶ K—گر—⁴⁵⁷ K—ز دشمن به—⁴⁵⁸ K, IV—ز دشمن چو—⁴⁵⁹ K—تیر بر—⁴⁶⁰ K—تیزتر (в тексте по T).—⁴⁶¹ K—از—⁴⁶² I, IV—اندر جهان—⁴⁶³ K—دوب.:—⁴⁶⁴ K—کسی که کاهل بود—⁴⁶⁵ K—دوب.:—⁴⁶⁶ K—همواره—⁴⁶⁷ K—پیر—⁴⁶⁸ K—تیر بر—⁴⁶⁹ K—تیزتر (в тексте по T).—⁴⁷⁰ K—از—⁴⁷¹ K, IV—او—⁴⁷² K—گر—⁴⁷³ K—نیاید—⁴⁷⁴ K—کوشت—⁴⁷⁵ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—⁴⁷⁶ K—نیاید—⁴⁷⁷ K—و—⁴⁷⁸ K, IV—او—⁴⁷⁹ K—گر—⁴⁸⁰ K—ز دشمن به—⁴⁸¹ K, IV—ز دشمن چو—⁴⁸² K—تیر بر—⁴⁸³ K—تیزتر (в тексте по T).—⁴⁸⁴ K—از—⁴⁸⁵ I, IV—اندر جهان—⁴⁸⁶ K—دوب.:—⁴⁸⁷ K—کسی که کاهل بود—⁴⁸⁸ K—دوب.:—⁴⁸⁹ K—همواره—⁴⁹⁰ K—پیر—⁴⁹¹ K—تیر بر—⁴⁹² K—تیزتر (в тексте по T).—⁴⁹³ K—از—⁴⁹⁴ K, IV—او—⁴⁹⁵ K—گر—⁴⁹⁶ K—نیاید—⁴⁹⁷ K—کوشت—⁴⁹⁸ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—⁴⁹⁹ K—نیاید—⁵⁰⁰ K—و—⁵⁰¹ K, IV—او—⁵⁰² K—گر—⁵⁰³ K—ز دشمن به—⁵⁰⁴ K, IV—ز دشمن چو—⁵⁰⁵ K—تیر بر—⁵⁰⁶ K—تیزتر (в тексте по T).—⁵⁰⁷ K—از—⁵⁰⁸ I, IV—اندر جهان—⁵⁰⁹ K—دوب.:—⁵¹⁰ K—کسی که کاهل بود—⁵¹¹ K—دوب.:—⁵¹² K—همواره—⁵¹³ K—پیر—⁵¹⁴ K—تیر بر—⁵¹⁵ K—تیزتر (в тексте по T).—⁵¹⁶ K—از—⁵¹⁷ K, IV—او—⁵¹⁸ K—گر—⁵¹⁹ K—نیاید—⁵²⁰ K—کوشت—⁵²¹ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—⁵²² K—نیاید—⁵²³ K—و—⁵²⁴ K, IV—او—⁵²⁵ K—گر—⁵²⁶ K—ز دشمن به—⁵²⁷ K, IV—ز دشمن چو—⁵²⁸ K—تیر بر—⁵²⁹ K—تیزتر (в тексте по T).—⁵³⁰ K—از—⁵³¹ I, IV—اندر جهان—⁵³² K—دوب.:—⁵³³ K—کسی که کاهل بود—⁵³⁴ K—دوب.:—⁵³⁵ K—همواره—⁵³⁶ K—پیر—⁵³⁷ K—تیر بر—⁵³⁸ K—تیزتر (в тексте по T).—⁵³⁹ K—از—⁵⁴⁰ K, IV—او—⁵⁴¹ K—گر—⁵⁴² K—نیاید—⁵⁴³ K—کوشت—⁵⁴⁴ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—⁵⁴⁵ K—نیاید—⁵⁴⁶ K—و—⁵⁴⁷ K, IV—او—⁵⁴⁸ K—گر—⁵⁴⁹ K—ز دشمن به—⁵⁵⁰ K, IV—ز دشمن چو—⁵⁵¹ K—تیر بر—⁵⁵² K—تیزتر (в тексте по T).—⁵⁵³ K—از—⁵⁵⁴ I, IV—اندر جهان—⁵⁵⁵ K—دوب.:—⁵⁵⁶ K—کسی که کاهل بود—⁵⁵⁷ K—دوب.:—⁵⁵⁸ K—همواره—⁵⁵⁹ K—پیر—⁵⁶⁰ K—تیر بر—⁵⁶¹ K—تیزتر (в тексте по T).—⁵⁶² K—از—⁵⁶³ K, IV—او—⁵⁶⁴ K—گر—⁵⁶⁵ K—نیاید—⁵⁶⁶ K—کوشت—⁵⁶⁷ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—⁵⁶⁸ K—نیاید—⁵⁶⁹ K—و—⁵⁷⁰ K, IV—او—⁵⁷¹ K—گر—⁵⁷² K—ز دشمن به—⁵⁷³ K, IV—ز دشمن چو—⁵⁷⁴ K—تیر بر—⁵⁷⁵ K—تیزتر (в тексте по T).—⁵⁷⁶ K—از—⁵⁷⁷ I, IV—اندر جهان—⁵⁷⁸ K—دوب.:—⁵⁷⁹ K—کسی که کاهل بود—⁵⁸⁰ K—دوب.:—⁵⁸¹ K—همواره—⁵⁸² K—پیر—⁵⁸³ K—تیر بر—⁵⁸⁴ K—تیزتر (в тексте по T).—⁵⁸⁵ K—از—⁵⁸⁶ K, IV—او—⁵⁸⁷ K—گر—⁵⁸⁸ K—نیاید—⁵⁸⁹ K—کوشت—⁵⁹⁰ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—⁵⁹¹ K—نیاید—⁵⁹² K—و—⁵⁹³ K, IV—او—⁵⁹⁴ K—گر—⁵⁹⁵ K—ز دشمن به—⁵⁹⁶ K, IV—ز دشمن چو—⁵⁹⁷ K—تیر بر—⁵⁹⁸ K—تیزتر (в тексте по T).—⁵⁹⁹ K—از—⁶⁰⁰ I, IV—اندر جهان—⁶⁰¹ K—دوب.:—⁶⁰² K—کسی که کاهل بود—⁶⁰³ K—دوب.:—⁶⁰⁴ K—همواره—⁶⁰⁵ K—پیر—⁶⁰⁶ K—تیر بر—⁶⁰⁷ K—تیزتر (в тексте по T).—⁶⁰⁸ K—از—⁶⁰⁹ K, IV—او—⁶¹⁰ K—گر—⁶¹¹ K—نیاید—⁶¹² K—کوشت—⁶¹³ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—⁶¹⁴ K—نیاید—⁶¹⁵ K—و—⁶¹⁶ K, IV—او—⁶¹⁷ K—گر—⁶¹⁸ K—ز دشمن به—⁶¹⁹ K, IV—ز دشمن چو—⁶²⁰ K—تیر بر—⁶²¹ K—تیزتر (в тексте по T).—⁶²² K—از—⁶²³ I, IV—اندر جهان—⁶²⁴ K—دوب.:—⁶²⁵ K—کسی که کاهل بود—⁶²⁶ K—دوب.:—⁶²⁷ K—همواره—⁶²⁸ K—پیر—⁶²⁹ K—تیر بر—⁶³⁰ K—تیزتر (в тексте по T).—⁶³¹ K—از—⁶³² K, IV—او—⁶³³ K—گر—⁶³⁴ K—نیاید—⁶³⁵ K—کوشت—⁶³⁶ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—⁶³⁷ K—نیاید—⁶³⁸ K—و—⁶³⁹ K, IV—او—⁶⁴⁰ K—گر—⁶⁴¹ K—ز دشمن به—⁶⁴² K, IV—ز دشمن چو—⁶⁴³ K—تیر بر—⁶⁴⁴ K—تیزتر (в тексте по T).—⁶⁴⁵ K—از—⁶⁴⁶ I, IV—اندر جهان—⁶⁴⁷ K—دوب.:—⁶⁴⁸ K—کسی که کاهل بود—⁶⁴⁹ K—دوب.:—⁶⁵⁰ K—همواره—⁶⁵¹ K—پیر—⁶⁵² K—تیر بر—⁶⁵³ K—تیزتر (в тексте по T).—⁶⁵⁴ K—از—⁶⁵⁵ K, IV—او—⁶⁵⁶ K—گر—⁶⁵⁷ K—نیاید—⁶⁵⁸ K—کوشت—⁶⁵⁹ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—⁶⁶⁰ K—نیاید—⁶⁶¹ K—و—⁶⁶² K, IV—او—⁶⁶³ K—گر—⁶⁶⁴ K—ز دشمن به—⁶⁶⁵ K, IV—ز دشمن چو—⁶⁶⁶ K—تیر بر—⁶⁶⁷ K—تیزتر (в тексте по T).—⁶⁶⁸ K—از—⁶⁶⁹ I, IV—اندر جهان—⁶⁷⁰ K—دوب.:—⁶⁷¹ K—کسی که کاهل بود—⁶⁷² K—دوب.:—⁶⁷³ K—همواره—⁶⁷⁴ K—پیر—⁶⁷⁵ K—تیر بر—⁶⁷⁶ K—تیزتر (в тексте по T).—⁶⁷⁷ K—از—⁶⁷⁸ K, IV—او—⁶⁷⁹ K—گر—⁶⁸⁰ K—نیاید—⁶⁸¹ K—کوشت—⁶⁸² K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—⁶⁸³ K—نیاید—⁶⁸⁴ K—و—⁶⁸⁵ K, IV—او—⁶⁸⁶ K—گر—⁶⁸⁷ K—ز دشمن به—⁶⁸⁸ K, IV—ز دشمن چو—⁶⁸⁹ K—تیر بر—⁶⁹⁰ K—تیزتر (в тексте по T).—⁶⁹¹ K—از—⁶⁹² I, IV—اندر جهان—⁶⁹³ K—دوب.:—⁶⁹⁴ K—کسی که کاهل بود—⁶⁹⁵ K—دوب.:—⁶⁹⁶ K—همواره—⁶⁹⁷ K—پیر—⁶⁹⁸ K—تیر بر—⁶⁹⁹ K—تیزتر (в тексте по T).—⁷⁰⁰ K—از—⁷⁰¹ K, IV—او—⁷⁰² K—گر—⁷⁰³ K—نیاید—⁷⁰⁴ K—کوشت—⁷⁰⁵ K—VI—с этого б. начинается лакуна и оп. 297 бб. (по 1595 вкл.).—⁷⁰⁶ K—نیاید—⁷⁰⁷ K—و—⁷⁰⁸ K, IV—او—⁷⁰⁹ K—گر—⁷¹⁰ K—ز دشمن به—⁷¹¹ K, IV—ز دشمن چو—⁷¹² K—تیر بر—⁷¹³ K—تیزتر (в тексте по T).—

ز بر دست گـردد سر ز پـردست
نگر تا نـگـردی بـگـرد دروغ
بمان تا بگوید تو تنـدی⁴ مکن
بمـندد ز هر سو در کـستی⁵
نگویی ازان سان⁷ کزو بـشنوی⁸
وگر چـند ازو سـختی آید بروی⁹
مبادا ز¹⁰ آـمـوختن نـاتـوان
که اندر جهان چـیست کردار نـغز¹¹
ز رنج زـمـانه رهاپـیی دـهد
بـیـابد¹³ ز هر دو جهان بـرخـورد¹⁴
خرد خـلـعتی¹⁷ روشنست ایزدی
چو دانا بود بر مـهان¹⁸ بر مـهـست
بدین¹⁹ آب هرگز روانرا نـشـست²⁰
سرخویش را خوار بـاید شـمـرد
سر بدسگال اندر آرد²³ بـگـرد
بود جاودان شاد و فرمـان روا
ندارد پـژوهـیدن آیین و دین²⁶
نهد بر سر او یکی تـیره²⁷ ترگ
که دانا بـکارد بـمـاغ²⁹ بـهار
وگر سـایه او بـپی بـسـپـریم³⁰

چو با مرد دانـات باشد¹ نـشـست
ز دانش² بود جان و دلـرا³ فـروغ
1275 سـخـنگوی چـون بـرگـشاید سـخن
زبانرا چـو با دل بود راسـتی
ز بی کار گویان⁶ تو دانا شـوی
ز دانش در بی نیـازی مـجـوی
همـیـشه دل شاه نوشـین روان
1280 بـپـرسـید پس مـوبـد تـیـز مـغـز
کـجا مـردرا¹² روشـنـایی دـهد
چـنـین داد پاسـخ که هرکو خـرد
بدو گـفت گر¹⁵ نـیـستش¹⁶ بـخـردی
چـنـین داد پاسـخ که دانش بـهـست
1285 بدو گـفت گر راه دانش نـجـست
چـنـین داد پاسـخ که از²¹ مـرد گـرد
اگر تـا و²² دارد بـروز نـمـرد
گـرامی بـود²⁴ بـر دل پـادشـا
بدو گـفت گر²⁵ نـیـستش بـهـره زین
چـنـین داد پاسـخ که آن به که مرگ
1290 دگر گـفت کز²⁸ بار آن مـیـوهـدار
چه سـازیم تا هر کسی بـرخـوریم

تیزی K-⁴ دل با K, I, IV-³ بدانش I, IV-² نادانت باشد I, IV-¹ باید J-¹
I, IV-⁹ K-⁸ بگویی ازان پس I, IV-⁷ ز گفتار گویا I, IV-⁶ K, I, IV-⁵ 6. оп.
восстанавливают 6. 1276. J-¹³ که جان مرا J, K-¹² زیبا و نغز I, IV-¹¹ از K, I, IV-¹⁰ 1285-1288 оп. I, IV-²⁰ 66. K-¹⁹ جهان J-¹⁸ خلعت K, I, IV-¹⁷ نیستی
K-¹⁶ اگر K, I, IV-¹⁵ سوال کردن موبدان از بوزرجمهر J-¹⁴ 14. доб. заголовок: J-¹³ باید
K-²⁶ J-²⁵ اگر K, I, IV-²⁴ شود K-²³ بدسگالان در آرد K-²² 22. K-²¹ با
گرد IV-²⁷ نه دانش پژوهد نه آیین [نه IV] دین I, IV-²⁶ نداند پژوهشی نه آیین و دین
(нет рифмы). J-³⁰ VI-²⁹ بوقت VI-²⁸ اگر J-²⁷ 28. K-²⁶ 29. VI-³⁰ بمرنـسـپریم

چو از رنج وز¹ بد تن آسان شود
چو سختیش پیشش آید از هر شمار
ز نادان که گفتیم هفتست راه 1260
گشاده کند⁵ گنج⁶ برناسزای⁷
سه دیگر بیزدان بود ناسپاسی
چهارم که با هر کسی راز خویش
بینجم بگفتار ناسودمند
ششم گردد ایمن ز ناستوار¹¹ 1265
بهفتم که بستیهد اندر دروغ
چنان دان تو ای شهریار بلند
چو بر انجمن مرد خامش بود
سپردن بدانای داننده¹⁶ گوش
شنیده سخنها فراموش مکن 1270
چو خواهی که دانسته آید بمر
چو گسترده خواهی به هرجای²¹ نام

ز نابودنیها هراسان شود
شود پیشش و² سستی نیارد³ بکار⁴
یکی آنک چشم آورد بیگناه
نه زو مزد یابد بهر دو سرای⁸
تن خویش را در نهان ناشناس⁹
بگوید برافرازد آواز خویش
تن خویش دارد بدرد و¹⁰ گزند
همی پرزبان جوید از خار بار¹²
بمی شرمی اندر بجوید¹³ فروغ
که از وی¹⁴ نمیند کسی جز گزند¹⁵
ازان خامشی دل برامش بود
بتن توشه یابد¹⁷ بدل رای و هوش
که تاجست بر تخت¹⁸ شاهی سخن
بگفتار بگشای¹⁹ بند از هنر²⁰
زبان برکشی همچو تیغ²² از نیام

أما الخمسة المنجية فهي ألايجزع على—⁴ B نباید—³ I, IV و—² I, IV واز—¹ K, IV
ما فات ولايفرح بماهو آت ولايرجو ما لا يكون و يحذر من عواقب الأمور و اذا حزبه حازب
—⁸ K, I, IV ناسزا—⁷ K, I, IV راز—⁶ K گشاید در—⁵ I, IV كافحه من غير جبن ولا حوز
و الثانی أن يعطى من لا يستحق فيكون غير مأجور و لا مشكور—^B باشد نه هرگز جزا
والخامس أن يتكلم بما لا—^B بدور از—¹⁰ L نباشد خردمند و یزدان شناس—⁹ I, IV
و السادس أن يأمن—^B رنج خار—¹² L بناستوار—¹¹ I, IV یعنیہ فیقعہ مهموما ملوما
أن صاحب الشر لايري غير—^B بد—¹⁴ K نجوید—¹³ IV غیر ثقة و یصاحب غیر ذی مقة
—¹⁷ K گوینده—¹⁶ K, I, IV که از پند کس برنگیری [نگیرد—^{IV}] گزند—¹⁵ I, IV الضر
—²⁰ K, I, IV مگشای—^{I, IV} نگشای (!)—¹⁹ L بر سر چو—¹⁸ K یابی—^{I, IV} نوشه یابی
K—^{دوب:} K گهر

ز گفتار گویا توانا شوی * بگویی ازان سان کزو بشنوی
زبان را چو با دل بود راستی * بمندد همی بر تو هر کاستی
چون حسام—²² K بفرجام—²¹ L

مکن نیک مردی بجای¹ کسی گشاده دلانرا³ بود⁴ بخت یار
 1245 هران کس که جوید همی برتری یکی رای و⁶ فرهنگ باید نخست
 سپوم یار⁷ باید بهنگام⁸ کار چهارم که مانی بجا کامرا
 بپنجم اگر¹¹ زورمندی بود وزین هر دری¹³ جفت گردد سخن
 1250 ازان¹⁵ پس چو یارت¹⁶ بود نیکساز¹⁷ چو کوشش نباشد²⁰ تن زورمند²¹
 چو کوشش ز اندازه اندر گذشت خوی مرد دانا بگوییم پنج
 1255 چو نادان²⁴ که عادت کند هفت چیز نخست آنک هر کس که دارد²⁶ خرد
 نه شادان کند دل بنا یافته²⁸ که پاداش نیکی نیابی² بسی
 انوشه کسی کو بود بردبار⁵ هنرها بپاید بدیدن دوری
 دوم آزمایشش بپاید درست ز نیک و ز بد⁹ برگرفتن شمار
 بپیننی ز آغاز فرجام را¹⁰ بتن کوشش آری¹² بلندی بود
 هنر خیره بی¹⁴ آزمایش مکن بروبر¹⁸ بهنگامت آید نیاز¹⁹
 نیارد سر آرزوها بپنند چنان دان که کوشنده نومید²² گشت
 کزان عادت او خود²³ نباشد برنج وزان هفت چیز²⁵ برنجست نیز
 ندارد غم آن کزو²⁷ بگذرد نه گر²⁹ بگذرد زو شود³⁰ تافته

برد و بار—I⁵ سزد—K⁴ که ساده دلانرا—Л, K³ بیابی—IV² پروی—Л, I, IV¹
 6 K—оп. 7 K—بار—سوم 8 K, I, IV—بایدت هنگام 9 I, IV—بد—K¹⁰—б. оп.; I, IV—

چهارم چو یارت بود نیکساز * بروبر هم آن گاهمت آید نیاز
 I, هر دوگر—K¹³ ششم کوششت ار—I, IV—ششم کوشش اندر—K¹² گرت—K, I, IV¹¹
 17 K—نادان—K یاران—Л¹⁶ وزان—K¹⁵ بر—K¹⁴ هر دو بی—IV
 I, IV—б. оп. (см. прим. к б. 1248); K—доб. б.: I, IV—б. оп. (!) K¹⁹ (в тексте конъектура). 18 Л, K—نیکبار
 (в тексте конъектура). 20 Л—نماد (!) K²¹ دردمند—K²² نباید—IV (см. прим. к б. 1248); K—доб. б.:

نباید که آزاده باشی زبیش—(!²) * که پس رفته باشی تو در خون خویش
 23 K, I, IV—پوینده—K کوشش تنومند—(!²) Л²² دردمند—K²¹ نباید—IV (см. прим. к б. 1248); K—доб. б.:
 آنکسی کو—K²⁶ نباشد بدان کو—I, IV—نباشد خردگر—Л²⁵ دانا—Л²⁴ وزین پنج عادت
 30 K, I, که گر—K²⁹ نه شادی کند زانکه نیافته—I, IV²⁸ آنک زو—K, I, IV²⁷ ندارد
 IV—доб. б.:

بنابودنیهها ندارد امیید * نگوید که باد [بار—K] آورد بار [شاخ—K] بید

ازو نامداران فرو ماندند
 چو یک هفته بگذشت هشتم پگاه
 بخواند آن کسی را که دانا بدند 1225
 بگفتند هر گونه ای هر کسی
 چنین³ گفت کسری بوزرجمهر
 سخن گوی دانا زبان برگشاد
 نخست آفرین کرد بر شهریار
 دگر گفت مردم نگرده بلند 1230
 چو باید که دانش بیفزایدت
 در⁶ نام جستن دلیری بود
 و گر تخت⁷ جویی هنر بایدت
 چو پرسند پرسندگان از هنر
 گهر بی هنر ناپسندست¹¹ و خوار 1235
 که گر گل نبوید برنگش¹³ مجوی
 توانگر ببخشش بود شهریار
 بگفتار خوب از هنر خواستی
 فروتر¹⁷ بود هرک دارد خرد
 چنین هم بود مردم شاد¹⁹ دل 1240
 خرد در جهان چون درخت و فاست
 چو خرسند باشی تن آسان شوی

1 K, I — پیروزه 2 K, I, IV — و. 3 K — سخن 4 IV — برگشاد (нет рифмы).

5 K — شاه نامدار — и доб.:

جهانگیر و شیراوزن و نامدار * خوانا و دانا و پرهیزگار
 زار و — I, IV 11 نباید — K 10 و. — K, I, IV 9 دهد — I, IV 8 بخت — K 7 دگر — J 6

(в тексте конъектура) نمود (!) — J 11 نبوی ز رنگش — I 13 بدین — I, IV 12 سستست

15 K — IV — 66. 1236 و 1237 оп. کزان پس نجویی مگر آب جوی — I نجوید کسی آب روی — K 15

20 K — ساده — K, I, IV 19 از — K 18 برفتن — I, IV فزونی — K 17 تن نامدار — I نامدار — K 16

23 K — برنخستین — I, IV 22 ازو — K 21 برگردد آزاده — I, IV ز بیشی چو او کرد آزاده

از آز و زری

- نگه داشتن مردم خویش را سپردن بفرهنگ فرزندان خرد چو فرمان پذیرنده باشد پسر 1210
 پرسید دیگر که فرزندان³ راست چنین داد پاسخ که نزد پدر پس از مرگ نامش بماند بجای پرسید دیگر که از خواسته چنین داد پاسخ که مردم بچیز نخست آنک یابی بدو آرزوی¹⁰ 1215
 و گر چون بپاید نیاری¹³ بکار دگر گفت با تاج و¹⁶ نام بلند چنین داد پاسخ کزان شهریار و ز آواز او بد هراسان بود²⁰ 1220
 دگر گفت مردم توانگر بچيست چنین²³ گفت آن کس که هستش بسند کسی را کجا بخت انباز نیست
- گسستن تن از¹ رنج درویشی را که گیتی بنادان نشاید² سپرد نوازنده باید که باشد پدر بنزد پدر⁴ جایگاهش کجاست گرامی چو جانست فرخ پسر⁵ ازیرا پسر خواندش رهنمای⁶ که دانی⁷ که دارد دل آراسته گرامیست وز⁸ چیز خوارست نیز⁹ ز هستیش پیدا کنی¹¹ نیک خوی¹² همان سنگ و¹⁴ هم گوهر شاهوار¹⁵ کرا خوانی از خسروان سودمند¹⁷ که ایمن¹⁸ بود مرد پرهیزکار¹⁹ زمین زیر تختش تن آسان بود²⁰ بگیتی پر²¹ از رنج و²² درویشی کیست بمغش خداوند چرخ بلند بدی در جهان بدتر²⁴ از آز نیست²⁵

بنزدیک او — Л —⁴ الولد — فرزانه — Л —³ نباید — I, IV —² ز تن کوششی و — I, IV —¹
 فقال الولد الصالح من الأب بمنزلة الروح من الجسد — Л —⁵ ب. оп.; K — که نزد پدر — K —
 K —⁸ چه داری — I, IV — چه دانی — K —⁷ 1184, 1200 و 1201. IV —⁶ доб. пропущенные выше бб.
 از — I —⁹ K —⁹ доб. б.:
 ازو چند چیزست بسته درش * یکی تا نگوئی سخن در خورش خو — K, I, IV —¹² پیدا شود — I, IV — باید کند — Л —¹¹ آرزو — K, I, IV — از او آرزوی — Л —¹⁰
 оп. و — I —¹⁴ دگر چون نباید بیاری — I — اگر چه بیاری نباید — K — مانند داری (!) — Л —¹³
 فقال: شهریار — Б —¹⁹ آیین — Л —¹⁸ ارجمند — K —¹⁷ оп. و — K —¹⁶ Б —¹⁵ этот вопрос и ответ оп.
 دگر — Л —²³ оп. و — I, IV —²² در — I, IV —²¹ شود — K, I, IV —²⁰ لا یرعب قلوب اهل العفاف
 حدیث بوزرجمهر — K — سوال کردن کسری از بوزرجمهر — Л —²⁵ Доб. заголовки: IV —²⁴ بدتر — IV —
 مجلس سیوم دانش نمودن بوزرجمهر (!) نوشین روان — IV — مجلس سوم — I — با شاه کسری

- دگر آنک¹ رای خردمند مرد
چهارم که باشد سرش پششتاب
1195 بپرسید دیگر که بیعیب کیست
چنین گفت کین را بیخشیم راست
گرازمایگانرا فسون⁵ و دروغ
میانه بود مرد کنداوری
منش پستی¹⁰ و کام بر پادشا
1200 زبان راندن و دیده بی آب شرم¹⁴
خردمند مردم¹⁷ که دارد روا¹⁸
بپرسید دیگر یکی هوشمند
چنین داد پاسخ اوکز²⁰ نخست
کزویت سپاس و بدویت پناه
1205 دل خویش را آشکار و نهان
تن خویشتن²³ پروریدن²⁴ بنواز
- بیکسو نهد روز ننگ و نبرد
نجوید² بکار اندر آرام و خواب
نکوهیدن آزادگانرا بچیسست
که جان و خرد در³ سخن پادشاست⁴
بکزی و بپداد⁶ جست⁷ فروغ
نکوهشگر و سر⁸ پر از داوری⁹
بمیپوده جست¹¹ دل¹² پارسا¹³
گزیدن¹⁵ خروش اندر آواز¹⁶ نرم
خرد دور کردن ز بهر هوا
که اندر جهان چیسست آن¹⁹ بی گزند
در پاک یزدان بدانست²¹ جست²²
خداوند روز و شب و هور و ماه
سپردن بفرمان شاه جهان
برو سخت بست²⁵ در رنج و آز

Б — содержание бб. К — جوید (!) — Л² سه دیگر که — I, IV — دیگر که — K¹
أحدها أن يرغب عن عدوه في مقام القتال و الثانی أن يضيق صدره 1192—1194 даёт так:
من بذل النوال و الثالث ألا يقبل كلام الناصح الصادق المقال والرابع ان يكون طيهاش
كجا زو سخن بر خرد بر رواست — I, IV⁴ بر — K³ عديم السكون في أكثر الأحوال
نکوهش — I, IV — نکوهش که پرسند — K⁸ جوید — K⁷ بکین و بپداد — I, IV⁶ فسوس — K⁵
و سأله آخر عما يذم به الأكبر فقال لإنهم يذمون بالطنز و الكذب والميل — B كزو سر
الى الظلم و الريغ و بالبذاء و قلّة الحياء و الخروج الى الخصام في اثناء الكلام و اقباع
جست¹¹ — K, I — بست¹⁰ — T پیشی — K¹⁰ I — доб. бб. 1183 и 1184. ⁹ الجهل و مخالفة العقل
دیده — I زبان را بدین دیده بی آب و شرم — L, K¹⁴ IV — 66. 1199—1201 оп. ¹³ بد — I¹²
وفا — K¹⁸ پنجم — L, K¹⁷ آوای — I¹⁶ گزیده — L¹⁵ (в тексте конъектура). و آب شرم
بمایدت — L²¹ (в тексте конъектура). كجا راه یزدان بجست از — L, K, I, IV²⁰ کان — I, IV¹⁹
I, IV — K²² — доб.: برین نیز خشنودی شاه — K بمایدش — I, IV
بنواز بدین نیز و دین پرورد * ازو خویش و پیوند او برخورد
چنین داد پاسخ که کار از نخست * در پاک یزدان بمایدت جست
بسته — L²⁵ پروریده — L²⁴ خویش را — K, I, IV²³

- فزون دارد امید و هم بیم² و بای
 ز گردون چه بر سر همی بگذرد³
 ازین برشده چرخ ناپایدار
 که هر کس که گشت⁴ ایمن⁵ و بی نیاز
 سزد گر نگیری⁷ جز از داد یاد
 بگیتی که باشیم زو⁸ شاد کام
 بنزدیک او مرد بی شرم خوار¹⁰
 ز خواها¹² کدامش بود سودمند¹³
 بخوابد¹⁶ بخشم از گنه کار چشم¹⁷
 که آید خردمند را آن¹⁹ پسند²⁰
 ندارد غم آن کزو²³ بگذرد
 نبندد دل اندر غم و درد²⁴ پای²⁵
 چنان بگسلد دل چو²⁷ از باد بید
 کزو تیره گردد دل پارسای²⁹
 خردمند گوید که آهو چهار
 و دیگر که دارد دل از بخش³⁰ تنگ
- چنین گفت کاندو بیزدان¹ پای
 دگر گفت کای مرد روشن خرد
 کدامست خوشتر مرا روزگار
 سخن گوی پاسخ چنین داد باز
 بخوبی زمانه⁶ ورا داد داد
 بپرسید دیگر که دانش کدام
 چنین گفت کان کو بود بردبار⁹
 دگر گفت کان کو نجوید¹¹ گزند
 بگفت¹⁴ آنک مغزش نجوشد¹⁵ ز خشم
 دگر گفت کان¹⁸ چیست ای هوشمند
 چنین گفت کان کو²¹ بود پر خرد²²
 و گر ارجمندی سپارد بخاک
 دگر²⁶ کو ز نادیدنیها امید
 دگر گفت بد چیست بر پادشای²⁸
 چنین داد پاسخ که بر شهریار
 یکی آنک ترسد ز دشمن بچنگ

که سرت— I, VI— چه پرسى همی بگذرد— Л³ ترس— K, I, IV, VI—² ز یزدان— VI—¹
 زمانه— K, I, IV, VI—⁶ ایمن شد— IV—⁵ شد— I, VI—⁴ IV, Б— 6. оп. از بر چرخ می بگذرد
 ببینند بآغاز— K—¹⁰ برد و بار— I, VI—⁹ از آن— IV— ازو— K, I, VI—⁸ نگیرد— VI—⁷ بخوبی
 خواهان— Л—¹² (в тексте по Т.) نجوید (!)— Л, K—¹¹ و فرجام کار
 K— доб.: وقال له اخبرني بخصلة توجب السرور
 چنین گفت آنکو بود سازگار * بنزدیک او مرد بی شرم خوار
 بخواند— IV—¹⁶ بخوشد— IV—¹⁵ (L, K—!) دگر— K, I, IV—¹⁴
 آنک زو— I—²³ پیخرد— VI—²² آنکو— K—²¹ گزند— VI—²⁰ زو— I, IV, VI—¹⁹ آن— K—¹⁸
 بگسلاند— IV— که— K—²⁷ هران— I, IV, VI—²⁶ و پای— I, IV, VI—²⁵ ترس— VI—²⁴ آنکه زو
 VI— с этого б. начинается پارسا— K, I, IV—²⁹ پادشا— K, I, IV—²⁸ نبرد بلرزد چو— VI— که
 دلش بخش— I, IV—³⁰ (по 1290 вкл.). большая лакуна и оп. 100 бб.

چنین گفت کان کس که باخواست¹ و گر برستاننده³ آرد⁴ سپاس
 دگر گفت کز⁶ مرد پیرایه چیست
 1165 چنین داد پاسخ که بخشنده مرد
 بمالد بکردار سرو بلند
 وگر¹² ناسزارا بسای¹³ بمشک
 سخن پرسی از گنگ گر مرد کر¹⁶
 یکی گفت کاندز¹⁸ سرای سپنج
 1170 چه سازیم تا نام نیک آوریم
 بدو گفت شو²¹ دور باش از گناه
 هران چیز کانت نیاید²⁴ پسند
 دگر گفت کوشش ز اندازه²⁶ بیش
 چنین داد پاسخ که اندر خرد
 1175 بکوشی چو در پیش کار²⁸ آیدت
 سزای ستایشی دگر گفت کیست

ببخشش کند² جاننش آراسته
 ز بخشنده بازارگانی شناس⁵
 وزان⁷ نیکووییها گرانمایه چیست
 کجا نیکوویی⁸ با سزاوار کرد⁹
 چو بالید¹⁰ هرگز نباشد نژند¹¹
 نبوید نروید گل¹⁴ از خار خشک¹⁵
 بیمار آید و رای نایند بیمار¹⁷
 نباشد خردمند بی درد و رنج
 در¹⁹ آغاز فرجام نیک آوریم²⁰
 جهانرا همه²² چون تن²³ خویش خواه
 تن دوست و دشمن دران بر²⁵ میند
 چه گویی کزین دو کدامست پیش²⁷
 جز اندیشه چیزی نه اندر خورد
 چو خواهی که رنجی بیمار آیدت²⁹
 اگر بر نکوهیده باید گریست

بارد—IV سازد—I, VI—دارد—K⁴ ستاینده—IV, VI—شود—VI² برخاسته—VI¹—
 کجا—K⁸ وزین—K, I, IV, VI—بر—K, I, IV, VI⁶ ببخشد بآزادگانی سه پاس—K⁵—
 K—доб.: K⁹ که او نیکووییها—VI—بنگری
 چنین داد پاسخ که دادن بهست * چو دانا بود. بر جهان برمهمست
 بپرسید دیگر که اندر جهان * چه بهتر همی ز آشکار و نهان
 —L¹³ اگر—K, I, IV—نگردد بسند—I, IV¹¹ بپالیز—B—подробности оп. K, I, IV, VI¹⁰—
 خاک خشک—IV¹⁵ نروید نبوید جز—I, IV—نروید نبوید گل—K¹⁴ نشاند—I, IV—دسابی—(!)
 بپرسیدش از گیل و زمرد کر—VI از گنگ و مرد گیر—I از کار نامرد گر—K¹⁶ —б. оп. VI—
 که بروی نیاید پرستش—VI بداد اندر آیی نیاید بیمار—I چه گوید که دانش نیاید بیمار—K¹⁷—
 رو—K, IV, VI²¹ و فرجام او بنگریم—K²⁰ وز—VI¹⁹ اندر—K¹⁸ —б. оп. IV, B—بهر
 بانداز و—I²⁶ بدان در—K, I, IV, VI²⁵ نباشد—I²⁴ جهانرا ز بهتر تن—VI²³ همی—K²²—
 بکوشش خرد خود—K بکوشش چو از تو بکار—L²⁸ —бб. 1173—1175 оп. B—باندیشه—VI²⁷—
 (в тексте по T). K²⁹ —б. оп. VI—بکار—I, IV—

- کریمی و خوبی¹ و شایستگی
 بهخشد نه³ از بهر پاداش دست
 خرامد بهنگام با همهرهان⁶
 هنر چیست⁸ هنگام ننگ و نبرد
 بهیند⁹ بگرداند¹⁰ آیین و کیش
 چه سازی که کمتر¹¹ بود¹² رنج تن
 دلش بردبارست¹⁴ رامشش برد
 بهیندد در کژی و کاستی¹⁶
 نباشد سرش تیز و نابردبار¹⁷
 نگهبان کدامست بر خویشتن¹⁹
 نرفت از کریمی وز نیک خوی²¹
 چو دید او²³ فزونی بدروزگار²⁴
 کدامست نیکوتر ازهر دو سوی²⁶
 بسالی دو بارش بهار آورد
- چنین داد پاسخ که آهستگی
 فزونتر بکردن سر² خویش پست
 بکوشد بجوید بگرد⁴ جهان⁵
 دگر گفت کاند⁷ خردمند مرد
 چنین گفت کان کس که آهوی خویش
 پیرسید دیگر که در زیستن
 چنین داد پاسخ که گر¹³ با خرد
 بداد و ستد در کند¹⁵ راستی
 بهخشد گنه چون شود کامکار
 پیرسید دیگر که از¹⁸ انجمن
 چنین گفت کان کو پس آرزوی²⁰
 دگر کو بسستی نشد²² پیشکار
 دگر گفت کز بخشش نیکخوی²⁵
 کجا در دو گیتی²⁷ بار آورد

وسأله آخر: 1145—1150 даёт так: B—содержание 66. 1145—1150 даёт так: K, I—IV خزان—
 عن الخصال التي يستحق صاحبها التقدم فقال: الفرق والكرم و التواضع و البذل لالطلب
 فروتن کند گردن—I, IV, VI فروتن و کردن تن—K² مجازاة و مكافأة، و بلاشائمة من ولاأذية
 IV—بكوشش بگرد بگرد—I بجوید بكوشش بگرد—K⁴ بهخشیده—I, IV بهیچد نه—L³
 چو آمد بهنگام ما—K⁶ بكوشش نجوید فریب مهان—VI⁵ بزفتی و كوشش نجوید
 وسأله آخر عن خير خصال B—نبیند—L, IV⁹ جست—IV⁸ کایدر—IV⁷ همزبان
 VI—¹² كوشش—VI¹¹ بیشی—I¹⁰ بکردار—K¹⁰ المرء فقال أن يعرف عيب نفسه فيصلحها
 ستم گر کند—I, IV¹⁵ کشد—K¹⁵ بر کنارست و—VI¹⁴ برد و بارست—I¹⁴ چون—L¹³ شود
 I, ¹⁷ و يعدل في الإعطاء والأخذ و لا يكون عنده نقیصة ولا زيغ B—بکزی در کاستی—L¹⁶
 کاذک از پس—K²⁰ 66. 1157—1158. IV—¹⁹ بر—K, I, VI¹⁸ [تیره—IV] با روزگار—IV
 VI—²² شود—I²¹ و آزادهخو—VI و از نیکخو—K, I²¹ که بر آرزو—VI²¹ کز پس آرزو—I²¹ آرزو
 IV—⁶ وی از روزگار—VI²⁴ پروردگار—L²⁴ آن—VI²³ از—I²³ بود
 که جان و دلش را بیمار—L²⁷ روی—VI²⁷ سو—K, I, IV²⁶ نیکخو—K, I, IV²⁵ 6. B—
 کجا زو دو گیتی بیمار—I, IV

- کسی کو سرافراز درگاه بود
برفتند گویندگان² سخن
1135 سرافراز بوزرجمهر جوان
حکیمان داننده و⁵ هوشمند
نهادند رخ سوی بوزرجمهر
ازیشان یکی بود فرزانه‌تر
که انجام و فرجام چونین سخن
1140 چنین داد پاسخ که جوینده⁸ مرد
بود راه روزی¹⁰ برو تار و تنگ
یکی بی‌هنر¹² خفته بر تخت بخت
چنینست رسم قضا و قدر
جهاندار دانا و¹⁴ پروردگار
1145 دگر گفت کان¹⁵ چیز کافزون ترست¹⁶
چنین گفت کان کسی که داننده‌تر²⁰
دگر گفت کز ما چه نیکوترست
- بدانندگی در خورشاه بود¹
جوان و جهان‌دیده مرد کهن³
بشد با حکیمان روشن⁴ روان
رسیدند نزدیک تخت بلند
که کسری همی زو برافروخت چهر
بپرسید ازو از قضا و قدر
چه گونه‌است و این برچه آید⁶ بین⁷
دوان⁹ و شب و روز با کار کرد
بجوی اندرون آب او با درنگ¹¹
همی گل فشاند بروبر درخت¹³
ز بخشش نیابی بکوشش گذر
چنین آفرید اختر روزگار
کدامست و¹⁷ بیشی¹⁸ که را درخورست¹⁹
بنیکی کرا دانش²¹ آید بمر²²
ز گیتی کرا نیکویی درخورست

¹ VI — 6. оп. ² K — доб. ³ IV — 66. 1134—1135 оп. и вместо них
повторяет 6. 1137. ⁴ VI — نوشین ⁵ IV, VI — داننده ⁶ I — آید ⁷ IV, VI — این را کی آید ⁸ I —
K — بود روزی او ⁹ VI — جوان ¹⁰ IV, I — L ¹¹ K —
K — доб.: برو اندرون میخ بارنده سنگ

تن خویشی را پروریدن بنماز * بدو سخت بستن در رنج و آز
نگه داشتن مردم خویش را * بشستن تن از رنج درویشی را
K — доб.: ¹³ و ترا آخر نائما علی تخت السیاده تتهدل علیه أفنان السعادة — پرهنر — L ¹²
یکی با هنر از پی نان دوان * پیر از درد جان و پیر انده روان
ازان کس که روزی پرست [خورست — VI] — I, IV, VI ¹⁶ کین — L ¹⁵ دانای — K, I, IV ¹⁴
K — порядок 66.: 1145, 1148, 1149, 1146, 1147, 1150. ¹⁹ خورست — VI ¹⁸ روزی — VI ¹⁷ I — оп. و
K — доб.: ²¹ و کردارش — K ²² I, IV, VI, B — 66. 1146—1147 оп. کوشنده‌تر — K ²⁰

- زبان تیـز¹ بـگـشـاد مـرد جـوان
 چـنـیـن گـفـت کـز خـسـرو دـادگـر
 کـجـا⁴ چـون شـبـانـسـت مـا گـوسـفـند
 1120 نـشـایـد گـذـشـتـن ز پـیـمـان⁵ او⁶
 بـشـادپـش بـایـد کـه بـاشـیـم شـاد
 هـنـر هـاش گـسـتـرـده¹¹ اـنـدر جـهـان
 مـشـو بـا گـرامـیـش کـردن دـلـیـر
 1125 اگـر کـوه فـرمانـش¹⁶ دـارـد¹⁷ سـبـک
 هـمـه بـد ز شـاهـسـت و نـیـکی ز شـاه
 سـر تـا جـور فـر یـزدان بـود
 از آهـر مـنـسـت²¹ آن کـزو شـاد نـیـسـت
 شـنـیـدند گـفـتـار مـرد جـوان
 1130 پـراگـنـده گـشـتـنـد زان²⁴ انـجـمن
 دگـر هـفـتـه رـوشـن دـل شـهـرپـار
 دـل از کـار²⁷ گـیـتی بـیـکـسو کـشـید
- کـه پـاکـیـزه دـل بـود و رـوشـن رـوان²
 نـپـیـچـید³ بـایـد بـانـدیـشـه سـر
 و گـر مـا زـمـیـن او سـپـهر بـلـند
 نـه پـیـچـیدن از رای⁷ و فـرمان⁸ او⁹
 چـو دـاد زـمـانـه بـخـواهیـم¹⁰ دـاد
 هـمـه¹² راز او¹³ دـاشـتـن در¹⁴ نـهـان
 کـز آتـش بـتـرسـد¹⁵ دـل نـرّ شـیـر
 دـلش خـیـره خـوانـیـم و مـغـزش تـنـک¹⁸
 کـزو بـند و چـاهـسـت¹⁹ و هـم²⁰ تـاج و گـاه
 خـردمـند ازو شـاد و خـندـان بـود
 دـل و مـغـزش از دـانش آـپـاد نـیـسـت
 فـرو بـسـت²² فـرتـوتـرا زو زبـان²³
 پـر از آفـرین رـوز و شـبـشـان²⁵ دهن
 هـمـی بـود دـانـنـده را خـواسـتـار²⁶
 کـجا خـواسـت گـفـتـار دانا شـنـید

لاینبیغی لنانحن آن نصرف — B به پیچید — Л³ پاکیزه جان — I, IV² باز — I, IV, VI¹ /
 Л⁶ (Л — нет рифмы) فرمان — Л, K⁵ که او — K, I, IV, VI⁴ وجوه خواطرنا عن الملك
 VI — استودن — K¹¹ نخواهیم — VI¹⁰ او — Л, VI⁹ پیمان — K⁸ راه — K, VI⁷ او — VI
 ونطوی سرّ فی تضاعیف الکتیمان و — B ازو — Л¹³ همان — IV, VI¹² گسترده
 فان الأسد یفزع من لفحات الضرام — B نترسد — Л, IV, VI¹⁵ داشت اندر — I, IV¹⁴ ستوره
 K — доб. бб.:¹⁸ گیرد — I, IV¹⁷ درمانش — K¹⁶

میانده گزینی بهمانی بجای * نباشد جز از نیکیست رهنمای
 دگر بر بتـری خود بکار آوری * بدرویشی انجامد این دآوری
 فزون گشت — K, I, IV, VI²² اهریمنست — IV²¹ ازو — K, I, IV, VI²⁰ جاهست — IV, VI¹⁹
 I, IV — ازان — K, VI²⁴ فَلَمَّا سَمِعُوا مِنْهُ هَذَا ازادوا به سرورا — B روان — K, I, IV, VI²³
 سوال کردن موبدان از — Л²⁶ Доб. заголовки: Л²⁶ زو زبان و — K, I, IV, VI²⁵ گشت آن بزرگ
 I, VI²⁷ مجلس دوم سوال کردن از بوزرجمهر و خواب گفتن — IV مجلس دوم — I بوزرجمهر
 دل شاه — IV, VI

چو داد تن^۱ خویششتن داد مرد
مگو آن سخن کاندرو سود نیست
میندیش ازان کان نشاید بدن ۱۱۰۵
فروتن بود شه که^۴ دانا بود
هران کسی که او^۵ کرده کردگار
پرستیدن داور^۷ افزون کنند
پیرهیزد از هرچ ناکردنیست
بیزدان گراییم^{۱۰} فرجام کار ۱۱۱۰
ازان خوب^{۱۱} گفتار بوزرجمهر
یکی انجمن ماند اندر شگفت
جهاندار کسری درو خیره ماند
بفرمود تا نام او سر کنند^{۱۳}
میان مهران^{۱۴} بخت بوزرجمهر ۱۱۱۵
ز پیشش شهنشاه^{۱۵} برخاستند^{۱۶}
بپرسش گرفتند زو^{۱۸} آنچه گفت

فزونتر—VI فروتر شود شاه و—⁴ L که نتوانی—I, IV, VI³ وزن—VI² دل—L¹
وإن الملك يصير بالعلم الأنواع التمكن والجلالة جامعاً و مهمما كان عالماً—B بود شه که
تابش—VI کاهش دیو—⁸ L و داد—VI⁷ misra op.—IV⁶ از—VI⁵ کان لا محالة متواضعاً
چرب—L¹¹ گراید به—I, VI—¹⁰ op. 6. 1110 misra و первое 6. 1109—IV—⁹ 66. 1108 خویش
VI—¹² L—это misra, бб. 1112—1114 и первое misra 6. 1115 op.; B—
содержит эти бб.: فصاحة منطقہ و ففور علمه و حکمتہ:
واستبشر کسری بمكانه فأمر صاحب ديوان الأرزاق ان يكتب اسمه في اول الجريدة فأضحت
سعادة بزرجمهر كالشمس المشرقة ثم انفض المجلس و أثنى عليه من كان فيه من العلماء
كمد(!)—K, I—¹³ 6. 1114. помещён б. 1114. I, IV—
ازو—K, VI—¹⁸ آفرین—L, VI—¹⁷ برخواستند(!)—VI—¹⁶ جهاندار—VI—¹⁵ K, I, IV—
¹⁹ I, IV—

دگر باره موبد بیم سش گرفت * همه بخردان مانده اندر شگفت

- خردمند و دانا و روشن‌روان¹ هران کس که در کار پیشی کند بنایافت³ رنجه مکن خویش‌تن 1090 ز نی‌رو بود مرد را راستی ز دانش چو جان ترا مایه نیست چو بر دانش خویش مهر آوری توانگر بود هر کرا آز نیست مدارا خرد را برادر بود 1095 چو دانا⁸ ترا دشمن جان بود توانگر شد آن کس که خشنود¹⁰ گشت¹¹ بآموختن گر¹³ فروتر شوی بگفتار گر¹⁴ خیره شد رای مرد هران کس که دانش فرامش کند 1100 چو داری بدست اندرون خواسته هزینه چنان کن که¹⁹ بایدت کرد خردمند کز دشمنان²² دور گشت
- تنش زین جهانست و جان² زان جهان همه رای و آهنگ پیشی کند که تیمار جان باشد و رنج تن ز سستی⁴ دروغ آید و کاستی به از خامشی هیچ پیرایه نیست⁵ خرد را ز تو بگسلد⁶ داوری خنک بنده کش آز انباز⁷ نیست خرد بر سر جان چو افسر بود به از دوست مردی که نادان بود⁹ بد و آز و تیمار او سود گشت¹² سخنان را ز دانندگان بشنوی نگردد کسی خیره همتای مرد¹⁵ زبان را بگفتار¹⁶ خامش¹⁷ کند زر و سیم و اسببان آراسته¹⁸ نشاید گشاد²⁰ و نیاید فشرد²¹ تن دشمن او را چو²³ مزدور گشت

بنایوده — I, IV — ³ و او — VI — دل — I, IV — جهان و دلش — K — ² خرم نهان — I, IV, VI — K — ¹
 1091—1108 оп. K — ⁵ و من رجولية المرء صدقه و من خوره کذب — B — مستی — K, J — ⁴
 آن کسی — I, IV, VI — ⁷ و من کان بعلمه مفتونا کان بین العقلاء ممقوتا — B — مگسلد — J — ⁶
 دلش دیو بدرا — J — ⁹ والعدو العاقل خیر من الصديق الجاهل — B — نادان — J — ⁸ کزش انباز
 ز آز و ز تیمار در بند — I, IV, VI — ¹² بود — VI — ¹¹ خورسند — I, IV, VI — ¹⁰ بفرمان بود
 VI — ¹⁶ I, IV, VI — ⁶ در کار کرد — I, IV — ¹⁵ اگر — I, IV — ¹⁴ چون — VI — ¹³ گشت [بود — VI]
 — J — ¹⁸ خوامش (!) — VI — ¹⁷ ز گفتار و کردار — VI —
 خرد چون گسست از دل و مغز پاک * کم‌اندیش و بی‌بیم باشد دماک (!)
 B — ⁶ بپاید فشرد — IV — ²¹ نیاید [بپاید — IV] فشاند — I, IV, VI — ²⁰ خزینه باندازه — VI — ¹⁹
 I, IV, VI — ⁶ доб. б.:

میانہ گزینی بهمانی بجای * نباشد جز از نیکیست رهنمای
 خویش را همچو — VI — ²³ مردمان — VI — ²²

- زمین بنده تاج و تخت¹ تو باد
 1075 گر ایدونک فرمان دهی بنده را
 بگویم و گر⁴ چند بی مایه ام
 نکوهش نباشد که دانا زبان
 نگه کرد کسری⁸ بداننده گفت
 جوان¹² بر زبان پادشاهی نمود
 1080 بدو گفت روشن¹³ روان آن¹⁴ کسی
 کسی را که مغزش بود پر شتاب
 چو گفتار بیهوده بسیار گشت
 هنر جوی و تیمار پیشی مغور
 همه روشنیهای تو¹⁸ راستیست
 1085 دل هر کسی بنده آرزوست
 سر راستی دانش ایزدست
- فلک روشن از روی و بخت² تو باد³
 که بگشاید از بند گوینده را
 بدانش در از کمترین⁵ پایام⁶
 گشاده کند نزد⁷ نوشین روان
 که دانش⁹ چرا باید¹⁰ اندر نهفت¹¹
 ز گفتار او روشنایی فزود
 که کوتاه گوید بمعنی بسی
 فراوان سخن باشد و دیرباب¹⁵
 سخن گوی در مردمی خوار گشت¹⁶
 که گیتی سپنجست و ما بر گذر¹⁷
 ز تباری و کژی¹⁹ بپاید گریست
 وزو²⁰ هر یکی را²¹ دگر گونه خوست²²
 چو دانستیش زو نترسی بدست²³

¹ K, IV — تاج تخت — I تخت عاج — VI — 6. оп. ² K, IV — تاج تخت — I تخت عاج — VI — 6. оп.

چنین کمترین — VI ازین بهترین — I, IV بدانستن از کمترین — K⁵ اگر — I, IV, VI

پیش — K, I, IV, VI — ⁷ سخن حکمت گفتن برزجمهر پیش کسری — VI — доб. заголовком:

⁸ K — доб.: ⁹ VI — دانا ¹⁰ VI — باشد ¹¹ K — доб.: ¹² J — خسرو

بموزرجمهر آنگهی گفت شاه * که داننده خود سر برآرد بماه
 ازان خوب گفتار و آن پندها * بود موبدانرا بدل بندها
 نخستین که از بند بگشاد لب * بداد خداوند بگشاد لب

¹⁵ I — چنین گفت بوزرجمهر آن — IV оп. آن — K, VI ¹⁴ نوشین — I ¹³ چو او — IV ²

K — доб.: ¹⁷ K — доб.: ¹⁶ VI — 66. 1082—1083 оп. دیرتاب — IV دیرباب (?)

اگر روز ما پایدار آمدی * جهانرا بسی خواستار آمدی
 بگیتی به از مردمی کار نیست * بدین با تو دانش پیکار نیست

²² I, IV — доб.: ²¹ K — ازو ²⁰ K — کمی ¹⁹ K — همه روشنی مردم از — K, I, IV, VI ¹⁸

بخو هر کسی در جهان دیگرست * ترا با وی آمیزش اندر خورست

²³ VI — после б. помещён б. 1083. I, IV, VI — چو بر راستی کرد رو بخردست — VI

- 1040 غلامی سمن پیکر و¹ مشکبوی
 بسان یکی بنده در پیش او
 پپرسید زو گفت⁵ کین مرد کیست
 چنین برگزیدی⁶ دلیر و جوان
 چنین گفت زن کین ز من کهترست
 1045 چنین جامه پوشید کز شرم شاه
 برادر گر از⁸ تو بپوشید روی
 چو بشنید این گفته¹⁰ نوشین روان
 برآشفست زان¹² پس بدژخیم گفت
 کشنده ببرد آن دوتن را¹⁴ دوان¹⁵
 1050 برآویختشان در شبستان شاه
 گزاردند¹⁸ خواب را بدر¹⁸ داد
 فروماند از¹⁹ دانش او شگفت
 نوشتند²⁰ نامش بدیوان شاه
 فروزنده شد نام²² بوزرجمهر
 1055 همی²⁴ روز روزش فزون بود²⁵ بخت
 دل شاه کسری پر از داد بود
 بدرگاه بر موبدان داشتی
- بخان² پدر مهربان بد بدوی³
 بهر جا که رفتی بدی خویش او⁴
 کسی کو چنین بنده پرورد کیست
 میان شبستان نوشین روان
 جوانست و با من ز یک⁷ مادرست
 نیارست کردن برویش نگاه
 ز شرم تو بود آن⁹ بهانه مجوی
 شگفت آمدش کار هر دو¹¹ جوان
 که این هر دو در¹³ خاک باید نهفت
 پس پرده شاه نوشین روان
 نگوئسار¹⁶ پر خون و¹⁷ تن پر گناه
 ز اسب و ز پوشیدنی بهره داد
 ز گفتارش اندازهها برگرفت
 بر²¹ موبدان نماینده راه
 بدو روی²³ بنمود گردان سپهر
 بدو شادمان بد²⁶ دل شاه سخت²⁷
 بدانش دل و مغزش آباد بود
 ز هر دانشی بخردان داشتی²⁸

¹ I, IV—оп. ² K—بجان IV—پجای ³ K—بروی ⁴ Л, I, IV, VI—б. оп. ⁵ K, I, IV,
 VI—هم ⁶ K, I, IV, VI—پرگزند و VI—برگزندی (!) ⁷ K, I, IV, VI—ازو شاه ⁸ I, IV—
 برو پر ز چین کرد ⁹ K, I, IV, VI—بد پس این ¹⁰ K, I, IV, VI—که از ¹¹ I, IV, VI—
 جوانرا ¹² K, I, IV, VI—هر دورا ¹³ K, I, IV, VI—وزان ¹⁴ K, I, IV, VI—ازان ¹⁵ K, I, IV, VI—مرد ¹⁶ I, IV, VI—
 کشان ¹⁷ I—оп. ¹⁸ K—هدیه ¹⁹ K—ازان ²⁰ K, I—نمشتند ²¹ I, IV, VI—بیمفزود ²² K, VI—همه ²³ K, I, VI—مهر ²⁴ K, VI—همه ²⁵ I, IV, VI—بدان ²⁶ I, IV, VI—شد ²⁷ I, IV, VI—بخت ²⁸ I, IV, VI—دانشی

ز ارزش ابهر دیگران برفزود * ز هر کسی مراورا فزونى نمود
²⁸ VI—это мисра, бб. 1058, 1059 и первое мисра б. 1060 оп.

ز بیگانه پردخته¹ کن جایگاه
بفرمای تا پیش تو بگذرند²
بپرسیم زان³ ناسـزای دلیر⁴
ز بیگانه ایوانش پردخت کرد
بتان⁵ شمسـتان آن شهریار 1030
سمـن بوی خوبان با ناز و شرم
ندیدند ازین⁶ سان کسی⁷ در میان
گزارنده گفت این نه اندر خورست
شمـن⁸ گفت رفتن بافزون کنید
دگر باره بر⁹ پیش بگذاشتند 1035
غلامی پدید آمد اندر میان
تنش لرز¹⁰ لرزان بکردار بید
کنیزک بدان¹¹ حـجره هفتاد¹² بود
یکی دختری مهتر¹³ چاچ بود¹⁴
برین رای ما تا نیابند راه
پی¹⁵ خویشـتن بر زمین بسپـرنـد¹⁶
که چون اندرآمد بمالین شیر
در کاخ شاهنشاهی¹⁷ سخت کرد
برفتند پر بوی و رنگ و نگار
همه پیش کسری برفتند نرم¹⁸
برآشفـت کسری چو شیر ژیان
غلامی مـیـان زنـان اندرست
رخ از چادر شرم بیرون کنید¹⁹
همه²⁰ خوابرا خیره پنداشتند²¹
بمالای سرو و²² بچـهر²³ کیـان
دل از جان شیرین شده نامید²⁴
که هر یک بتـن²⁵ سرو آزاد²⁶ بود²⁷
بمالای سرو و ببر²⁸ عاج بود²⁹

ازان—K, I, IV, VI—⁵ بسپرد—Л—⁴ تن—K—³ بگذرد—Л—² پردخت—K, I, IV, VI—¹
زمین—K—¹⁰ گرم—I, IV, VI—⁹ زنان—I, IV, VI—⁸ شاهنـشـهـان—Л—⁷ نامداران اسپر—K—⁶
VI—ازان—¹¹ یکی—Л—¹² چنین—K—¹³ I, IV, VI—вместо этого б. дают, а K—доб.:
برهنه دگر بار بگذارشان * بر ژرفی نگهدار بـازارشان
K—ещё доб.:

نهان تو با کردگار جهان * بدست (!) تا خواب دیدی نهان
بفرمود پس خادمانرا که زود * بتانرا سراسر بیارد چو دود
فعل الملک ذلک فلم: 1030—1035 даёт так: Б—содержание бб. 16 همی—I, IV—¹⁵ در—VI—¹⁴
یر فیهن رجلا فقال بزرجمهر: مرهن بالمرور علیک متجردات حتی ینکشف لک العطاء
K—بود²⁰ K—¹⁹ ز تخم—IV—بچهره—K, VI—¹⁸ و—Л, K—¹⁷ فامرهن بالعبور علیه
Л—²⁵ بمالای شمشاد—K—²⁴ یکی—VI—²³ هشتاد—K—²² دران—K, I, IV—²¹ بریده امید
فسال صاحبة الحجرۃ التی کان الغلام فیها: 1038—1044 даёт так: Б—содержание бб. мисра оп.;
Л—²⁷ مهین دختر خسرو—K—²⁶ فقالت إنه أخی من أُمی و إنه استعیا من الملک...
ببالا چو سرو و برخ—IV—برخ—K, I—²⁸ 29 VI—бб. 1039—1040 оп. мисра оп.

- 1010 ننگه کرد و¹ پیسه² یکی مار دید
ز سر تا بپایش بموید سخت
چو مار سیئه بر سر دار شد
چو آن ازدها شورش او شنید⁵
فرستاده اندرشگفتی بماند
1015 بدل گفت کین کودکی هوشمند⁹
وزان بیشه¹¹ پویان براه آمدند¹²
فرستاده از پیش کودکی برفت
بدو گفت کای شاه نوشین روان
برفتم ز درگاه شاهها¹⁵ بمر و
1020 ز¹⁸ فرهنگیان کودکی یافتیم
بگفت آن سخن کز لب او²⁰ شنید
جهاندار کسری ورا پیش خواند
چو بشنید دانا²³ ز نوشین روان²⁴
چنین داد پاسخ که در خان تو
1025 یکی مرد برناست کز²⁶ خویشتن

1 K, I, IV, VI—و оп. 2 K—بیشه T—پیششی Б—حیة رقصاء—3 Л—از оп. 4 Л—
K—5 K— (в тексте конъектура). 6 IV—نزد نرم بر—I نزد برگ—K نزد سوی
10 K, I, 11 I—ارجمند—VI 9 بدو—I 8 تاریک—I 7 بدان—I 6 او بدید—I, IV, VI کار دید
13 Л—شاه—12 K—باندیشه—K ازان بیشه—L 11 بلندی—IV, VI 14 Л—доб. 15 IV—شاهان—16 K—
17 K—доб.: 18 L—доб.: 19 I, IV—به 20 I, IV—وی 21 K—و VI 22 K—доб.:
23 K, I, VI—کودی—24 K—بروشن روان—25 IV—б. оп.; доб. заголовки: I—
K—доб.: 26 K—доб.:
* بجستم ازین خواب نامد رهی
* همیشه بمانداد نامت جوان
* بگویم من آن خواب بارای تو
* چنین گفت خالی شود جای تو
* چنین گفت خالی شدش جای از لشکری
* چنین گفت بوزرجمهر از بری
کو—K²⁶

- همی خواندندیش بوزرجمهر¹ 995
 عنانرا³ بپیچید موبد ز راه⁴
 نویسنده⁷ گفت این نه کار منست
 ز موبد چو بشنید⁹ بوزرجمهر
 باستاد گفت این شکار¹² منست
 یکی¹³ بانگ برزد برو¹⁴ مرد است
 فرستاده گفت ای خردمند مرد 1000
 غمی شد ز بوزرجمهر اوستاد
 نگویم من این گفت جز پیش²⁰ شاه
 بدادش فرستاده اسب و دم
 برفتند هر دو برابر²² ز مرو
 چنان هم گرازان و گویان ز²⁴ شاه 1005
 رسیدند جایی کجا آب بود
 بزیر درختی فرود آمدند
 بغفت اندران سایه بوزرجمهر
 هنوز این³⁰ گرانمایه بیدار بود
- نهاده بران دفتر از مهر² چهر
 پیامد بپرسید زو⁵ خواب شاه⁶
 ز هر دانشی زند یار منست⁸
 بدو داد گوش¹⁰ و برافروخت چهر¹¹
 گزاریدن خواب کار منست
 که تو¹⁵ دفتر خویش کردی درست
 مگر داند او¹⁶ گرد دانا مگرد¹⁷
 بگوی¹⁸ آنچه داری¹⁹ بدو گفت یاد
 بدانکه که بنشاندم پیشگاه
 بگر هرچ بایستش از پیش و کم²¹
 خرامان چو زیر گل اندر²³ تذرو
 ز فرمان وز فرّ وز²⁵ تاج و گاه²⁶
 چو هنگامه خوردن و خواب بود²⁷
 چو چیزی بخوردند و²⁸ دم برزدند
 یکی چادر اندر²⁹ کشیده بچهر
 که با او³¹ براه اندرون یار بود

جهانرا K-³ بدو داد گوش و برافراخت K-² برزیمهر I, VI-¹ здесь и далее

ازان K, I, IV, VI-⁶ K-⁶ перед б. доб.:
 براه VI-⁴

فرستاده چون زند و استا شنود * پژوهنده از دل برآورد زود(!)

K-⁸ доб.:
 نپوشنده IV-⁷

بیاموزم این کودکانرا همی * جز این کار چیزی ندانم همی (нет рифмы)

نه کار K-¹² بیفزود مهر VI-¹¹ برافراخت بال K-¹⁰ چو بشنید از استاد K-⁹
 خواب تعبیر VI-¹⁷ مگوی اندرین I, IV-¹⁶ مگر K-¹⁵ یکی K-¹⁴ برو K-¹³ (нет рифмы).

K-²¹ доб. б.:
 نزد K-²⁰ دانی K-¹⁹ بگو L, VI-¹⁸ B-б. оп.

مگر بغت این کودک افروختست * کجا بغت رخشنده بردوختست

VI-66. 1005
 واز فر واز K, I, IV-²⁵ به L-²⁴ در گلبن I, IV-²³ گرازان K, VI-²²

و I, IV-²⁸ оп.
 رسیدن بوزرجمهر بر لب چشمه آب: заголовок: IV-²⁷ доб. оп. 1006

وی I, IV-³¹ آن K, I, IV, VI-³⁰ چادری در VI-²⁹

- گزارنده¹ خواب را خواندند
 بگفت آن کجا دید در خواب شاه
 گزارنده³ خواب² پاسخ نداد
 بنادانی آن کس که خستو⁵ شود
 ز داننده چون شاه پاسخ نیافت
 فرستاد بر هر سوئی¹⁰ مهتری¹¹
 یکی بدره با هر یکی یار کرد
 بهر بدره ای بد¹³ درم ده هزار
 گزارنده¹⁵ خواب دانا کسی
 که بگزارد این¹⁵ خواب شاه جهان
 یکی بدره آگنده او را دهند
 بهر¹⁸ سو بشد موبدی¹⁹ کاردان
 یکی از ردان²⁰ نامش آزاد سرو
 پیامد همه²² گرد مرو او²³ بجست
 همی کودکانرا پیاموخت زند
 یکی کودکی مهتر ایدر²⁴ برش
- 980
- 985
- 990
- روانرا بدرگاه—VI ز دانا بدرگاه—IV بدرگاه—K, I² گزارنده—VI—здесь и далее K—³
 داستانش نبد هیچ—VI [کزین—IV] داستانش نبود هیچ—K, I, IV⁴ کسی خود ازان خواب
 زفام—I زفام [زبان—IV] نکوهش بیکسو—I, IV ز نام و نکوهش بیکسو—K⁶ خشنو—IV⁵
 IV—باندیشه دل—I باندیشه دل را—K⁸ VI—б. оп.⁷ (зфар на другой рукой исправлено).
 K, I¹¹ زی هر سوئی—VI سوی—Л¹⁰ شتافت—IV, VI⁹ پر اندیشه دل—VI باندیشه دل
 یکی—VI—در—K, I, IV¹³ جهانجوی و بیدار دل بخردی—K, I, IV, VI¹² موبدی—I, IV, VI
 برآرند بند از—I, IV¹⁶ آن—VI او—I, IV¹⁵ کنند از—I, IV, VI کند از—K¹⁴ بدره در وی
 موبد—I, IV²¹ موبدی—VI²⁰ موبد—VI¹⁹ ز هر—VI¹⁸ ز شاه—K¹⁷ سبک از—VI
 پژوهنده بر—I, IV²⁵ اندر—VI, I, IV, VI²⁴ مرو یکسر—VI مرو و—I, IV²³ همی—K, I, IV²²
 K—²⁶ и доб.: برش

بدانش پنه از بچگان آمدی * ز تخم پژوهندگان آمدی

[داستان بوزرجمهر]¹

یکی بهره دانی² ز پیغمبری
 روان درخشنده³ بگزیـندش
 سخنها پراگنده کرده⁴ براه
 همه بودندیها چو آتش بر آب⁵
 خردمند⁶ و بیدار و دولت جوان
 برستی یکی خسروانی⁷ درخت
 می و رود و⁸ رامشگران خواستی⁹
 نشستی یکی تیز دندان گراز¹⁰
 وزان¹¹ جام نوشین روان خواستی¹²
 ز هر سو برآمد خروش چگاو
 ازان دیده گشته¹³ دلش پر ز غم¹⁴

نگر خواب را بیهوده نشمیری
 بویژه که شاه جهان بیندش
 ستاره زند¹⁵ رای با چرخ و ماه¹⁶
 روانهای روشن بینند¹⁷ بخواب
 شمی خفته بد شاه نوشین روان
 چنان دید در خواب کز¹⁸ پیش تخت
 شهنشاهرا دل پیاراستی
 بر او¹⁹ بران گاه آرام و ناز
 چو بنشست²⁰ می خوردن آراستی
 چو خورشید برزد سر از برج گاو
 نشست از بر تخت کسری دژم

970

975

VI—доб.:

کنون در سخنهاى بزرجمهر * یکی تازه‌تر برگ‌شائیم چهر
 خواب دیدن—IV با کسری I—доб. خواب دیدن شاه کسری و پدید آمدن بوزرجمهر—K¹
 خواب دیدن کسری و تعبیر گفتن بزرجمهر(!)—VI کسری و داستان او با بوزرجمهر
 K, IV, VI—² ذکر رؤیا رآها أنوشروان کانت السبب فی اتصال بزرجمهر حکیم فارسی به—B
 K, I, IV—⁶ جرم با رای شاه—VI⁵ ستاینده زد—L⁴ وزان در رخشنده—L³ دانش
 B—содержание бб. 967—970 در آب—K, I, IV—⁸ روان درخشنده بیند—VI نمیند—K⁷ گردد
 لا تنکرن فضائل الرؤیا الصادقة فانها جزء من أجزاء النبوة لاسیما اذا کانت من
 ملک ثاقب الرأى طاهر القلب و الوقائع الکائنة تنزل من السماء فتراها الارواح الصافیة فی
 VI—¹¹ در—I¹⁰ خرد پیر—K, I, IV, VI—⁹ المنام کما تری النار من وراء حجاب الماء
 ابا وی—I, IV—برآمد—K¹⁴ I—после этого б. помещён б. 976. VI—¹² و—VI¹³ پهلوانی
 K—доб.:¹⁸ می از—K, I, IV—¹⁷ نشستی و—I, IV—¹⁶ VI—бб. 974 и 975 оп.

همی خورد با او بیکجای می * وزو خیره گشتی جهاندار کی
 نگفت ایچ ازین خواب در پیشش کس * دگر شب بخواب اندرون دید پس
 شد بغم—VI²⁰ خواب دیدن—VI خواب گشته—K, I, IV—¹⁹ L—оп. (метр нарушен);

- بتابوتش از جای¹ برداشتند
 955 چو آگاه شد زن سخن مادرش
 ز پرده برهنه پیامد بر راه
 سراپرده‌ای⁴ گزیدش اندر زدند
 بخاکش سپردند و شد نوش‌زاد
 همه چند⁵ شاپور گریان شدند
 960 چه پیچی همی خیره در بند آ
 گذر⁸ جوی و چندین جهانرا مجوی
 مگردان سر از دین و¹¹ راستی
 چو این بشنوی دل ز غم باز کش
 گرت¹⁵ هست جام می زرد خواه
 965 نشاط و طرب جوی و سستی¹⁶ مکن
 [اگر در دلت هیچ حب علیست¹⁸
- سه فرسنگ بردست² بگذاشتند
 بخاک اندر آمد سر و افسرش
 برو انجمن گشته بازارگاه
 جهانی همه خاک بر سر زدند
 ز باد آمد و ناگهان شد بماد
 ز درد دل⁶ شاه برریان شدند
 چو⁷ دانی که ایدر زمانی دراز
 گلش زهر دارد بسیری⁹ موی¹⁰
 که خشم خدای¹² آورد کاستی
 من¹³ بر لب بر ز تیمار تش¹⁴
 بدل خرمی را میدان از گناه
 گزافه مپرداز¹⁷ مغز سخن
 ترا روز محشر بخواهش ولیست¹⁹]²⁰

K, ² چو تابوتش از دشت VI- چو تابوت ازان دشت I, IV- بتابوت از شهر K-¹
 K-³ доб.: حملوه الى المدينة- ب دوش VI- دشت IV-

چنین گفت دیـن آور تازیان * که خشم پدر جانت آمد زیان
 پدرکز پسر نیز خشنود نیست * چنان دان که آن تار از آن پود نیست
 میـازار هرگز روان پـدر * اگر چند روزت برآید بر سر
 IV- ⁹ خدا- ⁸ ⁷ IV- چه ⁶ VI- و غم- ⁵ K- خیل I, IV- گند- ⁴ VI- بر سر
 بز- ¹³ K- خدا- ¹² ¹¹ K, I, IV, VI- واز- ¹⁰ VI- و ⁹ VI- بسیزی
 مینداز- ¹⁷ K, IV- مستی- ¹⁶ K, I, IV- چو این- ¹⁵ K- ¹⁴ K, IV- فشی- ¹³ K- ¹² K- ¹¹ K- ¹⁰ K- ⁹ K- ⁸ K- ⁷ K- ⁶ K- ⁵ K- ⁴ K- ³ K- ² K- ¹ K-
 ترا پیش I, IV, VI- ترا جد سیزی (2!) بخواهش ملیست- ¹⁹ K- تنیست- ¹⁸ K- میندار- ¹⁷ K- ¹⁶ K- ¹⁵ K- ¹⁴ K- ¹³ K- ¹² K- ¹¹ K- ¹⁰ K- ⁹ K- ⁸ K- ⁷ K- ⁶ K- ⁵ K- ⁴ K- ³ K- ² K- ¹ K-
 و گر در دلت زو بود ایچ میغ * بدان کو بهشت از تو دارد دریغ
 دل شهریار جـهـان شاد باد * همه گفته من ورا یاد باد
 کنون از سخنهای بوزرجهـر * یکی تازه‌تر برگشاییم مهر
 I, IV- доб.: کنون در سخنهای بوزرجهـر [بوزرجهـر- I] * یکی تازه‌تر برگشاییم چـهـر
 چو خورشید برزد سر از برج گاو * ز هر سو برآمد خروش چگاو

- چپ لشکر شاه ایران ببرد
 فراوان ز مردان¹ لشکر² بکشت
 بفرمود تا تیر باران کنند
 بگرد اندرون خسته شد نوشزاد
 بیامد بقلب سپه پر ز درد⁶
 چنین گفت پیش دلیران¹⁰ روم
 بنالید و گریان¹¹ سقفرا بخواند
 بدو گفت کین روزگار دژم
 کنون چون بخاک اندر آید سرم
 بگویش که شد زین¹⁵ جهان نوشزاد
 تو از من مگر دل نداری برنج
 مرا بهره اینست زین¹⁸ تیره روز
 نزاید جز از¹⁹ مرگرا جانور
 سر من ز کشتن پر از دود نیست
 مکن دخمه و تخت و²³ رنج دراز
 نه کافور باید نه مشک و عبیر
 بگفت این و لبر²⁶ بهم برنهاد
- 925
 930
 935
- بپیش سپه درنماید ایچ گردد
 ازان کار شد رام برزین درشت
 هوا چون تگرگ بهاران کنند³
 بسی کرد از⁴ پندپیروز یاد⁵
 تن از تیر⁷ خسته رخ از⁸ درد زرد⁹
 که جنگ پدر زار و خوارست و شوم
 سخن هرچ بودش بدل¹² در براند
 ز من بر من آورد چندین ستم
 سواری برافکن بر¹³ مادر¹⁴
 سر آمد بدو¹⁶ روز بیداد و داد¹⁷
 که اینست رسم سرای سپنج
 دلم چون بدی شاد و گیتی فروز
 اگر مرگ دانی²⁰ غم من مغور²¹
 پدر بتر²² از من که خشنود نیست
 برسم مسیحا یکی²⁴ گور ساز
 که من زین جهان کشته²⁵ گشتم بتیر
 شد آن نامور شیردل²⁷ نوشزاد

3 K — доб. б.: 2 IV — گردان 1 شیران — I, VI — پیران — K¹

ز پیروزه پیمان بپوشید شید * نماید ایچ تن را بمودن امید
 ز خم — K⁷ شد ز گرد — I, IV⁶ سرآمد بدو روز بیداد و داد — VI⁵ ازان — K, I, IV⁴
 13 K, I, IV — بدو — K¹² گوین — K¹¹ پر درد کز بوم — K¹⁰ دلش — K⁹ — VI — б. оп.⁸
 17 VI — پرو — K, IV¹⁶ از — I¹⁵ VI — б. оп.¹⁴ سوی

چنین گو بمادر که شد نوشزاد * سرآمد برو تخت و کام و مراد
 اگر برد — I²¹ مرد خواهی — K, VI²⁰ بجز — VI¹⁹ ازین — I, IV, VI¹⁸ این بود ازین — K¹⁸
 23 VI — بدتر — IV²² نیز — I²² میر — VI²² اگر برپرد بر فلک او بپر — IV²² خواهی تن من ببر
 26 K, VI — سبب کشته — VI²⁵ خسته — II²⁵ بدین مسیحا مرا — VI²⁴ مکن تخته و دخمه
 نامور تنگدل — VI²⁷ شاددل نامور — II²⁷ لبها

- چو پای¹ و رکیب تو² و یال تو
 نگارنده چمن نگاری ندید 905
 جوانی⁷ دل شاه⁸ کسری مسوز
 پیاده شو از باره زنهار¹¹ خواه
 اگر دور از¹³ ایدر¹⁴ یکی باد سرد
 دل شهریار از تو بریان شود
 بگیتی همه تخم زفتی مکار 910
 گر از رای¹⁷ من¹⁸ سر بیکسو بری
 بسی پند پیروز یباد آیدت
 چنین داد پاسرخ ورا نوشزاد
 ز لشکر مرا²² زینهاری مخواه
 مرا دین کسری نیاید همی²³ 915
 که دین مسیحاست آیین او²⁵
 مسیحای دیندار اگر کشته شد
 سوی پاک یزدان شد آن رای²⁹ پاک
 اگر من شوم کشته زان³¹ پاک نیست
 بگفت این سخن پیش پیروز پیر 920
 برفتند گردان لشکر ز جای
 سپهد چو آتش برانگیخت اسب

چون تو—K⁶ VI—б. оп. ⁵ چنگ—I, IV⁴ گردش—K³ و بر—I, IV² پا—Л¹
 تاج—I, IV⁹ ماه—K⁹ بدین کودکی—I, IV⁸ چو دانی—K⁷ زمین سان—VI چونین—I, IV
 —Л¹³ آن—VI¹² شود شاه زنهار—VI از شاه زنهار—K, I, IV¹¹ زینهار—Л¹¹ VI—б. оп.¹⁰
 —оп. (метр IV—¹⁸ بند—VI راه—Л¹⁷ آمد—K¹⁶ نشاید!)—K¹⁵ ایلا—VI¹⁴ دور ز
 چو من—K, I, IV²² و Л—доб.²¹ بگزایدت—I, IV²⁰ بتندی گرائی—I, IV¹⁹ нарушен).
 رزم نوشزاد заголовок: IV—доб. فزاید شمار—Л²⁴ نیاید بکار—Л²³ چونین—VI
 Л, ²⁷ از فرّ و از—VI از راه و از—K²⁶ او—Л, VI²⁵ با ایرانیان و کشته شدن نوشزاد
 زین—VI پس—I³¹ بدید—Л³⁰ جان—VI از خاک—I, IV²⁹ یلا—Л²⁸ زو—VI²⁸ او—VI
 و ناله—I, IV³⁴ واز—K³⁴ IV—б. оп.³³ زهر من گشت—I, VI³²

ز گرد سواران جوشنوران¹ دل سنگ خارا همی بردریند
 بقلب سپاه اندرون نوشزاد سپاهی بد از جاثلیقان روم
 تو گفתי مگر خاک جوشان شدست زردهار گردی بیامد دلیر
 خروشید کای نامور نوشزاد بگشتی ز دین کیومرثی
 مسیح فریبنده خود⁴ کشته شد ز دین آوران کین⁵ آن کس مجوی
 اگر فر⁷ یزدان برو⁸ تافتی قدرت آن جهاندار آزادمرد
 تو با او کنون جنگ سازی همی بدین چهر چون¹² ماه و این فر و برز
 نبینم خرد هیچ نزدیک تو دریغ آن سر و تاج و نام و نژاد
 تو با شاه کسری پسند نه ای چو دست و عنان تو ای شهریار

890

895

900

و خرج-Б بیروز پیر(!)-I-بیداد شیر-K² جوشنوران-I, IV, VI-نیزهوران-K¹
 سزد گر نیچی-I, IV, VI-چندین-J³ فارسی من عسکر مرزبان المدائن یسمی فیروز
 I, IV, ⁷ که او کار-I, IV, VI-که او دین-K⁶ دین-K, I, IV, VI-⁵ چون-K⁴ سرترا
 ز آسمان-I¹⁰ جهودی [یهودی-VI] بر و دست-I, IV, VI-⁹ بدو-IV⁸ دن-VI
 K¹¹-:دوب.

پدر زنده و پور جویای گاه * چگونست آیین و رسم سپاه
 ترا فر و برزست و کیلی پدر * ازان تو پیشست فر و هنر(?)
 گرو بگذرد تاج و تختش تراست * کنون رزم او جستن از تو خطاست
 بدین یال و این شاخ و این-I, IV-بدین شاخ و این یال و این-K, VI-¹³ و این-IV¹²
 بر ایوان شاهی-K, VI-¹⁶ شاه و پیل-IV¹⁵ مگر-VI¹⁴

- همه داغ^۱ کن بر سر انجمن
کسی کو بجوید همی روزگار 870
بکار آورد کژی و دشمنی^۴
بدین پادشاهی نباشد رواست
نهادند بر نامه بر مهر شاه
چو از ره سوی^{۱۰} رامبرزین رسید
چو آن^{۱۳} گفته شد نامه او بداد 875
سپه کردن و جنگرا ساختن^{۱۵}
چو آن نامه برخواند مرد کهن^{۱۷}
بدانگه که خیزد خروش خروسی
سپاهی بزرگ از مداین برفت
پس آگاهی آمد سوی نوشزاد 880
همه جا تللیقان و بطریق روم
سپهدار شماس پیش اندرون
برآمد خروش از در نوشزاد
بهامون کشیدند یکسر^{۲۷} ز شهر
چو گرد سپه رامبرزین بدید 885
- مبادش زبان و مبادش دهن^۲
که تا سست^۳ گردد تن شهریار
بداندیشی^۵ و کیش آهرمندی^۶
که فر^۷ و سر و افسر و چهر^۸ ماست
فرستاده برگشت پیویان^۹ براه
بگفت آنچه از شاه^{۱۱} کسری^{۱۲} شنید
بفرمان که فرمود با نوش زاد^{۱۴}
وز آرم^{۱۶} او مغز پرداختن
شنید از فرستاده چندی^{۱۸} سخن^{۱۹}
ز درگاه برخاست آوای^{۲۰} کوس
بشد رامبرزین سوی جنگ تفت
سپاه انجمن کرد و روزی بداد^{۲۱}
که بودند زان^{۲۲} مرز^{۲۳} آباد بوم
سپاهی همه دست شسته بخون^{۲۴}
بجنبید^{۲۵} لشکر چو دریا ز باد^{۲۶}
پر از جنگ سر دل پر از کین و زهر
بزد نای رویین و صف برکشید

۱ K, VI — کاستی — K — ۲ نیست — VI — پشت — IV — بست — I — ۳ K — ۴ ب. — ۵ باد — VI — ۶ و ناراستی — K — ۷ بداندیشه
۸ از بهر — I, IV, VI — ۹ که اینجا — K — ۱۰ این — IV — چنین — I — ۱۱ Доб. заголовки:
۱۲ رسیدن — IV آگاه شدن نوشزاد از آمدن لشکر بکنگ او — K رزم رامبرزین با نوشزاد — J
۱۳ I, ۱۴ تاختن — I — ۱۵ هلاک کردن رامبرزین نوشزاد را — VI نامه نوشین روان نزدیک رامبرزین
آن فرستاده تیزویر — I, IV — ۱۶ چندان — K, VI — ۱۷ فرخ دبیر — I, IV — ۱۸ وزان رزم — IV, VI
۱۹ I, IV, ۲۰ ازان — K — ۲۱ بجنبید لشکر چو دریا ز باد — K — ۲۲ آواز — J, VI — ۲۳ [تیزویر — IV] (!)
۲۴ I, IV, ۲۵ K — ۲۶ Доб. ۲۷ K — ۲۸ بود اندران — VI — ۲۹ و — ۳۰ Доб. ۳۱ K — ۳۲ ب.:

همی تاخت هر کس به بیراه و راه * باندرز و تیمار بیدار شاه
۲۵ K, ۲۶ سپاه انجمن کرد و روزی بداد — K — ۲۷ (в тексте по T) خروشید — J, I, IV, VI — ۲۸ لشکر — VI —

از ایشان یکی برتری رای¹ نیست
 بجنگ ار گرفته شود نوشزاد
 که پوشیده رویان او در نهان⁵
 هم ایوان او ساز⁷ زندان اوی⁸ 855
 در گنج یکسر بدو¹¹ بر میند
 ز پوشیده رویان¹³ و از خوردنی
 برو هیچ تنگی نباید¹⁶ بچیز
 وزین¹⁸ مرزبانان ایرانیان
 چو پیروز گردی مپیچان سخن 860
 هران²⁰ کس که او دشمن پادشاست
 جزان هرک²² مارا بدل²³ دشمنست
 ز ما نیکووییها نگیرند²⁴ یاد
 ز نظاره هر²⁷ کس که دشنام داد
 بران²⁹ ویژه دشنام ما خواستند 865
 مباحث اندرین³⁰ نیز همداستان
 گر او بیمهر شد هم از پشت ماست
 زبان کسی کو بید کرد یاد

دم باد² با رای³ ایشان یکیست
 برو زین⁴ سخنها مکن هیچ یاد
 سرآرند برخویشتن بر زمان⁶
 ایا⁹ آنک بردند فرمان اوی¹⁰
 وگر چه چنین خوار شد¹² ارجمند
 ز¹⁴ افگندنی هم ز گسستردنی¹⁵
 نباید که چیزی نیابد¹⁷ بنیز
 هران کس که بستند با او میان
 میانشان بخنجر بدو نیم کن¹⁹
 بکام نهنگش سپاری رواست²¹
 ز تخم جفا پیشه آهرمنست
 تبرا آزمایش بس²⁵ از نوشزاد²⁶
 زبانش بجنمید²⁸ بر نوشزاد
 بهنگام بد گفتن آراستند
 که بدخواه راند³¹ چنین داستان
 دل ما برین³² راستی برگواست
 وزو³³ بود بیداد بر نوشزاد³⁴

VI-⁴ باد و بازار-I, IV, VI-³ ترس-² آلت ترس-I, IV, VI-¹ یکی را بدل ترس-¹ L-
 IV, VI-⁵ بر نهان-I شوند از بد او در نهان-K⁶ زمان VI-جهان-K, I-⁵ K, I-⁵ ورا زین
 او-L, K, VI-¹⁰ بد و-I, IV-⁹ بود-L, K, VI-⁹ او-L, K, VI-⁸ به که-K, I, IV-⁷ بر جهان
 VI-¹⁵ از-VI¹⁴ پوشیدنیها-K, I, IV, VI-¹³ گشت-K, I, IV, VI-¹² برو-I, IV, VI-¹¹
 که چیز آن سخنها-I, IV, VI-¹⁷ نماید-IV¹⁶ وپراگندنی
 که هر-K, I, IV, VI-²⁰ K-¹⁹ ب. оп. VI-¹⁸ نشاید که چیزی نیرزد-K نیرزد
 خود از بن هران کو مرا-I, IV, VI-²³ چه آنکس که-K²² K-²¹ обратный порядок мисра.
 K, I, IV, VI-²⁶ доб.: همی شاد گشتند-K²⁵ بگیرد-IV بگیرد-K²⁴
 همه پیش ازین پاسبانان بدند * ز بادافره ما هراسان بدند
 را بُد-IV³¹ اندران-K³⁰ بدان-K, I, IV, VI-²⁹ بجوشید-VI²⁸ نظاره هران-I, IV-²⁷
 (метр нарушен) (وز!)³³ L-³² بدان VI-³¹ بدین-IV³⁴ VI-³⁴ б. оп.

- 835 یکی ارجمندی بود کشته¹ خوار
 تو از کشتن او مدار ایچ باک
 سوی کیش قیصر گراید همی
 عزیزی⁵ بود زار و خوار و نژند
 بدین داستان زد یکی مهر نوش⁷
 840 که هر کو بمرگ پدر گشت شاد
 تو از¹⁰ تیرگی روشنایی مجوی
 نه آسانی¹¹ دید بی رنج کس
 تو با چرخ گردان مکن دوستی
 چه جویی ز کردار او¹³ زندگ و بوی
 845 بدان گه بود بیم¹⁵ رنج و¹⁶ گزند
 سپاهی که هستند با نوش زاد
 تو آنرا جز از باد و بازی مدان¹⁹
 هران کس که ترساست از لشکرش
 چنینست کیش²² مسیحا که دم
 850 نه پروای²⁵ رای مسیحا بود
 دگر هر که هست از پراگندگان²⁷
 چو با شاه گیتی کند کارزار²
 چو خون سر خویش گیرد بخاک³
 ز دیهیم ما سر بتابد⁴ همی
 گزیده بشاهی⁶ ز چرخ بلند
 پرستار با هوش و⁸ پشمینه پوش
 ورا رامش و⁹ زندگانی مباد
 که با آتش آب اندر آید بجوی
 که روشن زمانه برینست¹² و بس
 که گه مغز اوپی و گه پوستی
 بخواهد¹⁴ ربودن چو بنمود روی
 که گردون¹⁷ گردان برآرد¹⁸ بلند
 کجا سر بپیچند چندین ز داد
 گزاف زنان بود و رای بدان²⁰
 همی از پی کیش پیچد سرش²¹
 زنی تیز و²³ گردد کسی زو²⁴ دژم
 بفرجام²⁶ خصمش چلیپا بود
 بدآموز و بدخواه و از بندگان²⁸

1 K — доб. б.: 2 K — по смыслу Б — по смыслу 3 I —

کسی کو بکین جهاندار شاه * نسازد شود کشته دل پرگناه
 سپاهی گزید⁶ K — عزیزش⁵ K — نتابد⁴ I, VI — شتابد⁴ I, VI — جوید ز خاک³ K, I, IV, VI —
 11 Л, K, 10 K, VI — بی¹⁰ K, VI — و⁹ K — 8 K, I, IV — و⁸ K — 7 K — سپاهی⁷ I, IV —
 13 I, IV — او¹³ I, IV — بدینست¹² VI — (метр нарушен). 12 VI — آسانی¹² I —
 18 Л — برآید¹⁸ B — 17 VI — доб. و¹⁷ I — 16 I — 15 Л, K, I — доб. و¹⁵ I, IV, VI — که خواهد¹⁴ I, IV, VI —
 20 Л — آزی مدان²⁰ I, IV — 19 VI — 18 Л — 17 VI — 16 I — 15 Л, K, I — доб. و¹⁵ I, IV, VI —
 23 K, I, IV, VI — 22 VI — 21 K — 20 Л — 19 VI — 18 Л — 17 VI — 16 I — 15 Л, K, I — доб. و¹⁵ I, IV, VI —
 27 Л — 26 K, I, IV — 25 K, I, IV — 24 I, IV — 23 K, I, IV, VI — 22 VI — 21 K — 20 Л — 19 VI — 18 Л — 17 VI — 16 I — 15 Л, K, I — доб. و¹⁵ I, IV, VI —
 28 VI — 27 Л — 26 K, I, IV — 25 K, I, IV — 24 I, IV — 23 K, I, IV, VI — 22 VI — 21 K — 20 Л — 19 VI — 18 Л — 17 VI — 16 I — 15 Л, K, I — доб. و¹⁵ I, IV, VI —
 28 Л — 27 Л — 26 K, I, IV — 25 K, I, IV — 24 I, IV — 23 K, I, IV, VI — 22 VI — 21 K — 20 Л — 19 VI — 18 Л — 17 VI — 16 I — 15 Л, K, I — доб. و¹⁵ I, IV, VI —
 28 Л — 27 Л — 26 K, I, IV — 25 K, I, IV — 24 I, IV — 23 K, I, IV, VI — 22 VI — 21 K — 20 Л — 19 VI — 18 Л — 17 VI — 16 I — 15 Л, K, I — доб. و¹⁵ I, IV, VI —

مرا داد پیروزی و فرهی سزای¹ دهش گر نیایش بدی
 گر³ از پشت من رفت یک قطره⁴ آب
 820 چو بیدار شد دشمن آمد مرا
 و گر گاه⁷ خشم جهاندار نیست
 وزان کسی که با او¹¹ شدند انجمن
 وزان نامه کز قیصر آمد بدوی¹²
 ازان کو هم آواز¹⁸ و هم کیش اوست
 825 کسی را که کوتاه باشد خرد
 گران¹⁸ بی خرد سر بیچند ز داد
 که دشنام او ویژه دشنام ماست
 تو لشکر بیماری و برساز جنگ
 ور²³ ایدونک تنگ اندر آید سخن
 830 گرفتنش بهتر ز کشتن بود
 از آبی کزو²⁵ سرو آزاد رسست
 و گر خوار گیرد²⁷ تن ارجمند
 سرش برگراید²⁸ ز بالین²⁹ ناز
 گرامی که خواری کند آرزوی³⁰

فزونی و دیهیم شاهنشاهی
 مرا بر فزونی² فزایش بدی
 بجای دگر یافته جای⁵ خواب
 بترسم که رنج از من⁶ آمد مرا
 مرا از⁸ چنین کار تیمار⁹ نیست¹⁰
 همه زار و خوارند بر چشم من
 همی آب تیره درآمد بجوی
 گماند¹⁴ قیصر بتن¹⁵ خویش اوست
 بدین¹⁶ نیاکان خود ننگرد¹⁷
 بدشنام او لب نباید گشاد
 کجا¹⁹ از پی و²⁰ خون و²¹ اندام ماست
 مدارا کن اندر میان با²² درنگ
 بجنگ اندرون هیچ تندی²⁴ مکن
 مگرش از گنه باز گشتن بود
 سزد گر نباید بدو خاک شست²⁶
 پیستی نهد روی سرو بلند
 مدار ایچ ازو گرز و شمشیر باز
 نشاید جدا کرد او را ز خوی³¹

نیز یک قطره—IV گشت یک چشمه—I⁴ نه—K, I, IV, VI³ ستایش—K² بجای—K¹
 K—¹⁰ دشوار—VI⁹ این—VI⁸ و Л—доб.⁷ تن—I, IV, VI⁶ یافت آرام—K, I, IV, VI⁵
 Л—¹⁴ سزوار—VI¹³ بنوشت بر قیصر اوی—VI بروی—Л¹² تو—Л¹¹ 66. 821—825 оп.
 ز دین—I, IV, VI¹⁶ مگر—VI¹⁵ Б—оп. подробности. گماند که—VI گمانم که—IV که مانند
 оп. و—IV²¹ و—I²⁰ که او—K, I, IV, VI¹⁹ چو آن—VI¹⁸ بگذرد—I, IV, VI¹⁷
 فاین آبی—Б بجنگ آید او هیچ تندی—I, IV, VI سستی—Л²⁴ ار—I, IV²³ و—VI²²
 سست—Л²⁶ گیاهی که بر—K²⁵ إلا الطغیان فی غلوائه و التمدادی فی غیه فأقدم الی لقاءه
 گر گراید—I, IV²⁸ گردد—VI²⁷ 66. 831—832 оп. IV بآب خرد بس بیایدت شست—K
 خو—IV کرد ازو بازخو—K³¹ آرزو—K, IV³⁰ بهالین—VI²⁹ گر نیامد—VI

- 800 کنارش پسر¹ از تاجداران بود
 پسر از مرد دانا بود دامنش
 چه افسر نهی بر سرت بر چه ترک
 گروهی که یارند با نوشزاد
 اگر خود گذر یابی⁵ از روز بد⁶
 و دیگر که از مرگ شاهان داد
 805 سر نوشزاد از خرد⁹ باز گشت
 نباشد برو پایدار¹¹ این سخن
 نبایست کو¹³ نزد ما دستگاه¹⁴
 اگر تخت گشتی ز خسرو¹⁷ تهی
 چنین بود خود در خور کیش او¹⁹
 810 ازین بر دل اندیشه و²² بآک نیست
 وزین²¹ کس²⁵ که با او بهم ساختند
 وزان²⁷ خواسته کو تبه²⁸ کرد نیز
 بداندیش و بیکار³¹ و بدگوهرند
 ازین دست خوارست بر ما³² سخن
 815 مرا بیم³³ و بآک از جهانداورست
 نباید که شد جان ما بی سپاس³⁵
 برش پسر ز خون سواران بود
 پسر از خوب رخ جیب² پیراهنش
 بدو بگذرد زخم پیکان³ مرگ
 که جز مرگ کسری فدارند⁴ یاد
 بمرگ کسی شاد⁸ باشد سزد⁷
 نگیرد کسی یاد⁸ جز بد نژاد
 چنین¹⁰ دیو با او هم آواز گشت
 برافراخت چون خواست آمد بین¹²
 بدین آگهی خیره کردی¹⁵ تپاه¹⁶
 همو بود زیبای شاهنشاهی¹⁸
 سزوار جان²⁰ بداندیش او²¹
 اگر کیش فرزندان ما پای نیست²³
 وز آرم ما دل بپرداختند²⁶
 همی بر²⁹ دل ما نسجد بچیز³⁰
 بدین زیر دستی نه اندر خورند
 ز کردار ایشان تو دل بد مکن
 که از دانش برتران³⁴ برترست
 بنزدیک یزدان نیکی شناس

برو بگذرد-K³ ماهرخ جنب [جیب-VI]-I, IV-چای-K² کنار وی-I¹
 یابد-VI⁵ نگیرند-I مرگ را کس نگیرند-I, VI⁴ پسر و پیکان-I, VI-چنگ و دندان
 K, I⁹ نگرده کسی شاد-K⁸ بسر بر نهی پسر ز پولاد ترک-I⁷ کار بد-K مرگ-I⁶
 که این رسم و آیین-VI¹² بر ما پدید-VI¹¹ که آن-VI¹⁰ آن زمان-VI-ارز ما-IV
 K, VI-6. op.¹⁶ گشتی-I¹⁵ پایگاه-I, IV¹⁴ کز-I¹³ K, I, IV-6. op.¹⁸ که افگند بن
 اندیشه-K²² او-I, VI²¹ رای-VI²⁰ او-I, VI¹⁹ K, I, IV-6. op.¹⁷ کسری
 K, I, IV, VI-6. op.²⁶ پس-K²⁵ وزان-K, I, IV, VI²⁴ VI-6. op.²³
 IV-دوب. опущенный выше б. 806. بسجد نه نیز(!)-K³⁰ در-VI²⁹ تلف-VI²⁸ وزین-K²⁷
 K, I, IV³³ مارا-I, IV-چو از دست برخاست بر ما-K³² بدکار-I, IV, VI-بدنام-K³¹
 من ناسپاس-VI ناسپاس-K, I, IV³⁵ برتر(!)-K³⁴ ترس-VI

غمی گشت زان کار و تیره بماند³
نشست و سخن رفت⁵ چندی⁶ براز⁷
بفرمود تا نزد⁹ او شد دبیر¹⁰
پیر آژنگ رخ لب پیر از باد سرد
که چرخ وزمان و زمین آفرید
فروزنده¹⁴ فر و دیهیم و گاه¹⁴
ز گرد پی¹⁶ مور تا رود نیل¹⁷
وگر در دم سنگ و سندان بود¹⁹
نه زو پادشاهی بخواهد²⁰ برید
که آمد ز فرزند چندین²² گزند
که گشتند با نوشزاد انجمن
سزد گر نماند بگیتی بسی²⁵
ز کسری برآغاز²⁶ تا نوشزاد²⁷
پی²⁹ پشه و مور با پیل و کرگ³⁰
بپیماید آغاز و انجام³¹ خویش³²

ازو شاه بشنید و¹ نامه بخواند²
جهاندار با موبد⁴ سرفراز
چو گشت آن⁸ سخن بر دلش جای گیر
یکی نامه بنوشست با داغ و درد
نخستین بران¹¹ آفرین گسترید
نگارنده هور¹² و کیوان و ماه¹³
ز خاشاک ناچیز تا شیر و پیل¹⁵
همه زیر فرمان یزدان بود¹⁸
نه فرمان اورا کرانه پدید
بدانستم این نامه ناپسند²¹
وزان²³ پرگناهان زندان شکن²⁴
چنین روز اگر چشم دارد کسی
که جز مرگرا کس ز مادر نژاد
رها نیست از چنگ و منقار مرگ²⁸
زمین گر گشاده کند راز خویش

785

790

795

I, IV — ازان کار خیره بماند — ³ K خیره بماند — ² J, I, IV, VI و — ¹ I, IV, VI گفت — ⁵ K, I, IV و — ⁴ J — доб. ازان کار چون نامه خواند — VI ازان کار نامه بخواند
نامه کسری بنزد سپهبد خود از کار نوش‌زاد — ⁷ Доб. заголовки: K — چند گفتش — ⁶ VI پیش — ⁹ K, I, IV, VI این — ⁸ VI نامه کسری [نوشین‌روان — ^{IV} — доб.] بنزد رامیرزین — ^{I, IV}
زور — ¹⁴ K هور — ¹³ K سور — ^{VI} ماه — ¹² K برو — ^{VI} — ¹¹ K — б. переставлен со след. б. ز گردون برو تا لب آب نیل — ^{I, IV} آب نیل — ¹⁷ K دم — ^{J, I, IV} — ¹⁶ J پشت پیل — ¹⁵ J
اگر چند در زیر سندان روند — ¹⁹ K روند — ¹⁸ K, I, IV [нет рифмы] VI — б. оп. اگر چند پمیان [میدان و — ^{IV}] سندان روند — ^{I, IV}
(метр нарушен) گر از خاک بر چرخ گردان رویم * بتر از آنست کز ایـران رویم
لشکر شکن — ²⁴ K ازان — ²³ I, IV چندی — ²² J, I دلپسند — ²¹ VI نخواهد — ²⁰ IV
اینرا از ایران — ^{VI} برو بگذرد پتر و پیکان مرگ — ²⁸ IV — б. оп. — ²⁷ VI — б. оп. — ²⁸ J, K — ²⁶ J, K آغاز — ²⁹ K, I, IV, VI سترگ
نماید سرانجام — ³¹ K — ³⁰ K, I, IV, VI — обратный порядок мисра. سر — ²⁹ K, I, IV, VI سترگ
اندازه ساز — ³² VI — 66. 798 и 799 оп. — ³² VI

بپردخت زان¹ خسروانی درخت
 برو انجمن شد فراوان³ سپاه
 بزندان نوشین روان بسته بود
 همه شهر ازو دست بر سر گرفت
 اگر جاثللیق ار⁶ سکویا⁷ بدند⁸
 سواران گردنکش و⁹ تیغ زن¹⁰
 همه نیزه داران خنجرگزار¹²
 ز قیصر چو آیین تاریک¹⁵ خویش¹⁶
 هم آواز و هم کیش قیصر توپی
 سر بخت برگشته پیدار شد¹⁹
 ازان کآمد از پور کسری²¹ پدید
 سواری برافگند نزدیک شاه
 چنین آگهی کی بود در نهفت²³
 پیامد بنزدیک نوشین روان²⁴
 سخنها که پیدا شد از نوشزاد

770 چو بشنید فرزند کسری که تخت
 در کاخ بگشاده² فرزند شاه
 کسی کو ز بند خرد بسته⁴ بود
 ز زندانها⁵ بندها برگرفت
 بشهر اندرون هرک ترسا بدند
 بسی انجمن کرد بر خویشتن
 775 فراز آمدندش تنی¹¹ سی هزار
 یکی نامه بنوششت¹⁸ نزدیک خویش¹⁴
 که بر چند شاپور¹⁷ مهتر توپی
 همه شهر ازو پر گنهکار شد¹⁸
 خبر زمین²⁰ بشهر مداین رسید
 780 نگهبان مرز مداین ز راه
 سخن هرچ بشنید با او²² بگفت
 فرستاده برسان آب روان
 بگفت انچ بشنید و نامه بداد

پند و خرد گشته—Л⁴ ز هر سو—K, I, IV—³ بگشود—VI—² آن—IV—ازان—K, VI—¹
 ازان بندیان—VI— ز دیوانگان—K, I, IV—⁵ بند پدر بسته—IV— بند خرد بسته—K, VI—
 K—¹¹ VI—б. оп. ¹⁰ و—K, I, IV—⁹ شدند—Л⁸ شکویا—IV—سکویا—K—⁷ و—Л, K—⁶
 K—доб.: همه نامداران در کارزار—I, IV, VI—از در کارزار—K—¹² آمدش لشکری
 بسی داد مبادر ورا خواسته * که از شاه بد گنجش آراسته
 ازین آگهی نزد قیصر رسید * ز کسری جهانای فرود آرمید
 بمیخ اندرون رفت خورشید اوی * ز گیتی بریده شد امید اوی
 اوی—K—¹⁶ بقیصر بآیین تاریک—VI—باریک—K, IV—¹⁵ اوی—K—¹⁴ کردش ز—VI—¹³
 کینه کردار شد—I, IV—بود—Л¹⁸ که بر خیز شاهها—I, IV, VI—جنگ شاپور—K—¹⁷
 که آمد جهانجوی دیگر—K—که آمد ز فرزند کسری—Л, I, IV—²¹ زو—K—²⁰ بود—Л¹⁹
 که با مغز پاکت خرد باد—VI—که با جان پاکش خرد بود جفت—I, IV—²³ وی—I, IV—²²
 I, IV—повторяет этот б. ²⁴ I, IV—бб. 782—783 оп.

- 755 پسر کو ز راه پدر بگنزد
اگر بیخ حنظل بود تتر و خشک¹
چرا گشت باید همی زان⁵ سرشت
اگر میل یابد همی سوی خاک⁷
نه زو بار باید¹¹ که یابد¹² نه برگ
یکی داستان کردم¹³ از نوش زاد
اگر چرخ را کوش صدی¹⁵ بدی⁹
پسر سر¹⁷ چرا پیچد از راه اوی¹⁸
ز من بشنو این داستان سربسر
چو گفتار دهقان بیماراستم²¹
که ماند ز من یادگاری چنین
765 پس از مرگ بر²⁵ من که گویندهام
- ستمکاره خوانیمش از بیخرد
نشاید² که بار³ آورد شاخ مشک⁴
که پالیزبانش ز اول بکشت⁶
ببرد⁸ ز خورشید وز⁹ باد و خاک¹⁰
ز خاکش بود زندگانی و مرگ
نگه کن مگر¹⁴ سر نپیچی ز داد
همانا که صدیش¹⁶ کسری بدی
نشست که جوید ابر¹⁹ گاه اوی²⁰
بگویم ترا ای پسر در پدر
بدین خویشتن را نشان²² خواستم²³
بدان²⁴ آفرین کو کند آفرین
بدین نام²⁶ جاوید جویندهام

* *

*

- چنین گفت گوینده پاریسی
که هر کس که بر دادگر²⁸ دشمنست
هم از نوشزاد آمد این داستان
- که بگذشت سال از برش²⁷ چار سی
نه مردم نژادست کاهرممنست
که یاد²⁹ آمد از گفته باستان

I, خشک-K⁴ یاد-IV³ نباید-I, IV² پر ز مشک-I, IV, VI¹ مشک-K¹
I, IV, آن-K⁵ B-оп. подробности. ز تلخی حنظل شود بهر خشک-VI⁶ برگ خشک-IV⁶
K, I, نبرد-VI⁹ پای-IV⁸ وگر میل دارد سوی چرخ پای-Л⁷ آغاز کشت-VI⁷
VI-باشد-K, I, IV, VI¹² مانند-IV¹¹ اید(?) -Л¹¹ بادپای-VI¹¹ گرد پای-K¹⁰ واز-VI¹⁰
VI-نوش بدی-IV¹³ نوش و مدی-I¹⁵ کوس و مدی-K¹⁵ که تا-VI¹⁴ نگر-I, Л¹⁴ گویم
او-Л, VI¹⁸ پس-Л¹⁷ ندریش-VI¹⁷ بدریش-IV¹⁶ مدریش-I¹⁶ مدریس-K¹⁶ کوش و مدی
Л, 20²⁰ نشستن گهی جست-VI²⁰ نشستن همی جست-بر-I, IV²⁰ نشستن که جست-بر-K¹⁹
بران-K, I, IV, VI²⁴ خواستیم-I²³ خوبی داستان-IV²² بیماراستیم-I²¹ او-VI²¹
I, IV-28²⁸ برین-Л²⁷ برین [بدین-IV] نامه-IV, VI²⁶ ازین نام-K²⁶ من-Л, I, IV²⁵
پادشا 29²⁹ باز-Л²⁹

بدین مسیح با بد این¹ ماه روی
 یکی کودک آمدش خورشید³ چهر
 ورا نامور خواندی نوش زاد
 بمالید⁵ برسان سرو سهی
 740 چو دوزخ بدانست و راه بهشت
 نیامد همی زند و استش درست
 ز دین پدر کیش مادر گرفت
 چنان تنگدل گشته زو¹⁰ شهریار
 در کاخ و¹² فرخنده ایوان او¹³
 745 نشستن گهش چند شاپور¹⁶ بود
 بسی بسته و پرگزندان بدند¹⁹
 بدان گه که باز آمد از روم شاه
 چنان شد ز سستی که از تن بماند
 کسی برد زی نوش زاد آگهی
 750 جهانی پر آشوب گردد کنون
 جهاندار بیدار کسری بمرد
 ز مرگ پدر شاد شد نوش زاد
 برین²⁸ داستان زد یکی مرد²⁹ پیر

IV—خزان I, VI—زیان K—⁴ خوب روی و—VI—³ شاه—K, I, IV—² آن—K, I, IV, VI—¹
 10 K, I, ازو—VI—⁹ و—I, VI—⁸ تاج مهی—VI—⁷ بازیب—K—⁶ بمالیز—⁵ لـ جز آن
 کرد آن—VI—¹⁴ او—K, I, IV—¹³ و—IV, VI—¹² بجز خوار (!)—VI—¹¹ گشت ازو—IV, VI—¹⁰
 که از شادی—I, IV, VI—¹⁸ واز—K—¹⁷ جندیسابور—B گند شاپور—I, IV—¹⁶ او—K, I, IV—¹⁵
 VI—بدین شهر با وی—I, IV—²⁰ بدید—K—¹⁹ و تاختن دور بود
 —L—²² بدید—K—²¹ وفي هذه المدينة خلق كثير من أسارى الروم—B بدین شهر بسته
 ولما—B ز رنج تن از بار دادن—I, IV, VI—²⁴ بمرزن—K—²³ از—VI—ازان—K, I, IV—²² بمالید (!)
 26 K, سار الملك من أنطاكية الى الأردن مرض—K, I, IV, VI—²⁵ ب. op.; B—op. подробности.
 K, 29 بدین—I, IV—²⁸ ناز و شادی—VI—ناز و نوشی [نوشین—K]—K, I, IV—²⁷ زمانه—VI—
 من تو—I, IV, VI—³⁰ شهره—I, IV—

بشپیروی بهرام بسپرد جای
مکن هیچ¹ سستی بروز و بماه
همی خواند بر شهریار آفرین
مگرداد زرد این کیانی درخت²
سوی اردن³ آمد درفش سپاه⁴
جهانرا ازو بیم و امید بود
بیک دست شمشیر و یک⁶ دست مهر
نه خشم آیدش⁷ روز بخشش چشم
بیاراسته بد جهانرا بداد⁹

ازان مرز چون رفتن آمدش رای
بدو گفت کاین باژ قیصر بغواه
بسوسید شپیروی روی زمین
که بیدار دل باش و پیروز بخت
تیمیره برآمد ز درگاه شاه
جهاندار کسری چو خورشید بود
برین⁵ سان رود آفتاب سپهر
نه بخشایش آرد بهنگام خشم
چنین بود آن⁸ شاه خسرو نژاد

725

[داستان نوشزاد با کسری]¹⁰

وگر¹⁸ پاکدل¹⁴ مرد یزدان پرست
ز پوشیدن و خورد¹⁶ و جای نهفت¹⁷
یکی گنج باشد براگنده¹⁹ زن
فروهمشته تا پای مشکین کمند
سخن گفتنش خوب و آوای²¹ نرم²²
بمالای سرو و²⁴ بدیدار ماه²⁵

اگر شاه دیدی¹¹ وگر¹² زیردست
چنان دان که چاره نباشد ز جفت¹⁵
اگر پارسا¹⁸ باشد و رای زن
بویژه که باشد ببالا بلند
خردمند و هشیار و با رای²⁰ و شرم
برین²³ سان زنی داشت پرمایه شاه

730

735

وسار الی الأردن — ب — آذر — K, I, IV, VI — ارمن — Л — 3 VI — б. оп. 1 I, IV — مگیر ایچ — 4 K, I, IV — سپاه و درفش — 5 K, I, IV — بدین — 6 IV — بیک (метр нарушен). 7 Л — آمدش — داستان نوشزاد پسر — K — 10 Л — б. оп.; Б — подробности оп. 9 IV — оп. آن (метр нарушен). 8 دیپرون آمدن نوشزاد — VI گفتار اندر داستان کسری با پسرش نوشزاد — IV شاه کسری 11 K, ذکر قصه نوشزاد بن کسری و خروج علی ابیه الی آخر امره — B بر پدر خویش نباشند جفت — VI 15 شاددل — I 14 اگر — K 13 اگر — K, I 12 بینم — VI دیدم — I, IV 16 Л — خفت — 17 I و نهفت — VI 18 پادشا — IV 19 سکن و مسکن و مطعم و ملبس با دانش و رای — I, IV 20 برآگند — VI 21 آغاز داستان — IV — доб. заголовок: 25 Л — و — 24 بدین — K, I, IV — 23 VI — б. оп. 22 آواش — IV — 21

- برومی تو اکنون و ایران تهیست
هران گه که قیصر نباشد بروم
همه سودمندی ز مردم بود
گراین رستخیز از پی خواستست
بیاوردم اکنون⁶ همه گنج روم
چو بشنید زو⁸ این سخن شهریار
پذیرفت زو⁹ هرچ آورده بود
فرستادگانرا ستایش گرفت
بدو گفت کای¹² مرد روشن خرد
اگر زر گردد همه¹⁵ خاک روم
نهادند بر روم بر¹⁸ باژ و ساو
وزان جایگاه نهاله گاودم
جهاندار بیدار لشکر براند
بیاورد چندان²³ سلیج و سپاه
که پشت زمی را²⁴ همی داد خم
- همه مرز بی ارز¹ و بی فرهیست
نسجد بیک پشه این مرز و² بوم
چو او گم شود مردمی³ گم بود
که آرم و⁴ دانش بدو⁵ کاستست
که روشن روان بهتر از گنج و بوم⁷
دلش گشت خرم چو باغ بهار
اگر بدره زر و گر¹⁰ برده بود¹¹
بران نیکوپیها فزایش گرفت
نبرده¹³ کسی کو خرد پرورد¹⁴
تو سنگی تری زان¹⁶ سرافراز بوم¹⁷
پراگنده دینار ده¹⁹ چرم گاو²⁰
شنیدند و²¹ آواز رویینه خم
بشام آمد و²² روزگاری بماند
همان برده و بدره و تاج و گاه
ز پیلان وز²⁵ گنجهای درم²⁶

оп. I-⁴ نه خوب آید از مردمی VI- نیکویی I, IV-³ оп. I-² بی آرزو VI-¹
ازو-⁸ K, I, IV, VI- رنج بوم-⁷ I, IV- اینک-⁶ K, I, IV, VI- ازو-⁵ K-⁵ از رزم-⁴ IV-
K-¹¹ повторяет б. 710; VI- бб. 712- اگر-¹⁰ I, IV- بود اگر-⁹ K-⁹ I, IV- ازو-⁸ K-⁸
K-¹⁴ доб.: نبرد(!)-¹³ K- اگر-¹² Л, VI-¹¹ оп. 713

اگر پارسا باشی و رای زن * نگردد(!) پراگنده این انجمن
همه مرز بوم-¹⁷ K-¹⁷ زمین-¹⁶ I, IV, VI- همه زر گردد اگر-¹⁵ I همه گر شود زر آن-¹⁵ Л
I, IV- доб. б.:

(см. б. 732). اگر پارسا باشی و رای زن * یکی باشد اگنده گنجی کهن
VI- доб. б.:

اگر پادشا باشی از رای زن * یکی باشدت گاه رفتن کفن
K, I, IV- доб. б.:²⁰ عشرة-¹⁹ I, IV- صد-¹⁸ K, VI- بوم و بر-¹⁸

فرستاده را خلعت آراستند * کلاه و نگین و کمر خواستند
VI-²⁶ б. оп. واز-²⁵ K-²⁵ زمین را-²⁴ K, IV- چندی-²³ VI- اندرون-²² K, VI-²¹ VI-²¹ оп. و-²¹

- زوان¹ سرایینده و رای سست² 695
 چو بشنید قیصر دلش خیره⁵ گشت
 گزین کرد زان⁷ فیلسوفان روم
 بجای¹¹ آمد از موبدان شست مرد
 پیامی فرستاد¹³ نزدیک شاه
 چو مهراس داننده‌شان پیشرو
 ز هر چیز گنجی¹⁷ پیش اندرون
 بسی لایه و پند و¹⁸ نیکو سخن
 فرستاد با¹⁹ با²⁰ ساو گران 700
 [چو مهراس گفتار قیصر شنید
 رسیدند نزدیک نوشین روان
 چو مهراس نزدیک کسری رسید
 تو گفتی ز تیزی²⁶ راستی
 بکسری چنین گفت کای شهریار 705
- جز از رنج بر³ پادشاهی نجست⁴
 ز نوشین روان رای او تیره⁶ گشت
 سخن گوی⁸ با دانش و⁹ پاک بوم¹⁰
 بکسری شدن نامزدشان بکرد¹
 گرانمایگان برگرفتند راه
 گوی¹⁴ در خرد¹⁵ پیر و سالار نو¹⁶
 شمارش گذر کرده بر چند و چون
 پیشیمان ز گفتارهای کهن
 گروگان ز²¹ خویشان و کنداوران
 پدید آمد آن بند بدرا کلید²²
 چو الماس کرده زبان با²³ روان²⁴
 برومی یکی²⁵ آفرین گسترید
 ستاره برآرد²⁷ همی زآستی²⁸
 جهانرا بدین ارجمندی مدار²⁹

بجست-I⁴ بجز رنج ازین-I, IV بجز رنج این-K³ چست-K² زبان-K, I, IV¹
 از-I, VI⁹ و K, I, IV, VI-دوب.⁸ ازان-K, I, IV, VI⁷ خیره-VI⁶ تیره-VI⁵ VI-б. оп.⁶
 آگاه شدن قیصر از گشادن انطاکیه و قلعه‌های دیگر و هزیمت-K Доб. заголовки: VI-бوم¹⁰
 پیغام فرستادن قیصر نزد نوشین روان و-IV لشکر او و فرستادن رسولان پیش کسری
 زدوده روان و-I, IV, VI زدوده روان و خردرا ز بد-K-(?)¹² بجا-Л¹¹ زنهار خواستن
 K, I, IV, VI¹⁶ سخن-K¹⁵ که بد-VI¹⁴ پیامد فرستاده-K, Л¹³ خردرا ز گرد
 K-дوب. б.: در سال نو
 بگفت آنچ بایست و پیغام بداد * که بادا همیشه جهاندار شاد
 VI-б. оп.¹⁸ چیزی-IV چندی-I¹⁷ زنهار خواستن قیصر از کسری Доб. заголовок: VI-
 و-K, I, IV²³ I, IV, VI-б. оп.²² و-I, IV²¹ و-K²⁰ فرستادن-VI پس-I, IV¹⁹
 VI-بتابد-I²⁷ ز بس شرم و بس-VI پیروزی و-I²⁶ بنیر لیان-VI²⁵ VI-б. оп.²⁴
 и доб. б.: جهاندار و از خسروان یادگار-K²⁹ کاستی-Л, I, VI²⁸ IV-б. оп.²⁸ نیابد
 جهانرا بدین ارجمندی مدان * چو ایمن نشینی سزاید زمان

یکی تود بد پیش پالان² من
 که بر پیش درگاه⁴ من تود نیست
 بکشتند شاداب چندی⁶ درخت⁷
 بدو داد فرمان و⁹ گنج و کلاه¹⁰
 غریبان و این خانه نو¹² تراست
 پدر باش¹³ گاهی چو فرزند باش
 براندازه باید ز هر در¹⁶ سخن
 جهان دیده ترسا نگهبان نشاند¹⁷
 بگفت آنج¹⁹ آمد بقالینمیوس²⁰
 جهاندار کسری ابا پیل و گاه²²
 همی گردد از گرد اسبان²³ ستوه
 بزرگان²⁵ فرزانهرا²⁶ خواند پیش
 همی رای زد روز و شب در²⁷ سه پاس²⁸
 که با رزم³⁰ کسری ترا پای نیست
 شود کرده³² قیصر اندر³³ مغاک

بقالینمیوس اندرون خان¹ من
 ازین زیب خسرو³ مرا سود نیست
 بفرمود تا⁵ بر در شور بخت
 یکی مرد ترسا⁸ گزین کرد شاه
 بدو گفت کاین¹¹ زیب خسرو تراست
 بسان درخت برومند باش
 بمخشش¹⁴ بیماری¹⁵ و زفتی مکن
 زانطاکیمه شاه لشکر براند
 پس آگاهی آمد ز¹⁸ فرفوریوس
 بقیصر چنین گفت²¹ کآمد سپاه
 سپاهست چندانک دریا و کوه
 بگردید²⁴ قیصر ز گفتار خویش
 ز نوشین روان شد دلش پر هراس
 بدو گفت موید²⁹ که این رای نیست
 برآرند ازین مرز آباد³¹ خاک

680

685

690

که پیش در کاخ — I, IV, 4 زیب و خسرو — IV, 3 بالای — K, VI, 2 جای — I, IV, 1
 صدین — I شادان یکی نو — K, 6 شه — VI, 5 در پیش ایوان — VI
 بخندید بسیار ازان شهریار * که آمد بران تود خود خواستار
 و I, VI — 13 خانه پرتو(!) — K, 12 این — VI, 11 سپاه — I, IV, 10 و — I, 9 ترسان — VI, 8
 Доб. заголовки: 17 K, I, IV, VI که رانی — K, VI, 16 بیمار — Л, 15 بمخشش و — I, IV, VI, 14
 اندر آگاه شدن — IV رفتن کسری بچنگ قیصر روم — I پوشش کردن قیصر و پذیرفتن باز — Л
 خبر — K, 21 ز قالینمیوس — VI, 20 آنکه — VI, 19 آورد — K, I, IV, 18 قیصر از کار نوشین روان
 K, I, IV, 24 ایشان — VI, 23 و پیلان و گاه — I, IV, VI, 1 پیامد ز راه — K, 22 بگفتند — VI کرد
 سپاس — Л, VI, 28 تا — VI, هر — IV, 27 داندهرا — VI, 26 و — Л, VI, 25 Доб. 25 پیچید — VI
 K — Доб. 6.:

همی رای ایشان بران شد درست * که رزم دلبران بنایست جست
 (метр нарушен) کرد — VI کرده بر — K, 32 با ارز — K, 31 جنگ — I, IV, رای — Л, 30 اسقف — VI, 29
 قیصران در — I, IV, VI, 33

660 اسیران و آن گنج قیصر بر^۱اه
 وزیشان هران کس که جنگی بدند
 زمین دید رخشانتر از چرخ ماه
 ز بس^۵ باغ و میدان و^۶ آب روان
 چنین گفت با موبدان شهریار
 کسی کو ندیدست خرم بهشت
 درختش ز یاقوت و آبش^{۱۱} گلاب
 665 نگه^{۱۲} کرد باید بدین تاز^{۱۳}ه بوم
 یکی شهر فرمود نوشین روان
 بکردار انطاکیه چون چراغ
 بزرگان روشن دل و^{۱۶} شادکام
 شد آن زیب خسرو چو خرم^{۱۷} بهار
 670 اسیران^{۱۸} کزان شهرها بسته بود
 بفرمود تا بند برداشتند
 چنین گفت کاین نو^{۲۱} برآورده جای
 بکردیم^{۲۳} تا هر کسی خواسته
 675 ز بس برزن و کوی و بازارگاه
 پیامد یکی پر سخن کفشگر

¹ I, IV, VI—راه; ² I, IV, VI—б. переставлен со след. б. ³ II—بلند I, IV—بیمیش صف

и доб. б.: اندر درنگی بدند

ابر پشت پیلان شان جای کرد * همه مهتران بند بر پای کرد
جوان—⁷ Л, K, I, IV, VI—و—⁶ VI—⁵ I, IV—⁴ K, I, IV, VI—обратный порядок мисра.
(в тексте конъектура).
گشادن کسری انطاکیه را و بناکردن شهر
بوم—¹⁴ I, IV, VI—بدو—¹³ VI—یکی—¹² K—بارش—¹¹ I, IV—واز زرش—¹⁰ IV—زیب خسرو
I, IV—داشت گر—¹⁹ K—بسیران(!?)—¹⁸ K—روشن—¹⁷ K—و—¹⁶ K, VI—¹⁵ I, IV—بدوی—
بدین شهر—²⁰ K—بدین زیب نوشاد—²⁰ K—که بند گران در دلش—^{VI} داشت یا [IV—
باد—²⁵ IV—زو—²⁴ Л—پکردند—²³ Л, K—همه—²² K, I, IV, VI—پس کین—²¹ K—نو خوار

تیمپره برآمد ز درگاه شاه
 ازان دز و آن² شارستان مرد و زن
 که اپدر ز جنگی سواری نماند
 همه کشته و خسته شد بی‌گناه
 زن و کودک⁵ خرد و برنا و پیر⁶
 چنان شد دز و⁸ باره و⁹ شارستان
 چو قیصر گنه‌کار شد ما که ایم
 بران¹¹ رومیان¹² بر¹³ بمخشود شاه
 بسی خواسته پیش¹⁵ ایشان بماند
 هران کسی که بود¹⁷ از در کارزار
 بانطاکیه در¹⁹ خبر شد ز شاه
 سپاهی بران²² شهر شد²³ بی‌کران
 سه روز اندران شاهرا شد درنگ
 چهارم سپاه اندر آمد چو کوه
 برفتند یکسر سواران روم
 بشهر اندر آمد سراسر سپاه
 سه²⁸ جنگ گران کرده شد در سه²⁹ روز
 گشاده شد آن مرز آباد بوم
 بزرگان که با تخت و افسر بدند
 بشاه جهاندار دادند گنج

گدایان یگان بر گرفتند راه¹
 بدرگاه کسری شدند انجمن
 بدین³ شارستان نامداری نماند
 گه آمد که بخشایشی آید⁴ ز شاه
 نه خوب آید از داد یزدان⁷ اسپر
 کزان پس ندیدند جز¹⁰ خارستان
 بقالینیموس اندرون برچه‌ایم
 گنه‌کار شد رسته و¹⁴ بی‌گناه
 وزان جایگه نیز¹⁶ لشکر براند
 بمستند بر پیل و¹⁸ کردند بار
 که با²⁰ پیل و لشکر پیامد بر²¹ راه
 دلپیران رومی و کننداوران
 بدان تا نباشد بمیداد²⁴ جنگ
 دلپیران ایران گروها گروه
 ز بهر زن و کودک و گنج و بوم
 پیمی²⁵ را نهد بر زمین نیز²⁶ راه²⁷
 چهارم³⁰ چو بفروخت گیتی فروز
 سواری ندیدند جنگی³¹ بروم³²
 هم³³ آنکس که گنجور قیصر بدند
 بچنگ آمدش گنج چون دید³⁴ رنج

درین I, IV, VI-³ وزان K, I, IV, VI-² همی هر زمانی فزون شد سپاه I, IV, VI-¹
 I, IV, VI-⁹ و I, IV, VI-⁸ بردن VI-⁷ با مرد پیر I, IV, VI-⁶ و L-⁵ آمد VI-⁴
 مردمان VI-¹² بدان I, IV, VI-¹¹ کزین پس نیمینی جز از I, IV, VI-¹⁰ K, I, IV, VI-⁹ و I, IV, VI-⁸
 دید I, IV, VI-¹⁷ تیز K, I, VI-¹⁶ (!) L-¹⁵ نزد K, VI-¹⁴ با I, IV, VI-¹³ از L-¹² در IV-¹¹
 بدان K-²² برآمد ز راه K, I, IV, VI-²¹ ابا VI-²⁰ چون IV-¹⁹ و بر پیل I-¹⁸
 هیچ IV-²⁶ ایچ I-²⁵ کسی IV-²⁴ پدیدار IV-²³ بد I, IV, VI-²² دران I, IV, VI-²¹
 VI-³¹ سدیکر K-³⁰ دو I, IV, VI-²⁹ دو VI-²⁸ K, I, IV, VI-²⁷ 6. 655. находится после 6.
 نادیده I, IV, VI-³⁴ هر VI-³³ ز روم K, I, IV, VI-³² یاغی

- دزی بود با لشکر و بوق و کوس
 سحر باره برتر ز پسر² عقیاب
 یکی شارستان گردش اندر⁴ فراخ
 ز رومی سپاهی بزرگ اندروی 625
 دو فرسنگ پیش اندرون بود شاه
 خروشی برآمد ز قالیپوس
 بدان شارستان در نگه کرد شاه
 ز دروازه جنگ برساختند¹²
 چو خورشید تابنده برگشت زرد 630
 ازان باره¹⁵ دز نهانند¹⁶ اندکی
 خروشی برآمد ز درگاه شاه
 همه پاک زمین¹⁸ شهر بیرون¹⁹ شوید
 اگر هیچ بانگ زن و مرد پیر
 بگوش من آید بتاریک شب 635
 هم اندر زمان آنک فریاد ازوست
 چو بزرد ز خرچنگ تیغ آفتاب
- کجا خواندندیش قالیپوس¹
 یکی کنده ای گردش اندر پیر آب³
 پیر ایوان و پالیز و میدان⁵ و کاخ
 همه نامداران پرخاشجوی⁶
 سپه گشت⁷ گیتی ز گرد سپاه⁸
 کزان⁹ نعره اندک شد آواز کوس
 همی هر زمانی¹⁰ فزون شد سپاه¹¹
 همه¹³ تیر و قاروره انداختند
 ز گردنده یک بهره¹⁴ شد لاژورد
 همه شارستان با زمی¹⁷ شد یکی
 که ای نامداران ایران سپاه
 بتاریکی²⁰ اندر بهامون شوید
 وگر غارت و شورش²¹ و داروگیر
 که بگشاید از رنج²² یک²³ مرد لب
 پیر از کاه بینند²⁴ آگنده²⁵ پوست
 بغرسود رنج و بپالود خواب²⁶

¹ K, Б — قالیپوس; в тексте имеется в виду Calinicus; K — доб. б.:

سواران ایران بسان پلنگ * همه نیزه و تیغ هندی بچنگ
 یکی کرده — VI یکی کنده گرد اندرش پیر ز آب — K³ باره او ندیدی — I, IV پیران — K²
 همه پیر ز میدان و ایوان [پالیز — VI] — I, IV, VI⁵ بر درش — VI⁴ کندش اندر پیر آب
 — K, I, IV⁹ VI — 66. 626 и 627 оп.⁸ گشته — K, I, IV⁷ VI — 6. 628 помещён перед этим б.⁶
 گرفتن شاه کسری — K — б. переставлен со след. б. и доб. заголовок: IV¹⁰ زمان خود — IV¹¹ ازان
 نیمه — K, I, IV, VI¹⁴ همی — I, IV¹³ جنگ را ساختند — K¹² قلعه قالیپوس را
 دژ بیرون — K¹⁹ ازین — K, I, IV, VI¹⁸ زمین — K, I, IV¹⁷ بماند — I¹⁶ باره و — VI¹⁵
 بینیش — I, IV²⁴ بینیدش — K²⁴ من — VI²³ جنگ — IV²² گشتن — VI²¹ ز تاریکی — VI²⁰
 — I, IV — доб. б.:²⁶ I, IV²⁶ پیراگنده بینیش از کاه — VI²⁵
 خروشی برآمد ز قالیپوس * تو گفתי بغرید نالنده کوس

- 605 که قیصر سپاهی فرستاد پیش
 بپیش اندرون پهلوانی¹ سترگ²
 برومیش خوانند فرفوربوس⁵
 چو این گفته شد پیش بیدار شاه
 بخندید زن⁷ شهریار جهان
 کجا⁹ جنگ را پیش ازین¹⁰ ساختیم
 کی¹³ تاجور بر لب آورد کف
 سپاهی بیامد بپیش سپاه
 شده نامور لشکری¹⁷ انجمن
 همه جنگ را تنگ بسته میان
 بخون آب داده¹⁹ همه تیغ را
 سپهرها نبد بیشتر زن درنگ
 615 بهر²² سو ز رومی تلی کشته بود
 بشد خسته از جنگ²³ فرفوربوس
 سواران ایران بسان پلنگ
 پس رومیان در همی تاختند
 چنان هم همی رفت با ساز جنگ
 620 سپهرها بهامونی²⁷ اندرکشید
- ازان نامداران و گردان خویش
 جنگ اندرون هر یکی همچو³ گرگ⁴
 سواری سرافراز با بوق⁶ و کوس
 پدید آمد از دور گرد سپاه
 بدو گفت کین نیست⁸ از ما نهان
 ز¹¹ اندیشه هر گونه پرداختیم¹²
 بفرمود تا برکشیدند صف¹⁴
 بشد¹⁵ بسته برگرد و برباد¹⁶ راه
 یلان¹⁸ سرافراز شمشیر زن
 بزرگان و فرزندگان و کیان
 بدان تیغ برنده مر²⁰ میغرا
 که نخچیر گیرد ز بالا²¹ پلنگ
 دگر خسته از جنگ برگشته بود
 دریده درفش و نگونسار کوس
 بهامون کجا غرمش آید بچنگ²⁴
 در و دشت ازیشان پرداختند²⁵
 همه نیزه و گرز و خنجر بچنگ²⁶
 برآورده دیگر آمد پدید

VI — 4 سپاهی همه رزمجویان چو — K, I, IV — 3 بزرگ — K, I, IV — 2 پهلوان — K, IV — 1
 I, IV — 7 ازو — K, VI — 7 طبل — VI — 6 فرفوربوس — B فرفوربوس — I, IV — 5 б. оп.
 I, 12 از — K, I, IV, VI — 11 ازو — IV — 10 ازان — I — 10 که ما — K, I, IV, VI — 9 گشت — VI — 8 ازان
 جنگ کردن کسری بافور — VI — Доб. заголовки: 14 یکی — Л — 13 هرگز نپرداختیم — IV, VI —
 I, 16 که شد — K, VI — 15 رزم نوشیروان با رومیان و هزیمت شدن رومیان — IV و لشکر او
 و — Л — Доб. 18 لشکر — K, VI — 17 از گرد برباد — VI که بر بست بر باد و بر گرد — IV
 هزیمت بشد — I, VI — 23 ز هر — Л — 22 دلاور — Л — 21 برنده — I, IV — 20 بر — Л, VI — 20 داد — Л — 19
 IV — 4 بچنگ — I حربش آمد بچنگ — K بچنگ (!) — Л — 24 هزیمت سپه خسته — IV خسته
 (в тексте по Т). 25 Л — бб. 619 и 620 оп.; B — содержание этих
 بهامون چو — Л — 27 б. оп. VI — 26 فساره کسری حتی وصل الی قلعة آخری — 26

که آرایشی روم بد نام اوی 595
بدان دز³ نگه کرد⁴ بیدار شاه
بفرمود تا تیر باران کنند
یکی تاجور خود⁵ بلشکر نماند
همه گنج قیصر بتاراج داد
برآورد زن¹⁰ شارستان رستخیز
خروش آمد از کودکی¹¹ و مرد و زن
پیش گرانمایه شاه آمدند
که دستور و فرمان¹² و گنج آن تست
بجان ویژه زنهارخواه توایم 600
بفرمود پس تا نکشتند نیز
وزان جایگاه لشکر اندرکشید
نوندی¹⁸ ز گفتار کارآگهان

ز کسری برآمد¹ بفرجام اوی²
هنوز اندرو نارسیده سپاه
هوا چون تگرگ بهاران کنند
بران⁶ بوم و بر خار⁷ و⁸ خاور نماند⁹
سپهرا همه بدره و تاج داد
همه برگرفتند راه گریز
همه پیر و برنا شدند انجمن
غریوان و فریادخواه آمدند
بروم¹³ اندرون رزم و رنج¹⁴ آن تست
پرستار فر کلاه توایم
برایشان ببخشود بسیار چیز¹⁵
از¹⁶ آرایشی روم برتر کشید¹⁷
پیماد بنزدیک شاه جهان

بدانگه—K³ رزم کسری با رومیان Л—доб. заголовок:
برآمد ز لشکر—VI¹
K—доб. 9 оп. و—VI⁸ خاکی—Л, VI⁷ بدان—K, I, IV⁶ را—I, IV, VI⁵ نگه دار—Л⁴
K, 12 و ناله—VI¹¹ ازان—K, I, IV, VI¹⁰ گشادن شاه کسری قلعه آرایش را
заголовок:
VI—17 ز—K¹⁶ VI—б. оп. 15 (нет рифмы). K—14 بزم K—13 جنگ K—13 گنجور—I, IV, VI
K—доб.: 18 قهر کشید (!)

بروم اندرآورد یکسر سپاه * بقیصر خبر شد ز فرخنده شاه
K, I, IV, VI—далее доб.:

کس آمد بگفت آنک قیصر سپاه * فرستاد و آنک برآمد براه
چو بشنید کامد سپاهی گران * همه نیزه داران و جوشن روان
بلشکر بگفت آنچ بشنید شاه * بدان تا بسیجیده باشد سپاه
برفتند چون کوه آهن [آتش—K] ز جای * خروشی آمد و ناله کره نای
VI—первый б. этих интерполяций даёт так:

همانگه پیماد یکی ناگهان * بنزد شهرنشاه ز کارآگهان
и далее оп. подробности. 18 قهر کشید (!) VI—

تویدی (!) VI—18

که شوراب¹ بد نام آن کارستان
 پر از مردم و ساز جنگ⁴ و نوا
 کشیده سر باره اندر سحاب⁶
 ندیدند جای بی بدرگاه راه⁸
 پپای آمد آن¹⁰ باره¹¹ جائلیق¹²
 ندیدند جای¹⁵ گذار و گریز¹⁶
 شد آن باره¹⁷ دز بکردار دشت¹⁷
 ابا¹⁹ دود و آتش برآمد بماه²⁰
 تن بی سرانشان دگر جای بود
 برآمد چو²² زخم تیرره زنان
 بگنج و بمردی گرانپایه²³ بود²¹
 خروش آمد و ناله زنهار
 نه بر گنج دینار بر گاه²⁷ بزم
 بره بر دزی دیگر آمد پدید
 نگه دار²⁹ آن دز توانگر بدی

چنین تا بیمد بران شارستان
 برآورده ای دید² سر بر³ هوا
 ز خارا پی⁵ افکنده در قعر آب
 بگرد حصار⁷ اندر آمد سپاه
 برو⁹ ساخت از چار سو منجنیق
 برآمد¹³ ز هر سوی دز¹⁴ رستخیز
 چو خورشید تابان ز گنبد بگشت
 خروش¹⁸ سواران و گرد سپاه
 همه حصن بی تن سر و پای بود
 غو زینهار²¹ و جوش²¹ زنان
 از ایشان هر آن کس که پرمایه بود
 بستند بر پیل و²⁵ کردند بار
 نبخشود²⁶ بر کس بهنگام رزم
 وزان جایگه لشکر اندر کشید
 که در بند او²⁸ گنج قیصر بدی

580

585

590

—L⁴ در—I, VI³ بود—VI برآورده پردید—K² سوراب—B سپوار—IV سپواس—I¹
 همی—L⁸ فأحاط بالمدينة—B سپاه—L⁷ حساب(!)—VI⁶ بن—VI⁵ جنگ و ساز
 گشادن شاه کسری قلعه شورابرا و تاراج K—доб. заголовок: شاه—I, IV—دود آتش برآمد بماه
 وسد—L¹² ب. оп.; B—L¹¹ باره بر—K¹⁰ I—оп. آن (метр нарушен). بدو—I, IV⁹ کردن
 چو—K¹³ عليهم الطرق في جميع الجهات و نصب عليها المجانيق من جميع الجوانب
 L¹⁶ ب. помещён после б. 584; B—порядок бб. جای—L¹⁵ سوم—VI سو ازو—K¹⁴ آمد
 همی—K, I, IV¹⁹ ز جوش—I, IV¹⁸ L¹⁷ б. помещён перед б. 585. такой же, как в тексте.
 فما طلعت الشمس من اليوم الثاني إلى أعلى قاع صفصف من تلك الابراج—B, L²⁰ оп.; B—
 زینهار و—K²¹ المنيعه والابنية الرفيعة فوضع فيهم السيف و سلط عليهم الأسر والتهب
 VI—66²⁴ گرانسایه—K, I, IV²³ ز—L²² چو زنهار و بانگ خروش—I, IV, VI
 آن—VI²⁸ هنگام—K, I, IV, VI²⁷ ببخشود—IV²⁶ و بر پیل—K, I, IV²⁵ 586 و 587 оп.
 نگهبان—K, I, IV, VI²⁹

- 560 اگر باز ماندی ازو سیم و زر
بد و نیک با مرده³ بودی بخاک
جهانی بدو⁵ مانده اندر شگفت
بهر⁶ جایگاهی که جنگ آمدی
فرستاده ای خواستی راست گوی
اگر یافتندی سوی داد راه
565 اگر جنگ جستی بجنگ آمدی
بتاراج دادی همه بوم و رست
بکردار خورشید بد رای¹¹ شاه
ندارد ز کس¹³ روشنایی دریغ
همش خاک و هم ریگ و هم رنگ و بوی¹⁵
570 فروغ و¹⁶ بلندی نبودش¹⁷ ز کس
شهنشاه را مایه این²⁰ بود و فر²¹
ورا جنگ و بخشش چو بازی بدی²³
اگر شیر و پیل آمدندیش پیش²⁶
سپاهی که با خود و خفتان²⁸ جنگ
575 اگر کشته³¹ بودی و گر³² بسته³³ زار
- کلاه و کمان¹ و کمنند² و کمر
نبودی به از مردم⁴ اندر مغاک
که نوشین روان آن بزرگی گرفت
ورا رای و⁷ هوش و درنگ آمدی
که رفتی بر دشمن⁸ چاره جوی⁹
نکردی ستم خود¹⁰ خردمند شاه
بخششم دلاور نهنگ آمدی
جهانرا بداد و بشمشیر جست
که بر تر و خشکی بتابد بر¹²
چو بگذازد¹⁴ از چرخ گردنده میخ
همش در خوشاب و هم آب جوی
دلفروز و¹⁸ بخشنده او بود و بس¹⁹
جهانرا همی داشت در زیر پر²²
ازیرا چنان²⁴ بی نیازی بدی²⁵
نه برداشتی جنگ یک روز بیش²⁷
بپیش سپاه آمدی²⁹ بیدرنگ³⁰
بزدندان پیروزگر شهریار³⁴

ماندی (!) — VI⁴ مرد — I, IV³ همان جامه ها و کلاه — VI² ز جامه کلاه — I, IV¹
— L⁹ مردم — VI⁸ و یا رای — I, IV⁷ و — L⁷ ز هر — I, VI⁶ ازو — K⁵ نهی مانده
نابند راه (!) — IV¹² داد — IV¹¹ با — VI¹⁰ بر — I, IV¹⁰ 66. 563—565 оп.; Б — оп. подробности.
همش خاک — I, IV¹⁵ بگریزد — I, IV, VI¹⁴ بگزارد — K¹⁴ کسی — L¹³ بر خشک تابد بر¹² — VI¹²
نجوید — I, IV, VI¹⁷ پوشد — K¹⁷ و — L, I, IV¹⁶ همش رنگ و بوی — VI¹⁶ کوی [بوی — I]
— I, IV²¹ زو — K²⁰ رخشنده اویدست و بس — I, IV¹⁹ اویدست و بس — K, VI¹⁹ و — K¹⁸
وز ایرانیان — I, IV, VI²⁴ بدان — K²⁴ نمود — I, VI²³ VI — б. оп.²² با داد و با رای و فر
— L²⁹ و — IV — доб.²⁸ نه برکستی جنگ را رخ ز پیش — VI²⁷ پیش — VI²⁶ نمود — I, VI²⁵
— K — доб. б.:³⁴ زنده — VI³³ اگر — K, I, IV³² خسته — L³¹ VI — б. оп.³⁰ سپاهی شدی
چنین بود کسری نوشین روان * ازیراش خواندند روشن روان

- 540 چنین گفت کین لشکر بی‌کران
اگر یک تن از راه³ من بگذرند⁴
بدرویش مردم رسانند رنج⁷
وگر کشتمندی بکوبد⁹ پپای
ور¹¹ آهنگ بر¹² میوه‌داری کند
545 بی‌یزدان که او داد دیهیم و زور
که در پی¹³ میانشی بپرّم بتیغ
بپیش سپه در¹⁴ طلایه منم
نگهبان پیل و سپاه و بنه
بخشکی روم گر¹⁷ بدریای آب
550 منادیگری نام او رشنه‌واد²¹
بیامد دوان²³ گرد لشکر بگشت
خروشید کای بی‌کرانه سپاه
که گر جز بداد و بجهر و خرد
بران²⁷ تیره خاکش بریزند خون
555 بمانگ منادی نشد²⁸ شاه رام
همی‌گرد لشکر بگشتی بره
ز کار جهان آگهی داشتی
ز لشکر کسی کو بمردی بره

نگفتم که از³ K - کنداوران - I, IV, VI از کنداوران - K² پرمایگان - I, IV, VI¹
I - نسپرید - K⁶ با - VI⁵ بگذرید - IV بگذرد - I, VI مگذرید - K⁴ رای - I, IV رای
گزارند رنج - L⁸ رسانید رنج - K, I, IV, VI گنج - L⁷ نشمرد - VI بشمرد - IV بشمرد
در - VI¹² گر - K, I, IV - L¹¹ I, IV - 6. переставлен со след. 6.; VI - 6. оп.¹⁰ بکوبد (!) - L⁹
برچپ و - VI میسره - IV برچپم - K, I - 16 I و - 15 K - را - 14 اگر نه - K, I, IV, VI¹³
I, IV, VI - 21 I, IV, VI - 20 VI - 6. оп. بروم - K¹⁹ بجویم (!) - L¹⁸ بوم گر - I, IV رویم و - K¹⁷
552 I, IV - 66. 26 پردۀ - K²⁵ ز هر - VI²⁴ دمان - I, IV, VI²³ چیره - VI²² شیرزاد
ببید - IV نبد - I بشد (!) - L منادی چو بشنید شد - K²⁸ که بر - IV²⁷ 553 оп.
29 K, I, IV, VI بدان

کنارنگ با¹ پهلوان هرک² هست
 بدارید چندانک بایید سپاه
 525 درفش مرا تا نییند کسی⁵
 از آتششکده چون بشد سوی روم
 پیمیش آمد آن کس که⁸ فرمان گزید
 جهانانیده¹¹ باهدیه¹² و بانثار
 بهر بوم و بر کو فرود آمدی
 530 ز گیتی بهر سو که لشکر کشید
 چنان بد که هر شب ز گردان¹⁷ هزار
 چو نزدیک شد رزم را ساز کرد
 سپهدار¹⁹ شیروی²⁰ بهرام بود
 چپ لشکرش را بفرهاده داد
 535 چو استاد پیروز بر²³ میمنه
 بقلب اندر اورند²⁴ مهران پپای
 طلائیه بهر مرمزد خرد داد
 بهر سوی رفتند²⁸ کارآگهان
 ز لشکر جهانانیدگانرا بخواند

همه³ داد جویید⁴ با زیردست
 بدان تا نیابد بداندیشی راه
 نیاید که ایمن بخسبید بسی⁶
 پراگنده شد زو خیر گرد⁷ بوم
 دگر زان⁹ بر و بوم شد¹⁰ ناپدید
 فراوان¹³ پیامد بر شهریار
 ز هر سو پیام و درود¹⁴ آمدی¹⁵
 جز از بزم و شادی نیامد پدید¹⁶
 بزم آمدندی بر¹⁸ شهریار
 سپهرا درم دادن آغـاز کرد
 که در جنگ با رای و آرام²¹ بود
 بسی پندها بر برو کرد یاد²²
 گشسب جهانجوی پیشی بنه
 که در²⁵ کینه‌گه داشتی دل²⁶ بجای
 بسی گفت با او ز پیداد و داد²⁷
 بدان تا نماند سخن در نهان²⁹
 بسی پند و اندرز نیکو برانند

I, 6¹ نیینید کس — I, IV 5⁵ جویند — Л 4⁴ همان — K 3³ آنکه — VI 2² گرازنده — Л 1¹
 ز گرد آن — K 9⁹ اندر آمد چو — Л 8⁸ سوی — VI 7⁷ (нет рифмы) کسی — VI 6⁶ بخسبید و بس — IV
 خرامان — K 13¹³ بدره — VI 12¹² جهانجوی — K, I, IV, VI 11¹¹ شد ازان بوم و بر — VI 10¹⁰
 66. K — 15¹⁵ سوشی بی‌مر درود — VI کشور آب رود — IV (нет рифмы); سوی آبی فرود — I 14¹⁴
 جز از بزم [بوم — IV] و نخچیر و شادی ندید — I, IV, VI 16¹⁶ B — оп. подробности. 529—531 оп.;
 با باد — I, IV 21²¹ پیروز — VI 20²⁰ سپهبدش — I, IV, VI 19¹⁹ آمدی بر در — VI 18¹⁸ لشکر — VI 17¹⁷
 برزین — I, IV 23²³ بر دلش کرد یاد [یاد داد — K] — K, I, IV, VI 22²² با نیک (!) و بانام — VI بدرام
 پیا — VI 26²⁶ بر — K, I, IV 25²⁵ اندرون بود — K, I, IV, VI 24²⁴ خورآسای برزین او (!) — VI 23²³ ابر
 ز هر — K, VI 28²⁸ روان و دلش را خرد داد یاد — I, IV, VI 27²⁷ زبان و دلش را روان یاد داد — Л 27²⁷
 سو برفتند — I, IV 29²⁹ K — восстанавливает оп. выше 66. 529—531. سو برفتند

- 505 بی‌پوشید روی زمین را بنعل¹ نبد بر زمین پشمره جایگاه
 ز جوش⁴ سواران وز⁵ گورد پیل
 جهاندار با کاویانی درفش
 همی شد⁷ آوازشان بر⁸ دو⁹ میل
 پس پشت و پیشی اندر¹¹ آزادگان
 510 چو چشمش برآمد¹³ بآذر گشسب
 ز دستور پاکیزه برسم بجست
 ببناز اندر آمد¹⁵ بآتشکده
 بفرمود تا¹⁷ نامه زندواست
 رد و هیربرد پیشی غلتان¹⁸ بخاک
 515 بزرگان برو گوهر افشانند
 چو نزدیکتر شد نیایش گرفت
 ازو²⁰ خواست پیروزی و دستگاه
 پرستندگانرا بمخشید چیمز
 یکی خیمه زد پیشی آتشکده
 520 دبیر خردمندرا پیشی خواند²⁴
 یکی نامه فرمود با آفرین
 که ترسند باشید و بیدار بید

1 نعل—Л 2 بازار—K 3 بود—VI 4 جوشن—K 5 واز—K, IV 6 506 и 507 оп. VI—66
 لشکر کشیدن نوشین روان 7 K—رفت 8 IV, VI—تا 9 سه—K 10 IV—доб. заголовок: 11 I—پشت اندر—و آمدن بچنگ قیصر روم
 12 K, I, IV—بشد تیز—همی رفت—13 IV—درآمد—14 I—оп. 15 K, 16 K, I, IV, VI—بواز [براز—IV] اندر آمد—I, IV—پایاده درآمد [بپامد—VI—VI]
 ز دهلیز—I دیدند غلتان بمپیشی—K 18 نهاده برو—K, I, IV, VI 17 [گاهی—K] بزر آزده
 بودند—Л, VI—21 وزو—K, I, IV, VI—20 Б—оп. подробности. 19 Л—کردا کرد—22 K—نشستند—23 I, IV, 24 نویسنده را خواندند—Л 25 بایسته تر راندند—Л 26 مرزداران—VI 27 جهانرا—K 28 VI—б. оп.

بنتازاج بردند یک چند چیز
 ز دشت سواران نیی زهوران
 نه خورشید نوشین روان آفرید
 که کسرا نخواند همی از³ مهران
 فرستاده را هیچ پاسخ نداد
 چو مهر از بر نامه⁷ بنهاد گفت
 فرستاده با او¹⁰ نزد هیچ دم
 پیامد¹² بر شهر ایران چو گرد
 چو بر خواند آن نامه را شهریار
 همه موبدان و ردانرا بخواند
 سه روز اندران¹⁶ بود با رای زن
 چهارم بران راست شد رای شاه
 برآمد ز در ناله¹⁸ گاودم
 500 با آرام²¹ اندر نبودش²² درنگ
 سپه برگرفت و بنه بر نهاده
 یکی گرد بر شد که گفتی سپهر
 گذشت آن ستم بر نگیریم نیز
 برآریم گردد از کران تا¹ کران
 وگر² بستد از چرخ گردان کلید
 همه کام او یابد⁴ اندر جهان⁵
 بتندی⁶ ز کسری نیامدش یاد
 که با تو صلیب⁸ و مسیحست⁹ جفت
 دژم دید پاسخ بیامد¹¹ دژم
 سخنها ی قیصر همه¹³ یاد کرد¹⁴
 بر آشفست با گردش روزگار
 ازان¹⁵ نامه چندی سخنها براند
 چه با پهلوانان لشکر شکن
 که راند¹⁷ سوی جنگ قیصر سپاه
 خروشیدن نای¹⁹ و رویینه خم²⁰
 همی از پی راستی²³ جست²⁴ جنگ²⁵
 ز یزدان نیکی دهش²⁶ کرد یاد
 بدریای قیصر اندر اندود²⁷ چهر

نیاید بهی از—VI نیاید مهی از—I, IV، مادد مرد(!)—Л³ ویا—VI² با—K¹
 آن کنت ملکا فلسط بعبد بل انا اکثر
 منک عددا و عددا و اشرف اصلاو نسما فإن کنت علی عزم اللقاء فاستعد قبل أن اتوغل
 بلادک و اخرب دیارک وإنک إن کنت ذا عقل یهدیک الی مصالحک لم یکن لک نظیر فی جمیل
 K, I, IV,⁶ الملوک ولكنک حرمت سداد الرأی و حسن التدبیر فلسط تصلح للشهریاریة
 چلیپاست—K, I, IV, VI⁹ که با من مسیح—VI مسیح—I, IV⁸ مشک—Л⁷ ز تندی—VI¹⁰
 برو—Л¹³ چو آمد—VI¹² غمی گشت آورد پاسخ—K نیامد—Л, IV, VI¹¹ وی—VI¹⁰
 اندرین—IV¹⁶ وزان—K, I, IV, VI¹⁵ رای زدن کسری با ایرانیان
 K,²¹ زنگ و هندی درای—VI²⁰ کوسی—I, IV پیل—K¹⁹ کره نای—VI¹⁸ آرد—I, IV¹⁷
 خواست—K²⁴ آشتی—IV²³ برسان آتش نبودش—VI نبودی—K²² بآرامش—I, IV
 ز دادار زور—VI²⁶ حدیث شاه کسری با قیصر و حربهای ایشان
 K—دوب. заголовок: 25
 آورد—K²⁷ آفرین

- 470 تو زان مرز یک رش میپیمای پای¹
وگر بگذری زین سخن بگذرم
درد⁴ خداوند دیهیم و زور
نهادند بر نامه بر مهر شاه
چنان چون بمایست چیره زبان
475 فرستاده با⁹ نامه شهریار
برو آفرین کرد و نامه بداد
سخنهایش بشنید و نامه بخواند
ز گفتار کسری سرافراز¹² مرد
نویسنده را خواند¹⁴ و پاسخ نوشت
480 سر خامه¹⁶ چون کرد رنگین¹⁷ بقار¹⁸
نگارنده بر کشیده سپهر
بگیتی یکی را کند تاجور
اگر خود سپهر روان زان¹⁹ تست
بدیوان نگه کن که رومی نژاد
485 تو گر شهرپاری نه من کهترم
چه بایست پذیرفت²³ چندین²⁴ فسوس
بخواهم کنون²⁷ از شما باز و ساو

یک پی میپیمای جای—VI میپیمای جای—K یکسر پرداز جای—¹ Л
(Л, VI — нет рифмы). ² K — بر جا بماندت پای—³ VI — سرگاه—⁴ VI — سپاسی—⁵ K, VI —
داد—⁶ I, K — فرستاده—⁷ Л —
I, IV, VI —
نویسنده خواست—⁸ I, IV, VI —
⁹ Л —
¹⁰ K —
¹¹ VI —
¹² K —
¹³ VI —
¹⁴ I, IV, VI —
¹⁵ Л —
¹⁶ K, I, IV, VI —
¹⁷ I, IV —
¹⁸ K, I, IV, VI —
¹⁹ K, I, IV, VI —
²⁰ K, I, IV, VI —
²¹ Л —
²² K —
²³ I, IV, VI —
²⁴ I —
²⁵ K —
²⁶ K, IV —
²⁷ K —
²⁸ T —

سکندر شنیدی بایران چه کرد * ز ما بود آن شاه آزاد مرد
نهفته نشد تیغ اسکندری * چه سازی بما بر چنین داوری

سپاهی بر^۱از جنگجویان بروم^۲ که گر چند من^۴ شهریار توام^۵ فرستاده‌یی ما^۹ کنون چربگوی مگر خود نیاید ترا زان^{۱۱} گزند نویسنده‌یی خواست از^{۱۳} بارگاه 460 ز نوشین روان شاه فرخ نژاد بنزدیک قیصر سرافراز روم سر نامه کرد آفرین از نخست خداوند گردنده^{۱۸} خورشید و ماه 465 که پیرون شد از راه^{۱۹} گردان سپهر تو گر قیصری^{۲۱} روم را مهتری وگر میش جوئی^{۲۴} ز چنگال گرگ وگر^{۲۶} سوی منذر فرستی سپاه وگر^{۲۸} زیردستی بود^{۲۹} برمنش

که آتش برآرند زان^۳ مرز و بوم برین کینه^۶ بر مایه‌دار^۷ توام^۸ فرستیم با نامه‌یی نزد^{۱۰} اوی بروم و بقیصر تو مارا پسند^{۱۲} بقیصر یکی نامه فرمود شاه^{۱۴} جهانگیر و^{۱۵} زنده کن کی قباد^{۱۶} نگهبان آن^{۱۷} مرز و آباد بوم گرانه‌ایگی جز بیزدان نجست کزویست پیروزی و دستگاه اگر جنگ جوید وگر داد و مهر^{۲۰} مکن بیش^{۲۲} با تازیان داوری^{۲۳} گمانی بود کژ و رنجی بزرگ^{۲۵} نمائم بتو لشکر و تاج و گاه^{۲۷} بشمشیر یابد ز من^{۳۰} سرزنش^{۳۱}

وضمیمه الی المنذر وأمر أن يحشر من أرض العرب جحفلا ب- روم-Л- ۲ پر- IV- ۱
که هر چند من- I, IV, VI- که هر چند بر- K- ۴ ازان- K, I, IV, VI- ۳ يحرق يباشهم بلاد الروم
IV- доб. заго- IV- نوا- I, IV- ۸ نامدار- I, IV, VI- ۷ گوشه- VI- گونه- Л, I, IV- ۶ نوا- I, IV- ۵
ЛОВОК: K- доб. 6.: نامه فرستادن نوشین روان نزد قیصر با لشکر
ز روم و ز رومی م- دار ای- چ- پاک * چه رومی بر من چه یک مشت خاک
I, IV, ۹ و قال له اذا كنت اذا صاحبك و شهر يارك فعلت أن أنتقم لك و اطلب ثاري- B-
از ایران [از ایدر- VI-] فرستم بنزدیک- I, IV, VI- نامه نزدیک- K- ۱۰ فرستاده‌ای را- VI-
VI- 6. оп. بقیصر بود روم مارا پسند- K, I, IV- ۱۲ نیایدت [نیاید- I-] ازان پس- K, I, IV- ۱۱
نامه کسری بنزد قیصر روم- I, VI- نامه کسری بقیصر روم- Л- Доб. заголовки: ۱۴ در- K- ۱۳
I, IV- ۱۹ کردند- IV- دارنده- K- ۱۸ هر- Л- ۱۷ فرخنده با رسم و داد- VI- ۱۶ оп. و- I, IV- ۱۵
K, VI- 6. оп. B- 6. оп. وگر داد جوید وگر داد و مهر- Л- ۲۰ رای
تو دانی کزو رنج- VI- ۲۵ خری- I, IV- ۲۴ یآوری- VI- ۲۳ مگر نیز- VI- ۲۲ قیصر- K, VI- ۲۱
K, I, ۳۰ شود- K, I, IV- ۲۹ اگر- K, I, IV- ۲۸ گنج و شاه- K- ۲۷ اگر- VI- ۲۶ بینی بزرگ
IV- 31 VI- 6. оп. 31 ما-

فرستاده از نزد^۱ نوشیمن روان
بر قیصر آمد پیامش بداد
نداد ایچ پاسخ ورا جز فریب
چنین گفت کز منذر کم خرد^۵
اگر خیره منذر بنالد همی
ور^۹ ای بدو نیک از دشت نیزه وران
زمین آنک بالاست پهنای کنیم^{۱۱}
فرستاده بشنید و^{۱۴} آمد چو گرد
بر آشفست کسری بدستور گفت
من^{۱۷} اورا نمایم که فرمان^{۱۸} کراست
ز پیشستی وز^{۲۰} گردن افراختن
پشیمانی آنگه خورد مرد^{۲۲} مست
بفرمود تا برکشیدند نای
ز درگاه برخاست آوای^{۲۵} کوسی
گزین کرد زان^{۲۶} لشکر نامدار
بمنذر سپرد آن سپاه گران

فرستاده از نزد^۱ نوشیمن روان
بر قیصر آمد پیغامش بداد
نداد ایچ پاسخ ورا جز فریب
چنین گفت کز منذر کم خرد^۵
اگر خیره منذر بنالد همی
ور^۹ ایـدونـک از دشت نیـزه وران
زمین آنک بالاست پهنای کنیم^{۱۱}
فرستاده بشنید و^{۱۴} آمد چو گرد
بر آشفست کسری بدستور گفت
من^{۱۷} اورا نمایم که فرمان^{۱۸} کراست
ز پیشـتی وز^{۲۰} گردن افراختن
پشیمانی آنکه خورد مرد^{۲۲} مست
بفرمود تا برکشیدند نای
ز درگاه برخاست آوای^{۲۵} کوس
گزین کرد زان^{۲۶} لشکر نامدار
بمنذر سپرد آن سپاه گران

بیخورد VI-⁵ زود K-⁴ پرمایه L-³ آب K, I, IV, VI-² پیش K, I, IV, VI-¹
 I-⁸ برید I, IV-⁷ لانقبل من كلام المنذر الجاهل سوى ما یصح B- با روانم نی-L-⁶
 ومتی B- بنالد K, VI- بنالد(!)-L-¹⁰ گر K, I, IV, VI-⁹ بنالد همی-IV بنالد همی(!)
 (в тексте конъектура). نیاید-IV نیاید(!)-I جاوز هو حدّه من بلاده جعلت أرضه كالبحر...
 K, I, IV, VI-¹⁵ K, VI-¹⁴ و-оп. K, VI-¹³ I, IV, VI-¹² I, IV, VI-¹¹ کنم
 K-¹⁷ فرستادن کسری منذر را بچنگ قیصر: VI-¹⁶ доб. заголовок: VI-¹⁶ سخنها شنیده-
 امروز خورد K-²² بدین K-²¹ ز بيشی و از-²⁰ K, I, IV-¹⁹ فرمان K-¹⁸ پیمان K-
 دهر سو سپاه VI- بجای K, I, IV-²⁴ شب K, I, IV-²³ افزون خورد ز آنک I, IV-²² آنک
 ثلاثین الف B- صد I, IV, VI-²⁷ I, IV, VI-²⁶ K, I, IV, VI-²⁵ آواز K, I, IV, VI-²⁴ اندر آمد ز جای

ز روم و ز قیصر همی^۲ کرد یاد
نگهدار^۳ پشت^۴ دلیران قویی
بدشت سواران سواری کنند
سزد کو^۵ سرافراز و مهتر^۶ بود
نمیند ز^۷ ما نیز فریادخواه
بیابند^۹ جوشن نیاید^{۱۰} بکار^{۱۱}
که قیصر همی بر فراز کلاه
که گفتار ایشان^{۱۳} بداند^{۱۴} شنید
میاسای هیچ اندر آباد^{۱۶} بوم^{۱۷}
ز رای تو مغز تو کیفر برد
کنامش^{۲۰} کند گور و هم آب شور^{۲۱}
که اورا نشست از بر هر کسست
چو پیدا کنی مرز جویی رواست^{۲۴}
بگیتی سرافراز و^{۲۶} مهتر منم
نمانم که بالای بدو^{۲۷} بر وزد
یکی در نهان خویشتن را بمین^{۳۱}
در گاو تا پشت^{۳۳} ماهی مراست
ترا تیغ پولاد گردد چو موم^{۳۴}

جهان‌دیدۀ¹ منذر زبان برگ‌شاه
 بدو گفت اگر شاه ایران تویی
 چرا رومیان شهر یاری کنند
 اگر شاه بر تخت قیصر بود
 چو دستور باشد گرانمایه شاه
 سواران دشتی چو رومی⁸ سوار
 ز گفتار منذر بر آشفت شاه
 ز لشکر زبان‌آوری¹² برگزید
 بدو گفت ز¹⁵ ایدر برو تا بروم
 بقیصر بگو گر¹⁸ نداری خرد
 اگر شیر جنگی بتازد¹⁹ بگور
 ز منذر تو گر²² داد یابی²³ بسست
 چپ خویش پیدا کن از دست راست
 چو بخشنده²⁵ بوم و کشور منم
 همه آن کنم کار کز من سزد
 تو²⁸ با تازیان دست یازی²⁹ بکین³⁰
 و دیگر که آن³² پادشاهی مراست
 اگر من سپاهی فرستم بروم

گر-⁵ I, IV, VI- دشت-⁴ K, I, IV- نگهبان-³ K- بسی-² I, VI- جهاندار-¹ K-
رومی چو دشتی-⁸ I, IV- چو-⁷ I, IV- سرافراز بی-سر-⁶ I, IV, VI- سرافرازی او سر-⁶ K-
Доб. заголовки:¹¹ نیابد-¹⁰ K, I, VI- (!) نماید-⁹ I- چو یابند-⁹ K-
پیغام کسری بنزد قیصر و پاسخ دادن قیصر کسری را-⁴ IV- پیغام کسری بنزد قیصر-¹ I-
VI-¹⁶ از-¹⁵ I, IV, VI- تواند-¹⁴ IV- قیصر-¹³ I, IV, VI- رومی-¹³ K- زبان آوران-¹² VI-
Л, K, I, VI-²⁰ نیارد-¹⁹ IV- بپازد-¹⁸ I, IV-¹⁷ K- 66. 430 и 431 оп. اندرین مرز و
شیر در دشت شور-²¹ VI- شیر در آب شور-²¹ I, IV- شیر در دشت گور-²¹ Л- کبابش
K, IV, VI-²⁷ و-²⁶ VI-²⁵ K-²⁴ VI- تراست-²³ K- چو تو باز مانی-²² I-
I, IV-³¹ کنون-³⁰ I, IV-²⁹ K-²⁸ IV, VI- که-²⁸ IV, VI- پرو
IV-³⁴ IV-³³ K, I, IV, VI-³² VI-³¹ I, IV-³⁰ I, IV, VI-²⁹ K-²⁸ IV, VI-²⁷ K, IV, VI-²⁶ VI-²⁵ K-²⁴ VI-²³ K-²² I-²¹ Л-²⁰ Л, K, I, VI-¹⁹ I, VI-¹⁸ I, IV-¹⁷ K- 66. 430 и 431 оп. اندرین مرز و
(без рифмы).³² VI-³¹ I, IV-³⁰ I, IV, VI-²⁹ K-²⁸ IV, VI-²⁷ K, IV, VI-²⁶ VI-²⁵ K-²⁴ VI-²³ K-²² I-²¹ Л-²⁰ Л, K, I, VI-¹⁹ I, VI-¹⁸ I, IV-¹⁷ K- 66. 430 и 431 оп. اندرین مرز و
IV-³⁴ IV-³³ K, I, IV, VI-³² VI-³¹ I, IV-³⁰ I, IV, VI-²⁹ K-²⁸ IV, VI-²⁷ K, IV, VI-²⁶ VI-²⁵ K-²⁴ VI-²³ K-²² I-²¹ Л-²⁰ Л, K, I, VI-¹⁹ I, VI-¹⁸ I, IV-¹⁷ K- 66. 430 и 431 оп. اندرین مرز و

- زنان از پس و کودی خرد پیش
دریده بر و خاکسار آمدند
همه دستها بسته و خسته تن
مگر³ شاه گردد ز ما خوشمنش
ببریم سرها ز تنها بدست
چو بیند بریده یکی توده سر
وزان گونه آواز بشنید شاه⁵
گذشته شد اندر دل او نهان
کزان پس نگیرد یکی⁸ راه بد
چو بایسته شد کار لشکر براند
شمار و کران سپهرا ندید¹¹
پدید آمد از دور¹² نیمزهران
که در¹⁴ لشکر گشن بد¹⁵ پای مزد
چنین گفت کاین¹⁷ مندرست¹⁸ از عرب
ببوسد همی خاک درگاه¹⁹
چنان دان که این خانه ما وراست²⁰
برفت و شنیده همه²² کرد یاد
برخساره خاک زمین را برفت
همه مهتران برگشادند راه
ز دیدار او روشنایی فزود
- ببستند یکسر همه دست خویش
خروشان بر شهریار آمدند
شدند اندران بارگاه¹ انجمن
که ما باز گشتیم زین² بدکنش
اگر شاه را دل ز گیلان بخست
دل شاه خشنود گردد مگر
چو چندان⁴ خروش آمد از بارگاه
بر ایشان ببخشد شاه جهان
نوا خواست⁶ از گیل و دیلم دو⁷ صد
یکی پهلوان نزد ایشان بماند⁹
ز گیلان براه مداین کشید¹⁰
برهبر یکی لشکر بی کران
سواری پیامد¹³ بکردار گرد
پیاده شد از اسب¹⁶ و بگشاد لب
پیامد که بیند مگر شاه را
شهنشاه گفتا گر آید رواست
فرستاده آمد زمین بوسی²¹ داد
چو بشنید منذر که خسرو چه گفت
همانگه پیامد²³ بنزدیک شاه
بپرسید زو²⁴ شاه و شادی نمود

VI-⁵ زنان- I, IV-⁴ اگر- K-³ ازین I- ازان- K, IV, VI-² بارگه- VI-¹

چو زن گونه آواز بشنید شاه * خداوند دیهیم و تخت و کلاه
وقلد تلک- B- بماند(!)- JI, VI-⁹ نسازند کسی- VI- کسی- I, IV-⁸ چو- I-⁷ بیاورد- K-⁶
پدید- K, IV-¹¹ رسید- VI-¹⁰ الملاد پهلوانا من قواده و انصرف عایدا الی المدائن
VI-¹⁵ بران- VI- بدان- IV- کزان- K, I-¹⁴ سوار و پیاده- VI-¹³ دشت- K, VI-¹²
مهترست- VI-¹⁸ این- I, IV, VI- کو- K-¹⁷ یکی شد بر شاه- VI-¹⁶ متر (метр нарушен).
بوسه- VI-²¹ آن خانه او مراست- VI-²⁰ 66. 416-419 оп.; B- содержит эти 66. K, I, IV-¹⁹
از- K, I, IV, VI-²⁴ چو منذر- K, I, IV-²³ برو- VI-²²

- 385 که از کوچگاه هر¹ یابید خرد² و گنبر⁵ انجامین باشد از⁶ اندکی چو آگاه شد لشکر از خشم شاه از ایشان فراوان و اندک نماید سراسر بشمشیر بگذاشتند
- 390 بمبود¹² ایمن از رنج شاه جهان چنان بد¹³ که بر کوه ایشان گله شیان هم¹⁴ نمودی پیس¹⁵ گوسفند همه رختها¹⁶ خوار بگذاشتند و¹⁹ آنجایکه سوی گیلان²⁰ کشید
- 395 ز دریا سپه بود تا تیغ کوه پیراکنده²³ بر گرد گیلان سپاه چنین گفت کاید ز خرد و بزرگ چنان شد²⁷ ز کشته²⁸ همه کوه و دشت²⁹ ز پس کشتن و غارت و سوختن
- 400 ز کشته بهر سویکی توده بود³³ ز گیلان هر آنکس که جنگی بدند
- و گنبر تیغ دارند³ مردان گرد⁴ نیاید⁷ که یابید رهایی یکی سوار و پیاده بیستند راه⁸ زن و مرد⁹ جنگی و کودکی نماید ستم کردن و رنج¹⁰ برداشتند¹¹ بلوچی نماید آشکار و نهان بدی بننگه نهان و کرده یله بهامون و بر تیغ کوه بلند¹⁷ درو¹⁷ کوه را خانه پنداشتند¹⁸ چو²¹ رنج آمد از گیل و دیلم پدید²² هوا پر درفش و زمین پر گروه بشد²⁴ روشنایی ز خورشید و ماه²⁵ نباید که نماید یکی میش²⁶ و گبرگ که خون در³⁰ همه روی کشور³¹ بگشت³² خروش آمد و ناله³ مرد و زن گیاهها بمغز سر آلوده بود³⁴ هشیوار و با رای و سنگی بدند

مرد—K, I—² که از گرجیان هرچ—I که از کوچگاه هرچه—K کودکان هر¹—L
 —K, VI—³ گر از کوچیان یک ممانید خورد—VI که از لوچیان هر چه باشند مرد—IV
 نیاید—VI—⁷ و—K ز—L—⁶ اگر—I, IV, VI—⁵ تیغداران و گرد نبرد—IV—⁴ I, IV—⁴ تیغداران و
 پنداشتند—IV—¹¹ جور—VI لوچ—IV کوچ(!)—I—¹⁰ K, I—⁹ و IV—⁹ доб. و B—оп. подробности.
 رنجها—I, IV—¹⁶ رخنه(؟)—L—¹⁶ بر—VI—¹⁵ شبانی—I, IV, VI—¹⁴ شد—K—¹³ نبود—IV—¹² I, IV—¹²
 رفتن—K آمدن گیلان بزنها کسری—L—¹⁸ Доб. заголовки: L—¹⁷ رگ—L—¹⁷ B—оп. подробности.
 از کوه—VI—²² پدید—K—²² چه—K—²¹ ایران—VI—²⁰ از—K—¹⁹ شاه کسری بزمین گیلان
 I, ²⁶ K—б. переставлен со след. б. ²⁵ K—²⁵ که شد—I, IV, VI—²⁴ پراکند—K, VI—²³ دیلم پدید
 از خون—I, IV—³⁰ بوم و رُست—I, IV—²⁹ کشتن—K—²⁸ بد—L—²⁷ پی شیر—VI, IV—²⁷
 K—³³ بشست—I, IV—³³ که از خون همه دشتهها سرخ گشت—K—³² کوژ(?)—VI—³¹ در خون—VI—³¹
 گشت—K—³⁴ I, IV—66. 400 и 401 оп. گشت—K—³⁴

- 370 بن‌راه اندر¹ آگاهی آمد بشاه
 ز بس کشتن و غارت و تاختن⁴
 ز گیلان⁶ قباهی فزونست ازین
 دل شاه نوشین روان شد غمی
 بایرانین گفت الانان و هند
 بستند نباشیم با شهر خویش
 375 بدو گفت گوینده کای¹⁰ شهریار
 همان مرز¹³ تا بود با رنج بود
 ز کار بلوچ ارجمند اردشیر
 نبد¹⁶ سودمندی بافسون و رنگ
 اگر چند بد²⁰ این²¹ سخن ناگزیر
 380 ز گفتار دهقان برآشفست شاه
 چو آمد بنزدیک آن مرز و کوه²⁵
 برآنگونه²⁷ گرداندرآمد سپاه
 همه دامن کوه تا روی شخ³⁰
 منادی گری گرد لشکر بگشت
 که کشت از بلوچی² جهانی سیاه³
 زمین را بآب اندرانداختن⁵
 ز نفرین پراگنده شد⁷ آفرین
 برآمیخت اندوه با خرمی
 شد از بیم شمشیر ما چون پرند⁸
 همی شیر جوییم پیچان⁹ ز میش
 بپالیز گل نیست بی زخم¹¹ خار¹²
 ز بهر پراگندن گنج بود
 بکوشید¹⁴ با کاردانان پیر¹⁵
 نه از بند وز¹⁷ رنج و¹⁸ پیکار و جنگ¹⁹
 بپوشید بر خویشتن اردشیر²²
 بسوی²³ بلوچ اندرآمد ز راه²⁴
 بگردید گرد اندرشی با گروه²⁶
 که بستند ز²⁸ انبوه بر بلاد²⁹ راه
 سپه بود برسان مور و ملخ
 خروش آمد از غار وز کوه³¹ و دشت

اسپوختن—K⁵ سوختن—K⁴ قباہ—I, IV³ بلودر(?)—K² همی رفت و—K, I, VI¹
 IV—بی‌جان—I و پیچان—K⁹ بی‌گزند—VI⁸ گشت—K, I, IV, VI⁷ به گیلان—VI⁶
 VI—¹⁴ گنج—Л¹³ خوار—VI¹² رنج—I, IV رنج و—K, VI¹¹ ای—K, I, IV¹⁰ بیمان(!)
 وکان قد بلغه أنه كثر العبث والفساد: содержание этого эпизода даёт так: Б—¹⁵ بپیچید
 داستان: доб. заголовок: IV—من اهل کرفجان من بلاد الجبل فاستعظم ذلك لكونها سرّة ممالک
 بند و رنج و نه—I, IV¹⁸ واز—K¹⁷ بتو—K—بید—Л¹⁶ کسری انوشروان با بلوچان
 :б. доб. I—²² آن—K²¹ بود—K, IV, VI²⁰ سنگ—VI¹⁹ بند و رنج و به(!)—VI
 بکوشید با کاردانان پیر * ازان پس که بد جنگ را ناگزیر
 VI—²⁶ Б—оп. подробности. بر ز کوه—K, I, IV, VI²⁵ براه—Л, K²⁴ ز سوی—K, Л²³
 بر مبار و بر—I, IV²⁹ از—K²⁸ بران [بدان—I] کوه—I, IV, VI پراکنده—Л²⁷ بارکوه(!)
 باریک و شخ—IV همه جای آن کوه نورد و شخ—K³⁰ بستند بر مور و بر پشه—VI مور
 ستوه آمد از کوه وز غار—VI و هامون—IV و از کوه—K³¹

- 350 بزرگان آن مرز و کنداوران¹ همه جامه و برده³ و سیم و زر از⁵ ایشان هر آن کسی که پیران بدند همه پیشی نوشین روان آمدند چو پیشی سرای پرده⁴ شهریار خروشان و غلتان بخاک اندرون خرد چون بود با دلاور⁷ برآز بر ایشان⁸ بمخشود بیدار شاه بفرمود تا⁹ هرچ ویران شد دست یکی شارسستانی برآرند¹¹ زود یکی باره ای گردش اندر¹⁴ بلند بگفتند با نامور شهریار برآریم ازین¹⁸ سان که فرمود شاه وز آن جایگه شاه لشکر براند بفرمان همه پیش او²² آمدند ز دریای هندوستان تا دو میل بزرگان همه پیش²⁴ شاه آمدند بپرسید کسری و بنواختشان بدل²⁸ شاد²⁷ برگشت ز²⁸ آنجایگاه
- 355 گرفتند با باز و ساو گران² گرانمایه اسبان پسیار مر⁴ سخن گوی و دانش پذیران بدند ز کار گذشته نوان آمدند رسیدند با هدیه و با نثار همه دیده پر خاک⁶ و دل پر ز خون بشرم و بیپوزش نیاید نیاز بمخشید یکسر گذشته گناه کنام¹⁰ پلنگان و شیران شد دست بدو¹² اندرون جای کشت و درود¹³ بدان تا ز دشمن نیابد¹⁵ گزند¹⁶ که ما بندگانیم با¹⁷ گوشوار یکی باره و¹⁹ نامور جایگاه²⁰ بهندوستان رفت و²¹ چندی بماند بجان هر کسی²³ چاره جو آمدند درم بود با هدیه و اسب و پیل زدوده دل و نیکیخواه آمدند براندازه بر پایگه ساختشان²⁵ جهانی پر از اسب و²⁹ پیل و سپاه
- 360
- 365

и доб. б.: ز نوشین روان داستانها زدند-K² گرد آمدند-K¹

سپاهی و شهری زهر سو سران * گرفتند با ساو و باز گران
 همان برده و برده-IV همان برده و جامه-K³, I, IV, وز-K⁶, I, IV, VI-б. оп.⁴ همان پیران بدند-K¹¹ که نام-VI¹⁰ پس-I, IV, VI⁹ بدیشان-I⁸ با دل خود-VI⁷ آب-VI⁷
 بدو اندرون سبزه و کشتمند-VI¹⁶ نیابد فرود-VI¹³ بدوی-I¹² کرد آنرا-VI¹⁴ بدان تا که دشمن نیابد فرود-VI¹³ بدوی-I¹²
 ازان-IV, VI¹⁸ ابا-K¹⁷ بدو اندرون سبزه و کشتمند-VI¹⁶ نیابد
 رفتن شاه کسری بزمین هندوستان: доб. заголовок-K²⁰ باره بر-VI²⁰ رفتن کسری بچنگ بلوچ: доб. заголовок-VI²⁵ بنزدیک-VI²⁴ بجان و بدل-K²³ اوی
 بیاراست-VI برآراست-IV, VI²⁹ از-K, I, IV, VI²⁸ دگر شاه-VI²⁷ دلی-K, I, IV²⁶

بدو گفت شبگیر ز ایدر¹ بپوی
 شنیدم⁴ ز گفتار کارآگهان
 که گفتید⁷ مارا ز کسری⁸ چه بای
 بیابان فراخست و کوهش⁹ بلند
 همه¹¹ جنگجویان بیگانه‌ایم 340
 کنون ما بنزد شما¹⁴ آمدیم
 درو غار¹⁶ جای کمین¹⁷ شماست
 فرستاده آمد بگفت این²⁰ سخن
 سپاه الانی شدند انجمن
 سپاهی که شان تاختن پیشه بود 345
 از²³ ایشان بدی شهر ایران بیم
 زن و مرد با کودک و چارپای
 فرستاده²⁵ پیغام شاه جهان
 رخ نامداران ازان تیره گشت
 بدین مرزبانان لشکر² بگوی³
 سخن هرچ⁵ رفت آشکار و نهان⁶
 چه ایران بر ما چه یک مشت خاک
 سپاه از در¹⁰ تیر و گرز و کمند
 سپاه و سپهبد نه زین¹² خانه‌ایم¹³
 سراپرده و گاه و خیمه زدیم¹⁵
 برو بوم و کوه¹⁸ و زمین¹⁹ شماست
 که سالار ایران چه افکنند بن
 بزرگان فرزانه و²¹ رای زن
 وز آزادمردی²² کم اندیشه بود
 نمادی بکس جامه و زر و سیم
 بهامون رسیدی²⁴ نمادی بجای
 بدیشان بگفت آشکار و نهان²⁶
 دل از نام²⁷ نوشین روان خیره گشت

آنچه—VI⁵ شنیده—K⁴ 6. переставлен со след. б. K—³ کشور—VI² ازمین در—K¹
 کوشش—K⁹ گیتی—IV⁸ گفتند—K, IV—گفتمند(!)—L⁷ K—⁶ обратный порядок мисра.
 بدین—VI¹² چه ما—VI¹¹ بر—K¹⁰ I—¹³ б. стоит после б. 342; VI—¹³ доб.:
 زبدهای کرده پیشیمان شوید * همه رای مارا بفرومان شوید
 رسولی طلب کرد با آفرین * که باشد کم آزار و پاکیزه‌دین
 L, K, VI—¹⁴ порядок бб.: 338, 341, 339, 342, 340, 343, 344, 345; VI—¹⁵ سرپرده و خیمه‌ها را زدیم—¹⁴ VI—¹⁴ دشمنان—
 و جای—IV¹⁹ گاه—L¹⁸ درو غار و کوه و زمین—IV¹⁷ (درو دشت
 VI—²¹ و راه گردی—IV که ز آزار و مردی—L²² فرزانه—IV²¹ آن—K, I, VI²⁰ نشین
 فرستاد—K²⁵ بتندی—K رسیدن—L²⁴ وز—K, I, IV, VI²³ آزار مردی
 348—349 VI—²⁶ 66. 348—349
 دل‌رام—L²⁷ 353. ²⁷ б. стоят после б.

- 320 ز شاه‌آهتی وز¹ روی² فرزانگی
نخوانند⁴ بر ما کسی آفرین
بدستور فرمود کز هند و روم⁷
ز هر¹⁰ کشوری مردم بیش بین¹¹
یکی پاره از آب برکش بلند
325 بسنگ و بگچ باید از قعر¹⁵ آب
هر آنکه¹⁷ که سازیم زین گونه¹⁸ بند
نباید که آید یکی²⁰ زین برنج
کشاورز و دهقان و مرد²³ نژاد
یکی پیر²⁶ موبد بران²⁷ کار کرد
330 دری برنهادند ز²⁸ آهن بزرگ
همه روی کشور نگهبان نشاند
ز دریا براه الانان²⁹ کشید
بآزادگان گفت ننگست این³³
نشاید³⁴ که باشییم همداستان
335 ز لشکر فرستاده‌ای برگزید
- نشايد چنين هم ز مردانگی³
چو⁵ ويران بود⁶ بوم ايران زمين
كجا⁸ نام باشد بآباد⁹ بوم
كه استاد بينی¹² برين برگزين
برش¹³ پهن و بالاي او ده كمند¹⁴
برآورده¹⁶ تا چشمه آفتاب
ز دشمن بايران نيآيد¹⁹ گزند
بده هرچ خواهند²¹ و²² بگشاي گنج
نيآيد²⁴ كه آزار يابد ز داد²⁵
بيابان همه پيش ديوار كرد
رمة يكسر ايمن شد از بيم گرگ
چو ايمن شد از دشت لشكر براند
يكی مرز ويران³⁰ و³¹ بيكار ديد³²
كه ويران بود بوم ايران زمين
كه دشمن زند زين نشان داستان³⁵
سغن‌گوی و دانا چنان³⁶ چون سزید

ز دیوانگی—IV چو دیوانگی—Л³ ز شاه‌ی و از رای و—I, IV² شاه‌ی و از—K, VI¹
من الروم و الهند—B مرز روم—Л⁷ کند—VI شود—K⁶ که—I, IV, VI⁵ نخوانند—IV⁴
یابی—K, I, IV, VI¹² ژرف بین—K, I, IV, VI¹¹ پیر—K¹⁰ به‌آباد—I⁹ کرا—VI⁸
برآورد—IV¹⁶ ماند از روی—VI¹⁵ ب. оп.; B—оп. подробности. VI¹⁴ تفتش—I پنش—K, IV¹³
VI¹⁹ که زین [کزین—VI] گونه سازیم—I, IV, VI ازین گونه—K¹⁸ همانا—K, I, IV, VI¹⁷
مردم—K, VI²³ و—IV²² خواهی—Л²¹ باشد کسی—K, I, IV, VI²⁰ نباید بایران
آلان—IV²⁹ از—K, I, IV, VI²⁸ بدان—I, IV²⁷ نیز—K²⁶ باد—I, IV, VI²⁵ نیابد—VI²⁴
I, IV—³⁴ ازین—K, I, IV, VI³³ بیکار ویران بدید—K³² و—I, IV, VI³¹ پیران—VI³⁰
نیابد³⁵ K—доб.:
نمانم که ویران بود مرز ما * همی کشور و بوم بازار ما
چو خورشید برزد سر از باختر * برآورد رخشنده زرین سپر
داننده‌ای—VI³⁶

- 305 نماند ز¹ بسپار و اندک بجای
گزندی که آید بایران² سپاه
بسی پیش ازین کوشش و رزم⁴ بود
کنون چون ز دهقان⁶ و آزادگان⁷
نکاهد⁹ همی رنج کافزایشست¹⁰
- 310 نباشد بگیتی چنین جای شهر¹²
همان آفریدون¹⁶ یزدان پرست
اگر شاه بیند بهرای بلند
سرشک¹⁹ از دو دیده ببارد شاه
بدستور گفت آن زمان شهریار
نشاید کزین پس چویم²² و چریم
- 315 جهاندار نپسندد از ما ستم
چنین کوه و این²⁵ دشتهای فراع
پر از گاو²⁷ نخچیر و آب روان
نمانیم کین بوم ویران کنند³⁰
- ز پیرنیده و مردم و چارپای
ز کشور بکشور جزین نیست راه³
گذر ترکرا راه خسوارزم بود⁵
برین کنون بوم و بر پارسازادگان⁸
بمابر کنون جای بغشایشست¹¹
گر¹³ از داد تو ما بیابیم¹⁴ بهر¹⁵
بنمید بر سوی ما نیازید دست¹⁷
بمابر کند راه دشمن بیند¹⁸
چو بشنید گفتار²⁰ فریادخواه
که پیشی آمد این کار دشوار²¹ خوار
وگر²³ تاجرا خویشتن پروریم
که باشیم شادان²⁴ و دهقان دژم
همه از در باغ و میدان²⁶ و کاخ
ز دیدن²⁸ همی خیره²⁹ گردد روان
همی³¹ غارت از³² شهر ایران کنند³³

نماند VI- I, IV- نماندیم L-¹ 2 VI- (!) بایوان 3 B- содержание последних
لکنا لانتجاسر آن نمینی هاهنا بناء لکثرة رکضاتهم و فتکاتهم الی
نواحینا وشنهم الغارات علی دوابنا و مواشینا و لا طریق لهم الیوم من توران الی ایران
VI- ز ترکان K-⁶ که با ترکمان راه آهنگ بود VI-⁵ جنگ VI-⁴ سوی هذا البلاد
برون آوری [آورد VI] سر بود رایگان K, I, IV, VI-⁸ بازارگان I, IV, VI-⁷ چونکه دهقان
فقد أصبحنا B-¹¹ خورد و افزایشست VI-¹⁰ بکاهد K, IV, VI- (!) L-⁹ B-⁶ ب. оп.
L-¹⁴ که L-¹³ جای و شهر VI-¹² فی محل الرحمة لما ینالنا من معرفتهم و عادیتهم
برین همیشه بر ساخت L-¹⁷ چرا کافریدون VI-¹⁶ K, I, IV, B-⁶⁶ 310-312 оп.¹⁵ نیابیم
VI-³ ب. : VI-³ ب. : VI-³ ب. :
اگر داد باشد ز تو نزد ما * بیابیم شادان درین مرز ما (!)
K-²² آن راه دشوار و VI-²¹ دشوار I, IV, VI-²⁰ فریاد VI-¹⁹ شکر VI-¹⁸ B-⁶ оп.
همه از باغ و میدان و ایوان K-²⁶ واز K-²⁵ ما شاد VI-²⁴ همان K-²³ چمید
شود K-³⁰ همه شاد K-²⁹ ز دیده K, IV-²⁸ و K, IV-²⁷ ایوان IV-²⁶ (метр нарушен);
شود K-³³ از K, VI-³² همه K, IV-³¹

سپهرا بآیین ساسان کشید
سراپرده و خیمهها زد¹ بدشت
منادی گری پیش کردی بپای
که دارد گزندی ز ما در نهان
مدارید ز اندیشه³ دل⁴ نابکار⁵
همی تاج و تخت بزرگان کشید
هنر باید از شاه و رای و نژاد⁸
بهنگام آواز⁹ بلبل شدند
دل شاه ایران پراندیشه بود
یکی تازی¹¹ برنشسته سمند
گل و سنبل و آب و نخچیر دید
جهاندار و پیروز و پروردگار¹⁶
گشاینده و هم¹⁶ نماینده راه¹⁷
که از آسمان نیست پیدای زمی
روانرا بدوزخ فرستد همی
بدین بیشه¹⁸ بر ساخت جای نشست¹⁹
گر²¹ ایدر ز ترکان نبودی گذر
دل ما ز رامش نبودی تهی²³
ز بس کشتن و غارت²⁴ و تاختن

تن آسان بسوی خراسان کشید
بهر روز آباد کو برگذشت
چو برخاستی ناله کز نای
که ای زیردستان شاه جهان
مخسبید نایمن² از شهریار
ازین گونه لشکر بزرگان کشید
چنان دان⁸ که کمی نباشد⁷ ز داد
ز گزرگان بساری و آمل شدند
در و دشت یکسر همه¹⁰ پیشه بود
ز هامون بکوهی برآمد بلند
سر¹² کوه و آن بیشهها¹³ بنگرید
چنین گفت کای روشن¹⁴ کردگار
تویی آفریننده هور و ماه
جهان آفریدی بدین خرمی
کسی کو جز از تو پرستد همی
ازیرا فریدون یزدان پرست
بدو گفت گوینده کای²⁰ دادگر
ازین مایه هور جا بدین²² فرهی
نیاریم گردن برافراختن

290

295

300

از اندیشه I, IV—اندیشه³ K, VI—بخسبید تا ایمن² K—خیمهرا زد—I, IV—بد¹ J—
VI—⁸ نیاید—K, I, IV, VI—⁷ به—VI—⁶ بزار—K, I, IV—⁵ دل—VI—⁴ جانرا—I, IV—
б. переставлен с предыдущим б. آوای—I, IV—⁹ ل—T, T—تازی¹¹ I, IV—¹⁰ پراز—
VI—¹⁵ داور—K—¹⁴ سر کوه شد سرسبز—K—¹³ سوی—I, IV—¹² پارگی—VI—¹¹ باره—K—
فرکب فرسا عربیا و سعد: содержание последних трёх бейтов даёт так: پیروز به روزگار
الی جبل هناک فنظر من أعلی الجبل الی میاهها و أنوارها... فأتعجبه ذلک و ذکر الله تعالی
جای و نشست—J—¹⁹ هذا المكان—B—برین کوه—K, I, IV—¹⁸ VI—¹⁷ ب. VI—¹⁶ هم—J—
VI—²² I, IV—این—²¹ ب—کز—K—ای—I, IV—گوینده—K—²⁰ VI—¹⁶ ب. VI—
غارت و کشتن—K, VI—²⁴ K—²³ ب. K—²³ نامور ده بدین

ز باران هوا بر زمین¹ لاله کشت²
 چو خورشید شد باغ⁴ و چون ماه⁵ راغ
 که شد روی⁶ ایران چو رومی⁷ پرنده
 بداد و بلشکر⁸ بیاراست شاه
 بگیتی مگر¹⁰ نامور شهریار
 همه گیتی افروز با نام و ننگ
 ز نوشین روان¹³ رایشان¹⁴ تیره گشت
 همه شاهرا خواندند آفرین
 سبک شد بدل با ساو او¹⁵
 بسی بدره¹⁶ و بردها¹⁷ خواستند
 فرستادگان برگرفتند راه
 چه¹⁸ با ساو و باژ¹⁹ مهان آمدند
 ز بس برده و بدره و بارخواه²¹
 همی رفت با شاه ایران بمهر²²
 کزان مرز لغتی بجنبد ز جای
 گشاده کند رازهای²³ نهان
 همی ماه و خورشید زو²⁵ خیره ماند
 کمرهای زرین و زرین سپر
 همان در خوشاب و گوهر نماند

جهان شد بکردار خرم بهشت
 درو دشت و³ پالیز شد چون چراغ
 پس آگاهی آمد بروم و بهند
 زمین را بکردار تابنده ماه⁸ 270
 کسی آن سپهر را نداند شمار
 همه¹¹ با دل¹² شاد و با ساز جنگ
 دل شاه هر کشوری خیره گشت
 فرستاده آمد ز هند و ز چین
 ندیدند با خویشتن تاو او¹⁵ 275
 همه کهتری را بیاراستند
 بزیرین عمود و بزیرین کلاه
 بدرگاه شاه جهان آمدند
 بهشتی بد²⁰ آراسته بارگاه
 برین نیز بگذشت چندی سپهر 280
 خردمند کسری چنان کرد رای
 بگردد یکی گرد خرم جهان
 بزد کوس و²⁴ جای لشکر براند
 ز بس پیکر و لشکر و²⁶ سیم و زر
 تو گیتی بکان اندرون زر نماند 285

دشت VI-⁴ I-³ و-³ K-² 6. op. همی ابر در بوستان [نیستان VI-¹ I, IV, VI-
 K, VI-⁹ چنان لشکری هم ندیدست ماه K-⁸ چینی K-⁷ بوم K-⁶ باغ I, IV-⁵
 (нарушен метр). روان K-¹³ op. دلی I, IV-¹² همی VI-¹¹ که دارد چنان K-¹⁰ بخوبی
 K-¹⁶ J-¹⁶ اوای K, IV-¹⁵ ز نوشین روانی روان VI-¹⁴ I, IV-¹⁴ برده
 شد I, IV, VI-²⁰ K, I, IV, VI-²⁰ باژ و ساو K-¹⁹ چو K, I, IV-¹⁸ برده و بدرهها I-¹⁷ همی بدره
 عمارت کردن کسری J-²² Доб. заголовки: J-²² بدره باژخواه VI-²¹ بدره و باژخواه I, IV-²¹
 [گفتار اندر IV-] برگشتن کسری گرد I, IV- رفتن شاه کسری بخراسان K- ولایت هارا
 K, ²⁵ واز-²⁴ K, IV-²⁴ کارهای I, IV, VI-²³ گردیدن کسری گرد اطراف VI- پادشاهی خویش
 گوهر VI- پیکر لشکر از-²⁶ I, IV-²⁶ ازو-²⁶ I, IV, VI-

همو^۱ دست گیرد بهر دو سرای
گشادست بر هر کس این بارگاه^۲
ز گفتار بسته مدارید لب
گر آهسته باشیم با رایزن
بر ما^۳ شمارا گشادست راه^۴
ازین بارگه کس مگردید^۵ باز^۶
مگر آرزوها همه یافته^۷
که رنج ستم دیده گان^۸ بگسلم
گر از لشکر و پیشکاران من
که از درد او بر من آید گزند
بپرسد ز من کردگار جهان^۹
که موید بدیوان ما رانده است
مخسبید زین^{۱۰} پس ز من دل^{۱۱} ببیم
بجوشید تابنده^{۱۲} روی زمین
همه ساله با تخت^{۱۳} شاهنشاهی
مه^{۱۴} این نامور خسروانی کلاه
چو باغ ارم گشت روی زمی
ز^{۱۵} ابر اندر آمد بهنگام نم

که دارندۀ اویست و همنمائی
 250 مترسید هرگز² ز تخت و کلاه
 هرآن کس که آید بروز و شب
 اگر می‌گساریم با انجمن
 بچوگان و بر دشت⁴ نخچیرگاه
 بخواب و بیداری و رنج⁷ و ناز
 255 مخسید¹⁰ یک تن ز من¹¹ تافته
 بدان گه شود شاد و روشن دلم
 مبادا که از کارداران من
 نخسبد کسی¹⁴ با دلی دردمند
 سخنها اگر چه بود¹⁵ در نهان
 260 ز باژ و خراج آن¹⁷ کجا مانده‌است
 نخواهند نیز¹⁸ از شما ز و سیم
 برآمد ز ایوان یکی²¹ آفرین
 که نوشین روان باد با فرهی
 مبادا ز تو تخت پردخت²⁴ و گاه
 265 برفتند با شادی و خرمی
 ز گیتی ندیدی²⁶ کسی را درم²⁷

1 I, IV— که او— 2 K, I, IV, VI— مباشید ترسان— 3 I, IV— راه— 4 I, IV, VI— بیداری— 5 K— من— 6 I, IV— بارگاه— 7 I— گشادست بر هر کس این بارگاه— 8 I, IV, VI— دشت و به— 9 I, IV, VI— درج— 10 I, IV, VI— مگر دید— 11 I, IV, VI— ما— 12 I, IV, VI— K— 13 I, IV, VI— ستم دیدۀ— 14 I, IV, VI— L— مگرید— 15 I, IV, VI— L— ستم دیدۀ— 16 I, IV, VI— K— 17 I, IV, VI— L— متر (метр) هر— 18 I, IV, VI— K— 19 I, IV, VI— L— ستم دیدۀ— 20 I, IV, VI— K— 21 I, IV, VI— K— 22 I, IV, VI— K— 23 I, IV, VI— K— 24 I, IV, VI— K— 25 I, IV, VI— L— 26 I, IV, VI— L— 27 I, IV, VI— K— 28 I, IV, VI— K—

همی کهتری را پسر³ پرورد
 بجویند⁴ نزدیک ما نام و ننگ
 ندانند چنگ و عنان و⁵ رکیب
 بدانند پیچید⁶ با بدگمان
 اگر چند فرزندی آرش⁸ بود
 درم بود¹⁰ نزدیک هر مهتری
 برفتند از شهر¹² با ساز جنگ
 بدان خرمی روز بگذاشتند¹⁵
 بیاراستم تا کی آید¹⁶ نبرد
 فزونست و¹⁸ هم دولت¹⁹ و رای پیش²⁰
 بسی²¹ آفرین خواند بر تاج و گاه²²
 در باغ بگشاد گردان سپهر²³
 دو²⁴ زلف شب تیره شد ناپدید
 خجسته دلفروز شاه جوان
 هر آن کس که بد²⁵ بر زمین راهجوی²⁶
 که هر کس که جوید سوی داد راه
 لب شاه²⁷ خندان و دولت جوان²⁸
 که جز پاک یزدان مجویند یار²⁹

که هر کس که دارید¹ هوش و خرد²
 بمیدان فرستید با ساز جنگ
 نباید که اندر فراز و نشیب
 بگروز و بشمشیر و تیر و کمان
 جوان بی هنر سخت⁷ ناخوش بود
 عرض شد ز در سوی هر⁹ کشوری
 چهل روز بودی در¹¹ درنگ
 ز دیوان چو¹³ دینار برداشتند¹⁴
 کنون لاجرم روی گیتی بمرد
 مرا ساز و¹⁷ لشکر ز شاهان پیش
 سخنها چو بشنید موبد ز شاه
 چو خورشید بنمود تابنده چهر
 پدید آمد آن توده شنبلید
 نشست از بر تخت نوشین روان
 جهانزی بدرگاه بنهاد روی
 خروشی برآمد ز درگاه شاه
 بیاید بدرگاه نوشین روان
 باواز گفت آن زمان شهریار

235

240

245

ندانید-K⁵ بجویند-Л⁴ بسر-Все ркп.³ دارد روانش خرد-VI² دارند-I¹
 بدانید-Л, K⁶ که او آورد در عنان و-VI بتابند جنگی عنان و-I, IV جنگ عنان از(!)
 آتش-Л⁸ پرت-K⁷ (в тексте конъектура). پیر اندیشه پیچید-VI کوشید-I, IV پیچید
 عرض را-K¹¹ B-подробности оп. بود-Л¹⁰ ز هر در سوی-Л⁹
 برداشتی-K, I, IV, VI¹² بدیوان و-K, I, IV, VI¹³ برفتنی جهانجوی
 K, I, IV, VI¹⁵ برداشتی-K, I, IV, VI¹⁴ تا که وقت-VI که آید-K¹⁶ بگذاشتی
 K, I, IV, VI¹⁷ و-I, IV, VI¹⁸ оп. و-IV¹⁹ оп. و-IV²⁰ دانش-VI²¹ و کیش-VI²² همی-I, IV²³
 باز-VI²⁴ обратный порядок мисра. 23 بر پیشگاه-VI²⁵ در-I, VI²⁶ K, I, IV-б. находится после б. 247; K-جوی-25 I, IV-چو-26 I, IV
 27 I, IV-دلی شاد و-28 K-29 VI-بیمند رخ شاه روشن روان-29 VI-27 I, IV-داجوی-I

دل راستی را همی بشکنی
دلِ سوی اندیشه خویش گشت
چگونه برآریم ز⁷ آورد⁸ گرد
که چون تو نبیند نگین و کلاه
بایوان⁹ ندیدست پیکر¹⁰ نگار
دلت شاد باد¹² تنبت بی‌گزند¹³
که با داد ما پیر گردد جوان
بماند¹⁴ جز از راستی یادگار
روان بستن اندر سرای سپنج¹⁶
بباید چرید و بباید چمید
سخن را همی داشتیم در نهان
همه گرد پر گرد¹⁹ آهرمنست
بخوایم ز هر کشوری رزم‌خواه²¹
بمی‌مردی آید هم²² از گنج رنج
ازین آرزو²⁴ دل بباید بریید²⁵
چو²⁷ اندیشه پیش خرد شد فراز²⁸
هم از²⁹ پند³⁰ ببیدار دل بخردان
بهر نامداری و خودکامهای

تن خویشرا چون¹ محابا کنی
بدین² ارز تو³ نزد من بیش گشت
که ما⁴ در صف کار ننگ⁵ و⁶ نبرد
چنین داد پاسخ پیرمایه شاه
چو دست و عنان تو ای شهریار
بکام تو گردد¹¹ سپهر بلند
بموبد چنین گفت نوشین روان
بگیتی نباید که از شهریار
چرا باید این گنج و این روز رنج¹⁵
چو ایدر نخواهی¹⁷ همی آرمید
پیر اندیشه بودم ز کار جهان
که تا¹⁸ تاج شاهی مرا دشمنست
بدل گفتم آرم²⁰ ز هر سو سپاه
نگردد سپاه انجمن جز بگنج
اگر بد بدرویش خواهد²³ رسید
همی راندم²⁶ با دل خویشی راز
سوی پهلوانان و سوی ران
نہشتم³¹ بهر کشوری نامهای

۱ K, I, IV, VI—گر ۲ I, IV—بدان ۳ ل—وی VI—و (метр нарушен); B—بما فعلت ۴ K—کجا ۵ K, VI—کارگاه I, IV—کارزار ۶ K, I, IV—و ۷ K, I, IV—و ۸ VI—از ۹ K, I, IV, VI—بر ایوان ۱۰ K—VI دیده ۱۱ K, I, IV, VI—بادا ۱۲ I, IV, VI—بادو ۱۳ K—گزند ۱۴ IV, VI—VI—نماید ۱۵ K—VI بار رنج ۱۶ I, IV—б. оп.; B—оп. подробности. ۱۷ K—خواهد ۱۸ K, IV—VI—این B—содержание б. передаёт так: ۱۹ K—کرد و کردار ۲۰ I—ارمن IV, VI—ازمن ۲۱ I, IV—VI—خواه ۲۲ K—همی رنج بردارد ۲۳ I—خواهید (нарушен метр). ۲۴ ل—آرزوی ۲۵ VI—б. оп. ۲۶ VI—همه راندهام ۲۷ I—چُن ۲۸ K, VI—دراز ۲۹ K, I, IV—همان ۳۰ K—نیز VI—نزد ۳۱ ل, IV, VI—نوشتن

زده بر زره بر فراوان گره
 زده بر کمرگاه² تیر خدنگ
 میانرا بزین کمر کرده بند
 بگردن بر آورد گرز گران
 سلیج⁵ سواری ببابک⁶ نمود
 شهنشاه را فرمند⁷ آمدش
 روانرا بفهرنگ⁸ توشه⁹ بدی
 ازین¹⁰ گونه داد از تو داریم یاد
 سزد گر نپیچی تو از داد روی
 چنان کز هنرمندی تو¹² سزاست
 چپ و راست برسان آزرگشسب
 جهان آفرین را فراوان بخواند
 نبودی کسی را گذر¹⁸ بر چهار
 بدیوان خسرو آمد از بارگاه
 سوار جهان نامور¹⁸ شهریار
 که دولت جوان بود و خسرو جوان
 بیامد بر نامور پیشگاه
 گر¹⁹ امروز من بنده گشتم سترگ
 درشتی نگیرد ز من شاه یاد
 انوشه کسی کو²² درشتی نجست²³
 تو هرگز ز راه درشتی²⁴ مگرد

فروهشت¹ از ترگ رومی زره
 یکی گرزۀ گاوپیگر بچنگ
 ببازو کمان و بزین³ بر کمند
 برانگیخت اسب و بیمفشارد⁴ ران
 عنانرا چپ و راست لغتی بسود
 نگه کرد بابک پسند آمدش
 بدو گفت شاهها انوشه بدی
 پیاراستی روی کسشور بداد
 دلیری بد از بنده این گفت و گوی
 عنانرا یکی باز پیچی¹¹ براست
 دگر باره کسری برانگیخت اسب
 نگه کرد¹³ بابک ازو¹⁴ خیره ماند
 سواری هزار و گوی¹⁵ دو هزار
 درمی¹⁷ فزون کرد روزی شاه
 که اسب سر جنگ جویان بیار
 فراوان بخندید نوشین روان
 چو برخاست بابک ز دیوان شاه
 بدو گفت کای شهریار بزرگ
 همه در دلم راستی بود و داد
 درشتی نمایم چو باشم²⁰ درست²¹
 بدو گفت شاه ای هشیوار مرد

195

200

205

210

¹ K, I, IV — فروهشته ² K, I, IV — کمر چار ³ K — بهر ⁴ K, IV — بیمفشرد ⁵ K, I, بدین ¹⁰ K — نوشه ⁹ IV — ز فرهنگ ⁸ K — فرمند ⁷ IV — سواران بپاید ⁶ K — و IV — دوب. ¹¹ K, I, IV — پپیچد ¹² K — او ¹³ K — خردمندی او ¹⁴ K, I, دگر باره ¹⁵ K, I, جهاندار پیروزگر ¹⁸ K — درم بر ¹⁷ Л, VI — همی ¹⁶ I — یکی ¹⁵ K, I, IV — بدو ¹⁹ IV — (без рифмы) درشت ²¹ K — نباشد چو باشد ²⁰ K — نماید چو باشی ²² K — کز ²³ I, IV — درست ²⁴ Л, K — درشتی ²⁵ VI — б. оп. ²⁶ K — گر ²⁷ K — المتیقف عن طریق الاستقامة

که ای نامداران جنگ آزمای
خرامید یکیک² بدرگاه شاه
زره دار با گرز³ گاو سوار
بیامد بایوان⁴ بابک سپاه
175 چو بابک سپهرا همه بنگرید
ز ایوان⁸ باسب اندرآورد پای
برین نیز بگذشت گردان¹⁰ سپهر
خروشی برآمد ز درگاه شاه
180 همه با سلیج و کمان و کمند
برفتند با نیزه و خود و کمر¹³
نگه کرد بابک¹⁴ بگرد سپاه
چنین گفت کامروز با مهر¹⁶ و داد
بروز سه‌دیگر برآمد خروش
185 میداد که از لشکری یک سوار
بماید برین بارگه بگذرد¹⁹
هرآن²³ کسی که باشد²⁴ بتاج ارجمند
بداند که بر²⁵ عرض آرم نیست
شهنشاه کسری چو بگشاد گوش
190 بخندید کسری²⁸ و مغفر بخواست
بدیوان بابک خرامید شاه

سراسر¹ باسب اندرآید پای
بسربر نهاده ز³ آهن کلاه
کسی کو درم خواهد از شهریار
هوا شد ز گرد سواران سپاه
درفش و سر تاج⁵ کسری ندید⁶
بفرمودشان باز گشتن ز جای⁹
چو خورشید تابنده بنمود چهر
که ای گرزداران¹¹ ایران سپاه
بدیوان بابک شوید¹² ارجمند
همی گرد لشکر برآمد بابر
چو پیدا نید¹⁵ فتر و اورند شاه
همه باز گردید پیروز و شاد
که ای نامداران با فتر و هوش
نه با¹⁷ ترگ و با جوشن¹⁸ کارزار
عرض‌گاه²⁰ و²¹ دیوان او بنگرد²²
بفر و بزرگی و تخت بلند
سغن با²⁶ محابا و با شرم نیست
ز دیوان بابک برآمد²⁷ خروش
درفش بزرگی برافراشت راست
نهاده ز²⁹ آهن بسربر کلاه

1 I, IV— از I, IV— یکسر I, IV— یکایک I, IV— سبک خود—K¹
2 I, IV— بجای—K⁹ دیوان—K⁸ از I, IV—⁷ بدید—IV⁶ شاه—VI, II⁵ بدیوان
3 K— شود—K¹⁵ باید—K¹⁴ تیر—K¹³ ما در شوید—K¹² کارداران—K¹¹ چندی
4 K, 20 نماید بدین بارگه بگذرد—K¹⁹ یا جوشن—IV و جوشن کند—II¹⁸ ابا—K¹⁷ فتر
و لَمَّا کان یوم الثالث نادى منادى دیوان—B ننگرد—K²² و—K²¹ عرض نام—I, IV
5 K, I, IV—²⁴ همان—I, IV²³ العرض بَلَّا یتخلف منهم فارس سواء کان شریفاً او وضیعاً...
فلَمَّا سمع کسری—B شنید آن—K²⁷ I, IV²⁶ بر—I, IV²⁵ بدانید کین—I, IV²⁵ هشت او
از—I²⁹ بخندید و خفتان—K²⁸ I, IV

- گر از پوست¹ درویش باشد خورش
پلنگی³ به از شهریاری چنین
گشادست بر ما در⁶ راستی
نه اذنی⁸ بدو داد دادن⁹ بروی¹⁰
بمزدیک یزدان بود ناپسند 160
ز یزدان وز¹³ ما بدان کس درود
اگر دادگر باشدی¹⁵ شهریار
که جاوید هر کس کنند¹⁸ آفرین
ز شاهان که با تخت و افسر بندند
نمید دادگرتر ز نوشین روان 165
نه زو²² پر هنرتر بفرزانگی²³
ورا موبدی بود بابک بنام
بدو داد دیوان²⁸ عرض و²⁹ سپاه
بیاراست جای³⁰ فراخ و بلند³¹
بگسترد فرشی برو³³ شاهوار³⁴ 170
ز دیوان³⁶ بابک برآمد خروش
- ز چرمش² بود بی گمان پرورش
که نه شرم⁴ دارد نه آیین نه دین⁵
چه کوپیم⁷ خیره در کاستی
بدان تا رسد نزد ما¹¹ گفت و گوی
نباشد بدین بارگاه ارجمند¹²
که از داد و مهرش بود¹⁴ تبار و پود
بماند¹⁶ بگیتی بسی پایدار¹⁷
بران شاه کآباد دارد¹⁹ زمین
بگنج و بلشکر توانگر بندند
که بادا همیشه²⁰ روانش جوان²¹
بتخت و بداد و²⁴ بمردانگی²⁵
هشیوار و دانا دل²⁶ و شادکام²⁷
بفرمود تا پیش درگاه شاه
سرش برتر از تیغ کوه پرند³²
نشستند هر کس که بود او³⁵ بکار
نهادند یکسر بر³⁷ آواز گوش

آیین—VI, I 5 کیش—IV 4 پیشیزی—VI, I 3 خونش—K 2 کرا گوشت—I, IV, VI 1
آیین—VI, I 11 بدوی—IV, I 10 داد ار(?)—K 9 نهان—IV, I 8 جوییم—VI, I 7 ره—IV, I 6 دین
—IV, I, K 15 خرد—IV 14 واز—IV, I, K 13 بارگاه بلند—K, I, VI 12 مرد با—IV, I, VI
شد زو—IV, I 19 کند—IV, I, K 18 یکی یادگار—IV, I 17 بمانی—IV, I, K 16 باشی ای
20 K, I, IV—دوب. 6: 21 I, IV—دوب. 6: 22 K, I, IV—دوب. 6: 23 K, I, IV—دوب. 6: 24 K, I, IV—دوب. 6: 25 K, I, IV—دوب. 6: 26 K, I, IV—دوب. 6: 27 K, I, IV—دوب. 6:

و بر چل کس و نه ز تخم کیان * و بر احمد و حیدر از تازیان
—K 26 مردانگی—IV, I بفرزانگی—K 25 بدیهیم—IV, I 24 بمردانگی—K 23 برو—K 22
داستان بابک با—I عرض دادن لشکر کسری—VI 27 Доб. заголовки: I, IV—بیمادرل
ذکر عرض الموبد—B عرض دادن بابک ایرانیانرا و داستان وی پاکسری—IV نوشین روان
بلند و—IV, I, K 31 جای—VI 30 و—IV, I, K 29 و—IV, I, K 28 عساکر آنوشروان
و آمره آن یمنی علی رأس المیدان قصر رفیع—B چرخ درگاه کاخ—IV, I درگاه کاخ—K 32 فراخ
بد—I به—IV, K 37 از ایوان—K 36 بودش—IV, I بودی—K 35 شهریار—K 34 بر آن—I 33

- ز گنج آنچ باید مدارید باز
چو³ ویران بود بوم در بر⁴ من⁵
کسی را که باشد برین مایه کار⁶
کنم زنده بر دار جایی که هست 140
بزرگان که شاهان پیشین بدند
بد و نیک با⁹ کارداران¹⁰ بدی
خرد را همه¹¹ خیره بفریفتند¹²
مرا گنج دادست و دهقان سپاه
شمار¹⁴ جهان باز جستن بداد 145
گرامی تر¹⁶ از جان¹⁷ بدخواه¹⁸ من
سپهبد که مردم فروشد بزر
کسی را کند ارج این²⁰ بارگاه
چو بیدار دل کارداران من
پدید آید²⁵ از گفت یک تن²⁶ دروغ 150
بیدادگر بر مرا مهر نیست
هر آن کس که او راه یزدان بجست²⁷
بدین بارگاهش بلندی بود
بنزدیک یزدان ز تغمی که کشت
که ما بی نیازی ازین²⁸ خواسته 155

¹ I, IV—б. оп. ² K, I, VI—که ³ K—من ⁴ IV—б. оп. ⁵ K, I, IV, ⁶ K—دشخواره—VI دشخوار—⁷ I, IV ⁸ K, I, IV, VI—ازین پاپکار—⁹ K—یادگار (!)—¹⁰ K—ازین پاپکار—¹¹ K, I, IV, VI—همی ¹² K—بفریختند—VI ¹³ K—افزونی—¹⁴ K—از افزون—VI ¹⁵ I, IV, VI—شمار—¹⁶ I, IV, VI—از افزونی—¹⁷ K, I, IV, VI—چنگ—¹⁸ B—оп. подробности. ¹⁹ K, I, IV, VI—بخواه—VI ²⁰ K, VI—نماید بدین بارگاه با کمر—VI ²¹ K, VI—نماید بدین بارگاه با کمر—VI ²² K, VI—نماید بدین بارگاه با کمر—VI ²³ K, VI—نماید بدین بارگاه با کمر—VI ²⁴ K, VI—نماید بدین بارگاه با کمر—VI ²⁵ K, VI—نماید بدین بارگاه با کمر—VI ²⁶ K, VI—نماید بدین بارگاه با کمر—VI ²⁷ K, VI—نماید بدین بارگاه با کمر—VI ²⁸ K, VI—نماید بدین بارگاه با کمر—VI

- ز بازارگانان تَر و ز خشک¹ درم دارد و در² خوشاب و مشک³
 که تابنده خور⁴ جز بداد و بهر
 برین گونه رفت از⁵ نژاد و گهر
 بجز داد و خوبی نبود در جهان
 نهادیم بر روی گیتی⁸ خراج
 چو این نامه آرند نزد شما
 کسی کو¹¹ برین یک درم بگذرد¹²
 بیزدان که او داد دیهیم و فر
 برین¹⁴ نیز بادافره کردگار
 همین نامه و رسم¹⁶ بنهید پیش
 بهر چار ماهی یکی بهر ازین
 بجایی که باشد زیان ملخ
 دگر تَف باد²⁰ سپهر بلند
 همان گر نبارد²² بنوروز نم
 نخواهید باز اندران بوم و رست
 ز تخم پراگنده و مزد²⁵ رنج
 زمینی که آنرا خداوند نیست
 نباید که آن بوم ویران بود
 که بدگو برین کار³⁰ ننگ آورد

VI-б. оп. ³ از در- K و ² Л, I-доб. که بر تر و خشک- I, IV از تر و خشک- K¹
 K, ⁶ بریشان نتابد- I, IV بریشان بتابد- K⁵ نباید که خور- I, IV نباید که خود- K⁴
 نهادم بروی- VI روی زمین را- I, IV روی زمین بر- K⁸ آشکار و- Л, K, VI⁷ این- I, IV
 K- ¹² گر- VI¹¹ آورمزد- VI¹⁰ بکشت و زمین- VI درخت و گزیت- I, IV⁹ زمین بر
 K, I, IV, VI- ¹⁵ بدین- I¹⁴ بشمرد (!)- K بشمرد- Л¹³ گر برین حکم من نگرود
 و کیش- K, I, IV, VI¹⁷ رسم و این نامه- K, I, IV, VI¹⁶ بیابد چو تخم بد آید بیمار
 I- ²¹ تند باد- VI و گر برف و باد- K, I, IV²⁰ پر- IV بر- I¹⁹ نخواهید- IV¹⁸
 VI- ²⁶ و- Л-доб. ²⁵ بهارش- I, IV, VI²⁴ کشت زرد و- VI²³ نباید- K, VI²² کشمندان
 که بدخواه- K, I, IV, VI³⁰ چو- VI²⁹ بمیرد کشتی خون- VI²⁸ و- K²⁷ کارگران
 بر گنج

- 100 بی‌اندازه¹ از ما شـمـارا درود
نخستین سخن چون گشایش کنیم³
خردمند و بینادل آنرا⁶ شناس
بداند که هست او⁷ ز ما بی‌نیاز
کسی را کجا سرفرازی دهد
105 مرا⁹ داد فرمود و خود داورست
بیزدان سزد ملک و مهتر¹⁰ یکیست
ز مغز¹² زمین تا بچرخ بلند
پی¹⁴ مور بر خویشتن برگواست
نفرمود مارا جز از¹⁵ راستی
110 اگر بهر من زمین سرای سپنج¹⁷
نجستی دل من بجز²⁰ داد و مهر
کنون روی بوم زمین سربسر
بشاهی مرا داد یزدان پاک
نماید که جز داد و مهر آوریم
115 شمان بداندیش²² و دشت²³ بزرگ
نماید که بر زبردستان ما
بخشکی بخاک²⁷ و بکشتی برآب²⁸
- هنر با نژاد این بود با فزود²
جهان آفرین را ستایش⁴ کنیم⁵
که دارد ز دادار کیهان سپاس
بنزدیک او آشکارست راز
نخستین ورا⁸ بی‌نیازی دهد
ز هر برتری جاودان برترست
کسی را جز از¹¹ بندگی کار نیست
ز افلاک¹³ تا تیره خاک نژند
که ما بندگانیم و او پادشاست
که دیو آورد کژی و کاستی¹⁶
نبودی جز از¹⁸ باغ و ایوان و گنج¹⁹
گشادن بهر کار بیدار چهر
ز خاور برو تا در باختر
ز خورشید تابنده²¹ تا تیره خاک
وگر چین بکاری بچهر آوریم
همی گوسفندان بماند بگرگ²⁴
ز دهقان وز²⁵ دین پرستان ما
برخشنده روز و بهنگام خواب

VI— آنکه بد بر فزود— I, IV, I, IV— پود— K² پرا اندازه— VI— پرا اندازه— I, IV¹
او هست— K⁷ بیدار آنرا— K⁶ کنم— IV⁵ نیایش— VI⁴ کنم— IV³ ار بود بر فزود
مرگ مهتر— VI— رسد شاه و کهتر— I, IV, I, IV— برین شاه و کهتر— K¹⁰ ترا— VI⁹ درش— K⁸
ز خورشید— VI— ز ژرفی— I— ز خاشاک— K, IV¹³ ز ژرفی— IV— ز قعر— K, I, VI¹² بجز— VI¹¹
I, IV, I, IV, VI¹⁹ بجز— VI¹⁸ جهان فراخ— I, IV, VI¹⁷ راستی— VI¹⁶ بجز— VI¹⁵ پر— K¹⁴
VI— K— доб. 6.: میدان و کاخ— VI

اگر بهر من زمین جهان فراخ * نبودی بجز باغ و میدان و کاخ
K²³ کم اندیش— K, I, IV²² رخنده خورشید— VI— رخنده— K, I, IV²¹ جز از— I, IV²⁰
VI— ب. оп. گوسفندی نماید ز گرگ— I, IV— گوسفندی نماید بگرگ— K²⁴ دشتی— I, IV
بدریای آب— JI²⁸ خاک— VI²⁷ آذر— I, IV— در— K, VI²⁶ و از— K²⁵

- کسی بر کدیور¹ نکردی² ستم
 گزارنده³ بودی⁴ بدیوان شاه
 دبیر و پرستنده⁶ شهریار
 گزیت و خراج آنچه بد⁹ نام برد¹⁰
 یکی آنک بر دست گنجور بود¹³
 دگر تا فرستد بهر کشوری
 سه دیگر که نزدیک موبد¹⁵ برند
 بفرومان او بود کاری که بود
 پراگنده¹⁹ کاراگاهان در جهان
 همه روی گیتی پر از داد کرد²²
 بختند بر دشت²³ خرد²⁴ و بزرگ
 یکی نامه فرمود بر پهلوی
 نخستین سر²⁵ نامه کرد²⁶ از مهست²⁷
 بهرام روز و بخرداد شهر²⁹
 برومند شاخ از درخت قباد
 سوی کارداران باژ و خراج
- 85
 90
 95
- بسالی بسه بهره بود این درم
 ازین باژ⁵ بهری بهر چار ماه
 نمودی⁷ بدیوان کسی زین⁸ شمار
 بسه¹¹ روزنامه بهبود سپرد¹²
 نگهبان آن نامه دستور بود¹⁴
 بهر نامداری و هر مهتری
 گزیت و¹⁶ سر باژها¹⁷ بشمرند
 ز باژ و خراج و ز کشت و درود¹⁸
 که تا نیک و²⁰ بد زو نمایند²¹ نهان
 بهر جای ویرانی آباد کرد²²
 بآبشخور آمد همی میش و گرگ
 پسند آیدت چون ز من بشنوی
 شهنشاه کسری²⁸ یزدان پرست
 که یزدانش داد از جهان تاج بهر³⁰
 که تاج بزرگی بسرب نهاد³¹
 پرستنده شایسته³² فر و تاج

¹ I, IV - کسی بر کسی نکردی (!) - ² Л - ³ بر اندازه - VI - ⁴ بردی - I, IV, VI - ⁵ K, I, ⁶ بشد - Л - ⁷ بود - I - ⁸ زد - K - ⁹ صد - Л - ¹⁰ داد - IV - ¹¹ دستوردار - I - ¹² گزیت سر و باژها - VI - ¹³ و سلم نسخه الی موبذ الموبذان - B - ¹⁴ مهتر - Л - ¹⁵ تا - VI - ¹⁶ و - IV - ¹⁷ پراگند - I, IV - ¹⁸ و - K - ¹⁹ ز بار و ز کار و ز کشت درود - VI - ²⁰ ز عدلی شده شداد - VI - ²¹ پشت - I, IV - ²² گشت - K - ²³ نماید - IV - ²⁴ (нарушен метр). ²⁵ оп. (нарушен метр). ²⁶ L - ²⁷ بود - K, I, IV, VI - ²⁸ خورد - ²⁹ که بر روز بهرام خرداد ماه - I, IV - ³⁰ سرافراز شاهان بهر بوم و شهر - K - ³¹ گیتی - VI - ³² نامه کسری بهلول - K - ³³ Доб. заголозки: ³⁴ تاج و گاه - I, IV - ³⁵ که یزدان و را داد از تاج بهر - K - ³⁶ ساقه - I, IV - ³⁷ شاه با - K - ³⁸ عهدنامه نوشین روان - IV - ³⁹ روی زمین

- 70 بجستند¹ بهره² ز کشت و درود سه یک بود یا⁴ چار یک بهره شاه ز ده یک بر آن بد که کمتر کند زمانه ندادش بران بر⁶ درنگ بکسری رسید آن سزوار تاج شدند انجمن بخردان و ردان همه پادشاهان⁹ شدند انجمن گزیتی¹¹ نهادند بر یک درم کسی را کجا تخم گر¹⁴ چارپای ز گنج شهنشاه برداشتی بناکشته اندر نبودی سخن گزیت رز¹⁷ بارور شش درم ز زیتون و جوز و ز هر¹⁹ میوه دار ز ده بن درمی²¹ رسیدی بگنج وزین²³ خوردنیهای خرداد²⁴ ماه کسی کش درم بود و دهقان نبود براندازه از ده درم تا چهار
- نرستست کس پیش ازین نابسود³ قباد آمد و ده یک⁵ آورد راه بکوشد که کمتر چو بهتر کند بدربا بس ایمن مشو بر⁷ نهنگ بزرگان و⁸ پیدار دل موبدان زمین را ببخشید و برزد رسن¹⁰ گر¹² ایدونک دهقان نداشت درم¹³ بهنگام ورزش نبودی بجای¹⁵ و گر نه زمین خوار بگذاشتی¹⁶ پراگنده شد رسمهای کهن بخرماستان بر همین بد¹⁸ رقم که در مهرگان²⁰ شاخ بودی بیمار نبودی چیزی تا سر سال²² رنج نکردی بکار²⁵ اندرون کس نگاه ندیدی غم رنج و²⁶ کشت و درود بسالی ازو بستندی کاردار²⁷

سوی بهره—VI نه کس دست را سوی رسته بسود—Л³ بهره—K² نجستند—VI¹
 وکان الملوک من قبله یاخذون من—B دیگر—Л⁵ оп. (метр нарушен). یا—IV با—Л⁴ بسود
 I, IV—از—K, VI⁷ فراوان—VI⁶ المزراع الثلث و الربع فلما ملک قباد اقتصر علی العشر
 کرینی(?)—K¹¹ —L—после б. помещён б. 76. پادشاهی—K, I, VI⁹ оп. و—Л⁸ با
 VI—66. 75—78 оп.¹⁵ —K, I, IV—با¹⁴ بخرماستان بر همین بود هم—VI¹³ هم—IV که—I¹²
 همین بود فرمان بران بر—K¹⁸ زر(!)—IV—سر—K¹⁷ ز کژی زمین خوار نگذاشتی—I, IV¹⁶
 B—وز گوز و هر—IV و گوز و ز هر—I وز [جوز—K] گوز واز—K, VI¹⁹ زد—I, IV
 درم—VI درم یک—I این درمی—Л²¹ مهرشان(!)—VI²⁰ ...الزیتون و غیره من الاشجار...
 مرداد—K²⁴ وزان—VI²³ با سال—IV چیزی نیز تا سال—L, I, VI²² زن همه یک
 غم و رنج—K, I, IV, VI²⁶ بهار—I, IV, VI—بباغ—K²⁵ خوردنیها خبر داد—VI—آرمزد—I, IV
²⁷ VI—66. 83—84 оп.

شما رای و فرمان یزدان کنید
نگهدار تاجست² و تخت بلند
همه تندرستی بفرومان اوست 50
ز خاشاک⁴ تا هفت چرخ بلند
بهستی یزدان گواهی دهند
[ستایش همه زیر فرمان اوست
چو نوشین روان⁸ این سخن برگرفت
همه یکسر از جای برخاستند 55
شهنشاه¹¹ دانندگازرا بخواند
جهانرا ببخشید بر چار بهر
نخستین خراسان ازو یاد کرد
دگر بهره زن¹⁴ بد قم¹⁵ و اصفهان
وزین¹⁷ بهره بود¹⁸ آذربادگان 60
وز ارمینیه تا در اردبیل²¹
سیوم²⁴ پارس و²⁵ اهواز و مرز خزر
چهارم عراق آمد و بوم²⁶ روم
وزین²⁹ مرزها هرک³⁰ درویش بود
ببخشید آگنده گنجی برین 65
ز شاهان هر آن کس که بد پیش ازوی

بچیزی که پیمان دهد آن کنید¹
ترا بر پرستش بود یارمند
همه نیکویی⁸ زیر پیمان اوست
همان آتش و آب و خاک نژند⁵
روان ترا⁶ آشنایی دهند
پرستش همه زیر پیمان اوست⁷
جهانی ازو⁹ مانده اندر شکفت
برو آفرین¹⁰ نو آراستند
سخنهای گیتی سراسر براند¹²
وزو نامزد کرد آباد شهر
دل نامداران بدو¹³ شاد کرد
نهاد¹⁶ بزرگان و جای مهران
که¹⁹ بخشش نهادند²⁰ آزادگان
بپیمود بینادل و²² بوم گیل²³
ز خاور ورا بود تا باختر
چنین²⁷ پادشاهی و²⁸ آباد بوم
نیازش برنج تن³¹ خویش بود
جهانی برو خواندند³² آفرین
اگر کم بدش گاه³³ اگر پیش ازوی³⁴

زمین خاک—I⁴ پرستش همه—K³ یکی تاجدارست—K² 1 K, I, IV, VI—б. оп.
نوشیروان—VI⁸ 7 K, VI—б. оп. مرا—Л⁶ 6 Л—б. переставлен со след. б. 5 K—б. ازین خاک—IV
جهاندار—VI¹² 11 VI—آفرینی—K, VI¹⁰ 10 K, VI—بدو—Л, K⁹ 9 Л, K
سیوم—VI¹⁸ 18 I, IV, VI—دوم—Л, I, IV¹⁷ 17 Л, I, IV, VI—زو—I¹⁴ 14 I, IV, VI—بدان
وزان نیمه پس تا در—K²¹ 21 K—ندادند—IV—دادند—I²⁰ 20 I—چو—VI¹⁹ 19 VI—بد—VI—وزو بهره
و بنهاد بنیاد گیل—VI—بیدار داننده گیل—K²³ 23 K—بینابر—IV—بیناخرد—I²² 22 I—اردویل
والقسم الرابع ارض—B—چهارم بد اران و مرز—Л²⁶ 26 Л—سیم بهره—VI²⁵ 25 VI—سوم—K²⁴ 24 K
باز تن—Л³¹ 31 I—آنکه—VI³⁰ 30 VI—ازین—K²⁹ 29 K—و—I, IV²⁸ 28 I, IV, VI—همان—K²⁷ 27 K—العراق و اقلیم روم
جاه—I, IV³³ 33 I, IV, VI—ساختند—K, I, IV, VI³² 32 K, I, IV, VI—برنج و تن—K³⁴ 34 VI—б. оп.

بـداد و خـرد رای پـرورده ایـم^۳
 بد و نیک بی او نیاید^۴ پدید^۵
 بمایست^۶ کاری نیابند^۷ راه
 که بر من پیوشد^۸ چنین^۹ داستان
 ز لشکر نـمـرده سواران مـن
 نگه کرد باید بنام و بننگ
 نیاید بکار^{۱۱} اندرون کاستی
 بمندد بدین^{۱۴} بارگه پر میان^{۱۵}
 چو باشد پرستنده با رای و شرم^{۱۸}
 نیاشد خردمند و خسرو پرست^{۲۲}
 نیاید غم ناجوانمرد خورد
 بدارید وز^{۲۶} ما مدارید پاک^{۲۷}
 جهاندار و پیروز و فرمانروا
 نمایانده مارا سوی داد راه
 ز اندیشه^{۲۹} هر کسی برترست
 بیمار است جان و دل ما بمهر^{۳۰}
 دل و چشم دشمن بمایر^{۳۱} بدوخت

که ما^۱ تاجداری بسر برده ایم^۲
ولیکن ز دستور باید شنید
هر آن کس که آید بدین بارگاه
نباشم ز دستور همداستان
بدرگاه بر کارداران من
چو روزی بدیشان^{۱۰} نداریم تنگ
همه مردمی باید و راستی
هر آن کس که باشد^{۱۲} از ایرانیان^{۱۳}
بباید^{۱۶} ز ما گنج و گفتار نرم^{۱۷}
چو بیداد جوید^{۱۹} یکی^{۲۰} زیردست
مکافات باید^{۲۳} بدان بد که^{۲۴} کرد
شما دل بفرومان^{۲۵} یزدان پای
که اویست بر پادشا پادشا
فروزنده تاج و خورشید و ماه
جهاندار^{۲۸} بر داوران داورست
مکان و زمان آفرید و سپهر
شمارا دل از مهر ما بفرخواست

¹ VI — با — ² K — پیسه برده ایم — I, IV — تاجداران پیسه برده ایم — B — оп. подробности. ³ I — (!) — رای بگزیده ایم — IV — رای بگزیده ایم (!) — ⁴ I, IV — [پیاپی — I] — ⁵ VI — б. оп. ⁶ I — ⁷ Л, K — (!) — ⁸ IV — ⁹ K — ¹⁰ K, I, IV, VI — ¹¹ I, IV, VI — ¹² VI — ¹³ I, ¹⁴ K, I, IV, VI — ¹⁵ IV — б. помещён после б. 43. ¹⁶ Л — ¹⁷ K, I, VI — ¹⁸ IV — б. оп. ¹⁹ I, IV — ²⁰ K, I, IV, VI — ²¹ K, VI — ²² IV — б. помещён перед б. 44. ²³ IV — ²⁴ VI — ²⁵ K — ²⁶ K — ²⁷ Л — б. оп.; B — оп. подробности. ²⁸ I, IV — ²⁹ I, IV, VI — ³⁰ I, IV — ³¹ K, I, IV, VI —

30

30

[پادشاهی کسری نوشین روان چهل و هشت سال بود]

[آغاز داستان]

بسربزرگ نهاد آن دل افروز تاج
چو بنشست سالار با رایزن
ز دادار نیکی دهش کرد یاد
دل ما پر از آفرین باد و مهر
ازو مستمندیم و زو² شادکام
بفرمان اویمست بر چرخ مهر⁴
نفس⁶ جز بفرمان او نشمریم
کند در دل او باشد از داد شاد⁷
بفرجام بد با تن خود کند
بخواهشگران⁹ روز فرخ نهیم
بتنگی دل¹¹ اندر مرا راه نیست

چو کسری نشست از بر تخت عاج
بزرگان گیتی شدند انجمن
سر نامداران زبان برگشاد
چنین گفت کز کردگار سپهر
کزویمست نیک و بدویمست کام¹
ازویمست فرمان و زویمست مهر³
ز رای و ز تئیمار⁵ او نگذریم
بتخت مہی بر هر آنکس که داد
هر آنکس که اندیشه بد کند
ز ما هرچ خواهند⁸ پاسخ دهیم
از اندیشه دل¹⁰ کسی آگاه نیست

5

10

وزویمست فرّ—³ K, I, IV, VI—ازو—² K, VI—ازویمست نیک و بد و کام و نام—¹ K, I, IV, VI—فرمان—⁵ K, I, IV, VI—بفرمان او تا بد از چرخ هور—⁴ K, I, IV, VI—و بدویمست زور
خواهید—⁹ K, IV, IV, VI—⁸ I—это мисра, бб. 9—11 и первое мисра б. 12 оп. ⁷ I—زمان—⁶ VI—
بدین تنگی—¹¹ IV, VI—از اندیشه بر دل—¹⁰ K—ز خواهشگران—⁹ VI

* *

*

چه بودت که گشتی چنین مستمند
چرا شد دل روشنست پر نهیب
که شادان بدم تا نبودم² کهن³
بپرهیز و با او مساو⁴ ایچ⁵ دست
بغایید کسی را که آرد بزیار
بیک دست رنج⁷ و بیک دست مرگ⁸
سمن برگرا رنگ عنبر کند
پس⁹ زعفران رنجهای¹⁰ گران¹¹
وزو¹³ خوار گردد تن ارجمند
همان سرو آزاد پستی گرفت
همان سرو آزاده شد پشت خم¹⁵
چنین روز ما ناجوانمرد گشت
شتاب آورد مرگ و خواندش پیر
تو¹⁸ بر شسنت رفتی نمائی جوان¹⁹

الا ای دلارای سرو¹ بــــلــــلــــلــــل
بدان شادمانی و آن فـــــر و زیب
چنین گفـت پرسنده را ســـــرو بـــــن
چنین سست گشتم ز نیروی شسـت
دم ازدها دارد و چــــنـــــگ شـــــیر
هم آواز رعـدست و هم زور⁶ کرگ
ز ســـــرو دلارای چـــــنـــــبـــــر کـــــند
گل ارغوانرا کـــــنـــــد زعفران
شود بسته بی بند پای¹² نوذد
مرا در خوشاب سستی گرفت
خروشان شد آن¹⁴ نرگسان درم
دل شاد و بیغم¹⁶ پر از درد گشت
بدانگه که مردم شود¹⁷ سیر شیر
چل و هشت بد عهد نوشین روان

380

385

¹ K — چرخ ² K, I, IV — نگشتم VI — بگشتم ³ K — доб.:

ز پیـری مرا تنگ دل دید چرخ * بـمـن باز داد از جـوابـش دو بـرخ
مـرا کـاش هـرگز نـپـروردی * چـو پـرورده بـودی نـپـازردی
برگ IV — ⁸ مرگ VI — گرگ IV — برگ I — ⁷ روز IV — ⁶ میسای با اوتو — ⁵ K — مسا — ⁴ Л
این تندپای — ¹² I, IV — 6. оп. ¹¹ I, IV — 6. оп. ¹⁰ رنجهای VI — ⁹ پس از VI — ⁸ بدیگرش ترک VI —
همیگیرد از رنج و از شسنت (!) غم — ¹⁵ K — این I, IV — ¹⁴ ورا VI — ¹³ سست این تندپای VI —
شاه بیغم — ¹⁶ Л — همیگیرد از سستی و رنج نم VI — همیگیرد از رنج او پشت خم — ¹⁵ I, IV —
K — доб. ¹⁹ چو — ¹⁸ K, I, IV, VI — خورد IV — ¹⁷

چه سازی همی زین سرای سپنج * چه نازی بنام و چه نازی بگنج
ترا تنگ تابوت بهرست بس * خورد رنج تو ناسزاوار کس
بگویم کنون داستانی روان * ز آیین و کردار نوشین روان

تشنش را بدیما پیاراستند
 یکی دهمه کردند شاهنشاهی
 نهادند بر تخت زر² شاهرا
 چو موبد بپردخت⁴ از سوگ شاه
 بران انجمن نامه برخواندند
 چو کسری نشست از بر گاه نو
 بشاهی برو آفرین خواندند¹⁰
 ورا نام کردند نوشیروان¹²
 بسر شد کنون داستان قباد¹⁵
 370 همیش داد بود و همیش رای و نام
 375 گل و مشک و کافور و می خواستند
 یکی تاج شاهی و تخت¹ مہی
 بنیستند تا جاودان راهرا³
 نهاد آن کیی نامه بر⁵ پیشگاه⁶
 ولیعهدرا شاد بنشانند
 همی⁷ خواندندی⁸ ورا⁹ شاه نو
 بسر برش گوهر برافشانند¹¹
 که مهتر¹³ جوان بود و دولت جوان¹⁴
 ز کسری کنم¹⁶ زرین سپس نام یاد¹⁷
 بداد و دهش یافتہ نام و کام¹⁸

3 K — доб.:³ بر² VI — تخت زرین و تاج [گاه — K] —¹ K, I, IV, VI —

بگیتی در از مرگ خشنود کیست * که فرجام کارش نباید گریست
 ز گرد آوریدن که یابد بهی * که میرفت باید بدست تهی
 K, I, IV — доб.:

چه باشی تو ایمن ازین چرخ پیر * که فرجام پیچی ازو ناگزیر
 ازان پس ندیدند چهر قباد * ز گیتی گذر کرد برسان باد
 4 K, I, IV, VI — بپرداخت⁵ K, VI — در⁶ I, IV — доб. б.:

بایران بزرگان ابا موبدان * بگردد آمد و نامور بخردان
 خواندند آفرین¹¹ K, I, IV, VI — همی¹⁰ K, I, IV, VI — خواندندش⁸ K — ورا⁷ VI —
 پادشاهی نوشیروان عادل — Л — оп. подробности; доб. заголовки: Б — оп. Бفرمان او شد زمان و زمین
 پادشاهی کسری نوشیروان عادل چهل و هشت سال بود — K, I, IV, VI — چهل و هفت سال
 نوشیروان — VI —¹² ذکر نوبه کسری آنوشروان... و کانت مدة ملکه اربعا و ستین سنه — Б —
 13 K — доб. б.:¹⁴ K — مهرش I, IV, VI — بختش¹³ K —

جهان تازه شد از سر و تاج اوی * ابا گرگ میش آب خوردی بجوی
 برم I بود¹⁶ K — قصه کيقباد — VI نامه کيقباد —¹⁵ K, I, IV — доб. этот б. после б. 372, I, IV —
 17 I — یاد¹⁸ K, I, IV, VI — б. оп. نامه یاد — VI نیز یاد — IV و یاد —¹⁷ I —

ز کسری چنان شاد شد شهریار¹ که شاخش همی گوه‌ر آورد بار²
ازان³ پس همه⁴ رای با او زدی سخن هرچ⁵ گفتی ازو⁶ بشندی⁷
ز شاهیش چون سال شد بر چهل⁸ غم روز مرگ اندرآمد بدل
یکی نامه بنوشت پس¹⁰ بر حریر بر آن خط شایسته خود بد دبیر¹¹
نخست آفرین کرد بر دادگر که دارد ازو دین و هم زو¹² هنر
بباشد همه¹³ بی‌گمان هرچ گفت چه بر آشکار و¹⁴ چه اندر نهفت
سر پادشاهیش را کس ندید نشد خوار هر کس که اورا گزید¹⁵
هر آنکس که بینید خط قباد¹⁶ بجز پند کسری¹⁷ مگیرید¹⁸ یاد
بکسری سپردم سزاوار تخت پس از¹⁹ مرگ ما او بود نیکبخت
که یزدان ازین²⁰ پور خشنود باد دل بدسگالش²¹ پر از دود باد²²
ز گفتار او هیچ مپراگنید بدو²³ شاد باشید و²⁴ گنج آگنید
بران نامه بر مهر زرین نهاد بر موبد رامبرزین نهاد
بهشتاد²⁵ شد سالیان قباد نبد روز پیری هم از مرگ شاد²⁶
بمرد و جهان مردی²⁷ ماند از او²⁸ شد از چهر و بینایش²⁹ رنگ و بوی³⁰

که بستان گل برگش-K ز نفرین مزدی همی کرد یاد-Л² نامدار-I کیقباد-Л¹
بستندی-IV⁷ بدو-I, IV⁶ آنچه-VI⁵ همی-K⁴ وزان-K, I, IV, VI³ آورد بار
Перед б. доб. پدر (؟)-K¹¹ خود-K¹⁰ و. Л-доб.⁹ چون سال بگذشت چل-K, I, IV⁸
عهدنامه نوشتن قباد جهت نوشیروان-VI عهدنامه قباد مرکسری را بوقت وفات-K
آشکارا-K¹⁴ همی-I¹³ که او داد دین و گهر با-VI که او داد دین و خرد هم-K, I, IV¹²
K, VI¹⁶ کش او برگزید-VI که او برگزید-K, I, IV¹⁵ در آشکار و-IV, VI در آشکارا-I
оп. از-K, I, IV, VI¹⁹ نگیرند-K¹⁸ دانا-K, I, IV, VI¹⁷ بیند خط کیقباد
б.: K, I, IV, VI²² доб. K, I, IV, VI²¹ بدسگالان-K²¹ ازان

برین مهر جستم بر موبدان * چه بر زیردستان چه بر بخردان
Доб. заго-²⁶ بهفتاد-VI²⁵ و. оп. K, VI²⁴ ازو-I, IV²³ چو او-K, VI²³ Б-оп. подробности.
б.: I, IV-доб. عهدنامه قباد کسری [را] و سپری شدن روزگار-IV سپری شدن روزگار قباد-I
بگیتی در از مرگ خشنود کیست * که فرجام کارش بداند که چیست
بمرد او و شد مردی زو جهان-VI از او-Л, K²⁸ (метр нарушен). جهان مردی-Л²⁷
б.: I, IV-доб. همه رنج و آسانیش درنهان-VI بو-Л, K³⁰ شد آن گنج و آسانی-K, I, IV²⁹
ز گورد آوردن که یابد بهی * همی رفت باید بدست تهی

- 335 بکسری سپردش همانگاه شاه
[بدو گفت هر کو برین دین اوست
بدان³ راه بد نامور صد⁴ هزار
که با این سران⁵ هرچ خواهی بکن
بدرگاه کسری یکی باغ بود
همی⁷ گرد بر گرد او⁸ کنده کرد
بکشتندشان هم بسان درخت
بمزدک چنین گفت کسری که رو
درختان ببین آنک هر کس¹³ ندید
بشد مزدک از باغ و¹⁴ بگشاد در
همانکه که¹⁶ دید¹⁷ از تنش رفت هوش
یکی دار فرمود کسری بلند
نگون بخت را زنده بر دار کرد
ازان²¹ پس بکشتش بباران تیر
بزرگان شدند ایمن از خواسته
همی بود با شرم چندی قباد
بدرویش بخشید بسیار چیز
- 340
345
350
- ابا هرک او داشت آیین و راه¹
مبادا یکی را بتن مغز و پوست²
بفرزند گفت آن زمان شهریار
ازین⁶ پس ز مزدک مگردان سخن
که دیوار او برتر از راغ بود
مرین⁹ مردمان را پراگنده کرد
ز برپای و زیرش سرآگنده¹⁰ سخت
بدرگاه¹¹ باغ گرانمایه شو¹²
نه از کاردانان پیشین شنید
که بیند مگر بر چمن بارور¹⁵
برآمد بناکام زو¹⁸ یک خروش
فروهشت¹⁹ از دار پیچان کمند
سر مرد بی دین نگون سار²⁰ کرد
تو گر با هشی راه مزدک مگیر
زن و زاده و باغ²² آراسته
ز نفرین مزدک همی کرد یاد
بر آتشکده خلعت افگند نیز

Доб. заголовки: IV—
I, IV—VI آن دین و راه—K—¹
K, I, IV, VI—б. оп.;
K, I, IV, VI—б. оп.;
VI—б. оп. подробности. ³ VI—بران ⁴ K—سی I, IV—سه B—
оп. ثلاثه آلاfi B—
VI—سگان ⁵ VI—
VI—آن ⁹ I, IV—
همه ⁸ K, I, IV, VI—
وزین ⁷ K, I, IV, VI—
رؤساء المزدکیة ⁶ K, I, IV, VI—
اندرآگنده ¹⁰ K, I, IV—
بدیدار ¹² K, I, IV—
دوب. б.:
ز تخمی که کشتی برین روزگار *
ترا داد ای ناهوشمند بار [امر ز هر گونه بار—K]
مزدک و باغ—¹⁴ K, I, IV, VI—
نگه کن که آن کس—VI
ببینی که آن کس—¹⁵ K, I, IV—
بناگاه—¹⁸ K—
چو دید آنچنان—¹⁷ VI—
همانکه چو—I
چو—¹⁶ K, IV—
درختان با بار و بر
وزان—²¹ I, IV, VI—
بدوخوار—²⁰ I, IV—
فروهشته—¹⁹ K, I, IV, VI—
بناگاه ازو—
I, IV, VI—
ازو
با. گنج—²² K—

- 320 باآیین¹ بنایوان شاه آمدند
دلارای مزدک³ سوی کیقباد
چنین گفت کسری⁴ پیش گروه
یکی دین نو ساختی پر زیان⁵
چه داند پسر کش که باشد پدر
چو مردم سراسر⁸ بود در جهان
که باشد که جوید در کهتری
کسی کو مُرد جای و چیزش کراست¹²
325 جهان زین سخن پاک ویران شود
همه کدخدایند و¹⁶ مزدور کیست
ز دین آوران این سخن کس نگفت
همه مردمانرا بدوزخ بری
330 چو بشنید گفتار موبد قباد
گرانمایه کسری ورا یار گشت
پر آواز گشت انجمن سرپسر
همی دارد او²³ دین یزدان تپاه
ازان دین جهاندار بیزار شد
- سخن گوی و جوینده راه² آمدند
بیمامد سخن را در اندر گشاد
بمزدی که ای مرد دانش پژوه
نهادی⁶ زن و خواسته⁷ در میان
پدر همچنین چون شناسد پسر
نباشند پیدا کهان و⁹ مهان
چگونه توان یافتن¹⁰ مهتری¹¹
که¹³ شد کارجو بنده¹⁴ باشاه راست
نباید که این بد بایران¹⁵ شود
همه گنج دارند و¹⁶ گنجور کیست
تو دیوانگی داشتی در¹⁷ نهفت
همی¹⁸ کار بدرا بید دشمنی¹⁹
برآشفت و اندر²⁰ سخن داد داد²¹
دل مرد بی دین پر آزار گشت
که مزدی مبادا بر تاجور²²
مبادا اندرین²⁴ نامور بارگاه²⁵
ز کرده سرش²⁶ پر ز تیمار شد

موبد—K, I, IV, VI—⁴ دلارام مزدی—VI—کودی—I, IV—³ گاه—K—² برابر—K, I, IV, VI—¹
—K, I, IV—⁸ کودکان—VI—⁷ نهادن—VI و —Л—доб.⁶ بازیان—VI بر زیان—IV در جهان—K—⁵
Б—содержание этого б. ساختن—K, I, IV, VI—¹⁰ از—IV—⁹ واذا اختلط الناس...—Б برابر
даёт так: K, I, IV, VI—доб.:¹¹ واذا استووا فمن يتعين للرياسة و يترشح للسياسة
که باشد همی بنده—VI کارگر بنده—I, IV—گوينده—K—¹⁴ چو—K, I, VI—¹³ کجاست—VI—¹²
Б—это мисра оп. و—K, I, IV, VI—¹⁶ زایران—K, I, VI—¹⁵ همه—IV—¹⁸ (нарушен
برآشفت با مزدی—K—²¹ هم در—IV—²⁰ ب. VI—¹⁹ دشمنی—IV—¹⁷ دیو زاد
مبادا برین—IV مبادا بدین—I او برین—K—²⁴ این—I, IV—²³ از بنه بارور—VI—²² دیو زاد
دلش—VI—²⁶ پیمشگاه—VI پایگاه—K—²⁵ مبادا او درین—VI

که داننده‌یی دید¹ و² فریادرس
 که آنجا بند از داد⁴ هرمزد پییر⁵
 بیامد بدرگاه با یار سی
 سخن رفت هر گونه از پیش و کم
 خردمند و⁷ دانندگان کهن⁸
 بیامد ز مزدک سخن کرد⁹ یاد
 که دین بهی را¹⁰ کنم خواستار
 شود دین زردشت برکاستی
 بجان¹² برگزینم گزین و را
 عزیز¹³ مسیحی¹⁴ و هم¹⁵ زند و است
 نباید¹⁷ بگیتی جزو¹⁸ رهنمای
 ره پاک یزدان بجوید همی²¹
 مبادا یکی را بتن²⁸ مغز²⁴ و پوست
 فرایین و بنودی و بهزاد را²⁷
 نگه داشت آنراست پیمان خویش
 زمین شد بکردار دریای عاج
 سخن گوی با موبدان و ردان²⁹

فرستاد کسری بهر جای کس
 کس آمد سوی خوره³ اردشیر
 ز⁶ اصطخر مهر آذر پارس
 نشستند دانشی پژوهان بهم
 بکسری سپردند یکسر سخن
 چو بشنید کسری بنزد قباد
 که اکنون فراز آمد آن روزگار
 گر ایدونک او را بود راستی
 پذییرم من آن¹¹ پاک دین و را
 چو راه فریدون شود نادرست
 سخن گفتن مزدک آید¹⁶ بجای
 و¹⁹ ایدونک او کژ گوید²⁰ همی
 بمن ده و را و آنک در دین²² اوست
 گوا²⁵ کرد زرمهر و خرداد را²⁸
 وز آنجایکه شد پایوان خویش
 بشبگیر چون شید²⁸ بنمود تاج
 همی راند فرزند شاه جهان

305

310

315

— I, IV, 4 خوره — I, IV, VI, 3 оп. و — I, IV, 2 که داننده بودند — VI گراینده دید — K, 1
 оп. و — K, I, IV, VI, 7 از — K, I, VI, 6 هرمز وزیر — K, 5 که آید بدرگاه — VI که آید بدر داد
 همی کرد — K, I, VI, 9 انجمن کردن کسری دانیانرا از نکوهش مزدک: доб. заголовков: IV, 8
 — K, I, VI, 13 ز جان — K, I, IV, VI, 12 این — IV, 11 بهی زو — K, 10 بسی کرد — IV, 14
 оп. (нарушен метр). هم — IV و همه — VI همه — K, 15 مسیح — VI مسیح — I, IV, 14 غریو و
 — K, 21 کژ بگوید — VI, 20 گر — K, I, IV, 19 و را — K, 18 نباشد — VI, 17 آمد — K, I, IV, VI, 16
 б.: K, I, IV, VI, 20 نگوید همی — IV بجوید همی

تو بیزار گرد از ره و دین اوی * بنه دور ناخبرم آیین اوی
 K, 26 گزین — II, 25 ازان جان — K, 24 بیار و بهر از قنش — VI زین — I, 23 دین دار — II, 22
 چو خورشید — VI چو شبگیر خورشید — K, I, IV, 28 فرهاد را — K, 27 خرد — VI, I, IV, 29
 مهران — K, I, IV, VI, 29 شبگیر

- چنان دان که کسری نه بر¹ دین ماست
یکی خط دستش³ بماید ستد
بپیچاند⁴ از راستی پنج⁵ چیز
کجا رشک و کینست و خشم⁸ و نیاز
285 تو چون¹¹ چیره باشی برین پنج دیو
ازین پنج مارا زن و خواستست
زن و خواسته باشد¹³ اندر میان
کزین¹⁶ دو بود رشک و آز و نیاز
290 همی دیو پیچد سر¹⁷ بخردان
چو این گفته شد دست کسری گرفت
ازو نامور دست بستد بخشم
بمزدک چنین گفت خندان²⁰ قباد
چنین گفت مزدک که این²¹ راه راست
295 همانگه ز کسری بپرسید شاه
بدو گفت کسری چو²⁵ یابم زمان
چو پیدا شود کزی و کاستی
بدو گفت مزدک زمان چند روز
ورا²⁸ گفت کسری زمان پنج ماه
300 برین برنهادند و گشتند باز
- ز دین² سر کشیدن وزا کی سزاست
که سر باز گرداند از راه بد
که دانا⁶ برین پنج نفزود⁷ نیز
بپنجم که گردد پرو چیره⁹ آز¹⁰
پدید آیدت راه کیهان خدیو
که دین بهی در جهان¹² کاستست
چو دین بهی را نخواهی¹⁴ زیان¹⁵
که با خشم و کین اندر آید برار
بماید نهاد این دو اندر میان
بدو¹⁸ مانده بد شاه ایران شگفت
بتندی ز مزدک بخوابید¹⁹ چشم
که از دین کسری چه داری بیاد
نهانی نداند²² نه بر دین ماست
که از دین به²³ بگذری نیست²⁴ راه
بگویم که کزست یکسر گمان
درفشان شود پیش تو²⁶ راستی
همی خواهی²⁷ از شاه گیتی فروز
ششمرا همه باز گویم بشاه
بایوان بشد²⁹ شاه گردن فراز

هیچ — K⁵ نیپچاند — K⁴ دست خطش — K, I, IV, VI³ وزین — K² در — L¹
خشم و رشکست و کین — I, IV — خشم و کینست و رنج — K⁸ بفزود — IV⁷ دانی — IV⁶
... و الذی یمنع الناس: Б — содержание двух бейтов даёт так: ¹⁰ خیره — IV بدوخیز (!) — K⁹
عن سلوک طریق السداد منحصر فی خمسة أشياء لا غیر: وهی الغیرة و الحقد و الغضب و
K¹⁴ ماند — I ناید — K, IV, VI¹³ میان — K¹² گر — K, I, IV, VI¹¹ الحرص و الفقر
ازو — K¹⁸ سر از — VI تن — K¹⁷ بدین — I, IV¹⁶ بهی خواهی اندر جهان — VI¹⁵ نخواهد
ندارد — K, I, IV, VI²² او — K, I, IV²¹ چندان — I, IV, VI²⁰ بتابید — I, IV, VI¹⁹ درو — VI¹⁸
VI — ²⁸ همی خواهم — K²⁷ بر تو بر — VI²⁶ که — VI²⁵ چیست — I, IV, VI²⁴ ما — K²³
شد آن — K, I, IV, VI²⁹ بدو

فزونى توانگر چـ را جست¹ نیز²
تهی دست کس³ با توانگر یکیست
شود⁵ ویژه پیدا⁶ بلند از مغاک
ز یزدان وز منش⁷ نفرین بود
اگر مرد⁸ بودند⁹ اگر کودکی
فرومانده بد¹¹ زان سخن¹² بخردان
ز گیتی بگفتار¹³ او بود شاد
ندانست لشکر که موبد¹⁵ کجاست
وگر نانش از کوشش خویش بود
نیارست جستن کسی کین او¹⁸
سپردی بدرویش چیزی که داشت
ز خانه بیامد بنزدیک شاه
همان²² پاکدل زیردستان²³ ما
فرود آوری گر ز در²⁴ بگذرند
بسـالار فرمود تا بار داد
که این جای²⁶ تنگست و چندان سپاه
بهامون خرامد کندشان نگاه
ز²⁷ ایوان شاهی بهامون برند
برفتند شادان بر شهریار²⁹
که ای برتر از دانش بآفرین³⁰

جهان راست باید که باشد چیزی
زن و خانه و چیز بخشیدن نیست
من این را⁴ کنم راست با دین پاک
هران کسی که او جز برین دین بود
بمـد هرک درویش با او یکی
ازین بستنی چیز و¹⁰ دادی بدان
چو بشنید در دین او شد قباد
ورا شاه¹⁴ بنشاند بر دست راست
بر او¹⁶ شد آنکس که درویش بود
بگرد جهان تازه شد دین او¹⁷
توانگر همی سر ز تنگی¹⁹ نگاشت
چنان بد که یک روز مزدی پگاه
چنین گفت کز²⁰ دین پرستان²¹ ما
فراوان ز گیتی سران بر درند
ز مزدی شنید این²⁵ سخنها قباد
چنین گفت مزدی پرمایه شاه
همانها نگنجند در پیش شاه
بفرمود تا تخت بیرون برند
بدشت آمد از مزدی صد²⁸ هزار
چنین گفت مزدی بشاه زمین

265

270

275

280

¹ K, I, IV — حرامست ² Б — б. оп. ³ VI — هم ⁴ K — همین را ⁵ VI — شده ⁶ K —
پیر ⁸ K, I, IV, VI — از ایزد بران راه [بند] K — ⁷ K, I, IV, VI — دیده پیدا I, IV — آشکارا
درو خیره — ¹² K مانده شد — VI خواندند — IV ماندند — ¹¹ I و — ¹⁰ K, I, IV — ⁹ VI — بود و —
ندانست موبد که جایش — ¹⁵ K ورا رام — I, IV — بر آرام — ¹⁴ K بدیدار — ¹³ VI مانده همه
نیکی — ¹⁹ K, I — (!) — IV, VI — نیکی — ¹⁸ K — او — I, IV — کس آیین او — ¹⁷ I, IV — او — ¹⁶ K — برابر —
— ²⁴ K, I, IV, VI — در پرستان — ²³ K هم از — ²² I, IV — زیردستان — ²¹ K کین — ²⁰ I —
— ²⁹ IV — доб. заголо — سه — ²⁸ K از — ²⁷ K, VI — خانه — ²⁶ K آن — ²⁵ I, IV, VI — آورشان اگر
و آفرین — ³⁰ K, I, IV, VI — گفتار اندر داستان کسری با مزدی و دین او BOK:

قباد آن¹ سخن گوی را پیش خواند
 چنین داد پاسخ کانشه² بدی
 سخن هرچ⁴ بشنیدم از شهریار
 بشاه جهان گفتم⁷ از مار و زهر
 بدین بنده پاسخ چنین داد شاه
 اگر خون این مرد تریاک دار
 چو شد گرسنه نان بود¹² پای زهر
 اگر دادگر باشی ای شهریار
 شکم گرسنه چند¹⁴ مردم بمرد
 ز گفتار او تنگ¹⁶ دل شد قباد
 وزان پس¹⁷ بپرسید و پاسخ شنید
 ز چیزی که گفتند پیغمبران¹⁸
 بگفتار²⁰ مزدک همه کژ گشت
 برو انجمن شد فراوان سپاه
 همی گفت هر کو توانگر بود
 نباید که باشد کسی برفزود²³

250
 255
 260

بایرانپان — K⁵ آنچه — VI⁴ نوشه — VI³ نوشه — K, I, IV² این — K¹
 که شاه جهان گفت — K⁷ 247, 250, 251, 252, 253, 248, 249, 254, 255. — K⁶ — порядок
 و تریاک خواه — Л¹⁰ ز تریاک و ندادن مرد بهر — K⁹ وزان — I, IV, VI⁸ گفت — VI¹¹ —
 1, IV — б. оп.; VI — бб. 250—252 оп.
 که گر مار کشته بمیرد بزهر * ازان پس نیاید ز تریاک بهر
 فاستحضره و سألہ عن السبب الحامل له علی ذلک: Б — этот эпизод даёт так: K — доб. этот б.;
 فقال إن الجائع هو اللديغ و الطعام هو الترياق و قد أباح الملك دم صاحب الترياق اذا لم
 K¹⁴ — در انبار — I, IV, VI¹³ خورد — K¹² يتدارك حشاشة للديغ المشرفی علی الموت
 وقد رأيت الناس يموتون جوعا و — Б — انبار او سوده — VI¹⁵ انبار آسوده — K, I, IV¹⁵ صد ز
 — K¹⁷ I — کش — K, I — ننگ (!) — Л¹⁶ لاخبر عند ارباب الغلات المتخره من ذلک
 K, I, IV, ²⁰ سران — I, IV, VI¹⁹ موبد و مهتران — K¹⁹ پیغامبران — K¹⁸ کس — VI¹⁸ از انکس
 فراوان ز بیراهی آمد براه — VI²² براه — K, IV²² سخنها — K, I, IV, VI²¹ ز گفتار — VI²¹
 ینبغی أن... يكون الغنى كالسدى و الفقير كاللحمة — Б — б. оп.; VI²⁴ — فرود — K, IV²³

- برفتند و¹ شبگیر باز آمدند
 چو مزدک ز در آن گره⁴ بدید
 چنین گفت کای شاه پیروز بخت
 سخن گفتم و پاسخش دادیم⁶
 گویا دوندک دستور باشد⁹ کنون
 بدو گفت برگوی و امرا میند
 چنین گفت کای نامور شهریار
 خورش باز گیرند زو¹² تا بمرد
 مکافات آن کس که نان داشت او¹⁴
 چه باشد بگوید مرا¹⁷ پادشا
 چنین داد پاسخ که میکن بنش¹⁸
 چو بشنید مزدک زمین بوس¹⁹ داد
 بدرگاه او شد بازبوه گفت
 دهید آن بتاراج در کوی و شهر²¹
 دویند هر کس که بد گرسنه
 چه انبار شهری²⁴ چه آن قباد
 چو دیدند²⁵ رفتند کار آگهان
 که تاراج کردند انبار شاه
 230
 235
 240
 245
- شخوده رخ² و پیرگداز³ آمدند
 ز درگاه سوی شاه ایران دويد
 سخنگوی و پیدار و زیبای تخت⁵
 پاسخش در⁷ بسته بگشادیم⁸
 بگوید سخن پیش تو¹⁰ رهنمون
 که گفتار باشد مرا سودمند
 کسی را که بندی¹¹ بماند استوار
 بمیچارگی جان و تن را¹³ سپرد
 مرین بسته را¹⁵ خوار بگذاشت او¹⁶
 که این مرد دانا بد و پارسا
 که خونبست ناکرده برگردنش
 خرامان بیامد ز پیشش قباد
 که جایی که گندم بود در نهفت²⁰
 بدان تا یکایک بیابید²² بهر
 بتاراج گندم شدند از بنه²³
 ز یک دانه گندم نمودند شاد
 بنزدیک بیدار شاه جهان
 بمزدک همی باز گردد گناه

ز دور آن—K, I, IV, VI—⁴ باگداز—VI—³ سخن در دل—K, I, IV, VI—² و—VI—¹
 زیبا درخت—VI—⁵ با تاج و تخت—K—⁵ گوانرا
 دادیم—K, I, IV, VI—⁶ بدیدی—K, I, IV, VI—¹¹ بگویم سخن تا بود—I, IV—¹⁰ باشی—K, I, IV, VI—⁹ بگشادیم—VI—
 بپزدان—VI—¹⁴ بنانی—I, IV—¹³ بپاید—VI—¹³ ازو—I, IV—¹² گپری ازو—K, VI—¹²
 مسکین تنش—VI—¹⁸ مگر—I, IV, VI—¹⁷ او—I, IV—¹⁶ کینمرا—VI—¹⁵
 (в тексте конъектура).
 20 I, IV—доб. б.:
 19 K, I, IV, VI—بوسه
 21 K, I, IV, VI—بپاید

شوید و همه بهره زو برگزید(!) * بها گر نگیرند ره بسپارید
 بیابند—VI—²² بتاراج داد آنک بودش بشهر—I, IV, VI—²¹ بتاراج بدهید یک یک بشهر—K—
 بردند بار و بنه—VI—²³ دادند گندم بنه—IV—²³ کردند [بردند—I] گندم همه—K, I—²³ نیابند—VI—
 دویند و—VI—²⁵ ل—²⁴ شهر و—K—²⁴

[داستان مزدک با قباد]¹

- 210 پیامد یکی مرد مزدک بنام
گرانمایه مردی و دانش³ فروش
بنزد⁴ جهاندار⁵ دستور گشت
ز خشکی خورش تنگ شد در⁷ جهان
ز روی هوا ابر شد ناپدید
215 مهان جهان بر در کیقباد
بدیشان چنین گفت مزدی که شاه
دوان اندر آمد¹⁰ بر شهریار
بگیتی سخن پرسم از تو یکی
قباد سراینده گفتش بگوی
220 بدو¹⁴ گفت آنکس¹⁵ که مارش گزید
یکی دیگری را بود پای زهر
سزای چنین مرد گویی که چیست
چنین داد پاسخ ورا شهریار
بخون گزیده بمایدش²¹ کشت
225 چو بشنید برخاست از پیش شاه
بدیشان چنین گفت کز شهریار
بماید تا بامداد پگاه
- سخنگوی² با دانشی و رای و کام
قباد دلاور بدو داد گوش
نگهبان آن گنج و گنجور⁶ گشت
میان کههان و میان مهان
بایران کسی برف و باران ندید
همی هر کسی آب و نان کرد یاد
نمایند⁸ شمارا بماید⁹ راه
چنین گفت کای نامور شهریار¹¹
گر ایدونک پاسخ دهی اندکی
بمن تازه کن در سخن¹² آبروی¹³
همی از تنش¹⁶ جان بخواهد¹⁷ پرید
گزیده¹⁸ نیابد¹⁹ ز تریاک بهر
که تریاک دارد درم سنگ بیست
که خونبست این²⁰ مرد تریاکدار
بدرگاه چون دشمن آمد²² بمشت²³
پیامد بنزدیک فریادخواه
سخن کردم از هر دری²⁴ خواستار
نمایم شمارا سوی داد راه

آمدن — VI گفتار اندر داستان مزدکیان با قباد پیروز شاه — IV; LI, K — заголовок оп.;
 VI — و K, I — доб. ذکر خروج مزدک فی عهد قباد — B مزدک پیش قباد بدعوی پیغمبری
 K — شهنشاه — K, I, IV, VI — 5 پیش — VI — 4 B — ب. оп. قنبل — VI — گوهر — LI — 3 خردمند و
 K, I, 11 خوش پیامد — VI — 10 بناومید — I — 9 نماند (!) — IV — 8 بر — VI — 7 نگهبان بنیاد گنجور
 I, IV, 18 آنرا — VI — 15 چنین — K — 14 آب روی — LI — 13 جهان — K — 12 شاه پرهیزکار — IV, VI —
 IV — 19 گزنده (!) — VI — که دیده — IV — که زنده — I — 18 نخواهد — VI — 17 از تن و — VI —
 کسی — K — 24 B. оп. K — 23 خصمش آرد — I, IV — 22 نمایدش — IV — 21 آن — VI — 20

ببخشید¹ جاماسب را همچنین
 پیامد بتخت کیی برنشست
 برین³ گونه تا گشت کسری بزرگ
 بفرهنگیان داد فرزندان
 همه کار ایران و توران⁷ بساخت
 وزان پس بیاورد لشکر بروم
 همه بوم و بر⁹ آتش اندر زدند
 همی کرد زان¹¹ بوم و بر خارسستان
 یکی مندیا و دگر فاروقین
 نهاد اندران مرز آتشکده
 مداین پی افگند جای کیان
 از اهواز تا پارس یک شارسستان
 اران¹⁶ خواند آن شارسستان را¹⁷ قباد
 گشادند²⁰ هر جای رودی ز²¹ آب

بزرگان برو خواندند آفرین
 ورا گشت جاماسب مهترپرست²
 یکی کودکی شد دلیر و⁴ سترگ⁵
 چنان بار⁶ شاخ برومندرا
 بگردون کلاه مهی بر فراخت
 شد آن بار⁸ او⁸ چو یک مهره موم
 همه رومیان دست بر سر زدند¹⁰
 از خواست زنهار دو شارسستان¹²
 پیامختشان¹³ زند و بنهاد دین¹⁴
 بزرگی بنوروز و جشن سده
 پراگند بسپار سود و زیان
 بکرد و برآورد بیمارستان¹⁵
 که تازی کنون¹⁸ نام حلوان¹⁹ نهاد
 زمین شد پر از جای²² آرام و خواب

¹ L — ببخشود ² K, I, IV — доб.:

همه کار آن پادشاهی خویش * بزرگمهر بسپرد و بنشانند پیش
 ازو گشت آن شاهای آراسته * جهان گشت پر داد و پرخواسته
 K — доб. ⁵ یکی پور شد همچو شیر — K ⁴ بران — VI بدین — I, IV ³

ندانست اورا کس از شاه باز * همی پروراندش اورا بنواز
 I, IV, ¹⁰ به بوم و به بر — K ⁹ اورا — I, IV, VI ⁸ پیران — I, IV ⁷ تازه — K, I, IV, VI ⁶
 پیاموختشان — VI ¹³ (دژ. م. ب.) در شورستان — L ¹² ازان — I, IV, VI ¹¹ آن — K ¹¹ VI — 6. оп.

وغزا الروم و ملک بلادها و ¹⁵ Б — содержание этого эпизода даёт так: ¹⁴ L — 66. 204—207 оп.
 بنی فیها بیوت النار و اظهر فیها المجوسیه ثم عاد و بنی المدائن معزس الملوك و مبعو
 حلوان — L ¹⁹ ورا — VI ¹⁸ برآورد آنرا بخوبی — VI ¹⁷ آرز — B ازان — K, I, IV ¹⁶ السلاطین
 گشادی ز — K ²⁰ و بنی مدینه آخری عظیمه و سماها آرز و هی التی تسمى حلوان — B
 و L — доб. ²² پر — I, IV ²¹

- پسر زاد جفت تو در شب یکی¹
 چو بشنید در خانه شد شاد کام
 ز دهقان پیرسید زان³ پس⁴ قباد
 بدو گفت کز آفریدون گرد
 پدرم این⁹ چنین گفت و من این¹⁰ چنین
 ز گفتار او شادتر¹² شد قباد
 عماری بسید چید و آمد براه
 بیاورد لشکر سوی طیسفون
 بایران همه سالخورده ران
 که این کار گردد بمایر دراز
 ز روم و ز چین لشکر¹⁶ آید¹⁷ کنون
 بماید خرامید سوی¹⁹ قباد
 بیاریم جاماسب ده ساله را
 مگرمان²³ ز تاراج و خون ریختن
 برفتند یکسر سوی²⁶ کیقباد²⁷
 گر²⁹ از تو دل مردمان³⁰ خسته شد
 کنون کامرانی³² بدان کت³³ هواست
 پیاده همه³⁴ پیش او در دوان³⁵
 گناه بزرگان بپخشید شاه
- 180
 185
 190
 195

زانگه-IV-4 ازان-I-3 بدیدش ورا خواند کسری بنام-K-2 در زیرکی-K-1
 وهم هم-K-10 پدر هم-K-9 تخت-I, IV-8 دارد-Л-7 نیکنام-VI-6 این-Л-5
 K, I, IV, VI-15 نشستہ-VI-14 کار-VI-13 شاددل-K-12 هزار-IV-کنم-K-11 من هم-I-
 پیش-K, I, IV, VI-19 ازین-I, IV, VI-این-K-18 آرد-VI-17 دشمن-K-16 شاه و دو
 گراید-Л-24 مگر ما-K, I, VI-23 که بر روی پیرا کند-VI-22 درد-Л-21 بگیرد-IV-20
 فرخ-K-28 پیش قباد-VI-27 یر-K, I, IV-26 و-I, IV, VI-از-K-25 Б — оп. подробности.
 K-33 کامران تو-I, IV, VI-32 دستها بسته-K-31 دل ما همه-VI-30 که-I, IV-29
 و-K, I, VI-доб. 36 (без рифмы). روان-VI-35 همی-K-34 برانکت-VI-کام دل ران چنانکت
 سپاه-K-37 یر خاکی-IV

- 160 ابا او یک انگشتی بود و¹ بسی بدو داد و گفت این نگین را بدار³ بدان ده یکی⁵ هفته از بهر ماه بر شاه هیتال شد کی قباد⁹ بگفت آنچه کردند¹¹ ایرانیان بدو گفت شاه از بد خوشنواز 165 بپیمان سپارم¹⁴ ترا لشکری که گر¹⁶ باز یابی تو گنج¹⁷ و کلاه¹⁸ مرا باشد این²⁰ مرز و فرمان ترا زبردست را گفت خندان قباد 170 چو خواهی فرستمت بی مر سپاه چو کردند عهد آن²⁴ دو گردن فراز بشاه جهاندار دادش رمه پذیرفت²⁷ شمشیرزن سی هزار ز هیتالیان سوی اهواز شد 175 چو نزدیکی³⁰ خان دهقان رسید یکی³² مژده بردند نزد³³ قباد
- که ارزش بگیتی² ندانست کس بود روز کاین را بود خواستار⁴ همی بود و⁷ هشتم پیامد براه⁸ گذشته سخنها بدو¹⁰ کرد یاد بدی را بیستند یک یک¹² میان همانا بدین روزت¹³ آمد نیاز ازان¹⁵ هر یکی بر سران افسری چغانی باشد ترا نیکخواه¹⁹ ز کرده نباشد پشیمان ترا کزین²¹ بوم²² هرگز نگیریم یاد چغانی که باشد که یازد بگاه²³ در گنج زر و درم کرد باز²⁵ سلیج سواران و لشکر همه²⁶ همه نامداران²⁸ گردد و سوار سراسر جهان زو پر²⁹ آواز شد بسی مردم از خانه بیرون دوید³¹ که این پور بر شاه فرخنده باد³⁴

شوم خاستار (!) VI-⁴ گفتا بگیر و بدار VI-³ ارز نگینش I, IV, VI-² و K-¹ هیتالیان شد قباد I-⁹ بگاه I, IV-⁸ و K-⁷ بیک I, IV-⁶ دران I, IV, VI-⁵ K-¹⁵ بسازم VI-¹⁴ زفت K-¹³ یکسر K, IV, VI-¹² از K-¹¹ برو K, I, IV, VI-¹⁰ I, VI-¹⁹ نباشد کنون با کلاه K-¹⁸ سپاه K, I, IV-¹⁷ بخت VI-¹⁶ اگر K, IV-¹⁵ وزان K, I, IV, VI-²¹ آن K, I, IV-²⁰ نباید که یازد [د] کلاه IV-¹⁴ نباشد گوی با کلاه [سپاه VI-¹³] نباشد گو و با کلاه IV-¹² نباید که یازد کلاه I-¹¹ دارد کلاه K-¹⁰ نگاه (!) L-⁹ دژ K-⁸ کزان K-⁷ : K-⁶ L-⁵ : K-⁴ I, IV, VI-³ ب. : K-² I, IV, VI-¹ ب. : K-¹ و آلات و ساز K-²⁵ پیمان K-²⁴ وزان جایگاه شد دل مرز جوی * سوی مرز ایرانیان کرد روی پر ز L-²⁹ و IV, VI-²⁸ بدو داد VI-²⁷ K, I, IV, VI-³¹ (метр нарушен) نزدیک IV-³⁰ همی VI-³³ همه I, IV-³² همه کوی مردان پراکنده دید VI-³¹ زادن کسری از مادر بفیروزی IV-³⁰ گفتار اندر زادن نوشیروان عادل L-³⁴ Доб. заголовки:

سیمک بنندرا برگشادش¹ ز پای
همه رازها پیش ایشان براند³
ز دیدار دشمن⁴ بهامون شدند
ز اندیشگان خسته و رامجوی
باهواز رفتند تازان¹⁰ چو گرد
بدهر¹¹ یکی نامبردار مه
بیودند و یک هفته¹² دم برزدند
ز مشک سیه بر سرش بر کلاه¹³
ز مغز جوان شد خرد ناپدید¹⁵
که با تو سخن دارم اندر نهفت
مگر¹⁹ جفت من گردد این²⁰ خوبروی²¹
که این دختر ترا کسی²³ نیست جفت
که گردی²⁶ بر²⁷ اهواز بر²⁸ کدخدای²⁹
که این دختر خوبرا نیست جفت³⁰
مهرین را بدان ده که او را هواست
چنین³² گفت کین ماه جفت تو باد
بدان³⁴ سان که دیدی پسندیدیش
بزانوی کنداوری برنشاند³⁵

چو بشنید زرمهر پاکیزه‌رای
فرستاد و آن² پنج تن را بخواند
شب تیره از شهر بیرون شدند
سوی شاه⁵ هیتال کردند⁶ روی
برین⁸ گونه سرگشته آن⁹ هفت مرد
رسیدند پویان پیرمایه ده
بدان خان دهقان فرود آمدند
یکی دختری داشت دهقان چو ماه
جهانجوی¹⁴ چون روی دختر بدید
همانکه پیامد بزرمهر¹⁶ گفت
برو¹⁷ راز من¹⁸ پیش دهقان بگوی
بشد تیز و رازش بدهقان²² بگفت
یکی پاک²⁴ انبازش آمد²⁵ بجای
گرانمایه دهقان بزرمهر گفت
اگر شاید این³¹ مرد فرمان تراست
پیامد خردمند نزد قباد
پسندیدی و³³ ناگهان دیدیش
قباد آن پری‌روی را پیش خواند

145

150

155

¹ K, I, IV, VI—برگرفتیش ² K—این ³ I, IV—б. оп.; K, VI—б. переставлен со след. б.

⁴ K—لشکر ⁵ K, I, IV, VI—شهر ⁶ K—هیتالپیان کرد ⁷ K, I, IV, VI—از ⁸ I, IV, VI—بدین ⁹ I, IV, VI—این ¹⁰ VI—بدان ¹¹ IV—بدهر

¹² I, IV, VI—یکبار ¹³ VI—مشک سیاه ¹⁴ IV—جهاندار ¹⁵ VI—

بشو ¹⁶ K, I, IV—نهانی بزرمهر ¹⁷ K, I, IV—بزرمهر آزاد ¹⁸ K—ز دل مهر آن ماه رخ برگزید

چو بشنید زرمهر با او ¹⁹ K—ماهروی ²⁰ K—آن ²¹ K, VI—اگر ²² K—از من و ²³ VI—

انباز دارم—آرم ²⁴ K, VI—نیک ²⁵ K, VI—داندک (!?) ²⁶ K, I, IV—که گر دختر خوبرا ²⁷ K, I—گردد ²⁸ K, I—تو ²⁹ K, I—به ³⁰ VI—

اهواز را ³¹ VI—66. 154—155 оп. ³² VI—66. 155—156 оп. ³³ VI—ای ³⁴ K, VI—بران ³⁵ VI—کنداورش نشاند

ای ³⁶ K, VI—ای ³⁷ K, VI—ای ³⁸ K, VI—ای ³⁹ K, VI—ای ⁴⁰ K, VI—ای

ای ⁴¹ K, VI—ای ⁴² K, VI—ای ⁴³ K, VI—ای ⁴⁴ K, VI—ای

ای ⁴⁵ K, VI—ای ⁴⁶ K, VI—ای ⁴⁷ K, VI—ای ⁴⁸ K, VI—ای

- همی کرد پوشش که بدخواه من
گر ایدونک² یابم رهایی ز بند
ز دل⁴ پاک بر دارم⁵ آزار تو
بدو گفت زرمهر کای شهریار
135 پدر گر نکرد آنچه بایست کرد
ترا من بسان یکی بندهام
چو گویی بسوگند پیمان کنم
ازو ایمنی یافت جان قباد
وزان¹¹ پس بدو¹² راز بگشاد و گفت
140 گشاد است بر پنج تن¹⁴ راز من
همین¹⁶ تاج و تخت از تو دارم سپاس
- پیر آشوب¹ کرد اختر و ماه من
ترا باشد³ از هر بندی سودمند
کنم چشم روشن بندیدار تو
زیانرا بدین باز⁶ رنجه مدار
ز مرگش پسر گرم⁷ و تیمار خورد
بپیش تو اندر پرستندهام
که هرگز وفای ترا نشکنم⁸
ز گفتار آن پر خرد⁹ گشت شاد¹⁰
که اندیشه از تو نخواهم¹³ نهفت
جزین نشنود یک تن آواز من¹⁵
بوم جاودانه ترا حق شناس¹⁷

I-⁵ تن-K⁴ مانم-VI-باشم-IV³ ایدونکه VI-здесь и всюду² بر آشفته-K¹
برین گونه-VI-کار-I, IV-بارہ-K⁶ بردار
7 K-درد-⁸ I, IV-دوب:

چو زرمهر گفت و چو خسرو شنید * دل شاه از خسرو می بردمید
9 K-دوب: K¹⁰ ز گفتارها جان او-K⁹

چو خسرو ازان گونه گفتار دید * چو گردون گردان سر برکشید
15 K, I, IV, کس-VI-¹⁴ که با تو سخن دارم اندر-VI-¹³ برو-VI-¹² ازان-K, I, IV,
VI-دوب:

بخوانیمشان و گشائیم راز * اگرمان بدان مردم آید نیاز
K, VI-далее доб:

بگوئیم ما راز با رهنمون * بران سان که ناید ز فرمان برون
چو تخت بزرگی بچنگ آوریم * سر دشمنان زیر سنگ آوریم
K, I, IV, VI-далее доб:

اگر بنند برداری از پای من * چنان دان که بر خوردی از رای من
I, IV-б. оп.; Б-даёт этот эпизод в другой последовательности: ¹⁷ K-هم از-VI-همان-K¹⁶
...فتعجب قباد من حسن آدبه و کرم خلقه و أخذ یعتمد
عليه عما پدر منه في حق آدبه و بنسب ذلک الى حسدته و أعاديه و قال له إن خلصتني
من هذا الحبس اتخذتك صاحباً و وزیراً و حاکماً و دستورا فقال له اذا عاهدتني و وثقت
بك رفعت القيد عنک فعاهده و سأله أن يحضره خمسة انفس عینهم من أصحابه و حفظه
گریختن قباد از بند و رسیدن بمرز اهواز و خواستن دختر IV-دوب. заголовок: اسراره

- زن و مرد و کودکی همی² مویه کرد³
 همی هر کسی کرد ساز نبرد
 اگر سوفزا شد⁴ بایران مباد
 نبردند نام قباد اندکی
 ز بدگوی پردرد و⁵ فریادخواه
 بدانیدیش او و⁷ بلالجوی بود
 ز جاماسب جستند چندی نشان
 قبادش همی پروریدی بنماز
 بشاهی برو¹⁰ آفرین خواندند¹¹
 ز فر و نژادش نکردند یاد
 سرش هیچ پیدا نمینی ز بن¹²
 خردمند و پاکیزه و بآفرین
 که از مهر¹⁵ او بد پدر شادکام
 بدان¹⁶ گونه بد رای¹⁷ بدخواه را
 بخواهد بدرد از جهان کدخدای
 نسودی¹⁹ بید باجه انداز دست
 وزان بد²⁰ نکرد ایچ²¹ بر شاه یاد
 ز کردار او مردمی²⁴ برگرفت
- خروشی برآمد ز¹ ایوان بدرد
 برآشفت ایران و برخاست گرد
 همی گفت هر کسی که تخت قباد
 سپاهی و شهری همه شد یکی
 برفتند یکسر بایوان شاه
 کسی را که⁶ بر شاه بدگوی بود
 بکشتند و بردند ز⁸ ایوان کشان
 که کهتر برادر بد و⁹ سرفراز
 ورا برگزیدند و بنشاندند
 بآهن بستند پای قباد
 چنینهست رسم سرای کهن
 یکی پرور بد سوفزارا¹³ گزین
 جوانی بی آزار و¹⁴ زرمهر نام
 سپردند بسته بدو شاهرا
 که آن¹⁸ مهربان کینه سوفزای
 بی آزار زرمهر یزدان پرست
 پرستش همی کرد پیش قباد
 جهاندار زو²² ماند اندر²³ شکفت

¹ I, IV — از ² همه — K ³ VI — б. оп.; K, I — доб.:

بنفیرین زبانهای ایرانیان * بیالود و برخاست راز از میان
 Б — подробности оп. ⁴ I, IV, VI — سرفراز ⁵ Л — و оп. ⁶ K, I, IV, VI — کسی کو ⁷ K, I,
 IV — [I, IV — بد] و ⁸ K, I, IV, VI — از ⁹ VI — برادرش بد ¹⁰ I — بدو ¹¹ Доб.
 заголовки: I — چهار ماه بود و — IV پادشاهی جاماسب چهار ماه بود I —
 بند کردن K — پادشاهی جاماسب پیروز یکسال و چهار ماه بود VI — پادشاهی نشانیدن برادرش
 K, I, IV, VI — б. оп. ¹² K, I, IV, VI — بایران قباد را از بهر کشتن سوفزای و پادشاهی نشانیدن جاماسب
 بدرا — I, IV, VI — بران ¹⁶ VI — نام ¹⁵ I, IV, VI — و оп. ¹⁴ I, IV, VI — سوفزای ¹³ IV — سرفراز
 VI — ²³ ازو — I, IV — ازان — K ²² آنچه — VI ²¹ خود — VI ²⁰ بسودی — VI ¹⁹ چوآن — Л. ¹⁸
 وزو بخشش و مردمی — I, IV, VI — بزمهر بر آفرین — K ²⁴ مانده ازو در

- کنونم که¹ فرمود بندم سزاست
ز فرمان او هیچ گونه مگرد
چو بنشست³ شاپور پایش بیست
بیامودش از پارس⁴ پیش قباد 100
بفرمود کورا بزندان بررند
بشیراز فرمود تا هرچ بود
بیامورد⁷ یکسر سوی طیسفون
چو یک هفته بگذشت هرگونه رای
چنین گفت پس شاهرا¹⁰ رهنمون 105
همه لشکر و زیردستان ما¹¹
گر او اندر ایران¹⁴ بماند درست
بدانیش شاه جهان¹⁵ کشته به
چو بشنید مهتر ز موبد سخن
بفرمود پس تاش¹⁹ بیجان کنند 110
بکردند پس پهلوانرا تباه
چو آگاهی آمد با ایرانیان
- سخنهای ناسودمندم سزاست²
چو پیرایه دان بنید بر پای مرد
بزد نای رویین و خود برنشست
قباد از گذشته نکرد هیچ⁵ یاد
بنزدیک ناهوشمندان بررند
ز مردان و گنج و ز کشت⁸ و درود
سپردش⁸ بگنجور او رهنمون
همی راند با موبداز⁹ سوفزای
که یارند با او همه طیسفون
ز دهقان وز¹² درپرستان ما¹³
ز شاهی بپاید ترا دست شست
سر بخت بدخواه برگشته به
بنو قباخت و¹⁶ بیزار شد¹⁷ از کهن¹⁸
برویر دل و دیده پیچان کنند²⁰
شد آن گرد فرزانه و نیکخواه²¹
که آن پیلتن را سرآمد زمان²²

VI-⁴ بشنید- I, IV, VI-³ او سودمند و رواست- VI-² کنون بند- K, I, IV, VI-¹
I, IV-⁷ ز رنج و ز گنج و کشت- VI-⁶ وز گنج و کشت- K, I, IV-⁵ آنچه (!)- VI-⁵ بار
و ترددت الرسل- B- موبدان- J-⁹ سپارد- K, I, IV, VI-⁸ بیمارید- VI-⁸ بیارند
فخلا بقباز بعض- B- شاه بر- J, K-¹⁰ بین سوفزای و بین الموابذة بعد أسبوع من محبسه
B-оп. подробности. ایوان- J-¹⁴ شاه- K-¹³ واز- K, I, VI-¹² شاه- K-¹¹ اصحاب رأیه و قال
نیامورد یاد او ز کار کهن- VI-¹⁸ گشت- K, I-¹⁷ آخت و- I, IV-¹⁶ و- K-¹⁶ مهبان- K-¹⁵
K-²¹ گریان کنند- VI-²⁰ تا جانش- J-¹⁹

بکشتن بفرمان شاه جهان * فگنندند او را بجای نهان
IV-²² I-²² فامر قباد باهلاکه فی حبسه... B-оп. подробности и даёт: I, IV, VI-⁶ B-оп. подробности
بمالود و برخاست راز از میان

- چو آگاه شد زان سخن سوفزای
پنذیره شدش با سپاهی گران
رسیدند² پس یک بدیگر فراز
چو بنشست شاپور با سوفزای
بدو داد پس نامه شهریار
چو برخواند آن نامه را پهلوان
چو آن⁷ نامه برخواند شاپور گفت
ترا بنند فرمود شاه جهان
بران¹¹ سان که برخواندهای¹² نامه را
چنین داد پاسخ بدو¹³ پهلوان
بدان¹⁵ رنج و سختی که مردم ز شاه
بموردی رهانیدم اورا ز بند
مرا داستان²⁰ بود نزدیک شاه
گر ایدونک بندست پاداش من
نخواهم زمان از تو پایم²⁴ بماند
ز یزدان وز²⁶ لشکر²⁷ نیست شرم
بدانکه کجا شاه در بند بود
که دستم نبیند مگر دست²⁹ تیغ
مگر سر دهم گر³⁰ سر خوشنواز
- همانکه پیآورد لشکر ز جای
گزییده سواران و¹ جوشنوران
فرود³ آمدند آن دو گردن فراز⁴
فراوان زدند از بد و نیکی برای
سخن رفت هرگونه دشوار و⁵ خوار
بپژمرد و شد کند⁶ و تیره روان
که اکنون سخنرا⁸ نیاید⁹ نهفت
فراوان بنالید¹⁰ پیشی مهران
تو دانی شهنشاه خود کامرا
که داند مرا شهریار جهان¹⁴
برفتم¹⁶ ز زاولستان¹⁷ با سپاه
نماندم که آید برویش¹⁸ گزند¹⁹
همان نزد²¹ گردان ایران سپاه
ترا چنگ²² دادن²³ بپرخاش من
بدارد مرا بند او سودمند²⁵
که من چند پالودهام²⁸ خون گرم
بمزدان مرا سخت سوگند بود
بجنگ آفتاب اندرآرم بمیخ
بمردی ز تخت اندرآرم³¹ بگاز

بند کردن شاپور سوفزارا—⁴ Доб. заголовки: Л—³ فراز—² رمیدند—¹ Л, K—⁵ و—⁶ Л—¹¹ VI—¹² گله کرد—¹³ VI—¹⁴ نشاید—¹⁵ K, I—¹⁶ سخن زو—¹⁷ VI—¹⁸ چو او—¹⁹ VI—²⁰ چنو—²¹ I—²² VI—²³ کند—²⁴ VI—²⁵ که از—²⁶ VI—²⁷ که آن—²⁸ K, I, IV—²⁹ جوان—³⁰ K—³¹ ورا—³² خواندی—³³ K, I, IV, VI—³⁴ برین—³⁵ K, I, IV—³⁶ دست—³⁷ K—³⁸ دست—³⁹ دستها—⁴⁰ I, IV—⁴¹ واز—⁴² K, I, IV—⁴³ که باشد مرا بند او سودمند—⁴⁴ VI—⁴⁵ ندارد مرا بند او [تو—⁴⁶ K] مستمند—⁴⁷ VI—⁴⁸ یا—⁴⁹ K, I, IV, VI—⁵⁰ گرز و—⁵¹ VI—⁵² که چندان پالودهام—⁵³ VI—⁵⁴ لشکرش—⁵⁵ I, IV—⁵⁶ درآرم بنگاه

- بدو گفت زین¹ تاج بی بهرام
همه سوفزاراست بهر از مہی
ازین داد و بیداد در گردنم
بایران برادر بدی کنخدای
65 بدو گفت شاپور کای شهریار
یکی نامه باید نوشتن⁶ درشت
بگویی که از تخت⁹ شاهنشاهی
تویی باخواه و منم باگناه¹¹
70 فرستادم اینک یکی پهلوان
چو نامه بدین¹³ گونه باشد بدوی¹⁴
نمانم که برهم زند نیز¹⁸ چشم
نویسنده نامه را خواندند
بگفت آن¹⁹ سخنها که با شاه گفت
75 چو برنامه بر مهر بنهاد شاه
گزین کرد پس هرک بد²³ نامدار
خود و نامداران پرخاشجوی
- بمی بهرئی در² جهان شهرام
همی نام بینم ز شاهنشاهی³
بفرجام روزی بپیچند تنم
بهستی⁴ ز بیدادگر سوفزای
دل ترا بدین کار رنجه مدار⁵
ترا نام و فرّ و نژادست⁷ و پشت⁸
مرا بهر رنجست و گنج تهی¹⁰
نخواهم¹² که خوانی مرا نیز شاه
ز کردار تو چند باشم نوان
چو من دشمن¹⁵ و لشکری¹⁶ جنگجوی¹⁷
نگویم سخن پیشی او جز بخشم
بنزدیک شاپور بنشانند
شد آن کلک پیچاده با قار²⁰ جفت²¹
بیاورد شاپور لشکر برآه²²
پراگنده از لشکر شهریار
سوی شهر شیراز بنهاد روی

VI-³ بیبهودگی-IV بیبهوده اندر-I² ازین-K, I, IV, VI-¹

همه نام دارم ز شاهنشاهی * همه سوفزارا مہی و بهی
K-доб.:⁵ بداستی-VI⁴

ترا نام و اورا نژادست و داد * خود اندیشه بد مکن هیچ یاد
درو فرّ و نام و نژادت نوشت(!)-VI⁸ شکستن مر اورا دل و دست-K⁷ نبشتن-K⁶
بی گناه-K, I, IV, VI-¹¹ گنج تهی-VI تخت مہی-K¹⁰ بگفتی که از تاج-VI تاج-K, I, IV-⁹
لشکر-K لشکر-Л¹⁶ باشم-I, IV-¹⁵ بدو-VI¹⁴ برین-VI¹³ دخواهم(!)-K, I, IV-¹²
تینز-I, IV, VI-¹⁸ فرستادن قباد لشکر بگرفتن سوفرای и доб. заголовк: جنگجو-VI¹⁷
K-доб. б.: نوشت و پیچید و اندر نهفت(!)-VI²¹ پیچیده با باد-K, I, IV-²⁰ این-IV¹⁹
نویسنده نامه بنوشت زود * چنان هم که شاپور فرموده بود
هر کسی که بد-VI²³ پناه-K²²

- 45 کند هر کسی یاد کردار اوی¹ ندارد ز⁵ ایران یکی⁶ رزمخواه بدو گفت فرزانه مندیش زین⁹ ترا بندگانند و¹¹ سالار هست چو شاپور رازی بیاید¹³ ز جای شنید این¹⁴ سخن شاه و¹⁵ نیرو گرفت همانگه جهان دیده ای کی قباد بنزدیک شاپور رازی شود هم اندر زمان برنشاند ورا دو اسب نه فرستاده آمد بری چو دیدش پی رسید سالار بار بیامد¹⁹ بشاپور²⁰ رازی سپرد²¹ برو خواند آن نامه کی قباد که جز²³ سوفزا دشمن اندر جهان ز هر جای²⁶ فرمانبرانرا²⁷ بخواند چو²⁹ آورد لشکر بنزدیک شاه چو دیدش جهاندار بنواختش
- 50
- 55
- 60
- نهمانی² ندانند³ بازار اوی⁴ کز ایذر⁷ شود پیش⁸ او با سپاه که او شهر یاری شود¹⁰ بآفرین که ساپند بر¹² چرخ گردنده دست بدرد دل بدکنش سوفزای هنرها بشست از دل آهو گرفت بفرمود تا برنشیند چو¹⁶ باد برآواز¹⁷ نخچیر و بازی شود ز ری سوی درگاه خواند ورا چو باد خزانی بهنگام دی¹⁸ وزو بستند آن نامه شهریار سوار سرافراز را پیش برد²² بخندید شاپور مهرک نژاد ورا نیست در²⁴ آشکار و نهان²⁵ سوی طیفسون تیز²⁸ لشکر براند هم اندر زمان برگشادند³⁰ راه³¹ بر تخت پیروزه بنشاختش

نداریم VI — از K, I, IV — او VI — 1
 ازین VI — 10 I — سوی K — 8 ایران VI — 7 یلی VI — 6 مهران I, IV — چنان K — 6
 و K, I, IV, VI — 15 آن VI — 14 بچند VI — 13 با I, IV — 12 بندگان دست (!) VI — 11 بود
 K, I, IV, VI — 18 برای و به VI — 17 با یوان L — 17 تا رفت مانند VI — 16 رفت مردی چو L — 16
 رساند IV — 21 ساجور B — здесь и всюду 19 درون شد VI — 19 B — подробности оп. بفرمان کی
 VI — 25 نبودى جز او K, I, IV — 24 چو بر I, IV, VI — 23 خواند IV — 22
 که مر سوفزارا بگرد جهان * نبودى جز او دوستى در نهان
 چن I — 29 زود VI — 28 فرمان یلانرا K — 27 چو بشنید K, I, IV, VI — 26
 آمدن شاپور رازی بدرگاه کی قباد و مشورت کردن IV — 31 доб. заголовок: 31

- سپهبد خود و¹ لشکرش ساز کرد
همی رفت شادان سوی شهر خویش 30
همه پارسی اورا³ شده چون رهی
بدان⁶ بد⁷ که من شاه بنشاند⁸
گر از من کسی زشت گوید بدوی¹⁰
همی باز جستی¹⁴ ز هر کشوری
چو آگاهی آمد بسوی قباد¹⁵ 35
همی گفت هر کس که جز¹⁷ نام شاه
نه فرمانش باشد بچیزی نه رای²⁰
هر آنکس که بد رازدار قباد
که از پادشاهی²⁴ بنامی بسند²⁵
ز گنج تو آگنده تر گنج او²⁷ 40
همه پارسی چون بنده او شدند
ز گفتار بد شد دل کی قباد
همی گفت گر³¹ من فرستم سپاه
چو من³⁴ دشمنی کرده باشم³⁵ بگنج
- بزد کوس و آهننگ شیراز کرد
ز هر کام² برداشته بهر خویش
همی بود با تاج⁴ شاهنشاهی⁵
بشاهی برو آفرین خواندم⁹
ورا سرد¹¹ گوید براند¹² ز روی¹³
ز هر نامداری و هر مهتری
ز شیراز وز¹⁶ کار بیداد و داد
ندارد ز¹⁸ ایران ز گنج و سپاه¹⁹
جهان شد همه²¹ بنده سوفزای
برو بر²² سخنها²³ همی کرد یاد
چرا²⁶ کردی ای شهریار بلند
بماید گسست از جهان رنج او²⁸
بزرگان پرستنده او شدند
ز رنجش بدل بر²⁹ نکرد ایچ³⁰ یاد
سر او³² بگردد شود رزمخواه³³
ازو دید باید بسی درد و رنج

IV—доб. 5 جز نام—IV جز تاج—I, VI با تخت—K 4 با او—K 3 کامه—K 2 بشد—IV 1
VI— 8 همی گفت—VI 7 بران—K, I, IV 6 برگشتن کی قباد بر سوفزای شیرازی: заголовки:
— 14 رو—VI 13 ببازد—K 12 زشت—VI 11 بدو—VI 10 خوانده ام—VI 9 بنشاند ام
از—I, IV نداری ز—K 18 خود— 17 و از—K, I, IV 16 سوی کی قباد—K, I, IV 15 جستش
وتحدث الناس بأنّه ليس لقباً من الملك—B ندارد کسی هیچ با شاه رای— 20 و المملكة و التاج و التخت غیر الاسم
و أنّه لا يطاع—B. I, 24 سخن را—I, IV 23 برو این—K, I, IV, VI 22 جهانی شده—I 21 آمره ولا یسمع قوله
آگنده بد رنج او— 27 مرا—VI 26 که شاهی بنام یکی ناپسند— 25 شهرپاری—IV
چنین گفت—K 31 نکرد ایچ گونه—K 30 در—VI 29 اوی—I, IV گنج او— 28 اوی—I, IV
и доб. б.: 33 وی—VI 32 اگر—I, IV, VI اگر
دگر گونه تر شد برای و بخوی * چو بشنید از هر کسی گفت و گوی
باشد—K, VI 35 چو او—VI چنو—K, I, IV 34

- هر آنکه که دانا بود پرشتاب
چنان هم که باید² دل لشکری
توانگر کجا⁴ سخت باشد بچیز
چو درویش نادان کند مهتری⁵ 15
چو عیب تن خویش داند کسی
ستون خرد بردباری⁸ بود
چو خرسند گشتی¹⁰ بداد خدای
گر¹² آزاد داری تن ترا ز رنج¹³
هران کس که بخشش کند با کسی¹⁵ 20
همه سرپس¹⁸ دست نیکی برید¹⁹
همه مهتران آفرین خواندند
جوان بود سالش سه پنج و یکی
همی راند کار جهان سوفزای
همه کار او²³ پهلوان راندی 25
نه موبد بد²⁵ او را نه فرمان²⁶ روای
چنین بود تا بیست و سه²⁸ ساله گشت
بیامد بر تاجور سوفزای
- چه دانش مر اورا چه در سر شراب¹
همه³ در نکوهش کند کهتری
فرومایه تر شد ز درویش نیز
بدیوانگی ماند این⁶ داوری
ز عیب کسان برنخواهد⁷ بسی
چو تنی کند تن⁹ بخواری بود
توانگر شدی یکدل و پاکرای¹¹
تن مرد بی رنج¹⁴ بهتر ز گنج
بمیرد تنش¹⁶ نام ماند بسی¹⁷
جهان جهانرا بید مسپرد²⁰
ز برجد بتاجش برافشانند
ز شاهای ورا بهره بود اندکی²¹
قباد اندرایران نبد²² کدخدای
کسی را بر شاه ننشاندی²⁴
جهان بد بدستوری²⁷ سوفزای
بجام اندرون باده چون لاله²⁹ گشت
بدستوری بازگشتن بجای

چو او VI-همی K, I, IV³ باشد J, K² سپری از آب I, IV, VI- بر سیزه آب J-¹
I, IV, برد و باری I-⁸ برنگوید K, I, IV-⁷ آن VI-⁶ برتری K, I, IV-⁵ اگر K-⁴
VI- برنج K-¹³ که VI-¹² نیکرای K-¹¹ باشی VI-¹⁰ تیزی کنی تن [سر- VI-
هر آنرا که [کسی را که VI-] I, IV, VI- بود توشه برد K-¹⁵ بی آ- I, IV, VI-¹⁴ تن آز و رنج
VI-¹⁹ تن بتن VI-¹⁸ هرگز نمرد K, I, IV, VI-¹⁷ تن و VI-¹⁶ دانش بود توشه برد
K-دوب. VI- مسپردیم VI- مشمیرد J-²⁰ بریم

هر آنکه که بخشش بود کام دل * بود سال و مه دشمن از وی خجل
اگر عمر باشد هزار و دیویست * بجز خاک تیره مرا جای نیست
و کانت سنة عند جلوسه علی تخت السلطنة ست عشرة سنة و کان ناقص- B VI-²¹ J-²¹
دستور و I-²⁸ مر I, IV, VI-²⁵ بنشاندی VI-²⁴ داوری VI-²³ بید IV-²² الحظ من الملك
زاله- K, I, IV, VI-²⁹ و سه VI-²⁸ K-²⁸ پر ز دستوری I, IV, VI-²⁷ و IV-²⁷ دوب.

[پادشاهی قباد¹ چهل و سه سال² بود]

کـلـاـه بـزـرگـی بـسـرـبـر نـهـاد
کـه آـزادگـانـرا⁴ بـدو بـود فـخـر
کـه از مـن⁶ مـدارید چـیزـی نـهـفت
بـروز سـپـید و شـبـان سـیـاه
زبانرا بـیـاراست و⁹ کـژـی نـخـواست
سـر راسـتـان خـواـندش رهنـمـون
بـیـابـد بـداد آفرین مـهـان
مـهـان و کـهـانش¹³ کـنـند آفرین
ز کـژـی شـود شـاه¹⁵ پـیکـارجـوی¹⁶
چـو دانا شـود¹⁸ پـاسـخ آید¹⁹ در سـت
هـمـی دانـش او²⁰ نیـاید بـیـر

چـو بـر تـخت بـنشـست فرخ قباد
سوی طیسفون شد ز شهر صـطـخـر³
چـو بـر تـخت پـیـروز بـنشـست⁵ گـفت
شـمارا سـوی مـن⁷ گـشـادست راه
بـزرگ آن کـسی⁸ کـو بـگـفتـار راست
چـو بـغـشـایش آرد بـغـشـم اندرون
نـهـد تـخت¹⁰ خـشـنـودی اندر جـهـان
دل خـویشـرا¹¹ دور دارد¹² ز کـیـن
هـرانگـه¹⁴ کـه شـد پـادشـا کـژگـوی
سـخـنـرا بـیـاید شـنـید از¹⁷ نـخـست
چـو دانـنـده مـردم بـود آـزور

5

10

چهل و هشت I-چهل سال و دو ماه-K² پیروزشاه IV-دوب. پیروز K, VI-دوب.
⁵ J, گردنکشانرا-K, I, IV, VI-⁴ صطخر-K, I-³ اربعین سنة-B چهل سال-IV, VI سال
 و VI-⁹ آن بود-K⁸ ما-K, VI-⁷ ما-I, VI-⁶ بنشست بنگر چه-VI و IV-دوب.
 کهانت-K, I, IV-¹³ داری-K, I, IV-¹² خویشتن-VI خویشگر-K, I, IV-¹¹ بخت-VI¹⁰
 خوار پرخاشجوی-VI پادشا زشتغوی-K¹⁶ زود-I, IV-¹⁵ بدآنکه-J¹⁴
 آرد-I, IV-آری-K, VI-¹⁹ شوی-VI شوی-K¹⁸ شنیدن سخن را بیايد-VI شنیدن
 اورا-IV²⁰

بید سوفزای از جهان بی‌همال
 نبودی² جز آن چیز کو³ خواستی
 چو فرمان او گشت در شهر⁴ فاش
 بدو گفت شاه⁷ نرانی⁸ همی
 همی¹⁰ پادشاهی بیازی کنی
 قباد از تو در کار داناترست
 بایوان خویش اندرآمد پلاش
 همی‌گفت بی‌رنج تخت این بود
 همی‌رفت زین¹ گونه تا چار سال
 جهانرا به رای خود آراستی
 بخوبی⁵ بپرداخت گاه⁶ از پلاش
 بدانرا ز نیکان ندانی⁹ همی
 ز پری¹¹ وز¹² بی نیازی کنی
 بدین¹³ پادشاهی توانا ترست
 نیارست گفتن که ایدر مپاش
 که بی‌کوشش و درد و نفرین بود

¹ K, I, IV- ازین- VI بود ازین- ² L- نبود (метр нарушен). ³ VI- مگر آنکه او- ⁴ K, I, IV, VI- گشت- ⁵ I, IV- بچربی- ⁶ K- تخت- ⁷ K- شاه- ⁸ L, K, IV- ندانی- ⁹ L- نرانی- ¹⁰ I, IV- همه- ¹¹ VI- پیشی- ¹² K, I, IV- واز- ¹³ VI- برین-

- همان¹ جنگ و پیکار با خوشنواز
همان موبد موبدان اردشیر
350 که از جنگ برگشت پیروز و³ شاد
بیامرد و اکنون ز جیحون گذشت
خروشی ز⁷ ایران برآمد که گوش
بزرگان فرزانه برخاستند
بلاش آن زمان تخت زرین⁹ نهاد
355 چو آمد¹¹ بشهر اندرون سوفزای
پذیره شدند را بیماراست شاه
بلاش آن زمان دید روی قباد
مر اورا سبک شاه در برگرفت
ز راه اندر ایوان شاه آمدند
360 بفرمود تا خوان بیماراستند
همی بود جشنی نه بر آرزوی¹⁸
همه چاهه گر سوفزا راستود²⁰
میانرا همه چشم بر سوفزای
همه شهر ایران بدو²³ گشت²⁴ باز
365 بدان پهلوان دل همی شاد کرد
- ز رای چندان مرد نیرنگ ساز
اسیران که بودند برنا و پیر²
گشاده شد از بند پای⁴ قباد
ز⁵ ایران سپاهست بر کوه⁶ و دشت
تو گفתי همی کر شود زان⁸ خروش
پذیره شدند را بیماراستند
که تا برنشینند برو کیست قباد¹⁰
بزرگان برفتند یکسر ز جای¹²
همی رفت با آنک بودش سپاه
رها گشته¹³ از بند پیروز و¹⁴ شاد
ز هیتال و چین دست بر سر گرفت
گشاده دل¹⁵ و نیکخواه¹⁶ آمدند
می و رود و¹⁷ رامشگران خواستند
ز تیمار پیروز آزاده خوی¹⁹
ببربط همی رزم ترکان سرود²¹
ازو گشته شاد و بدو داده²² رای
کسی را که بد کینه²⁵ خوشنواز
روان را ز اندیشه آزاد کرد²⁶

б. переставлен со след. б. کسی را که بودند از ایران اسیر—² K, I, IV— همه—¹ I, IV—
از—⁷ K, I, IV, VI— آب—⁶ K, I, IV— از—⁵ K, I, IV— ابا موبد موبدان و—⁴ K— و—³ Л—
که با—¹⁰ K, I, IV, VI— تخت من الغضة—⁹ K, VI— سیمین—⁸ K— شد زان—⁷ I— شدی از—⁶ K—
VI—¹⁵ K, I, IV, و—¹⁴ VI— کرده—¹³ Л— VI—¹² VI—¹¹ K— درآمد—¹⁰ K— پهلوانان نشینند قباد
خو—¹⁹ K, I, VI— آرزو—¹⁸ K, I, VI— و—¹⁷ VI—¹⁶ I, IV, VI— کینهخواه—¹⁵ I, IV, VI— خلیده دل—
وطفق المغنون یززمون—¹⁴ B— چاهه زن فراوان سرود—¹³ I, IV, همه چاهه سوگوران کیود—¹² Л—
K—²² VI—²¹ K— بزد رزم توران برود—²⁰ I, IV, توران سرود—¹⁹ K— علی اوتار المزاهر بالحن...
نبد کینه از—²⁵ VI—²⁴ I— گشته—²³ K— تازه—²² I, IV— همی هر یکی زد دگر گونه
²⁶ Л, K— б. оп.

- 335 بتاراج و کشتن نیازیم¹ دست
ز جیحون بروز دهم بگذریم
همه هرچ گفتم ترا گوش دار
فرستاده هم در زمان گشت باز
بگفت آنچه بشنید وزو⁶ گشت شاد
همان⁹ خواسته سربسر گرد کرد
340 همان تخت با تاج پیروز شاه
فرستاد یکسر سوی¹⁴ سوفزای
چو لشکر بدیدند روی قباد
بزرگان همه خیمه¹⁷ بگذاشتند
که پور شهنشاه را بی‌گزند¹⁸
345 همان‌گه فروه‌شست پرده‌سرای
ز جیحون گذر کرد پیروز و شاد
چو آگاهی آمد بایران زمین
- که ما² بی‌نیازیم و یزدان‌پرست
وزان پس پیمی خاکرا³ نسپریم⁴
چو رفتی یکایک⁵ بروبر شمار
بیامد گرازان بر خوشنواز
همان‌گاه برداشت بند⁷ قباد⁸
کجا یافت از خاک و¹⁰ دشت نبرد¹¹
چو¹² چیز پراگنده آن¹³ سپاه
بدست یکی مرد پاکیزه رای¹⁵
ز دیدار او انجمن گشت شاد¹⁶
همه دست بر آسمان داشتند
بدیدند با هرک¹⁹ بد ارجمند²⁰
سپه‌مید باسب اندر آورد²¹ پای
ابا نامور موبد و²² کیمباد
ازان نیک‌پی²³ مهتر بافرین²⁴

پی خاک توران دگر - VI همین خاکرا - K³ کجا - K² نیازیم - K نیازیم - LI, IV¹
: K, I, IV, VI - доб. ⁸ بند از - K, I, IV, VI⁷ و او - K, I, IV, VI⁶ سراسر - VI⁵ بسپریم - IV⁴
هم از موبد موبدان اردشیر * کسی را که بودند از ایران اسیر
چیزی - K¹³ چه - I, IV¹² VI - б. оп.¹¹ از خای - I, IV¹⁰ در خای - K¹⁰ همه - K, I, IV⁹
VI - ¹⁶ بر - I, IV¹⁴ پراکندگان
فرستادشان نزد آن پهلوان * خردمند و روشن‌دل و شادمان
VI - ¹⁶

چو آگاه شد زان سخن سوفرای * همان‌گه باسب اندر آورد پای
K, I, VI - доб. б. 339. ¹⁷ خیره - IV¹⁷ فرزند پیروز را ارجمند - VI¹⁸ IV, VI - здесь и всюду¹⁹
K, ²² باسب اندر آورد از دشت - VI²¹ б. переставлен со след. б. K - بی‌گزند - VI²⁰ هرکه
VI - 66. 347-351 оп. и вместо ²⁴ نیک دل - IV²³ موبدان موبد و - I, IV²² موبد موبدان - VI²³
них даёт:

همان چون شنیدند ایرانیان * بنزد بلاش آمدند آن زمان

کزیشان ازین پس¹ نجویم جنگ
 که³ در دست ایشان بود کیقباد
 همان موبد موبدان اردشیر
 اگر جنگ سازیم با خوشنواز
 کشد⁵ آنک دارد ز⁶ ایران اسیر
 اگر نیستی در میانه قباد⁸
 گر اورا ز ترکان بد آید¹⁰ بروی
 یکی ننگ باشد که تا رستخیز
 فرستاده را نغز پاسخ دهیم
 مگر باز بینیم روی قباد
 همان موبد پاکدل¹⁶ اردشیر
 فرستاده را خواند پس پهلوان
 چنین گفت کاین ایزدی بود و بس
 بزرگان ایران که هستند²² اسیر
 دگر هر که دارید بر نای بند²⁴
 دگر²⁸ خواسته هرچ دارید²⁹ نیز
 یکایک³¹ فرستید نزدیک من

بایران بریم این² سپه بی درنگ
 چو فرزند پیروز خسرو⁴ نژاد
 ز لشکر بزرگان برنا و پیر
 شود کار بی سود بر ما دراز
 قباد جهانجوی چون⁷ اردشیر
 ز موبد نکردی دل و مغز⁹ یاد
 نماند بایران جز از¹¹ گفت و گوی
 بماند¹² میان دلیران ستیز¹³
 درین¹⁴ آشتی رای فرخ نهیم
 که بی او سر پادشاهی¹⁵ مباد
 کسی را که بینید¹⁷ برنا و پیر¹⁸
 سخن گفت¹⁹ با او بشیرین زبان²⁰
 جهان بد سگالد نگوید بکس²¹
 قبادست با نامدار²³ اردشیر
 فرستید²⁵ سوی²⁶ منش ارجمند²⁷
 ز دینار وز تاج و³⁰ هر گونه چیز
 بپیشی بزرگان این انجمن

دارند از— I, VI⁶ کشند— I, VI⁵ فرخ— VI⁴ چو— Л³ آن— VI² سپس زین— VI¹
 مگر— K¹¹ آمد— I, VI¹⁰ دلم هیچ— VI⁹ میان کیقباد— K, VI⁸ با— VI⁷ و چون— I⁷
 —VI¹⁵ ابر— VI بدین— I, IV¹⁴ K— برین— K¹⁴ VI— ب. оп. جهیز— K, I, IV¹³ بود در— K¹²
 —K¹⁸ دارند— I, IV, VI¹⁷ موبد موبدان— I, IV, VI¹⁶ سر و تاج شاهی
 سپاهش همه خواندند آفرین * که اینست پیومان و آیین و دین
 K—دوب. پروشن روان—VI²⁰ راند—K¹⁹ I, IV, VI—доб. этот б.
 چنین گفت کین ایزدی کار بود * چه سود ار برآریم ازین دژ دود
 —I, IV, VI²² پاسخ دادن سوفرای پیغام خوشنواز و خواستن قباد
 بر پای بند— I, IV²⁴ دارند برنا چمند— Л²⁴ نامور— VI موبد— I: موبد و— K, IV²³ گشتند
 دارند— I²⁹ وزان— VI²⁸ VI—б. оп. نزد— IV با زی— I, L²⁶ فرستی— IV فرستند— Л²⁵
 بکابل— IV³¹ (метр нарушен). وز تاج وز— Л³⁰

- فرستاده‌ای آمد از خوشنواز
 که از جنگ و پیکار و¹ خون ریختن
 300 دو مرد خردمند نیکو گمان⁴
 اگر⁵ باز جویی ز راه ردی⁶
 نه بر باد شد کشته پیروز شاه
 گنهگار شد زانک بشکست عهد
 کنون بودنی بود و بر⁹ ما گذشت
 305 اسپران وز¹¹ خواسته هرچ بود¹²
 ز اسب و سلیج و ز تاج و ز تخت
 فرستم همه نزد سالار شاه
 چو¹⁷ پیروزگر سوی ایران شوی
 نباشد مرا سوی ایران بسیج
 310 شهنشاه گیتی ببخشید راست
 چو بشنید پیغام او سوفزای
 فرستاده‌ها گفت پیش سپاه²⁰
 بیامد فرستاده خوشنواز
 چنین گفت لشکر که فرمان تراست
 315 بایران نداند کسی از تو به
 چنین گفت با سرکشان سوفزای²⁵
 بنزدیک سالار گردن‌فراز
 نباشد جز از رنج² و آویختن³
 بدوزخ فرستیم هر دو روان
 بدانی که آن⁷ کار بد ایزدی
 کز اختر سرآمد بدو سال و ماه⁸
 گزین کرد حنظل بینداخت شهید
 خنک آنک گرد گذشته¹⁰ نگشت
 ز سیم و زر و گوهر نابسود¹³
 که آن روز بگذاشت¹⁴ پیروز بخت¹⁵
 سراپرده و گنج و پیل و¹⁶ سپاه
 بنزدیک شاه¹⁸ دلیران شوی
 تو از عهد بهرام گردن مپیچ
 مرا ترک و¹⁹ چین است و¹⁹ ایران تراست
 بیاورد لشکر بپرده‌سرای
 بگوی آنج بشنیدی از رزمخواه
 بگفت آنج بود آشکارا و راز²¹
 بدین آشتی²² رای و پیمان تراست
 بمان برتویی شاه²³ و سالار و مه²⁴
 که امروز مارا²⁶ جزین نیست²⁷ رای

پیغام فرستادن خوشنواز نزد IV — доб. заголовок: ³ IV — доб. ² VI — جنگ — ¹ Л — و оп.
 K, I, IV, VI — بدی ⁶ و گر — ⁵ VI ⁴ K, I, IV, VI — گرد و جوان ³ K, I, IV, VI — این ⁸ VI — 66. 302—304 оп. ⁹ I, IV — بر سر ¹⁰ K, I, IV — درشتی ¹¹ K, I, IV, VI —
 که بگذاشت — ¹⁴ I, IV, VI ¹³ K — هست ¹² K — و آن
 چه از ویژه گنج و چه چیز و — ¹⁶ K, I, IV, VI ¹⁵ K — رخت ¹⁴ K — رخت [بر دشت — VI]
 K — ²¹ K — رو پیش شاه — ²⁰ VI — و оп. ¹⁹ VI — و ¹⁸ Л — доб. ¹⁷ K — تو [چه پیل و — VI]
 IV — б. оп. ²⁴ IV — ب. ²³ VI — تو شاهی ²² K, VI — راستی [بدین — VI] برین ²¹ K — بشنید راز دراز
²⁵ K — между двумя мисра доб.:

که اکنون بدین چه بینید رای * وزان پس چنین گفت پس سوقرای
 جزینست — ²⁷ I, IV ²⁶ K — مارا بدیشان

- وزان روی با تیغ کین خوشنواز 280
یکی تیغ³ زد بر سرش سوفزای
بجست از کف تیغزن⁵ خوشنواز
بدید آنک⁶ شد روزگارش درشت
چو باد دمان از پسش سوفزای⁷
بسی کرد زان⁹ نامداران اسپر 285
همی تاخت تا پیش لشکر¹¹ رسید
ز بالا نگه کرد پس خوشنواز
همه دشت¹⁴ پر کشته و خواسته
سلیج و کمرها و اسب و رهی¹⁶
همی برد¹⁸ هر کس بر¹⁹ سوفزای 290
ببخشید یکسر همه بر سپاه
بلشکر چنین گفت کامروز کار
چو خورشید بنماید از²² چرخ دست²³
بکین شهنشاه ایران شویم
همه²⁷ لشکرش دست بر بر زدند 295
برین همنشان تاز خم سپهر
تبیره برآمد ز پرده سرای

¹ I, IV—بجنبید ² K—سرفراز VI—этот и следующий бб. оп. ³ K, I, IV, ⁴ I, IV—چوب ⁵ K, I, IV—چوبزن VI—کین (!) روی با ⁶ K, I, IV, VI—ازان ⁷ K—سرفراز ⁸ K—خوشنواز ⁹ K, I, IV, VI—ازان ¹⁰ K, I, IV, VI—سپه دید هامون ¹¹ K—دژ آن ¹² I, IV, VI—پیشی کهن ¹³ I, IV, VI—لشکر ¹⁴ I, IV, VI—راه ¹⁵ K—باغ ¹⁶ I, IV, VI—چون ¹⁷ K—کمرهای شاهنشهی ¹⁸ K—سوی ¹⁹ K, I, IV, VI—بود ²⁰ I, IV, VI—کارزار ²¹ K, I, IV, VI—بوده ²² K, I, IV, VI—دشت ²³ K—چو بنمود خورشید بر ²⁴ K—بدین ²⁵ I, IV—گردان و شیران ²⁶ VI—بیکبار ²⁷ I, IV—گذشت ²⁸ K—برین VI—

همه لشکرش خواندند آفرین * بران نامور پهلوان زمین

نه جنگ و نه جنگ آوران² کاستست
 بیک هفته آمد سوی⁴ سوفزای
 بدشنام بگشاد گویا زبان
 شنیدند و⁵ آوای⁶ رویینه خم
 که بر چرخ خورشید گم کرد راه⁸
 همی¹⁰ راهرا خانه پنداشتند
 بدشت آمد و جنگرا کرد ساز
 که چرخ روان¹² روی هامون ندید
 بکردار باد اندرآمد ز جای
 بپیلان آسوده بر بست راه
 جهان شد پر آواز پرخاشجوی
 همی آمد از دور بر¹⁶ پیش و پس
 در و دشت شد چون بلور سپید¹⁸
 درفش بزرگی برافراختند²⁰
 بدرید مر²² ازدهارا جنگر
 زمین شد ز خون سران آبگیر
 کرا از جهان²⁸ روز برگشته بود²⁷
 یکایک سپاه اندرآمد³⁰ ز جای

گر آیی تو ایدر¹ هم آراستست
 فرستاده با نامه تازان ز جای³
 چو برخواند آن نامهرا پهلوان
 زمیبدان خروشیبدن گاودم 265
 بکش میهن⁷ آورد چندان سپاه
 برین همنشان روز⁹ بگذاشتند
 چو آگاهی آمد سوی خوشنواز
 بپیکند¹¹ شد رزمگاهی گزید
 وزین¹³ روی پر کینه دل سوفزای 270
 چو شب تیره شد پهلوان¹⁴ سپاه
 طلایه همی گشت بر هر دو سوی¹⁵
 غو پاسپانان و بانگ جرسی
 چنین تا پدیدآمد از میغ¹⁷ شید
 دو لشکر همی جنگرا¹⁹ ساختند 275
 از آواز گردان²¹ پرخاشخو
 هوا دام²³ کرکس²⁴ شد از پرتیر
 ز هر سو ز مردان²⁵ تلی²⁶ کشته بود²⁷
 بجنبید بر²⁹ قلمبگه سوفزای

گنج و نه از لشکر VI- گنج و نه جنگ آورم- K, I, IV-² آن I, IV, VI- ترا خود- K-¹
 8 VI- 66. ⁸ بکشمین- K, IV-⁷ آواز- K, I, IV, VI-⁶ و- K-⁵ بر- K, VI-⁴ برای- J-³
 وزان- K, IV-¹³ هوا- K-¹² بپیکنگ- K-¹¹ همه- K-¹⁰ رود- I, IV, Zود- K-⁹ 266-270 оп.
 واز- K, I, IV-¹⁶ روی- K, I, IV, VI-¹⁵ ز پهلوی برون رفت چندان- VI- با IV-¹⁴
 رزم [جنگ- VI-] J, K, VI- Доб. заголовки: ¹⁸ چو پیدا شد آن تیغ زرین- VI- تیغ- K, I, IV-¹⁷
 رزم سوفرای با خوشنواز و هزیمت شدن- IV- [جنگ کردن- K] سوفزای با خوشنواز
 نر- VI-²² آوای مردان- K-²¹ بپرداختند- VI-²⁰ رزها- K, I, IV, VI-¹⁹ خوشنواز
 یلی- VI-²⁶ بهر سو که دیدی- K, I, IV, VI-²⁵ هر کس (!)- K-²⁴ پرت- IV- پرت- I-²³
 سپاه اندرآمد بتندی- I, IV-³⁰ در- VI-²⁹ یلان- K, I, IV, VI-²⁸ شد- VI-²⁷

- 245 شود زیر خاک پی من¹ تپناه² فرستاده با نامه سوفزای چو³ آشفته آمد بر⁴ خوشنواز بدو داد پس⁵ نامه سوفزای نویسنده نامه را داد⁶ و گفت بمهتر چنین گفت مرد دبیر⁷ شکسته شد آن مرد جنگ آزمای⁸ هم اندر زمان زود پاسخ نوشت⁹ نخستین چنین گفت کز کردگار که هر کس¹⁰ که بودست یزدان پرست فرستادمش¹¹ نامه پندمند¹² برو خوار بود آنچ¹³ گفتم سخن چو او¹⁴ کینهور گشت و من چارهجوی¹⁵ بپیروز بر اختر آشفته شد چو بشکست پیمان شاهان داد نیامد پسند جهان آفرین¹⁶ هر آنکس که عهد نیا بشکند¹⁷ چو پیروز باشد بدشت نبرد
- 250 بی یزدان¹⁸ روانش بود دادخواه¹⁹ بیامد چو شیر دلاور ز جای بشد پیش تخت و ببردش²⁰ نماز همی بود یک چند پیشش بی پای²¹ که پنهان بگوی آنچ نرمست و زفت²² که این²³ نامه پر گرز و تیغست و تیر ازان پر²⁴ سخن نامه سوفزای²⁵ سخن هرچ بود اندرو خوب و زشت بدسترسیم وز گردش روزگار نیامد در عهد شاهان شکست دگر عهد آن شهریار بلند هم اندیش²⁶ روزگار کهن سپهر چو روی اندر آمد بروی²⁷ نه بر کام من²⁸ شاه تو²⁹ کشته شد نبود از جوانیش یک روز شاد تو گویی³⁰ که بگرفت پایش زمین سر راستی را بی پای³¹ افکنند شکسته بکنده درون پر ز گرد³²

ز یزدان—I, IV³ سپناه—VI² از پی او—VI از پی من—I, IV¹ تو—K¹
 بران—K بنزدیک او رفت و بردش—Л⁷ آمد بنزدیک—K⁶ بر—VI⁵ کینهخواه—VI⁴
 K—VI¹⁰ 6. on. سرافراز لشکر بپرداخت جای—K, I, IV⁹ سر—K⁸ پایگاه برد پیشش
 خوبست و—I, IV¹¹ نهانی بگوی از چه چیزست زفت—K رزمست و خفت—Л¹¹ خواند
 ازان نامه—Л¹⁶ یک—K¹⁵ جنگ آزما—Л¹⁴ همین—K¹³ کای مرد پیر—K¹² زفت
 Л, I, I¹⁷ پاسخ نامه سوفزای شیرازی از پیش خوشنواز IV—доб. заголовок: پر سخن سوفزا
 چنو—K²¹ بُد هر چه—VI²⁰ فرستاده—K¹⁹ هر آن کس—K¹⁸ نوشت—IV, VI
 گفتی—I, IV, VI²⁶ نو—VI²⁵ ما—I, IV, VI²⁴ برو اندر آورده رو—VI²³ جو—VI²²
 درد—K²⁸ بخاک—K²⁷

- وزان سوی گریان¹ بشد باز جای²
 بیامد ز زاولستان³ سوی مرو
 که آهسته دارد بگفتار دل⁴
 که آمد سر خامه را⁵ رسته خیز
 که ای بی خرد⁷ روبه⁸ دیوساز⁹
 شود مویه گر بر تو پیراهنت
 بپینی¹² کنون زور¹³ تیغ جفا
 نپیره جهاندار بهرام شاه
 که آن¹⁵ کینه هرگز نگردد نهان
 نرفتی چو برخاست آوای¹⁷ کوس¹⁸
 پدر پیش بهرام پاینده²⁰ بود²¹
 نماند بهیتالین قاج و گاه²³
 که از رزمگه²⁵ آمدستت بدست
 بمرو آورم خاک توران زمین
 نه بر دوده و²⁸ خویش و پیوند تو
 ز خون همچو دریا کنم کشورت
 که³¹ از کین³² پیروز با³³ خوشنواز
- فرستاده زین روی برداشت پای
 بیماراست لشکر چو پرت تیزرو
 یکی مرد بگزید بیداردل
 نویسنده نامه را گفت خیز
 یکی نامه بنویس⁶ زی خوشنواز
 گنه کار کردی بیزدان¹⁰ تنبت
 بشاه آنک تو کردی ای¹¹ بیوفا
 بکشتی شهنشاه را بی گناه
 یکی کین نو¹⁴ ساختی در جهان
 چرا پیش او چون یکی¹⁶ چابلوس
 نیای تو زین خاندان¹⁹ زنده بود
 من اینک بمرو آمدم کینه خواه²²
 اسپران و آن خواسته هرچ²⁴ هست
 همه²⁶ باز خواهم بشمشیر کین
 نمائیم جهانرا بفرزند²⁷ تو
 بفرمان یزدان بمر سرت
 نه کین باشد این²⁹ چند گویم³⁰ دراز

IV-⁴ زابلستان- I, IV-³ سوفرای- IV, VI-² سوفرای- K-¹ دیگر
 کنون- VI نامه را- K-⁵ نامه فرستادن سوفرای شیرازی نزدیک خوشنواز
 کرده در- K, VI-¹⁰ دیوساز- I, IV-⁹ ریمن- VI-⁸ پر خرد- IV-⁷ بنوشت- L-⁶ پیش ما
 که کرد آن که- VI که کردار کردی تو ای- I, IV اگر زانک کردی تو ای- K-¹¹ پیش یزدان
 این- VI-¹⁵ کنون کینه تو- L-¹⁴ دود- VI-¹³ زود- K, I, IV-¹² که پینی- VI-¹² تو کردی ای
 چون بنده- I, IV, VI-²⁰ جایگه- I, IV-¹⁹ آواز- K-¹⁷ سگ- K, I, IV-¹⁶
 رنگ و بوی- I, IV, VI-²³ کینه جوی- I, IV, VI-²² 66. 237-238. K-²¹
 و- L-²⁸ بدین دوده و- K-²⁷ ز فرزند- VI-²⁶ همی- K-²⁵ کزان رزمگاه- K, I, IV, VI-²⁴ هر چه
 یکی جنگ باشد برین- VI-³⁰ یکی باشد ار- I, IV-²⁹ بکین باشم این- K-²⁹ نه پرورده- VI
 چون- I, IV-³³ خون- K-³² هم- VI-³¹ سان

- 210 بدان کار شایسته بد سوفزای¹ جهان دیده از شهر شیراز بود هم او⁴ مرزبان بد بزاپلستان⁵ چو آگاهی آمد سوی سوفزای ز مژگان سرشکشی برخ برچکید ز سر برگرفتند گردان کلاه همی گفت بر کینه شهریار بدانست کان کار بی سود شد⁹ سپاه پراگنده را گرد کرد فراز آمدش تیغ زن صد هزار درم داد و آن لشکر آباد کرد فرستاده ای خواند¹⁴ شیرین زبان یکی نامه بنوشت پر¹⁵ داغ و درد بنامه درون پندها یاد داد¹⁸ وزان¹⁹ پس فرستاد نزد بلاشی که این مرگ²⁰ هر کس بخواهد چشید²¹ ز باد آمده باز²² گردد بدم کنون من بدستوری شهریار²²⁵ کزین کینه و²⁵ خون پیروز شاه
- یکی نامور بود² پاکیزه رای سپهبدل و گردن افراز بود³ بیست و بغزنین و کابلستان⁶ ز پیروز بی رای و بی زهنمای همه جامه پهلوی⁷ بردید بماتم نشستند با⁸ سوگ شاه بلاش جوان چون بود خواستار سر قاج شاهای پر از دود شد⁹ یزد کوسی وز¹⁰ دشت برخاست¹¹ گرد همه جنگجوی از در کارزار¹² دل مردم کینه هور¹³ شاد کرد خردمند و بیدار و روشن روان دو دیده پر از آب¹⁶ و رخسار زرد¹⁷ ز جمشید و کیخسرو کیقباد که شاهها تو از مرگ غمگین مباشی شکیبایی و نام نباید گزید یکی داد خواندش و²³ دیگر ستم بسیجم برین گونه بر کارزار²⁴ بنالد²⁶ ز چرخ روان²⁷ هور²⁸ و ماه

و. Л—доб. ² سوقرای K—иногда дает как سوفرای IV, VI— I—здесь и далее گفتار اندر— IV آغاز داستان— I Доб. заголовки: I—پهلوان بود— K بزاپلستان— K, I, VI ⁵ همان— VI همه— K ⁴ داستان سوفرای شیرازی با خوشنواز K— ¹⁰ گشت— K, I, IV, VI ⁹ در— VI ⁸ پهلوان— I ⁷ IV—два раза повторяет бб. 208—210. ¹³ رزمجوی و همه کینه دار— K, I, IV, VI ¹² برخواست— VI ¹¹ زهامون و از I, IV, ¹⁸ داد یاد— K ¹⁷ I, IV—б. оп. ¹⁶ خون— K, VI ¹⁵ با— K ¹⁴ خواست— K, I, IV, VI ²³ باد— K, VI ²² کشید— K, VI ²¹ درد— I, IV, VI ²⁰ روز— K ¹⁹ ازان— K ¹⁸ کرد یاد— VI ²⁴ بشوم کین پیروز را خواستار— VI ²³ بیچم ازین [برین— I, IV] کینه در کارزار— K, I, IV ²² و. оп. مهر— VI ²⁸ فلک— K, I, IV, VI ²⁷ بگرید— VI ²⁶ که از کینه— K, I, IV ²⁵

- بگیتی هر آنکس که نیکی کند¹ هر آنکس کجا باشد او⁴ بدسگال
 نخستین بپندش⁷ توانگر کنم⁸ هر آنکه که زین لشکر دین پرست¹⁰
 دل مرد بیدادگر بشکنم¹² 195
 میباشید گستاخ با پادشا که او گاه زهرست و گاه پای زهر
 ز گیتی¹⁵ تو خوشنودی شاه جوی چو خشم آورد شاه پوزش گزین¹⁶
 هر آنکه که گویی که دانا شدم 200
 چنان دان که نادان تری¹⁸ آن زمان وگر²⁰ کار بندید پند مرا
 ز شاهان داننده یابید گنج برو مهتران آفرین خواندند
 برفتند خشنود ز ایوان او²² 205
 بدآنکه که پیروز شد سوی جنگ²³ که باشد نگهبان تخت و کلاه
- بکوشد که تا رای ما² نشکند³ که خواهد همی کار خود را همال⁵
 چو نپذیرد از خونش⁸ افسر کنم⁹ بنالد بر ما یکی زیر دست¹¹
 همه بیخ و شاخش ز بن برکنم¹³ بویژه کسی کو بود پارسا
 مجوید از¹⁴ زهر تریاک بهر مشو پیش تختش مگر تازه روی
 همی خوان بیداد و داد آفرین¹⁷ بهر دانشی بر توانا شدم
 مشو بر تن خویش بر¹⁹ بدگمان سخن گفتن سودمند مرا
 کسی را ز دانش ندیدم برنج ز دانا یی²¹ او فروماندند
 بیزدان سپرده تن و جان او²² یکی پهلوان جست با رای و سنگ²⁴
 بلاش²⁵ جوانرا بود نیکخواه

¹ K, I, بکوشید تا رای او نشکنید—IV, I ² عهد ما—VI من—K ³ کنید—IV, I ⁴ K, I, کنید—VI کنیم—K, I, IV ⁵ K, I, IV, VI که باشد بدو—VI ⁶ K, I, IV, VI که از لشکر زیر دست—K ⁷ K, I, IV, VI بپندش—VI ⁸ K, I, IV, VI کنیم—VI ⁹ K, I, IV, VI کنیم—VI ¹⁰ K, I, IV, VI کنیم—VI ¹¹ K, I, IV, VI کنیم—VI ¹² K, I, IV, VI کنیم—VI ¹³ K, I, IV, VI کنیم—VI ¹⁴ K, I, IV, VI کنیم—VI ¹⁵ K, I, IV, VI کنیم—VI ¹⁶ K, I, IV, VI کنیم—VI ¹⁷ K, I, IV, VI کنیم—VI ¹⁸ K, I, IV, VI کنیم—VI ¹⁹ K, I, IV, VI کنیم—VI ²⁰ K, I, IV, VI کنیم—VI ²¹ K, I, IV, VI کنیم—VI ²² K, I, IV, VI کنیم—VI ²³ K, I, IV, VI کنیم—VI ²⁴ K, I, IV, VI کنیم—VI ²⁵ K, I, IV, VI کنیم—VI

ولیکن تو بر پادشاه زمین * همی خوان همیشه ز داد آفرین
 او—L ²² ز عقل و ز رایش—K ²¹ اگر—K, I, IV ²⁰ خویشتن—VI ¹⁹ نادان تویی—K ¹⁸
 K, I, IV—دوب. ب.:

پر از مهر دلها زبان پر ثنا * که جاوید بادا چنیین پادشا
 پلاش—IV پلاش—K ²⁵ با رنگ و بوی—K ²⁴ جنگجوی—K ²³

چو بگذشت¹ برکنده بر خوشنواز
 بآهن بیستند پای قباد
 چو³ آگاهی آمد بایران سپاه
 خروشی برآمد ز کشور⁴ بدرد
 چو اندر جهان این⁶ سخن⁷ گشت فاش
 همه گوشت بازو بدندان بکنند⁸
 سپاهی و شهری ز ایران¹⁰ بدرد
 همه کنده موی و همه خسته روی
 که تا چون گریزند ز¹⁴ ایران زمین
 سپاهش شد از خواسته بی نیاز
 ز تخت² و نژادش نکردند پاد
 ازان کنند و رزم پیروز شاه
 ازان شـهـریاران آزاد مـرد⁵
 فرود آمد از تخت زرین بلاش⁸
 همی ریخت بر تخت خاک نژند
 زن و مرد و کودک همی مویه کرد¹¹
 همه شاهجوی¹² و همه راهجوی¹³
 گیر آیند لشکر ازان¹⁵ دشت کین

180

[پادشاهی بلاش پیروز چهار سال¹⁶ بود¹⁷]

سروش پر ز گرد و رخس پر خراش
 هر آنکس که بود از رد و¹⁸ بخردان
 سخنها که بودی و را سودمند
 بسی ز²⁰ گوهر برافشانند
 بجویند²¹ رای و دل²² بخردان
 چو روشن شود رای تاریک من
 چو بنشست با سوگ ماهی بلاش
 سپاه آمد و موبد موبدان
 فراوان بگفتند با او ز پند¹⁹
 بران تخت شاهپیشی بنشانند
 چو بنشست بر گاه گفت ای ردان
 شمارا بزرگست نزدیک من

185

190

زن و مرد-K⁵ از ایران-K, I, IV, VI⁴ چن-I³ بخت-IV نام-K² برگشت-K¹
 JI⁹ VI-б. оп.⁸ چو اندر سخن آن چنان-K⁷ آن-I, IV⁶ و کودک همی مویه کرد
 بلاش این چو بشنید رخ می بکند-VI همه موی شاهان ز سر بر بکند-K شاهان ز بازو بکند
 VI- همه چشم پر آب و رخساره زرد-K¹¹ از ایران-IV, VI بایران-I دلبران-K¹⁰
 I, IV, VI-شاهجوی-K¹³ گوی-VI¹² نوحه کرد
 نشسته همه با غم و اندوهان * پادشاه آن که تیران و مهران
 گذارند و بینند آن-I, IV, VI پر از کین روانشان بد از-JI¹⁵ بایران-I از-K, IV, VI¹⁴
 رفتن سوفزای بکین خواستن-K¹⁷ بود-оп.; JI¹⁷ پنج سال و دو ماه-IV, VI پنج سال-I¹⁶
 K²⁰ با وی ز پند-VI بلند-JI¹⁹ از در-K¹⁸ B-заголовок оп. پیروز از خوشنواز
 راز دل-I, IV, VI راه و دل-K²² بجویند-JI, VI²¹ برو ز²¹ و-VI بسر برش

- 160 عنانرا بییچید و بنمود پشت برانگیخت پس² باره پیروز شاه بکنده درافتاد با چند مرد چو نرسی برادرش و⁴ فرخ قباد برین⁶ سان نگون شد سر هفت شاه وزان جایگه شاد دل⁸ خوشنواز
- 165 برآورد زان¹¹ کنده هر کس که زیست بزرگان¹⁴ و پیکارجویان هران¹⁵ شکسته سر و پشت پیروز شاه ز شاهان نبد زنده جز کیمباد¹⁹ همی راند با کام دل خوشنواز
- 170 بتاراج داده²¹ سپاه و بنه ز²³ ایرانیان چند بردند اسیر نباید²⁵ که باشد جهانجوی²⁶ زفت چنین آمد این²⁷ چرخ ناپایدار بییچاند²⁹ آنرا که خود پرورد
- 175 نماند برین خاک جاوید³¹ کس
- پس او سپاه¹ اندر آمد درشت همی راند با گرز و رومی کلاه³ بزرگان و شیران روز نبرد بزرگان و شاهان فرخ⁵ نژاد همه نامداران زرین کلاه⁷ بنزدیکی⁹ کنده آمد فراز¹⁰ همان خاک¹² بر بخت ایشان گریست¹³ کسی را که در¹⁶ کنده آمد زمان شه¹⁷ نامداران با تاج و گاه¹⁸ شد آن لشکر و پادشاهی بباد سرافراز با لشکر رزمساز²⁰ نه کس میسره دید و²² نه میمنه چه افکنده بر خاک و خسته²⁴ بتیر دل زفت با خاک تیره ست جفت چه با زبردست و²⁸ چه با شهریار اگر تو شوی پاسمان³⁰ خرد ترا توشه از³² راستی باد³³ و³⁴ پس³⁵

I, IV, VI—همی تاخت با و بزرگان سپاه—K³ برانگیخته—I, IV, VI² پس پشت او—K¹
چو هرمز—I, IV, VI—K⁴ همی راند پیر خشم تا پیش راه—VI همی تاخت با خوارمایه سپاه
بدین—I, IV—K⁶ عالی—VI دلیران و گردان خسرو—K⁵ خروشی برآمد—I, IV—برادرش و
با دلی—K⁸ (в тексте конъектура). 166 б. (в тексте конъектура). 166 б. (в тексте конъектура).
ازان—I, IV, VI—K¹¹ سرافراز با لشکر سرفراز—K¹⁰ یکی بر لب—VI—K⁹ شاه دل—VI—
K¹⁶ همان—I, IV, VI—K¹⁵ دلیران—VI—K¹⁴ 66. 165, 167–169 оп. 66. 169 оп. 66. 169 оп. 66. 169 оп.
VI—سرفراز—I—K²⁰ کسی جز قباد—I, IV—K¹⁸ سه زان—I, IV—K¹⁷ بر—VI—
خاک—I, IV, VI—K²⁴ از—K, I, IV, VI—K²³ و—IV—K²² داد آن—I, IV—K²¹ 66. 169–170 оп.
—I, IV, VI—K²⁹ زبردستان—K²⁸ از—I, IV—K²⁷ جهاندار—K, I, IV, VI—K²⁶ میادا—VI—K²⁵ تیره
VI—K³¹ اگر بیهوشست ارستون—I, IV, VI—چنین دارد آنکس که دارد—K³⁰ بینجامد
—VI—K³⁵ و—I—K³⁴ دستگه آفرین باد—VI—K³³ از—VI, VI—K³² پیروز
предыдущим б.

- همه دیدمش¹ جنگ جوید² همی
 چو بشنید زو³ این⁴ سخن خوشنواز
 چنین گفت کای⁶ داور داد و پاک 145
 تو دانی که پیروز بیدادگر
 پی او ز روی⁹ زمین برگسل
 سخنهای¹² بیداد گوید همی
 بگرد سپه بر¹⁵ یکی کنده کرد
 کمندی فزون بود¹⁶ بالای او¹⁷ 150
 چو این کرده شد²⁰ نام یزدان بخواند
 وزان²¹ روی سرگشته پیروز شاه
 وزین²³ روی²⁴ پر بیم دل خوشنواز
 برآمد ز هر دو سپه بوق و کوس
 چنان تیر باران بد از هر دو روی 155
 چو نزدیکی²⁶ کنده شد خوشنواز
 وزان²⁸ روی چون باد پیروز شاه
 چو آمد بنزدیکی خوشنواز
- بفرمان یزدان نگوید همی
 بیزدان پناهید و بردش نماز⁵
 تویی آفریننده⁷ هور⁸ و خاک
 ز بهرام پیشی⁸ ندارد هنر
 مه نیرو مه آهنگ جانش¹⁰ مه دل¹¹
 بزرگی¹³ بشمشیر جوید همی¹⁴
 سرش را بپوشید و آگنده کرد
 همان سی ارش کرده¹⁸ پهنای او¹⁹
 ز پیشی سمرقند لشکر براند
 همی راند چون باد لشکر برآه²²
 چنین تا بر کنده آمد فراز²⁵
 هوا شد ز گرد سپاه آبنوس
 که چون آب خون اندرآمد بجوی
 همی گفت با داور پاک راز²⁷
 همی تاخت با خوارمایه سپاه²⁹
 سپهدار ترکان ازو گشت باز³⁰

VI-⁵ آن K, I-⁴ ازو-³ I, IV, VI-² شوید VI-¹ شورش و-⁴ دیده-¹ K, I, VI-
 همین از-⁹ VI-⁹ برتر-⁸ K-⁸ باد-⁸ I, IV-⁷ آب-⁷ K, VI-⁶ با-⁶ VI-⁶ فراوان سخن گفت با او برآز
 نه نیروش بادا نه دانش-^{VI} مه نیروش بادا مه دانش مه دل-¹¹ I, IV-¹¹ خوانش-¹⁰ JI-
 بفرمان-¹⁴ I-¹⁴ جهانرا-¹³ K-¹³ سخنها به-¹² K-¹² 6. переставлен со след. 6. K, I, IV, VI-^{نه} دل
 برش پیش-¹⁸ K-¹⁸ او-¹⁷ JI, VI-¹⁷ فرو برد-¹⁶ I, IV-¹⁶ در-¹⁵ K, I, IV-¹⁵ یزدان نگوید همی
 -²² I, IV-²² وزین-²¹ IV-²¹ بُد-²⁰ K-²⁰ او-¹⁹ JI, VI-¹⁹ برش بیست کرده به-¹⁸ I, IV, VI-¹⁸ کرده به
 رزم-²⁵ Доб. заголовки: JI, I-²⁵ همی رفت-²⁴ VI-²⁴ وزان-²³ JI, IV-²³ 6. оп. VI-²³ خود با سپاه
 رزم پیروز با خوشنواز و-^{IV} جنگ کردن ایرانیان با تورانیان-^K پیروز با خوشنواز
 -²⁹ K, I, IV, VI-²⁹ ازان-²⁸ K-²⁸ 6. оп. K-²⁷ نزدیک آن-²⁶ I, IV, VI-²⁶ افتادن پیروز در چاه
 -³⁰ K-³⁰ همی راند با گرز و رومی کلاه
 چو او را چنان دید پس خوشنواز * ز پس کرد روی و همی شد بتاز

- که بستد نیایش ز بهرامشاه
یکی مرد بینادل و² چربگوی
بدو گفت نزدیک پیروز رو³
بگویش که عهد نیای ترا
همی⁵ بر سر نیزه پیش سپاه
بدان تا هر آنکس که دارد خرد
مرا⁶ آفرین بر تو نفرین بود
نه یزدان پسندد نه⁸ یزدان پرست
که¹⁰ بیداد جوید کسی¹¹ در جهان
بداد و بمردی¹² چو بهرام شاه
برین بر جهاندار یزدان گواست
که بیداد جویی همی جنگ من
نباشی تو زین جنگ¹⁶ پیروزگر
ازین پس نخواهم فرستاد کس
فرستاده با نامه آمد چو گرد
چو برخواند آن نامه خوشنواز
فرستاده را گفت چندین سخن
که از چاچ یک پی نهی²¹ رود
فرستاده آمد بر خوشنواز
که²³ نزدیک پیروز ترس²⁴ خدای
- 125
- 130
- 135
- 140
- که جیحون میانجیست مارا¹ براه
ز لشکر گزین کرد با آبروی
بچربی⁴ سخن گوی و پاسخ شنو
بلند اختر و رهنمای ترا
بیارم چو خورشید تابان براه
بمنشور آن دادگر بنگرد
همان⁷ نام تو شاه بی‌دین بود
نه اندر جهان⁹ مردم زیردست
بپیچد سر از عهد شاهنشهان
کسی نیز نه‌هاد بر سر کلاه
که اورا گوا¹³ خواستن ناسزاست¹⁴
چنین با سپه کردن¹⁵ آهنگ من
نیای مگر ز¹⁷ اختر نیک بر¹⁸
بدین جنگ یزدان مرا یار پس
سخن‌ها بپیروز بر¹⁹ یاد کرد
پر از خشم شد شاه گردنفر از
نگوید جهان‌دیده مرد کهن²⁰
بنوک سناناش²² فرستم درود
فراوان سخن گفت با او بر از
ندیدم نبودش²⁵ کسی رهنمای

ورا— I, IV, 6 همه— IV, 5 بخوبی— K, VI, 4 شو— K, VI, 3 و— IV, VI, 2 با او— K, 1
برنج از بدش— VI, 9 نه کیهان پرست و نه— VI, 8 نه ایزدپرست و نه— VI, 8 وگر— K, I, IV, VI, 7
که— K, 14 که بیدادرا— VI, 13 بیخشی— VI, 12 بزرگی— K, 12 همی— VI, 11 چو— VI, 10
— K, 16 کرده— VI, 15 ساختن باسزاست— IV, 14 بیداد جستن همی از شماست
— I, IV, 19 پر— IV, 18 خویش بر— K, 18 تو از— VI, 17 بدین جای— VI, 16 جای— I, IV, 1 فرجام
پیرا نهی— I, نهی پیش— K, 21 و— VI, 66. 139—141 و— VI, 20 همه پیش او— VI, 20 سخنهای پیروز را
پپوزش— VI, 25 برتر— VI, 24 به— VI, 23 ستانست— K, I, IV, 22 کرا نهی پیش— IV, 22 پیش
نبود و نبودش— VI, 25

- 105 دبیر جهان دیده را خوشنواز
یکی نامه بنوشت با^۱ آفرین
چنین گفت کز عهد^۲ شاهان داد
نه این بود عهد^۳ نیاکان تو
چو^۴ پیمان آزادگان بشکنی
110 مرا با تو پیمان بپاید^۵ شکست
بنامه ز هر کارش^۶ آگاه کرد
سواری سراینده و^۷ سرفراز
چو آن نامه برخواند پیروز شاه
فرستاده را گفت برخیز و رو
115 بگویش که تا پیش رود بری^۸
کنون تا لب رود جیحون تراست
من اینک^۹ بیارم سپاهی گران
نمانم مگر سایه^{۱۰} خوشنواز
فرستاده آمد بکردار گرد
120 همی گفت یک چند^{۱۱} با خوشنواز
چو گفتار بشنید و نامه بخواند
بیآورد لشکر بدشت نبرد
- بفرمود تا شد بر او^{۱۲} فراز^{۱۳}
ز دادار بر شهریار زمین
بگردی نخواست^{۱۴} خسرو نژاد
گزیده جهاندار و پاکان تو
نشان بزرگی^{۱۵} بخاک افگنی
بناچار بردن بشمشیر^{۱۶} دست^{۱۷}
بسی هدیه با نامه همراه کرد
همی رفت با نامه خوش نواز
بر آشفت زان^{۱۸} نامور پیشگاه
بنزدیک آن مرد دیوانه^{۱۹} شو
شمارا فرستاد بهرام^{۲۰} چاک^{۲۱}
بلندی و پستی و هامون تراست
سرافراز گردان^{۲۲} جنگ آوران
که باشد بروی زمین پر دراز^{۲۳}
شنیده سخنها^{۲۴} همه یاد کرد^{۲۵}
ازان شاه گردنکش و دیورساز^{۲۶}
سپاه پراگنده را برنشاند
همان عهد^{۲۷} بر سر نپزه کرد

نامه خوشنواز نزدیک - Доб. заголовки: Л - ۲ تا پیش او شد - VI کاید بر او - K - ۱
آگاهی یافتن - VI نامه خوشنواز بر پیروز شاه و پاسخ پیروز شاه خوشنواز را - IV پیروز شاه
رسم - K, IV, ۶ ندانمت - VI ۵ راه - K - ۴ پر - IV ۳ خوشنواز از آمدن پیروز به جنگ
فاینک اذا فعلت ذلک اضطررت الی - B نباید - IV نباید (!) - L - ۹ بزرگان - K - ۸ که - VI - ۷
سراینده - IV, VI, ۱۲ زمانه ز هر نیکش - L - ۱۱ 10 VI - 66, 110-111 оп. جر العساكر لقتالک
پیش رود - K, IV, VI, ۱۵ بی مایه - K, IV, VI, ۱۴ بر آن - VI از آن - K, IV, ۱۸
K, IV, ۱۸ هم اکنون - K - ۱۷ شاه سترگ - K, IV, VI, ۱۶ (в тексте по B). وادی بری - B بزرگ
ازین کار مارا - IV زمی بر دراز - K - 20 VI - 6. оп.; سایه بر - K - 19 ترکان و - VI و 20
و آن - K - 24 بسیار - K - 23 22 IV - 66, 119-120 оп. سخنها یکایک - VI - 21 دل اندر گداز
او - K - 25 کزین کار مارا دل اندر گداز - VI لشکر سرفراز

- 90 یکی پارسی بود بس نامدار
بفرمود پیروز² کایدر بهاش³
سپهرا سوی جنگ ترکان کشید
همی راند بالشکر و گنج و ساز⁶
نشانی که بهرام یل کرده بود
نبشته⁸ یکی عهد شاهنشهران
کسی¹⁰ زین نشان هیچ برنگذرد
چو پیروز شیراژن آنجا رسید
چنین گفت یکسر بگردنکشان
مناره برآرم بشمشیر و گنج
چو باشد مناره به پیش برک¹⁶
بگویم که آن¹⁸ کرد بهرام گور
نمانم بجای پی خوشنواز
چو بشنید فرزند خاقان²⁰ که شاه
همی بشکند عهد بهرام گور
- 95
100
- ورا سـوفـزا خواندی شهریار¹
چو دستور شایسته⁴ نزد بلاش
همی تاج و تخت کیـرا سزید⁵
که پیکار جویند⁷ با خوشنواز
ز پستی بلندی برآورده بود
که از ترک و⁹ ایرانیان در جهان
کزان رود برتر زمین نشمرد¹¹
نشان کردن¹² شاه ایران بدید
که از¹³ پیش ترکان برین¹⁴ همنشان
ز هیتال تا¹⁵ کس نباشد برنج
بزرگان به پیش من آرند چک¹⁷
بمردی و دانی و فر و زور
بهیتال و ترک¹⁹ از نشیب و فراز
ز جیحون گذر کرد خود با سپاه
بدان تازه شد کشتن و²¹ جنگ و شور²²

که شوخانی پیش خواندی شهریار—IV که سرخوادی [так!] خواندی همی شهریار—K¹
که سرخاباش خواندی شهریار—T که سغراش همی خواندی شهریار—VI (см. прим. к б. 85);
کامد—IV³ دستور—Л, I² و جعل وزارت به الی رجل من اهل شیراز یسمی سوفزای—Б
جنگ و ساز—VI جنگساز—K⁶ بزرگان کشید—K, IV, VI⁵ پاکیزه—K, IV, VI⁴ نیاش
ز—K, IV, VI⁹ نوشته—Л—иногда, а IV, VI—здесь и далее почти всюду
کنو—IV گر از رود برتر همی بشمرد [نشمرد—VI] K, VI¹¹ که کسی—VI¹⁰ ترک و ز
بران—Л¹⁴ بر—IV, VI من—K¹³ کرده—IV, VI کرده بد—K¹² دورتر ذره نشمرد
ترک—T چو پانصد مناره همی پیش ترک—IV برین پیش تک—Л¹⁶ هیتالیان—K¹⁵
اندر آرند و جرک(!)—IV¹⁷ ولا أبني هذا المیل إلا علی وادی برک و هودون شاش...—Б
وزان آشتی باشدش—K²¹ شاهان—K²⁰ بهیتالیان—K¹⁹ این—K, IV, VI¹⁸ VI—б. оп.
بمردی همی تازد و فر و زور—VI برین بوم بر تازه شد جنگ و شور—IV²²

شده زاله برگل چو مل در قدح^۱
 زمانه برست از بد بدگمان
 چو پیروز ازان روز تنگی برست
 یکی شارستان کرد^۵ پیروز کام^۶
 جهاندار گوینده گفت این ریست
 دگر کرد بآدان^۹ پیروز نام^{۱۰}
 که اکنونش خوانی همی^{۱۴} اردبیل^{۱۵}
 چو این بومها یکسر آباد کرد
 درم داد با^{۱۹} لشکر نامدار
 بدان جنگ هرمز بدی^{۲۲} پیشرو
 قباد از پس پشت پیروز شاه^{۲۵}
 که پیروز را پاک فرزند بود
 بلاش از بر تخت بنشست شاد

همی تافت از ابر^۲ قوسی قزح^۳
 بهر جای بر زه نهاده کمان
 بر آرام^۴ بر تخت شاهی نشست
 بفرمود کورا نهاده نام^۷
 که آرام شاهان فرخ پیست^۸
 خنیمه^{۱۱} بهر جایش^{۱۲} آرام و کام^{۱۳}
 که قیصر بدو دارد از داد^{۱۶} میل^{۱۷}
 دل مردم پیرخرد^{۱۸} شاد کرد
 سوی جنگ جستن^{۲۰} برآراست کار^{۲۱}
 همی رفت با کارسازان^{۲۳} نو^{۲۴}
 همی راند چون باد لشکر برآه^{۲۶}
 خردمند شاخی^{۲۷} برومند بود^{۲۸}
 که بهتر پسر بود با مهر^{۲۹} و داد

پُر از زاله در چنگ—T پُر چنگ و مل پُر قدح—K پُر چنگ و گل پُر قدح—¹ L
و تفجرت—B. 6. VI³ چرخ—K, IV² و رفعت أقداحها الشقائق—B گلبن قدح
الينابيع من الأرض و لمعت قوس قزح من الجوّ... ورأيت في بعض الكتب أنه لما فاضت
عليهم السماء و سال الماء استمشروا بذلك وصبوا الماء على رؤسهم فمضى بينهم ذلك
بآرام—K, IV, VI⁴ الرسم الى الآن و هو عيد صب الماء المشهور المذكور في الكتب
اگر کرد—K⁹ 6. B. VI—L⁸ misra 6. VI—L⁷ رام—T نام—VI, L⁶ گرچه—VI⁵
با رای—VI¹³ جای—K, IV, VI¹² ستوده—VI چمیده—L¹¹ misra 6. VI—L¹⁰ بادآنگ
—K¹⁶ اردویل—K, IV¹⁵ اكنون همی خواندش—VI اكنون همی خوانیش—K¹⁴ و کام
...فیروز... امر فینوا له مدینة و سماها فیروز و هی التی—B¹⁷ داد از داد—L دارد از روم
نسمیها أردبیل و بنی مدینة أخرى و سماها باذان فیروز و هی مدینة عند الری
که شوخانیش خواندی—IV²¹ ترکان—VI²⁰ وبا—VI¹⁹ کا—K¹⁸ VI¹⁸ مرد بخرد ازان—VI¹⁸
شاد—K²⁵ 66. 86—89. IV²⁴ جنگ سازان—VI²³ هر مزد بد—VI بدش—K²² شهریار
فر—VI²⁹ 66. 88—89. K²⁸ شاهی—VI²⁷ که کهتر یسر بود با فّر و داد—K²⁶

خراج و گزیت¹ از جهان برگرفت
 ببخشید بر کهتران و مهران
 که ای نامداران با دستگاه
 ز دینار پیروز گنج آگنید²
 و گر گاو و گر³ گوسفند و گله⁴
 که از خوردنی جانور بی‌نواست⁵
 فرستاد تازان یکی⁶ نامه‌ای
 بگیتی⁷ بر آنکس⁸ که هستش نیاز⁹
 ز برنا و از¹⁰ پیر¹¹ مرد و زنان¹²
 بجای¹³ کار یزدان گرفتست خوار¹⁴
 بدشت آمد و¹⁵ دست برداشتند
 ز بس مویه و درد و زاری¹⁶ و جوش
 ز یزدان همی‌خواستی¹⁷ زینهار
 ندیدند سبزی کهان و مهران
 برآمد یکی ابر با آفرین
 همی‌آمد از بوستان¹⁸ بوی مشک

شهنشاه ایران چو دید آن شگفت
 بهر سو که انبار¹ بودش نهان
 خروشی برآمد ز درگاه شاه
 غله هرچ² دارید پیدا کنید³
 هر آنکس که دارد نهانی⁴ غله
 بنرخی فروشد که اورا هواست
 بهر کارداری و خود کامه‌ای
 که انبارها برگشایند⁵ باز
 کسی گر بمیرد بنا یافت⁶ نان
 بریزم ز تن خون انبار دار
 بفرمود تا خانه بگذاشتند
 همی با آسمان اندرآمد خروش
 ز کوه و بیابان و⁷ دشت و غار⁸
 برین گونه تا هفت سال از جهان
 بهشتیم پیامد مه فوردین
 همی در بارید⁹ بر خاک خشک

65

70

75

¹ K — здесь и почти всюду ² K, IV — бешهری که انبار ³ K, IV, VI — پیروا گنید ⁴ L — گر ⁵ L — گوسفند ⁶ K, IV, VI — سالارشان ⁷ K, IV, VI — کو همی ⁸ L — که بد بی‌نیاز ⁹ K — بی‌بهاست ¹⁰ L — واز گوسفندان غله (!) ¹¹ K — درگشادند ¹² K — و پیر و ز ¹³ K — (метр нарушен) ¹⁴ L — ب. переставлен со след. б.; K — доб. б.: ¹⁵ L — ز پیر و ز برنا و

میانش بمرم بشم شیر تیز * برانگیزم از جان او رستخیز
 و قال غیر صاحب الکتاب: فسامی فیروز علی ¹⁶ B — перед этим б. доб.: ¹⁷ K, IV, VI — که او ¹⁸ K, IV, VI — هذه الجملة رعیتہ فی تلك اللزبة الشديدة و المجاعة الطويلة سياسة لم يعطب معها من
 آمدند و ¹⁹ K — (метр нарушен) آمدند ²⁰ K — الجوع سوی واحد من أهل أردشیر خّره يدعی رنه
 K — ²¹ K — و ز هامون و از ²² IV, VI — گریه و زاری و درد ²³ K — آمده ²⁴ VI — در ببارید ²⁵ IV — خواستند ²⁶ K, IV, VI — و ز هامون ز دشت و ز غار

[پادشاهی * پیروز بیست و هفت سال¹ بود]

چنان چون بود شاه یزدان پرست
که ای پره‌نر پاکدل سروران²
که باشد مرا زندگانی دراز³
فراوان خرد باشدم⁵ روز به
سبکسر همیشه بخواری بود
در بخشش اورا⁷ چو آرایشست
دلیری و مردانگی پتر اوست⁹
ز تخت¹⁰ بزرگی کجا بر خورد
فری برتر از پتر جمشید نیست
نشست کیی دیگری را سپرد
ز هر بد بی‌زدان پناهید و بس
خردمند وز هر بدی بی‌گزند
بچو اندرون¹² آب چون مشک شد
ز خشکی نبد هیچ کس شادمان
ز تنگی بچو آب¹⁴ تریاک شد¹⁵
پیی را¹⁶ ندیدند بر خاک جای

بیامد بتخت کیی برنشست
نخستین چنین گفت با مهتران
همی خواهم از داور بینیا
که که را⁴ بکه دارم و مه به
سر مردمی بررداری بود
ستون خرد داد⁶ و بخشایشست
زبان چرب و⁸ گویندگی پتر اوست
هران نامور کو ندارد خرد
خردمند هم¹¹ نیز جاوید نیست
چو تاجش به ماه اندر آمد به مرد
نماند برین خاک جاوید کس
همی بود یک سال با داد و پند
دگر سال روی هوا خشک شد
سه دیگر همان و چهارم همان
هوارا دهان¹³ خشک چون خاک شد
ز بس مردن مردم و چارپای

45

50

55

60

I, IV—доб.:

بدو گفت هرمز که یزدان سپاس * که دانا بود مرد یزدان شناس
که از من برادر ستد تاج و تخت * که پیروز را باد پیروز بخت
ز هرمز چو پیروز دلشاد شد * روانش از اندیشه آزاد شد
پیروز یزدگرد پانزده—VI یازده سال—I, IV پیروز یزدگرد پانزده سال و نه ماه—K¹ *
نامور—VI با گهر کهتران—I, K² و کانت مدة ملکه ثمانی سنین وأربعة أشهر—B سال
باشم و—I, K⁵ کهتر—I, K⁴ IV—порядок бб.: 45, 46, 50, 51, 49, 47, 48. ³ کهتران
خرد مرد را—VI ¹¹ بخت—VI ¹⁰ ب. VI ⁹ و. K⁸ ⁷ ل. K⁷ راز—K⁶
بجوی اندرون آب—IV, VI ¹⁴ هوا سر بسر—VI هر آبادها—IV ¹³ بتنگی بجوی—I, K¹² VI, IV
یکی را—IV ¹⁶ ب. K¹⁵

ابا لشکر و گنج و چندی¹ مہان
 جهانجوی³ با لشکر و گنج و کام
 دو فرزند بودیم ز پیمای گاہ⁵
 چو بیدادگر بد سپرد⁶ و بمرد
 سلیج و⁸ بزرگی و نیزوی دست
 جهاندار هم بر پدر¹⁰ پادشاست
 نمایم سوی داد راہی¹² ترا
 کہ خود عہد این¹⁶ دارم از یزدگرد
 فزون زان بتو¹⁸ پادشاهی سزاست
 ز ہیئتالیمان لشکری نامدار
 کہ از گرد تاریک شد چرخ²⁰ ماه
 فراوان بمودہستشان²¹ کارزار²²
 ہمہ تاجہا پیش او خوار شد
 دلش²³ مہر²⁴ پیوند او برگزید²⁵
 بشد تیز²⁶ و بمسود رویش²⁷ بدست
 بدو²⁸ خواندہ بد²⁹ عہد و پیمان خویش³⁰

سوی شاه ہیئتال شد ناگہان
 چغانی² شہی بد فغانیش نام
 فغانیش را گفت کای⁴ نیکخواہ
 پدر تاج شاهی بکہتر سپرد
 چو⁷ لشکر دہی مر مرا گنج هست
 فغانی⁹ بدو گفت کآری رواست
 بپیمان سپارم سپاہی¹¹ ترا
 کہ باشد مرا¹³ ترمذ و¹⁴ ویسہ گرد¹⁵
 بدو گفت پیروز کآری¹⁷ رواست
 بدو داد شمشیر زن سی¹⁹ ہزار
 سپاہی بی آورد پیروز شاه
 بر آویخت با ہرمز شہریار
 سزانجام ہرمز گرفتار شد
 چو پیروی³¹ روی برادر بدید
 بفرمود تا بارگی برنشست
 فرستاد بازش بایوان خویش

30

35

40

1 چندان—VI 2 فغانی—VI 3 K—доб. 4 ای—K 5 K—доб.: 6 I, VI, 7 تو—K 8 و—оп. 9 I, IV, 10 چغانی—K, I, IV, 11 سپاہی—VI, 12 سپاہ—IV, 13 ترا—VI, 14 و—оп. 15 ثلاثین—B, 16 ترمذ و ویسجرد—B, 17 آری—K, 18 K, I, IV, VI, 19 ترا—K, I, IV, VI, 20 روی—VI, 21 نبردشتشان—K, I, IV, VI, 22 K, I, IV, VI, 23 ہمہ—K, I, IV, VI, 24 K, I, IV, VI, 25 B, 26 K, I, IV, 27 دستش—I, IV, VI, 28 K, I, IV, 29 خواند آن—I, IV, 30 K—доб.: 31 برو—VI

مہمین من بدم و آن دگر بود کہ * کہین را گزین کرد بر پور مہ
 VI—جهاندار را ہم پسر—K, I, IV, 10 چغانی—I, IV, 9 و—оп. 8 تو—K, 7 بپود—I, VI, 6
 و—оп. 14 ترا—VI, 13 راہ—IV, 12 بسازم سپاہی—VI, سپاہ—IV, 11 جهاندار را ہم پدر
 ثلاثین—B, 19 ترا—K, I, IV, VI, 18 آری—K, 17 آن—VI, 16 ترمذ و ویسجرد—B, 15
 روی—VI, 20 K, I, IV, VI, 21 نبردشتشان—K, I, IV, VI, 22 K, I, IV, VI, 23 ہمہ—K, I, IV, VI, 24 K, I, IV, VI, 25 B, 26 K, I, IV, 27 دستش—I, IV, VI, 28 K, I, IV, 29 خواند آن—I, IV, 30 K—доб.: 31 برو—VI

بدو گفت پیروز یزدان سپاسی * کہ ہستیم دانا و یزدان شناسی
 مرا ویژہ بایست این تاج و تخت * کہ آباد بادی و پیروز تخت
 ز پیروز ہرمز چو دل شاد شد * روانش از اندیدہ شد آزاد شد
 جهاندار پیروز نیکی گمان * چو شد شادمانہ ز تخت کیان

که پنجد در¹ کژی و کاستی
زمانه بدو شاد و او نیز² شاد
همی داشت گیتی ز دشمن نگاه
پاییز³ چون تیره گشت افسرش
بر تخت زرین⁴ بزانو نشاند
نه پرورده داند نه پروردگار
شکاری که یابد همی⁵ بشکرد
بنیرو شکست اندرآید همی
همه⁷ لشکر و گنج ایران زمین⁸
ز پیمان او رامش⁹ جان کنید
ز هرمرز فزونست چندی بسال
خردمندی و داد¹³ و شایستگی
برفت و برو تخت چندی گریست¹⁵
بمایدت رفتن ز جای سپنج
سزد گر نخوانی¹⁸ ورا پایدار¹⁹

یکی دفتری سازم از راستی
همی داشت یک چند گیتی بداد
بهر سو فرستاد پیمهر سپاه
ده و هشت بگذشت سال از برش
بزرگان و دانندگانرا بخواند
چنین گفت کین چرخ ناپایدار
بتاج گرانمایگان ننگرد
کنون روز من بر⁶ سر آید همی
سپر دم بهرمز کلاه و نگین
همه گوش دارید و فرمان کنید
اگر چند پیروز با¹⁰ فز و یال
ز¹¹ هرمرز همی بینم¹² آهستگی
بگفت این و یک¹⁴ هفته زان پس بزیست
اگر صد جهانی و گر بیست¹⁶ و پنج
هران چیز کآید¹⁷ همی در شمار

15

20

25

[پادشاهی هرمز یک سال بود²¹]

چو هرمرز برآمد بتخت پدر
چو پیروز را²³ ویژه گفتی ز خشم²⁴
بسر بر نهاد آن کیی²² تاج زر
همی آب رشک²⁵ اندر²⁶ آمد بچشم

زرشان-K⁴ بنالید-K, I, IV, VI³ مانده-I² نپذیرد آن [او-I, IV-] K, I, IV, VI¹
B-оп. по-⁸ همان-K, I, IV, VI⁷ بر من-I, IV⁶ پیش آیدش-K, VI⁵ باید همه-Л.
به-VI¹¹ بی-VI¹⁰ ز پیمانم آرایش-VI⁹ ما رامش-K, I, IV⁹ подробности этого эпизода.
بگفت و بیک-VI¹⁴ شرم-K, I, IV, VI¹³ یابم-K¹² VI-доб.:
چو بخت بزرگی بچنگ آورد * سر دشمنان زیر سنگ آورد
بگویم ما راز با رهنمون * که باور که باشد بدین اندرون
K, IV²⁰ یادگار-I, IV¹⁹ بخوانی-VI¹⁸ همان کاید او-K¹⁷ شست-VI¹⁶ سی-K¹⁶
بوده است-IV²¹ هرمرز یزدگرد نه سال-VI²¹ اورمزد هفت سال-I²¹ هرمرز یزدگرد نه ماه
K, IV²⁴ تو پیروز را-VI²³ پر ز باد آنکهی-VI²² و کانت ولایتہ سنة واحدة-B
رشکش در-I²⁶ چشم-K²⁵ که خشم-VI²⁵ بچشم

[پادشاهی یزدگرد¹ هجده² سال بود]

سپاه پراگنده را کرد گرد
بزرگان و⁴ سالاروش بخردان⁵
در رنج و دست بدی را ببست
برآسود⁶ شد ایمن⁷ از کینه خواه
مر آن درد را دور¹⁰ باشد¹¹ پز شک
دژ آگاه دیوی بود دیـرسـاز
دل دوست و دشمن بر آن بر¹⁵ میند¹⁶
خرد بر سر دانش¹⁸ افسر بود
مزن بر سرش¹⁹ تا دلش نشکنی²⁰
نمایشی بچشم خردمند²¹ خوار
مرا²² بر جهان کامگیری دهد

چو شد پادشا بر جهان یزدگرد
نشستند با موبدان³ و ردان
جهانجوی بر تخت زرین نشست
نخستین چنین گفت کآن کز گناه
هر آن کس⁸ که دل تیره⁹ دارد ز رشک
که¹² رشک آورد آرز و گرم و گداز¹³
هر آن چیز کآنت نیاید پسند¹⁴
مدارا خرد را برادر¹⁷ بود
بجای کسی گر تو نیکی کنی
چو نیکی کنش باشی و بردبار
اگر بخت پیروز یاری دهد

5

10

¹ K, VI—доб. بهرام IV—доб. ² K, I—هشده VI—هژده ³ K, I, IV, VI—
⁴ Л, K—و оп. ⁵ K, I, IV, VI—سالاروش موبدان ⁶ Л, I, VI—доб. و ⁷ K, I, IV,
VI—ایمن شد ⁸ I—هر آنگه ⁹ K—تنگ ¹⁰ K, I, IV—دیو ¹¹ VI—б. оп. ¹² I, IV—ز
¹³ K—گداز ¹⁴ VI—بود سودمند ¹⁵ K, IV—نیاز ¹⁶ IV—بدان در ¹⁷ K—بمند ¹⁸ I—دست دشمن بدن در
¹⁹ K—برش ²⁰ VI—بشکنی ²¹ K, I, IV, VI—برادر ²² I—خرد دان ز دانش بر (!) ²³ K, I, IV, VI—گرمیت

شاهنما فرودسی

فهرست

۶	[پادشاهی یزدگرد هجده سال بود]
۷	[پادشاهی هرمز یک سال بود]
۹	[پادشاهی پیروز بیست و هفت سال بود]
۱۷	[پادشاهی بلایش پیروز چهار سال بود]
۲۹	[پادشاهی قباد چهل و سه سال بود]
۴۲	[داستان مزدک با قباد]
۵۳	[پادشاهی کسری نوشین روان چهل و هشت سال بود]
۵۳	[آغاز داستان]
۹۵	[داستان نوشزاد با کسری]
۱۱۰	[داستان دوزرجمهر]
۱۴۶	[داستان مهبد با زروان]
۱۵۶	[رزم خاقان چین با هیتالیان]
۲۰۶	[داستان در نهادن شطرنج]
۲۱۷	[داستان طلخند و گو]
۲۴۷	[داستان کلپله و دمنه]
۲۵۵	[داستان کسری با دوزرجمهر]
۲۷۶	[نامه کسری بهرمزد]
۲۸۰	[سخن پرسیدن موبد از کسری]
۲۹۲	[وفات یافتن قیصر روم و رزم کسری]
۳۱۵	[پادشاهی هرمزد دوازده سال بود]
۳۱۶	[آغاز داستان]
۴۳۱	ملحقات

انستیتوی خاورشناسی

شاهنام فردوسی

متن انتقادی

جلد هشتم

تصحیح متن باهتمام

رستم علی یف

زیر نظر ع. آذر

مسکو ۱۹۷۰

آکادمی علوم اتحاد شوروی

سلسلہ آثار ادبی

ملل خاور

متون

سری بزرگ

۲

ادارہ انتشارات «دانش»

شعبہ ادبیات خاور